

अथर्ववेद संहिता

ATHARVA-VEDA

A 1

ADHYA SAHITYA
MANDAL LTD.
AJMER

ॐ ओ३म् ॐ

अथर्ववेद-संहिता

ऋष्यादि-संवलिता

प्रकाशक

आर्य साहित्य मण्डल लिमिटेड,

अजमेर

मुद्रक

दि फाइन आर्ट प्रिंटिंग प्रेस,

अजमेर

प्रथमावृत्तिः

सन् १९५७

{ मूल्यम् ५।। }

प्रकाशक:—

आर्य सहित्य मण्डल लि०,

अजमेर

तुलसीदास-चरित्र

तुलसीदास-चरित्र

तुलसीदास-चरित्र

तुलसीदास

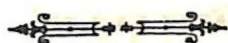
(1/2)

मुद्रक:—

श्री शिरीशचन्द्र शिवहरे, एम० ए०,
दी फाइन आर्ट प्रिंटिंग प्रेस, अजमेर

ओ३म्

अथर्ववेद-संहिता

अथ प्रथमं कार्डम्

॥ १ ॥

अधिः—अथर्वा ॥ देवता—वाचस्पतिः ॥ छन्दः—१—३ अनुष्टुप्

४ चतुष्पदा विराडुरोद्धृती ॥

ये त्रिषसाः परिधन्ति विश्वा रूपाणि विभ्रतः ।

वाचस्पतिर्बला तेषां तन्वो अथ दधातु मे

॥ १ ॥

पुनरोहि वाचस्पते देवेन मनसा सह ।

वसोष्पते नि रमय मय्येवास्तु मयि श्रुतम्

॥ २ ॥

हृदैवाभि वि तनुमे आर्क्षे इव ज्यया ।

वाचस्पतिर्नि यच्छतु मय्येवास्तु मयि श्रुतम्

॥ ३ ॥

उपहृतो वाचस्पतिरुपास्मान् वाचस्पतिर्ह्वयताम् ।

सं श्रुतेन गमेमहि मा श्रुतेन वि राक्षिषि

॥ ४ ॥ [११]

॥ २ ॥

अधिः—अथर्वा ॥ देवता—पर्जन्यः ॥ छन्दः—१, २, ४ अनुष्टुप्

३ त्रिपदा विराण्नामगायत्री ।

विष्वा शरस्य पितरं पर्जन्यं भूरिधायसम् ।

विष्वा स्वस्य मातरं पृथिवीं भूरिर्वपसम्

॥ १ ॥

व्याके परि यो नमाश्मानं तन्वं कृधि ।

वीडुर्वीयोऽरातीरप द्वेषस्या कृधि ॥ २ ॥

धृचं यद्वावः परिषस्वजाना अनुस्फुरं शरमचैन्त्युभुम् ।

शरुमस्मद् यावय दिद्युमिन्द्र ॥ ३ ॥

यथा थां च पृथिवीं चान्तस्तिष्ठति तेजं नम् ।

एवा रोगं चास्त्रावं चान्तस्तिष्ठतु मुञ्ज इत् ॥ ४ ॥ [१।२]

॥ ३ ॥

अभिः—अथवा ॥ देवता—पर्जन्यादयो मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१—५ पद्या

पङ्क्तिः; ६—९ अनुष्टुप् ॥

विद्या शरस्य पितरं पर्जन्यं शतवृष्यम् ।

तेना ते तन्वेऽं शं करं पृथिव्यां ते निषेचनं बहिष्टे अस्तु बालिति ॥ १ ॥

विद्या शरस्य पितरं मिश्रं शतवृष्यम् ।

तेना ते तन्वेऽं शं करं पृथिव्यां ते निषेचनं बहिष्टे अस्तु बालिति ॥ २ ॥

विद्या शरस्य पितरं वरुणं शतवृष्यम् ।

तेना ते तन्वेऽं शं करं पृथिव्यां ते निषेचनं बहिष्टे अस्तु बालिति ॥ ३ ॥

विद्या शरस्य पितरं चन्द्रं शतवृष्यम् ।

तेना ते तन्वेऽं शं करं पृथिव्यां ते निषेचनं बहिष्टे अस्तु बालिति ॥ ४ ॥

विद्या शरस्य पितरं सूर्यं शतवृष्यम् ।

तेना ते तन्वेऽं शं करं पृथिव्यां ते निषेचनं बहिष्टे अस्तु बालिति ॥ ५ ॥

यदान्त्रेषु गवीन्योर्यद् वस्तावधि संश्रितम् ।

एवा ते मूत्रं मुच्यतां बहिर्बालिति सर्वकम् ॥ ६ ॥

प्र ते भिनद्धि मेढनं वस्त्रं वेशन्त्या इव ।

एवा ते मूत्रं मुच्यतां बहिर्बालिति सर्वकम् ॥ ७ ॥

विषितं ते वस्तिबिलं समद्रव्योदधेर्विव ।

एवा ते मूत्रं मुच्यतां बहिर्बालिति सर्वकम् ॥ ८ ॥

यथेषुका परापतदवसृष्टाभि धन्वनः ।

एवा ते मूत्रं मुच्यतां बहिर्बालिति सर्वकम् ॥ ९ ॥ [११३]

॥ ४ ॥

ऋषिः—सिन्धुदीपः कृतिर्वा ॥ देवता—आपः ॥ छन्दः—१—३, गायत्रीः

४ पुरस्ताद् ब्रूहती ॥

अश्वयो यन्त्यश्वभिर्जामयो अश्वरीयताम् । पृथ्वतीर्मधुना पर्यः ॥ १ ॥

अमूया उप सूर्ये याभिर्वा सूर्यः सह । ता नो हिन्वन्वध्वरम् ॥ २ ॥

अपो देवीरुप ह्ये यत्र गावः पिबन्ति नः । सिन्धुभ्यः कर्त्तुं हविः ॥ ३ ॥

अप्स्वउन्तरमृतमप्सु भेषजम् ।

अपामुत प्रशस्तिभिरश्वा भवथ वाजिनो गावो

भवथ वाजिनीः ॥ ४ ॥ [११४]

॥ ५ ॥

ऋषिः—सिन्धुदीपः कृतिर्वा ॥ देवता—आपः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

आपो हि ष्ठा मयोभुवस्ता न ऊर्जे दधातम । महे रणाय चक्षसे ॥ १ ॥

यो वः शिवतमो रसस्तस्य आजयतेह नः । उशतीरिव मातरः ॥ २ ॥

तस्मा अरं गमाम वो यस्य क्षयाय जिन्वथ ।

आपो जनयथा च नः ॥ ३ ॥

ईशाना वायानां क्षयन्तीश्वर्षणीनाम् ।

अपो याचामि भेषजम् ॥ ४ ॥ [११५]

॥ ६ ॥

ऋषिः—अथर्वा कृतिर्वा ॥ देवता—आपः ॥ छन्दः—१—३ गायत्रीः

४ पथ्या पङ्क्तिः ॥

शं नो देवीरभिष्टय आपो भवन्तु पातये । शं योरभि भवन्तु नः ॥ १ ॥

अप्सु मे सोमो अब्रवीदन्तर्विश्वानि भेषजा ।

अग्निं च विश्वशम्भुवम् ॥ २ ॥

आपः पृथीत भेषजं वरूथं तन्वेत्तु मम । ज्योक् च सूर्ये दशे ॥ ३ ॥
 शं न आपो धन्वन्त्याः । शमु सन्वनूयाः ।
 शं नः खनित्रिमा आपः शमु याः कुम्भ आभृताः शिवा
 नः सन्तु वार्षिकीः ॥ ४ ॥ [११६]

॥ ७ ॥

ऋषिः—चातनः ॥ देवता—अग्निः; ३ इन्द्रश्च ॥ छन्दः—१—४, ६, ७
 अनुष्टुप्; ५ त्रिष्टुप् ॥

स्तुवानमग्न आ वह यातुधानं किमीदिनम् ।
 स्वं हि देव वन्दिता हन्ता दस्योर्बभूविथ ॥ १ ॥
 आज्यस्य परमेष्ठिज्जातवेदस्तनूवशिन ।
 अग्ने तौलस्य प्राशान यातुधानान् वि लापय ॥ २ ॥
 वि लपन्तु यातुधाना अत्रिण्यो ये किमीदिनः ।
 अथेदमग्ने नो हविरिन्द्रश्च प्रति हयंतम् ॥ ३ ॥
 अग्निः पूर्वं आ रभतां प्रेन्द्रो नुदतु बाहुमान् ।
 अवीतु सर्वो यातुमानयमस्मीत्येयं ॥ ४ ॥
 पश्याम ते वीर्यं जातवेदः प्र णो ब्रूहि यातुधानान् नृचक्षः ।
 स्वया सर्वे परितप्ताः पुरस्तात् त आ यन्तु प्रभुवाणा उपेदम् ॥ ५ ॥
 आ रभस्व जातवेदोऽस्माकार्थाय जज्ञिषे ।
 दूतो नो अग्ने भूत्वा यातुधानान् वि लापय ॥ ६ ॥
 स्वमग्ने यातुधानानुपबद्धा हहा वह ।
 अथैषामिन्द्रो वज्रेणापि शीर्षाणि वृश्चतु ॥ ७ ॥ [२११]

॥ ८ ॥

ऋषिः—चातनः ॥ देवता—१, २ बृहस्पतिरग्नीषोमौ च; ३, ४ अग्निः ॥
 छन्दः—१—३ अनुष्टुप्; ४ बार्हतगर्भा त्रिष्टुप् ॥

इदं हविर्यातुधानान् नदी फेनमिवा वहत् ।
 य इदं स्त्री पुमानकरिह स स्तुवतां जनः ॥ १ ॥

अयं स्तुवान् आगमदिमं स्म प्रति ह्येत ।
 बृहस्पते वशे जुष्टवाग्निषोमा वि विध्यतम् ॥ २ ॥
 यातुधानस्य सोमप जुहि प्रजां नयस्व च ।
 नि स्तुवानस्य पातय परमच्युतावरम् ॥ ३ ॥
 यत्रैषामग्ने जनिमानि वेत्थ गुहां सतामस्त्रिणां जातवेदः ।
 तांस्त्वं ब्रह्मणा वाबुधानो जुष्टेषां शततर्हमग्ने ॥ ४ ॥ [२।२]

॥ ९ ॥

श्रुतिः—अथर्वा ॥ देवता—१, २ वस्वादयो मन्त्रोक्ताः; ३, ४ अग्निः ॥
 छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

अस्मिन् वसु वसवो धारयन्तिवन्दः पूषा वरुणो मित्रो अग्निः ।
 इममादित्या उत विश्वे च देवा उत्तरस्मिन्स्योतिषि धारयन्तु ॥ १ ॥
 अस्य देवाः प्रदिशि ज्योतिरस्तु सूर्यो अग्निरुत वा हिरण्यम् ।
 सपत्ना अस्मदधरे भवन्तूत्तमं नाकमधि रोहयेयम् ॥ २ ॥
 येनेन्द्राय समभरः पर्यास्युत्तमेन ब्रह्मणा जातवेदः ।
 तेन त्वमग्नं बृह वर्धयेम सजातानां श्रेष्ठ्य आ धेहो नम् ॥ ३ ॥
 ऐषां यज्ञमुत वर्चो ददेऽहं रायस्पोषमुत चित्तान्यग्ने ।
 सपत्ना अस्मदधरे भवन्तूत्तमं नाकमधि रोहयेयम् ॥ ४ ॥ [२।३]

॥ १० ॥

श्रुतिः—अथर्वा ॥ देवता—१ असुरः; २—४ वरुणः ॥ छन्दः—१, २
 त्रिष्टुप्; ३ ककुम्भत्यनुष्टुप्; ४ अनुष्टुप् ॥

अयं देवानामसुरो वि राजति वशा हि सत्या वरुणस्य राज्ञः ।
 ततस्परि ब्रह्मणा शाश्वदान उग्रस्य मन्योरुदिमं नयामि ॥ १ ॥
 नमस्ते राजन् वरुणास्तु मन्यवे विश्वं ह्यग्र निचिकेभिं द्रुग्धम् ।
 सहस्रमन्यान् प्र सुवामि साकं शतं जीवाति शरदस्तवायम् ॥ २ ॥

बहुवकथानृतं जिह्वया वृजिनं बहु ।

राज्ञस्त्वा सत्यधर्मयो मुञ्चामि वरुणादहम्

॥ ३ ॥

मुञ्चामि त्वा वैश्वानरादृणवान् महतस्परि ।

सजातानुमेहा वद ब्रह्म चाप चिकीहि नः

॥ ४ ॥ [२।४]

॥ ११ ॥

अपिः—अथर्वा ॥ देवता—पूषादयो मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१ पङ्क्तिः, २

अनुष्टुप्, ३ चतुष्पदोष्णिगभां ककुम्भत्यनुष्टुप्, ४—६ पद्या पङ्क्तिः ॥

वषट् ते पूषस्मिन्सूतावर्यमा होता कृणोतु वेधाः ।

सिञ्जतां नार्युतप्रजाता वि पर्वाणि जिहतां सूतवा उ

॥ १ ॥

चतस्रो दिवः प्रदिशश्चतस्रो भूम्या उत ।

देवा गर्भं समैरयन् तं व्यूर्ण्वन्तु सूतवे

॥ २ ॥

सुषा व्यूर्णोतु वि योनिं हापयामसि ।

अथया सूषणे त्वमव त्वं बिष्कले सृज

॥ ३ ॥

नेव मांसे न पीबसि नेव मज्जस्वाहतम् ।

अवैतु पृश्नि शेवलं शुने जरायवत्तवेऽव जरायु पथताम्

॥ ४ ॥

वि ते भिनाग्नि मेहनं वि योनिं वि गवीनिके ।

वि मातरं च पुत्रं च वि कुमारं जरायुणाव जरायु पथताम्

॥ ५ ॥

यथा वातो यथा मनो यथा पतन्ति पक्षिणः ।

एवा त्वं दशमास्य साकं जरायुणा पताव जरायु पथताम् ॥ ६ ॥ [२।५]

॥ १२ ॥

अपिः—मृगवज्रिराः ॥ देवता—यक्ष्मनाशनम् ॥ छन्दः—१, ३ जगती

(२, ३ त्रिष्टुप् ?); ४ अनुष्टुप् ॥

जरायुजः प्रथम उक्षियो वृषा वातअजा स्तनयञ्जेति वृष्ट्या ।

स नो मृडाति तन्वश्चजुगो रुजन् य एकमोजस्त्रेधा विचक्रमे ॥ १ ॥

अङ्गेअङ्गे शोचिषा शिश्रियाणं नमस्यन्तस्त्वा हविषा विधेम ।

अङ्कान्समङ्कान् हविषा विधेम यो अग्रभीत् पर्वास्या अभीता ॥ २ ॥

मुञ्च शीर्षक्रया उत कास एनं परुषपरुषाविवेशा यो अस्य ।
 यो अन्नजा वातजा यश्च शुष्मो वनस्पतीन्स्वचतां पर्वतांश्च ॥ ३ ॥
 शं मे परस्मै गात्राय शमस्त्ववराय मे ।
 शं मे चतुर्भ्यो अङ्गेभ्यः शमस्तु तन्वेऽमम ॥ ४ ॥ [३१]
 ॥ १३ ॥

ऋषिः—भृग्वज्रिराः ॥ देवता—विष्णु ॥ छन्दः—१, २ अनुष्टुप्; ३ चतु-
 ष्पाद् विराट् जगती; ४ त्रिष्टुप्परा बृहतीगर्भा पङ्क्तिः ॥
 जमस्ते अस्तु विष्णुते नमस्ते स्तनयितनवे ।
 जमस्ते अस्त्वशमने येना नृडाशे अस्यसि ॥ १ ॥
 जमस्ते प्रवतो नपाद् यतस्तपः समूहसि ।
 मुडया नस्तनूभ्यो मयस्तोकेभ्यस्कृधि ॥ २ ॥
 प्रवतो नपाक्षम एवास्तु तुभ्यं नमस्ते हेतये तपुषे च कृष्णमः ।
 विद्या ते धाम परमं गुहा यत् समुद्रे अन्तर्निहितासि नाभिः ॥ ३ ॥
 यां स्वां देवा असृजन्त विश्व इधुं कृण्वाना असनाय धृष्णुम् ।
 सा नो मृड विदथे गृणाना तस्यै ते नमो अस्तु देवि ॥ ४ ॥ [३२]
 ॥ १४ ॥

ऋषिः—भृग्वज्रिराः ॥ देवता—यमः ॥ छन्दः—१ ककुम्भस्यनुष्टुप्; २, ४
 अनुष्टुप्; ३ चतुष्पदा विराट्नुष्टुप् ॥
 अगमस्या वचं आदिव्यधि वृक्षादिव अजम् ।
 महाबुध्न इव पर्वतो ज्योक् पितृष्वास्ताम् ॥ १ ॥
 एषा ते राजन् कन्या वधूर्नि धूपतां यम ।
 सा मातुर्वधयतां गृहेऽथो आतुरथो पितुः ॥ २ ॥
 एषा ते कुलया राजन् तामु ते परि दद्यासि ।
 ज्योक् पितृष्वासाता आशिर्ग्याः समोप्यात् ॥ ३ ॥
 असितस्य ते ब्रह्मणा कश्यपस्य गयस्य च ।
 अन्तःकोशमिव जामयोऽपि नद्यामि ते अगम् ॥ ४ ॥ [३३]

॥ १५ ॥

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—सिन्ध्वादयो मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१ अनुष्टुप्

(१, भुरिग् ब्रह्ती); २ भुरिक् पथ्या पङ्क्तिः; ३, ४ अनुष्टुप् ॥

सं सं स्रवन्तु सिन्धवः सं वाताः सं पतन्निगाः ।

इमं यज्ञं प्रदिवो मे जुषन्तां संस्त्राव्येण हविषा जुहोमि ॥ १ ॥

इहैव हवमा यात म इह संस्त्रावया उतेमं वर्धयता गिरः ।

इहैतु सर्वो यः पशुरस्मिन् तिष्ठतु या रयिः ॥ २ ॥

ये नदीनां संस्त्रवम्युत्सासः सदमञ्जिताः ।

तेभिर्मे सर्वैः संस्त्रावैर्धनं सं स्त्रावयामसि ॥ ३ ॥

ये सर्पिषः संस्त्रवन्ति क्षीरस्य चोदकस्य च ।

तेभिर्मे सर्वैः संस्त्रावैर्धनं सं स्त्रावयामसि ॥ ४ ॥ [१४]

॥ १६ ॥

ऋषिः—चातनः ॥ देवता—१ अग्निः; २ वरुणः; अग्निः, इन्द्रश्च; ३, ४

सीसम् ॥ छन्दः—१—३ अनुष्टुप्; ४ ककुम्भत्यनुष्टुप् ॥

येऽमावास्यां रात्रिमुदस्थुर्वाजमस्त्रिणाः ।

अग्निस्तुरीयो यातुहा सो अस्मभ्यमधि ब्रवत् ॥ १ ॥

सीसायाध्याह वरुणः सीसायाग्निरुपावति ।

सीसे म इन्द्रः प्रायच्छत् तदङ्ग यातुचातनम् ॥ २ ॥

इदं विष्कन्धं सहत इदं बाधते अस्त्रिणाः ।

अनेन विश्वा संसहे या जातानि पिशाचवाः ॥ ३ ॥

यदि नो गां यद्यश्वं यद्धि पूरुषम् ।

तं त्वा सीसेन विध्यामो यथा नोऽसौ अवीरहा ॥ ४ ॥ [१५]

॥ १७ ॥

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—योषितो धमन्यश्च ॥ छन्दः—१ भुरिगनुष्टुप्;

२, ३ अनुष्टुप्; ४ त्रिपदापी गावत्री ॥

अमूर्या यन्ति योषितो हिरा लोहेनवासमः ।

अभ्रातरहव जामयस्तिष्ठन्तु हनवचमः

॥ १ ॥

तिष्ठान्वरे तिष्ठ पर उत त्वं तिष्ठ मध्यमे ।

कनिष्ठिका च तिष्ठति तिष्ठानिद् धमनिर्मही

॥ २ ॥

शतस्य धमनीनां सद्वस्त्रस्य हिराणाम् ।

अस्थुरिन्मध्यमा हमाः साकमन्ता अरंसत

॥ ३ ॥

परि वः सिकतावती धनूवृद्धस्य क्रमीत ।

तिष्ठतेलयता सु कम्

॥ ४ ॥ ४११ ॥

॥ १८ ॥

ऋषिः—द्रविणोदाः ॥ देवता—सवित्रादयो मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१ उपरिष्ठाद्

विराड् बृहती; २ निचृज्जगती; ३ विराडास्तारपङ्क्तिस्त्रिष्टुप्; ४ अनुष्टुप् ॥

निलक्ष्म्यं ललाभ्यं निरराति सुवामसि ।

अथ या भद्रा तानि नः प्रजाया अराति नयामसि

॥ १ ॥

निररणि सविता साविषत् पदोर्निहस्तयोर्वरुणो मित्रो अयमा ।

निरस्मभ्यमनुमती रराणा प्रेमां देवा असाविषुः सौमगाय

॥ २ ॥

यत्त आत्मनि तन्वा घोरमस्ति यद्वा केशेषु प्रतिचक्षणे वा ।

सर्वं तद् वाचाप हन्मो वयं देवस्त्वा सविता सूदयतु

॥ ३ ॥

रिश्यपदो वृषदती गोषेधां विधमामुत ।

विलोढयं ललाभ्यं ता अस्मन्नाशयामसि

॥ ४ ॥ ४१२ ॥

॥ १९ ॥

ऋषिः—ऋक्षा ॥ देवता—१ इन्द्रः; २ मनुष्येषवः; ३ रुद्रः; ४ देवाः ॥

छन्दः—१, ४ अनुष्टुप्; २ पुरस्ताद् बृहती; ३ पश्चा पङ्क्तिः ॥

मा नो विदन् विव्याधिर्नो मो अभिव्याधिर्नो विदन् ।

आराच्छ्वर्या अस्मद् विषूचीरिन्द्र पातय

॥ १ ॥

विश्वञ्चो अस्मच्छ्वरवः पतन्तु ये अस्ता ये चास्याः ।

दैवीर्मनुष्येषवो ममामित्रान् वि विध्यत

॥ २ ॥

यो नः स्वो यो अरणः सजात उत निष्टयो यो अस्माँ अभिदासति ।

रुद्रः शरभ्यैतान् ममामित्रान् वि विध्यतु ॥ ३ ॥

यः सपत्नो योऽसपत्नो यश्च द्विषञ्छपाति नः ।

देवास्तं सर्वं धूर्वन्तु ब्रह्म वर्म ममान्तरम् ॥ ४ ॥ [४।३]

॥ २० ॥

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—१ सोमः, मरुतश्च; २ मित्रावरुणौ; ३ वरुणः;

४ इन्द्रः ॥ छन्दः—१ त्रिष्टुप्; २—४ अनुष्टुप् ॥

अदरसृद् भवतु देव सोमास्मिन् युजे मरुतो मृडता नः ।

मा नो विददभिभा मो अशस्तिर्मा नो विदद् वृजिना द्वेष्ट्या या ॥ १ ॥

यो अद्य सेन्यो वधोऽवायूनामुदीरते ।

युवं तं मित्रावरुणावस्मद् यावयतं परि ॥ २ ॥

इतश्च यवमुतश्च यद् वधं वरुण यावय ।

वि महच्छर्मं यच्छ वरीयो यावया वधम् ॥ ३ ॥

शास हृत्था महां अस्यमित्रसाहो अस्तृतः ।

न यस्य हन्यते सखा न जितये कदाचन ॥ ४ ॥ [४।४]

॥ २१ ॥

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

स्वस्तिदा विशां पतिर्वृत्रहा विमृधो वशी ।

वृषेन्द्रः पुर एतु नः सोमपा अभयङ्करः ॥ १ ॥

वि न इन्द्र मृधो जहि नीचा यच्छ पृतन्यतः ।

अधमं गमया तमो यो अस्माँ अभिदासति ॥ २ ॥

वि रक्षो वि मृधो जहि वि वृत्रस्य हनू रुज ।

वि मन्युमिन्द्र वृत्रहन्मित्रस्याभिदासतः ॥ ३ ॥

अपेन्द्र द्विषतो मनोऽप जिज्यासतो वधम् ।

वि महच्छर्मं यच्छ वरीयो यावया वधम् ॥ ४ ॥ [४।५]

॥ २२ ॥

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—सूर्यः, हरिमा, हृद्रोगक्ष ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

अनु सूर्यमुदयतां हृद्द्योतो हरिमा च ते ।

गो रोहितस्य वर्णेन तेन त्वा परि दधमसि ॥ १ ॥

परि त्वा रोहितैर्वर्णैर्दीर्घायुत्वाय दधमसि ।

यथायमरपा असदथो अहरितो भुवत् ॥ २ ॥

या रोहिणीर्देवत्या गावो या उत्त रोहिणीः ।

रूपरूपं वयोवयस्तामिष्ट्वा परि दधमसि ॥ ३ ॥

शुक्लेषु ते हरिमाणं रोपणाकासु दधमसि ।

अथो हारिद्रवेषु ते हरिमाणं नि दधमसि ॥ ४ ॥ [५११]

॥ २३ ॥

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—वनस्पतयः (रामा, कृष्णा, असिक्वि च) ॥

छन्दः—अनुष्टुप् ॥

नक्रजातास्योषधे रामे कृष्णे असिक्वि च ।

इदं रजनि रजय किलासं पलितं च यत् ॥ १ ॥

किलासं च पलितं च निरितो नाशया पृषत् ।

आ त्वा स्वो विशतां वर्णाः परा शुक्लानि पातय ॥ २ ॥

असितं ते प्रलयनमास्थानमासितं तव ।

अस्थिजस्य किलासस्य तनूजस्य च यत् त्वचि ।

दूष्या कृतस्य ब्रह्मणा लक्ष्म श्वेतमनीनशम् ॥ ४ ॥ [५१२]

॥ २४ ॥

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—आसुरी वनस्पतिः ॥ छन्दः—१, ३, ४ अनुष्टुप्;

२ निचृत् पश्चा पङ्क्तिः ॥

सुपर्णो जातः प्रथमस्तस्य त्वं पित्तमासिथ ।

तदासुरी युधा जिता रूपं चक्रे वनस्पतीन् ॥ १ ॥

आसुरी चक्रे प्रथमेदं किलासभेजमिदं किलासनाशनम् ।

अनीनशत् किलासं सरूपामकरत् त्वचम् ॥ २ ॥

सरूपा नाम ते माता सरूपो नाम ते पिता ।

सरूपकृत् त्वमोषधे सा सरूपमिदं कृधि ॥ ३ ॥

इयामा सरूपङ्गरणी पृथिव्या अध्युज्जता ।

इदम् पु प्र साधय पुनरूपाणि कल्पय ॥ ४ ॥ [५।३]

॥ २५ ॥

अभिः—भृग्वजिराः ॥ देवता—यक्षमनाशनोऽग्निः ॥ छन्दः—१ त्रिष्टुप्;

२, ३ विराद्गर्भा त्रिष्टुप्; ४ पुरोऽनुष्टुप् ॥

यदग्निरापो अदहत् प्रविश्य यत्राकृष्वन् धर्मघृतो नर्मासि ।

तत्र त आहुः परमं जनित्रं स नः संविद्वान् परि वृङ्गिष्व त्वमन् ॥ १ ॥

यद्यर्चिर्विदि वासि शोचिः शकल्येषि यदि वा ते जनित्रम् ।

हूडुर्नामासि हरितस्य देव स नः संविद्वान् परि वृङ्गिष्व त्वमन् ॥ २ ॥

यदि शोको यदि वाभिः शोको यदि वा राज्ञो वरुणस्यासि पुत्रः ।

हूडुर्नामासि हरितस्य देव स नः संविद्वान् परि वृङ्गिष्व त्वमन् ॥ ३ ॥

नमः शीताय त्वमने नमो रूराय शोचिषे कृणोमि ।

यो अन्येद्युरुभयद्युरभ्येति तृतीयकाय नमो अस्तु त्वमने ॥ ४ ॥ [५।४]

॥ २६ ॥

अभिः—ब्रह्मा ॥ देवता—इन्द्रादयो मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१, ३ गायत्री;

२ त्रिपदा साम्नी त्रिष्टुप् (एकावसाना); ४ पादनिचृत् गायत्री

(एकावसाना) ॥

आरे सावस्मदस्तु हेतिर्देवासो असत् । आरे अइमा यमस्यथ ॥ १ ॥

सखासावस्मभ्यमस्तु रातिः सखेन्द्रो भगः सविता चित्रराधाः ॥ २ ॥

ययं नः प्रवतो नपान्मरुतः सूर्यस्वचसः । शर्म यच्छाथ सप्रथाः ॥ ३ ॥

सुषूदत मृडत मृडया नस्तनूभ्यो मयस्तोकेभ्यस्कृधि ॥ ४ ॥ [५।५]

॥ २७ ॥

ऋषिः—अथर्वा (स्वस्त्ययनकामः) ॥ देवता—इन्द्राणी ॥ छन्दः—१ पथ्या
पङ्क्तिः; २—४ अनुष्टुप्; ॥

अमूः पारे पृदाक्वचिषसा निर्जरायवः ।

तासां जरायुभिर्वयमद्यावपि व्ययामस्यघायोः परिपन्थिनः ॥ १ ॥

विषूच्येतु कन्तती पिनाकमिव विभ्रती ।

विष्वक् पुनर्भुवा मनोऽसमृद्धा अघायवः ॥ २ ॥

न बहवः समशक्नु नार्भका अभि दाष्टुः ।

वेणोरद्वाहवाभितोऽसमृद्धा अघायवः ॥ ३ ॥

अतै पादौ प्र स्फुरतं वहतं पृथुतो गृहान् ।

इन्द्राण्येतु प्रथमाजीतामुषिता पुरः ॥ ४ ॥ [५१३]

॥ २८ ॥

ऋषिः—चातनः ॥ देवता—१, २ (पूर्वार्धस्य) अग्निः; २ (उत्तरार्धात्)—

४ यातुधान्यः ॥ छन्दः—१, २ अनुष्टुप्; ३ विराट् पथ्या बृहती;

४ पथ्या पङ्क्तिः ॥

उप प्रागाद् देवो अग्नी रक्षोहामविचातनः ।

दहन्नप द्वयाविनो यातुधानान् किमीदिनः ॥ १ ॥

प्रति दह यातुधानान् प्रति देव किमीदिनः ।

प्रतीचीः कृष्णवर्तने सं दह यातुधान्यः ॥ २ ॥

या शशाप शपनेन याघं मूरमादधे ।

या रसस्य हरणाय जातमारेभे लोकमत्तु सा ॥ ३ ॥

पुत्रमत्तु यातुधानीः स्वसारमुत नृप्यम् ।

अघा मिथो विकेशयोऽ विघ्नतां यातुधान्योऽ

अवि तृह्यन्तामरायः ॥ ४ ॥ [५१७]

॥ २९ ॥

ऋषिः—वसिष्ठः ॥ देवता—ब्रह्मणस्पतिः; अर्भोवर्तमणिः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

अभीवर्तेन मणिना येनेन्द्रो अभिवावृधे ।

तेनास्मान् ब्रह्मणस्पतेऽभि राष्ट्राय वध्यम् ॥ १ ॥

अभिवृत्त्य सपत्नानभि या नो अरातयः ।

अभि पृतन्यन्तं तिष्ठाभि यो नो दुरस्यति ॥ २ ॥

अभि त्वा देवः सविताभि सोमो अवीवृधत् ।

अभि त्वा विश्वा भूतान्यभीवर्तो यथासंसि ॥ ३ ॥

अभीवर्तो अभिभवः सपत्नक्षयणो मणिः ।

राष्ट्राय मह्यं वध्यतां सपत्नेभ्यः पराभुवे ॥ ४ ॥

उदसौ सूर्यो अगादुद्विदं मांसकं वचः ।

यथाहं शत्रुहोऽसान्यसपःनः सपत्नहा ॥ ५ ॥

सपत्नक्षयणो वृषाभिराष्टो विषासहिः ।

यथाहमेषां विराणां विराजानि जनस्य च ॥ ६ ॥ [६११]

॥ ३० ॥

अपिः—अथर्वा (आयुष्कामः) ॥ देवता—विश्वे देवाः ॥ छन्दः—१, २, ४

त्रिष्टुप्; ३ शावरगर्भा विराड् जगती ॥

विश्वे देवा वसवो रक्षतेममुतादित्या जागृत युयमस्मिन् ।

मेमं सनाभिरुत वान्यनाभिर्मेमं प्रापत् पौरुषेयो वधो यः ॥ १ ॥

ये वो देवाः पितरो ये च पुत्राः सचेतसो मे शृणुतेदमुक्ताम् ।

सर्वेभ्यो वः परि ददाभ्येत स्वस्त्येनं जरसे वहाथ ॥ २ ॥

ये देवा दिवि ष ये पृथिव्यां ये अन्तरिक्षे ओषधीषु

पशुवस्वन्तः ।

ते कृणुत जरसमायुरस्मै शतमन्यान् परि वृणक्तु मृत्यून् ॥ ३ ॥

येषां प्रयाजा उत वानुयाजा हुतभागा अहुतादश्च देवाः ।

येषां वः पञ्च प्रदिशो विभक्तास्तान् वो अस्मै सत्रसदः

कुर्यामि

॥ ४ ॥ [६१२]

॥ ३१ ॥

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—आशापालाः (वास्तोष्पतयः) ॥ छन्दः—१, २

अनुष्टुप्; ३ विराट् त्रिष्टुप्; ४ परानुष्टुप् त्रिष्टुप् ॥

आशांनामाशापालेभ्यश्चतुर्भ्यो अमृतैभ्यः ।

इदं भूतस्याध्यक्षेभ्यो विधेम हविषा वयम् ॥ १ ॥

य आशांनामाशापालाश्चत्वार स्थन देवाः ।

ते नो निश्चय्याः पार्श्वेभ्यो मुञ्चतांहसोऽग्रहसः ॥ २ ॥

अस्त्रामस्त्वा हविषा यजाम्यश्लोणस्त्वा घृतेन जुहोमि ।

य आशांनामाशापालस्तुरियो देवः स नः सुभूतमेह वक्षत् ॥ ३ ॥

स्वस्ति मात्र उत पित्रे नो अस्तु स्वस्ति गोभ्यो जगते पुरुषेभ्यः ।

विश्वं सुभूतं सुविदत्रं नो अस्तु ज्योगेव दशेम सूर्यम् ॥ ४ ॥ [६।३]

॥ ३२ ॥

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—द्यावापृथिवी ॥ छन्दः—१, ३, ४ अनुष्टुप्;

२ ककुम्भत्यनुष्टुप् ॥

इदं जनासो विदथ महद् ब्रह्म वदिष्यति ।

न तत् पृथिव्यां नो दिवि येन प्राणन्ति वीरुधः ॥ १ ॥

अन्तरिक्ष आसां स्थाम अन्तःसदामिव ।

आस्थानमस्य भूतस्य विदुष्टद् वेधसो न वा ॥ २ ॥

यद् रोदसी रजमाने भूमिश्च निरतक्षतम् ।

आद्रं तदद्य सर्वदा समुद्रस्यैव स्रोत्याः ॥ ३ ॥

विश्वमन्यामभिवार तदन्यस्यामधि श्रितम् ।

दिवे च विश्ववेदसे पृथिव्यै चाकरं नमः ॥ ४ ॥ [६।४]

॥ ३३ ॥

ऋषिः—शन्तातिः ॥ देवता—आपः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

हिरण्यवर्णाः शुचयः पावका यासु जातः सवित्ता यास्वभिः ।

स्या अग्निं गर्भं दधिरे सुवर्णास्ता न आपः शं स्योना भवन्तु ॥ १ ॥

यासां राजा वरुणो याति मध्ये सस्थानुते अन्वपश्यन्जनानाम् ।
 या अग्निं गर्भं दधिरे सुवर्णास्ता न आपः शं स्योना भवन्तु ॥ २ ॥
 यासां देवा दिवि कृण्वन्ति भुक्तं या अन्तरिक्षे बहुधा भवन्ति ।
 या अग्निं गर्भं दधिरे सुवर्णास्ता न आपः शं स्योना भवन्तु ॥ ३ ॥
 शिवेन मा चक्षुषा पश्यतापः शिवया तन्वोप स्पृशत त्वचं मे ।
 घृतश्रुतः शुच्यो याः पात्रकास्ता न आपः शं स्योना
 भवन्तु ॥ ४ ॥ [६१५]

॥ ३४ ॥

श्रुषिः—अथर्वा ॥ देवता—मधुवनस्पतिः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

इयं वीरुन्मधुजाता मधुना स्वा खनामसि ।
 मधोरधि प्रजातासि सा नो मधुमतस्कृषि ॥ १ ॥
 जिह्वाया अग्ने मधु मे जिह्वामूले मधूलकम् ।
 ममेदह क्रतावसो मम चित्तमुपायासि ॥ २ ॥
 मधुमन्मे निकर्मणं मधुमन्मे परायणम् ।
 वाचा वदामि मधुमद् भुयासं मधुमन्दशः ॥ ३ ॥
 मधोरस्मि मधुतरो मधुघान्मधुमत्तरः ।
 मामिव किल त्वं वनाः शाखां मधुमतीमिव ॥ ४ ॥
 परिं स्वा परितःसुनेक्षुणागामविद्विषे ।
 यथा मां कामिन्यसो यथा मन्त्रापगा अस्तः ॥ ५ ॥ [६१६]

॥ ३५ ॥

श्रुषिः—अथर्वा (आयुष्कामः) ॥ देवता—हिरण्यम् ॥ छन्दः—१—ऋजुः ।
 जगतीः ४ अनुष्टुप्गर्भा चतुष्पदा त्रिष्टुप् ॥

यदाबध्नन् दाक्षायया हिरण्यं शतानीकाय सुमनस्यमानाः ।
 तत् ते बध्नान्यायुषे वर्चसे बलाय दीर्घायुस्वायं शतशारदाय ॥ १ ॥
 नैनं रक्षांसि न पिशाचाः सहन्ते देवानामोजः प्रथमजं ह्येतत् ।
 यो बिभर्ति दाक्षायणं हिरण्यं स जीवेषु कृणुते दीर्घमायुः ॥ २ ॥

अपां तेजो ज्योतिरोजो बलं च वनस्पतीनामुत वीर्याणि ।

इन्द्रइवेन्द्रियाण्यधि धारयामो अस्मिन् तद् दक्षमाणो

बिभर्द्धिरण्यम्

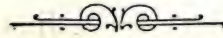
॥ ३ ॥

समानां मासामृतुभिष्ट्वा वयं सवत्सरस्य पयसा पिपर्मि ।

इन्द्रामी विश्वे देवास्तेऽनु मन्यन्तामह्वणीयमानाः ॥ ४ ॥ [६।७]

॥ इति प्रथमं काण्डम् समाप्तम् ॥

अथ द्वितीयं कारणम्

॥ १ ॥

ऋषिः—वेनः ॥ देवता—वह्म, आत्मा ॥ छन्दः—१, २, ४, ५ त्रिष्टुप्;
३ जगती ॥

वेनस्तत् परयत् परमं गुहा यद् यत्र विश्वं भवत्येकरूपम् ।

इदं पृश्निरदुहजायमानाः स्वविदो अभ्यनूषत वाः ॥ १ ॥

प्र तद् वोचेदमृतस्य विद्वान् गन्धर्वो धाम परमं गुहा यत् ।

त्रीणि पदानि निहिता गुहास्य यस्तानि वेद स पितृष्विप्तासत् ॥ २ ॥

स नः पिता जनिता स उत बन्धुर्धामानि वेद भुवनानि विश्वा ।

यो देवानां नामध एक एव तं संप्रश्नं भुवना यन्ति सर्वा ॥ ३ ॥

परि द्यावापृथिवी सद्य आयमुपातिष्ठे प्रथमजामृतस्य ।

वाचमिव वक्ररिं भुवनेष्टा धास्युरेष नन्वेतपो अग्निः ॥ ४ ॥

परि विश्वा भुवनान्यायमृतस्य तन्तुं वितर्तं दृशे कम् ।

यत्र देवा अमृतमानशानाः समाने योनावध्यैरयन्त ॥ ५ ॥ [१:१]

॥ २ ॥

ऋषिः—मातृनामा ॥ देवता—गन्धर्वाप्सरसः ॥ छन्दः—१ विराड् जगती;
२, ३ त्रिष्टुप्; ४ त्रिपाद्विराण्नामगायत्री; ५ भुरिगनुष्टुप् ॥

दिव्यो गन्धर्वो भुवनस्य यस्पतिरेक एव नमस्यो विचवीडयः ।

तं त्वा यौमि ब्रह्मणा दिव्य देव नमस्ते अस्तु दिवि ते सधस्थम् ॥ १ ॥

दिवि स्पृष्टो यजतः सूर्यत्वगवश्रता हरसो दैव्यस्य ।

मृडाद् गन्धर्वो भुवनस्य यस्पतिरेक एव नमस्यः सुशेवाः ॥ २ ॥

अनवद्याभिः समु जग्म आभिरप्सरास्वपि गन्धर्व आसीत् ।
समुद्र आसां सदनं म आहुर्यतः सद्य आ च परा च यन्ति ॥ ३ ॥
अभ्रिये दिद्युज्जत्रिये या विश्वावसुं गन्धर्वं सचध्वे ।
ताभ्यो वो देवीर्नम इत् कृणोमि ॥ ४ ॥
याः बलन्दास्तमिषीचयोऽक्षकामा मनोमुहः ।
ताभ्यो गन्धर्वपत्नीभ्योऽप्सराभ्योऽकरं नमः ॥ ५ ॥ [११२]

॥ ३ ॥

ऋषिः—अङ्गिराः ॥ देवता—(आस्त्राव) भेषजम् ॥ छन्दः—१—५ अनुष्टुप्;
६ त्रिपदा स्वराडुपरिष्ठान्महाबृहती ॥

अदो यदवधावत्यवत्कमधि पर्वतात् ।
तत्तै कृणोमि भेषजं सुभेषजं यथासंसि ॥ १ ॥
आदङ्गा कुविदङ्गा शतं या भेषजानि ते ।
तेषामसि त्वमुत्तममनास्त्रावमरोगणम् ॥ २ ॥
नीचैः खनन्त्यसुरा अरुःस्त्राणमिदं महत् ।
तदास्त्रावस्य भेषजं तदु रोगमनीनशत् ॥ ३ ॥
उपजीका उद्धरन्ति समुद्रादधि भेषजम् ।
तदास्त्रावस्य भेषजं तदु रोगमशीशमत् ॥ ४ ॥
अरुःस्त्राणमिदं महत् पृथिव्या अध्युद्भूतम् ।
तदास्त्रावस्य भेषजं तदु रोगमनीनशत् ॥ ५ ॥
शं नो भवन्त्वप ओषधयः शिवाः ।
इन्द्रस्य वज्रो अप हन्तु रक्षसं आराद् विसृष्टा इषवः
पतन्तु रक्षसाम् ॥ ६ ॥ [११३]

॥ ४ ॥

ऋषिः—अथर्वी ॥ देवता—जङ्गिडमणिः ॥ छन्दः—१ विराट् प्रस्तापङ्क्तिः;
२—६ अनुष्टुप् ॥

दीर्घायुत्वाय बृहते रणायारिष्यन्तो दक्षमाणाः सदैव ।

मणिं विष्कन्धदूषणं जङ्घिडं बिभृमो वयम् ॥ १ ॥

जङ्घिडो जम्भाद् विशराद् विष्कन्धादभिः शोचनात् ।

मणिः सहस्रवीर्यः परिणः पातु विश्वतः ॥ २ ॥

अयं विष्कन्धं सहतेऽयं बाधते अस्त्रिणः ।

अयं नो विश्वभेषजो जङ्घिडः पातुर्वहसः ॥ ३ ॥

देवैर्दत्तेन मणिना जङ्घिडेन मयोभुवा ।

विष्कन्धं सर्वा रक्षांसि व्यायामे सहामहे ॥ ४ ॥

शणश्च मा जङ्घिडश्च विष्कन्धादभि रक्षताम् ।

अरण्यादन्य आभृतः कृष्या अन्यो रसेभ्यः ॥ ५ ॥

कृत्यादपिरयं मणिरथो अरातिदूषिः ।

अथो सहस्वाञ्जङ्घिडः प्रण आयूषि तारिषत् ॥ ६ ॥ [११४]

॥ ५ ॥

अभिः—भृगुराथर्वणः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—१ निचृदुपरिष्ठादब्रह्मती;

२ विराडुपरिष्ठादब्रह्मती; ३ विराट् पथ्या ब्रह्मती; ४ जगतीपुरोविराट् त्रिष्टुप्;

५—७ त्रिष्टुप् ॥

इन्द्रं जुषस्व प्र ब्रह्मा याहि शूर हरिभ्याम् ।

पिबा सुतस्य मतेरिह मधोश्चक्रानश्चार्कमदाय ॥ १ ॥

इन्द्रं जठरं नव्यो न पुणस्व मधोर्दिवो न ।

अस्य सुतस्य स्वर्णोप त्वा मदाः सुवाचो अगुः ॥ २ ॥

इन्द्रस्तुराषायिमित्रो वृत्रं यो जघान युतीर्न ।

बिभेद वलं भृगुर्न ससहे शत्रून् मदे सोमस्य ॥ ३ ॥

आ त्वा विशन्तु सुतास इन्द्र पुणस्व कुक्षी विड्ढि शक्र धियेह्या नः ।

श्रुधी हवं गिरो मे जुषस्वेन्द्र स्वयुग्भिर्मत्स्वेह महे रणाय ॥ ४ ॥

इन्द्रस्य जु प्रा वोचं वीर्याणि यानि चकार प्रथमानि वज्री ।

अहजहिमन्वपस्ततर्द प्र वक्षणा अभिनत पर्वतानाम् ॥ ५ ॥

अह॒जहि॑ पव॑ते शि॒श्रिया॑णं त्वष्टा॑स्मै वज्रं॑ स्वयं॑ ततच्च ।

वा॒श्राह्व॑ धेनवः॑ स्यन्द॑माना अ॒जः समु॑द्रमव॑ जग्मुरा॑पः ॥ ६ ॥

वृषा॑यमाणो अवृ॑णीत सोमं॑ त्रिक॑द्रुकेष्वपि॒वत् सु॑तस्य ।

आ सा॑यकं म॒घवा॑दत्त वज्र॑मह॒ज्जेन॑ प्रथम॒जाम॑हीनाम् ॥ ७ ॥ [११५]

॥ ६ ॥

ऋषिः—शौनकः (सम्प्रकाशः) ॥ देवता—अग्निः ॥ छन्दः—१—३

त्रिष्टुप्; ४ चतुष्टुप् ॥ षष्ठी पङ्क्तिः; ५ विराट् प्रस्तारपङ्क्तिः ॥

समा॑स्त्वाम् ऋ॒तवो॑ वर्ध॑यन्तु संवत्स॑रा ऋष॑यो या॒नि स॒त्या ।

सं दि॒व्येन॑ दी॒दिहि॑ रो॒चने॑न वि॒श्वा आ भा॑हि प्र॒दिश॑श्चत॑स्रः ॥ १ ॥

सं चे॒ध्यस्वा॑ग्ने प्र च॑ वर्ध॑येममु॒क्षं तिष्ठ॑ मह॒ते सौभ॑गाय ।

मा ते॑ रिष॒क्षुप॑स॒त्तारो॑ अ॒ग्ने ब्र॒ह्माण॑स्ते यश॑सः सन्तु॑ मान्ये ॥ २ ॥

स्वाम॑ग्ने वृणते ब्राह्म॒णा इ॒मे शि॒वो अ॒ग्ने संव॑रणे भवा नः ।

स॒प॒त्न॒हाग्ने॑ अभिमा॒तिजिद् भ॑व॒स्वे ग॑ये जागृ॒ह्यप्र॑युच्छन् ॥ ३ ॥

क्ष॒त्रेणा॑ग्ने स्वेन॒ सं र॑भस्व मि॒त्रेणा॑ग्ने मि॒त्रधा॑य॒तस्व ।

स॒जा॒ताना॑ म॒ध्यमे॑ष्टा रा॒ज्ञाम॑ग्ने वि॒ह॒व्यो दी॑दिहीह ॥ ४ ॥

अ॒ति नि॒हो अ॒ति स्त्रि॒भोऽस्य॑चि॒त्तीर॑ति द्वि॒षः ।

वि॒श्वा ह्य॒ग्ने दुरि॑ता तर॒स्वम॑था॒स्मभ्य॑ सह॒वीरं॑ रा॒यं दा॑ः ॥ ५ ॥ [२११]

॥ ७ ॥

ऋषिः—अथर्व ॥ देवता—वनस्पतिः (दूर्वा) ॥ छन्दः—१ भुरिगनुष्टुप्;

२, ३, ५ अनुष्टुप्; ४ विराडुपरिष्टादबृहती ॥

अ॒थद्वि॑ष्टा दे॒वजा॑ता वी॒रुच्छ॑पथ॒योप॑नी ।

आ॒पो म॒लमि॑व प्रा॒णैर्क्षी॑त् स॒र्वान् म॑च्छ॒पथा॑ अ॒धि ॥ १ ॥

यश्च॑ सा॒प॒त्नः श॑पथो॒ जा॒म्याः श॑पथश्च॒ यः ।

ब्र॒ह्मा यन्म॑न्युतः श॒पात् स॒र्वं तन्नो॑ अ॒धस्प॑दम् ॥ २ ॥

दि॒वो मूल॑मव॒ततं॑ पृथि॒व्या अ॒भ्युत्त॑तम् ।

तेन॑ स॒हस्र॑काण्डेन॒ परि॑णः पा॒हि वि॒श्वतः॑ ॥ ३ ॥

परि मां परि मे प्रजां परि णः पाहि यद् धनम् ।

अरातिर्नो मा तारीन्मा नस्तारिषुरभिमातयः

॥ ४ ॥

शस्त्रारमेतु शपथो यः सुहार्त् तेन नः सह ।

चक्षुर्मन्त्रस्य दुर्हादः पृष्टीरपि शृणीमसि

॥ ५ ॥ [२।२]

॥ ८ ॥

अभिः—भृग्वज्रिराः ॥ देवता—क्षेत्रिय (यक्षभकुष्ठादि) नाशनम् ॥ छन्दः—

१, २ अनुष्टुप्, ३ पथ्या पङ्क्तिः, ४ विराडनुष्टुप्, ५ निचृत् पथ्या पङ्क्तिः ॥

उदगातां भगवती विचृतौ नाम तारके ।

वि क्षेत्रियस्य मुञ्चतामधमं पाशमुत्तमम्

॥ १ ॥

अपेयं राज्यच्छ्वपोच्छ्वन्स्वभिक्ष्वरीः ।

वीरुत् क्षेत्रियनाशन्यपं क्षेत्रियमुच्छतु

॥ २ ॥

बभ्रोरञ्जनकाण्डस्य यवस्य ते पलाय्या तिलस्य तिलपिण्ड्या ।

वीरुत् क्षेत्रियनाशन्यपं क्षेत्रियमुच्छतु

॥ ३ ॥

नमस्ते लाङ्गलेभ्यो नम ईषायुगेभ्यः ।

वीरुत् क्षेत्रियनाशन्यपं क्षेत्रियमुच्छतु

॥ ४ ॥

नमः सनिक्षसाक्षेभ्यो नमः संदेश्येभ्यो नमः क्षेत्रस्य पतये ।

वीरुत् क्षेत्रियनाशन्यपं क्षेत्रियमुच्छतु

॥ ५ ॥ [२।३]

॥ ९ ॥

अभिः—भृग्वज्रिराः ॥ देवता—वनस्पतिः ॥ छन्दः—१ विराट् प्रस्तारपङ्क्तिः,

२—५ अनुष्टुप् ॥

दशवृक्ष मुञ्चेमं रक्षसो ग्राह्या अधि यैनं जप्राह पर्वसु ।

अथो एनं वनस्पते जीवानां लोकमुज्जय

॥ १ ॥

आगादुदगादयं जीवानां व्रातमप्यगात् ।

अभूदु पुत्राणां पिता नृणां च भगवत्तमः

॥ २ ॥

अधीतीरध्यगादयमधि जीवपुरा भगन् ।

शतं ह्यस्य भिषजः सहस्रमुत वीरुधः

॥ ३ ॥

देवास्ते चीतिमविदन् ब्रह्मण उत वीरुषः ।

चीतिं ते विष्वे देवा अविदन् भूम्यामधि ॥ ४ ॥

यश्चकार स निष्करत् स एव सुमिषक्रमः ।

स एव तुभ्यं भेषजानि कृण्वद् भिषजा शुचिः ॥ ५ ॥ [२।४]

॥ १० ॥

ऋषिः—भृगुङ्गिराः ॥ देवता—निर्ऋतिद्यावापृथिव्यादयो मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—

१ त्रिष्टुप्; २ सप्तपदाष्टिः; ३—५, ७, ८ सप्तपदा धृतिः; ६ सप्तपदात्यष्टिः ॥

क्षेत्रियात् त्वा निर्ऋत्या जामिशंसाद् द्रुहो मुञ्चामि वरुणस्य पाशात् ।

अनागसं ब्रह्मणा त्वा कृणोमि शिवे ते द्यावापृथिवी उभे स्ताम् ॥ १ ॥

शं ते अग्निः सहान्निरस्तु शं सोमः सहौषधीभिः ।

एवाहं त्वां क्षेत्रियान्निरऋत्या जामिशंसाद् द्रुहो मुञ्चामि

वरुणस्य पाशात् ।

अनागसं ब्रह्मणा त्वा कृणोमि शिवे ते द्यावापृथिवी उभे स्ताम् ॥ २ ॥

शं ते वातो अन्तरिक्षे वयो धाच्छं ते भवन्तु प्रदिशश्चतस्रः ।

एवाहं त्वां क्षेत्रियान्निरऋत्या जामिशंसाद् द्रुहो मुञ्चामि

वरुणस्य पाशात् ।

अनागसं ब्रह्मणा त्वा कृणोमि शिवे ते द्यावापृथिवी उभे स्ताम् ॥ ३ ॥

इमा या देवीः प्रदिशश्चतस्रो वातपत्नीरभि सूर्या विचष्टे ।

एवाहं त्वां क्षेत्रियान्निरऋत्या जामिशंसाद् द्रुहो मुञ्चामि

वरुणस्य पाशात् ।

अनागसं ब्रह्मणा त्वा कृणोमि शिवे ते द्यावापृथिवी उभे स्ताम् ॥ ४ ॥

तासु त्वान्तर्जरस्या दधामि प्र यक्ष्मं एतु निर्ऋतिः पराचैः ।

एवाहं त्वां क्षेत्रियान्निरऋत्या जामिशंसाद् द्रुहो मुञ्चामि

वरुणस्य पाशात् ।

अनागसं ब्रह्मणा त्वा कृणोमि शिवे ते द्यावापृथिवी उभे स्ताम् ॥ ५ ॥

अमुक्था यच्माद् दुरितादवद्याद् द्रुहः पाशाद् ग्राह्याश्चोदमुक्थाः ।

एवाहं त्वां त्रैत्रियाजिह्वेत्या जामिशंसाद् द्रुहो मुञ्चामि

वरुणस्य पाशात् ।

अनागसं ब्रह्मणा त्वा कृणोमि शिवे ते द्यावापृथिवी उभे स्ताम् ॥ ६ ॥

अहा अरातिमविदः स्योनमप्यभूभंद्रे सुकृतस्य लोके ।

एवाहं त्वां त्रैत्रियाजिह्वेत्या जामिशंसाद् द्रुहो मुञ्चामि

वरुणस्य पाशात् ।

अनागसं ब्रह्मणा त्वा कृणोमि शिवे ते द्यावापृथिवी उभे स्ताम् ॥ ७ ॥

स्यैमृतं तमसो ग्राह्या अर्धि देवा मुञ्चन्तो असृजन्निरेणसः ।

एवाहं त्वां त्रैत्रियाजिह्वेत्या जामिशंसाद् द्रुहो मुञ्चामि

वरुणस्य पाशात् ।

अनागसं ब्रह्मणा त्वा कृणोमि शिवे ते द्यावापृथिवी

उभे स्ताम्

॥ ८ ॥ [२।५]

॥ ११ ॥

अभिः—शुकः ॥ देवता—मन्त्रोक्ता ॥ छन्दः—१ चतुष्पदा विराड् गायत्री

२, ३, ५ त्रिपदा परोष्णिक्, ४ पिपीलिकामध्या निचृदुष्णिक् ॥

दूष्या दूषिरसि हेत्या हेतिरसि मेन्या मेनिरसि ।

आप्नुहि श्रेयांसमतिं समं क्राम

॥ १ ॥

सक्रथोऽसि प्रतिसरोऽसि प्रत्यभिचरणोऽसि ।

आप्नुहि श्रेयांसमतिं समं क्राम

॥ २ ॥

प्रति तमभि चर योऽस्मान् द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः ।

आप्नुहि श्रेयांसमतिं समं क्राम

॥ ३ ॥

सूरिरसि वर्चोभा असि तनुपानोऽसि ।

आप्नुहि श्रेयांसमतिं समं क्राम

॥ ४ ॥

शुक्रोऽसि आजोऽसि स्वरसि ज्योतिरसि ।

आप्नुहि श्रेयांसमतिं समं क्राम

॥ ५ ॥ [३।१]

॥ १२ ॥

ऋषिः—भरद्वाजः ॥ देवता—१ द्यावापृथिवी अन्तरिक्षं च; २ देवाः; ३ इन्द्रः;
४ आदित्यवस्वज्जिरसः पितरः; ५ सोम्यासः पितरः; ६ मरुतः; ७ यमसादनम्,
मघा; ८ अग्निः ॥ छन्दः—१, ३—६ त्रिष्टुप्; २ जगती, ७—८ अनुष्टुप् ॥

द्यावापृथिवी उर्व॑न्तरि॑क्षं च॑त्रस्य पर॑युरु॒गायोऽद्भुतः ।

उ॒तान्तरि॑क्षमु॒रु वात॑गोपं॒ त इ॒ह त॑प्यन्तां॒ मयि॑ त॒प्यमाने॑ ॥ १ ॥

इ॒दं दे॒वाः शृणु॑त ये य॒ज्ञिया॑ स्थ भ॒रद्वा॒जो म॒ह्यमु॒क्थानि॑ शंसति ।

पा॒शे स ब॒द्धो दुरि॑ते नि यु॒ज्यतां॑ यो अ॒स्माकं॑ मन॒ इदं॑ हि॒नस्ति॑ ॥ २ ॥

इ॒दामि॑न्द्र शृणु॒हि सोम॑प॒ यत् त्वा॑ दृ॒दा शोच॑ता जोह॒वीमि॑ ।

वृ॒श्वामि॑ तं कु॒लिशे॑नेव वृ॒चं यो अ॒स्माकं॑ मन॒ इदं॑ हि॒नस्ति॑ ॥ ३ ॥

अ॒शीति॑भिस्ति॒सृभिः॑ सा॒मगे॑भिरा॒दित्ये॑भिर्व॒सुभि॑र॒जिरो॑भिः ।

इ॒ष्टापूर्त॑मवतु नः पित॒ृणाम॑सु॒ ददे॑ हर॒सा दै॒व्येन॑ ॥ ४ ॥

द्यावापृथि॒वी अनु॑ मा दी॒धीथां॑ विश्वे॒ देवा॑सो अनु॒ मा र॑मध्वम् ।

अ॒ज्जिर॑सः पित॒रः सोम्या॑सः पा॒पमा॑ह्व॒स्वप॑कामस्य॒ कृतां॑ ॥ ५ ॥

अ॒र्तीव॑ यो म॒रुतो॑ मन्यते नो ब्र॒ह्म वा॑ यो नि॒न्दिष॑तं क्रि॒यमा॑णम् ।

तपू॑षि तस्मै॒ वृजि॑नानि सन्तु ब्र॒ह्मद्वि॑षं द्यौर॒भिस॑त॒पाति॑ ॥ ६ ॥

स॒स प्रा॑णान॒ष्टौ मन्य॑स्तांस्ते वृ॒श्वामि॑ ब्र॒ह्मणा॑ ।

अ॒था य॑मस्य सा॒दन॑म॒भिदू॑तो अर॒ङ्कृतः॑ ॥ ७ ॥

आ द॑धामि ते प॒दं सा॒मिद्धे॑ जा॒तवे॑दसि ।

अ॒ग्निः शरी॑रं वे॒वेष्ट्व॑सुं वा॒गपि॑ गच्छतु ॥ ८ ॥ [१२]

॥ १३ ॥

ऋषिः—अथर्व ॥ देवता—१ अग्निः; २, ३ बृहस्पतिः; ४, ५ विश्वे देवाः ॥

छन्दः—१—३ त्रिष्टुप्; ४ अनुष्टुप्; ५ विराड् जगती ॥

आ॒युदा॑ अ॒ग्ने ज॒रसं॑ वृ॒णानो॑ घृ॒तप्र॑तीकौ घृ॒तपृ॑ष्ठो अ॒ग्ने ।

वृ॒तं गी॑त्वा मधु॒ चारु॑ ग॒व्यं पि॑तेव पु॒त्रान॑भि र॒क्षता॑दिमम् ॥ १ ॥

परि धत्त धत्त नो वर्चसेमं जराभृत्यं कृणुत दीर्घमायुः ।

बृहस्पतिः प्रायच्छद् वास एतत् सोमाय राज्ञे परिधातुवा उ ॥ २ ॥

परीदं वासो अधिधाः स्वस्तयेऽभृगुंष्टीनामभिशस्तिपा उ ।

शतं च जीव शरदः पुरुची रायश्च पोषमुपसन्ध्यस्व ॥ ३ ॥

गृह्यइमानमा तिष्ठारमा भवतु ते तनूः ।

कृण्वन्तु विश्वे देवा आयुष्टे शरदः शतम् ॥ ४ ॥

यस्य ते वासः प्रथमवास्यं हरामस्तं त्वा विश्वेऽवन्तु देवाः ।

तं त्वा आतरः सुवृधा वर्धमानमनु जायन्तां बहवः

सुजातम् ॥ ५ ॥ [३३]

॥ १४ ॥

अधिः—चातनः ॥ देवता—अग्निभूतपतीन्द्रा मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१, २,

५, ६ अनुष्टुप्; २ भुरिगनुष्टुप्; ४ उपरिष्ठाद् विराद् बृहती ॥

निःसालां धृष्टं धिषणमेकवाद्यां जिवस्त्वम् ।

सर्वाश्चण्डस्य नष्ट्यो नाशयामः सदान्वाः ॥ १ ॥

निर्वो गोष्ठादजामसि निरञ्चाक्षिरूपानसात् ।

निर्वो मगुन्धा दुहितरो गृहेभ्यश्चातयामहे ॥ २ ॥

असौ यो अधराद् गृहस्तत्र सन्त्वराययः ।

तत्र सेदिन्युच्यतु सर्वाश्च यातुधान्यः ॥ ३ ॥

भुतपतिर्निरजात्विन्द्रश्चेतः सदान्वाः ।

गृहस्य बुध्न आसीनास्ता इन्द्रो वज्रेणाधि तिष्ठतु ॥ ४ ॥

यदि स्थ चेत्रियाणां यदि वा पुरुषेषिताः ।

यदि स्थ दस्युभ्यो जाता नश्यतेतः सदान्वाः ॥ ५ ॥

परि धामान्यासामाशुर्गामिवासरम् ।

अजैषं सर्वांनाजीन् वो नश्यतेतः सदान्वाः ॥ ६ ॥ [३४]

॥ १५ ॥

अधिः—ब्रह्मा ॥ देवता—प्राणः ॥ छन्दः—त्रिपाद्गायत्री ॥

यथा द्यौश्च पृथिवी च न बिभीतो न रिष्यतः ।

एवा मे प्राण मा बिभेः

॥ १ ॥

यथाहश्च रात्री च न बिभीतो न रिष्यतः ।

एवा मे प्राण मा बिभेः

॥ २ ॥

यथा सूर्यश्च चन्द्रश्च न बिभीतो न रिष्यतः ।

एवा मे प्राण मा बिभेः

॥ ३ ॥

यथा ब्रह्म च क्षत्रं च न बिभीतो न रिष्यतः ।

एवा मे प्राण मा बिभेः

॥ ४ ॥

यथा सत्यं चानृतं च न बिभीतो न रिष्यतः ।

एवा मे प्राण मा बिभेः

॥ ५ ॥

यथा भूतं च भव्यं च न बिभीतो न रिष्यतः ।

एवा मे प्राण मा बिभेः

॥ ६ ॥ [३५]

॥ १६ ॥

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—१ प्राणापानौ; २ द्यावापृथिवी; ३ सूर्यः; ४ अग्निः;

५ विश्वम्भरः ॥ छन्दः—१, ३ एकपदाऽऽसुरी त्रिष्टुप्; २ एकपदाऽऽसुर्युष्णिक्,

४, ५ द्विपदाऽऽसुरी गायत्री ॥

प्राणापानौ मृत्योर्मा पातं स्वाहा

॥ १ ॥

द्यावापृथिवी उपश्रुत्या मा पातं स्वाहा

॥ २ ॥

सूर्यं चक्षुषा मा पाहि स्वाहा

॥ ३ ॥

अग्ने वैश्वानर विश्वैर्मा देवैः पाहि स्वाहा

॥ ४ ॥

विश्वम्भर विश्वेन मा भरसा पाहि स्वाहा

॥ ५ ॥ [३६]

॥ १७ ॥

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—ओजः प्रभृतीनि ॥ छन्दः—१—६ एकपदाऽऽसुरी

त्रिष्टुप्; ७ आसुर्युष्णिक् ॥

ओजोऽस्योजो मे दाः स्वाहा

॥ १ ॥

सहोऽसि सहो मे दाः स्वाहा

॥ २ ॥

बलमसि बलं मे दाः स्वाहा	॥ ३ ॥
आयुरस्यायुर्मे दाः स्वाहा	॥ ४ ॥
श्रोत्रमसि श्रोत्रं मे दाः स्वाहा	॥ ५ ॥
चक्षुरसि चक्षुर्मे दाः स्वाहा	॥ ६ ॥
परिपाणमसि परिपाणं मे दाः स्वाहा	॥ ७ ॥ [३७]

॥ १८ ॥

ऋषिः—चातनः ॥ देवता—अग्निः ॥ छन्दः—द्विपदा साम्नी बृहती ॥

आतृष्यच्चयणमसि आतृष्यचातनं मे दाः स्वाहा	॥ १ ॥
सपत्नच्चयणमसि सपत्नचातनं मे दाः स्वाहा	॥ २ ॥
अरायच्चयणमस्यरायचातनं मे दाः स्वाहा	॥ ३ ॥
पिशाच्चयणसि पिशाच्चातनं मे दाः स्वाहा	॥ ४ ॥
सदान्वाच्चयणमसि सदान्वाचातनं मे दाः स्वाहा	॥ ५ ॥ [४१]

॥ १९ ॥

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—अग्निः ॥ छन्दः—१—४ निचृद् विषमा त्रिपाद-
गायत्री; ५ भूरिग् विषमा त्रिपादगायत्री ॥

अग्ने यत् ते तपस्तेन तं प्रति तप योऽस्मान् द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः	॥ १ ॥
अग्ने यत् ते हरस्तेन तं प्रति हर योऽस्मान् द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः	॥ २ ॥
अग्ने यत् तेऽर्चिस्तेन तं प्रत्यर्चं योऽस्मान् द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः	॥ ३ ॥
अग्ने यत् ते शोचिस्तेन तं प्रति शोच योऽस्मान् द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः	॥ ४ ॥
अग्ने यत् ते तेजस्तेन तमतेजसं कृणु योऽस्मान् द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः	॥ ५ ॥ [४२]

॥ २० ॥

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—वायुः ॥ छन्दः—१—४ निचृद् विषमा त्रिपाद-
गायत्री; ५ भूरिग् विषमा त्रिपादगायत्री ॥

वायो यत् ते तपस्तेन तं प्रति तप योऽस्मान् द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः ॥ १ ॥

वायो यत् ते हरस्तेन तं प्रति हर योऽस्मान् द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः ॥ २ ॥

वायो यत् तेऽर्चिस्तेन तं प्रत्यर्चं योऽस्मान् द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः ॥ ३ ॥

वायो यत् ते शोचिस्तेन तं प्रति शोच योऽस्मान्
द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः ॥ ४ ॥

वायो यत् ते तेजस्तेन तमतेजसं कृणु योऽस्मान्
द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः ॥ ५ ॥ [४।३]

॥ २१ ॥

अधिः—अथर्वा ॥ देवता—सूर्यः ॥ छन्दः—१—४ निचृद् विषमा त्रिपाद-
गायत्री; ५ भुरिग् विषमा त्रिपादगायत्री ॥

सूर्यं यत् ते तपस्तेन तं प्रति तप योऽस्मान् द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः ॥ १ ॥

सूर्यं यत् ते हरस्तेन तं प्रति हर योऽस्मान् द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः ॥ २ ॥

सूर्यं यत् तेऽर्चिस्तेन तं प्रत्यर्चं योऽस्मान् द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः ॥ ३ ॥

सूर्यं यत् ते शोचिस्तेन तं प्रति शोच योऽस्मान्
द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः ॥ ४ ॥

सूर्यं यत् ते तेजस्तेन तमतेजसं कृणु योऽस्मान्
द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः ॥ ५ ॥ [४।४]

॥ २२ ॥

अधिः—अथर्वा ॥ देवता—चन्द्रः ॥ छन्दः—१—४ निचृद् विषमा त्रिपाद-
गायत्री; ५ भुरिग् विषमा त्रिपादगायत्री ॥

चन्द्रं यत् ते तपस्तेन तं प्रति तप योऽस्मान् द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः ॥ १ ॥

चन्द्रं यत् ते हरस्तेन तं प्रति हर योऽस्मान् द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः ॥ २ ॥

चन्द्रं यत् तेऽर्चिस्तेन तं प्रत्यर्चं योऽस्मान् द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः ॥ ३ ॥

चन्द्रं यत् ते शोचिस्तेन तं प्रति शोच योऽस्मान्
द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः ॥ ४ ॥

चन्द्र यत् ते तेजस्तेन तमतेजसं कृणु योऽस्मान्
द्वेष्टि यं वयं दिव्यम् :

॥ ५ ॥ [४०५]

॥ २३ ॥

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—आपः ॥ छन्दः—१—४ समाविषमा त्रिपाद-
गायत्री; ५ स्वराब् विषमा त्रिपादगायत्री ॥

आपो यद् वस्तस्तेन तं प्रति तपत् योऽस्मान्
द्वेष्टि यं वयं दिव्यम् :

॥ १ ॥

आपो यद् वो हरस्तेन तं प्रति हरत् योऽस्मान्
द्वेष्टि यं वयं दिव्यम् :

॥ २ ॥

आपो यद् वोऽर्चस्तेन तं प्रत्यर्चत् योऽस्मान्
द्वेष्टि यं वयं दिव्यम् :

॥ ३ ॥

आपो यद् वः शोचस्तेन तं प्रति शोचत् योऽस्मान्
द्वेष्टि यं वयं दिव्यम् :

॥ ४ ॥

आपो यद् वस्तस्तेन तमतेजसं कृणुत योऽस्मान्
द्वेष्टि यं वयं दिव्यम् :

॥ ५ ॥ [४१६]

॥ २४ ॥

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—आयुः ॥ छन्दः—१, २ पुरोषिण्क् पङ्क्तिः= ३, ४ पुरोदेवत्या पङ्क्तिः; ५ चतुष्पदा बृहती; ६-८ भुरिक् चतुष्पदा बृहती ॥

शोरभक् शोरभ पुनर्वो यन्तु यातवः पुनर्हेतिः किमीदिनः ।

यस्य स्थ तमत्त यो वः प्राहैत् तमत्त स्वा मांसान्यत्

॥ १ ॥

शेवृधक् शेवृध पुनर्वो यन्तु यातवः पुनर्हेतिः किमीदिनः ।

यस्य स्थ तमत्त यो वः प्राहैत् तमत्त स्वा मांसान्यत्

॥ २ ॥

ओकानुओक् पुनर्वो यन्तु यातवः पुनर्हेतिः किमीदिनः ।

यस्य स्थ तमत्त यो वः प्राहैत् तमत्त स्वा मांसान्यत्

॥ ३ ॥

सर्पानुसर्प पुनर्वो यन्तु यातवः पुनर्हेतिः किमीदिनः ।

यस्य स्थ तमत्त यो वः प्राहैत् तमत्त स्वा मांसान्यत्

॥ ४ ॥

जूर्णि पुनर्वो यन्तु यातवः पुनर्हेतिः किमीदिनीः ।
 यस्य स्थ तमत्त यो वः प्राहैत् तमत्त स्वा मांसान्यत्त ॥ ५ ॥
 उपवेदे पुनर्वो यन्तु यातवः पुनर्हेतिः किमीदिनीः ।
 यस्य स्थ तमत्त यो वः प्राहैत् तमत्त स्वा मांसान्यत्त ॥ ६ ॥
 अर्जुनि पुनर्वो यन्तु यातवः पुनर्हेतिः किमीदिनीः ।
 यस्य स्थ तमत्त यो वः प्राहैत् तमत्त स्वा मांसान्यत्त ॥ ७ ॥
 अर्जुनि पुनर्वो यन्तु यातवः पुनर्हेतिः किमीदिनीः ।
 यस्य स्थ तमत्त यो वः प्राहैत् तमत्त स्वा मांसान्यत्त ॥ ८ ॥ [४१७]
 ॥ २५ ॥

ऋषिः—चातनः ॥ देवता—पृश्निपर्णी ॥ छन्दः—१—३, ५ अनुष्टुप्;
 ४ भुरिगनुष्टुप् ॥

शं नो देवी पृश्निपर्ण्यशं निर्यत्या अकः ।
 उग्रा हि कण्वजम्भनी तामभक्षि सहस्वतीम् ॥ १ ॥
 सहमानेयं प्रथमा पृश्निपर्ण्यजायत ।
 तथाहं दुर्णाभ्रां शिरो वृश्नामि शकुनेरिव ॥ २ ॥
 अरायमसृक्पावानं यश्च स्फाति जिहर्षति ।
 गभादं कण्वं नाशय पृश्निपर्णि सहस्व च ॥ ३ ॥
 गिरिमेनौ आ वेशय कण्वोज्जीवितयोपनान् ।
 तांस्त्वं देवि पृश्निपर्ण्यमिरिवानुदहजिहि ॥ ४ ॥
 पराच एनान् प्र शुद्ध कण्वोज्जीवितयोपनान् ।
 तमांसि यत्र गच्छन्ति तत् क्रुष्यादौ अजीगमम् ॥ ५ ॥ [४१८]
 ॥ २६ ॥

ऋषिः—सविता ॥ देवता—पशवः ॥ छन्दः—१, २ त्रिष्टुप्; ३ उपरिष्टाद्
 विराड् बृहती; ४ भुरिगनुष्टुप्; ५ अनुष्टुप् ॥

एह यन्तु पशवो ये पर्युर्वायुर्येषां सहचारं जुजोष ।
 स्वष्टा येषां रूपधेयानि वेदास्मिन् तान् गोष्ठे सविता नि यच्छतु ॥ १ ॥

इमं गोष्ठं पशवः सं स्रवन्तु वृहस्पतिरा नयतु प्रजानन् ।

सिनीवाली नयत्वाग्रमेषामाजग्मुषो अनुमते नि बद्ध

॥ २ ॥

सं सं स्रवन्तु पशवः समश्वाः समु पूरुषाः ।

सं धान्यस्य था स्फातिः संस्त्राव्येण द्विषा जुहोमि

॥ ३ ॥

सं सिञ्चामि गवां क्षीरं समाज्येन बलं रसम् ।

संसिक्ता अस्माकं वीरा ध्रुवा गावो मयि गोपतौ

॥ ४ ॥

आ हरांमि गवां क्षीरमाहाषं धान्यं रसम् ।

आहृता अस्माकं वीरा आ पत्नीरिदमस्तकम्

॥ ५ ॥ [४१९]

॥ २७ ॥

अधिः—कपिष्णलः ॥ देवता—१—५ ओषधिः; ६ रुद्रा; ७ इन्द्रः ॥

छन्दः—अनुष्टुप् ॥

नेच्छन्तुः प्राशं जयाति सहमानाभिभूरसि ।

प्राशं प्रतिप्राशो जह्यरसान् कृण्वोषधे

॥ १ ॥

सुपर्णस्त्वान्वाविन्दत् सूकरस्वखनञ्जसा ।

प्राशं प्रतिप्राशो जह्यरसान् कृण्वोषधे

॥ २ ॥

इन्द्रो ह चक्रे त्वा बाहावसुरेभ्य स्तरीतवे ।

प्राशं प्रतिप्राशो जह्यरसान् कृण्वोषधे

॥ ३ ॥

पाटामिन्द्रो व्याश्नादसुरेभ्य स्तरीतवे ।

प्राशं प्रतिप्राशो जह्यरसान् कृण्वोषधे

॥ ४ ॥

तथाहं शत्रून्त्साम् इन्द्रः सालावृकां हव ।

प्राशं प्रतिप्राशो जह्यरसान् कृण्वोषधे

॥ ५ ॥

रुद्र जलाषभेषज्ज नीलाशिखण्ड कमकृत् ।

प्राशं प्रतिप्राशो जह्यरसान् कृण्वोषधे

॥ ६ ॥

तस्य प्राशं त्वं जहि यो न इन्द्राभिदासति ।

अधि नो ब्रूहि शक्तिभिः प्राशि मामुत्तरं कधि

॥ ७ ॥ [४१९]

॥ २८ ॥

अभिः—शम्भूः ॥ देवता—१, ३ जरिमा, आयुः; २ मित्रावरुणो; ४, ५
थावापृथिव्यादयः ॥ छन्दः—१ जगती; २—४ त्रिष्टुप्, ५ अरिक् त्रिष्टुप् ॥
तुभ्यमेव जरिमन् वर्धतामयं मेममन्ये मृत्यवो हिसिषुः शतं ये ।

मातेव पुत्रं प्रमना उपस्थे मित्र पुनं मित्रियात् पात्वहंसः ॥ १ ॥

मित्र पुनं वरुणो वा रिशादा जरामृत्युं कृणुतां संविदानौ ।

तदग्निर्होता वयुनानि विद्वान् विश्वा देवानां जनिमा विवक्ति ॥ २ ॥

स्वमीशिषे पशूनां पार्थिवानां ये जाता उत वा ये जनित्राः ।

मेमं प्राणो हासीन्मो अपानो मेमं मित्रा वधिषुमो अमित्राः ॥ ३ ॥

द्यौष्ट्वा पिता पृथिवी माता जरामृत्युं कृणुतां संविदाने ।

यथा जीवा अदितेरुपस्थे प्राणापानाभ्यां गुपितः शतं हिमाः ॥ ४ ॥

इममम आयुषे चक्षे नय प्रियं रेतो वरुण मित्र राजन् ।

मातेवास्मा अदिते शर्म यच्छ विश्वे देवा जरदष्टिर्यथासत् ॥ ५ ॥ [५२]

॥ २९ ॥

अभिः—अथर्वा ॥ देवता—१ अग्निः, सूर्यः, बृहस्पतिः; २ जातवेदाः, स्वष्टिः,

सविता, ३, ७ इन्द्रः, ४, ५ थावापृथिव्यौ, विश्वे देवाः, मरुतः, आपः;

६ अश्विनौ ॥ छन्दः—१ अनुष्टुप्, २, ३, ५—७ त्रिष्टुप्,

४ पराबृहती निचृत्प्रस्तारपङ्क्तिः ॥

पार्थिवस्य रसे देवा भगंस्य तन्वो बले ।

आयुष्यमस्मा अभिः सूर्यो वर्च आ धाद् बृहस्पतिः ॥ १ ॥

आयुस्मै धेहि जातवेदः प्रजां स्वष्टराधिनिधेद्यस्मै ।

रायस्पोषं सवितरा सुवास्मै शतं जीवाति शरदस्तवायम् ॥ २ ॥

आशीर्णं ऊर्जमुत सौप्रजास्त्वं दक्षं धत्तं द्रविणं सचेतसौ ।

जयं चेन्नाग्निं सहसायमिन्द्र कृण्वानो अन्यानधरान्तसपत्नान् ॥ ३ ॥

इन्द्रेण दत्तो वरुणेन शिष्टो मरुद्भिरुग्रः प्रहितो न आगन् ।

एष वो थावापृथिवी उपस्थे मा क्षुधन्मा तृषत् ॥ ४ ॥

ऊर्जमस्मा ऊजंस्वती धत्तं पयो अस्मै पयस्वती धत्तम् ।
 ऊर्जमस्मै छावापृथिवी अघातां विश्वे देवा मरुत ऊर्जमापः ॥ ५ ॥
 शिवाभिष्टे हृदयं तर्पयाम्यनमीवो मोदिषीष्टाः सुवर्चाः ।
 सवासिनौ पिबतां मन्थमेतमश्विनो रूपं परिधाय मायाम् ॥ ६ ॥
 इन्द्र एतां संसृजे विद्धो अग्र ऊजां स्वधामजरां सा त एषा ।
 तया त्वं जीव शरदः सुवर्चा मा त आ सुस्रोद्
 भिषजस्ते अक्रन् ॥ ७ ॥ [५।३]

॥ ३० ॥

श्विः—प्रजापतिः ॥ देवता—१ मनः; २ अश्विनौ; ३, ४ ओषधिः;
 ५ दम्पती ॥ छन्दः—१ पथ्या पङ्क्तिः; २, ४, ५ अनुष्टुप्; ३ मुरिगनुष्टुप् ॥
 यथेदं भूभ्या अधि तृणं वातो मथायति ।
 एवा मथ्नामि ते मनो यथा मां कामिन्यसो यथा मन्त्रापगा असः ॥ १ ॥
 सं चेज्जयाथो अश्विना कामिना सं च वक्ष्यथः ।
 सं वां भगासो अग्रमत सं चित्तानि समु व्रता ॥ २ ॥
 यत् सुपर्णा विवक्ष्वो अनमीवा विवक्ष्वः ।
 तत्र मे गच्छताद्धव शल्य इव कुलमलं यथा ॥ ३ ॥
 यदन्तरं तद् बाह्यं यद् बाह्यं तदन्तरम् ।
 कन्यानां विश्वरूपाणां मनो गृभायौषधे ॥ ४ ॥
 पृथमंगन् पतिकांमा जनिं कामोऽहमागमम् ।
 अश्वः कनिक्कदद् यथा भगेनाहं सहागमम् ॥ ५ ॥ [५।४]

॥ ३१ ॥

श्विः—काण्वः ॥ देवता—मही; २—५ किमिजम्भनम् ॥ छन्दः—१
 अनुष्टुप्, २, ४ उपरिष्टाद् विराड् बृहती; ३, ५ आशी त्रिष्टुप् ॥
 इन्द्रस्य या मही दृषत किमेविश्वस्य तर्हणी ।
 तया पिनष्टि सं किमीन् दृषद्वा खलवा इव ॥ १ ॥

दृष्टमदृष्टमवृष्टमथो कुरुमवृष्टम् ।

अल्गण्डुत्सवांश्छलुनान् क्रिमीन् वचसा जम्भयामसि ॥ २ ॥

अल्गण्डुन् हन्मि महता वधेन दूना अदूना अरसा अभूवन् ।

शिष्टानशिष्टान् नि तिरामि वाचा यथा क्रिमीणां नकिंरुच्छिषाते ॥ ३ ॥

अन्वान्यं शीर्षण्य मथो पाष्ट्यं क्रिमीन् ।

अवस्कृवं व्यध्वरं क्रिमीन् वचसा जम्भयामसि ॥ ४ ॥

ये क्रिमयः पर्वतेषु वनेष्वोषधीषु पशुष्वप्स्वन्तः ।

ये अस्माकं तन्वमाविविशुः सर्वं तद्धन्मि जनिम क्रिमीणाम् ॥ ५ ॥ [५।५]

॥ ३२ ॥

अभिः—काण्वः ॥ देवता—आदित्यः ॥ छन्दः—१ त्रिपादभुरिगायत्री;

२—५ अनुष्टुप्; ६ चतुष्पान्निचृदुष्णिक् ॥

उद्यन्नादित्यः क्रिमीन् हन्तु निम्नोचन् हन्तु रश्मिभिः ।

ये अन्तः क्रिमयो गवि ॥ १ ॥

विश्वरूपं चतुरस्रं क्रिमीं सारङ्गमजुनम् ।

शृणाम्यस्य पृथीरपि वृश्चामि यश्छिरः ॥ २ ॥

अत्रिन्वद् वः क्रिमयो हन्मि कण्ववज्जमदभिवत् ।

अगस्यस्य ब्रह्मणा सं पिन्वम्यहं क्रिमीन् ॥ ३ ॥

हतो राजा क्रिमीणामुतैषां स्थपतिर्हतः ।

हतो हतमाता क्रिमिर्हतभ्राता हतस्वसा ॥ ४ ॥

हतासौ अस्य वेशसौ हतासुः परिवेशसः ।

अथो ये चुल्लका इव सर्वे ते क्रिमयो हताः ॥ ५ ॥

प्र ते शृणामि शृङ्गे याम्यां वितुदापसि ।

भिनाभिं ते कुपुम्भं यस्तं विषधानः ॥ ६ ॥ [३।१]

॥ ३३ ॥

अभिः—ब्रह्मा ॥ देवता—यक्षमविवर्हणम् ॥ छन्दः—१, २ अनुष्टुप्;

३ ककुम्भत्यनुष्टुप्; ४ चतुष्पदा भुरिगुष्णिक; ५ उपरिष्टाद् विराड् बृहती;

६ उष्णिग्गर्भा निचृदनुष्टुप्; ७ पथ्या पङ्क्तिः ॥

अचीभ्यां ते नासिकाभ्यां कर्णाभ्यां लुबुकादधि ।

यचमं शीर्षण्यं मस्तिष्काज्जिह्वाया वि वृहामि ते ॥ १ ॥

अवाभ्यस्त उष्णिहाभ्यः कीकसाभ्यो अनुक्यात् ।

यचमं दोषण्यं मंसाभ्यां बाहुभ्यां वि वृहामि ते ॥ २ ॥

हृदयात् ते परि क्लोम्नो हर्लीच्यात् पार्श्वभ्याम् ।

यचमं मत्तस्नाभ्यां प्लीहनो यक्नस्ते वि वृहामसि ॥ ३ ॥

आन्त्रेभ्यस्ते गुदाभ्यो वनिष्ठोरुदरादधि ।

यचमं कुक्षिभ्यां प्लाशेर्नाभ्या वि वृहामि ते ॥ ४ ॥

ऊरुभ्यां ते अष्टीवद्भ्यां पाणिभ्यां प्रपदाभ्याम् ।

यचमं भसद्यं श्रोणिभ्यां भासदं भंससो वि वृहामि ते ॥ ५ ॥

अस्थिभ्यस्ते मज्जभ्यः स्नावभ्यो धमनिभ्यः ।

यचमं पाणिभ्यामङ्गुलिभ्यो नखेभ्यो वि वृहामि ते ॥ ६ ॥

अङ्गे अङ्गो लोमिन् लोमिन् यस्ते पर्वणि पर्वणि ।

यचमं त्वचस्थं ते वयं कश्यपस्य वीवर्हेण विष्वञ्चं

वि वृहामसि

॥ ७ ॥ [६]

॥ ३४ ॥

अधिः—अथर्वा ॥ देवता—१ पशुपतिः; २ देवाः; ३ अग्निर्विश्वकर्मा; ४ वायुः

प्रजापतिः; ५ आशीः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

य ईशं पशुपतिः पशूनां चतुष्पदामुत यो द्विपदाम् ।

निष्क्रीतः स यजिथं भागमेतु रायस्पोषा यजमानं सचन्ताम् ॥ १ ॥

प्रमुञ्चन्तो भुवनस्य रेतो गातुं धत्त यजमानाय देवाः ।

उपाकृतं शशमानं यदस्थात् प्रियं देवानामप्येतु पाथः ॥ २ ॥

ये वध्यमानमनु दीध्याना अन्वैचन्त मनसा चक्षुषा च ।

अग्निहोत्रे प्र मुमोक्तु देवो विश्वकर्मा प्रजया संररायः ॥ ३ ॥

ये ग्राम्याः पशवो विश्वरूपा विरूपाः सन्तो बहुधैकरूपाः ।
 वायुष्टान्ने प्र मुमोक्तु देवः प्रजापतिः प्रजया संरराणः ॥ ४ ॥
 प्रजानन्तः प्रति गृह्णन्तु पूर्वं प्राणमङ्गेभ्यः पर्याचरन्तम् ।
 दिवं गच्छ प्रति तिष्ठा शरीरैः स्वर्गं याहि पृथिभिर्देवयानैः ॥ ५ ॥ [६।३]
 ॥ ३५ ॥

ऋषिः—अङ्गिराः ॥ देवता—विश्वकर्मा ॥ छन्दः—१ बृहतीगर्भा त्रिष्टुप्;
 २, ३ त्रिष्टुप्; ४, ५ भुरिक त्रिष्टुप् ॥
 ये भक्षयन्तो न वसून् यानधुयान्भयो अन्वत्प्यन्त धिष्ण्याः ।
 या तेषामवया दुरिष्टिः सिवाष्टि नस्तो कृणवद् विश्वकर्मा ॥ १ ॥
 यज्ञपतिमृष्य एनसाहुर्निभैर्कं प्रजा अनुत्प्यमानम् ।
 मथग्यान्स्तोकानप यान् रराध सं नष्टेभिः सृजतु विश्वकर्मा ॥ २ ॥
 अदान्यन्स्तोमपान् मन्यमानो यज्ञस्य विद्वान्त्समये न धीरः ।
 यदेनश्चकृवान् बद्ध एष तं विश्वकर्मन् प्र मुञ्चा स्वस्तये ॥ ३ ॥
 धोरा ऋषयो नमो अस्वेभ्यश्चक्षुर्देवा मनसश्च सत्यम् ।
 बृहस्पतये महिष युमज्जमो विश्वकर्मन् नमस्ते पाह्यस्मान् ॥ ४ ॥
 यज्ञस्य चक्षुः प्रभृतिमुखं च वाचा श्रोत्रेण मनसा जुहोमि ।
 क्षमं यज्ञं विततं विश्वकर्मणा देवा यन्तु सुमनस्यमानाः ॥ ५ ॥ [६।४]
 ॥ ३६ ॥

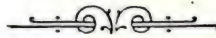
ऋषिः—पतिवेदनः ॥ देवता—१ अग्निः; २ सोमः, अर्यमा, धाता; ३ अग्नी-
 षोमौ; ४ इन्द्रः; ५ सूर्यः, ६ धनपतिः, ७ हिरण्यम्, भगः, ८ ओषधिः ॥
 छन्दः—१ भुरिक त्रिष्टुप्; २, ५—७ अनुष्टुप्; ३, ४ त्रिष्टुप्, ८ निचृत्
 पुरउष्णिक् ॥

आ नो अग्ने सुमति संभलो गमेदिमां कुमारिं सह नो भर्गेन ।
 जुष्टा वरेषु समनेषु वत्सुरोषं पत्या सौभगमस्त्वस्यै ॥ १ ॥
 सोमजुष्टं ब्रह्मजुष्टमर्यम्णा संभृतं भगम् ।
 आतुर्देवस्य सत्येन कृणोमि पतिवेदनम् ॥ २ ॥

ह्यमग्ने नारी पतिं विदेष्टु सोमो हि राजा सुभगां कृणोति ।
 सुवाना पुत्रान् महिषी भवति गत्वा पतिं सुभगा वि राजतु ॥ ३ ॥
 यथाखरो मघवंश्चाकुरेष प्रियो मृगाणां सुषदा बभूव ।
 एवा भगस्य जुष्टेयमस्तु नारी सप्रिया पत्याविराजयन्ती ॥ ४ ॥
 भगस्य नावमा रोह पुण्यामनुपदस्वतीम् ।
 तयोपप्रतारय यो वरः प्रतिकाम्यः ॥ ५ ॥
 आ क्रन्दय धनपते वरमामनसं कृणु ।
 सर्वं प्रदक्षिणं कृणु यो वरः प्रतिकाम्यः ॥ ६ ॥
 इदं हिरण्यं गुल्गुल्वयमौचो अथो भगः ।
 एते पतिभ्यस्त्वामदुः प्रतिकामाय वेत्तवे ॥ ७ ॥
 आ ते नयतु सविता नयतु पतिर्यः प्रतिकाम्यः ।
 त्वमस्यै चेद्दोषधे ॥ ८ ॥ [३।५]

॥ इति द्वितीयं काण्डम् समाप्तम् ॥

अथ तृतीयं कारण्डम्

॥ १ ॥

अधिः—अथर्वा ॥ देवता—१ अग्निः, २ मरुतः, ३-६ इन्द्रः ॥ छन्दः—१
४ त्रिष्टुप्, २ विराडगर्भा भुरिक् त्रिष्टुप्, ३, ६ अनुष्टुप् ५ विराड्
पुरउष्णिक् ॥

अग्निर्नः शत्रून् प्रत्येतु विद्वान् प्रतिदहन्नभिर्शस्तिमरातिम् ।
स सेनां मोहयतु परेषां निहस्तांश्च कृणवज्जातवेदाः ॥ १ ॥

यूयमुग्रा मरुत ईदृशे स्थाभि प्रेत मृणत सहध्वम् ।
अर्मीमृणन् वसवो नाथिता इमे अग्निर्द्वेषां दूतः प्रत्येतु विद्वान् ॥ २ ॥

अग्निन्नसेनां मघवन्नस्मान्छत्रयतीमभि ।
युवं तानिन्द्र वृत्रहन्नग्निश्च दहतं प्रति ॥ ३ ॥

प्रसूत इन्द्र प्रवता हरिभ्यां प्र ते वज्रः प्रमृणन्नैतु शत्रून् ।
जहि प्रतीचो अनूचः पराचो विष्वक् सत्यं कुण्डहि चित्तमेषाम् ॥ ४ ॥

इन्द्र सेनां मोहयामित्राणाम् ।
अग्नेर्वातस्य ध्राज्या तान् विषूचो वि नाशय ॥ ५ ॥

इन्द्रः सेनां मोहयतु मरुतो वनन्त्वोजसा ।
चक्षूष्यग्निरा दत्तां पुनरेतु पराजिता ॥ ६ ॥ [१।१]

॥ २ ॥

अधिः—अथर्वा ॥ देवता—१, २ अग्निः, ३, ४ इन्द्रः, ५ द्यौः, ६ मरुतः ॥
छन्दः—१, ५, ६ त्रिष्टुप्, २—४ अनुष्टुप् ॥

अग्निर्नो दूतः प्रत्येतु विद्वान् प्रतिदहन्नभिर्शस्तिमरातिम् ।
स चित्तानि मोहयतु परेषां निहस्तांश्च कृणवज्जातवेदाः ॥ १ ॥

अयमग्निरमूमुहृद् यानि चित्तानि वो हृदि ।

वि वो धमत्वोक्तसः प्र वो धमतु सर्वतः

॥ २ ॥

इन्द्रं चित्तानि मोहयन्नुवांङाकृत्वा चर ।

अग्नेर्वातस्य ध्राज्या तान् विपृचो वि नाशय

॥ ३ ॥

व्याकृतय एषामिताथो चित्तानि मुह्यत ।

अथो यदद्येषां हृदि तदेषां परि निर्जहि

॥ ४ ॥

अमीषां चित्तानि प्रतिमोहयन्ती गृहाणाङ्गान्यप्वे परेहि ।

अभि प्रेहि निर्दह हृत्सु शोकैर्ग्राह्यामित्रांस्तमसा विध्य शत्रून्

॥ ५ ॥

असौ या सेनां मरुतः परेषामस्मानैत्यभ्योजसा स्पर्धमाना ।

तां विध्यत तमसापव्रतेन यथैषामन्यो अन्यं न जानात् ॥ ६ ॥ [१।२]

॥ ३ ॥

आषिः—अथवा ॥ देवता—अन्यादयो मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१, २, ४
त्रिष्टुप्; ३ चतुष्टुपा भुरिक् पङ्क्तिः; ५, ६ अनुष्टुप् ॥

अचिक्रदत् स्वपा इह भुवदग्ने व्यचस्व रोदसी उरुची ।

युञ्जन्तु त्वा मरुतो विश्वेदस आमुं नय नमसा रातहव्यम्

॥ १ ॥

दूरे चित् सन्तमरुषास इन्द्रमा व्यावयन्तु सख्याय विप्रम् ।

यद् गायत्रीं बृहतीमर्कमस्मै सौत्रामण्या दधन्त देवाः

॥ २ ॥

अद्भ्यस्त्वा राजा वरुणो ह्ययतु सोमस्त्वा ह्ययतु पवर्तेभ्यः ।

इन्द्रस्त्वा ह्ययतु विड्भ्य आभ्यः इयेनो भूत्वा विश आ पतेमाः ॥ ३ ॥

इयेनो हव्यं नयत्वा परस्मादन्यक्षेत्रे अपरुद्धं चरन्तम् ।

अभिना पन्थां कृणुतां सुगं त इमं सजाता अभिसंविशध्वम्

॥ ४ ॥

ह्ययन्तु त्वा प्रतिजनाः प्रति मित्रा अवृषत ।

इन्द्राग्नी विश्वे देवास्ते विशि क्षेममदीधरन्

॥ ५ ॥

यस्ते हव्यं विवदत् सजातो यश्च निष्टयः ।

अपाञ्चमिन्द्रं तं कृवाथेममिहाव गमय

॥ ६ ॥ [१।३]

॥ ४ ॥

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—१ जगती; २, ३, ६, ७

त्रिष्टुप्, ४, ५ भुरिक् त्रिष्टुप् ॥

आ त्वां गन् राष्ट्रं सह वर्चसोर्दिहि प्राङ् विशां पतिरेकुराट् त्वं वि राज ।
सर्वोस्त्वा राजन् प्रदिशो ह्वयन्तूपसद्यो नमस्यो भवेह ॥ १ ॥

त्वां विशो वृणतां राज्याय त्वामिमाः प्रदिशः पञ्च देवीः ।

वर्षमेन् राष्ट्रस्य ककुदि श्रयस्व ततो न उग्रो वि भञ्जा वसूनि ॥ २ ॥

अच्छं त्वा यन्तु हविनः सज्जाता अग्निर्दतो अजिरः सं चरातै ।

जाथाः पुत्राः सुमनसो अनन्तु बहुं बलिं प्रति पश्यासा उग्रः ॥ ३ ॥

अभिना त्वामे मित्रावरुणोभा विश्वे देवा मरुतस्त्वा ह्वयन्तु ।

अधा मनो वसुदेयाय कृणुस्व ततो न उग्रो वि भञ्जा वसूनि ॥ ४ ॥

आ प्र द्रव परमस्याः परावतः शिवे ते आवापृथिवी उभे स्ताम् ।

तदयं राजा वरुणस्तथाह स त्वायमह्वत् स उपेदमेहि ॥ ५ ॥

इन्द्रेन्द्र मनुष्याः परेहिः सं ह्यजास्था वरुणैः संविदानः ।

स त्वायमह्वत् स्वे सधधे स देवान् यत्तत् स उ कल्पयाद् विशाः ।

पथ्या रेवतीर्बहुधा विरूपाः सर्वाः सङ्गत्य वरीयस्ते अक्रन् ।

तास्त्वा सर्वाः संविदाना ह्वयन्तु दशममिग्रः सुमना वशेह ॥ ७ ॥ [१४]

॥ ५ ॥

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—सोमः, पर्णमणिः ॥ छन्दः—१ पुरोऽनुष्टुप् त्रिष्टुप्;

२, ३, ५—७ अनुष्टुप्; ४ त्रिष्टुप्; ८ विराडुरोबृहती ॥

आयमगन् पर्णमणिर्बली बलेन प्रमृणन्त्सपत्नान् ।

ओजो देवानां पय ओषधीनां वर्चसा मा जिन्वत्वप्रथावन् ॥ १ ॥

मयि तत्र पर्णमणे मयि धारयताद् रयिम् ।

अहं राष्ट्रस्याभिवर्गे निजो भूयासमुत्तमः ॥ २ ॥

यं निदधुर्वनस्पतौ गुह्यं देवाः प्रियं मणिम् ।

तमस्मभ्यं सहायुषा देवाः ददतु भर्तवे ॥ ३ ॥

सोमस्यं पर्णः सह उग्रमागन्निन्द्रेण दत्तो वरुणेन शिष्टः ।

तं प्रियासं बहु रोचमानो दीर्घायुस्वायं शतशारदाय ॥ ४ ॥

आ मारुक्षत् पर्णमग्निर्मद्या अरिष्टतातये ।

यथाहमुत्तरोऽसान्यर्यम्ण उत संविदः ॥ ५ ॥

ये धीवानो रथकाराः कर्मारो ये मनीषिणः ।

उपस्तीन् पर्णं मद्यं त्वं सर्वान् कृण्वभितो जनान् ॥ ६ ॥

ये राजानो राजकृतः सूता ग्रामण्यश्च ये ।

उपस्तीन् पर्णं मद्यं त्वं सर्वान् कृण्वभितो जनान् ॥ ७ ॥

पर्णोऽसि तनूपानः सयोनिर्वीरो वीरेण मया ।

संवत्सरस्य तेजसा तेन बध्नामि स्वा मये ॥ ८ ॥ [१।५]

॥ ६ ॥

अधिः—जगद्धीजं पुरुषः ॥ देवता—अश्वत्थः ॥ इन्द्रः—अनुष्टुप् ॥

पुमान् पुंसः परिजातोऽश्वत्थः खदिरादधि ।

स हन्तु शत्रून् मामकान् यानहं द्वेष्मि ये च माम् ॥ १ ॥

तानश्वत्थ निः शृणीहि शत्रून् वैवाध दोधतः ।

इन्द्रेण वृत्रघ्ना मेदी मित्रेण वरुणेन च ॥ २ ॥

यथाश्वत्थ निरभनोऽन्तर्महत्यर्णवे ।

एवा तान्सर्वाग्निर्महर्धि यानहं द्वेष्मि ये च माम् ॥ ३ ॥

यः सहमानश्चरसि सासहान इव ऋषभः ।

तेनाश्वत्थ त्वया वयं सपत्नान्सहिषमिहि ॥ ४ ॥

सिनात्वेनान् निश्च्यतिर्मृत्योः पाशैरमोक्तैः ।

अश्वत्थ शत्रून् मामकान् यानहं द्वेष्मि ये च माम् ॥ ५ ॥

यथाश्वत्थ वानस्पत्यानारोहन् कृण्वध्रान् ।

एवा मे शत्रोर्मूर्धानं निष्वग् भिन्दे सहस्व च ॥ ६ ॥

तेऽधराञ्चः प्र प्लवन्तां छिन्ना नौरिव बन्धनात् ।

न वैवाधप्रखुत्तानां पुनरस्ति निवर्त्तनम् ॥ ७ ॥

प्रेयान् नुदे मनसा प्र चित्तेनोत ब्रह्मणा ।

प्रेयान् वृक्षस्य शाखयाश्चैतस्य नुदामहे

॥ ८ ॥ [२११]

॥ ७ ॥

ऋषिः—भृग्वज्रिराः ॥ देवता—१—३ हरिणः; ४ विचृतौ तारके; ५ आपः;

६, ७ यक्षमनाशनम् ॥ छन्दः—१—५, ७ अनुष्टुप्, ६ भुरिगनुष्टुप् ॥

हरिणस्य रघुष्यदोऽधि शीर्षणि भेषजम् ।

स चेन्नियं विषायया विषुचीनमनीनशत्

॥ १ ॥

अनु स्वा हरियो वृषा पञ्चिश्चतुर्भिरकमीत् ।

विषाणे वि ष्य गुष्पितं यदस्य चेन्नियं हृदि

॥ २ ॥

अदो यद्वरोचते चतुष्पदमिव च्छदिः ।

तेना ते सर्वे चेन्नियमङ्गेभ्यो नाशयामसि

॥ ३ ॥

अमू ये दिवि सुभगे विचृतौ नाम तारके ।

वि चेन्नियस्य मुञ्चतामधमं पाशमुत्तमम्

॥ ४ ॥

आप इद् वा उ भेषजीरापो अभीवचातनीः ।

आपो विश्वस्य भेषजीस्तास्त्वा मुञ्चन्तु चेन्नियात्

॥ ५ ॥

यदासुतेः क्रियमाणायाः चेन्नियं स्वा व्यानशे ।

वेदाहं तस्य भेषजं चेन्नियं नाशयामि स्वत्

॥ ६ ॥

अपवासे नचन्नाणामपवास उषसामुत ।

अपास्मत् सर्वे दुर्भुतमपं चेन्नियमुञ्छतु

॥ ७ ॥ [२१२]

॥ ८ ॥

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—१—४ मित्रादयो विश्वे देवाः; ५, ६ मनः ॥

छन्दः—१, ३ त्रिष्टुप्; २, ६ जगती; ४ विराट् बृहतीगर्भा चतुष्पदा त्रिष्टुप्;

५ अनुष्टुप् ॥

आ यातु मित्र ऋतुभिः कल्पमानः संवेशयन् पृथिवीमुखियाभिः ।

अथास्मभ्यं वरुणा वायुरभिर्बृहद् राष्ट्रं संवेश्य दधातु

॥ १ ॥

धाता रातिः सवितेदं जुषन्तामिन्द्रस्वष्टा प्रति हर्यन्तु मे वचः ।
 हुवे देवीमदिति शूरपुत्रां सजातानां मध्यमेष्टा यथासानि ॥ २ ॥
 हुवे सोमं सवितारं नमोभिर्विश्वानादित्याँ अहमुत्तरस्वे ।
 अयमग्निर्दीदायद् दीर्वमेव सजातैरिन्द्रोऽप्रतिब्रुवाद्भिः ॥ ३ ॥
 इहेदसाथ न पुरो गमाथेयो गोपाः पुष्टपतिर्वि आजन्त ।
 अस्मै कामायोप कामिनीर्विश्वे वो देवा अप्संयन्तु ॥ ४ ॥
 स वो मनांसि स वता समाकृतीर्नमामसि ।
 अमी ये विव्रता स्थन्तान् वः सं नमयामसि ॥ ५ ॥
 अहं गृह्णामि मनसा मनांसि मम चित्तमनु चित्तेभिरेत ।
 मम वशेषु हृदयानि वः कृणोमि मम यातमनुवर्त्मान एत ॥ ६ ॥ [२।३]

॥ ९ ॥

ऋषिः—वामदेवः ॥ देवता—चावापृथिव्यो, विश्वे देवाः ॥ छन्दः—१—३,
 ५ अनुष्टुप्; ४ चतुष्पान्निचृदवृहती; ६ भुरिगनुष्टुप् ॥

कशफस्य विशफस्य द्यौष्पिता पृथिवी माता ।
 यथाभिचक्र देवास्तथाप कणुता पुनः ॥ १ ॥
 अश्लेष्माणो अधारयन् तथा तन्मनुना कृतम् ।
 कृणोमि वधि विष्कन्धं मुक्काबहो गवामिव ॥ २ ॥
 पिशङ्गे सूत्रे खगलं तदा बध्नन्ति वेधसः ।
 अवस्थुं शुभ्रं काबवं वधि कृण्वन्तु बन्धुरः ॥ ३ ॥
 येना अवस्यवश्चरथ देवा ह्वासुरमायया ।
 शुनां कृपिरिव दूषणो बन्धुरा काबवस्य च ॥ ४ ॥
 दुष्ट्यै हि त्वा भत्स्यामि दूषयिष्मामि काबवम् ।
 उदाशवो रथा हव शपथेभिः सरिष्यथ ॥ ५ ॥
 एकशतं विष्कन्धानि विष्टिता पृथिवीमनु ।
 तेषां त्वामग्र उज्जहर्मानि विष्कन्धदूषणम् ॥ ६ ॥ [२।४]

॥ १० ॥

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—अष्टका ॥ छन्दः—१—३, ८—११, १३

अनुष्टुप्; ४—६, १२ त्रिष्टुप्; ७ षट्पदा विराहगर्भातिजगती ॥

प्रथमा ह व्युवासा सा धेनुर्भवद् यमे ।

सा नः पयस्वती दुहामुत्तरामुत्तरां समाम् ॥ १ ॥

यां देवाः प्रतिनन्दन्ति रात्रिं धेनुमुपायतीम् ।

संवत्सरस्य या पत्नी सा नो भस्तु सुमङ्गली ॥ २ ॥

संवत्सरस्य प्रतिमां यां त्वां रात्र्युपास्महे ।

सा न आयुष्मतीं प्रजां रायस्पोषेण सं सृज ॥ ३ ॥

इयमेव सा या प्रथमा व्यौच्छ्वास्वितरासु चरति प्रविष्टा ।

महान्तो अस्यां महिमानो अन्तर्वधूर्जिगाय नवगञ्जनित्री ॥ ४ ॥

वानस्पत्या आवाणो घोषमकृत हविकृण्वन्तः परिवत्सरीणाम् ।

एकाष्टके सुप्रजसः सुवीरा वयं स्याम पतयो रयीणाम् ॥ ५ ॥

इडायास्पदं घृतवत् सरीसृपं जातवेदः प्रति हव्या गृभाय ।

ये ग्राम्याः पशवो विश्वरूपास्तेषां समानां मयि रन्तिरस्तु ॥ ६ ॥

आ मां पुष्टे च पोषे च रात्रिं देवानां सुमतौ स्याम ।

पूर्णां दर्वे परां पत सुपूर्णां पुनरा पत ।

सर्वान् यज्ञान्संभुञ्जतीषमूर्जं न आ भर ॥ ७ ॥

आयमगन्तसंवत्सरः पतिरेकाष्टके तव ।

सा न आयुष्मतीं प्रजां रायस्पोषेण सं सृज ॥ ८ ॥

ऋतून् यज ऋतुपतीनार्तवानुत हायनान् ।

समाः संवत्सरान् मासान् भूतस्य पतये यजे ॥ ९ ॥

ऋतुभ्यष्ट्वार्तवेभ्यो माङ्गयः संवत्सरेभ्यः ।

धात्रे विधात्रे समृधे भूतस्य पतये यजे ॥ १० ॥

इडया जुह्वतो वयं देवान् घृतवता यजे ।

गृहानलुभ्यतो वयं सं विशेमोप गोमतः ॥ ११ ॥

एकाष्टका तपसा तप्यमाना जजान गर्भं महिमानमिन्द्रम् ।

तेन देवा व्यसहन्त शत्रून् हन्ता दस्यूनामभवच्छचीपतिः ॥ १२ ॥

इन्द्रपुत्रे सोमपुत्रे दुहितासि प्रजापतेः ।

कामानस्माकं पूरय प्रति गृह्णाहि नो हविः ॥ १३ ॥ [२१५]

॥ ११ ॥

अधिः—ब्रह्मा, भृग्वङ्गिराश्च ॥ देवता—इन्द्राग्नी, आयुः, यक्षमनाशनम् ॥

छन्दः—१—३ त्रिष्टुप्; ४ शक्वरीगर्भा जगती; ५, ६ अनुष्टुप्; ७ उष्णिग्-
बृहतीगर्भा पथ्यापङ्क्तिः; ८ षट्पदा बृहतीगर्भा जगती ॥

मुञ्चामि त्वा हविषा जीवनाय कर्मज्ञातयुचमादुत राजयुचमात् ।

आहिर्जिभ्राह् यद्येतदेनं तस्या इन्द्राग्नी प्र मुमुक्तमेनम् ॥ १ ॥

यदि चित्तायुर्यदि वा परेतो यदि मृत्योरन्तिकं नीत एव ।

तमा हरामि निश्चैतेरुपस्थादस्पर्षमेनं शतशरदाय ॥ २ ॥

सहस्राक्षेण शतवीर्येण शतायुषा हविषाहर्षमेनम् ।

इन्द्रो यथैनं शरदो नयात्यति विश्वस्य दुरितस्य पारम् ॥ ३ ॥

शतं जीव शरदो वर्धमानः शतं हेमन्ताञ्छतमु वसन्तान् ।

शतं त इन्द्रो अग्निः सविता बृहस्पतिः शतायुषा हविषाहर्षमेनम् ॥ ४ ॥

प्र विशतं प्राणपापानावनद्वाहविव व्रजम् ।

व्यन्ये यन्तु मृत्यवो यानादुरितराञ्छतम् ॥ ५ ॥

इहैव स्तं प्राणपापानौ मापं गातमितो युवम् ।

शरीरमस्याङ्गानि जरसे वहतं पुनः ॥ ६ ॥

जरायै त्वा परि ददामि जरायै नि धुवामि त्वा ।

जरा त्वा भद्रा नेष्ट व्यन्ये यन्तु मृत्यवो यानादुरितराञ्छतम् ॥ ७ ॥

अभि त्वा जरिमाहितं गामुच्छणमिव रज्ज्वा ।

यस्त्वा मृत्युरभ्यधत्तं जार्यमानं सुपाशया ।

तं ते सत्यस्य हस्ताभ्यामुदमुञ्चद् बृहस्पतिः ॥ ८ ॥ [२१९]

॥ १२ ॥

अधिः—ब्रह्मा ॥ देवता—शाला, वास्तोष्पतिः ॥ छन्दः—१, ४, ५ त्रिष्टुप्;
२ विराड् जगती; ३ बृहती; ६ शक्वरीगर्भा जगती; ७ आर्ष्यनुष्टुप्; ८ भुरिक्
(१, निचृत्) त्रिष्टुप्; ९ अनुष्टुप् ॥

इहैव ध्रुवां नि मिनोमि शालां चेमे तिष्ठाति घृतमुत्तमाणा ।

तां त्वा शाले सर्ववीराः सुवीरा अरिष्टवीरा उप सं चरेम ॥ १ ॥

हैव ध्रुवा प्रति तिष्ठ शालेऽश्वावती गोमती सुनृतावती ।

ऊर्जस्वती घृतवती पयस्वत्युच्छ्रयस्व महते सौभगाय ॥ २ ॥

ध्रुवयसि शाले बृहच्छन्दाः पूतिधान्या ।

आ त्वा वत्सो गमेदा कुमार आ धेनवः सायमास्यन्दमानाः ॥ ३ ॥

इमां शालां सविता वायुरिन्द्रो बृहस्पतिर्नि मिनोतु प्रजानन् ।

उच्चन्तूदना मरुतो घृतेन भगो नो राजा नि कुषि तनोतु ॥ ४ ॥

मानस्य पत्नि शरणा स्योना देवी देवेभिर्निमितास्यग्रे ।

तृणं वसाना सुमना असस्त्वमथास्मभ्यं सहवीरं रयि दाः ॥ ५ ॥

मृतेन स्थूणामधि रोह वंशोग्रो विराजन्नप बृहच्च शत्रून् ।

मा ते रिषन्नपसुत्तारो गृहायां शाले शतं जीवेम शरदः सर्ववीराः ॥ ६ ॥

एमां कुमारस्तरुण आ वत्सो जगता सह ।

एमां परिस्त्रुतः कुम्भ आ दुध्नः कलशैरगुः ॥ ७ ॥

पूयं नारि प्र भर कुम्भमेतं घृतस्य धाराममृतेन संमृताम् ।

इमां पात्रीममृतेना समङ्गधृष्टापुर्तमभि रचात्येनाम् ॥ ८ ॥

इमा आपः प्र भराभ्ययचमा यचमनाशनीः ।

गृहानुप प्र सीदाम्यमृतेन सहाभिगा ॥ ९ ॥ [११२]

॥ १३ ॥

अधिः—भृगुः ॥ देवता—सिन्धुः, आपः, वरुणः ॥ छन्दः—१ निचृदनुष्टुप्;

२—४, ७ अनुष्टुप्; ५ विराड् जगती; ६ निचृदनुष्टुप्

(१, भुरिक् पङ्क्तिः)

यद्दः संप्रयुतीरद्वावनदता हते ।

तस्मादा नद्यो नाम स्थ ता वो नामानि सिन्धवः

॥ १ ॥

यत् प्रेषिता वरुणेनाच्छीभं समवलगत ।

तदाप्नोदिन्द्रो वो यतीस्तस्मादापो अनु घ्न

॥ २ ॥

अपकामं स्यन्दमाना अवीवरत वो हिकम् ।

इन्द्रो वः शक्तिमिदेवीस्तस्माद् वानांम वो हितम्

॥ ३ ॥

एको वो देवोऽप्यतिष्ठत् स्यन्दमाना यथावशम् ।

उदानिषुमहीरिति तस्माद्बुद्धकमुच्यते

॥ ४ ॥

आपो भद्रा घृतमिदाप आसन्नमीषोमौ बिभ्रत्याप इत् ताः ।

तीवो रसो मधुपृच्चांमरंगम आ मा प्राणेन सह वर्चसा गमेत्

॥ ५ ॥

आदित् पश्याम्युत वा शृणोम्या मा घोषो गच्छति वाङ् मासाम् ।

मन्ये भेजानो अमृतस्य तर्हि हिरण्यवर्णा अतृपं यदा वः

॥ ६ ॥

इदं व आपो हृदयमयं वत्स ऋतावरीः ।

इहेत्थमेतं शक्वरीर्यत्रेदं वेश्यामि वः

॥ ७ ॥ [३।३]

॥ १४ ॥

ऋषिः—ऋषा ॥ देवता—गोष्ठः, अर्थमादयो मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१—५

अनुष्टुप्; ६ आषीं त्रिष्टुप् ॥

सं वो गोष्ठेन सुषदा सं रय्या सं सुभूत्या ।

अहर्जातस्य यज्ञाम तेना वः सं सृजामसि

॥ १ ॥

सं वः सृजस्वर्यमा सं पूषा सं बृहस्पतिः ।

समिन्द्रो यो धनञ्जयो मयि पुष्यत् यद् वसु

॥ २ ॥

संजग्माना अबिभ्युषीरस्मिन् गोष्ठे करीषिणीः ।

बिभ्रतीः सोम्यं मध्वनभीवा उपेतन

॥ ३ ॥

इहैव गाव एतनेहो शक्रेव पुष्यत् ।

इहैवोत् प्र जायध्वं मयि संज्ञानमस्तु वः

॥ ४ ॥

शिवो वो गोष्ठो भवतु शारिशाकेव पुष्यत ।

इहैवोत प्र जायध्वं मया वः सं सृजामसि ॥ ५ ॥

मया गावो गोपतिना सचध्वमयं वो गोष्ठ इह पोषयिष्युः ।

रास्त्रपोषेण बहुला भवन्तीर्जीवा जीवन्तीरुप वः सदेम ॥ ६ ॥ [३।४]

॥ १५ ॥

अभिः—अथर्वा (पण्यकामः) ॥ देवता—१ इन्द्रः, २ पन्थानः, ३ अग्निः,

४ प्रपणः विक्रयश्च, ५ देवाः, अग्निः, ६ देवाः, इन्द्रः, प्रजापतिः, सविताः

सोमः, अग्निः, ७ वैश्वानरः, ८ जातवेदाः ॥ छन्दः—१ भुरिक् त्रिष्टुप्,

२, ३, ६ त्रिष्टुप्, ४ षट्पदा बृहतीगर्भा विराडत्यष्टिः, ५ विराड् जगती;

७ अनुष्टुप्, ८ निचृत् त्रिष्टुप् ॥

इन्द्रमुहं वृणिजं चोदयामि स न ऐतुं पुरस्ता नो अस्तु ।

नूदन्नरातिं परिपन्थिनं मृगं स ईशानो धनदा अस्तु मय्यम् ॥ १ ॥

ये पन्थानो बहवो देवयानां अन्तरा द्यावापृथिवी संचरन्ति ।

ते मा जुषन्तां पयसा घृतेन यथा क्रीत्वा धनमाहराणि ॥ २ ॥

इध्मेनाग्नं हच्छमानो घृतेन जुहोमि हव्यं तस्मे बलाय ।

यावदीशे ब्रह्मणा वन्दमान इमां धियं शतसेयाय देवीम् ॥ ३ ॥

इमामग्ने शरणिं मीमृषो नो यमध्वानमगाम दूरम् ।

शुनं नो अस्तु प्रपणो विक्रयश्च प्रतिपणः फालिनं मा कृणोतु ।

इदं हव्यं संविदानो जुषेथां शुनं नो अस्तु चरितमुत्थितं च ॥ ४ ॥

येन धनेन प्रपणं चरामि धनेन देवा धनमिच्छमानः ।

तन्मे भूयो भवतु मा कनीयोऽग्रे सातृध्नो वान् हविषा नि बंध ॥ ५ ॥

येन धनेन प्रपणं चरामि धनेन देवा धनमिच्छमानः ।

तस्मिन् म इन्द्रो रुचिमा दधातु प्रजापतिः सविता सोमो अग्निः ॥ ६ ॥

उप त्वा नमसा वयं होतवैश्वानरं स्तुमः ।

स न प्रजावात्मसु गोषु प्रायेषु जागृहि

॥ ७ ॥

विश्वाहा ते सदमिन्द्रेमाश्वायेव तिष्ठते जातवेदः ।

रायस्पोषेण समिषा मदन्तो मा ते अग्ने प्रतियेशा रिषाम ॥८॥ [३।५]

॥ १६ ॥

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—१ अग्निन्द्रादयो मन्त्रोक्ताः; २-५ भगः; ७ उषाः ॥

छन्दः—१ आर्षी जगती; २, ३, ५—७ त्रिष्टुप्; ४ भुरिक् पङ्क्तिः ॥

प्रातरग्निं प्रातरिन्द्रं हवामहे प्रातर्मित्रावरुणा प्रातरश्विना ।

प्रातर्भगं पूषणं ब्रह्मणस्पतिं प्रातः सोममुत रुद्रं हवामहे ॥ १ ॥

प्रातर्जितं भगमुग्रं हवामहे वयं पुत्रमदितेयों विधर्ता ।

आध्रश्चिद् यं मन्यमानस्तुरश्चिद् राजा चिद् यं भगं भर्चीत्याह ॥ २ ॥

भग प्रणेतुर्भग सत्यराधो भगेमां धियमुदवा ददन्नः ।

भग प्र णो जनय गोभिरश्वैर्भग प्र नृभिर्नृवन्तः स्याम ॥ ३ ॥

उतेदानीं भगवन्तः स्यामोत प्रपित्व उत मध्ये अह्नाम् ।

उतोदितौ मघवन्तसूर्यस्य वयं देवानां सुमतौ स्याम ॥ ४ ॥

भग एव भगवाँ अस्तु देवस्तेना वयं भगवन्तः स्याम ।

तं त्वा भग सर्वं इज्जोहवीमि स नो भग पुर एता भवेह ॥ ५ ॥

समध्वरायोषसो नमन्त दधिकावेव शुचये पदाय ।

अर्वाचीनं वसुविदं भगं मे रथमिवाश्वा वाजिन आ वहन्तु ॥ ६ ॥

अश्वावतीर्गोमतीर्न उषासो वीरवतीः सदमुच्छन्तु भद्राः ।

धृतं दुहाना विश्वतः प्रपीता यूयं पात स्वस्तिभि सदा नः ॥७॥ [४।१]

॥ १७ ॥

ऋषिः—विश्वामित्रः ॥ देवता—सीता ॥ छन्दः—१ आर्षी गायत्री; २, ५,

६ त्रिष्टुप्; ३ पथ्या पङ्क्तिः; ४, ६ अनुष्टुप्; ७ विराट् पुराणिक्

८ निचृदनुष्टुप् ॥

सीरा युञ्जन्ति कवयो युगा वि तन्वते पृथक् ।

धीरा देवेषु सुमन्यौ

॥ १ ॥

युनक् सीरा वि युगा तनोत कृते योनौ वपतेह बीजम् ।

विराजः इजुष्टिः सभरा असन्नो नेदीय इत् सृण्यः

पक्वमा यवन्

॥ २ ॥

लाङ्गलं पवीरवत् सुशीमं सोमसत्सरु ।

उदिद् वपत्तु गामर्धिं प्रस्थावद् रथवाहनं पीवरीं च प्रफुल्यम् ॥ ३ ॥

इन्द्रः सीतां नि गृह्णातु तां पूषाभि रचतु ।

सा नः पर्यस्वती दुहामुत्तरामुत्तरां समां ॥ ४ ॥

शुनं सुफाला वि तुदन्तु भूमिं शुनं कीनाशा अन्तु यन्तु वाहान् ।

शुनासीरा हविषा तोशमाना सुपिप्पला ओषधीः कर्तुमस्मै ॥ ५ ॥

शुनं वाहाः शुनं नरः शुनं कृषतु लाङ्गलम् ।

शुनं वरत्रा बध्यन्तां शुनमष्टासुदिङ्गय ॥ ६ ॥

शुनासीरेह स्म मे जुषेथाम् ।

यद् दिवि चक्रथुः पयस्तेनेमामुप सिञ्चतम्

॥ ७ ॥

सीते वन्दामहे त्वावाचीं सुभगे भव ।

यथा नः सुमना अग्नौ यथा नः सुफला भुवः

॥ ८ ॥

घृतेन सीता मधुना समक्ता विश्वेदेवैरनुमता मरुद्भिः ।

सा नः सीते पर्यसाभ्याववृत्स्वोर्जस्वती घृतवत् पिन्वमाना ॥ ९ ॥ [४१२]

॥ १८ ॥

अभिः—अथवा ॥ देवता—वनस्पतिः (वणापणी) ॥ छन्दः—१—३, ५

अनुष्टुप्, ४ अनुष्टुग्गर्भा चतुष्पादुत्तिष्ठ, ६ उष्णिग्गर्भा पथ्या पङ्क्तिः ॥

हमां खनाम्योषधिं वीरुधां बलवत्तमाम् ।

यया सपत्नीं बाधते यया संविन्दते पतिम्

॥ १ ॥

उत्तानपर्ये सुभगे देवजृते सहस्वति ।

सपत्नीं मे परां णुह पतिं मे केवलं कृषि

॥ २ ॥

नहि ते नाम जग्राह नो अस्मिन् रमसे पतौ ।

परामेव परावतं सपत्नीं गमयामसि

॥ ३ ॥

उत्तराहमुत्तर उत्तरेदुत्तराभ्यः ।

अधः सपत्नी या ममाधरा साधराभ्यः

॥ ४ ॥

अहमस्मि सहमानाथो त्वमसि सासहिः ।

उभे सहस्वती भूत्वा सपरनी मे सहावहै

॥ ५ ॥

अभि तैऽधां सहमानामुप तेऽधां सहीयसीम् ।

आमनु प्र ते मनो वत्सं गौरिव धावतु पथा वारिव धावतु ॥ ६ ॥ [४।३]

॥ १९ ॥

अधिः—वसिष्ठः ॥ देवता—विश्वे देवाः, ॥ छन्दः—१ पथ्या वृहती; २, ४ अनुष्टुप्; ३ अुरिग्वृहती; ५ त्रिष्टुप्; ६ षट्पदा त्रिष्टुप्ककुम्भतीगर्भाऽतिजगती;
७ विराढास्तारपङ्क्तिः; ८ पथ्या पङ्क्तिः ॥

संशितं म हृदं ब्रह्म संशितं वीर्यं बलम् ।

संशितं क्षत्रमजरमस्तु जिष्णु येषामस्मि पुरोहितः

॥ १ ॥

समहमेषां राष्ट्रं श्यामि समोजो वीर्यं बलम् ।

वृश्चामि शत्रूणां बाहू ननेन हविषाहम्

॥ २ ॥

नीचैः पद्यन्तामधरे भवन्तु ये नः सुरि मघवानं पृतन्यान् ।

क्षिणामि ब्रह्मणामित्रानुक्षयामि स्वाहनम्

॥ ३ ॥

तीक्ष्णयांसः परशोरग्नेस्तीक्ष्णतरा उत ।

हन्द्रस्य वज्रात् तीक्ष्णयांसो येषामस्मि पुरोहितः

॥ ४ ॥

एषामहमायुधा स श्याम्येषां राष्ट्रं सुधीरं वर्धयामि ।

एषां क्षत्रमजरमस्तु जिष्णवेऽेषां चित्तं विश्वेऽवन्तु देवाः

॥ ५ ॥

उद्धर्षन्तां मघवन् नाजिनान्युद् वीराणां जयतामेतु घोषः ।

पृथग् घोषा उलूलयः केतुमन्त उर्दरिताम् ।

देवा हन्द्रेऽपेष्टा मरुतो यन्तु सेनया

॥ ६ ॥

प्रेता जयता नर उग्रा वः सन्तु बाहवः ।

तीक्ष्णेष्वोऽबलधन्वनो हतोऽप्रायुधा अवजानुमघाहवः

॥ ७ ॥

अवसृष्टा परा पतु शरभ्ये ब्रह्मसंशिते ।

जयामित्रान् प्र पथस्व जह्येषां वरंवरं मामीषां मोचि कश्चन ॥८॥[४।४]

॥ २० ॥

ऋषिः—वासिष्ठः ॥ देवता—१, २, ५ अग्निः; ३ अर्यमा, भगः, बृहस्पतिः, देवीः; ४ सोमः, अग्निः, आदित्यः, विष्णुः, ब्रह्मा, बृहस्पतिः; ६ इन्द्रवायुः;

७ अर्यमा, बृहस्पतिः, इन्द्रः, वातः, विष्णुः, सरस्वती, सविता, वाजा;

८ विश्वानि भुवनानि, ९ पञ्च प्रदेशः; १० वायुः, त्वष्टा ॥

छन्दः—१—५, ७, ९, १० अनुष्टुप्; ६ पथ्या पङ्क्तिः;

८ विराट् जगती ॥

अथ ते योनिर्ऋत्विगो यतो जातो अरोचथाः ।

तं जानन्नम आ रोहाथा नो वर्धया रयिम् ॥ १ ॥

अम अच्छा वदेह नः प्रत्यङ् नः सुमना भव ।

प्र यो यच्छ विशां पते धनदा असि नस्त्वम् ॥ २ ॥

प्र यो यच्छत्वर्यमा प्र भगः प्र बृहस्पतिः ।

प्र देवीः प्रोत सूनृता रयि देवी दधातु मे ॥ ३ ॥

सोमं राजानमवसेऽग्निं गीर्मिह वामहे ।

आदित्यं विष्णुं सूर्यं ब्रह्माणं च बृहस्पतिम् ॥ ४ ॥

स्वं नो अग्ने अग्निभिर्ब्रह्म यज्ञं च वर्धय

स्वं नो देव दातवे रयि दानाय चोदय ॥ ५ ॥

इन्द्रवायू उभाविह सुहवेह हवामहे ।

यथा नः सर्व इज्जनः संगत्यां सुमना असद् दानकामश्च नो भुवत् ॥ ६ ॥

अर्यमणं बृहस्पतिमिन्द्रं दानाय चोदय ।

चातं विष्णुं सरस्वतीं सवितारं च वाजिनम् ॥ ७ ॥

वाजस्य तु प्रसवे सं बभूविमेमा च विश्वा भुवनान्यन्तः ।

भुतादिस्तन्तं दापयतु प्रजान् रयि च नः सर्ववीरं नि यच्छ ॥ ८ ॥

दुहां मे पन्चं प्रदिशो दृहामुर्वीयावत्तम् ।

प्रापेयं सर्वा आकृतीर्मनसा हृदयेन च ॥ ९ ॥

गोसनिं वाचमुदेयं वर्चसा माभ्युदिहि ।

आ रुन्धां सर्वतो वायुस्त्वष्टा पोषं दधातु मे ॥ १० ॥ [४१५]

॥ २१ ॥

अभिः—वसिष्ठः ॥ देवता—१—७ अग्निः; ८—११ सवित्रादयो मन्त्रोक्ताः ॥

छन्दः—१ पुरोऽनुष्टुप् त्रिष्टुप्; २, ३, ८ मुरिक् त्रिष्टुप्, ४ त्रिष्टुप्

५ जगती, ६ उपरिष्टाद् विराड् बृहती, ७ विराड्गर्भा त्रिष्टुप्, ९ निचृद-

नुष्टुप्, १० अनुष्टुप् ॥

ये अग्नयो अस्वन्तये वृत्रे ये पुरुषे ये अश्मसु ।

य आविवेशौषधीर्यो वनस्पतींस्तेभ्यो अग्निभ्यो हुतमस्त्वेतत् ॥ १ ॥

यः सोमे अन्तयो गोष्वन्तर्यं अविष्टो वयःसु यो मृगेषु ।

य आविवेश द्विपदो यश्चतुष्पदस्तेभ्यो अग्निभ्यो हुतमस्त्वेतत् ॥ २ ॥

य इन्द्रेण सुरथं याति देवो वैश्वानर उत विश्वदायः ।

यं जोह्वामि पृतनासु सासहि तेभ्यो अग्निभ्यो हुतमस्त्वेतत् ॥ ३ ॥

यो देवा विश्वाद् यमु काममाहुयं दातारं प्रतिगृह्णन्तमाहुः ।

यो धीरः शक्रः परिभूरदाभ्यस्तेभ्यो अग्निभ्यो हुतमस्त्वेतत् ॥ ४ ॥

यं त्वा होतारं मनसाभि संविदुस्त्रयोदश भौवनाः पन्च मानवाः ।

वर्चोधसे यशसे सूनृतावते तेभ्यो अग्निभ्यो हुतमस्त्वेतत् ॥ ५ ॥

उक्षाजाय वशाजाय सोमपृष्ठाय वेधसे ।

वैश्वानरज्येष्टेभ्यस्तेभ्यो अग्निभ्यो हुतमस्त्वेतत् ॥ ६ ॥

दिवं पृथिवीमन्वन्तरिक्षं ये विद्युतमनुसंचरन्ति ।

ये दिक्वन्तये वाते अन्तस्तेभ्यो अग्निभ्यो हुतमस्त्वेतत् ॥ ७ ॥

हिरण्यपाणिं सवितारमिन्द्रं बृहस्पतिं वरुणं मिश्रमग्निम् ।

विश्वान् देवान् अक्रिंसो हवामह इमं क्रव्यादं शमयन्वग्निम् ॥ ८ ॥

शान्तो अग्निः क्रव्याच्छान्तः पुरुषरेषणः ।

अथो यो विश्वदाव्यस्तं क्रव्यादमशीशमम् ॥ ९ ॥

ये पर्वताः सोमपृष्ठा आप उत्तानशीवरीः ।

वार्तः पर्जन्य आदमिस्ते क्रव्यादमशीशमम् ॥ १० ॥ [५१]

॥ २२ ॥

ऋषिः—वसिष्ठः ॥ देवता—विश्वे देवाः, बृहस्पतिः, वर्चः ॥ छन्दः—१

विराट् त्रिष्टुप्; २, ५, ६ अनुष्टुप्, ३ पञ्चपदा परानुष्टुप् विराडतिजगती,
४ षट्पदा जगती ॥

हस्तिवर्चसं प्रथतां बृहद् यशो अदित्या यत् तन्वः संबभूव ।

तत् सर्वं समदुर्मह्यमेतद् विश्वे देवा अदितिः सजोषाः ॥ १ ॥

मित्रश्च वरुणश्चन्द्रो रुद्रश्च चेतुः ।

देवासो विश्वदायसस्ते माञ्जन्तु वर्चसा ॥ २ ॥

येन हस्ती वर्चसा संबभूव येन राजा मनुष्येष्वस्वन्तः ।

येन देवा देवतामग्र आयन् तेन मामघ वर्चसाग्नें वर्चस्विनं कृणु ॥ ३ ॥

यत् ते वर्चो जातयेदो बृहद् भवत्याहुतेः ।

यावत् सूर्यस्य वर्च आसुरस्य च हस्तिनः ।

तावन्मे अश्विना वर्च आ धत्तां पुष्करस्त्रजा ॥ ४ ॥

यावच्चतस्रः प्रदिशश्चतुर्यावत् समश्नुते ।

तावत् समैत्विन्द्ध्यं मयि तद्धस्तिवर्चसम् ॥ ५ ॥

हस्ती मृगायां सुषदा मतिष्ठावान् बभूव हि ।

तस्य भर्गेन वर्चसाऽभि पिब्वामि मामहम् ॥ ६ ॥ [५१२]

॥ २३ ॥

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—योनिः ॥ छन्दः—१—४ अनुष्टुप्; ५ उपरिष्टाद्

भुरिग् बृहती; ६ स्कन्धोऽग्नीवा बृहती ॥

येन बृहद् बभूविथ नाशयामसि तत् त्वत् ।

इदं तदन्यत्र त्वदप दूरे नि दध्मसि

॥ १ ॥

आ ते योनिं गर्भं एतु पुमान् बाणहवेषुधिम ।
 आ वीरोऽन्नं जायतां पुत्रस्ते दशमास्यः ॥ २ ॥
 पुमांसं पुत्रं जनयु ते पुमाननु जायताम् ।
 भवांसि पुत्राणां माता जातानां जनयाश्च यान् ॥ ३ ॥
 यानि भद्राणि बीजान्यृषमां जनयन्ति च ।
 तैस्त्वं पुत्रं विन्दस्व सा प्रसुधेनुका भव ॥ ४ ॥
 कृणोमि ते प्राजापत्यमा योनिं गर्भं एतु ते ।
 विन्दस्व त्वं पुत्रं नारि यस्तुभ्यं शमसृच्छमु तस्मै त्वं भव ॥ ५ ॥
 यासां द्यौष्पिता पृथिवी माता समुद्रो मूलं वीरुधां बभूव ।
 तास्त्वा पुत्रविद्याय दैवीः प्रावन्त्वोषधयः ॥ ६ ॥ [५।३]

॥ २४ ॥

ऋषिः—भृगुः ॥ देवता—वनस्पतिः, प्रजापतिः ॥ छन्दः—१, ३—
 अनुष्टुप्; २ निचट् पद्या पङ्क्तिः ॥

पर्यस्वतीरोषधयः पर्यस्वन्मामकं वचः ।
 अथो पर्यस्वतीनामा भरेऽहं सहस्रशः ॥ १ ॥
 वेदाहं पर्यस्वन्तं चकार धान्यं बहु ।
 सम्भृत्वा नाम यो देवस्तं वयं हवामहे यो यो अयज्वनो गृहे ॥ २ ॥
 इमा याः पञ्च प्रदिशो मानवीः पञ्च कृष्टयः ।
 वृष्टे शप्यं नदीरिवेह स्फातिं समावहान् ॥ ३ ॥
 उदुत्सं शतधारं सहस्रधारमक्षितम् ।
 एवास्माक्रेदं धान्यं सहस्रधारमक्षितम् ॥ ४ ॥
 शतहस्तं समाहर सहस्रहस्तं सं किंर ।
 कुतस्य कार्यस्य चेह स्फातिं समावह ॥ ५ ॥
 तिस्रो मात्रा गन्धर्वाणां चतस्रो गृहपत्याः ।
 तासां या स्फातिमत्तमा तया त्वाभि मृशामसि ॥ ६ ॥

उपोहश्च समुहश्च क्षत्तारौ ते प्रजापते ।

ताविहा वहतां स्फातिं ब्रह्म भुमानमर्चितम्

॥ ७ ॥ [५।४]

॥ २५ ॥

अधिः—मृगुः ॥ देवता—कामेषुः, मित्रावरुणौ ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

उत्तुदस्त्वोत् तदत्तु मा धृथाः शयने स्वे ।

हृषुः कामस्य या भीमा तया विध्यामि त्वा हृदि

॥ १ ॥

आधीपणां कामशल्यामिधुं सङ्कल्पकुलमलाम् ।

तां सुसंज्ञतां कृत्वा कामो विध्यतु त्वा हृदि

॥ २ ॥

या प्लीहानं शोषयति कामस्येषुः सुसंज्ञता ।

प्राचीनपक्षा व्योषा तया विध्यामि त्वा हृदि

॥ ३ ॥

शुचा विद्धा व्योषया शुष्कांस्यामि सर्प मा ।

मृदुनिर्मन्युः केवली प्रियवादिन्यनुव्रता

॥ ४ ॥

आजामि स्वाजन्या परि मातुरथो पितुः ।

यथा मम कृतावसो मम चित्तमुपायसि

॥ ५ ॥

व्यस्यै मित्रावरुणौ हृदिश्चित्तान्यस्यतम् ।

अथैनामकृतं कृत्वा ममैव कृणुतं वशे

॥ ६ ॥ [५।५]

॥ २६ ॥

अधिः—अथवा ॥ देवता—१ साग्नयो हेतयः; २ सकामा अविध्यवः;

३ अब्युक्ता वैराजः; ४ सवाताः प्रविध्यतः; ५ सौषधिका निलिम्पाः;

६ बृहस्पतियुक्ता अवस्वन्तः ॥ छन्दः—१ त्रिष्टुप्; २, ५, ६ जगती;

३, ४ भुरिक त्रिष्टुप्; सर्वाः (१—६) पञ्चपदा विपरीतपादरुद्धाः ॥

येऽस्यां स्थ प्राच्यां दिशि हेतयो नाम देवास्तेषां वो अग्निरिषवः ।

ते नो मृडत ते नोऽधि ब्रूत तेभ्यो वो नमस्तेभ्यो वः स्वाहा ॥ १ ॥

येऽस्यां स्थ दक्षिणायां दिश्यविष्यवो नाम देवास्तेषां वः काम इषवः ।

ते नो मृडत ते नोऽधि ब्रूत तेभ्यो वो नमस्तेभ्यो वः स्वाहा ॥ २ ॥

ये॒ऽस्यां स्थ प्र॒तीच्यां दि॒शि वैरा॒जा नाम॑ दे॒वास्तेषां॑ व॒ आप॒ इष॑वः ।
 ते नो॑ मृ॒डत॒ ते नोऽधि॑ ब्रू॒त तेभ्यो॑ वो नम॒स्तेभ्यो॑ वः स्वाहा ॥ ३ ॥
 ये॒ऽस्यां स्थोर्दी॒ष्यां दि॒शि प्र॒विध्य॑न्तो नाम॑ दे॒वास्तेषां॑ वो वा॒त इष॑वः ।
 ते नो॑ मृ॒डत॒ ते नोऽधि॑ ब्रू॒त तेभ्यो॑ वो नम॒स्तेभ्यो॑ वः स्वाहा ॥ ४ ॥
 ये॒ऽस्यां स्थ भ्रु॒वायां दि॒शि नि॒लिम्पा॑ नाम॑ दे॒वास्तेषां॑ व॒ ओष॑धीरिष॑वः ।
 ते नो॑ मृ॒डत॒ ते नोऽधि॑ ब्रू॒त तेभ्यो॑ वो नम॒स्तेभ्यो॑ वः स्वाहा ॥ ५ ॥
 ये॒ऽस्यां स्थोर्ध्वा॒यां दि॒श्यव॑स्वन्तो नाम॑ दे॒वास्तेषां॑ वो वृ॒हस्प॑तिरिष॑वः ।
 ते नो॑ मृ॒डत॒ ते नोऽधि॑ ब्रू॒त तेभ्यो॑ वो नम॒स्तेभ्यो॑ वः स्वाहा ॥ ६ [६।१]

॥ २७ ॥

अधिः—अथर्वा ॥ देवता—१ प्राची, अग्नि, अलितः, आदित्याः, २ दक्षिणा, इन्द्रः, तिरश्चिराजिः, पितरः, ३ प्रतीची, वरुणः, पृदाकुः, अन्नम्, ४ उदीची, सोमः, स्वजः, अशनिः, ५ भुग, वपुः, कल्माषप्रोवः, वीरुधः, ६ ऊर्ध्वा, बृहस्पतिः, शित्रः, वर्षम् ॥ छन्दः—१, ३, ४, ६ अष्टिः, २ अत्यष्टिः, ३ मुरिगष्टिः, सर्वाः (१—६) पञ्चपदाः ॥

प्रा॒ची दिग्भिरधि॑पतिरसितो र॒क्षिता॑दित्या इष॑वः ।
 तेभ्यो॑ नमोऽधि॑पतिभ्यो॑ नमो॑ रक्षितृभ्यो॑ नम॒ इषु॑भ्यो॑ नम॒ षुभ्यो॑ अस्तु ।

यो॒ऽस्मान् द्वेष्टि॑ यं व॒यं द्वि॒ष्मस्तं॑ वो ज॒म्भे द॒धमः ॥ १ ॥
 दक्षि॑णा दिगिन्द्रोऽधि॑पतिस्तिरश्चिराजी रक्षिता॑ पित॒र इष॑वः ।
 तेभ्यो॑ नमोऽधि॑पतिभ्यो॑ नमो॑ रक्षितृभ्यो॑ नम॒ इषु॑भ्यो॑ नम॒ षुभ्यो॑ अस्तु ।

यो॒ऽस्मान् द्वेष्टि॑ यं व॒यं द्वि॒ष्मस्तं॑ वो ज॒म्भे द॒धमः ॥ २ ॥
 प्र॒तीची॑ दिग् वरु॒णोऽधि॑पतिः पृ॒दाकू॑ रक्षिता॑न्नमिष॑वः ।
 तेभ्यो॑ नमोऽधि॑पतिभ्यो॑ नमो॑ रक्षितृभ्यो॑ नम॒ इषु॑भ्यो॑ नम॒ षुभ्यो॑ अस्तु ।

यो॒ऽस्मान् द्वेष्टि॑ यं व॒यं द्वि॒ष्मस्तं॑ वो ज॒म्भे द॒धमः ॥ ३ ॥

वर्वाची दिक् सोमाऽधिपतिः स्वजो रक्षिताशनिर्विवः ।
तेभ्यो नमोऽधिपतिभ्यो नमो रक्षितृभ्यो नम इष्टुभ्यो नम
एभ्यो अस्तु ।

योऽस्मान् द्वेष्टि यं वयं द्विष्मस्तं वो जम्भे दध्मः ॥ ४ ॥

ध्रुवा दिग् विष्णुरधिपतिः कल्मार्षघ्नीवो रक्षिता वीरुध इषवः ।
तेभ्यो नमोऽधिपतिभ्यो नमो रक्षितृभ्यो नम इष्टुभ्यो नम
एभ्यो अस्तु ।

योऽस्मान् द्वेष्टि यं वयं द्विष्मस्तं वो जम्भे दध्मः ॥ ५ ॥

ऊर्ष्वा दिग् बृहस्पतिरधिपतिः श्वित्रो रक्षिता वर्षमिषवः ।
तेभ्यो नमोऽधिपतिभ्यो नमो रक्षितृभ्यो नम इष्टुभ्यो नम
एभ्यो अस्तु ।

योऽस्मान् द्वेष्टि यं वयं द्विष्मस्तं वो जम्भे दध्मः ॥ ६ ॥ [१।२]

॥ २८ ॥

अधिः—अधाः ॥ देवता—यमिनी ॥ छन्दः—१ अतिशक्वरीगर्भा चतुष्पदा-
तिजगती, २, ३ अनुष्टुप्, ४ यवमध्या विराट् कुक्कुप्, ५ त्रिष्टुप्, ६ विराट्-
गर्भा प्रस्तारपङ्क्तिः ॥

एकैक्यैषा सृष्ट्या सं बभूव यत्र गा असृजन्त भूतकृतो विश्वरूपाः ।
यत्र विजायते यमिन्यर्पतुः सा पशून् क्षिणाति रिफ्ती रुशती ॥ १ ॥

एषा पशून्सं क्षिणाति क्रव्याद् भुक्त्वा व्यद्वरी ।
उत्तेनां ब्रह्मणो दद्यात् तथा स्योना शिवा स्यात् ॥ २ ॥

शिवा भन्त पुरुषेभ्यो गोभ्यो अश्वेभ्यः शिवा ।
शिवास्मै सर्वस्मै चेन्नाय शिवा न ह्रैधि ॥ ३ ॥

इह पुष्टिरिह रस इह सहस्रसातमा भव ।
पशून् यमिनि पोषय ॥ ४ ॥

यत्रा सुहार्दः सुकृतो मदन्ति विहाय रोगं तन्वः स्वायाः ।
तं लोकं यमिन्यभिसंबभूव सा नो मा हिंसीत् पुरुषान् पशून्श्च ॥ ५ ॥

यत्रा सुहादीं सुकृतामभिदोत्रदुतां यत्र लोकः ।
तं लोकं यमिन्याभिसंबभूव सा नो मा हिंसीत्
शुश्रूषान् पशून् ॥

॥ ६ ॥ [६।३]

॥ २९ ॥

अभिः—उद्दालकः ॥ देवता—१—६ शितिपाद अविः; ७ कामः; ८ भूमिः ॥
खन्दः—१, ३ पथ्या पङ्क्तिः; २, ४—६ अनुष्टुप्; ७ षट्पदा उपरिष्ठाद्देवी-
ब्रह्मती कुकुम्भतीगर्भा विराड् जगती; ८ उपरिष्ठाद्ब्रह्मती ॥

यद् राजानो विभजन्त इष्टापुर्त्तस्य षोडशं यमस्यामो सभासदः ।
अविस्तस्मात् प्र मुञ्चति दत्तः शितिपात् स्वधा ॥ १ ॥
सर्वान् कामान् पूरयत्याभवंन् प्रभवन् भवन् ।
आकुतिप्रोऽविर्दत्तः शितिपालोप दस्यति ॥ २ ॥
यो ददाति शितिपादमविं लोकेन संमितम् ।
स नाकमभ्यारोहति यत्र शुल्को न क्रियते अबलेन बलीयसे ॥ ३ ॥
पञ्चापूपं शितिपादमविं लोकेन संमितम् ।
प्रदातोप जीवति पितृणां लोकेऽक्षितम् ॥ ४ ॥
पञ्चापूपं शितिपादमविं लोकेन संमितम् ।
प्रदातोप जीवति सूर्यामासयोरक्षितम् ॥ ५ ॥
इरेव नोप दस्यति समुद्र इव पयो महत् ।
देवो सवासिनाविव शितिपालोप दस्यति ॥ ६ ॥
क इदं कस्मा अदात् कामः कामायादात् ।
कामो दाता कामः प्रतिग्रहीता कामः समुद्रमा विवेश ।
कामेन खा प्रति गृह्णामि कामैतत् तै ॥ ७ ॥
भूमिष्वा प्रति गृह्णा वन्तरिक्षमिदं महत् ।
माहं प्राण्येन मात्मना मा प्रजया प्रतिगृह्य वि रक्षिषि ॥ ८ ॥ [६।४]

॥ ३० ॥

ऋषिः—अथर्वी ॥ देवता—सामनस्यम् ॥ छन्दः—१-४ अनुष्टुप्; ५ विराट्
जगती; ६ प्रस्तारपङ्क्तिः; ७ त्रिष्टुप् ॥

सहृदयं सामनस्यमविद्वेषं कृणोमि वः ।
अन्यो अन्यमभि हृतं वत्सं जातमिवाध्या ॥ १ ॥
अनुव्रतः पितुः पुत्रो मात्रा भवतु संमनाः ।
जाया पत्ये मधुमतीं वाचं वदतु शन्तिवाम् ॥ २ ॥
मा भ्राता भ्रातरं द्विजन्मा स्वसारमुत स्वसा ।
सम्यञ्चः सव्रता भुत्वा वाचं वदत भद्रया ॥ ३ ॥
येन देवा न विद्यन्ति नो च विद्विषते मिथः ।
तत् कृणो ब्रह्म वो गृहे संज्ञानं पुरुषेभ्यः ॥ ४ ॥
ज्यायस्वन्तश्चित्तिनो मा वि यौष्ट संराधयन्तः सधुराश्चरन्तः ।
अन्यो अन्यस्मै वल्गु वदन्त एतं सध्रीचीनान् वः
संमनसस्कृणोमि ॥ ५ ॥
समानी प्रपा सह वोऽज्ञभागः समाने योक्त्रे सह वो युनजिम् ।
सम्यञ्चोऽग्निं संपर्यतारा नाभिमिवाभितः ॥ ६ ॥
सध्रीचीनान् वः संमनसस्कृणोभ्येकं श्रुष्टीन्संवनेन सर्वांन् ।
देवाह्वामृतं रक्षमाणाः सायंप्रातः सौमनसो वा अस्तु ॥ ७ ॥ [६।५]

॥ ३१ ॥

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—अग्न्यादयः पाप्मह्नो मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१—

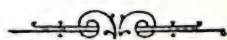
३, ६—११ अनुष्टुप्; ४ भुरिगनुष्टुप्; ५ विराट् प्रस्तारपङ्क्तिः :

वि देवा जरसावृतन् वि त्वमग्ने अरात्या ।
व्यहं सर्वेण पाप्मना वि यक्ष्मेण समायुषा ॥ १ ॥
व्यात्या पवमानो वि शक्रः पापकृत्या ।
व्यहं सर्वेण पाप्मना वि यक्ष्मेण समायुषा ॥ २ ॥

वि प्राण्याः पशवं आरप्यैषां पितृणां यासरन् ।	
व्यहं सर्वेण पाप्मना वि यक्ष्मेण समायुषा	॥ ३ ॥
वीमे चावापृथिवी इतो वि पन्थानो दिशं दिशम् ।	
व्यहं सर्वेण पाप्मना वि यक्ष्मेण समायुषा	॥ ४ ॥
स्वष्टा दुहित्रे बहत्तुं युनक्नीतीदं विश्वं भुवनं वि याति ।	
व्यहं सर्वेण पाप्मना वि यक्ष्मेण समायुषा	॥ ५ ॥
अग्निः प्राणान्तसं दधाति चन्द्रः प्राणेन संहितः ।	
व्यहं सर्वेण पाप्मना वि यक्ष्मेण समायुषा	॥ ६ ॥
प्राणेन विश्वतोर्वीषं देवाः सूर्यं समैरयन् ।	
व्यहं सर्वेण पाप्मना वि यक्ष्मेण समायुषा	॥ ७ ॥
आयुष्मतामायुष्कृता प्राणेन जीव मा मृथाः ।	
व्यहं सर्वेण पाप्मना वि यक्ष्मेण समायुषा	॥ ८ ॥
प्राणेन प्राणतां प्राणैव भव मा मृथाः ।	
व्यहं सर्वेण पाप्मना वि यक्ष्मेण समायुषा	॥ ९ ॥
वदायुषा समायुषोदोषधीना रमेन ।	
व्यहं सर्वेण पाप्मना वि यक्ष्मेण समायुषा	॥ १० ॥
आ पर्जन्यस्य वृष्टयोदस्थामामृता वयम् ।	
व्यहं सर्वेण पाप्मना यक्ष्मेण समायुषा	॥ ११ ॥ [६१६]

॥ इति तृतीयं काण्डम् समाप्तम् ॥

अथ चतुर्थं कारणम्

॥ १ ॥

अधिः—वेनः ॥ देवता—बृहस्पतिः, आदित्याः ॥ छन्दः—१, ३, ४, ६,

७ त्रिष्टुप्, २, ५ पुरोऽनुष्टुप् त्रिष्टुप् ॥

ब्रह्म जज्ञानं प्रथमं पुरस्ताद् वि समितः सुरुचो वेन आवः ।

स बुध्न्या उपमा अस्य विष्टाः सुतश्च योनिमसतश्च वि वः ॥ १ ॥

ह्यं पिश्या राष्ट्र्येस्वर्गे प्रथमायं जनुषं भुवनेष्टाः ।

तस्मा एतं सुरुचं द्वारमष्टं घमं श्रिणन्तु प्रथमायं घस्यवे ॥ २ ॥

प्र यो जज्ञे विद्वानस्य बन्धुर्विष्वा देवानां जनिमा विवक्रि ।

ब्रह्म ब्रह्मण उज्जभार मध्यान्निचैरुक्षैः स्वधा श्रुभि प्र तस्थौ ॥ ३ ॥

स हि दिवः स पृथिव्या अतस्था मही चमं रोदसी अस्कमायत् ।

महान् मही अस्कमायद् वि जातो धां सद्य पार्थिवं च रजः ॥ ४ ॥

स बुध्न्यादाष्ट जनुषोऽभ्यग्रं बृहस्पतिर्देवता तस्थ सन्नाट् ।

अहर्षच्छक्रं ज्योतिषो जनिष्टाय धूमन्तो वि वसन्तु विप्राः ॥ ५ ॥

नूनं तदस्य काठयो हिनोति मही देवस्य पृथ्व्यस्य धाम ।

एष जज्ञे बहुभिः साकमित्था पूर्णे अर्धे विषिते समन् नु ॥ ६ ॥

योऽथर्वाणं पितरं देवबन्धुं बृहस्पतिं नमसाव च गच्छात् ।

स्वं विश्वेषां जनिता यथासः कविर्देवो न दमायत्

स्वधावान्

॥ ७ ॥ [१११]

॥ २ ॥

अधिः—वेनः ॥ देवता—आत्मा ॥ छन्दः—१—५, ८ त्रिष्टुप् पुरोऽ

६ पुरोऽनुष्टुप् त्रिष्टुप्, ७ उपारिष्टाज्योतिस्त्रिष्टुप् ॥

य आत्मदा बलदा यस्य विश्वं उपासते प्रशिष्यं यस्य देवाः ।
 योऽस्थेशे द्विपदो यश्चतुष्पदः कस्मै देवाय हविषा विधेम ॥ १ ॥
 यः प्राणतो निमिषतो महित्वैको राजा जगतो बभूव ।
 यस्य ब्रह्मायामृतं यस्य मृत्युः कस्मै देवाय हविषा विधेम ॥ २ ॥
 यं क्रन्दसी अवतश्चस्कभाने भियसाने रोदसी अह्वयेताम् ।
 यस्यासौ पन्था रजसो विमानः कस्मै देवाय हविषा विधेम ॥ ३ ॥
 यस्य द्यौरुर्वी पृथिवी च मही यस्याद उर्बन्तरिचम् ।
 यस्यासौ सूर्यो विततो महित्वा कस्मै देवाय हविषा विधेम ॥ ४ ॥
 यस्य विश्वे हिमवन्तो महित्वा समुद्रे यस्य रसामिदाहुः ।
 हमाश्च प्रदिशो यस्य बाहु कस्मै देवाय हविषा विधेम ॥ ५ ॥
 आपो अग्ने विश्वमावन् गर्भं दधाना अमृता ऋतज्ञाः ।
 यासु देवीष्वधि देव आसीत् कस्मै देवाय हविषा विधेम ॥ ६ ॥
 हिरण्यगर्भः समवर्तताग्ने भुतस्य जातः पतिरेक आसीत् ।
 स दाधार पृथिवीमुत द्यां कस्मै देवाय हविषा विधेम ॥ ७ ॥
 आपो वत्सं जनयन्तीर्गर्भमग्ने समैरयन् ।
 तस्योत जायमानस्योत्वं आसीद्धिरण्ययः कस्मै
 देवाय हविषा विधेम ॥ ८ ॥ [११२]

॥ ३ ॥

ऋषिः—अथर्वी ॥ देवता—व्याघ्रः ॥ छन्दः—१ पथ्यापङ्क्तिः; २, ४—६
 अनुष्टुप्, ३ गायत्री; ७ ककुम्भतीगर्भोपरिष्ठाद्वृहती ॥

उदितस्त्रयो अक्रमन् व्याघ्रः पुरुषो वृकः ।
 हिरुग्वि यन्ति सिन्धवो हिरुग् देवो वनस्पतिर्हिरुक्
 नमन्तु शत्रवः ॥ १ ॥
 परेणैतु पथा वृकः परमेणोत तस्करः ।
 परेण दत्स्वती रज्जुः परेणाघायुरर्षन्तु ॥ २ ॥

अ॒क्षयौ च ते सु॒खं च ते व्याघ्र जम्भयामसि ।

आत् सर्वा॑न् वि॒ंशतिं न॒खान्

॥ ३ ॥

व्याघ्र द॒त्वता॑ व॒यं प्रथ॑मं जम्भयामसि ।

आदु॑ष्टेनमथो अहि॑ यातु॒धानमथो वृक॑म्

॥ ४ ॥

यो अ॒द्य स्तेन॑ आ॒यति॑ स संपि॑ष्टो अ॒पायति॑ ।

प॒थाम॑प॒ध्वसे॑नै॒त्विन्द्रो॑ वज्रेण हन्तु॒ तम्

॥ ५ ॥

मूर्णा॑ मृ॒गस्य॑ दन्ता॒ अपि॑शीर्णा॒ उ पृ॒ष्ठयः॑ ।

नि॒म्बुकृ॑ तं गो॒धा भ॑वतु॒ नीचा॑यच्छ॒शुर्मृ॑गः

॥ ६ ॥

यत् सं॒यमो॑ न वि॒ यमो॑ यन्न सं॒यमः॑ ।

इन्द्र॒जाः सोम॑जा आ॒थर्व॑णमसि व्याघ्रजम्भ॑नम्

॥ ७ ॥ [१३]

॥ ४ ॥

ऋषिः—१ अथर्वा ॥ देवता—वनस्पतिः (उच्छुष्मौषधिः); ६ अग्निः,

सविता, सरस्वती, ब्रह्मणस्पतिः ॥ छन्दः—१—३, ५, ८ अनुष्टुप्;

४ पुरोषिक; ६, ७ भुरिगनुष्टुप् ॥

यां त्वा॑ गन्ध॒र्वो अ॒ख॒नद् व॒रुणाय॑ मृत॒भजे॑ ।

तां त्वा॑ व॒यं ख॑नाम॒स्थोष॑धिं श॒पह॑षणीम्

॥ १ ॥

उदु॒षा उदु॒ सूर्य॑ उदि॒दं मा॒सकं॑ वचः ।

उदे॑जतु प्र॒जाप॑तिर्दृ॒षा शु॒ष्मेण॑ वाजिना॑

॥ २ ॥

यथा॑ स्म ते वि॒रोह॑तोऽभि॒तस॑मि॒वान॑ति ।

तत॑स्ते शु॒ष्मव॑त्तरमि॒धं कृ॒णोऽवो॑षधिः

॥ ३ ॥

उच्छु॒ष्मौष॑धीनां सारं ऋष॒भाणा॑म् ।

सं पुं॒सामिन्द्र॑ वृ॒ण्यम॑स्मिन् धेहि॒ तनू॑वशिन्

॥ ४ ॥

अ॒पां रसः॑ प्रथ॒मजो॑ऽथो वन॒स्पती॑नाम् ।

उ॒त सोम॑स्य आ॒तास्य॑ता॒र्शम॑सि वृ॒ण्यम्

॥ ५ ॥

अ॒द्यामे॑ अ॒द्य स॑वित॒रद्य॑ दे॒वि सर॑स्वति ।

अ॒द्यास्य॑ ब्रह्मणस्प॒ते भ॒रु॒रिवा॑ तान॒या प॑सः

॥ ६ ॥

आहं तनोमि ते पसो अधि ज्यामिव धन्वनि ।

क्रमस्वशैव रोहितमनवग्लायता सदा

॥ ७ ॥

अश्वस्याश्वतरस्याजस्य पेतवस्य च ।

अथ ऋषभस्य ये वाजास्तानस्मिन् धेहि तनूवशिन् ॥ ८ ॥ [१।४]

॥ ५ ॥

अधिः—प्रज्ञा ॥ देवता—वृषभः, स्वापनम् ॥ छन्दः—१, ३—६ अनुष्टुप्;

२ भुरिगनुष्टुप्; ७ पुरस्ताज्ज्योतिस्त्रिष्टुप् ॥

सहस्रशृङ्गो वृषभो यः समुद्रादुदाचरत् ।

तेना सहस्येना वयं नि जनान्स्वापयामसि

॥ १ ॥

न भूमिं वातो अतिं वाति नातिं परयति कश्चन ।

स्त्रियंश्च सर्वाः स्वापय शुनश्चेन्द्रसखा चरेन्

॥ २ ॥

प्रोष्टेशयास्तल्पेशया नारीर्या वह्यशीवरीः ।

स्त्रियो याः पुण्यगन्धयस्ताः सर्वाः स्वापयामसि

॥ ३ ॥

एजदेजदजग्रभं चतुः प्राणमजग्रभम् ।

अङ्गान्यजग्रभं सर्वा रात्रीणामतिशर्वरे

॥ ४ ॥

य आस्ते यश्चरति यश्च तिष्ठन् विपश्यति ।

तेषां सं दमो अर्क्षिणि यथेदं हस्यं तथा

॥ ५ ॥

स्वप्तु माता स्वप्तु पिता स्वप्तु आ स्वप्तु विशपतिः ।

स्वपन्स्वस्यै ज्ञातयः स्वप्स्वयमभितो जनः

॥ ६ ॥

स्वप्नं स्वप्नाभिकरणेन सर्वं नि स्वापया जनम् ।

ओरसूर्यमन्यान्स्वापयाव्युषं जागृतादहमिन्द्रहवारिष्ठो ।

अर्चितः

॥ ७ ॥ [१।५]

॥ ६ ॥

अधिः—गरुडमान् ॥ देवता—१ आक्षणः; २ चावापृथिवी, सप्त सिन्धवः;

३ सुपर्णः; ४—८ विषम् ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

ब्राह्मणो जज्ञे प्रथमो दशशीर्षो दशास्यः ।

स सोमं प्रथमः पपौ स चकारासं विषम् ॥ १ ॥

यावती चावापृथिवी वरिष्णा यावत् सप्त सिन्धवो वितष्टिरे ।

वाचं विषस्य दूषणीं तामितो निरवादिषम् ॥ २ ॥

सुपर्णस्त्वा गरुमान् विषं प्रथममावयत् ।

नामीमदो नारुरूप उतास्मा अभवः पितुः ॥ ३ ॥

यस्तु आस्यत् पञ्चाङ्गुरिर्वृक्षाच्चिदधि धन्वनः ।

अपस्कम्भस्य शल्याक्षिरवोचमहं विषम् ॥ ४ ॥

शल्याद् विषं निरवाचं प्राञ्जनाद्रुत पर्णधेः ।

अपाष्टाच्छृङ्गात् कुलमल्लोक्षिरवोचमहं विषम् ॥ ५ ॥

अरसस्त इषो शल्योऽर्षो ते अरसं विषम् ।

उतारसस्य वृक्षस्य धनुष्टे अरसारसम् ॥ ६ ॥

ये अर्षाषन् ये अदिहन् य आस्यन् ये अवासृजन् ।

सर्वे ते वध्रयः कृता वध्निर्विषगिरिः कृतः ॥ ७ ॥

वध्रयस्ते खनितारो वध्निरप्यमस्योषधे ।

वध्निः स पर्वतो गिरिर्यतो जातमिदं विषम् ॥ ८ ॥ [२११]

॥ ७ ॥

अधिः—गरुमान् ॥ देवता—वनस्पतिः ॥ छन्दः—१—३, ५—७

अनुष्टुप्; ४ स्वराडनुष्टुप् ॥

वारिदं वारयातै वरणावरयामधि ।

तत्रामृतस्यासिक्न तेना ते वारये विषम् ॥ १ ॥

अरसं प्राच्यं विषमरसं यदुद्दीच्यम् ।

अथेदमंधराच्यं करम्भेण वि कल्पते ॥ २ ॥

करम्भं कृत्वा तिर्यं पीवस्पाकमुदारथिम् ।

नुधा किल त्वा दुष्टनो जज्ञिवान्स न रुरूपः ॥ ३ ॥

वि ते मदं मदावति शरमिव पातयामसि ।

प्र त्वा चरुमिव येषन्तं वचसा स्थापयामसि ॥ ४ ॥

परि ग्राममिवाचितं वचसा स्थापयामसि ।

तिष्ठा वृत्त इव स्थास्याभिखाते न रुरूपः ॥ ५ ॥

पवस्तेस्त्वा पर्यक्रीणन् दूर्शेभिरजिनैरुत ।

प्रकीरसि त्वमोपधेऽभिखाते न रुरूपः ॥ ६ ॥

अनाया ये वः प्रथमा यानि कर्माणि चक्रिरे ।

वीरान् नो अत्र मा दभन् तद् व एतत् पुरो दधे ॥ ७ ॥ [२।२]

॥ ८ ॥

अभिः—अथर्वाङ्गिराः ॥ देवता—राज्याभिषेकः; आपः, (मन्त्रोक्ता राजादयः) ॥

छन्दः—१, ७ भुरिक् त्रिष्टुप्; २, ४, ६ अनुष्टुप्; ३ त्रिष्टुप्,

५ विराट् प्रस्तारपङ्क्तिः ॥

सूतो भूतेषु पय आ दधाति स भूतानामधिपतिर्बभूव ।

तस्य मृत्युश्चरति राजसूयं स राजा राज्यमनु मन्यतामिदम् ॥ १ ॥

अभि प्रहि माप वेन उग्रश्चेत्ता सपत्नहा ।

आ तिष्ठ मित्रवर्धन् तुभ्यं देवा अधि ब्रवन् ॥ २ ॥

आतिष्ठन्तं परि विश्वे अभूषण्डियं वसानश्चरति स्वरोचिः ।

महत् तद् वृष्णो असुरस्य नामा विश्वरूपो अमृतानि तस्यौ ॥ ३ ॥

व्याघ्रो अधि वैयाघ्रे वि क्रमस्व दिशो महीः ।

विशस्त्वा सर्वौ वाञ्छन्स्वापो दिव्याः पर्यस्वतीः ॥ ४ ॥

या आपो दिव्याः पर्यसा मदन्त्यन्तरिक्षं उत वा पृथिव्याम् ।

तासां त्वा सर्वासामुपामभि धिञ्चामि वचसा ॥ ५ ॥

अभि त्वा वचसासिचक्षापो दिव्याः पर्यस्वतीः ।

यथासौ मित्रवर्धनस्तथा त्वा सविता कान्त ॥ ६ ॥

एना व्याघ्रं परिष्वजानाः सिंहं हिन्वन्ति महते सौभगाय ।

समुद्रं न सुभुवस्तस्थिवांसं मर्मज्यन्ते ह्रीपिनमप्स्वन्तः ॥ ७ ॥ [२।३]

॥ ९ ॥

श्रुतिः—भृगुः ॥ देवता—त्रैककुदाञ्जनम् ॥ छन्दः—१, ४—१० अनुष्टुप्;

२ ककुम्भत्यनुष्टुप्; ३ पथ्या पङ्क्तिः ॥

एहि जीवं त्रायमाणं पर्वतस्यास्य चयम् ।

विश्वेभिर्देवैर्दत्तं परिभिर्जीवनाय कम् ॥ १ ॥

परिपाणं पुरुषाणां परिपाणं गवामसि ।

अश्वानामवतां परिपाणाय तस्थिषे ॥ २ ॥

उतासि परिपाणं यातुजम्भनमाञ्जन ।

उतामृतस्य त्वं वेत्थाथो असि जिवभोजनमथो हरितभेषजम् ॥ ३ ॥

यस्याञ्जनं प्रसर्पस्यङ्गमङ्गं परुषरुः ।

ततो यक्ष्मं वि बाधस उग्रो मध्यमशीरिव ॥ ४ ॥

नैनं प्राप्नोति शपथो न कृत्या नाभिशोचनम् ।

नैनं विष्कन्धमश्नुते यस्त्वा विभर्त्याञ्जन ॥ ५ ॥

असन्मन्त्राद् दुःश्वपण्याद् दुष्कृताच्छमलादुत ।

दुर्हर्दश्चक्षुषो घोरात् तस्माज्जः पाह्याञ्जन ॥ ६ ॥

इदं विद्वानाञ्जनं सत्यं वक्ष्यामि नानृतम् ।

सनेयमश्वं गामहमात्मानं तव पूरुष ॥ ७ ॥

त्रयो दासा आञ्जनस्य तुक्मा बलास आदहिः ।

वर्षिष्ठः पर्वतानां त्रिकुक्लामं ते पिता ॥ ८ ॥

यदाञ्जनं त्रैककुदं जातं हिमवतस्परि ।

यातृश्च सर्वाञ्जम्भयत सर्वाश्च यातुधान्यः ॥ ९ ॥

यदि वासि त्रैककुदं यदि यामुनमुच्यसे ।

उभे ते भद्रे नास्मी ताम्भ्यां नः पाह्याञ्जन ॥ १० ॥ [२४]

॥ १० ॥

श्रुतिः—अथर्वा ॥ देवता—शङ्खमणिः, कुरातः ॥ छन्दः—१—५ अनुष्टुप्;

६ पथ्या पङ्क्तिः, ७ पञ्चपदा परानुष्टुप्शक्वरी ॥

वाताज्जातो अन्तरिक्षाद् विद्युतो ज्योतिष्परि ।

स नो हिरण्यजाः शङ्खः कृशः पास्वहंसः ॥ १ ॥

षो अग्रतो रोचनानां समद्रादधि जज्ञिषे ।

शङ्खेन हत्वा रक्षास्यस्त्रिणो वि षहामहे ॥ २ ॥

शङ्खेनामिवाममतिं शङ्खेनांत सदान्वाः ।

शङ्खा नो विश्वभेषजः कृशः पास्वहंसः ॥ ३ ॥

दिवि जातः समुद्रजः सिन्धुतस्पर्याभृतः ।

स नो हिरण्यजाः शङ्ख आयुष्प्रतरणो मणिः ॥ ४ ॥

समुद्राज्जातो मणिवृत्राज्जातो दिवाकरः ।

सो अस्मान्सर्वतः पातु हत्या देवासुरेभ्यः ॥ ५ ॥

हिरण्यानामेकोऽसि सोमात् स्वमधि जज्ञिषे ।

रथे स्वमसि दर्शत इषुधौ रोचनस्त्वं प्र ण आयूषि तारिषत् ॥ ६ ॥

देवानामस्थि कृशं बभूव तदात्मन्वच्चरस्यस्वन्तः ।

तत् ते बध्नाभ्यायुषे वर्चसे बलाय दीर्घायुस्वाय शतशारदाय

कार्शनस्त्वाभि रक्षतु -

॥ ७ ॥ [२।५]

॥ ११ ॥

अधिः—भृग्वक्त्रिः ॥ देवता—अनङ्गान् इन्द्ररूपः ॥ छन्दः—१, ४ जगती;

२ अुरिक् त्रिष्टुप्; ३, ५, ६ त्रिष्टुप्; ७ षट्पदाऽनुष्टुप्गर्भोपरिष्ठाब्जगती

निचृच्छक्वरी; ८—१२ अनुष्टुप् ॥

अनङ्गान् दाधार पृथिवीमुत धामनङ्गान् दाधारोर्वन्तरिक्षम् ।

अनङ्गान् दाधार प्रदिशः षडुर्वीरनङ्गान् विश्वं भुवनमा विवेश ॥ १ ॥

अनङ्गानिन्द्रः स पशुभ्यो वि षष्टे त्रयाष्टक्रो वि मिमीते अध्वनः ।

भूतं भविष्यद् भुवना दुहानः सर्वा देवानां चरति व्रतानि ॥ २ ॥

इन्द्रो जातो मनुष्येष्वन्तर्धमस्तसश्चरति शोशुचानः ।

सुप्रजाः सन्त्स उदारे न संपद् यो नाश्रीयादनुहुहो विजानन् । ३ ॥

अनुड्वान् दुहे सुकृतस्य लोक ऐनं प्याययति पर्वमानः पुरस्तात् ।
 पर्जन्यो धारां मरुत ऊर्ध्वो अस्य यज्ञः पयो दक्षिणा दोहो अस्य ॥ ४ ॥
 यस्य नेशो यज्ञपतिर्न यज्ञो नास्य दातेशे न प्रतिग्रहीता ।
 यो विश्वजिद् विश्वमृद् विश्वकर्मा घर्मं नो ब्रूय यतमश्रुत्पात् ॥ ५ ॥
 येन देवाः स्वैरारुहुर्हिंस्वा शरीरममृतस्य नाभिम् ।
 तेन गेष्म सुकृतस्य लोकं घर्मस्य व्रतेन तपसा यशस्यवः ॥ ६ ॥
 इन्द्रो रूपेणाभिर्वहेन प्रजापतिः परमेष्ठी विराट् ।
 विश्वानरे अक्रमत वैश्वानरे अक्रमतानुड्व्यक्रमत ।
 सोऽदहयत् सोऽधारयत् ॥ ७ ॥
 मध्यमेतदनुड्वो यत्रैव वह आहितः ।
 एतावदस्य प्राचीनं यावान् प्रत्यह् समाहितः ॥ ८ ॥
 यो वेदानुड्वो दोहान्सप्तानुपदस्वतः ।
 प्रजां च लोकं चाप्नोति तथा सप्तश्रूषयो विदुः ॥ ९ ॥
 पञ्चिः सेदिमंवक्रामश्चिरां जहृषाभिरुस्त्रिदन् ।
 अमेणानुड्वान् कीलालं कृनाशश्चाभि गच्छतः ॥ १० ॥
 द्वादश वा एता रात्रिर्मेत्या आहुः प्रजापतेः ।
 तत्रोप ब्रह्म यो वेद तद् वा अनुड्वो व्रतम् ॥ ११ ॥
 दुहे सायं दुहे प्रातर्दुहे मध्यन्दिनं परि ।
 दोहा ये अस्य संयन्ति तान् विश्वानुपदस्वतः ॥ १२ ॥ [३१]
 ॥ १२ ॥

अभिः—अभुः ॥ देवता—रोहिणी वनस्पतिः ॥ छन्दः—१ त्रिपदा गायत्री;

२—५ अनुष्टुप्; ६ त्रिपदा यवमध्या भुरिगायत्री; ७ बृहती ॥

रोहण्यसि रोहण्यस्थानिच्छन्नस्य रोहणी ।

रोहयेदमरुन्धति

॥ १ ॥

यत् ते रिष्टं यत् ते ह्युत्तमस्ति पेष्टं त आ मनि ।

आता तद् भद्रया पुनः सं दधत् परुषा परुः

॥ २ ॥

सं ते मज्जा मज्जा भवतु समु ते परुषा परुः ।

सं ते मांसस्य विस्त्रस्तं समस्थपि रोहतु ॥ ३ ॥

मज्जा मज्जा सं धीयतां चर्मणा चर्म रोहतु ।

असृक् ते अस्थि रोहतु मांसं मांसेन रोहतु ॥ ४ ॥

लोम लोम्ना सं कल्पया त्वचा सं कल्पया त्वचम् ।

असृक् ते अस्थि रोहतु च्छिन्नं सं धेहोषधे ॥ ५ ॥

स उत तिष्ठ प्रेहि प्र द्रव रथः सुचक्रः सुपुविः सुनाभिः ।

प्रति तिष्ठोर्ध्वः ॥ ६ ॥

यदि कृतं पतित्वा संश्रे यदि वाश्मा ग्रहतो जघान ।

ऋभू रथस्येवाङ्गानि सं दधत् परुषा परुः ॥ ७ ॥ [३।२]

॥ १३ ॥

ऋषिः—शंतातिः ॥ देवता—विश्वे देवाः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

उत देवा अवहितं देवा उज्जयथा पुनः ।

उतागश्चक्रुषं देवा देवा जीवयथा पुनः ॥ १ ॥

द्वाविमौ वातौ वात आ सिन्धोरा परावतः ।

दक्षं ते अन्य आवात व्यन्यो वातु यद् रपः ॥ २ ॥

आ वात वाहि भेषजं वि वात वाहि यद् रपः ।

त्वं हि विश्वभेषज देवानां दूत इयसे ॥ ३ ॥

आयन्तामिमं देवास्त्रायन्तां मरुतां गणाः ।

त्रायन्तां विश्वा भूतानि यथायमरपा असत् ॥ ४ ॥

आ स्वागमं शन्तातिभिरथो अरिष्टतातिभिः ।

दक्षं त उग्रमाभारिषं परा यक्ष्मं सुवामि ते ॥ ५ ॥

अयं मे हस्तो भगवानयं मे भगवत्तरः ।

अयं मे विश्वभेषजोऽयं शिवाभिर्मर्शनः ॥ ६ ॥

हस्ताभ्यां दशशाखाभ्यां जिह्वा वाचः पुरोगवी ।

अनामयित्नुभ्यां हस्ताभ्यां त्वाभि मृशामसि ॥ ७ ॥ [३।३]

॥ १४ ॥

अग्निः—भृगुः ॥ देवता—अग्निः, आज्यम् ॥ छन्दः—१, ५, ६ त्रिष्टुप्;

२, ४ अनुष्टुप्; ३ प्रस्तारपङ्क्तिः; ७, ९ जगती; ८ पञ्चपदाऽतिशक्वरी ॥

अजो ह्यग्नेरजनिष्ठ शोकात् सो अपश्यज्जनितारमग्ने ।

तेन देवा देवतामग्र आयन् तेन रोहान् रुहूर्मेध्यासः ॥ १ ॥

कर्मध्वमग्निना नाकमुखयान् हस्तेषु बिभ्रतः ।

दिवस्पृष्टे स्वर्गत्वा मिथ्रा देवेभिराध्वम् ॥ २ ॥

पृष्ठात् पृथिव्या अहमन्तरिक्षमारुहमन्तरिक्षाद् दिवमारुहम् ।

दिवो नाकस्य पृष्ठात् स्वर्ग्योतिरगामहम् ॥ ३ ॥

स्वर्ग्यन्तो नापेक्षन्त आ धां रोहन्ति रोदसी ।

यज्ञं ये विश्वतोधारं सुविद्वांसो वितेनिरे ॥ ४ ॥

अग्ने प्रेहि प्रथमो देवतानां चक्षुर्देवानामृत मानुषाणाम् ।

इयच्छमाणा भृगुभिः सजोषाः स्वर्ग्यन्तु यजमानाः स्वस्ति ॥ ५ ॥

अजमनग्निं पयसा घृतेन दिव्यं सुपर्णं पयसं बृहन्तम् ।

तेन गोष्म सुकृतस्य लोकं स्वरोहन्तो अभि नाकमुत्तमम् ॥ ६ ॥

पञ्चौदनं पञ्चभिरङ्गुलिभिर्द्वयोद्धर पञ्चधैतमौदनम् ।

प्राच्यां दिशि शिरो अजस्य धेहि दक्षिणायां दिशि दक्षिणं ॥ ७ ॥

धेहि पार्श्वम्

प्रतीच्यां दिशि भसदमस्य धेह्युत्तरस्यां दिश्युत्तरं धेहि पार्श्वम् ।

ऊर्ध्वायां दिश्य जस्यानूकं धेहि दिशि ध्रुवायां धेहि

पाजस्यमन्तरिक्षे मध्यतो मध्यमस्य ॥ ८ ॥

श्रुतमजं श्रुतया प्रोक्ष्य हि त्वचा सवैरङ्गैः सम्भृतं विश्वरूपम् ।

स इत् तिष्ठतो अभि नाकमुत्तमं पञ्चिश्चतुर्भिः प्रति

तिष्ठ दिक्षु ॥ ९ ॥ [१४]

॥ १५ ॥

अग्निः—अथर्वा ॥ देवता—१ दिशः; २, ३ वीरुधः; ४ मातृपर्जन्यौ; ५—

१० मरुतः; ११ प्रजापतिः, स्तनयित्नुः; १२ वरुणः; १३—१५ मण्डूकाः,
 (१५ पितरः); १६ वातः ॥ छन्द—१, २ ५ विराट् जगती; ३, ६, ८,
 ११, १४, १६ त्रिष्टुप्; ४ विराट् पुरस्ताद्बृहती; ७, १३ अनुष्टुप्; ९ पश्या
 पङ्क्तिः; १० भुरिक् त्रिष्टुप्; १२ पञ्चापदाऽनुष्टुप्गर्भा भुरिक् त्रिष्टुप्;

१५ शङ्कुमत्यनुष्टुप् ॥

समुत्पतन्तु प्रदिशो नभस्वतीः समभ्राणि वातजूतानि यन्तु ।
 महृषभस्य नदतो नभस्वतो वाश्रा आपः पृथिवीं तर्पयन्तु ॥ १ ॥
 समीक्ष्यन्तु तविषाः सुदानवोऽपां रसा ओषधीभिः सचन्ताम् ।
 वर्षस्य सर्गा महन्तु भूमिं पृथग् जायन्तामोषधयो विश्वरूपाः ॥ २ ॥
 समीक्ष्यस्व गायतो नभस्यपां वेगांसः पृथगुद् विजन्ताम् ।
 वर्षस्य सर्गा महयन्तु भूमिं पृथग् जायन्तां वीरुधो विश्वरूपाः ॥ ३ ॥
 गणास्त्वोप गायन्तु मारुताः पर्जन्य घोषिणः पृथक् ।
 सर्गा वर्षस्य वर्षतो वर्षन्तु पृथिवीमनु ॥ ४ ॥
 उदीरयत मरुतः समुद्रतस्त्वेषो अर्को नभ इत् पातयाथ ।
 महृषभस्य नदतो नभस्वतो वाश्रा आपः पृथिवीं तर्पयन्तु ॥ ५ ॥
 अभि क्रन्द स्तनयार्दयोदधिं भूमिं पर्जन्य पर्यसा समक्षिध ।
 स्वयां सृष्टं बहुलमैतु वर्षमाशारैषी कृशगुरेस्त्वस्तम् ॥ ६ ॥
 सं वोऽवन्तु सुदानव उरसा अजगरा उत ।
 मरुद्भिः प्रच्युता मेघा वर्षन्तु पृथिवीमनु ॥ ७ ॥
 आशामाशां वि द्योततां वाता वान्तु दिशोदिशः ।
 मरुद्भिः प्रच्युता मेघाः सं यन्तु पृथिवीमनु ॥ ८ ॥
 आपो विद्युदभं वर्षं सं वोऽवन्तु सुदानव उरसा अजगरा उत ।
 मरुद्भिः प्रच्युता मेघाः प्रावन्तु पृथिवीमनु ॥ ९ ॥
 अपामग्निस्तनूभिः संविदानो य ओषधीनामधिपा बभूव ।
 स नो वर्षं वनुतां जातवेदाः प्राणं प्रजाभ्यो अमृतं दिवस्पति ॥ १० ॥

प्रजापतिः सलिलादा समुद्रादाप ईरयन्नुदधिर्मदंयाति ।
प्र ष्यायतां वृष्णो अश्वस्य रेतोऽर्वाङ्गितेन स्तनयित्नुनेहि ॥ ११ ॥
अपो निषिञ्चन्नसुरः पिता नः श्वसन्तु गर्गरा अपां वरुणाव
नीचरिपः सृज ।

वदन्तु पृश्निबाहवो मण्डूका हरिणानु ॥ १२ ॥

संवस्स्व शशयाना ब्राह्मणा व्रतचारिणः ।

वाचं पर्जन्यजिन्वितं प्र मण्डूका अवादिषुः ॥ १३ ॥

उपप्रवद मण्डूकि वर्षमा वद तदुरि ।

मध्ये हृदस्य प्लवस्व विगृह्य चतुरः पदः ॥ १४ ॥

खण्वखाऽह खेमखाऽह मध्ये तदुरि ।

वर्षं वनुष्वं पितरो मरुतां मन इच्छत ॥ १५ ॥

महान्तं कोशमुदचाभि षिञ्च सविद्युतं भवतु वातु वातः ।

तन्वतां यज्ञं बहुधा विसृष्टा ज्ञानन्दिनीरोषधयो भवन्तु ॥ १६ ॥ [१५]

॥ १६ ॥

अभिः—ब्रह्मा ॥ देवता—वरुणः, सत्यानृतान्वीक्षणम् ॥ छन्दः—१ अनुष्टुप्;

२—६, ६ त्रिष्टुप्; ५ भुरिक् त्रिष्टुप्; ७ जगती, ८ त्रिपान्महाबृहती;

९ विराणनाम त्रिपाद् गायत्री ॥

बृहज्जेषामधिष्ठाता अन्तिकादेव पश्यति ।

य स्तायन्मन्यते चरन्सर्व देवा हृदं विदुः ॥ १ ॥

यस्तिष्ठति चरति यश्च वञ्चति यो निलायं चरति यः प्रतङ्गम् ।

द्वौ संनिषद्य यन्मन्त्रयेते राजा तद् वेद वरुणस्तृतीयः ॥ २ ॥

उतेयं भूमिर्वरुणस्य राज्ञ उतासौ द्यौर्वृहती दुरेअन्ता ।

उतो समुद्रौ वरुणस्य कवी उतास्मिन्नल्प उदके निर्लीनः ॥ ३ ॥

उत यो धामतिसर्पात् प्रस्ताज्ञ स मुच्यातै वरुणस्य राज्ञः ।

दिव स्पशः प्र चरन्तीदमस्य सहस्राक्षा अति पश्यन्ति भूमिम् ॥ ४ ॥

सर्वं तद् राजा वरुणो वि चष्टे यदन्तरा रोदसी यत् परस्तात् ।
 संख्याता अस्य निमिषो जनानामृचानिव श्वघ्नी नि मिनोति तानि ॥ ५ ॥
 ये ते पाशा वरुण सप्तसप्त त्रेधा तिष्ठन्ति विषिता रुशन्तः ।
 छिनन्तु सर्वे अनृतं वदन्तं यः सत्यवाद्यति तं सृजन्तु ॥ ६ ॥
 शतेन पाशैरभि धेहि वरुणैनं मा ते मोच्यनृतवाङ् नृचक्षः ।
 आस्तां जालम् उदरं संसयित्वा कोशं ह्वावन्धः परिकृत्यमानः ॥ ७ ॥
 यः समाम्योऽं वरुणो यो व्याम्योऽं यः संदेश्योऽं वरुणो यो विदेश्यः ।
 यो देवो वरुणो यश्च मानुषः ॥ ८ ॥
 तैस्त्वा सर्वैरभि व्यामि पाशैरसावामुष्यायणामुष्याः पुत्र ।
 तानु ते सर्वाननुसंदिशामि ॥ ९ ॥ [४११]

॥ १७ ॥

श्रुतिः—शुकः ॥ देवता—अपामार्गो वनस्पतिः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

ईशानां त्वा भेषजानामुज्जेष आ रभामहे ।
 चक्रे सहस्रवीर्यां सर्वस्मा ओषधे त्वा ॥ १ ॥
 सत्यजितं शपथपावनीं सहमानां पुनःसराम् ।
 सर्वाः समह्वयोषधीरितो नः पारयादिति ॥ २ ॥
 या शशाप शर्पनेन याघं मूरमाह्वे ।
 या रसस्य हरणाय जातमारेभे तोकमेत्तु सा ॥ ३ ॥
 यां ते चक्रुरामे पात्रे यां चक्रुर्नीलजोहिते ।
 आमे मांसे कृत्यां यां चक्रुस्तथा कृत्याकृतो जहि ॥ ४ ॥
 दौःस्वप्न्यं दौर्जीवित्यं रक्षो अश्वमराय्यः ।
 दुर्णाम्नीः सर्वा दुर्वाचस्ता अस्मन्नाशयामसि ॥ ५ ॥
 क्षुधामारं तृष्णामारमगोतामनपत्यताम् ।
 अपामार्गं त्वया वयं सर्वं तदपं मृज्महे ॥ ६ ॥
 तृष्णामारं क्षुधामारमथो अक्षपराजयम् ।
 अपामार्गं त्वया वयं सर्वं तदपं मृज्महे ॥ ७ ॥

अपामार्गं ओषधीनां सर्वासामेक इदं वशी ।

तेन ते मृज्मं आस्थितमथ त्वमगदश्वर ॥ ८ ॥ [४१२]

॥ १८ ॥

श्रुतिः—शुकः ॥ देवता—अपामार्गो वनस्पतिः ॥ छन्दः—१—५, ७, ८

अनुष्टुप्; ६ वृहतीगर्भाऽनुष्टुप् ॥

समं ज्योतिः सूर्येणाह्ना रात्रीं समावती ।

कृणोमि सत्यमतयेऽरसा सन्तु कृत्वरीः ॥ १ ॥

यो देवाः कृत्यां कृत्वा हरादविदुषो गृहम् ।

वत्सो धारुरिव मातरं तं प्रत्यगुपं पथताम् ॥ २ ॥

अमा कृत्वा पाप्मानं यस्तेनान्यं जिघांसति ।

अश्मानस्तस्यां दूरधायी बहुलाः फट् करिक्वति ॥ ३ ॥

सहस्रधामन् विशिखान् विप्रिवाञ्छायया त्वम् ।

प्रति स्म चक्रुषे कृत्यां प्रियां प्रियावते हर ॥ ४ ॥

अनयाहमोषध्या सर्वाः कृत्या अदूदुषम् ।

यां चेन्ने चक्रुषां गोषु यां वा ते पुरुषेषु ॥ ५ ॥

यश्चकार न शशाक कर्तुं शश्रे पादमङ्गुरिम् ।

चकार अद्रमस्मभ्यमात्मने तपनं तु सः ॥ ६ ॥

अपामार्गोऽप माष्टुं चेन्नियं शपथश्च यः ।

अपाह यातुधानीरप सर्वा अराध्यः ॥ ७ ॥

अपमृज्य यातुधानानप सर्वा अराध्यः ।

अपामार्गं त्वया वयं सर्वं तदपं मृज्महे ॥ ८ ॥ [४१३]

॥ १९ ॥

श्रुतिः—शुकः ॥ देवता—अपामार्गो वनस्पतिः ॥ छन्दः—१, ३—८

अनुष्टुप्, २ पथ्या पङ्क्तिः ॥

हृतो अस्यबन्धुकुदुतो असि जु जामिकृत् ।

हृतो कृत्याकृतः प्रजां नडमिवा विद्धिन्धि वार्षिकम् ॥ १ ॥

ब्राह्मणेन पर्युक्तासि कण्वेन नार्पदेन ।
 सेनेवैषि त्विषीमती न तत्र भयमस्ति यत्र प्राप्नोष्योषधे ॥ २ ॥
 अग्रमेष्योषधीनां ज्योतिषेवाभिदीपयन् ।
 उत त्रातासि पाकस्याथो हन्तासि रक्षसः ॥ ३ ॥
 यददो देवा असुरास्त्वयाग्ने निरकुर्वत ।
 तत्स्त्वमध्योषधेऽपामार्गो अजन्मथाः ॥ ४ ॥
 विभिन्दती शतशास्त्रा विभिन्दन् नाम ते पिता ।
 प्रत्यग् वि मिन्धि त्वं तं यो अस्माँ अभिदासति ॥ ५ ॥
 असद् भूयाः समभवत् तद् द्यामेति महद् व्यचः ।
 तद् वै ततो विधुपायत् प्रत्यक् कर्तारमृच्छतु ॥ ६ ॥
 प्रत्यङ् हि सस्वभूविथ प्रतीचीनफलस्त्वम् ।
 सर्वान् मच्छपथौ अधि वरीयो यावया वधम् ॥ ७ ॥
 शतेन मा परि पाहि सहजैणाभि रक्ष मा ।
 इन्द्रस्ते वीरुषां पत उग्र ओजमानमा दधत् ॥ ८ ॥ [४।४]

॥ २० ॥

ऋषिः—मातृमाना ॥ देवता—ओषधिः ॥ छन्दः—१ स्वराडनुष्टुप्;

२—८ अनुष्टुप्; ९ अरिगनुष्टुप् ॥

आ पश्यति प्रति पश्यति परा पश्यति पश्यति ।
 दिवमन्तरिक्षमाद् भूमिं सर्वं तद् देवि पश्यति ॥ १ ॥
 तिस्रो दिवस्त्रिस्तः पृथिवीः षट् चेमाः प्रदिशः पृथक् ।
 त्वयाहं सर्वा भूतानि पश्यानि देव्योषधे ॥ २ ॥
 दिव्यस्य सुपर्णस्य तस्य हासि कनीनिका ।
 सा भूमिमा रुरोहिथ वज्रं श्रान्ता वधूरिव ॥ ३ ॥
 तां मे सहस्राक्षो देवो दक्षिणे हस्त आ दधत् ।
 तयाहं सर्वं पश्यामि यश्च शूद्र इत्यर्थः ॥ ४ ॥

आविष्कृणुष्व रूपाणि मात्मानमप गूहथाः ।
 अथो सहस्रचक्षो एवं प्रति पश्याः किमीदिनः ॥ ५ ॥
 दर्शय मा यातुधानान् दर्शय यातुधान्यः ।
 पिशाचान्सर्वान् दर्शयेति त्वा रभ ओषधे ॥ ६ ॥
 कश्यपस्य चक्षुरसि शुन्याश्च चतुरक्षयाः ।
 वीधे सूर्यमिव सर्पन्तं मा पिशाचं तिरस्करः ॥ ७ ॥
 उद्ग्रभं परिपाणाद् यातुधानं किमीदिनम् ।
 तेनाहं सर्वं पश्याम्युत शुद्रमुतार्थम् ॥ ८ ॥
 यो अन्तरिक्षेण पतति दिवं यश्चातिसर्पति ।
 भूमिं यो मन्यते नार्थं तं पिशाचं प्र दर्शय ॥ ९ ॥ [४।५]

॥ २१ ॥

अभिः—ब्रह्मा ॥ देवता—गावः ॥ छन्दः—१, ५—७ त्रिष्टुप्;
 २—४ जगती ॥

आ गावो अगमन्नुत भद्रमकृन्सिदन्तु गोष्ठे रणयन्स्वस्मे ।
 प्रजावतीः पुरुषा इह स्युरिन्द्राय पूर्वोरुषसो दुहानाः ॥ १ ॥
 इन्द्रो यज्वने गृणते च शिञ्जत उपेद् ददाति न स्वं मुषायति ।
 भूयोभूयो रयिमिदस्य वर्धयन्नभिन्ने खिल्ये नि दधाति देवयुम् ॥ २ ॥
 न ता नशन्ति न दधाति तस्करो नासामामित्रो व्यधिरा दधर्षति ।
 देवांश्च याभिर्यजते ददाति च ज्योगित्ताभिः सचते गोपतिः सह ॥ ३ ॥
 न ता अर्वा रेणुककाटोऽश्नुते न संस्कृतत्रमुप यन्ति ता अभि ।
 उरुगायमभयं तस्य ता अनु गावो मर्तस्य वि चरन्ति यज्वनः ॥ ४ ॥
 गावो भगो गाव इन्द्रो म इच्छाद् गावः सोमस्य प्रथमस्य भक्षः ।
 इमा या गावः स जनास इन्द्र इच्छामि हृदा मनसा चिदिन्द्रम् ॥ ५ ॥
 ययं गावो मेदयथा कुशं चिदधीरं चित् कृणुता सुप्रतीकम् ।
 भद्रं गुहं कृणुथ भद्रवाचो बृहद् वो वय उच्यते सभासु ॥ ६ ॥

प्रजावतीः सुयवसे रुशन्तीः शुद्धा अपः सुप्रपाये पिबन्तीः ।

मा व स्तेन ईशत माघशंसः परिं वो रुद्रस्य हेतिर्वृणक्तु ॥ ७ ॥ [५११]

॥ २२ ॥

ऋषिः—वसिष्ठः, अथर्वा वा (?) देवता—इन्द्रः, क्षत्रियो राजा ॥

छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

हममिन्द्र वर्धय क्षत्रियं म हमं विशामेकवृषं कृणु त्वम् ।

निर्मित्रानक्षुण्णस्य सर्वास्तान् रन्धयास्मा अहमुत्तरेषु ॥ १ ॥

एमं भज ग्रामे अश्वेषु गोषु निष्टं भज यो अमित्रो अस्य ।

वर्षमै क्षत्राणामयमस्तु राजेन्द्र शत्रुं रन्धय सर्वमस्मै ॥ २ ॥

अयमस्तु धनपतिर्धनानामयं विशां विस्पतिरस्तु राजा ।

अस्मिन्निन्द्र महि वचांसि धेह्यवर्चसं कृणुहि शत्रुमस्य ॥ ३ ॥

अस्मै द्यावापृथिवी भूरि वामं दुहाथां धर्मदुर्वे इव धेनू ।

अयं राजा प्रिय इन्द्रस्य भूयात् प्रियो गवामोषधीनां पशूनाम् ॥ ४ ॥

युनक्ति त उत्तरावन्तमिन्द्रं येन जयन्ति न पराजयन्ते ।

यस्त्वा करदेकवृषं जनानामुत राजा मुत्तमं मानवानाम् ॥ ५ ॥

उत्तरस्त्वमधरे ते सपत्ना ये के च राजन् प्रतिशत्रवस्ते ।

एकवृष इन्द्रसखा जिगीवाञ्छत्रूयतामा भरा भोजनानि ॥ ६ ॥

सिंहप्रतीको विशो अद्धि सर्वा व्याघ्रप्रतीकोऽव वाचस्व शत्रून् ।

एकवृष इन्द्रसखा जिगीवाञ्छत्रूयतामा खिदा भोजनानि ॥ ७ ॥ [५१२]

॥ २३ ॥

ऋषिः—मृगारः ॥ देवता—अग्निः ॥ छन्दः—१, २, ५, ७ त्रिष्टुप्;

३ पुरस्ताज्ज्योतिष्मती त्रिष्टुप्; ४ अनुष्टुप्; ६ प्रस्तरपङ्क्तिः ॥

अग्नेमैव प्रथमस्य प्रचेतसः पाञ्चजन्यस्य बहुधा यमिन्धते ।

विशोविशः प्रविशिवांसमीमहे स नो मुञ्चत्वहंसः ॥ १ ॥

यथा हव्यं वहसि जातवेदो यथा यज्ञं कल्पयसि प्रजानन् ।

एवा देवेभ्यः सुमतिं न आ वह स नो मुञ्चत्वहंसः ॥ २ ॥

यामेन्यामन्नुपयुक्तं बहिष्ठं कर्मन्कर्मन्नाभगम् ।
 अभिमीडे रक्षोहणं यज्ञवृधं घृताहुतं स नो मुञ्चत्वंहसः ॥ ३ ॥
 सुजातं जातवेदसमग्निं वैश्वानरं विभुम् ।
 हव्यवाहं हवामहे स नो मुञ्चत्वंहसः ॥ ४ ॥
 येन ऋषयो बलमघोतयन् युजा येनासुराणामथुवन्त मायाः ।
 येनग्निना पणीनिन्द्रो जिगाय स नो मुञ्चत्वंहसः ॥ ५ ॥
 येन देवा अमृतमन्वाविन्दन् येनौषधीर्मधुमतीरकृण्वन् ।
 येन देवाः स्वराभरन्त स नो मुञ्चत्वंहसः ॥ ६ ॥
 यस्येदं प्रदिशि यद् विरोचते यज्जातं जनितव्यं च केवलम् ।
 स्तौम्यग्निं नाथितो जोहवीमि स नो मुञ्चत्वंहसः ॥ ७ ॥ [५३]

॥ २४ ॥

ऋषिः—मृगारः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—१ शक्वरीगर्भा पुरःशक्वरी-
 २—७ त्रिष्टुप् ॥

इन्द्रस्य मन्महे शश्वदिदस्य मन्महे वृत्रघ्न स्तोमा उप मेम आगुः ।
 यो दाशुषः सुकृतो हवमेति स नो मुञ्चत्वंहसः ॥ १ ॥
 य उग्नीणामुग्रबाहुर्युयुयो दानवानां बलमारुरो ज ।
 येन जिताः सिन्धवो येन गावः स नो मुञ्चत्वंहसः ॥ २ ॥
 यश्चर्षणिप्रो वृषभः स्वविद् यस्मै प्रावाणः प्रवदन्ति नृमणम् ।
 यस्याध्वरः सप्तहोता मदिष्ठः स नो मुञ्चत्वंहसः ॥ ३ ॥
 यस्य वशासं ऋषभासं उच्छणो यस्मै मीयन्ते स्वरवः स्वविदे ।
 यस्मै शुक्रः पवते ब्रह्मशुम्भितः स नो मुञ्चत्वंहसः ॥ ४ ॥
 यस्य जुष्टिं सोमिनः कामयन्ते यं हवन्त इधुमन्तं गविष्ठौ ।
 यस्मिन्नर्कः शिश्रिये यस्मिन्नोजः स नो मुञ्चत्वंहसः ॥ ५ ॥
 यः प्रथमः कर्मकृत्याय जज्ञे यस्य वीर्यं प्रथमस्यानुबद्धम् ।
 येनोद्यतो वज्रोऽभ्यायताहं स नो मुञ्चत्वंहसः ॥ ६ ॥

यः सङ्ग्रामान् नयति सं युधे वशी यः पुष्टानि संसृजति ह्रियानि ।
स्तौमिन्द्रं नाथितो जौहवीमि स नो मुञ्चतमंहसः ॥ ७ ॥ [५।४]

॥ २५ ॥

अधिः—मृगारः ॥ देवता—वायुसवितारौ ॥ छन्दः—१, २, ४—६ त्रिष्टुप्;
३ अतिरावरी; ७ पथ्यावृहती ॥

वायोः सवितुर्विदधानि मन्महे यावाःसन्वद् विशथो यौ च रक्षथः ।
या विश्वस्य परिभू बभूवयुस्तौ नो मुञ्चतमंहसः ॥ १ ॥
अयोः सङ्ख्याता वरिमा पार्थिवानि याभ्यां रजो युपितमन्तरिक्षे ।
अयोः प्रायं नान्वान्शे कश्चन तौ नो मुञ्चतमंहसः ॥ २ ॥
तव व्रते नि विशन्ते जनासस्त्वयुदिते प्रेरते चित्रमानो ।
युवं वायो सविता च भुवनानि रक्षथस्तौ नो मुञ्चतमंहसः ॥ ३ ॥
अपेतो वायो सविता च दुष्कृतमप रक्षांसि शर्मिदां च सेधतम् ।
सं ह्युज्यां सुजयः सं बलेन तौ नो मुञ्चतमंहसः ॥ ४ ॥
रायं मे पोषं सवितोत वायुस्तनू दक्षमा सुवतां सुशेवम् ।
अयश्मताते मह इह धत्तं तौ नो मुञ्चतमंहसः ॥ ५ ॥
अ सुमतिं सवितर्वाय ऊतये महस्वन्तं मत्सरं मादषायः ।
अवाग् वामस्य प्रवतो नि यच्छतं तौ नो मुञ्चतमंहसः ॥ ६ ॥
उप श्रेष्ठां न आशिषो देवयोर्धामास्थिरन् ।
स्तौमि देवं सवितारं च वायुं तौ नो मुञ्चतमंहसः ॥ ७ ॥ [५।५]

॥ २६ ॥

अधिः—मृगारः ॥ देवता—वावापृथिवी ॥ छन्दः—१ पुरोडश्चिजंती;

२—६ त्रिष्टुप्; ७ शाक्वरगर्भा मध्येज्योतिस्त्रिष्टुप् ॥

अन्वे वां वावापृथिवी सुभोजसौ सचेतसौ ये अग्रथेथामर्मिता
योजनानि ।

प्रतिष्ठे ह्यभवत् वसूनां ते नो मुञ्चतमंहसः ॥ १ ॥

प्रतिष्ठे ह्यमवतं वसूनां प्रवृद्धे देवी सुमगे उरुची ।
 आवापृथिवी भवतं मे स्योने ते नो मुञ्चतमंहसः ॥ २ ॥
 असन्तापे सुतपसौ हुवेऽहमुषीं गम्भीरे कविभिर्नमस्वे ।
 आवापृथिवी भवतं मे स्योने ते नो मुञ्चतमंहसः ॥ ३ ॥
 ये अमृतं विभुथो ये हवींषि ये जोत्या विभुथो ये मनुष्यान् ।
 आवापृथिवी भवतं मे स्योने ते नो मुञ्चतमंहसः ॥ ४ ॥
 ये उज्जिषा विभुथो ये वनस्पतीन् यथावा विश्वा भुवनान्ब्रून्तः ।
 आवापृथिवी भवतं मे स्योने ते नो मुञ्चतमंहसः ॥ ५ ॥
 ये कीलालेन तर्पयन्तो ये धृतेन षाम्बामृते न किं चन सकृन्वन्ति ।
 आवापृथिवी भवतं मे स्योने ते नो मुञ्चतमंहसः ॥ ६ ॥
 बन्मेदमभिश्चोचति येनयेन वा कुत पौरुषेयाच्च दैवात् ।
 स्तौमि आवापृथिवी नाथितो जोहवीमि ते नो
 मुञ्चतमंहसः ॥ ७ ॥ [१।१.]

॥ २७ ॥

श्रुतिः—मृगारः ॥ देवता—मरुतः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

मरुतां मन्वे अग्निं मे ज्वन्तु प्रेमं वाजं वाजसाते अवन्तु ।
 आशूनिव सुयमानङ्ग ऊतये ते नो मुञ्चन्त्वंहसः ॥ १ ॥
 उत्समर्चितं व्यचन्ति ये सदा य आसिञ्चन्ति रसमोषधीषु ।
 पुरो दधे मरुतः पृथ्विमातृस्ते नो मुञ्चन्त्वंहसः ॥ २ ॥
 ययो धेनुनां रसमोषधीनां जवमवतां कवयो ष इन्वथ ।
 शग्मा भवन्तु मरुतां नः स्योनास्ते नो मुञ्चन्त्वंहसः ॥ ३ ॥
 अपः समुद्राद् दिवमुद् वहन्ति दिवस्पृथिवीमभि ये सृजन्ति ।
 ये अद्भिरीशाना मरुतश्चरन्ति ते नो मुञ्चन्त्वंहसः ॥ ४ ॥
 ये कीलालेन तर्पयन्ति ये धृतेन ये वा वयो मदसा संसृजन्ति ।
 ये अद्भिरीशाना मरुतां वर्षयन्ति ते नो मुञ्चन्त्वंहसः ॥ ५ ॥

यदीदिदं मरुतो मारुतेन यदि देवा दैव्येनेदगार ।
 यूथमीशिध्वे वसवस्तस्य निष्कृतेस्ते नो मुञ्चन्मंहसः ॥ ६ ॥
 तिममनर्कं विदितं सहस्वन् मारुतं शर्धः पृतनासुग्रम् ।
 स्तौमि मरुतो नाथितो जोहवीमि ते नो मुञ्चन्मंहसः ॥ ७ ॥ [१।२]

॥ २८ ॥

अधिः—मृगारः ॥ देवता—भवाशवौ ॥ छन्दः—१ अतिजागतगर्भाभुरिक्
 त्रिष्टुप्; २—७ त्रिष्टुप् ॥

भवाशवौ मन्वे वां तस्य वित्तं ययोर्वामिदं प्रदिशि यद् विरोचते ।
 यावस्येशाथे द्विपदो यौ चतुष्पदस्तौ नो मुञ्चतमंहसः ॥ १ ॥
 ययोरभ्यध्व उत यद् दूरे चिद् यौ विदिताविपुभृतामसिधौ ।
 यावस्येशाथे द्विपदो यौ चतुष्पदस्तौ नो मुञ्चतमंहसः ॥ २ ॥
 सहस्राक्षौ वृत्रदया हुवेऽहं दूरेगयूती स्तुवन्नस्युग्रौ ।
 यावस्येशाथे द्विपदो यौ चतुष्पदस्तौ नो मुञ्चतमंहसः ॥ ३ ॥
 यावारेमाथे बहु साकमग्रे प्र चेदस्त्राष्टमभिभां जनेषु ।
 यावस्येशाथे द्विपदो यौ चतुष्पदस्तौ नो मुञ्चतमंहसः ॥ ४ ॥
 ययोर्धवाजापपद्यते कश्चनान्तर्देवेषु मानुषेषु ।
 यावस्येशाथे द्विपदो यौ चतुष्पदस्तौ नो मुञ्चतमंहसः ॥ ५ ॥
 यः कृष्याकन्मूलकृद् यातुधानो नि तस्मिन् धत्तं वज्रमुग्रौ ।
 यावस्येशाथे द्विपदो यौ चतुष्पदस्तौ नो मुञ्चतमंहसः ॥ ६ ॥
 अधि नो व्रूतं पृतनासुग्रौ सं वज्रेण सृजतं यः किमीदी ।
 स्तौमि भवाशवौ नाथितो जोहवीमि तौ नो मुञ्चतमंहसः ॥ ७ ॥ [१।३]

॥ २९ ॥

अधिः—मृगारः ॥ देवता—मित्रावरुणौ ॥ छन्दः—१—६ त्रिष्टुप्;
 ७ शक्वरीगर्भाऽतिजगती ॥

मन्वे वा मित्रावरुणावृताशुधौ सचेतसौ द्रुहणो यौ नुदेथे ।
 प्र सत्यावानमवथो भरेषु तौ नो मुञ्चतमंहसः ॥ १ ॥
 सचेतसौ द्रुहणो यौ नुदेथे प्र सत्यावानमवथो भरेषु ।
 यौ गच्छथो नृचक्षसौ वभ्रुणा सुतं तौ नो मुञ्चतमंहसः ॥ २ ॥
 यावज्जिरसमवथो यावगस्ति मित्रावरुणा जमदग्निमग्निम् ।
 यौ कश्यपमवथो यौ वसिष्ठं तौ नो मुञ्चतमंहसः ॥ ३ ॥
 यौ श्यावाश्वमवथो वध्यश्च मित्रावरुणा पुरुमीढमग्निम् ।
 यौ विमदमवथः सस्रवग्निं तौ नो मुञ्चतमंहसः ॥ ४ ॥
 यौ भरद्वाजमवथो यौ गर्विष्ठिरं विश्वामित्रं वरुण मित्रं कुत्सम् ।
 यौ कक्षीवन्तमवथः प्रोत कण्वं तौ नो मुञ्चतमंहसः ॥ ५ ॥
 यौ मेधातिथिमवथो यौ त्रिशोकं मित्रावरुणावुशनौ क्रान्यं यौ ।
 यौ गोतममवथः प्रोत मुद्गलं तौ नो मुञ्चतमंहसः ॥ ६ ॥
 यथो रथः सत्यवर्मजुर्गश्मिर्मिथुया चरन्तमभियाति दूषयन् ।
 स्तौमि मित्रावरुणौ नाथितो जोहवीमि तौ नो
 मुञ्चतमंहसः ॥ ७ ॥ [६१४]

॥ ३० ॥

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—सर्वरूपा सर्वात्मिका सर्वदेवमयी वाक् ॥

छन्दः—१—५, ७, ८ त्रिष्टुप्; ६ जगती ॥

अहं रुद्रेभिर्वसुभिश्चराम्यहमादित्यैरुत विश्वदैवैः ।
 अहं मित्रावरुणोभा बिभर्म्यहमिन्द्राग्नी अहमग्निनोभा ॥ १ ॥
 अहं राष्ट्रीं सङ्गमनी वसूनां चिकितुषीं प्रथमा यज्ञियानाम् ।
 तां मां देवा व्यदधुः पुरुत्रा भूरिस्थान्नां भूर्यावेशयन्तः ॥ २ ॥
 अहमेव स्वयमिदं वदामि जुष्टं देवानामुत मानुषाणाम् ।
 यं कामये तंतमुग्रं कृणोमि तं ब्रह्माणं तस्यैषिं तं सुमेधाम् ॥ ३ ॥
 मया सोऽन्नमत्ति यो विपश्यति यः प्राणति य ईं शृणोत्युक्त्तम् ।
 अमन्तवो मां त उप क्षियन्ति श्रधि श्रुतं श्रद्धेयं ते वदामि ॥ ४ ॥

अहं रुद्राय धनुरा तनोमि ब्रह्मद्विषे शरवे हन्तवा उ ।
 अहं जनाय समदं कृषोभ्यहं छावापृथिवी आ विवेश ॥ ५ ॥
 अहं सोममाह्नसं बिभर्भ्यहं त्वष्टारमुत पूषयं भगम् ।
 अहं दधामि द्रविष्या हविष्मते सुप्राभ्या उ यजमानाय सुन्वते ॥ ६ ॥
 अहं सुवे पितरमस्य मूर्धन्मम योनिरप्स्वः ततः समुद्रे ।
 ततो वि तिष्ठे भुवनानि विश्वोत्तमं आ वृषमर्षोषं स्पृशामि ॥ ७ ॥
 अहमेव वातहव प्र वाभ्यारभमाणा भुवनानि विश्वा ।
 परो विवा पर एना पृथिव्यैतावती महिम्ना सं बभूव ॥ ८ ॥ [६।५]

॥ ३१ ॥

अग्निः—ब्रह्मास्कन्दः (?) ॥ देवता—मन्युः ॥ छन्दः—१, ३ त्रिष्टुप्;
 २, ४ अरिक् त्रिष्टुप्; ५—७ जगती ॥

त्वया मन्यो सरथमारुजन्तो हवैमाणा हवितासो मरुत्वन् ।
 तिमेष्व आयुधा संशिशाना उप प्र यन्तु नरो अमिरूपाः ॥ १ ॥
 अमिरिव मन्यो त्विषितः सहस्व सेनानीनः सहुरे हत एधि ।
 इत्वाय शत्रून् वि मजस्व वेद ओजो मिमानो वि मृधो जुदस्व ॥ २ ॥
 सहस्व मन्यो अभिमातिमस्मै रुजन् मृयन् प्रमृयन् प्रेहि शत्रून् ।
 उग्रं ते पाजो नन्वा रुध्रे वशी वशी नवासा एकज त्वम् ॥ ३ ॥
 एको बहुनामसि मन्य इदित्ता विश्विषां युद्धाय सं शिशधि ।
 अकृतकृत्वया युजा वयं शुमन्तं घोषं विजयाय कृण्वसि ॥ ४ ॥
 विजेषकृदिन्द्र इवानवब्रवोऽस्माकं मन्यो अधिपा भवेह ।
 प्रियं ते नाम सहुरे गृणीमसि विद्या तमुत्सं यत् आबभूथ ॥ ५ ॥
 आभूत्या सहजा वज्र सायक सहो बिभर्धि सहभूत उत्तरम् ।
 कत्वा नो मन्यो सह मेधेधि महाधनस्य पुरुहूत संसृजि ॥ ६ ॥
 संसृष्टं धनमुभयं समाकृतमस्मभ्यं धत्तां वरुणश्च मन्युः ।
 भियो दधाना हृदयेषु शश्रवः पराजितासो अप नि
 बभन्ताम् ॥ ७ ॥ [७।१]

॥ ३२ ॥

श्रुतिः—ब्रह्मास्कन्दः (?) ॥ देवता—मन्युः ॥ छन्दः—१ जगती;

२—७ त्रिष्टुप् ॥

वस्ते म॒न्योऽवि॒धद् वज्र॑ सायक॒ सह॒ ओजः॑ पु॒ष्यति॑ वि॒श्वमा॒नुक् ।
 सा॒क्षाम॒ दास॑मायं॒ त्वया॑ यु॒जा व॒यं सह॑स्कृतेन॒ सहसा॑ सह॒स्वता ॥ १ ॥
 म॒न्युरिन्द्रो॑ म॒न्युरे॒वास॑ दे॒वो म॒न्युर्होता॑ वरु॒णो जा॒तवे॑दाः ।
 म॒न्युं वि॒श ई॒डते॑ मा॒नुषी॑र्याः पा॒हि नो॑ म॒न्यो तप॑सा स॒जोषाः ॥ २ ॥
 अ॒भीहि॑ म॒न्यो तव॑स॒स्तवी॑यान् तप॑सा यु॒जा वि ज॑हि शत्रून् ।
 अ॒भि॒त्रहा॑ वृ॒त्रहा॑ द॒स्युहा॑ च॒ विश्वा॑ वसू॒न्या भ॑रा त्वं नः ॥ ३ ॥
 त्वं हि म॒न्यो अ॒भिभू॑स्यो॒जाः स्वय॑भृ॒भामो॑ अ॒भिमा॑तिषा॒हः ।
 वि॒श्वच॑र्षणिः स॒हुरिः स॒ही॒यान॒स्मास्वो॒जः पृ॒तना॑सु धेहि ॥ ४ ॥
 अ॒भा॒गः स॒क्षप॑ परे॒तो अ॒स्मि तव॑ क॒र्त्ता तवि॑षस्य॒ प्रचे॑तः ।
 तं त्वा॑ म॒न्यो अ॒क्रतु॑र्जि॒हीडा॑हं स्वा त॒नूब॑ल॒दावा॑ न ए॒हि ॥ ५ ॥
 अ॒बं ते॑ अ॒स्युप॑ न ए॒वावा॑ह॒ प्रती॑चीनः स॒हुरे॑ वि॒श्वदा॑यन्
 म॒न्यो व॒ज्रि॒क्षभि॑ न आ ववृ॒स्व इ॒ना॒व द॒स्यु॒रुत॑ बो॒ध्यापेः ॥ ६ ॥
 अ॒भि प्रे॒हि द॒क्षि॒णतो॑ भ॒वा नोऽधा॑ व॒ज्राणि॑ ज॒ह्वना॑व भूरि॑ ।
 जु॒होमि॑ ते ध॒रुय॑ म॒ध्वो अ॒प्रम॑भा॒वुर्पा॑शु प्रथ॒मा पि॒त्राव ॥७॥ [७१२]

॥ ३३ ॥

श्रुतिः—ब्रह्मा ॥ देवता—अग्निः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

अप॑ नः शोशु॑चद॒धम॑ग्ने शुशु॑षवा र॒यिम् ।
 अप॑ नः शोशु॑चद॒धम् ॥ १ ॥
 सु॒चे॒त्रिया॑ सु॒गात॑या व॒स॒ग च॑ ब॒जाम॑हे ।
 अप॑ नः शोशु॑चद॒धम् ॥ २ ॥
 अ॒यद् भ॒न्दि॑ष्ठ ए॒षां प्रा॒स्माक॑स॒स्र सूर॑यः ।
 अप॑ नः शोशु॑चद॒धम् ॥ ३ ॥

प्र यत् ते अग्ने सूरयो जायेमहि प्र ते वयम् ।

अप नः शोशुचदधम् ॥ ४ ॥

प्र यदग्नेः सहस्वतो विश्वतो यन्ति भानवः ।

अप नः शोशुचदधम् ॥ ५ ॥

त्वं हि विश्वतोमुख विश्वतः परिभूरसि ।

अप नः शोशुचदधम् ॥ ६ ॥

द्विषो नो विश्वतोमुखाति नावेव पारय ।

अप नः शोशुचदधम् ॥ ७ ॥

स नः सिन्धुमिव नावाति पर्षा स्वस्तये ।

अप नः शोशुचदधम् ॥ ८ ॥ [७।३]

॥ ३४ ॥

अधिः—अथर्वा ॥ देवता—ब्रह्मौदनम् ॥ छन्दः—१—३ त्रिष्टुप्; ४ भुरिक्
त्रिष्टुप्; ५ सप्तपदा कृतिः; ६ पञ्चपदाऽतिशक्वरी; ७ पञ्चपदा भुरिक्
शक्वरी; ८ जगती ॥

ब्रह्मास्य शीघ्रं बृहदस्य पृष्ठं वामदेव्यमुदरमोदनस्य ।

छन्दांसि पृचौ मुखमस्य सत्यं विष्टारी जातस्तपसोऽधि यज्ञः ॥ १ ॥

अनस्थाः पूताः पर्वणेन शुद्धाः शुचयः शुचिमपि यन्ति लोकम् ।

नैषां शिश्रं प्र दहति जातवेदाः स्वर्गे लोके बहु स्त्रैर्यमेषाम् ॥ २ ॥

विष्टारिणमोदनं ये पचन्ति नैनानवर्तिः सचते कदा चन ।

आस्ते यम उप याति देवान्सं गन्धर्वैर्मदते सोम्येभिः ॥ ३ ॥

विष्टारिणमोदनं ये पचन्ति नैनान् यमः परि मुञ्चति रेतः ।

रथी ह भूत्वा रथयानं हयते पक्षी ह भूत्वाति दिवः समेति ॥ ४ ॥

एष यज्ञानां विततो वहिष्ठो विष्टारिणं पक्त्वा दिवमा विवेश ।

आण्डिकं कुमुदं सं तनोति बिलं शालूकं शफको मुलाली ।

एतास्त्वा धारा उप यन्तु सर्वाः स्वर्गे लोके मधुमत् पिबमाना

उप त्वा तिष्ठन्तु पुष्करिणीः समन्ताः

॥ ५ ॥

घृतहृदा मधुकूलाः सुरोदकाः क्षीरेण पूर्या उदकेन दध्ना ।
 एतास्त्वा धारा उप यन्तु सर्वाः स्वर्गे लोके मधुमत् पिन्वमाना
 उप स्वा तिष्ठन्तु पुष्करिणीः समन्ताः ॥ ६ ॥
 चतुरः कुम्भांश्चतुर्धा ददामि क्षीरेण पूर्या उदकेन दध्ना ।
 एतास्त्वा धारा उप यन्तु सर्वाः स्वर्गे लोके मधुमत् पिन्वमाना
 उप स्वा तिष्ठन्तु पुष्करिणीः समन्ताः ॥ ७ ॥
 इममोदनं नि दधे ब्राह्मणेषु विष्टारिणं लोकजितं स्वर्गम् ।
 स मे मा चेष्ट स्वधया पिन्वमानो विश्वरूपा धेनुः
 कामदुवा मे अस्तु ॥ ८ ॥ [७१४]

॥ ३५ ॥

ऋषिः—प्रजापतिः ॥ देवता—अतिमृत्युः ॥ छन्दः—१, २, ४—७ त्रिष्टुप्;

३ भुरिजगती ॥

यमोदनं प्रथमजा ऋतस्य प्रजापतिस्तपसा ब्रह्मणोऽपचत ।
 यो लोकानां विष्टतिर्नाभिरेषात् तेनौदनेनाति तराणि मृत्युम् ॥ १ ॥
 येनातरन् भूतकृतोऽति मृत्युं यमन्वविन्दन् तपसा भर्मेण ।
 यं पपाच ब्रह्मणे ब्रह्म पूर्वं तेनौदनेनाति तराणि मृत्युम् ॥ २ ॥
 यो दाधार पृथिवीं विश्वभोजसं यो अन्तरिक्षमाष्टणाद् रसेन ।
 यो अस्तभ्नाद् दिवमुध्वो मङ्गिना तेनौदनेनाति तराणि मृत्युम् ॥ ३ ॥
 यस्मान्मासा निर्मितास्त्रिशदराः संवत्सरो यस्माच्चर्मितो द्वादशारः ।
 अहोरात्रा यं परियन्तो नापुस्तेनौदनेनाति तराणि मृत्युम् ॥ ४ ॥
 यः प्राणदः प्राणदवान् बभूव यस्मै लोका घृतवन्तः क्षरन्ति ।
 ज्योतिष्मतीः प्रदिशो यस्य सर्वास्तेनौदनेनाति तराणि मृत्युम् ॥ ५ ॥
 यस्मात् पक्वाद्मृतं सम्बभूव यो गायत्र्या अधिपतिर्बभूव ।
 यस्मिन् वेदा निर्हिता विश्वरूपास्तेनौदनेनाति तराणि मृत्युम् ॥ ६ ॥
 अथ बाधे द्विषन्तं देवपीयुं सपत्ना ये मेऽप ते भवन्तु ।
 ब्रह्मोदनं विश्वजितं पचामि शुण्वन्तु मे श्रद्धानस्य देवाः ॥ ७ ॥ [७१५]

॥ ३६ ॥

ऋषिः—चातनः ॥ देवता—सत्यौजा अग्निः ॥ छन्दः—१—८, १०

अनुष्टुप्; ९ मुरिगनुष्टुप् ॥

तान्सत्यौजाः प्र दहस्वमिवैश्वानरो वृषा ।

यो नो दुरस्याद् दिप्साद्याथो यो नो अरातियात् ॥ १ ॥

यो नो दिप्सददिप्सतो दिप्सतो यश्च दिप्सति ।

वैश्वानरस्य दंष्ट्रयोरग्रेरपि दधामि तम् ॥ २ ॥

य आगरे मुगयन्ते प्रतिक्रोशेऽमावास्थे ।

क्रव्यादो अन्यान् दिप्सतः सर्वास्तान्सहसा सहे ॥ ३ ॥

सहे पिशाचान्सहसैषां द्रविणं ददे ।

सर्वान् दुरस्यतो हन्मि सं म आकूतिर्हृष्यताम् ॥ ४ ॥

ये देवास्तेन हासन्ते सूर्येण भिमते ज्वम् ।

नदीषु पर्वतेषु ये सं तैः पशुभिर्विदे ॥ ५ ॥

तपनो अस्मि पिशाचानां व्याघ्रो गोमतामिव ।

श्वानः सिंहमिव दृष्ट्वा ते न विन्दन्ते न्यञ्चनम् ॥ ६ ॥

न पिशाचैः स शक्नोमि न स्तेनैर्न वनर्गुभिः ।

पिशाचास्तस्मान्नयन्ति यमहं ग्राममाविशे ॥ ७ ॥

यं ग्राममाविशत् हृदमुग्रं सढो मम ।

पिशाचास्तस्मान्नयन्ति न पापमुप जानते ॥ ८ ॥

ये मा क्रोधयन्ति लपिता हस्तिनं मशकाह्व ।

तानहं मन्ये दुर्हिताज्जने अल्पशयूनिव ॥ ९ ॥

अभि तं निर्वृतिर्धत्तामश्वमिवाश्वाभिधान्या ।

मल्वो यो मद्यं क्रुध्यति स उ पाशान्न मुच्यते ॥ १० ॥ [८११]

॥ ३७ ॥

ऋषिः—बादरायणिः ॥ देवता—१, २, ६, १० ओषधिः (अजशृङ्गी);
३—५ अप्सरसः, ७—९, ११, १२ गन्धर्वाप्सरसः ॥ छन्दः—१, २,

४, ६, ८—१० अनुष्टुप्: ३ षट्पदः त्रिष्टुप्, ५ प्रस्तारपङ्क्तिः;

७ परोष्णिकः, ११ षट्पदा जगती, १२ निचृदनुष्टुप् ॥

स्वया पूर्वमथर्वाणो जुध्नू रक्षांस्योषधे ।

स्वया जघान कश्यपस्त्वया कण्वो अगस्त्यः ॥ १ ॥

स्वया वयमप्सरसो गन्धर्वाश्चातयामहे ।

अजशृङ्गयज रक्षः सर्वान् गन्धेन नाशय ॥ २ ॥

नदी यन्त्वप्सरसोऽपां तारमवश्वसम् ।

गुल्गुलूः पीला नलद्यौ च गन्धिः प्रमन्दनी ।

तत् परेताप्सरसः प्रतिबुद्धा अभूतन ॥ ३ ॥

यत्राश्च तथा न्यग्रोभा महावृक्षाः शिखण्डिनः ।

तत् परेताप्सरसः प्रतिबुद्धा अभूतन ॥ ४ ॥

यत्र वः प्रेङ्क्षा हरिता अर्जुना उत यत्राघाटाः कर्कशैः संवदन्ति ।

तत् परेताप्सरसः प्रतिबुद्धा अभूतन ॥ ५ ॥

एयमगन्धोषधीनां वीरुषां वीर्यावती ।

अजशृङ्गयराट्की तीक्ष्णशृङ्गी व्यृषतु ॥ ६ ॥

आनृत्यतः शिखण्डिनो गन्धर्वस्याप्सरापतेः ।

भिनिधि मुष्कावपि यामि शेषः ॥ ७ ॥

भीमा इन्द्रस्य हेतयः शतमृष्टीर्यस्मयीः ।

ताभिर्हविरदान् गन्धर्वानवकादान् व्यृषतु ॥ ८ ॥

भीमा इन्द्रस्य हेतयः शतमृष्टीर्हिण्ययीः ।

ताभिर्हविरदान् गन्धर्वानवकादान् व्यृषतु ॥ ९ ॥

अवकादानभिश्चोचानप्सु उद्योतय सामकान् ।

पिशाचान् सर्वानोषधे प्र मृणीहि सहस्व च ॥ १० ॥

श्वैकैः कपिरिवैकैः कुमारैः सर्वकेशकः ।

प्रियो दृशह्व भूत्वा गन्धर्वः सचते स्त्रियस्तमितो नाशयामसि

ब्रह्मणा वीर्यावता ॥ ११ ॥

जाया इद् वो अप्सरसो गन्धर्वाः पतयो यूयम् ।

अप धावतामर्या मर्यान् मा संचध्वम्

॥ १२ ॥ [८१२]

॥ ३८ ॥

अधिः—वादरायणिः ॥ देवता—१ ४ अप्सराः; ५—७ वाजिनीवान् ऋषभः ॥

छन्दः—१, २, ४ अनुष्टुप्; ३ षट्पदा जगती; ५ भुरिगत्यष्टिः, ६ त्रिष्टुप्;

७ षट्पदानुष्टुभर्मा पुरउपरिष्टाज्ज्योतिष्मती जगती ॥

उज्जिन्दतीं सञ्जयन्तीमप्सरां साधुदेविर्नीम् ।

ग्लहे कृतानि कृण्वामप्सरां तामिह हुवे

॥ १ ॥

विचिन्वतीमाकिरन्तीमप्सरां साधुदेविर्नीम् ।

ग्लहे कृतानि गृह्णानामप्सरां तामिह हुवे

॥ २ ॥

यायैः परिनृत्यस्याददाना कुतं ग्लाहाव ।

सा नः कृतानि सीषती प्रहामाप्नोतु मायया ।

सा नः पर्यस्वत्येतु मा नो जेषुरिदं धनम्

॥ ३ ॥

या अक्षेषु प्रमोदन्ते शुचं क्रोधं च विभ्रती ।

आनन्दिनीं प्रमोदिनीमप्सरां तामिह हुवे

॥ ४ ॥

सूर्यस्य रश्मीननु याः संचरन्ति मरीचीर्वा या अनुसंचरन्ति ।

यासांमृषभो दूरतो वाजिनीवान्सद्यः सर्वान् लोकान् पयैति रचन् ।

स न ऐतु होममिमं जुवाणोऽन्तरिक्षेण सह वाजिनीवान्

॥ ५ ॥

अन्तरिक्षेण सह वाजिनीवन् कर्की वत्सामिह रच वाजिन् ।

इमे ते स्तोका बहुला एष्वर्वाहियं ते कर्कीह ते मनोऽस्तु

॥ ५ ॥

अन्तरिक्षेण सह वाजिनीवन् कर्की वत्सामिह रच वाजिन् ।

अयं घ्रासो अयं व्रज इह वत्सां नि बध्नीमः ।

यथानाम व ईशमहे स्वाहा

॥ ७ ॥ [८१३]

॥ ३९ ॥

अधिः—१—८ अजिराः; ९, १० ब्रह्मा ॥ देवता—१, २ प्रायिव्यश्रीः;
३, ४ वाय्वन्तरिक्षे; ५, ६ दिवादित्यौ; ७, ८ दिक्चन्द्रमसः; ९, १० जात-

वेदसोऽग्निः ॥ छन्दः—१, ३; ५, ७ त्रिपदा महाहृती; २, ४, ६, ८
संस्तारपङ्क्तिः; ९, १० त्रिष्टुप् ॥

पृथिव्यामग्नये समनमन्त्स आर्ध्नेत् ।

यथा पृथिव्यामग्नये समनमन्नेवा मर्ह्यं संनमः सं नमन्तु ॥ १ ॥

पृथिवी धेनुस्तस्या अग्निर्वत्सः ।

सा मेऽग्निना वत्सेनेषमूर्जं कामं दुहाम् ।

आयुः प्रथमं प्रजां पोषं रयिं स्वाहा ॥ २ ॥

अन्तरिक्षे वायवे समनमन्त्स आर्ध्नेत् ।

यथान्तरिक्षे वायवे समनमन्नेवा मर्ह्यं संनमः सं नमन्तु ॥ ३ ॥

अन्तरिक्षं धेनुस्तस्या वायुर्वत्सः ।

सा मे वायुना वत्सेनेषमूर्जं कामं दुहाम् ।

आयुः प्रथमं प्रजां पोषं रयिं स्वाहा ॥ ४ ॥

दिव्यादित्याय समनमन्त्स आर्ध्नेत् ।

यथा दिव्यादित्याय समनमन्नेवा मर्ह्यं संनमः सं नमन्तु ॥ ५ ॥

द्यौर्धेनुस्तस्या आदित्यो वत्सः ।

सा मे आदित्वेन वत्सेनेषमूर्जं कामं दुहाम् ।

आयुः प्रथमं प्रजां पोषं रयिं स्वाहा ॥ ६ ॥

दिक्षु चन्द्राय समनमन्त्स आर्ध्नेत् ।

यथा दिक्षु चन्द्राय समनमन्नेवा मर्ह्यं संनमः सं नमन्तु ॥ ७ ॥

दिशो धेनवस्तासां चन्द्रो वत्सः ।

ता मे चन्द्रेण वत्सेनेषमूर्जं कामं दुहाम् ।

आयुः प्रथमं प्रजां पोषं रयिं स्वाहा ॥ ८ ॥

अग्नावग्निश्चरति प्रविष्ट ऋषीणां पुत्रो अभिशस्तिषा व ।

नमस्कृतेण नमसा ते जुहोमि मा देवानां मिथुया कर्म भागम् ॥ ९ ॥

हुदा पूतं मनसा जातवेदो विश्वानि व्युनानि विद्वान् ।

सहास्यानि तव जातवेदस्तेभ्यो जुहोमि स जुषस्व हव्यम् ॥ १० ॥ [८।४]

॥ ४० ॥

ऋषिः—शुक्रः ॥ देवता—जातवेदः; १ अग्निः; २ यमः; ३ वरुणः; ४ सोमः;

५ भूमिः, ६ वायुः; ७ सूर्यः; ८ ब्रह्म ॥ छन्दः—१, ३—७ त्रिष्टुप्;

२ जगती; ८ पुरोऽतिशक्वरीपादयुग्मं जगती ॥

ये पुरस्ताञ्जुहति जातवेदः प्राच्यां दिशोऽभिदासन्त्यस्मान् ।

अग्निमृत्वा ते पराञ्चो व्यथन्तां प्रत्यगेनान् प्रतिसरेण हन्मि ॥ १ ॥

ये दक्षिणतो जुहति जातवेदो दक्षिणाया दिशोऽभिदासन्त्यस्मान् ।

यममृत्वा ते पराञ्चो व्यथन्तां प्रत्यगेनान् प्रतिसरेण हन्मि ॥ २ ॥

ये पश्चाञ्जुहति जातवेदः प्रतीच्यां दिशोऽभिदासन्त्यस्मान् ।

वरुणमृत्वा ते पराञ्चो व्यथन्तां प्रत्यगेनान् प्रतिसरेण हन्मि ॥ ३ ॥

ये उत्तरतो जुहति जातवेद उदीच्या दिशोऽभिदासन्त्यस्मान् ।

सोममृत्वा ते पराञ्चो व्यथन्तां प्रत्यगेनान् प्रतिसरेण हन्मि ॥ ४ ॥

येऽपश्चाञ्जुहति जातवेदो ध्रुवायां दिशोऽभिदासन्त्यस्मान् ।

भूमिमृत्वा ते पराञ्चो व्यथन्तां प्रत्यगेनान् प्रतिसरेण हन्मि ॥ ५ ॥

येऽन्तरिक्षाञ्जुहति जातवेदो व्यध्वायां दिशोऽभिदासन्त्यस्मान् ।

वायुमृत्वा ते पराञ्चो व्यथन्तां प्रत्यगेनान् प्रतिसरेण हन्मि ॥ ६ ॥

ये उपरिष्ठाञ्जुहति जातवेद ऊर्ध्वायां दिशोऽभिदासन्त्यस्मान् ।

सूर्यमृत्वा ते पराञ्चो व्यथन्तां प्रत्यगेनान् प्रतिसरेण हन्मि ॥ ७ ॥

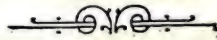
ये दिशामन्तर्देशेभ्यो जुहति जातवेदः सर्वाभ्यो

दिग्भ्योऽभिदासन्त्यस्मान् ।

ब्रह्ममृत्वा ते पराञ्चो व्यथन्तां प्रत्यगेनान् प्रतिसरेण हन्मि ॥ ८ ॥ [८।५]

॥ इति चतुर्थम् काण्डम् समाप्तम् ॥

अथ पञ्चमं काराडम्

॥ १ ॥

अधिः—बृहद्विदोऽथर्वा ॥ देवता—वरुणः ॥ छन्दः—१ पराबृहती त्रिष्टुप्;
२—६, ८ त्रिष्टुप्; ७ विराट् त्रिष्टुप्; ९ षट्पदाऽत्यष्टिः ॥

ऋध्वम्नत्रो योनिं य आबभूवामृतासुर्वर्धमानः सुजन्मा ।
अदब्धासुर्भाजमानोऽहंव त्रितो धर्ता दाधार त्रीणि ॥ १ ॥
आ यो धर्माणि प्रथमः ससाद ततो वपूषि कृणुषे पुरुणि ।
धास्युर्योनिं प्रथम आ विवेशा यो वाचमनुदितां चिकेत ॥ २ ॥
यस्ते शोकाय तन्वं रिरेच क्षरद्विरण्यं शुचयोऽनु स्वाः ।
अत्रा दधेते अमृतानि नामास्मे वस्त्राणि विश परयन्ताम् ॥ ३ ॥
अ यदेते प्रतरं पूर्य गुः सदःसद आतिष्ठन्तो अजूर्यम् ।
कविः शुषस्य मातरा रिहाये जाम्यै धुर्य पतिमेरयेथाम् ॥ ४ ॥
तद पु ते महत् पृथुज्मन् नमः कविः काव्येना कृणोमि ।
यत् सम्यन्वावभियन्तावभि क्षामत्रा मही रोधचक्रे वावृधेते ॥ ५ ॥
सप्त मर्यादाः कवयस्ततस्तुस्तासामिदेकामभ्यङ्करो गात ।
आयोहं स्कम्भ उपमस्य नडि पथां विसर्गे धरुणेषु तस्थौ ॥ ६ ॥
उतामृतासुर्वत एमि कृण्वन्नसुरात्मा तन्वस्तत् सुमद्गुः ।
उत वा शक्रो रत्नं दधास्युर्जया वा यत् सचते हविर्दाः ॥ ७ ॥
उत पुत्रः पितरं क्षत्रमीडे ज्येष्ठं मर्यादमह्यन्स्वस्तये ।
दर्शनं नु ता वरुण यास्ते विष्टा आवर्तततः कृणवो वपूषि ॥ ८ ॥

अर्धमर्धेन पर्यसा पृथक्चयर्धेन शुष्म वर्धसे अमुर ।

अर्विवृधाम शग्मियं सस्त्रायं वरुणं पुत्रमर्दिष्या ह्यिरम् ।

कविशस्तान्वस्मै वर्षस्यवोचाम रोदसी सत्यवाचा ॥ ६ ॥ [१११]

॥ २ ॥

ऋषिः—बृहद्विवोऽवर्वा ॥ देवता—वरुणः ॥ छन्दः—१—८ त्रिष्टुप् ;

१ भुरिक् परातिजागता त्रिष्टुप् ॥

तदिदास भुवनेषु ज्येष्ठं यतो जज्ञ उग्रस्त्वेषन्मृग्यः ।

सद्यो जज्ञानो नि रिणाति शत्रून्नु यदेनं मदन्ति विश्व ऊमाः ॥ १ ॥

वावुधानः शवसा भूर्योजाः शत्रुर्दासाय भियसं दधाति ।

अव्यनक्ष व्यनक्ष सस्मि सं ते नवन्त प्रभृता मदेषु ॥ २ ॥

त्वे क्रतुमपि पुन्चन्ति भूरि द्विर्यदेते त्रिर्भवन्त्यूमाः ।

स्वादोः स्वादीयः स्वादुना सजा समदः सु मधु मधुनाभि योधीः ॥ ३ ॥

यदि चिक्षु स्वा जना जयन्तं रणोरणे अनुमदन्ति विप्राः ।

भोजीयः शुष्मिन्स्थिरमा तनुष्व मा स्वा दभन्

दुरेवासः कवोकाः

॥ ४ ॥

त्वया वयं शशशङ्गे रणेषु प्रपरयन्तो युधेन्यानि भूरि ।

चोदयामि तं आयुधा वचोभिः सं ते शिशामि ब्रह्मणा वयांसि ॥ ५ ॥

नि तद् दधिषेऽवरे परे च यस्मिन्नाविथावसा दुरोणे ।

आ स्थापयत मातरं जिगत्नुमत इन्वत कर्वैराणि भूरि ॥ ६ ॥

स्तुष्व वर्ष्मन् पुरुवर्त्मानं समृब्वाणमिनतममाप्यमाप्यानाम् ।

आ दर्शति शवसा भूर्योजाः प्र सञ्चति प्रतिमानं पृथिव्याः ॥ ७ ॥

इमा ब्रह्म बृहद्विवः कृणवदिन्द्राय शूषमग्निः स्वर्षाः ।

महो गोत्रस्य जयति स्वराजा तुरश्चिद् विश्वमर्णवत् तपस्वान् ॥ ८ ॥

एवा महान् बृहद्विवो अथर्वावोचत् स्वां तन्वमिन्द्रमेव ।

स्वसारौ मातरिभ्वरी अरिप्रे हिन्वन्ति चैने शवसा

वर्धयन्ति च

॥ ९ ॥ [११२]

॥ ३ ॥

अग्निः—बृहद्विदोऽग्न्या ॥ देवता—१, २ अग्निः; ३, ४ देवाः; ५ द्रविणो-
दादयः; ६, ९, १० विश्वे देवाः; ७ सोमः; ८, ११ इन्द्रः ॥ छन्दः—१,

३—९, ११ त्रिष्टुप्; २ अरिक् त्रिष्टुप्; १० विराट् जगती ॥

ममाग्ने वचो विह्वेष्वस्तु वयं त्वेन्धानास्तन्वं पुषेम ।

मह्यं नमन्तां प्रदिशश्चतस्त्रस्वयाभ्यषेण पृतना जयेम ॥ १ ॥

अग्ने मन्युं प्रतिनुदन् परेषां त्वं नो गोपाः परि पाहि विश्वतः ।

अपाञ्चो यन्तु निवता दुरस्यवोऽमैषां चित्तं प्रबुधां वि नेशत ॥ २ ॥

मम देवा विह्वे सन्तु सर्वं इन्द्रवन्तो मरुतो विष्णुरग्निः ।

ममान्तरिचमुरुजोकमस्तु मह्यं वातः पवतां कामायास्मै ॥ ३ ॥

मह्यं यजन्तां मम यानीष्टाकृतिः सत्या मनसो मे अस्तु ।

एनो मा नि गां कतमच्चनाहं विश्वे देवा अभि रचन्तु मेह ॥ ४ ॥

मयि देवा द्रविणमा यजन्तां मय्याशीरस्तु मयि देवहृतिः ।

दैवा होतारः सनिषन् न एतदरिष्टाः स्याम तन्वा सुवीराः ॥ ५ ॥

दैवाः षड्वीरुरु नः कृणोत विश्वे देवास इह मादयध्वम् ।

मा नो विददभिमा मो अशस्तिर्मा नो विदद वृजिना द्वेष्ट्या या ॥ ६ ॥

तिष्ठो देवीर्महि नः शर्म यच्छत प्रजायै नस्तन्वे यच्च पुष्टम् ।

मा हास्महि प्रजया मा तनूभिर्मा रधाम द्विषते सोम राजन् ॥ ७ ॥

उरुव्यचा नो महिषः शर्म यच्छत्वस्मिन् हवै पुरुहुतः पुरुष्ट ।

स नः प्रजायै हर्यश्च मृडेन्द्र मा नो रीरिषो मा परा दाः ॥ ८ ॥

धाता विधाता भुवनस्य यस्पतिर्देवः सविताभिमातिषाहः ।

आदि या रुद्रा अश्विनोभा देवाः पान्तु यजमानं निर्ज्मथात् ॥ ९ ॥

ये नः सपत्ना अप ते भवन्स्विन्द्राभिभ्यामव बाधामह एनान् ।

आदित्या रुद्रा उपरिस्पृशो न उग्रं चेतारमधिराजमकत ॥ १० ॥

अर्वाञ्चमिन्द्रमुतो हवामहे यो गोजिद् धनजिद् अजिद् यः ।

इमं नो यज्ञं विह्वे शृणोत्वस्माकमभूह्यश्च मेदी ॥ ११ ॥ [११३]

॥ ४ ॥

ऋषिः—मृगवज्रिराः ॥ देवता—कुष्ठस्तक्मनाशनः ॥ छन्दः—१—४, ७—९

अनुष्टुप्; ५ अरिगनुष्टुप्; ६ गायत्री; १० उष्णिग्गर्भा निचृदनुष्टुप् ॥

यो गिरिष्वजायथा वीरुधां बलवत्तमः ।

कुष्ठेहि तक्मनाशन तक्मानं नाशयन्नितः ॥ १ ॥

सुपर्णसुवने गिरौ जातं हिमवतस्परि ।

धनैरभि श्रुत्वा यन्ति विदुर्हि तक्मनाशनम् ॥ २ ॥

अश्वत्थो देवसदनस्तृतीयस्यामितो दिवि ।

तत्रामृतस्य चक्षुषं देवाः कुष्ठमवन्वत ॥ ३ ॥

हिरण्ययी नौरचरद्विरण्यवन्धना दिवि ।

तत्रामृतस्य पुष्पं देवाः कुष्ठमवन्वत ॥ ४ ॥

हिरण्ययाः पन्थान आसन्नरित्राणि हिरण्यया ।

नावो हिरण्यथीरासन् याभिः कुष्ठं निराबहन् ॥ ५ ॥

इमं मे कुष्ठं पूरुषं तमा बह तं निष्कुरु ।

तमु मे अगदं कृधि ॥ ६ ॥

देवेभ्यो अधि जातोऽसि सोमस्यासि सखा हितः ।

स प्राणाय व्यानाय चक्षुषे मे अस्मै मृड ॥ ७ ॥

उदङ् जातो हिमवतः स प्राच्यां नीयसे जनम् ।

तत्र कुष्ठस्य नामान्युत्तमानि वि भेजिरे ॥ ८ ॥

उत्तमो नाम कुष्ठास्युत्तमो नाम ते पिता ।

यक्ष्मं च सर्वं नाशय तक्मानं चारुसं कृधि ॥ ९ ॥

शीर्षामयमुपहस्यामच्योस्तन्वोऽरपः ।

कुष्ठस्तत् सर्वं निष्करद् देवं समह वृण्यम् ॥ १० ॥ [११४]

॥ ५ ॥

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—लाक्षा ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

रात्री माता नमः पितार्यमा ते पितामहः ।

सिलाची नाम वा असि सा देवानामसि स्वसा ॥ १ ॥

यस्त्वा पिबति जीवति त्रायसे पुरुषं त्वम् ।

भर्त्री हि शश्वतामसि जनानां च न्यञ्चनी ॥ २ ॥

वृष्वृषमारोहसि वृषण्यन्तीव कन्यला ।

जयन्ती प्रत्यातिष्ठन्ती स्पर्ण्यी नाम वा असि ॥ ३ ॥

यद् दण्डेन यदिष्वा यद् वारुहरीसा कृतम् ।

तस्य त्वमसि निष्कृतिः सेमं निष्कृधि पुरुषम् ॥ ४ ॥

भद्रात् प्लक्षान्तिष्ठस्यश्चस्थात् खदिराद् ध्रुवात् ।

भद्रान्न्यग्रोधात् पर्णात् सा न एह्यरुन्धति ॥ ५ ॥

हिरण्यवर्णे सुभगे सूर्यवर्णे वपुष्टमे ।

कृतं गच्छासि निष्कृते निष्कृतिर्नाम वा असि ॥ ६ ॥

हिरण्यवर्णे सुभगे शुष्मे लोमशवक्षणे ।

अपामसि स्वसा लाक्षे वातो हात्मा बभूव ते ॥ ७ ॥

सिलाची नाम कानीनोऽजबभ्रु पिता तव ।

अश्वो यमस्य यः श्यावस्तस्य हास्नास्युक्षिता ॥ ८ ॥

अश्वस्यास्नः सम्पतिता सा वृक्षा अभि सिष्यदे ।

सुरा पतत्रिणी भूत्वा सा न एह्यरुन्धति ॥ ९ ॥ [१५]

॥ ६ ॥

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—१ ऋक्ष, आदित्यः; २ कर्माणि; ३, ४ रुद्रगणाः;

५—८ सोमारुद्रो; ९ हेतिः; १० अभिः; ११—१४ सर्वात्मको रुद्रः

(?) ॥ छन्दः—१, ९ त्रिष्टुप्; २ अनुष्टुप्; ३ जगती;

४ अनुष्टुबुध्निक्त्रिष्टुग्भाभि पञ्चपदा जगती; ५—७ त्रिपदा

विराणनामगायत्री; ८ द्विपदाऽऽर्च्यनुष्टुप्; १० प्रस्तार-

पङ्क्तिः; ११—१३ पङ्क्तिः; १४ स्वराट्पङ्क्तिः ॥

ब्रह्म जज्ञानं प्रथमं पुरस्ताद् वि समितः सुरुचो वेन आवः ।
 स बुध्न्या षपमा अस्य विष्ठाः सुतश्च योनिमसतश्च वि वः ॥ १ ॥
 अनासा ये वः प्रथमा यानि कर्माणि चक्रिरे ।
 वीरान् नो अत्र मा दभन् तद् व एतत् पुरो दधे ॥ २ ॥
 सहस्रधार एव ते समस्वरन् दिवो नाके मधुजिह्वा अस्रश्चतः ।
 तस्य स्पशो न नि मिषन्ति भूर्यथः पदेपदे पाशिनः सन्ति सेतवे ॥ ३ ॥
 पर्यु शु प्र धन्वा वाजसातये परि वृत्राणि सद्यिः ।
 द्विषस्तदध्यण्वेनेयसे सनिस्तसो नामासि त्रयोदशो मास
 इन्द्रस्य गृहः ॥ ४ ॥
 न्वेतेनारात्सीरसौ स्वाहा ।
 तिग्मायुधौ तिग्महेती सुशेवौ सोमारुद्राविह सु मृडतं नः ॥ ५ ॥
 अपैतेनारात्सीरसौ स्वाहा ।
 तिग्मायुधौ तिग्महेती सुशेवौ सोमारुद्राविह सु मृडतं नः ॥ ६ ॥
 अपैतेनारात्सीरसौ स्वाहा ।
 तिग्मायुधौ तिग्महेती सुशेवौ सोमारुद्राविह सु मृडतं नः ॥ ७ ॥
 मुमुक्रमस्मान्दुरितादवघाज्जुषेथा यज्ञममृतमस्मासु चत्तम् ॥ ८ ॥
 चक्षुषो हेते मनसो हेते ब्रह्मणो हेते तपसश्च हेते ।
 मेन्या मेनिरस्थमेनयस्ते सन्तु येऽस्माँ अभ्यघायन्ति ॥ ९ ॥
 योऽस्माँश्चक्षुषा मनसा चित्याकृत्या च यो अघायुरभिदासात् ।
 त्वं तानग्ने मेन्यामेनीन् कृणु स्वाहा ॥ १० ॥
 इन्द्रस्य गृहोऽसि ।
 तं त्वा प्र पद्ये तं त्वा प्र विशामि सर्वगुः सर्वपूरुषः
 सर्वात्मा सर्वतनूः सह यन्मेऽस्ति तेन ॥ ११ ॥
 इन्द्रस्य शर्मासि ।
 तं त्वा प्र पद्ये तं त्वा प्र विशामि सर्वगुः सर्वपूरुषः
 सर्वात्मा सर्वतनूः सह यन्मेऽस्ति तेन ॥ १२ ॥

इन्द्रस्य वरमांसि ।

तं त्वा प्र पथे तं त्वा प्र विशामि सर्वगुः सर्वपूरुषः

सर्वात्मा सर्वतनूः सह यन्मेऽस्ति तेन

॥ १३ ॥

इन्द्रस्य वरुथमसि ।

तं त्वा प्र पथे तं त्वा प्र विशामि सर्वगुः सर्वपूरुषः

सर्वात्मा सर्वतनूः सह यन्मेऽस्ति तेन

॥ १४ ॥ [२।१]

॥ ७ ॥

श्रुतिः—अथर्वा ॥ देवता—१—३, ६—१० अरातयः; ४, ५ सरस्वती ॥

छन्दः—१ विराड्गर्भा प्रस्तारपङ्क्तिः; २, ३, ५, ७—१० अनुष्टुप्;

४ पथ्या बृहती; ६ प्रस्तारपङ्क्तिः ॥

आ नो भर मा परि ष्ठा अराते मा नो रचिर्दक्षिणां नयिमानाम् ।

नमो वीरसाया असृष्टये नमो अस्वरातये

॥ १ ॥

यमराते पुरोधसे पुरुषं परिरापिणम् ।

नमस्ते तस्मै कृणो मा वनि व्यथयीर्मम

॥ २ ॥

अ यो वनिर्देवकृता दिवा नक्तं च कल्पताम् ।

अरातिमनुप्रेमो वयं नमो अस्वरातये

॥ ३ ॥

सरस्वतीमनुमतिं भगं यन्तो हवामहे ।

वाचं जुष्टं मधुमतीमवादिषं देवानां देवहूतिषु

॥ ४ ॥

यं याचाभ्यहं वाचा सरस्वत्या मनोयुजा ।

अद्धा तमथ विन्दतु दत्ता सोमैर्न बभ्रुया

॥ ५ ॥

मा वनि मा वाचं नो वीरसिंहाविन्द्राग्नी आ भरतां नो वसूनि ।

सर्वं नो अथ दिस्सन्तोऽरातिं प्रति हर्यत

॥ ६ ॥

परोऽपेक्षसृष्टे वि ते हेति नयामसि ।

वेदं त्वाहं निमीवन्तीं नितुदन्तीमराते

॥ ७ ॥

उत नगना बोभुवती स्वप्नया सचसे जनम् ।

अरातिं चित्तं वीरसन्त्याकृतिं पुरुषस्य च

॥ ८ ॥

या म॒हती म॒होन्मा॑ना विश्वा आशा॑ व्यानु॒रो ।

तस्यै॑ हिरण्यके॒श्यै नि॒श्र्वा॒त्या अ॒करं नमः॑

॥ ९ ॥

हिर॑ण्यव॒णां सु॒भगा॑ हिर॑ण्यक॒शिपु॑र्म॒ही ।

तस्यै॑ हिर॑ण्यद्रा॒पये॑ऽरा॒त्या अ॒करं नमः॑

॥ १० ॥ [२।२]

॥ ८ ॥

अधिः—अथर्वा ॥ देवता—१, २ अग्निः, ३ विश्वे देवाः, ४—६ इन्द्रः ॥

छन्दः—१, ५, ८ अनुष्टुपः, २ षट्पदा जगती, ३, ४ भुरिक् पथ्या

पङ्क्तिः, ६ आस्तारपङ्क्तिः, ७ द्रथुष्णिग्गर्भा पथ्या पङ्क्तिः, ९ षट्पदा

द्रथनुष्टुग्गर्भा जगती ॥

वै॒कु॒कृते॒नेध्मे॑न दे॒वेभ्य॑ जा॒ज्यं वह॑ ।

अ॒ग्ने ताँ इ॒ह मा॑द॒य॒ सर्व॑ आ य॒न्तु मे॑ हव॑म्

॥ १ ॥

इन्द्रा॑ या॒हि मे॑ हव॑मि॒दं करि॑ष्यामि त॒च्छृ॒णु ।

इ॒म ऐ॒न्द्रा अ॒तिस॒रा आ॒कृति॑ सं नम॑न्तु मे ।

तो॒भिः श॒केम॑ वी॒र्यं॑ जा॒तवे॑दस्त॒नूवा॑शिन्

॥ २ ॥

यद॒साव॒मुतो॑ दे॒वा अ॒देवः॑ सं॒श्रि॒कीर्ष॑ति ।

मा तस्या॑भिर्ह॒व्यं वा॒ची॒द्वं दे॒वा अस्य॑ मो॒प गु॑र्म॒मैव॑ हव॒मेत॑न ॥ ३ ॥

अ॒ति॒ भा॒वता॑तिस॒रा इन्द्र॑स्य वच॒सा ह॑त ।

अ॒वि॒ वृ॒क इ॒व म॒थ्नीत॑ स वो जी॒वन् मा॑ मो॒चि

प्रा॒णम॑स्यापि॒ न॒क्ष॒त

॥ ४ ॥

य॒म॒मी पु॒रो॒दधि॑रे ब्र॒ह्मा॒णम॑प॒भूत॑ये ।

इन्द्र॑ स ते॒ अ॒ध॒स्पदं॑ तं प्र॒त्य॑स्यामि मु॒त्यवे॑

॥ ५ ॥

यदि॑ प्रे॒युर्दे॒वपु॒रा ब्र॒ह्म व॑र्मा॒णि च॑क्रिरे ।

त॒नु॒पा॒नं प॒रि॒पा॒णं कृ॒णवा॑ना यदु॒पो॒चिरे॑ स॒वं तद॑र॒सं कृ॒षि

॥ ६ ॥

आ॒न॒सा॒व॒तिस॒रांश्च॑का॒रं कृ॒णव॑च्च॒ यान् ।

त्वं ता॒निन्द्र॑ वृ॒त्रह॑न् प्र॒ती॒चः पु॒न॒रा कृ॑धि यथा॒मुं तृ॒ण॒हां ज॑न॒म् ॥ ७ ॥

यथेन्द्र उद्वाचनं लब्ध्वा चक्रे अधस्पदम् ।

कुण्वेऽहमधरांस्तथामूक्त्वश्वतीभ्यः समाभ्यः

॥ ८ ॥

अत्रैनानिन्द्र वृत्रहन्त्रो मर्माणि विध्य ।

अत्रैवैनानभि तिष्ठेन्द्र मेघाह तव

अजु त्वेन्द्रा रमामहे स्याम सुमतौ तव

॥ ९ ॥ [२।३]

॥ ९ ॥

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—वास्तोष्पतिः ॥ छन्दः—१, ५ देवी बृहती;

२, ६ देवी त्रिष्टुप्; ३, ४ देवी जगती, ७ विराडुष्णिग्बृहतीगर्भा पञ्चपदा

जगती, ८ पुरस्कृतित्रिष्टुब्बृहतीगर्भा चतुष्पदा (१, पञ्चपदा)ऽतिजगती ॥

दिवे स्वाहा

॥ १ ॥

पृथिव्यै स्वाहा

॥ २ ॥

अन्तरिक्षाय स्वाहा

॥ ३ ॥

अन्तरिक्षाय स्वाहा

॥ ४ ॥

दिवे स्वाहा

॥ ५ ॥

पृथिव्यै स्वाहा

॥ ६ ॥

सूर्यो मे चक्षुर्वातः प्राणोऽन्तरिक्षमात्मा पृथिवी शरीरम् ।

अस्तुतो नामाहमयमस्मि स आत्मानं नि दधे

द्यावापृथिवीभ्यां गोपीधाय

॥ ७ ॥

उदायुरूद बलमुत् कुतमुत् कृत्यामुन्मनीषामुदिन्द्रियम् ।

आयुःकृदायुष्पत्नी स्वधावन्तौ गोपा मे स्तं गोपायतं मा ।

आत्मसदौ मे स्तं मा मा हिंसिष्टम्

॥ ८ ॥ [२।४]

॥ १० ॥

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—वास्तोष्पतिः ॥ छन्दः—१—३ यवमध्या त्रिपदा

गायत्री; ७ यवमध्या ककुप्; ८ पुरोधृत्यनुष्टुब्गर्भा पराष्टिश्चतुष्पदा

(१, षट्पदा)ऽतिजगती ॥

अश्मवर्मं मेऽसि यो मा प्राच्या दिशोऽघायुरभिदासात् ।

एतत् स ऋच्छात्

॥ १ ॥

अश्मवर्मं मेऽसि यो मा दक्षिणाया दिशोऽघायुरभिदासात् ।

एतत् स ऋच्छात्

॥ २ ॥

अश्मवर्मं मेऽसि यो मा प्रतीच्या दिशोऽघायुरभिदासात् ।

एतत् स ऋच्छात्

॥ ३ ॥

अश्मवर्मं मेऽसि यो मोर्द्ध्या दिशोऽघायुरभिदासात् ।

एतत् स ऋच्छात्

॥ ४ ॥

अश्मवर्मं मेऽसि यो मा ध्रुवाया दिशोऽघायुरभिदासात् ।

एतत् स ऋच्छात्

॥ ५ ॥

अश्मवर्मं मेऽसि यो मोर्ध्वाया दिशोऽघायुरभिदासात् ।

एतत् स ऋच्छात्

॥ ६ ॥

अश्मवर्मं मेऽसि यो मा दिशामन्तर्देशेभ्योऽघायुरभिदासात्

एतत् स ऋच्छात्

॥ ७ ॥

बृहता मन उप ह्वये मातरिश्चना प्राणापानौ ।

सूर्याच्चक्षुरन्तरिक्षाच्छ्रोत्रं पृथिव्याः शरीरम् ।

सरस्वत्या वाचमुप ह्वयामहे मनोयुजा

॥ ८ ॥ [२।५]

॥ ११ ॥

अधिः—अथर्वा ॥ देवता—वरुणः ॥ छन्दः—१ भुरिक् त्रिष्टुप्; २, ४, ५,

७—१० त्रिष्टुप्, ३ पङ्क्तिः, ६ पञ्चपदाऽतिशक्वरी, ११ षट्पदाऽत्यष्टिः ॥

कथं महे असुरायन्नवीरिह कथं पित्रे हरये स्वेषन्तृभ्यः ।

पृश्निं वरुणं दक्षिणां ददावान् पुनर्मव त्वं मनसाचिक्रिंसीः

॥ १ ॥

न कामेन पुनर्मघो भवामि सं चक्षे कं पृश्निमेतामुपाजे ।

केन नु त्वमथर्वन् काव्येन केन जातेनासि जातवेदाः

॥ २ ॥

सत्यमहं गभीरः काव्येन सः जातेनास्मि जातवेदाः ।

न मे दासो नाथो महित्वा व्रतं ममाय यदहं धरिष्ये

॥ ३ ॥

न त्वदन्यः कवितरो न मेधया धीरतरो वरुण स्वधावन् ।
 त्वं ता विश्वा भुवनानि वेत्थ स चिन्तु त्वज्जनों मायी बिभाय ॥ ४ ॥
 त्वं ह्यङ्ग वरुण स्वधावन् विश्वा वेत्थ जनिमा सुप्रणीते ।
 किं रजस एना परो अन्यदस्त्येना किं परेणावरमसुर ॥ ५ ॥
 एकं रजस एना परो अन्यदस्त्येना पर एकेन दुर्गशं चिदवाक् ।
 तत् ते विद्वान् वरुण प्र ब्रवीम्यधोवचसः पणयो भवन्तु निचैर्दासा
 उप सर्पन्तु भूमिम् ॥ ६ ॥
 त्वं ह्यङ्ग वरुण ब्रवीषि पुनर्मघेष्ववधानि भूरि ।
 सो पु पृथीरभ्ये तावतो भून्मा त्वा वोचजराधसं जनासः ॥ ७ ॥
 मा मा वोचजराधसं जनासः पुनस्ते पृथिं जरितर्ददामि ।
 स्तोत्रं मे विश्वमा याहि शचीभिरन्तर्विश्वासु मानुषीषु दिष्टु ॥ ८ ॥
 आ ते स्तोत्राण्युद्यंतानि यन्त्वन्तर्विश्वासु मानुषीषु दिष्टु ।
 देहि जु मे यन्मे अदत्तो असि युज्यो मे सप्तपदः सखासि ॥ ९ ॥
 समा नौ बन्धुर्वरुण समा जा वेदाहं तद्यज्ञावेषा समा जा ।
 ददामि तद् यत् ते अदत्तो अस्मि युज्यस्ते सप्तपदः सखास्मि ॥ १० ॥
 देवो देवाय गृणते वयोधा विप्रो विप्राय स्तुवते सुमेधाः ।
 अर्जीजनो हि वरुण स्वधावज्जथवायं पितरं देवबन्धुम् ।
 तस्मा उ राधः कृणुहि सुप्रशस्तं सखा नो असि
 परमं च बन्धुः ॥ ११ ॥ [३।१]

॥ १२ ॥

अभिः—अङ्गिराः ॥ देवता—अग्निः ॥ छन्दः—१, २, ४—११ त्रिष्टुप्;

३ पङ्क्तिः ॥

समिद्धो अथ मनुषो दुरोणे देवो देवान् यजसि जातवेदः ।
 आ च वह मित्रमहश्चिकित्वान् त्वं दूतः कविरसि प्रचेताः ॥ १ ॥
 तनूनपात् पथ ऋतस्य यानान् मध्वा समञ्जन्स्वदया सुजिह्व ।
 भन्मानि धीभिरुत गृह्णन्धन् देवत्रा च कृणुहध्वरं नः ॥ २ ॥

आञ्जुहान् ईड्यो वन्द्यश्वा याद्व्यग्ने वसुभिः सजोषाः ।
 त्वं देवानामसि यद्ब्रू होता स एनान् यज्ञीषितो यर्जीयान् ॥ ३ ॥
 प्राचीनं बर्हिः प्रदिशा पृथिव्या वस्तोरस्या वृज्यते अग्ने अह्वाम् ।
 इयु प्रथते वित्तरं वरीयो देवेभ्यो अर्दितये स्योनम् ॥ ४ ॥
 इयचस्वतीरुर्विया वि श्रयन्तां पतिभ्यो न जनयः शुभमानाः ।
 देवीर्द्वारो बृहतीर्विधमिन्वा देवेभ्यो भवत सुप्रायणाः ॥ ५ ॥
 आ सुष्वयन्ती यजते उपाके उषासानक्रा सदतां नि योनौ ।
 दिव्ये योषणे बृहती सुरुक्मे अधि श्रियं शुक्रपिशं दधाने ॥ ६ ॥
 दैव्या होतारा प्रथमा सुवाचा मिमाना यज्ञं मनुषो यजध्वै ।
 प्रचोदयन्ता विदथेषु कारु प्राचीनं ज्योतिः प्रदिशा दिशन्ता ॥ ७ ॥
 आ नो यज्ञं भारती तूयमेतिवडा मनुष्वदिह चेतयन्ती ।
 तिष्ठो देवीर्वहिरेदं स्योनं सरस्वतीः स्वपसः सदन्ताम् ॥ ८ ॥
 य इमे द्यावापृथिवी जनित्री रूपैरपिशद् भुवनानि विश्वा ।
 तमग्न्य होतरिषितो यर्जीयान् देवं त्वष्टारमिह यच्चि विद्वान् ॥ ९ ॥
 उपावसृज त्मन्यां समञ्जन् देवानां पाथं ऋतुथा हवीषि ।
 वनस्पतिः शमिता देवो अग्निः स्वदन्तु हव्यं मधुना घृतेन ॥ १० ॥
 सद्यो जातो व्यमिमित यज्ञमग्निर्देवानामभवत् पुरोगाः ।
 अस्य होतुः प्रशिष्युतस्य वाचि स्वाहाकृतं
 हविरदन्तु देवाः ॥ ११ ॥ [३।२]

॥ १३ ॥

ऋषिः—गरुत्मान् ॥ देवता—सर्पविषनाशनम् ॥ छन्दः—१, ३ जगती,
 २ आस्तारपङ्क्तिः, ४, ७, ८ अनुष्टुप्, ५ त्रिष्टुप्, ६ पथ्या पङ्क्तिः,
 ९ मुरिजगती, १०, ११ निचृद्गायत्री ॥

उदिर्हि मद्यं वरुणो दिवः कृविर्वचोभिरुग्रैर्नि रिणामि ते विषम् ।
 स्वातमस्वामुत्त सक्कमग्रमिरेव धन्वन्नि जजास ते विषम् ॥ १ ॥

यत् ते अपोदकं विषं तत् त एतास्वप्नम् ।

गृह्णामि ते मध्यममुत्तमं रसमुतावमं भियसा नेशदादु ते ॥ २ ॥

वृषा मे रवो नभसा न तन्यतुरुमेण ते वचसा बाध आदु ते ।

अहं तमस्य नृभिरग्रभं रसं तमसइव ज्योतिरुदेतु सूर्यः ॥ ३ ॥

चक्षुषा ते चक्षुर्हन्मि विषेण हन्मि ते विषम् ।

अहं त्रियस्व मा जीवीः प्रत्यगभ्येतु वा विषम् ॥ ४ ॥

कैरात पृश्न उपतृण्य बभ्र आ मे शृणुतासिता अर्लीकाः ।

मा मे सख्युः स्तामानमपि छाताश्रावर्यन्तो नि विषे रमध्वम् ॥ ५ ॥

असितस्य तैमातस्य बभ्रोरपोदकस्य च ।

सात्रासाहस्याहं मन्योरव ज्यामिव धन्वनो वि मुञ्चामि रथाइव ॥ ६ ॥

आलिङ्गी च विलिङ्गी च पिता च माता च ।

विश वः सर्वतो बन्धवरसाः किं करिष्यथ ॥ ७ ॥

वरुगूलाया दुहिता जाता दास्यसिक्न्या ।

प्रतक्कं दद्रुषीणां सर्वासामरसं विषम् ॥ ८ ॥

कृषां श्वावित् तद्व्रवीद् गिरेरवचरन्तिका ।

याः काश्चेमाः खनित्रिमास्तासामरसतमं विषम् ॥ ९ ॥

ताबुवं न ताबुवं न घेत् स्वमसि ताबुवम् ।

ताबुवेनारसं विषम् ॥ १० ॥

तस्तुवं न तस्तुवं न घेत् स्वमसि तस्तुवम् ।

तस्तुवेनारसं विषम् ॥ ११ ॥ [३१३]

॥ १४ ॥

अभिः—शुकः ॥ देवता—वनस्पतिः ॥ छन्दः—१, २, ४, ६, ७, ९

अनुष्टुप्, ३, ५, १२ भुरिगनुष्टुप्, ८ त्रिपदा विराटनुष्टुप्, १० निवृद्ध

वृत्ती, ११ त्रिपदा साम्नी त्रिष्टुप्, १२ स्वराटनुष्टुप् ॥

सुपर्णस्त्वान्वविन्दत् सूकरस्त्वाखनज्ञसा ।

दिप्तौषधे त्वं दिप्तसन्तमव कृत्याकृतं जहि ॥ १ ॥

- अव जहि यातुधानानव कृत्याकृतं जहि ।
 अथो यो अस्मान् दिप्सति तमु त्वं जह्योषधे ॥ २ ॥
- रिश्यस्येव परीशासं परिकृत्य परि त्वचः ।
 कृत्यां कृत्याकृतं देवा निष्कर्मिव प्रति मुञ्चत ॥ ३ ॥
- पुनः कृत्यां कृत्याकृतं हस्तगृह्य परा णय ।
 समन्वमस्मा आ धेहि यथा कृत्याकृतं हनत् ॥ ४ ॥
- कृत्याः सन्तु कृत्याकृतं शपथः शपथीयते ।
 सुखो रथइव वर्ततां कृत्या कृत्याकृतं पुनः ॥ ५ ॥
- यदि स्त्री यदि वा पुमान् कृत्यां चकार पाप्मने ।
 तामु तस्मै नयामस्यधमिवाध्याभिधान्या ॥ ६ ॥
- यदि बालि देवकृता यदि वा पुरुषैः कृता ।
 तां त्वा पुनर्णयामसीन्द्रेण सयुजा वयम् ॥ ७ ॥
- अग्ने पृतनाषाट् पृतनाः सहस्व ।
 पुनः कृत्यां कृत्याकृतं प्रतिहरणेन हरामसि ॥ ८ ॥
- कृत्यधनि विध्य तं यश्चकार तमिज्जहि ।
 न त्वामचक्रुषे वयं वधाय सं शिशीमहि ॥ ९ ॥
- पुत्रइव पितरं गच्छ स्वजइवाभिष्टितो दश ।
 चन्धमिवावक्रामी गच्छ कृत्ये कृत्याकृतं पुनः ॥ १० ॥
- ठेयीव वारण्यभिस्कन्दं मृगीव ।
 कृत्या कर्तारमृच्छत ॥ ११ ॥
- इषवा ऋजीयः पततु धावापृथिवी तं प्रति ।
 सा तं मृगमिव गृह्णातु कृत्या कृत्याकृतं पुनः ॥ १२ ॥
- अभिरिवैतु प्रतिकूलमनुकूलमिवोदकम् ।
 सुखो रथइव वर्ततां कृत्या कृत्याकृतं पुनः ॥ १३ ॥ [१४]

॥ १५ ॥

ऋषिः—विश्वामित्रः ॥ देवता—मधुला ओषधिः ॥ छन्दः—१—३, ६,

१०, ११ अनुष्टुप्; ४ पुरस्ताद् वृहती; ५, ७—९ भुरिगनुष्टुप् ॥

एका च मे दश च मेऽपवृक्कारं ओषधे ।

ऋतजात ऋतावरि मधु मे मधुला करः ॥ १ ॥

द्वे च मे विंशतिश्च मेऽपवृक्कारं ओषधे ।

ऋतजात ऋतावरि मधु मे मधुला करः ॥ २ ॥

त्रिंशच्च मे त्रिंशच्च मेऽपवृक्कारं ओषधे ।

ऋतजात ऋतावरि मधु मे मधुला करः ॥ ३ ॥

चत्वारिंशच्च मेऽपवृक्कारं ओषधे ।

ऋतजात ऋतावरि मधु मे मधुला करः ॥ ४ ॥

पञ्च च मे पञ्चाशच्च मेऽपवृक्कारं ओषधे ।

ऋतजात ऋतावरि मधु मे मधुला करः ॥ ५ ॥

षट् च मे षष्टिश्च मेऽपवृक्कारं ओषधे ।

ऋतजात ऋतावरि मधु मे मधुला करः ॥ ६ ॥

सप्त च मे सप्ततिश्च मेऽपवृक्कारं ओषधे ।

ऋतजात ऋतावरि मधु मे मधुला करः ॥ ७ ॥

अष्ट च मेऽशीतिश्च मेऽपवृक्कारं ओषधे ।

ऋतजात ऋतावरि मधु मे मधुला करः ॥ ८ ॥

नव च मे नवतिश्च मेऽपवृक्कारं ओषधे ।

ऋतजात ऋतावरि मधु मे मधुला करः ॥ ९ ॥

दश च मे शतं च मेऽपवृक्कारं ओषधे ।

ऋतजात ऋतावरि मधु मे मधुला करः ॥ १० ॥

शतं च मे स्रह्यं चापवृक्कारं ओषधे ।

ऋतजात ऋतावरि मधु मे मधुला करः ॥ ११ ॥ [३१५]

॥ १६ ॥

ऋषिः—विश्वामित्रः ॥ देवता—एकवृषः ॥ छन्दः—१, ४, ५, ७—१०

द्विपदाः साम्युष्णिक्, २, ३, ६ द्विपदाऽऽसुर्यटुडप्; ११ द्विपदाऽऽसुरी

गायत्री ॥

यद्येकवृषोऽसि सजारसोऽसि	॥ १ ॥
यदि द्विवृषोऽसि सजारसोऽसि	॥ २ ॥
यदि त्रिवृषोऽसि सजारसोऽसि	॥ ३ ॥
यदि चतुर्वृषोऽसि सजारसोऽसि	॥ ४ ॥
यदि पञ्चवृषोऽसि सजारसोऽसि	॥ ५ ॥
यदि षड्वृषोऽसि सजारसोऽसि	॥ ६ ॥
यदि सप्तवृषोऽसि सजारसोऽसि	॥ ७ ॥
यद्यष्टवृषोऽसि सजारसोऽसि	॥ ८ ॥
यदि नववृषोऽसि सजारसोऽसि	॥ ९ ॥
यदि दशवृषोऽसि सजारसोऽसि	॥ १० ॥
यद्येकादशोऽसि सोऽपोंदकोऽसि	॥ ११ ॥ [४११]

॥ १७ ॥

ऋषिः—मयोभूः ॥ देवता—ब्रह्मजाया ॥ छन्दः—१—६ त्रिष्टुप्;

७—१८ अनुष्टुप् ॥

तेऽवदन् प्रथमा ब्रह्मकिल्बिषेऽकूपारः सन्नित्तो मातरिश्वा ।	
वीडुहरास्तप उग्रं मयोभूरापो देवीः प्रथमजा ऋतस्य	॥ १ ॥
सोमो राजा प्रथमो ब्रह्मजायां पुनः प्रायच्छदहणीयमानः ।	
अन्वर्तिता वरुणो मित्र आसीदभिर्दोता हस्तगृणा निनाय	॥ २ ॥
हस्तेनैव ब्राह्म आधिरस्या ब्रह्मजायेति चेदवोचत् ।	
न दूताय प्रहया तस्थ एषा तथा राष्ट्रं गुपितं उग्रियस्य	॥ ३ ॥
यामाहुस्तारकैषा विकेशीति दुच्छुनां आममवपद्यमानाम् ।	
सा ब्रह्मजाया विदुनोति राष्ट्रं यत्र प्रापादि शशः शकुषीमान्	॥ ४ ॥

ब्रह्मचारी चरति वेविषद् विषः स देवानां भवत्येकमङ्गम् ।	
तेन जायामन्वाविन्दद् बृहस्पतिः सोमेन नीतां जुह्वं न देवाः ॥ ५ ॥	॥ ५ ॥
देवा वा एतस्यामवदन्त पूर्वं सप्तश्रृषयस्तपसा ये निषेदुः ।	
भीमा जाया ब्राह्मणस्योपनीता दूष्णां दधाति परमे व्योमन् ॥ ६ ॥	॥ ६ ॥
ये गर्भा अवपद्यन्ते जगद् यच्चापलुप्यते ।	
वीरा ये तृह्यन्ते मिथो ब्रह्मजाया हि नस्ति तान् ॥ ७ ॥	॥ ७ ॥
उत यत् पतयो दश स्त्रियाः पूर्वं अब्राह्मणाः ।	
ब्रह्मा चेद्वस्तमग्रहीत् स एव पतिरेकधा ॥ ८ ॥	॥ ८ ॥
ब्राह्मण एव पतिर्न राजन्योऽन वैश्यः ।	
तत् सूर्यः प्रब्रवन्निति पृच्छभ्यो मानवेभ्यः ॥ ९ ॥	॥ ९ ॥
पुनर्वै देवा अददुः पुनर्मनुष्या अददुः ।	
राजानः सत्यं गृह्णाना ब्रह्मजायां पुनर्ददुः ॥ १० ॥	॥ १० ॥
पुनर्दाय ब्रह्मजायां कृत्वा देवैर्निकिल्बिषम् ।	
ऊर्जं पृथिव्या भक्त्वा रूपायमुपासते ॥ ११ ॥	॥ ११ ॥
नास्य जाया शतवाही कत्याणी तल्पमा शये ।	
यस्मिन् राष्ट्रे निरुध्यते ब्रह्मजायाचित्या ॥ १२ ॥	॥ १२ ॥
न विकर्णः पृथुशिरास्तस्मिन् वेष्मनि जायते ।	
यस्मिन् राष्ट्रे निरुध्यते ब्रह्मजायाचित्या ॥ १३ ॥	॥ १३ ॥
नास्य क्षत्ता निष्कर्मिवः सुनानामेत्यग्रतः ।	
यस्मिन् राष्ट्रे निरुध्यते ब्रह्मजायाचित्या ॥ १४ ॥	॥ १४ ॥
नास्य श्वेतः कृष्णकर्णो धुरि युक्को महीयते ।	
यस्मिन् राष्ट्रे निरुध्यते ब्रह्मजायाचित्या ॥ १५ ॥	॥ १५ ॥
नास्य चेज्रे पुष्करिणी नाण्डीकं जायते विसम् ।	
यस्मिन् राष्ट्रे निरुध्यते ब्रह्मजायाचित्या ॥ १६ ॥	॥ १६ ॥
नास्यै पृश्नि वि तुहन्ति येऽस्या दोहमुपासते ।	
यस्मिन् राष्ट्रे निरुध्यते ब्रह्मजायाचित्या ॥ १७ ॥	॥ १७ ॥

नास्य धेनुः कल्याणी नानद्वान्सहते धुरम् ।

विजानिर्यत्र ब्राह्मणो रात्रि वसन्ति पापया

॥ १८ ॥ [४१२]

॥ १८ ॥

ऋषिः—मयोभूः ॥ देवता—ब्रह्मगवी ॥ छन्दः—१—३, ६, ७, १०—

१२, १४, १५ अनुष्टुप्; ४ भुरिक् त्रिष्टुप्; ५, ८, ९, १३ त्रिष्टुप् ॥

नैतां ते देवा अददुस्तुभ्यं नृपते अत्तवे ।

मा ब्राह्मणस्य राजन्य गां जिघत्सो अनाद्याम्

॥ १ ॥

अचदुग्धां राजन्यः पाप आत्मपराजितः ।

स ब्राह्मणस्य गार्मद्यादद्य जीवानि मा श्वः

॥ २ ॥

आविष्टितावविषा पृदाकूरिव चर्मणा ।

सा ब्राह्मणस्य राजन्य तृष्टेषा गौरनाया

॥ ३ ॥

निर्वै चित्रं नयति हन्ति वर्चोऽग्निरिवारब्धो वि दुनोति सर्वम् ।

यो ब्राह्मणं मन्यते अन्नमेव स विषस्य पिबति तैमातस्य

॥ ४ ॥

य एनं हन्ति मृदुं मन्यमानो देवपीयुर्धनकामो न चित्तात् ।

सं तस्येन्द्रो हृदयेऽभिर्मिन्ध उभे एनं द्विष्टो नभसी चरन्तम्

॥ ५ ॥

न ब्राह्मणो हिंसितव्योऽग्निः श्रियतनोरिव ।

सोमो ह्यस्य दायाद् इन्द्रो अस्याभिश्शस्तिपाः

॥ ६ ॥

शतापीष्टां नि गिरति तां न शक्नोति निःखिदन् ।

अन्नं यो ब्राह्मणां मत्स्वः स्वाद्वाग्मीति मन्यते

॥ ७ ॥

जिह्वा ज्या भवति कुलमलं वाङ्नाडीका दन्तास्तपसाभिर्दिग्धाः ।

तेभिर्ब्रह्मा विध्यति देवपीयून् हृद्वलैर्धुभिर्देवजूतैः

॥ ८ ॥

तृचणेष्वो ब्राह्मणा हेतिमन्तो यामस्यन्ति शरव्यां न सा मृषा ।

अनुदाय तपसा मन्थुना चात दूरादव भिन्दन्त्येनम्

॥ ९ ॥

ये सहस्रमराजज्ञान् दशशता उत ।

ते ब्राह्मणस्य गां जग्ध्वा वैतहव्याः पराभवन्

॥ १० ॥

गौरेव तान् हन्यमाना वैतहव्या अवतिरत् ।
 ये केसरप्रावन्धायाश्चरमाजामपेचिरन् ॥ ११ ॥
 एकशतं ता जनता या भूमिर्बध्नन्तु ।
 प्रजां हिंसित्वा ब्राह्मणीमसंभवं पराभवन् ॥ १२ ॥
 देवपीयूश्चरति मर्येषु गरगीणो भवत्यस्थिभूयान् ।
 यो ब्राह्मणं देवबन्धुं हिनस्ति न स पितृयाणामप्येति लोकम् ॥ १३ ॥
 अग्निर्वै नः पादवायः सोमो दायाद उच्यते ।
 हन्ताभिश्चस्तेन्द्रस्तथा तद् वेधसो विदुः ॥ १४ ॥
 इषुरिव दिग्धा नृपते पृढाकूरिव गोपते ।
 सा ब्राह्मणस्येषुर्धोरा तया विध्यति पीयते ॥ १५ ॥ [४।३]

॥ १९ ॥

ऋषिः—मयोभूः ॥ देवता—ब्रह्मगवी ॥ छन्दः—१, ३—४, ८—१५
 अनुष्टुप्, २ विराट् पुरस्ताद्वहती, ७ विराडुपरिधाद्वहती ॥

अतिमात्रमवधन्त नोदिव दिवमस्पृशन् ।
 ऋगुं हिंसित्वा सृज्या वैतहव्याः पराभवन् ॥ १ ॥
 ये बृहत्सामानमाङ्गिरसमार्पयन् ब्राह्मणं जनाः ।
 पेष्वस्तेषामुभयाद्वमविस्तोकान्यावयत् ॥ २ ॥
 ये ब्राह्मणं प्रत्यर्घ्यवन् ये वास्मिच्छुल्कमीषिरे ।
 अस्त्रस्ते मध्ये कुल्यायाः केशान् खादन्त आसते ॥ ३ ॥
 ब्रह्मगवी पच्यमाना यावत् सामि विजङ्गहे ।
 तेजो राष्ट्रस्य निर्हन्ति न वीरो जायते वृषा ॥ ४ ॥
 क्रूरमस्या आशसन् तृष्टं पिशितमस्यते ।
 क्षीरं यदस्याः पीयते तद् वै पितृषु किल्बिषम् ॥ ५ ॥
 उग्रो राजा मन्यमानो ब्राह्मणं यो जिघत्सति ।
 परा तत् सिध्यते राष्ट्रं ब्राह्मणो यत्र जीयते ॥ ६ ॥

अष्टापदी चतुरक्षी चतुःभोज्ञा चतुर्हनुः ।

द्वयास्या द्विजिह्वा भूत्वा सा राष्ट्रमव धूनुते ब्रह्मज्यस्य ॥ ७ ॥

तद् वै राष्ट्रमा खवति नावै भिज्जामिवोदकम् ।

ब्रह्माणं यन्न हिंसन्ति तद् राष्ट्रं हन्ति दुच्छुना ॥ ८ ॥

तं वृक्षा अप सेधन्ति वृक्ष्यां नो मोषं गा इति ।

यो ब्राह्मणस्य सद्धनमभि नारद मन्यते ॥ ९ ॥

विषमेतद् देवकृतं राजा वरुणोऽब्रवीत् ।

न ब्राह्मणस्य गां जग्ध्वा राष्ट्रे जागार कश्चन ॥ १० ॥

नवैव ता नवतयो या भूमिर्व्यधूनुत ।

प्रजां हिंसित्वा ब्राह्मणीमसंभवं पराभवन् ॥ ११ ॥

यां मृतायानुवृक्षन्ति कथं पदयोपनीम् ।

तद् वै ब्रह्मज्य ते देवा ऽपस्तरणमब्रुवन् ॥ १२ ॥

अश्रूणि कृपमाणस्य यानि जीतस्य वावृतुः ।

तं वै ब्रह्मज्य ते देवा अपां भागमधारयन् ॥ १३ ॥

येन मृतं स्नपयन्ति इमश्रूणि येनोन्दते ।

तं वै ब्रह्मज्य ते देवा अपां भागमधारयन् ॥ १४ ॥

न वर्षं मैत्रावरुणं ब्रह्मज्यमभि वर्षन्ति ।

नास्मै समितिः कल्पते न मित्रं नयते वशम् ॥ १५ ॥ [४१४]

॥ २० ॥

श्रुतिः—ब्रह्मा ॥ देवता—वानस्पत्यो दुन्दुभिः ॥ छन्दः—१ जगती;

२—१२ त्रिष्टुप् ॥

उच्चैर्धौषो दुन्दुभिः संवनायन् वानस्पत्यः संभृत उच्चियाभिः ।

वाचं क्षुण्वानो दमयन्त्सुपर्नान्तिहव ज्येष्ठ्यन्नाभि तंस्तनीहि ॥ १ ॥

सिंहइवास्तानाद् द्रुवयो विबद्धोऽभिकृन्ददृष्टभो वाशितामिव ।

वृषा खं वध्रयस्ते सुपर्ना ऐन्द्रस्ते शुष्मो अभिमातिषाहः ॥ २ ॥

बुधैव युथे सहसा विद्वानो गव्यज्जमि र्व सन्धनाजित् ।
 शुचा विध्य हृदयं परेषां हित्वा ग्रामान् प्रच्युता यन्तु शत्रवः ॥ ३ ॥
 संजयन् पृतना ऊर्ध्वमायुर्गृह्णा गृह्णानो बहुधा वि चक्ष्व ।
 दैवीं वाचं दुन्दुभ आ गुरस्व वेधाः शत्रूणांमुप भरस्व वेदः ॥ ४ ॥
 दुन्दुभेवाचं प्रयतां वदन्तीमाशृण्वती नाथिता घोषबुद्धा ।
 नारी पुत्रं धावतु हस्तगृह्णामित्री भीता समरे वधानाम् ॥ ५ ॥
 पूर्वो दुन्दुभे प्र वदासि वाचं भूम्याः पृष्ठे वद रोचमानः ।
 अमित्रसेनामभिजज्जमानो घुमद् वद दुन्दुभे सूनृतावत् ॥ ६ ॥
 अन्तरेमे नभसी घोषो अस्तु पृथक् ते ध्वनयो यन्तु शीभम् ।
 अभि क्रन्द स्तनयोत्पिपानः श्लोककृन्मित्रतूयाय स्वर्धा ॥ ७ ॥
 धीभिः कृतः प्र वदाति वाचमुद्धर्षय सत्त्वंनामायुधानि ।
 इन्द्रमेदी सत्त्वंनो नि ह्यस्व मित्रैरमित्रा अव जङ्घनीहि ॥ ८ ॥
 संक्रन्दनः प्रवदो धृष्णुषेणः प्रवेदकृद् बहुधा ग्रामघोषी ।
 श्रेयो वन्वानो वयुनानि विद्वान् कीर्तिं बहुभ्यो वि हर द्विराजे ॥ ९ ॥
 श्रेयःकेतो वसुजित् सहीयान्संग्रामजित् संशितो ब्रह्मणासि ।
 अंशुनिव प्रावाक्षिषवणे अद्रिर्गव्यन् दुन्दुभेऽधि नृत्य वेदः ॥ १० ॥
 सत्रुषाण्नीषाडमिमातिषाहो गवेषणः सहमान उद्भित् ।
 वाग्वीव मन्त्रं प्र भरस्व वाचं सांग्रामजित्याथेषमुद् वदेह ॥ ११ ॥
 अच्युतच्युत् समदो गर्भिष्ठो मृधो जेता पुरस्तायोध्यः ।
 इन्द्रेण मुसो विदथा निचिक्वद्धृद्द्योतनो द्विषतां याहि
 शीभम् ॥ १२ ॥ [४५]

॥ २१ ॥

अभिः—ब्रह्मा ॥ देवता—वानस्पत्यो दुन्दुभिः; १०—१२ आदित्यादयः ॥

वन्दः—१, ४, ५ पश्या पङ्क्तिः; २, ३, ७—१० अनुष्टुप्; ९ जगती;

[११५] ११ बृहतीगर्भा त्रिष्टुप्; १२ त्रिपदा यवमध्या गावत्री ॥

विहृदयं वैमनस्यं वदामित्रेषु दुन्दुभे ।

विद्वेषं कश्मशं भयममित्रेषु नि दध्मस्यवैनान् दुन्दुभे जहि ॥ १ ॥

उद्वेषमाना मनसा चक्षुषा हृदयेन च ।

धावन्तु बिभ्यतोऽमित्राः प्रत्रासेनाज्ये हुते ॥ २ ॥

चानस्पत्यः संभृत उच्चियाभिर्विश्वगोत्र्यः ।

प्रत्रासममित्रेभ्यो वदाज्येनाभिघारितः ॥ ३ ॥

यथा मृगाः संविजन्त आरण्याः पुरुषादधि ।

एवा त्वं दुन्दुभेऽमित्रानभि क्रन्द प्र त्रासयाथो चित्तानि मोहय ॥ ४ ॥

यथा वृकादजावयो धावन्ति बहु बिभ्यतीः ।

एवा त्वं दुन्दुभेऽमित्रानभि क्रन्द प्र त्रासयाथो चित्तानि मोहय ॥ ५ ॥

यथा इयेनात् पतन्त्रियाः संविजन्ते अहर्दिवि सिंहस्य स्तनथोर्यथा ।

एवा त्वं दुन्दुभेऽमित्रानभि क्रन्द प्र त्रासयाथो चित्तानि मोहय ॥ ६ ॥

परामित्रान् दुन्दुभिना हरिणस्याजिनेन च ।

सर्वे देवा अतित्रसन् ये संग्रामस्येशते ॥ ७ ॥

यैरिन्द्रः प्रकीडते पद्भोषैश्छायया सह ।

तैरमित्रास्त्रसन्तु नोऽमी ये यन्त्यनीकशः ॥ ८ ॥

ज्याघोषा दुन्दुभयोऽभि क्रोशन्तु या दिशः ।

सेनाः पराजिता यतीरमित्राणामनीकशः ॥ ९ ॥

जादित्य चक्षुरा दस्व मरिचयोऽनु धावत ।

प्रसङ्गिनीरा संजन्तु विगते बाहुवीर्ये ॥ १० ॥

युयमुग्रा मरुतः पृश्निमातर हन्त्रेण युजा प्र मृणीत शत्रून् ।

सोमो राजा वरुणो राजा महादेव उत मृत्युरिन्द्रः ॥ ११ ॥

एता देवसेनाः सूर्यकेतवः सचेतसः ।

अमित्रान् नो जयन्तु स्वाहा ॥ १२ ॥ [४।६]

॥ २२ ॥

ऋषिः—भृगुङ्गिराः ॥ देवता—तक्मनाशनः ॥ छन्दः—१ भुरिक् त्रिष्टुप्;

२ त्रिष्टुप्; ३, ४, ६—१४ अनुष्टुप्, ५ विराट् पद्या बृहती ॥

अग्निस्तक्मानमप बाधतामितः सोमो प्रावा वरुणः पुतदक्षाः ।

वेदिर्वर्हिः समिधः शोशुचाना अप द्वेषास्यमुया भवन्तु ॥ १ ॥

अयं यो विश्वान् हरितान् कृणोष्युच्छोचयन्नग्निरिवाभिदुन्वन् ।

अधा हि तक्मन्नसो हि भूया अधा न्यङ्क्थराड् वा परेहि ॥ २ ॥

यः परुषः पारुष्योऽवध्वंसद्वारुणः ।

तक्मानं विश्वधावीर्याध्वरान्वं परां सुव ॥ ३ ॥

अध्वरान्वं प्र हिणोमि नमः कृत्वा तक्मनै ।

शकुम्भरस्य मुष्टिहा पुनरेतु महावृषान् ॥ ४ ॥

ओको अस्य मूर्जवन्त ओको अस्य महावृषाः ।

यावज्जातस्तक्मस्तावानसि बलिहकेषु न्योचुरः ॥ ५ ॥

तक्मन् व्यालं वि गेह व्यङ्ग भूरि यावय ।

दासीं निष्टक्वरीमिच्छ तां वज्रेण समर्पय ॥ ६ ॥

तक्मन् मूर्जवतो गच्छ बलिहकान् वा परस्तराम् ।

शुद्रामिच्छ प्रफुष्य तां तक्मन् वीव धूनुहि ॥ ७ ॥

महावृषान् मूर्जवतो बन्ध्वद्धि परेथ ।

प्रेतानि तक्मनै ब्रूमो अन्यच्छेत्राणि वा इमा ॥ ८ ॥

अन्यच्छेत्रे न रमसे वशी सन् मृडयासि नः ।

अभूदु प्रार्थस्तक्मा स गमिष्यति बलिहकान् ॥ ९ ॥

यत् त्वं शीतोऽथो रुरः सह कासार्वेपयः ।

अमास्तै तक्मन् हेतयस्ताभिः स्म परि वृङ्गिषि नः ॥ १० ॥

मा स्मैतान्सखीन् कुरुथा बलासं कासमुद्युमम् ।

आ स्मातोऽर्वाङैः पुनस्तत् त्वा तक्मन्नुप ब्रुवे ॥ ११ ॥

तवमन् आत्रा बलासेन स्वस्त्रा कालिकया सह ।

पाप्मा आतृष्येण सह गच्छामुमरंयुं जनम्

॥ १२ ॥

तृतीयकं वितृतीयं सदन्दिमुत शारदम् ।

तवमानं श्रुतिं रुरं प्रैभ्यो नाशय वार्षिकम्

॥ १३ ॥

गन्धारिभ्यो मूर्जवद्भ्योऽङ्गैभ्यो मगधेभ्यः ।

प्रैष्यन् जनमिव शेवधिं तवमानं परि दद्यासि

॥ १४ ॥ [५११]

॥ २३ ॥

ऋषिः—काण्वः ॥ देवता—इन्द्रादयः ॥ छन्दः—१—१२ अनुष्टुप्.

१३ विराडनुष्टुप् ॥

ओते मे द्यावापृथिवी ओता देवी सरस्वती ।

ओतौ म इन्द्रश्चाग्निश्च क्रिमिं जम्भयतामिति

॥ १ ॥

अस्येन्द्र कुमारस्य क्रिमीन् धनपते जहि ।

हता विश्वा अरातय इमेण वचसा मम

॥ २ ॥

यो अक्षयौ परिसर्पति यो नासं परिसर्पति ।

दतां यो मध्यं गच्छति तं क्रिमिं जम्भयामसि

॥ ३ ॥

सरूपौ द्वौ विरूपौ द्वौ कृष्णौ द्वौ रोहितौ द्वौ ।

बभ्रुश्च बभ्रुकर्णश्च गृध्रः कोकश्च ते हताः

॥ ४ ॥

ये क्रिमयः शितिकक्षा ये कृष्णाः शितिबाहवः ।

ये के च विश्वरूपास्तान् क्रिमीन् जम्भयामसि

॥ ५ ॥

अत्र पुरस्तात् सूर्य एति विश्वदृष्टो अदृष्टहा ।

दृष्टाश्च म्रजदृष्टाश्च सर्वाश्च प्रमृणन् क्रिमीन्

॥ ६ ॥

येवाषासः कर्कषास एजकाः शिपवित्नुकाः ।

दृष्टश्च हन्यतां क्रिमिरुतादृष्टश्च हन्यताम्

॥ ७ ॥

हतो येवाषः क्रिमीणां हतो नदनिमोत ।

सर्वान् नि मग्मुषाकरं दधदा खल्वीहव

॥ ८ ॥

त्रिशीर्षाणं त्रिकुदं क्रिमिं सारङ्गमर्जुनम् ।

शृणाम्यस्य पृष्टीरपि वृश्चामि यच्छिरः

॥ ९ ॥

अग्निवद् वः क्रिमयो हन्मि कण्ववज्जमदग्निवत् ।

अगस्त्यस्य ब्रह्मणा सं पिनष्यहं क्रिमीन्

॥ १० ॥

हृतो राजा क्रिमीणामुतैषां स्थपतिर्हृतः ।

हृतो हतमाता क्रमिर्हृतभ्राता हतस्वसा

॥ ११ ॥

हतासौ अस्य वेशसो हतासः परिवेशसः ।

अथो ये ब्रह्मकाहव सर्वे ते क्रिम्यो हताः

॥ १२ ॥

सर्वेषां च क्रिमीणां सर्वासां च क्रिमीणाम् ।

भिनन्नयश्मना शिरो दहाम्यग्निना सुखम्

॥ १३ ॥ [५।२]

॥ २४ ॥

अधिः—अथर्वा ॥ देवता—१ सविता; २ अग्निः; ३ द्यावापृथिवी; ४ वरुणः;

५ मित्रावरुणौ; ६ मरुतः; ७ सोमः; ८ वायुः; ९ सूर्यः; १० चन्द्रमाः;

११ इन्द्रः; १२ मरुतां पिता; १३ मृत्युः; १४ यमः; १५ पितरः; १६ तताः;

१७ ततामहाः ॥ छन्द—१—१०, १२—१४ अतिशक्वरी; ११ शक्वरी;

१५, १६ त्रिपदा (?) भुरिज्जगती; १७ त्रिपदा (?) विराट् शक्वरी ॥

सविता प्रसवानामधिपतिः स मावतु ।

अस्मिन् ब्रह्मण्यस्मिन् कर्मण्यस्यां पुरोधायामस्यां

प्रतिष्ठायामस्यां चित्यामस्यामाकूत्यामस्यामाशिष्यस्यां

देवहूत्यां स्वाहा

॥ १ ॥

अग्निर्वनस्पतीनामधिपतिः स मावतु ।

अस्मिन् ब्रह्मण्यस्मिन् कर्मण्यस्यां पुरोधायामस्यां

प्रतिष्ठायामस्यां चित्यामस्यामाकूत्यामस्यामाशिष्यस्यां

देवहूत्यां स्वाहा

॥ २ ॥

आवापृथिवी दातृणामधिपती ते मावताम् ।

अस्मिन् ब्रह्मण्यस्मिन् कर्मण्यस्यां पुरोधायां मस्यां
प्रतिष्ठायां मस्यां चित्यां मस्यामाकृत्या मस्यामाशिष्यस्यां
देवहृत्यां स्वाहा ।

॥ ३ ॥

वरुणोऽपामधिपतिः स मावतु ।

अस्मिन् ब्रह्मण्यस्मिन् कर्मण्यस्यां पुरोधायां मस्यां
प्रतिष्ठायां मस्यां चित्यां मस्यामाकृत्या मस्यामाशिष्यस्यां
देवहृत्यां स्वाहा ।

॥ ४ ॥

मित्रावरुणौ वृष्ट्या अधिपती मावताम् ।

अस्मिन् ब्रह्मण्यस्मिन् कर्मण्यस्यां पुरोधायां मस्यां
प्रतिष्ठायां मस्यां चित्यां मस्यामाकृत्या मस्यामाशिष्यस्यां
देवहृत्यां स्वाहा ।

॥ ५ ॥

मरुतः पर्वतानामधिपतयस्ते मावन्तु ।

अस्मिन् ब्रह्मण्यस्मिन् कर्मण्यस्यां पुरोधायां मस्यां
प्रतिष्ठायां मस्यां चित्यां मस्यामाकृत्या मस्यामाशिष्यस्यां
देवहृत्यां स्वाहा ।

॥ ६ ॥

सोमो वीरुधामधिपतिः स मावतु ।

अस्मिन् ब्रह्मण्यस्मिन् कर्मण्यस्यां पुरोधायां मस्यां
प्रतिष्ठायां मस्यां चित्यां मस्यामाकृत्या मस्यामाशिष्यस्यां
देवहृत्यां स्वाहा ।

॥ ७ ॥

वायुरन्तरिक्षस्याधिपतिः स मावतु ।

अस्मिन् ब्रह्मण्यस्मिन् कर्मण्यस्यां पुरोधायां मस्यां
प्रतिष्ठायां मस्यां चित्यां मस्यामाकृत्या मस्यामाशिष्यस्यां
देवहृत्यां स्वाहा ।

॥ ८ ॥

सूर्यश्चक्षुषामधिपतिः स मावतु ।

अस्मिन् ब्रह्मण्यस्मिन् कर्मण्यस्यां पुरोधायामस्यां
प्रतिष्ठायामस्यां चित्यामस्यामाकृत्यामस्यामाशिव्यस्यां
देवहृत्यां स्वाहा

॥ ९ ॥

चन्द्रमा नक्षत्राणामधिपतिः स मावतु ।

अस्मिन् ब्रह्मण्यस्मिन् कर्मण्यस्यां पुरोधायामस्यां
प्रतिष्ठायामस्यां चित्यामस्यामाकृत्यामस्यामाशिव्यस्यां
देवहृत्यां स्वाहा

॥ १० ॥

इन्द्रो दिवोऽधिपतिः स मावतु ।

अस्मिन् ब्रह्मण्यस्मिन् कर्मण्यस्यां पुरोधायामस्यां
प्रतिष्ठायामस्यां चित्यामस्यामाकृत्यामस्यामाशिव्यस्यां
देवहृत्यां स्वाहा

॥ ११ ॥

मरुतां पिता पशूनामधिपतिः स मावतु ।

अस्मिन् ब्रह्मण्यस्मिन् कर्मण्यस्यां पुरोधायामस्यां
प्रतिष्ठायामस्यां चित्यामस्यामाकृत्यामस्यामाशिव्यस्यां
देवहृत्यां स्वाहा

॥ १२ ॥

मृत्युः प्रज्जनामधिपतिः स मावतु ।

अस्मिन् ब्रह्मण्यस्मिन् कर्मण्यस्यां पुरोधायामस्यां
प्रतिष्ठायामस्यां चित्यामस्यामाकृत्यामस्यामाशिव्यस्यां
देवहृत्यां स्वाहा

॥ १३ ॥

यमः पितॄणामधिपतिः स मावतु ।

अस्मिन् ब्रह्मण्यस्मिन् कर्मण्यस्यां पुरोधायामस्यां
प्रतिष्ठायामस्यां चित्यामस्यामाकृत्यामस्यामाशिव्यस्यां
देवहृत्यां स्वाहा

॥ १४ ॥

पितरः परे ते मावन्तु ।

अस्मिन् ब्रह्मण्यस्मिन् कर्मण्यस्यां पुरोधायामस्यां
प्रतिष्ठायामस्यां चित्यामस्यामाकूयामस्यामाशिष्यस्यां
देवहूत्यां स्वाहा ।

॥ १५ ॥

तता अवरे ते मावन्तु ।

अस्मिन् ब्रह्मण्यस्मिन् कर्मण्यस्यां पुरोधायामस्यां
प्रतिष्ठायामस्यां चित्यामस्यामाकूयामस्यामाशिष्यस्यां
देवहूत्यां स्वाहा ।

॥ १६ ॥

ततस्ततामहास्ते मावन्तु ।

अस्मिन् ब्रह्मण्यस्मिन् कर्मण्यस्यां पुरोधायामस्यां
प्रतिष्ठायामस्यां चित्यामस्यामाकूयामस्यामाशिष्यस्यां
देवहूत्यां स्वाहा ।

॥ १७ ॥ [५।३]

॥ २५ ॥

आधिः—ब्रह्मा ॥ देवता—योनिः, गर्भः, पृथिव्यादयः ॥ छन्दः—१—१२

अनुष्टुप्, १३ विराट् पुरस्तादवहती ॥

पर्वताद् दिवो योमेरङ्गादङ्गात् समाभृतम् ।

शेषो गर्भस्य रेतोधाः सरौ पर्णमिवा दधत्

॥ १ ॥

यथेयं पृथिवी मही भूतानां गर्भमादधे ।

एवा दधामि ते गर्भं तस्मै त्वामवसे हुवे

॥ २ ॥

गर्भं धेहि सिनीवालि गर्भं धेहि सरस्वति ।

गर्भं ते आश्विनोभा धत्तां पुष्करस्त्रजा

॥ ३ ॥

गर्भं ते मित्रावरुणौ गर्भं देवो बृहस्पतिः ।

गर्भं त इन्द्रश्चाग्निश्च गर्भं धाता दधातु ते

॥ ४ ॥

विष्णुर्योनिं कल्पयतु त्वष्टा रूपाणि पिशतु ।

आ सिञ्चतु प्रजापतिर्धाता गर्भं दधातु ते

॥ ५ ॥

यद् वेद राजा वरुणो यद् वा देवी सरस्वती ।
 यदिन्द्रो वृत्रहा वेद तद् गर्भकरं पिव ॥ ६ ॥
 गर्भो अस्योषधीनां गर्भो वनस्पतीनाम् ।
 गर्भो विश्वस्य भूतस्य सो अग्ने गर्भमेह धाः ॥ ७ ॥
 अधि स्कन्द वीर्यस्व गर्भमा धेहि योन्याम् ।
 वृषांसि वृष्ययावन् प्रजायै त्वा नयामसि ॥ ८ ॥
 वि जिहीष्व बार्हत्सामे गर्भस्ते योनिमा शशाम् ।
 अदुष्टे देवाः पुत्रं सोमपा डभयाविनम् ॥ ९ ॥
 धातुः श्रेष्ठेन रूपेणास्या नार्यो गवीन्योः ।
 पुमांसं पुत्रमा धेहि दशमे मासि सूतवे ॥ १० ॥
 त्वष्टः श्रेष्ठेन रूपेणास्या नार्यो गवीन्योः ।
 पुमांसं पुत्रमा धेहि दशमे मासि सूतवे ॥ ११ ॥
 सवितुः श्रेष्ठेन रूपेणास्या नार्यो गवीन्योः ।
 पुमांसं पुत्रमा धेहि दशमे मासि सूतवे ॥ १२ ॥
 प्रजापते श्रेष्ठेन रूपेणास्या नार्यो गवीन्योः ।
 पुमांसं पुत्रमा धेहि दशमे मासि सूतवे ॥ १३ ॥ [५।४]

॥ २६ ॥

अग्निः—ब्रह्मा ॥ देवता—१ अग्निः, २ सविता, ३, ११ इन्द्रः, ४ निविदः;

५ मरुतः, ६ अदितिः, ७ विष्णुः, ८ त्वष्टा, ९ भगः, १० सोमः;

१२ अश्विनौ, बृहस्पतिः ॥ छन्दः—१, ५ द्विपदाऽऽर्च्युष्णिकः;

२, ४, ६—८, १०, ११ द्विपदा प्राजापत्या बृहती;

३ त्रिपदा विराट् गायत्री, ९ त्रिपदा पिपीलिकामध्या

पुरउष्णिकः, १२ परातिशक्वरी चतुष्पदा जगती ॥

यजूंषि यज्ञे समिधः स्वाहाग्निः प्रविद्वानिह वो युनक्तु ॥ १ ॥

युनक्तु देवः सविता प्रजानन्नस्मिन् यज्ञे महिषः स्वाहा ॥ २ ॥

इन्द्र उक्थामदान्यस्मिन् यज्ञे प्रविद्वान् युनक्तु सुसुजः स्वाहा ॥ ३ ॥

प्रैषा यज्ञे निविदः स्वाहा शिष्टाः परनीभिर्वहतेह युक्ताः	॥ ४ ॥
छन्दांसि यज्ञे मरुतः स्वाहा मातेव पुत्रं पिष्टतेह युक्ताः	॥ ५ ॥
एवमगन् बर्हिषा प्रोक्षणीभिर्यज्ञं तन्वानादितिः स्वाहा	॥ ६ ॥
विष्णुयुनक्तु बहुधा तपांस्यस्मिन् यज्ञे सुयुजः स्वाहा	॥ ७ ॥
स्वष्टा युनक्तु बहुधा नु रूपा अस्मिन् यज्ञे सुयुजः स्वाहा	॥ ८ ॥
भगो युनक्स्वाशिषो न्वस्मा अस्मिन् यज्ञे प्रविद्वान्	
युनक्तु सुयुजः स्वाहा	॥ ९ ॥
सोमो युनक्तु बहुधा पयांस्यस्मिन् यज्ञे सुयुजः स्वाहा	॥ १० ॥
इन्द्रो युनक्तु बहुधा वीर्यांस्यस्मिन् यज्ञे सुयुजः स्वाहा	॥ ११ ॥
अश्विना ब्रह्मणा यातमवाञ्चो वषट्कारेण यज्ञं वर्धयन्तौ ।	
वृहस्पते ब्रह्मणा यादवाञ्च यज्ञो अयं स्वरिदं वज्रमानाय	
स्वाहा	॥ १२ ॥ [५.५]

॥ २७ ॥

अपिः—ब्रह्मा ॥ देवता—अग्निः ॥ छन्दः—१ बृहतीगर्भा त्रिष्टुप्, २ द्विपदा
 साम्नी भुरिगनुष्टुप्, ३ द्विपदाऽऽर्ची बृहती, ४ द्विपदा साम्नी भुरिग्वृहती,
 ५ द्विपदा साम्नी त्रिष्टुप्, ६ द्विपदा विराणामगायत्री, ७ द्विपदा साम्नी बृहती,
 ८ संस्तारपङ्क्तिः, ९ षट्पदाऽनुष्टुप्गर्भा परातिजगती,

१०—१२ पुरोडाशिक् ॥

ऊर्ध्वा अस्य समिधो भवन्त्यूर्ध्वा शुक्रा शोर्चीष्यग्नेः ।	
शुभ्रत्तमा सुप्रतीकः ससूनुस्तनूनपादसुरो भूरिपाणिः	॥ १ ॥
देवो देवेषु देवः पथो अनक्ति मध्वा घृतेन	॥ २ ॥
मध्वा यज्ञं नचति प्रैणानो नराशंसो अग्निः सुकृद् देवः	
सविता विश्ववारः	॥ ३ ॥
अश्वायमेति शवसा घृता चिदीडानो वह्निर्नमसा	॥ ४ ॥
अग्निः सुचो अध्वरेषु प्रयच्छ स बक्षदस्य महिमानमग्नेः	॥ ५ ॥
तरी मन्द्रासु प्रयच्छ वसवश्चातिष्ठन् वसुधातरश्च	॥ ६ ॥

द्वारो देवीरन्वस्य विश्वे व्रतं रचन्ति विश्वहा ॥ ७ ॥

उरुष्यचसानेर्धाम्ना पश्यमाने ।

आ सुष्वयन्ती यजते उपाके षषासानक्रेमं यज्ञमवतामध्वरं नः ॥ ८ ॥

देवा होतार ऊर्ध्वमध्वरं नोऽग्नेर्जिह्वयाभि गृणत गृणता

नः स्विष्टये ।

तिष्ठो देवीर्बहिरेदं सदन्तामिडा सरस्वती मही भारती गृणाना ॥ ९ ॥

तच्चस्तरापमद्भुतं पुरुषु ।

देव त्वत् । रायस्पोषं वि ष्य नाभिम्स्य ॥ १० ॥

वनस्पतेस्व सृजा रराणः ।

मना देवेभ्यो अग्निर्हव्यं शमिता स्वदयतु ॥ ११ ॥

अग्ने स्वाहा कृणुहि जातवेदः ।

इन्द्राय यज्ञं विश्वे देवा हविरिदं जुषन्ताम् ॥ १२ ॥ [६११]

॥ २८ ॥

अभिः—अथर्वा ॥ देवता—त्रिवृत, अग्न्यादयः ॥ छन्दः—१—५, ८, ११,

१४ त्रिष्टुप्; ६ पञ्चपदाऽतिराक्वरी; ७, ९, १०, १२ ककुम्भत्यनुष्टुप्;

१३ पुरउष्णिक् ॥

नक् प्राणान्नवाभिः सं मिमीते दीर्वायुस्वायं शतशारदाय ।

हरिते त्रीणि रजते त्रीण्ययसि त्रीणि तपसाविष्टितानि ॥ १ ॥

अग्निः सूर्यश्चन्द्रमा भूमिरापो धौरन्तरिक्षं प्रदिशो दिशश्च ।

आर्तवा अतुभिः संविद्वाना अनेन मा त्रिवृता पारयन्तु ॥ २ ॥

अयः पोषास्त्रिवृतिं श्रयन्तामनक्तुं पृषा पयसा घृतेन ।

अज्ञस्य भूमा पुरुषस्य भूमा भूमा पशूनां त इह श्रयन्ताम् ॥ ३ ॥

इममादिया वसुना समुहतेममग्ने वर्धय वावृधानः ।

इममिन्द्र सं सृज वीर्येणास्मिन् त्रिवृच्छ्रयतां पोषयिष्णुः ॥ ४ ॥

भूमिष्वा पातु हरितेन विश्वभृदग्निः पिपृस्वयसा सजोषाः ।

वीरुक्षिष्टे अर्जुनं संविद्वानं दक्षं दधातु सुमनस्यमानम् ॥ ५ ॥

त्रेधा जातं जन्मनेदं हिरण्यमग्नेरेकं प्रियतमं बभूव सोमस्यैकं
हिसितस्य परापतत् ।

अपामेकं वेधसां रेत आदुस्तत् ते हिरण्यं त्रिवृदस्वायुषे ॥ ६ ॥

त्रयायुषं जमदग्नेः कश्यपस्य त्रयायुषम् ।

त्रेधामृतस्य चक्षुं त्रीण्यायुषि तेऽकरम् ॥ ७ ॥

त्रयः सुपर्णास्त्रिवृता यदायज्ञकाचरमभिसंभूय शक्राः ।

प्रत्यौहन्मुस्युममृतेन साकमन्तर्दधाना दुरितानि विश्वा ॥ ८ ॥

दिवस्त्वा पातु हरितं मध्यात् त्वा पास्वर्जुनम् ।

भूम्या अयस्मयं पातु प्रागाद् देवपुरा अयम् ॥ ९ ॥

इमास्त्रिघ्नो देवपुरास्तास्त्वा रचन्तु सर्वतः ।

तास्त्वं बिभ्रद् वर्चस्व्युत्तरो द्विपतां भव ॥ १० ॥

पुरं देवानाममृतं हिरण्यं य आवेधे प्रथमो देवो अग्रं ।

तस्मै वमो दश प्राचीः कृणोम्यनु मन्यतां त्रिवृदावधे मे ॥ ११ ॥

आ त्वा चृतस्वयमा पूषा वृहस्पतिः ।

अहर्जातस्य यज्ञाम तेन त्वाति चृतामसि ॥ १२ ॥

अनुभिष्ट्वातंवैरायुषे वर्चसे त्वा ।

संवत्सरस्य तेजसा तेन संहनु कृमसि ॥ १३ ॥

घृतादुल्लुप्तं मधुना समक्रं भूमिद्वंद्वमच्युतं पारयिष्णु ।

भिन्दत् सपत्नानधरांश्च कृण्वदा मा रोह महते

सौभगाय

॥ १४ ॥ [६।२]

॥ २९ ॥

अधिः—चातनः ॥ देवता—जातवेदाः; मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१, २, ४,

६—११ त्रिष्टुप्; ३ त्रिपदा विराण्नामगायत्री, ५ पुरोऽतिजगती विराड्जगती,

१२ भुरिगनुष्टुप्, १३, १५ अनुष्टुप्, १४ चतुष्टुपा पराबृहती

ककुम्भत्यनुष्टुप् ॥

पुरस्ताद् युक्तो वह जातवेदोऽग्नें विद्धि क्रिबमाणं यथेदम् ।

स्वं भिषग् भेषजस्यासि कर्ता स्वया गामश्वं पुरुषं सनेम ॥ १ ॥

तथा तदग्ने कृणु जातवेदो विश्वेभिर्देवैः सह संविदानः ।

यो नो दिदेव यतमो जघास यथा सो अस्य परिधिष्पताति ॥ २ ॥

यथा सो अस्य परिधिष्पताति तथा तदग्ने कृणु जातवेदः ।

विश्वेभिर्देवैः सह संविदानः ॥ ३ ॥

अच्यौ३ नि विध्य हृदयं नि विध्य जिह्वां नि तृन्द्धि प्र दतो मृणीहि ।

पिशाचो अस्य यतमो जघासाग्नें यविष्ठु प्रति तं मृणीहि ॥ ४ ॥

यदस्य हुत विहतं यत् पराभृतमात्मनो जग्धं यतमत् पिशाचैः ।

तदग्ने विद्वान् पुनरा भर त्वं शरीरे मांसमसुमेरयामः ॥ ५ ॥

आमे सुपक्वे शबले विपक्वे यो मा पिशाचो अशने ददम्भ ।

तदात्मना प्रजया पिशाचा वि यातयन्तामगदोऽयमस्तु ॥ ६ ॥

चिरे मा मन्थे यतमो ददम्भाकृष्टपच्ये अशने धान्ये३ यः ।

तदात्मना प्रजया पिशाचा वि यातयन्तामगदोऽयमस्तु ॥ ७ ॥

अपां मा पाने यतमो ददम्भ क्रव्याद् यातूनां शयने शयानम् ।

तदात्मना प्रजया पिशाचा वि यातयन्तामगदोऽयमस्तु ॥ ८ ॥

दिवा मा नक्तं यतमो ददम्भ क्रव्याद् यातूनां शयने शयानम् ।

तदात्मना प्रजया पिशाचा वि यातयन्तामगदोऽयमस्तु ॥ ९ ॥

क्रव्यादमग्ने रुधिरं पिशाचं मनोह्रनं जहि जातवेदः ।

तमिन्द्रो वाजी वज्रेण हन्तु छिन्नत्तु सोमः शिरो

अस्य धुष्णुः ॥ १० ॥

सनादग्ने मृणसि यातुधानान् न त्वा रक्षांसि पृतनासु जिग्युः ।

सहमूराननु दह क्रव्यादो मा ते हेत्या मुच्यत दैव्यायाः ॥ ११ ॥

समाहर जातवेदो यद्धृतं यत् पराभृतम् ।

गात्राण्यस्य वर्धन्तामंशुरिवा प्यायतामयम् ॥ १२ ॥

सोमस्येव जातवेदो अंशुरा प्यायतामयम् ।

अग्ने विरप्शिनं मेध्यमयचमं कृणु जीवतु ॥ १३ ॥

एतास्ते अग्ने समिधः पिशाचजम्भनीः ।

तास्त्वं जुषस्व प्रति चैना गृहाण जातवेदः ॥ १४ ॥

ताष्टांघीरग्ने समिधः प्रति गृह्णाद्वर्चिषा ।

जहातु क्रव्याद्रूपं यो अस्य भांसं जिहीषति ॥ १५ ॥ [६।१]

॥ ३० ॥

अधिः—उन्मोचनः (आयुष्यकामः) ॥ देवता—मन्त्रोक्ताः, आयुः ॥

छन्दः—१ पथ्या पङ्क्तिः, २—८, १०, ११, १३, १५, १६ अनुष्टुप्,

१ मुरिगनुष्टुप्, १२ चतुष्पदा विराड्जगती, १४ विराट्प्रस्तारपङ्क्तिः,

१७ षट्पदा जगती ॥

आवतस्त आवतः परावतस्त आवतः ।

इहैव भव मा नु गा मा पूर्वाननु गाः पितृनुं बध्नामि ते दृढम् ॥ १७ ॥

यत् त्वामिच्छेः पुरुषः स्वो यदर्यो जनः ।

उन्मोचनप्रमोचने उभे वाचा वदामि ते ॥ २ ॥

यद् दुद्रोहिथ शोपिषे स्त्रियै पुंसे प्रचिन्था ।

उन्मोचनप्रमोचने उभे वाचा वदामि ते ॥ ३ ॥

यदेनसो मातृकृताब्धेर्षे पितृकृताच्च यत् ।

उन्मोचनप्रमोचने उभे वाचा वदामि ते ॥ ४ ॥

यत् ते माता यत् ते पिता जामिभ्राता च सज्जतः ।

प्रत्यक् सेवस्व भेषजं जरदष्टिं कृणोमि त्वा ॥ ५ ॥

इहैधि पुरुष सर्वेण मनसा सह ।

दुतौ यमस्य मानु गा अधि जीवपुरा इहि ॥ ६ ॥

अनुद्वृतः पुनरेहि विद्वानुद्वयनं पथः ।

आरोहणमाक्रमयं जीवतोजीवतोऽयनम् ॥ ७ ॥

मा बिभेनं मरिष्यसि जरदंष्टि कृणोमि त्वा । ॥ ८ ॥
 निरवोचमहं यच्चममङ्गैभ्यो अङ्गज्वरं तव ॥ ९ ॥
 अङ्गभेदो अङ्गज्वरो यश्च ते हृदयामयः ।
 यच्चमः श्येनहव प्रापसद् वाचा साढः परस्तराम् ॥ १० ॥
 ऋषी बोधप्रतीबोधावस्वप्नो यश्च जागृविः ।
 तौ ते प्राणस्य गोसारौ दिवा नक्तं च जागृताम् ॥ ११ ॥
 अयमाग्निरुपसद्य हह सूर्य उदेतु ते ।
 उदेहि मृत्योर्गम्भीरात् कृष्णाच्चित्तमसस्परि ॥ १२ ॥
 नमो यमाय नमो अस्तु मृत्यवे नमः पितृभ्य उत ये नयन्ति ।
 उत्पारणस्य यो वेद तमग्निं पुरो दधेऽस्मा अरिष्टतातये ॥ १३ ॥
 ऐतं प्राण ऐतु मन ऐतु चक्षुरथो बलम् ।
 शरीरमस्य सं विदां तव पद्भ्यां प्रति तिष्ठतु ॥ १४ ॥
 प्राणेनाग्ने चक्षुषा सं सृजेमं समारय तन्वा सं बलेन ।
 वेत्थामृतस्य मा नु गान्मा नु भूमिगृहो भुवत् ॥ १५ ॥
 मा ते प्राण उप दसन्मो अपानोऽपि धायि ते ।
 सूर्यस्वाधिपतिर्मृत्योरुदायच्छतु रग्निभिः ॥ १६ ॥
 ह्यमन्तवैदति जिह्वा बद्धा पनिष्पदा ।
 त्वया यच्चमं निरवोचं शतं रोपीश्च त्वमनः ॥ १७ ॥
 अथ लोकः प्रियतमो देवानामपराजितः ।
 यस्मै त्वमिह मृत्यवे दिष्टः पुरुष जज्ञिषे ।
 स च त्वानु ह्वयामसि मा पुरा जरसो मृथाः ॥ १८ ॥ [११४]
 ॥ ३१ ॥

ऋषिः—शुकः ॥ देवता—कृत्याप्रतिहरणम् ॥ छन्दः—१—१० अनुष्टुप्

११ बृहतीगर्भाऽनुष्टुप्; १२ पथ्या बृहती ॥

यां ते चक्रुरामे पात्रे यां चकुर्मिश्रधान्ये ।

आमे मांसे कुर्यां यां चक्रुः पुनः प्रति हरामि ताम्

॥ १ ॥

यां ते चक्रुः कृकवाकावजे वा यां कुरीरिणि ।

अथ्यां ते कृत्यां यां चक्रुः पुनः प्रति हरामि ताम् ॥ २ ॥

यां ते चक्रुरेकशफे पशूनामुभयादिति ।

गर्दभे कृत्यां यां चक्रुः पुनः प्रति हरामि ताम् ॥ ३ ॥

यां ते चक्रुरमूलायां वल्लगं वा नराण्याम् ।

चेन्ने ते कृत्यां यां चक्रुः पुनः प्रति हरामि ताम् ॥ ४ ॥

यां ते चक्रुर्गाहपत्ये पूर्वाग्नावुत दुश्चितः ।

शालायां कृत्यां यां चक्रुः पुनः प्रति हरामि ताम् ॥ ५ ॥

यां ते चक्रुः सभायां यां चक्रुरधिदेवने ।

अथेषु कृत्यां यां चक्रुः पुनः प्रति हरामि ताम् ॥ ६ ॥

यां ते चक्रुः सेनायां यां चक्रुरिष्वायुधे ।

दुन्दुभौ कृत्यां यां चक्रुः पुनः प्रति हरामि ताम् ॥ ७ ॥

यां ते कृत्यां कूपेऽवदधुः रमशाने वा निचक्षुः ।

सशानि कृत्यां यां चक्रुः पुनः प्रति हरामि ताम् ॥ ८ ॥

यां ते चक्रुः पुरुषास्थे अग्रनौ संकसुके च याम् ।

ओकं निर्दाहं क्रव्यादं पुनः प्रति हरामि ताम् ॥ ९ ॥

अपथेना जभारैणां तां पथेतः प्र हिण्मसि ।

अधीरो मर्याधीरेभ्यः सं जभाराचिन्त्या ॥ १० ॥

यश्चकार न शशाकं कर्तुं शश्रे पादमङ्गुरिम् ।

चकार भद्रमस्मभ्यमभगो भगवज्जयः ॥ ११ ॥

कृत्याकृतं वल्लगिनं मुनिनं शपथेऽयम् ।

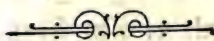
इन्द्रस्तं हन्तु महता वधेनाविर्विध्यस्वस्तया ॥ १२ ॥ [१५]

॥ इति पञ्चमं काण्डम् समाप्तम् ॥

$\mu \in \mathbb{R}$
$$x = 1.7 \times 10^{-4} \text{ моль/л}; \text{ } y = 2.0 \times 10^{-4} \text{ моль/л}; \text{ } z = 1.0 \times 10^{-4} \text{ моль/л}; \text{ } K_{\text{ср}} = 1.0 \times 10^{-4}$$

ИЗДАТЕЛЬСТВО «НАУКА» МОСКВА

अथ षष्ठं काराडम्

11 2 11

अधिः—अथर्वा ॥ देवता—सविता ॥ छन्दः—१ त्रिपदा पिपीलिकमध्या

साम्नी जगती; २, ३ पिपलिकमभ्या पुरडाष्णिक् ॥

दोषो गाय बृहद् गाय क्षुमद्ध्याथर्वण ।

स्तुहि देवं सवितारम् ॥ १ ॥

तमु ष्टुहि यो अन्तः सिन्धौ सनुः सत्यस्य युवानम् ।

अद्वाववाचं सशेवम्: ॥ २ ॥

स घा नो देवः सविता साविषदमृतानि भूरि ।

ॐ सुष्टुती सुगातवे ॥ ३ ॥ [१११]

॥ २ ॥

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—सोमो वनस्पतिः ॥ छन्दः—१—३ परोष्णिक् ॥

इन्द्राय सोमसवित्रः सरोवा च धीवत । १—३७२ : विष्णवे—३७३

स्वातंत्र्यो वचः शमावस्थं ॥ १ ॥

आ यं विष्णुर्वाचो वयो व वक्ष्यमन्त्रमः ।

विशेषिणः विमर्शो जडि रत्नमिवीः ॥ २ ॥

सन्तोतां सोमपाशने सोमसिन्धाय वाज्रिणे ।

यथा जेतेशानः स परुषतः ॥ ३ ॥ [१।२]

॥ ३ ॥

ऋषिः—अथर्वा (स्वस्त्ययनकामः) ॥ देवता—इन्द्रापूर्वादयः ॥ छन्दः—१
पथ्या बृहती; २, ३ जगती ॥

पातं न इन्द्रापूर्वादितिः पान्तु मरुतः ।

अपां नपात् सिन्धवः सुस पातन् पातु नो विष्णुरुत द्यौः ॥ १ ॥
पातां नो द्यावापृथिवी अभिष्टये पातु ग्रावा पातु सोमो नो अंहसः ।
पातु नो देवी सुभगा सरस्वती पात्वग्निः शिवा ये अस्य पायवः ॥ २ ॥
पातां नो देवाश्विना शुभस्पती उषासानक्रोत न हरुयताम् ।
अपां नपादभिहुती गयस्य चिद् देव त्वष्टर्वर्धय सर्वतातये ॥ ३ ॥ [१।३]

॥ ४ ॥

ऋषिः—अथर्वा (स्वस्त्ययनकामः) ॥ देवता—त्वष्ट्रादयः ॥ छन्दः—१
पथ्या बृहती; २ संस्तारपङ्क्तिः; ३ त्रिपदा विराड्गायत्री ॥

त्वष्टा मे दैव्यं वचः पर्जन्यो ब्रह्मणस्पतिः ।

पुत्रैर्भर्तुभिरदितिर्नु पातु नो दुष्टं त्रायमाणं सहः ॥ १ ॥
अंशो भगो वरुणो मित्रो अर्यमादितिः पान्तु मरुतः ।
अप तस्य द्वेषो गमेदभिहुतो यावयच्छत्रुमन्तितम् ॥ २ ॥
धिये समश्विना प्रावतं न हरुयथा य उरुमन्त्रप्रयुच्छन् ।
द्यौःस्पितर्यावय दुच्छुना या ॥ ३ ॥ [१।४]

॥ ५ ॥

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—१, १ अग्निः; २ इन्द्रः ॥ छन्दः—१, ३
अनुष्टुप्; २ भुरिगनुष्टुप् ॥

उदेनमुत्तरं नयामे घृतेनाहुत ।

समेनं वर्चसा सृज प्रजया च बहुं कृषि ॥ १ ॥
इन्मेमं प्रतरं कृषि सजातानामसद् वशी ।
शायस्पोषेण सं सृज जीवातवे जरसे नय ॥ २ ॥

यस्य कृष्णो हविर्गुहे तममे वधेया त्वम् ।

तस्मै सोमो अधि ब्रवदयं च ब्रह्मणस्पतिः ।

॥ ३ ॥ [१५]

॥ ६ ॥

अधिः—अथर्वा ॥ देवता—१ ब्रह्मणस्पतिः; २, ३ सोमः ॥

छन्दः—अनुष्टुप् ॥

योऽस्मान् ब्रह्मणस्पतेऽदेवो अभिमन्यते ।

सर्वं तं रन्धयासि मे यजमानाय सुन्वते ।

॥ १ ॥

यो नः सोम सुशंसिनो दुःशंस आदिदेशति ।

वज्रेणास्य सुखं जहि स संपिष्टो अपायति ।

॥ २ ॥

यो नः सोमाभिदासति सनाभिर्यश्च निष्टयः ।

अप तस्य बलं तिर महीव धौवध्मना ।

॥ ३ ॥ [१६]

॥ ७ ॥

अधिः—अथर्वा ॥ देवता—१, २ सोमः; ३ विषे देवाः ॥ छन्दः—१

निचृद्रायत्री; २, ३ गायत्री ॥

येन सोमादितिः पथा मित्रा वा यन्त्यद्रुहः ।

तेना नोऽवसा गहि

॥ १ ॥

येन सोम साहन्त्यासुरान् रन्धयासि नः ।

तेना नो अधि वोचत

॥ २ ॥

येन देवा असुराणामोजांस्यवृणीध्वम् ।

तेना नः शर्म यच्छत

॥ ३ ॥ [१७]

॥ ८ ॥

अधिः—जमदग्निः ॥ देवता—कामात्मा ॥ छन्दः—१—३ पथा पङ्क्तिः ॥

यथा वृचं त्रिबुजा समन्तं परिष्वजे ।

एवा परिष्वजस्व मां यथा मां कामिन्यसो यथा मज्जापगा असः ॥ १ ॥

यथा सुपर्णः प्रपतन् पक्षौ निहन्ति भूभ्याम् ।

एवा निहन्मि ते मनो यथा मां कामिन्यसो यथा मज्जापगा असः ॥ २ ॥

अथेमे यावापृथिवी सद्यः पर्येति सूर्यः ।

एवा पर्येमि ते मनो यथा मां कामिन्यसो यथा

मन्त्रापगा असः

॥ ३ ॥ [१।८]

॥ ६ ॥

ऋषिः—जमदग्निः ॥ देवता—कामात्मा ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

वाञ्छ मे तन्वां पादौ वाञ्छाचयौ वाञ्छ सङ्घयौ ।

अदयौ वृषण्यन्त्याः केशा मां ते कामेन शुष्यन्तु ॥ १ ॥

मम त्वा दोषणिश्रिषं कृणोमि हृदयश्रिषम् ।

यथा मम क्रतावसो मम चित्तमुपायसि ॥ २ ॥

यासां नाभिरारेह्यं हृदि संवननं कृतम् ।

गावो घृतस्य मातरोऽमू सं वानयन्तु मे ॥ ३ ॥ [१।९]

॥ १० ॥

ऋषिः—शन्तातिः ॥ देवता—१ अग्निः, २ वायुः, ३ सूर्यः ॥ छन्दः—१

साम्नी त्रिष्टुप्, २ प्राजापत्या बृहती, ३ साम्नी बृहती ॥

पृथिव्यै श्रोत्राय वनस्पतिभ्योऽमयेऽधिपतये स्वाहा ॥ १ ॥

प्राणायान्तरिक्षाय वयोभ्यो वायवेऽधिपतये स्वाहा ॥ २ ॥

दिवे चक्षुषे नक्षत्रेभ्यः सूर्यायाधिपतये स्वाहा ॥ ३ ॥ [१।१०]

॥ ११ ॥

ऋषिः—प्रजापतिः ॥ देवता—१, २ रेतः, ३ मन्त्रोक्ताः ॥

छन्दः—अनुष्टुप्, ॥

शमीमश्वत्थ आरुढस्तत्र पुंसुवनं कृतम् ।

तद् वै पुत्रस्य वेदनं तत् स्त्रिया भ्रामसि ॥ १ ॥

पुंसि वै रेतो भवति तत् स्त्रियामनु विच्यते ।

तद् वै पुत्रस्य वेदनं तत् प्रजापतिरब्रवीत् ॥ २ ॥

प्रजापतिरनुमतिः सिनीवाल्यचीकल्पत् ।

क्षौण्ड्यमन्यत्र दधत् पुमांसमु दधद्दिह ॥ ३ ॥ [२।१]

॥ १२ ॥

ऋषिः—गरुत्मान् ॥ देवता—विषनिवारणम् ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

परि घामिव सूर्योऽहोनां जनिमागमम् ।

रात्री जगद्वान्यद्वंसात् तेना ते वारये विषम् ॥ १ ॥

यद् ब्रह्मभिर्यद्वाभिभिर्यद् देवैर्विदितं पुरा ।

यद् भूतं भव्यमासुन्वत् तेना ते वारये विषम् ॥ २ ॥

मध्वो पृन्चे नष्टः पर्वता गिरयो मधु ।

मधु परुष्णी शीपाला शमास्ते अस्तु शं हुदे ॥ ३ ॥ [२।२]

॥ १३ ॥

ऋषिः—अथर्वा (स्वस्त्ययनकामः) ॥ देवता—मृत्युः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

नमो देववधेभ्यो नमो राजवधेभ्यः ।

अथो ये विद्यानां वधास्तेभ्यो मृत्यो नमोऽस्तु ते ॥ १ ॥

नमस्ते अधिवाकाय परावाकाय ते नमः ।

सुमर्यै मृत्यो ते नमो दुर्मर्यै तं हृदं नमः ॥ २ ॥

नमस्ते यातुधानेभ्यो नमस्ते भेषजेभ्यः ।

नमस्ते मृत्यो मूलेभ्यो ब्राह्मणेभ्य हृदं नमः ॥ ३ ॥ [२।३]

॥ १४ ॥

ऋषिः—वभरुपिङ्गलः ॥ देवता—बलासः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

अस्थिस्त्रंसं परुःस्त्रंसमास्थितं हृदयामयम् ।

बलासं सर्वं नाशथाङ्गेष्टा यश्च पर्वसु ॥ १ ॥

निर्वलासं बलासिनः क्षिणोर्मि मुष्करं यथा ।

क्षिणप्रयस्य बन्धनं मूलमुर्वावाहिव ॥ २ ॥

निर्वलासेतः प्र पताशुङ्गः शिशुको यथा ।

अथो इट् इव हायनोऽप द्राक्षावीरहा ॥ ३ ॥ [२।४]

॥ १५ ॥

ऋषिः—उदालकाः ॥ देवता—वनस्पतिः ॥ छन्दः—अनुष्टुप्,

उत्तमो अस्थोषधीनां तव वृक्षा उपस्तयः ।

उपस्तिरस्तु सोऽस्माकं यो अस्मां अभिदासति ॥ १ ॥

सबन्धुश्चासबन्धुश्च यो अस्मां अभिदासति ।

तेषां सा वृक्षाणामिवाहं भूयासमुत्तमः ॥ २ ॥

यथा सोम ओषधीनामुत्तमो हविषां कृतः ।

ललाशा वृक्षाणामिवाहं भूयासमुत्तमः ॥ ३ ॥ [२।५]

॥ १६ ॥

अपिः—शौनकः ॥ देवता—मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१ अनृत् त्रिपदा गायत्री-

२ अनुष्टुप्, ३ बृहतीगर्भा ककुम्भत्यनुष्टुप्, ४ त्रिपदा प्रतिष्ठा गायत्री ॥

आबयो अनाबयो रसस्त उग्र आबयो ।

आ ते करम्भमग्रासि ॥ १ ॥

विहल्हो नाम ते पिता मुदावती नाम ते माता ।

स हि न स्वमसि यस्स्वमात्मानमावयः ॥ २ ॥

तौविलिकेऽवेलयावायमैलव ऐलयीत् ।

बभ्रुश्च वभ्रुकुण्श्चापेहि निराल ॥ ३ ॥

अलसालसि पूर्वां सिलाब्जालास्युत्तरा

नीलागलसाला ॥ ४ ॥ [२।६]

॥ १७ ॥

अपिः—अथर्वा ॥ देवता—गर्भहृदयम् ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

यथेयं पृथिवी मही भूतानां गर्भमादेधे ।

एवा ते ध्रियतां गर्भोऽनु सूतुं सवितवे ॥ १ ॥

यथेयं पृथिवी मही दाधारमात्रं वनस्पतीन् ।

एवा ते ध्रियतां गर्भोऽनु सूतुं सवितवे ॥ २ ॥

यथेयं पृथिवी मही दाधार पर्वतान् गिरीन्

एवा ते ध्रियतां गर्भोऽनु सूतुं सवितवे ॥ ३ ॥

यथेयं पृथिवी मही दाधार विष्टितं जगत् ।

एवा ते ध्रियतां गर्भो अनु सूतुं सवितवे ॥ ४ ॥ [२।७]

॥ १८ ॥

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—ईश्याविनाशनम् ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

ईश्याया ध्राजिं प्रथमां प्रथमस्या उतापराम् ।

अग्निं हृदयं शोकं तं ते निर्वापयामसि ॥ १ ॥

यथा भूमिर्मृतमना मृतान्मृतमनस्तरा ।

यथोत मन्त्रुषो मन एवेर्योर्मृतं मनः ॥ २ ॥

अदो यत् ते हृदि श्रितं मनस्कं पतयिष्णुकम् ।

ततस्त ईश्यां मुञ्चामि निरूष्माणं हतेरिव ॥ ३ ॥ [२।८]

॥ १९ ॥

ऋषिः—शन्तातिः ॥ देवता—मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—अनुष्टुप्; २, ३ गायत्री ॥

पुनन्तु मा देवजनाः पुनन्तु मनवो धिया ।

पुनन्तु विश्वा भूतानि पर्वमानः पुनातु मा ॥ १ ॥

पर्वमानः पुनातु मा कस्वे दद्याय जीवसे ।

अथो अरिष्टतातये ॥ २ ॥

उभाभ्यां देव सवितः पवित्रेण सवेन च ।

अस्मान् पुनीहि चक्षसे ॥ ३ ॥ [२।९]

॥ २० ॥

ऋषिः—भृग्वज्रिराः ॥ देवता—यक्षमनाशनम् ॥ छन्दः—१ अतिजगती;

२ ककुम्भती प्रस्तारपङ्क्तिः; ३ सतःपङ्क्तिः ॥

अग्नेरिवास्य दहत एति शुष्मिण उतेव मत्तो विलपन्नपायति ।

अन्यमस्मदिच्छतु कं चिद्व्रतस्तपुर्वधाय नमो अस्तु त्वमने ॥ १ ॥

नमो रुद्राय नमो अस्तु त्वमने नमो राज्ञे वरुणाय त्विषीमते ।

नमो दिवे नमः पृथिव्यै नम ओषधीभ्यः ॥ २ ॥

अयं यो अभिशोचयिष्णुर्विंशं रूपाणि हरिता कृणोषि ।

तस्मै तेऽरुणाय बभ्रवे नमः कृणोमि वन्याय तुक्मर्ने ॥ ३ ॥ [२।१०]

॥ ३१ ॥

ऋषिः—शन्तातिः ॥ देवता—चन्द्रमाः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

इमा यास्तिस्रः पृथिवीस्तासां ह भूमिरुत्तमा ।

तासामधि स्वचो अहं भेषजं समु जग्रभस्

॥ १ ॥

श्रेष्ठमसि भेषजानां वसिष्ठ वीरुधानाम् ।

सोमो भगहव यामेषु देवेषु वरुणो यथा

॥ २ ॥

रेवतीरनाष्टषः सिषासवः सिषासथ ।

सुत स्थ केशदंष्ट्रारथो ह केशवर्धनीः

॥ ३ ॥ [३।१]

॥ २२ ॥

ऋषिः—शन्तातिः ॥ देवता—१ आदित्यरश्मिः, २, ३ मरुतः ॥ छन्दः—१,

३ त्रिष्टुप्; २ चतुष्टुपा मुग्जिगती ॥

कृष्णं नियानं हरयः सुपर्णा अपो वसाना दिवमुत् पतन्ति ।

त आववृन्नन्सर्दनादृतस्यादिद् घृतेन पृथिवीं व्यूदुः

॥ १ ॥

पयस्वतीः कृणुथाप ओषधीः शिवा यदेजथा मरुतो रुक्मवत्तसः ।

ऊर्जं च तन्न सुमतिं च पिन्वत यन्ना नरो मरुतः सिन्धुथा मधु ॥ २ ॥

उद्वल्लुतो मरुतस्तां हयतं वृष्टियां विश्वा निवतस्पृणति ।

एजाति गल्हा कन्धेव तुजैर्ह तुन्दाना पत्येव जाया ॥ ३ ॥ [३।२]

॥ २३ ॥

ऋषिः—शन्तातिः ॥ देवता—आपः ॥ छन्दः—१ अनुष्टुप्, २ त्रिष्टुप्

गायत्री; ३ परोष्णिक् ॥

सन्नुषीस्तदपसो दिवा नक्तं च सन्नुषीः ।

वरैरयक्रतुरहमपो देवीरुप ह्ये

॥ १ ॥

आता आपः कर्मण्यां सूचन्तिव्रतः प्रणीतये ।

सद्यः कृण्वन्स्वेतवे

॥ २ ॥

देवस्य सवितुः सवे कर्म कृण्वन्तु मानुषाः ।

यं नो भवन्त्वप ओषधीः शिवाः

॥ ३ ॥ [३१३]

॥ २४ ॥

ऋषिः—शन्तातिः ॥ देवता—आपः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

हिमवतः प्र स्रवन्ति सिन्धौ समह संगमः ।

आपो ह मह्यं तद् देवीर्दक्षे हृद्योतभेषजम्

॥ १ ॥

यन्मे अच्योरोदिद्योत पाण्योः प्रपदोश्च यत् ।

आपस्तत् सर्वं निष्करन् भिषजां सुभिषक्रमाः

॥ २ ॥

सिन्धुपत्नीः सिन्धुराज्ञीः सर्वा या नद्य स्थन ।

दत्त नस्तस्य भेषजं तेना वो भुनजामहे

॥ ३ ॥ [३१४]

॥ २५ ॥

ऋषिः—शुनःशेषः ॥ देवता—मन्याविनाशनम् ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

पञ्च च याः पञ्चाशच्च संयन्ति मन्या अभि ।

इतस्ताः सर्वा नश्यन्तु वाका अपचितामिव

॥ १ ॥

सप्त च याः सप्ततिश्च संयन्ति प्रैव्या अभि ।

इतस्ताः सर्वा नश्यन्तु वाका अपचितामिव

॥ २ ॥

नव च या नवतिश्च संयन्ति स्कन्ध्या अभि ।

इतस्ताः सर्वा नश्यन्तु वाका अपचितामिव

॥ ३ ॥ [३१५]

॥ २६ ॥

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—पाप्मा ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

अव मा पाप्मन्सृज वशी सन् सृडयासि नः ।

आ मा भद्रस्य लोके पाप्मन् धेह्यविहितम्

॥ १ ॥

यो नः पाप्मन् न जहासि कसु त्वा जहिमो वयम् ।

पथामनु व्यावर्तेनेऽन्ये पाप्मानु पथताम्

॥ २ ॥

अन्यत्रास्मन्न्युच्यत सहस्राक्षो अमर्त्यः ।

यं द्वेषाम तमृच्छतु यमु द्विष्मस्तमिजहि

॥ ३ ॥ [३१६]

॥ २७ ॥

ऋषिः—भृगुः ॥ देवता—यमः; निऋतिः ॥ छन्दः—१, ३ जगती;
२ त्रिष्टुप् ॥

देवाः कपोतं हृषितो यदिच्छन् दूतो निऋत्या हृदमाजगाम ।
तस्मा अर्चाम कृण्वाम निऋतिं शं नो अस्तु द्विपदे शं चतुष्पदे ॥ १ ॥
शिवः कपोतं हृषितो नो अस्त्वनागा देवाः शकुनो गृहं नः ।
अग्निर्हि विप्रो जुषतां हविर्नः परि हेतिः पक्षिणीं वृणक्तु ॥ २ ॥
हेतिः पक्षिणी न दभ्यास्मानाष्टी पदं कृणुते अग्निधाने ।
शिवो गोभ्य उत पुरुषेभ्यो नो अस्तु मा नो देवा इह
हिंसीत् कपोतः ॥ ३ ॥ [३।७]

॥ २८ ॥

ऋषिः—भृगुः ॥ देवता—यमः; निऋतिः ॥ छन्दः—१ त्रिष्टुप्; २ अनुष्टुप्;
३ जगती ॥

ऋचा कपोतं जुदत प्रणोदमिषं मदन्तः परि गां नयामः ।
सं लोभयन्तो दुरिता पदानि हिंत्वा न ऊजं प्र पदात् पाथेहः ॥ १ ॥
परिमे अग्निमर्षत परिमे गामनेषत ।
देवेष्वक्रतु अवः क इमो आ दधर्षति ॥ २ ॥
यः प्रथमः प्रवर्तमानसादः बहुभ्यः पन्थामनुपस्पशानः ।
योऽश्वेशे द्विपदो यश्चतुष्पदस्तस्मै यमाय नमो
अस्तु मृत्यवे ॥ ३ ॥ [३।८]

॥ २९ ॥

ऋषिः—भृगुः ॥ देवता—यमः; निऋतिः ॥ छन्दः—१, २ त्रिपदा
विराणामगायत्री; ३ सप्तपदा विराढष्टिः ॥

अमून् हेतिः पक्षिणी न्येतु यदुलूको वदति मोघमेतत् ।
यद् वा कपोतः पदममौ कृणोति ॥ १ ॥

यौ ते दूतौ निर्ऋत इदमेतोऽप्रहितौ प्रहितौ वा गृहं नः ।

कपोतोलुकाभ्यामपदं तदस्तु ॥ २ ॥

अवैरहस्यायेदमा पपत्यात् सुवीरताया इदमा ससद्यात् ।

पराङ्मव परा वद पराचीमनु संवतम् ।

यथा यमस्य स्वा गृहेऽरसं प्रतिचाकञ्चानाभूकं

प्रतिचाकञ्चान् ॥ ३ ॥ [११६]

॥ ३० ॥

अधिः—उपरिवभ्रवः ॥ देवता—शमी ॥ छन्दः—१ जगती; २ त्रिष्टुप्;

३ चतुष्पदा शङ्कुमत्यनुष्टुप् ॥

देवा इमं मधुना संयुतं सरस्वत्यामधि मयावचकृषुः ।

इन्द्र आसीत् सीरपतिः शतक्रतुः कीनाशा आसन् मरुतः

सदानवः ॥ १ ॥

यस्ते मदोऽवकेशो विकेशो येनाभिहस्यं पुरुषं कृणोषि ।

आरात् त्वदन्या वनानि वृद्धि स्वं शमि शतवलशा वि रोह ॥ २ ॥

वृहत्पलाशे सुभगे वर्षवृद्ध ऋतावरि ।

मातेव पुत्रेभ्यो मृड केशेभ्यः शमि ॥ ३ ॥ [११७]

॥ ३१ ॥

अधिः—उपरिवभ्रवः ॥ देवता—गौः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

आयं गौः पृश्निरक्रमीदसदन्मातरं पुरः ।

पितरं च प्रयन्स्त्वः ॥ १ ॥

अन्तश्चरति रोचना अस्य प्राणादपानतः ।

व्यव्यन्महिषः स्वः ॥ २ ॥

त्रिशद् धामा वि राजति वाक् पतङ्गो अशिश्नियत् ।

अति वस्तोरहर्द्यभिः ॥ ३ ॥ [११८]

॥ ३२ ॥

ऋषिः—१, २ चातनः; ३ अथर्वा ॥ देवता—१ अग्निः; २ रुद्रः;

३ मित्रावरुणौ ॥ छन्दः—१, ३ त्रिष्टुप्; २ प्रस्तारपङ्क्तिः ॥

अन्तर्दावे जुहुता स्वेतद यातुधानचयणं घृतेन ।

आराद् रक्षांसि प्रति दह स्वमग्ने न नो गृहाणामुप तीतपासि ॥ १ ॥

रुद्रो वो प्रीवा अशरैत् पिशाचाः पृष्टीवोऽपि शृण्णातु यातुधानाः ।

वीरुद् वो विश्वतोवीर्या यमेन समजीगतम् ॥ २ ॥

अभयं मित्रावरुणाविहास्तु नोऽर्चिषास्त्रिणो नुदतं प्रतीचः ।

मा ज्ञातारं मा प्रतिष्ठां विदन्त मिथो विज्ञाना उप

यन्तु मृत्यम्

॥ ३ ॥ [४।१]

॥ ३३ ॥

ऋषिः—जादिकायनः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—१, ३ गायत्री;

॥ २ ॥

२ अनुष्टुप् ॥

यस्येदमा रजो युजस्तुजे जना वनं स्वः ।

इन्द्रस्य रन्त्यं बृहत् ॥ १ ॥

नाष्टेष आ दधृषते धृषाणो धृषितः शवः ।

पुरा यथा व्यथिः श्रव इन्द्रस्य नाधृषे शवः ॥ २ ॥

स नो ददातु तां रयिमुरुं पिशङ्गसंशम् ।

इन्द्रः पतिस्तुविष्टमो जनेष्वा

॥ ३ ॥ [४।२]

॥ ३४ ॥

ऋषिः—चातनः ॥ देवता—अग्निः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

प्राग्नये वाचमीरय वृषभाय क्षितीनाम् । स नः पर्षदति द्विषः ॥ १ ॥

यो रक्षांसि निजूवैत्यग्निस्तिग्मेन शोचिषा ।

स नः पर्षदति द्विषः

॥ २ ॥

यः परस्याः परावतस्तिरो धम्वातिरोचते ।

स नः पर्षदति द्विषः

॥ ३ ॥

यो विश्वाभि विपश्यति भुवना सं च पश्यति ।

स नः पर्षदति द्विषः

॥ ४ ॥

यो अस्य पारे रजसः शुक्रो अभिरजायत ।

स नः पर्षदति द्विषः

॥ ५ ॥ [४।३]

॥ ३५ ॥

ऋषिः—कौशिकः ॥ देवता—वैश्वानरः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

वैश्वानरो न ऊतय आ प्र यातु परावत ।

अग्निर्नः सुष्टुतीरुप

॥ १ ॥

वैश्वानरो न आगमदिमं यज्ञं सजूरुप । अभिरुक्थेस्वंहसु

॥ २ ॥

वैश्वानरोऽङ्गिरसां स्तोममुक्थं च चाक्लपत् ।

एषं द्युम्नं स्वर्ग्यमत

॥ ३ ॥ [४।४]

॥ ३६ ॥

ऋषिः—अथर्वा ॥ (स्वस्त्ययनकामः) देवता—अग्निः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

ऋतावनं वैश्वानरमुतस्य ज्योतिषस्पतिम् ।

अजस्रं घर्मममिहे

॥ १ ॥

स विश्वा प्रति चाक्लप ऋतूरु सृजते वशी ।

यज्ञस्य वयं उत्तिरन्

॥ २ ॥

अग्निः परेषु धामसु कामो भूतस्य अभ्यस्य ।

सम्राडेको वि राजति

॥ ४ ॥ [४।५]

॥ ३७ ॥

ऋषिः—अथर्वा (स्वस्त्ययनकामः) देवता—चन्द्रमाः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

उप आगात् सहस्राक्षो युक्त्वा शपथो रथम् ।

शसारमन्विच्छन्न मम वृकह्वाभिमतो गृहम्

॥ १ ॥

परिणो वृङ्गिष्ठ शपथ हृदमग्निरिवा दहनम् ।

शसारमन्नं नो जहि दिवो वृद्धमिवाशनिः

॥ ३ ॥

यो नः शपादशपतः शपतो यश्च नः शपात् ।

शुने पेष्टमिवावचामं तं प्रत्यस्यामि मृत्यवे

॥ ३ ॥ [४।६]

॥ ३८ ॥

ऋषिः—अथर्वा (वर्चस्कामः) ॥ देवता—त्विषिः, बृहस्पतिः ॥

छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

सिंहे व्याघ्र उत या पृदाकौ त्विषिरग्नौ ब्राह्मणे सूर्ये या ।

इन्द्रं या देवी सुभगा जजान सा न ऐतु वर्चसा संविदाना ॥ १ ॥

या हस्तिनि द्वीपिनि या हिरण्ये त्विषिरप्सु गोषु या पुरुषेषु ।

इन्द्रं या देवी सुभगा जजान सा न ऐतु वर्चसा संविदाना ॥ २ ॥

रथे अक्षेष्वावृषभस्य वाजे वार्ते पर्जन्ये वरुणस्य शुभे ।

इन्द्रं या देवी सुभगा जजान सा न ऐतु वर्चसा संविदाना ॥ ३ ॥

राजन्ये दुन्दुभावायतायामश्वस्य वाजे पुरुषस्य मायौ ।

इन्द्रं या देवी सुभगा जजान सा न ऐतु वर्चसा संविदाना ॥ ४ ॥ [४।७]

॥ ३९ ॥

ऋषिः—अथर्वा (वर्चस्कामः) ॥ देवता—बृहस्पतिः ॥ छन्दः—१ जगतीः,

२ त्रिष्टुप्, ३ अनुष्टुप् ॥

यशो हविर्वर्धतामिन्द्रजुतं सहस्रवीर्यं सुभृतं सहस्कृतम् ।

प्रसर्वाणमनु दीर्घाय चर्चसे हविष्मन्तं मा वर्धय ज्येष्ठतातये ॥ १ ॥

अच्छा न इन्द्रं यशसं यशोभिर्यशस्विनं नमसाना विधेम ।

स नो रास्व राष्ट्रमिन्द्रजुतं तस्य ते रातौ यशसः स्याम ॥ २ ॥

यशा इन्द्रो यशा अभिर्यशाः सोमो अजायत ।

यशा विश्वस्य भूतस्याहमस्मि यशस्तमः ॥ ३ ॥ [४।८]

॥ ४० ॥

ऋषिः—१, २ अथर्वा (अमयकामः); ३ अथर्वा (स्वस्त्ययनकामः) ॥

देवता—१, २ मन्त्रोक्ताः, ३ इन्द्रः ॥ छन्दः—१, २ जगती, ३ अनुष्टुप् ॥

अभयं द्यावापृथिवी इहास्तु नोऽभयं सोमः सविता नः कृणोतु ।
 अभयं नोऽस्तुर्वान्तरिक्षं ससक्तवीणां च हविषाभयं नो अस्तु ॥ १ ॥
 अस्मै ग्रामाय प्रदिशश्चतस्र ऊर्जं सुभूतं स्वस्ति सविता नः कृणोतु ।
 अक्षविन्द्रो अभयं नः कृणोत्वन्यत्र राज्ञामभि यातु मन्युः ॥ २ ॥
 अनमित्रं नो अधरादनमित्रं न उत्तरात् ।
 इन्द्रानमित्रं नः पश्चादनमित्रं पुरस्कृधि ॥ ३ ॥ [४।९]

॥ ४१ ॥

ऋषिः—ऋषा ॥ देवता—मनआदयो दैव्या ऋषयः ॥ छन्दः—१ भुरिगनुष्टुप्;
 २ अनुष्टुप्; ३ त्रिष्टुप् ॥

मनसे चेतसे भिय आकृतय उत चित्तवे ।
 मत्स्यै श्रुताय चक्षसे विधेम हविषा वयम् ॥ १ ॥
 अपानाय व्यानाय प्राणाय भूरिधायसे ।
 सरस्वत्या उरुव्यचै विधेम हविषा वयम् ॥ २ ॥
 मा नो हासिषुर्ध्वयो दैव्या ये तनुपा ये नस्तन्वस्तनुजाः ।
 अमर्त्या मर्या अभि नः सचध्वमार्युधं प्रतरं जीवसे नः ॥ ३ ॥ [४।१०]

॥ ४२ ॥

ऋषिः—भृग्वज्रिराः (परस्परं चित्तैर्कीकरणकामः) ॥ देवता—मन्युः ॥
 छन्दः—१, २ भुरिगनुष्टुप्; ३ अनुष्टुप्

अव व्यामिव धन्वनो मन्युं तनोमि ते हुदः ।
 यथा संमनसौ भूत्वा सखायाविव सचावहे ॥ १ ॥
 सखायाविव सचावहा अव मन्युं तनोमि ते ।
 अधस्ते अश्मनो मन्युमुपास्यामसि यो गुरुः ॥ २ ॥
 अभि तिष्ठामि ते मन्युं पाष्यथा प्रपदने च ।
 यथावशो न वादिषो मम चित्तमुपायांसि ॥ ३ ॥ [५।१]

॥ ४३ ॥

ऋषिः—भृगुर्जिराः (पररपरं चित्तैकीकरणकामः) ॥ देवता—मन्युशर्मनम् ॥

ब्रन्दः—अनुष्टुप् ॥

अयं दुर्भो विमन्युकः स्वाय चारण्याय च ।

मन्योर्विमन्युकस्यायं मन्युशर्मन उच्यते ॥ १ ॥

अयं यो भूरिमूलः समुद्रमवतिष्ठति ।

दुर्भः पृथिव्या उच्यते मन्युशर्मन उच्यते ॥ २ ॥

वि ते हनव्यां शरणिं वि ते मुह्यां नयामसि ।

यथावशो न वादिषो मम चित्तमुपायसि ॥ ३ ॥ [५।२]

॥ ४४ ॥

ऋषिः—विश्वामित्रः ॥ देवता—मन्त्रोक्ताः ॥ ब्रन्दः—१, २ अनुष्टुप्;

३ त्रिपदा महावृहती ॥

अस्थाद् घौरस्थात् पृथिव्यस्थाद् विश्वमिदं जगत् ।

अस्थुर्वृक्षा ऊर्ध्वस्वप्नास्तिष्ठाद् रोगो अयं तव ॥ १ ॥

शते या भेषजानि ते सहस्रं संगतानि च ।

श्रेष्ठमास्त्रावभेषजं वसिष्ठं रोगनाशनम् ॥ २ ॥

रुदस्य मूत्रमस्य मृतस्य नाभिः ।

विषाणुका नाम वा असि पितृणां मूलादुत्थिता

वातीकृतनाशनी ॥ ३ ॥ [५।३]

॥ ४५ ॥

ऋषिः—अङ्गिराः, प्रचेताः, यमश्च ॥ देवता—दुःस्वप्ननाशनम् ॥ ब्रन्दः—१

पथ्या पङ्क्तिः, २ भुरिक्त्रिष्टुप्, ३ अनुष्टुप् ॥

पुरोऽपेहि मनस्पाप् किमर्शस्तानि शंससि ।

परेहि न त्वां कामये वृक्षां वनानि सं चर गृहेषु गोषु मे मनः ॥ १ ॥

अवशसां निःशसा यत् पराशसोपारिम जाग्रतो यत् स्वपन्तः ।

अग्निर्विश्वान्यप दुष्कृतान्वजुष्टान्यारे अस्मद् दधातु ॥ २ ॥

यदिन्द्र ब्रह्मणस्पतेऽपि मृषा चरामसि ।

प्रचेता न आजिरसो दुरितात् पास्वंहसः

॥ ३ ॥ [५१४]

॥ ४६ ॥

अधिः—अङ्गिराः; प्रचेताः; यमश्च ॥ देवता—दुःस्वप्ननाशनम् ॥ छन्दः—१

विष्टारपङ्क्तिः; २ शक्वरीगर्भा पञ्चपदा जगती; ३ अनुष्टुप् ॥

यो न जीवोऽसि न मृतो देवानाममृतगर्भोऽसि स्वप्न ।

वरुणानी ते माता यमः पितारर्कामासि

॥ १ ॥

विद्य ते स्वप्न जनित्र देवजामीनां पुत्रोऽसि यमस्य करणः ।

अन्तकोऽसि मृत्युरसि ।

ते त्वा स्वप्न तथा सं विद्य स नः स्वप्न दुःस्वप्नयात् पाहि ॥ २ ॥

यथा कलां यथा शफं यथयं संनयन्ति ।

एवा दुःस्वप्न्यं सर्वं द्विषते सं नयामसि

॥ ३ ॥ [५१५]

॥ ४७ ॥

अधिः—अङ्गिराः; प्रचेताः; यमश्च ॥ देवता—१ असिः; २ विश्वेदेवाः;

३ सुधन्वा ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

अग्निः प्रातःसवने पास्वस्मान् वैश्वानरो विश्वकृद् विश्वशंभूः ।

स नः पावको द्रविणे दधात्वायुष्मन्तः सहमघाः स्याम ॥ २ ॥

विश्वे देवा मरुत इन्द्रो अस्मानस्मिन् द्वितीये सवने नं जह्युः ।

आयुष्मन्तः प्रियमेषां वदन्तो वयं देवानां सुमनसो स्याम ॥ २ ॥

इदं तृतीयं सवनं कवीनामृतेन ये चमसमैरयन्त ।

ते सौधन्वनाः स्वरानशानाः स्विष्टि नो अभि वस्यो

नयन्तु ॥ ३ ॥ [५१६]

॥ ४८ ॥

अधिः—अङ्गिराः; प्रचेताः; यमश्च ॥ देवता—मन्त्रोक्ताः ॥

छन्दः—उष्णिक् ॥

इयेनोऽसि गायत्र्यञ्छन्दा अनु त्वा रभे ।

स्वस्ति मा सं वडास्य यज्ञस्योदष्टि स्वाहा ॥ १ ॥

अभुरसि जगञ्छन्दा अनु त्वा रभे ।

स्वस्ति मा सं वडास्य यज्ञस्योदष्टि स्वाहा ॥ २ ॥

बृषासि त्रिष्टुप्छन्दा अनु त्वा रभे ।

स्वस्ति मा सं वडास्य यज्ञस्योदष्टि स्वाहा ॥ ३ ॥ [५।७]

॥ ४९ ॥

ऋषिः—गार्ग्यः ॥ देवता—अग्निः ॥ छन्दः—१ अनुष्टुप्, २ जगती,

३ निचृजगती ॥

नहि ते अग्ने तन्वः क्रूरमानंश मर्यः ।

कपिर्बभस्ति तेजं स्वं जरायु गौरिव ॥ १ ॥

मेषहव वै सं च वि चोर्वैष्यसे यदुत्तरद्रावुपरश्च खादतः ।

शीष्णां शिरोऽप्तसाप्तो अर्दयञ्छून् बभस्ति हरितेभिरासभिः ॥ २ ॥

सुपण्यां वाचमकृतोप यव्याखरे कृष्णा इषिरा अनर्तिषुः ।

नि यज्ञियन्त्युपरस्य निष्कृतिं पुरु रेतो दधिरे सूर्यश्रितः ॥ ३ ॥ [५।८]

॥ ५० ॥

ऋषिः—अथर्वा (अभयकामः) ॥ देवता—अग्निनौ ॥ छन्दः—१ विराड्-

जगती, २, ३ पथ्या पङ्क्तिः ॥

हतं तदं समङ्कमाखुमन्विना छिन्नं शिरो अपि पृष्टीः शृणीतम् ।

यवाज्जेदुदानपि नष्टतं सुखमथामयं कृणुत धान्याय ॥ १ ॥

सद्वै हे पतङ्ग है जभ्य हा उपक्वस ।

ब्रह्मोवासंसियतं हविरनदन्त हमान् यवानर्हिसन्तो अपोदित ॥ २ ॥

सर्दापते वधापते तृष्टजम्भा आ शृणोत मे ।

व आरण्या व्यद्वरा ये के च स्थ

व्यद्वरास्तान्सर्वान्जम्भयामसि

॥ ३ ॥ [५।९]

॥ ५१ ॥

ऋषिः—अन्तातिः ॥ देवता—१ सोमः, २ आपः, ३ वरुणः ॥ छन्दः—१

गायत्री, २ त्रिष्टुप्, ३ जगती ॥

वाचोः पुतः पवित्रेण प्रत्यक् सोमो अति द्रुतः ।

इन्द्रस्य युज्यः सखा

॥ १ ॥

आपो अस्मान् मातरः सूदधन्तु घृतेन नो घृतपवः पुनन्तु ।

विश्वं हि रिपं प्रवहन्ति देवीरुदिदाम्यः शुचिरा पृत एमि

॥ २ ॥

यत् किं चेदं वरुण दैव्ये जनेऽभिद्रोहं मनुष्याऽश्नन्ति ।

अचिरया चेत् तव धर्मा युयोपिम मा नस्तस्मादेनसो

देव रीरिषः

॥ ३ ॥ [५१०]

॥ ५२ ॥

ऋषिः—भागतिः ॥ देवता—१ सूर्यः, २ गावः, ३ भेषजम् ॥

छन्दः—अनुष्टुप् ॥

सत् सूर्यो दिव एति पुरो रक्षांसि निजूर्वन् ।

आदित्यः पर्वतेभ्यो विश्वदृष्टो अदृष्टहा

॥ १ ॥

नि गावो गोष्ठे असदन् नि मृगासो आवेक्षत ।

न्युभयो नदीनां न्यःपृष्टा अलिप्तत

॥ २ ॥

आयुर्ददं विपाश्रितं श्रुतां कण्वस्य वीरुधम् ।

आभारिषं विश्वभेषजमस्यादृष्टान् नि शमयत्

॥ ३ ॥ [५११]

॥ ५३ ॥

ऋषिः—बृहच्छुक्रः ॥ देवता—पृथिव्यादयो मनोक्ताः ॥ छन्दः—१ जगती,

२, ३ त्रिष्टुप् ॥

पौशं म इदं पृथिवी च प्रचेतसौ शुक्रो बृहन् दक्षिणया पिपतुं ।

अनु स्वधा चिकित्तां सोमो अग्निर्वायुर्नः पातु सविता भगव

॥ १ ॥

पुनः प्राणः पुनरात्मा न ऐतु पुनश्चक्षुः पुनरसुर्न ऐतु ।

वैश्वानरो नो अदधस्तेनपा अन्तस्तिष्ठाति दुरितानि विश्वा

॥ २ ॥

सं वचैसा पयसा सं तनूभिरगन्महि मनसा सं शिवेन ।

स्वष्टा नो अन्न वरीयः कृणोत्वनु नो माष्टु तन्वो ।

यद् विरिष्टम्

॥ ३ ॥ [५।२]

॥ ५४ ॥

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—अग्नीषोमौ ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

इदं तद् युज उत्तरमिन्द्रं शुभ्रभाभ्यष्टये ।

अस्य चित्रं श्रियं मुहीं वृष्टिरिव वर्षया तृणम्

॥ १ ॥

अस्मै चित्रमग्नीषोमावस्मै चारयत रयिम् ।

इमं राष्ट्रस्याभीवर्गे कृणुत युज उत्तरम्

॥ २ ॥

सर्वन्धुश्चासर्वन्धुश्च यो अस्मौ अभिदासति ।

सर्वं तं रन्धयासि मे यजमानाय सुन्वते

॥ ३ ॥ [५।३]

॥ ५५ ॥

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—१ विश्वेदेवाः; २, ३ रुद्रः ॥ छन्दः—१, ३ जगती; २ त्रिष्टुप् ॥

ये पन्थानो बहवो देवयाना अन्तरा द्यावापृथिवी संचरन्ति ।

तेषामज्यानि यतमो वहति तस्मै मा देवाः परि धत्तेह सर्वे ॥ १ ॥

ग्रीष्मो हेमन्तः शिशिरो वसन्तः शरद् वर्षाः स्विते नो दधात ।

आ नो गोषु भजता प्रजाया निवात इद् वः शरणे स्याम ॥ २ ॥

इदावसुराय परिवसुराय संवत्सुराय कृणुता बहुक्षमः ।

तेषां वयं सुमतौ यजिज्ञानामपि भद्रे सौमनसे स्याम ॥ ३ ॥ [५।४]

॥ ५६ ॥

ऋषिः—रान्तातिः ॥ देवता—विश्वेदेवाः; २, ३ रुद्रः; ॥ छन्दः—१ उष्णिग्-
गर्भा पथ्या पङ्क्तिः; २ निचृदनुष्टुप्; ३ विराडनुष्टुप् ॥

मा नो देवा अर्हिवर्ध्नीत सतोकान्सहपूरुषान् ।

संयतं न वि ष्येद् द्यात्तं न सं यमक्षमो देवजनेभ्यः ॥ १ ॥

नमोऽस्त्वसिताय नमस्तिरश्चिराजये ।

स्वजाय बभ्रवे नमो नमो देवजनेभ्यः ॥ २ ॥

सं ते हन्मि दता दतः समु ते हन्वा हनू ।

सं ते जिह्या जिह्वां सम्वास्नाह आस्यम् ॥ ३ ॥ [१५]

॥ ५७ ॥

ऋषिः—शन्तातिः ॥ देवता—१, २ रुद्रः; ३ [भेषजम्] ॥ छन्दः—१,

२ अनुष्टुप्; ३ पद्या बृहती ॥

इदमिद् वा व भेषजमिद् रुद्रस्य भेषजम् ।

येनेषुमेकतेजनां शतशल्यामपब्रवत् ॥ १ ॥

जालाषेणाभि बिञ्चत जालाषेणोप सिञ्चत ।

जालाषमग्रं भेषजं तेन नो मृड जीवसे ॥ २ ॥

शं च नो मयश्च नो मा च नः किं चनाममत् ।

क्षमा रूपो विश्वं नो अस्तु भेषजं सर्वं नो अस्तु भेषजम् ॥ ३ ॥ [१६]

॥ ५८ ॥

ऋषिः—अथर्वा (यशस्कामः) ॥ देवता—इन्द्रादयो मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१

जगती; २ प्रस्तारपङ्क्तिः; ३ अनुष्टुप् ॥

यशसं मेन्द्रो मववान् कृणोतु यशसं द्यावापृथिवी उभे इमे ।

यशसं मा देवः सविता कृणोतु प्रियो दातुर्दक्षिणाया इह स्याम ॥ १ ॥

यथेन्द्रो द्यावापृथिव्योर्यशस्वान् यथाप ओषधीषु यशस्वतीः ।

एवा विश्वेषु देवेषु वयं सर्वेषु यशसः स्याम ॥ २ ॥

यशा इन्द्रो यशा अग्निर्यशः सोमो अजायत ।

यशा विश्वस्य भुतस्याहमस्मि यशस्तमः ॥ ३ ॥ [१७]

॥ ५९ ॥

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—१ अरुन्धत्यादयो मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

अ॒न॒दु॒द्भ्य॒स्त्वं प्र॒थमं॑ धे॒नुभ्य॒स्त्वम॑रु॒न्धति॑ ।
 अ॒धे॒नवे॑ व॒यसे॑ श॒र्मे य॒च्छ च॑तु॒ष्पदे॑ ॥ १ ॥
 श॒र्मे य॒च्छ॒वोष॑धिः स॒ह दे॒वीर॑रु॒न्धती॑ ।
 क॒र॒त् प॒यस्व॑न्तं गो॒ष्ठम॑य॒चमो॑ उ॒त पू॒रुषा॑न् ॥ २ ॥
 वि॒श्वरू॑पां सु॒भगा॑म॒च्छाव॑दामि जी॒व॒जाम् ।
 सा नो॑ रु॒द्रस्या॒स्तां ह॑तिं दूरं न॑यतु गो॒मयः॑ ॥ ३ ॥ [६।८]
 ॥ ६० ॥

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—अयमा ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

अ॒यमा या॑त्य॒यमा॑ पुर॒स्ताद् वि॒षित॑स्तुपः ।
 अ॒स्या इ॒च्छ॒न्नमु॒वै प॑ति॒मुत॑ जा॒याम॑जान॒ये ॥ १ ॥
 अ॒श्रम॑दि॒षम॑य॒मन्न॑न्यासां स॒मनं॑ य॒ती ।
 अ॒ङ्गो न्व॑य॒मन्न॑स्या अ॒न्याः स॒मन॑मा॒यति॑ ॥ २ ॥
 धा॒ता दा॑धार पृथि॒र्वी धा॒ता द्या॑मु॒त सूर्य॑म् ।
 धा॒तास्या॑ अ॒मुवै॑ पतिं द॒धातु॑ पति॒क्राम्य॑म् ॥ ३ ॥ [६।९]
 ॥ ६१ ॥

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—रुद्रः ॥ छन्दः—१ त्रिष्टुप्;

२, ३ भुरिक् त्रिष्टुप्

म॒द्यमा॑पो म॒धुम॑दे॒रय॑न्तां म॒द्यं सू॒रो अ॑भर॒ज्योति॑षे क॒म् ।
 म॒द्यं दे॒वा उ॒त वि॒श्वे त॑पो॒जा म॒द्यं दे॒वः स॒विता॑ व्य॒चो धा॑त् ॥ १ ॥
 अ॒हं वि॒वेच॑ पृथि॒वीमु॒त द्या॑म॒हम॑तूर॒जन॑यं स॒प्त सा॑कम् ।
 अ॒हं स॒त्यम॑नृतं यद् व॒दाम्य॑हं दै॒वीं परि॑ वाचं वि॒शश्च॑ ॥ २ ॥
 अ॒हं ज॑जान पृथि॒वीमु॒त द्या॑म॒हम॑तूर॒जन॑यं स॒प्त सि॒न्धून् ।
 अ॒हं स॒त्यम॑नृतं यद् व॒दामि॑ यो अ॒ग्नीषो॑माव॒जुषे॑
 स॒खाया॑ ॥ ३ ॥ [६।१०]

॥ ६२ ॥

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—वैश्वानरादयो मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

वैश्वानरो रश्मिभिर्नः पुनातु वातः प्रायेनेषिरो नमोभिः ।
 आवापृथिवी पर्यसा पर्यस्वती ऋतावरी यज्ञिये नः पुनीताम् ॥ १ ॥
 वैश्वानरीं सृनुतामा रभध्वं यस्या आशास्तन्वो वीतपृष्ठाः ।
 तथा गृणन्तः सधमादेष वयं स्याम पतपो रयीणाम् ॥ २ ॥
 वैश्वानरीं वचैस् रभध्वं शुद्धा मवन्तः शुचयः पावकाः ।
 इहेदया सधमादं मदन्तो ज्योक् पश्येम
 सूर्यमुच्चरन्तम् ॥ ३ ॥ [७११]

॥ ६३ ॥

ऋषिः—दरुहणः (१—३ आयुर्वचोबलकामः) ॥ देवता—१ निर्ऋतिः;
 २ यमः; ३ मृत्युः; ४ अग्निः ॥ छन्दः—१—३ जगती (? त्रिष्टुप्);
 ४ अनुष्टुप् ॥

यत् ते देवी निर्ऋतिराबन्ध दामं प्रोवास्वविमोक्षं यत् ।
 तत् ते वि व्याम्यायुषे वचसे ब्रह्मायादोमदमज्ञमहि प्रसूतः ॥ १ ॥
 नमोऽस्तु ते निर्ऋते तिग्मतेजोऽयस्मयान् वि चृता बन्धपाशान् ।
 यमो मद्वा पुनरित् त्वां ददाति तस्मै यमाय नमो अस्तु मृत्यवे ॥ २ ॥
 अयस्मये द्रुपदे वैधिष इहाभिहितो मृत्युभिर्ये सहस्रम् ।
 यमेन त्वं पितृभिः संविदान इत्तमं नाकमधि रोहयेयम् ॥ ३ ॥
 संसमिद् युवसे वृषन्नमे विश्वान्ययं आ ।
 इडस्पदे समिध्यसे स नो वसून्वा भर ॥ ४ ॥ [७१२]
 ॥ ६४ ॥

ऋषिः—अथर्वी ॥ देवता—तामनस्यम् ॥ छन्दः—१, ३ अनुष्टुप्,
 २ त्रिष्टुप् ॥

सं जानीध्वं सं पृच्यध्वं सं वो मनीसि जानताम् ।
 देवा भागं यथा पूर्वं संजानाना उपासते ॥ १ ॥
 समानो मन्त्रः समितिः सगानी समानं व्रतं सह चित्तमेषाम् ।
 समानेन वो हविषा जुहोमि समानं चेतो अभिसंविशध्वम् ॥ २ ॥

स॒मानि व॒ आकू॑तिः स॒माना हृद॑यानि वः ।

स॒मानम॑स्तु वो म॒नो यथा॑ वः सु॒सहा॑सति

॥ ३ ॥ [७।३]

॥ ६५ ॥

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—पराशरः; इन्द्रः ॥ छन्दः—१ पथ्या पङ्क्तिः,

२, ३ अनुष्टुप्; ॥

अव॑ म॒न्युरवा॑युताव॑ बा॒हू म॑नोयुजा ।

परा॑शर॒ एवं तेषां॑ परा॒म्वं शु॒ष्मम॑र्दया॒धा नो॑ र॒यिमा कृ॑धि

॥ १ ॥

निर्ह॑स्तेभ्यो नैर्ह॑स्तं यं दे॒वाः शरु॑मस्यथ ।

वृ॒श्चामि॑ शत्रू॒णां बा॒हू न॑नेन॒ हवि॑षा ह॒म्

॥ २ ॥

इन्द्र॑श्चकार॒ प्रथ॑मं नैर्ह॑स्तमसुरेभ्यः ।

जय॑न्तु स॒त्वा॒नो मम॑ स्थि॒रेणेन्द्रे॑ण मे॒दिना॑

॥ ३ ॥ [७।४]

॥ ६६ ॥

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—१ त्रिष्टुप्; २, ३ अनुष्टुप् ॥

निर्ह॑स्तः शत्रु॑रभि॒दास॑न्नस्तु॒ ये सेना॑भि॒र्युध॑मायन्त्य॒स्मान् ।

सम॑र्पयेन्द्र॒ मह॑ता व॒धेन॑ द्रा॒त्वेषाम॑घ॒हरो वि॑विद्धः

॥ १ ॥

आ॒तन्वा॒ना आ॒वच्छ॑न्तोऽस्थ॑न्तो॒ ये च धा॑वथ ।

निर्ह॑स्ताः शत्र॑वः स्थि॒नेन्द्रो॑ वोऽद्य॒ परा॑शरीत्

॥ २ ॥

निर्ह॑स्ताः सन्तु॒ शत्र॑वोऽङ्गै॒षां म्ना॑पयामसि ।

अथै॑षामिन्द्र॒ वेदा॑सि श॒तशो॑ वि भ॒जाम॑है

॥ ३ ॥ [७।५]

॥ ६७ ॥

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

परि॑ व॒स्मानि॑ स॒र्वत॑ इन्द्रः प॒षा च॑ स॒स्त्रतुः॑ ।

मु॒ह्यन्त्व॑द्यामूः सेना॑ अ॒भि॒त्रा॒णां पर॑स्त॒राम्

॥ १ ॥

मू॒ढा अ॒भि॒त्रा॒श्चर॑ताशी॒र्षाण॑ ह॒वाह॑यः ।

तेषां॑ वो अ॒भि॒मू॒ढाना॑मिन्द्रो॒ हन्तु॑ वरै॒वरम्

॥ २ ॥

ऐषु नष्ट वृषाजिनं हरिणस्य भियं कृषि ।

पराङ्मित्र एषस्वर्वाची गौरुपेषु ॥ ३ ॥ [७।६]

॥ ६८ ॥

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—सवित्रादयो मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१ पुरोत्रिण्ड-

तिशक्वरीगर्भा चतुष्पदा जगती; २ अनुष्टुप्; ३ अतिजगतीगर्भा त्रिष्टुप् ॥

आयमगन्तसविता क्षुरेणोष्णेन वाय उदकेनेहि ।

आदित्या रुद्रा वसव उन्दन्तु सचेतसः सोमस्य राज्ञो

वपत् प्रचेतसः

॥ १ ॥

अदितेः इमंश्च वपस्त्वाप उन्दन्तु वर्चसा ।

चिकित्सतु प्रजापतिर्दीर्घायुस्वाय चक्षसे

॥ २ ॥

येनावपत् सविता क्षुरेण सोमस्य राज्ञो वरुणस्य विद्वान् ।

तेन ब्रह्माणो वपतेदमस्य गोमानश्चवानयमस्तु प्रजावान् ॥ ३ ॥ [७।७]

॥ ६९ ॥

ऋषिः—अथर्वा (वर्चस्कामो यशस्कामश्च) ॥ देवता—वृहस्पतिः; अश्विनौ ॥

छन्दः—अनुष्टुप् ॥

गिरावरगराटेषु हिरण्ये गोषु यद् यशः ।

सुरायां लिङ्गयमानायां कृत्वाले मधु तन्मयि

॥ १ ॥

अश्विना सारधेण मा मधुनाङ्कं शुभस्पती ।

यथा भर्गस्वतीं वाचमवदानि जनां अनु

॥ २ ॥

मयि वर्चो अथो यशोऽथो यज्ञस्य यत् पर्यः ।

तन्मयि प्रजापतिर्दिवि द्यामिव दंहतु

॥ ३ ॥ [७।८]

॥ ७० ॥

ऋषिः—काङ्क्षायनः ॥ देवता—अग्न्या ॥ छन्दः—जगती ॥

यथा मांसं यथा सुरा यथावा अधिदेवने ।

यथा पुंसो बृषण्यत स्त्रियां निह्नयते मनः ।

एवा ते अग्नये मनोऽधि वसे नि ह्नयताम्

॥ १ ॥

यथा हस्ती हस्तिन्याः पदेन पदमुद्युजे ।

यथा पुंसो वृषण्यत स्त्रियां निहन्यते मनः ।

एवा ते अह्नये मनोऽधि वस्ते नि हन्यताम्

॥ २ ॥

यथा प्रथिर्यथोपथिर्यथा नभ्यं प्रधावधि ।

यथा पुंसो वृषण्यत स्त्रियां निहन्यते मनः ।

एवा ते अह्नये मनोऽधि वस्ते नि हन्यताम्

॥ ३ ॥ [७।९]

॥ ७१ ॥

ऋषिः—महा ॥ देवता—१, २ अग्निः; ३ विश्वे देवाः ॥ छन्दः—१, २

जगती; ३ त्रिष्टुप् ॥

यदन्नमग्निं बहुधा विरूपं हिरण्यमश्वमत गामजामविम् ।

यदे किं च प्रतिजमहाहमग्निष्टदा सुहुतं कृणोतु

॥ १ ॥

यन्मा हतमहुतमाजगामं दत्तं पितृभिरनुमतं मनुष्यैः ।

यस्मान्मे मनु उदिव रारंजीत्यग्निष्टदा सुहुतं कृणोतु

॥ २ ॥

यदन्नमग्निं नृतेन देवा हस्यन्नदास्यन्न सैगणामि ।

वैश्वानरस्य महतो महिम्ना शिवं मह्यं मधुमदस्वन्नम् ॥ ३ ॥ [७।१०]

॥ ७२ ॥

ऋषिः—अथर्वाङ्गिराः ॥ देवता—शेपोऽर्कः ॥ छन्दः—१ जगती;

२ अनुष्टुप्; ३ भुरिगनुष्टुप् ॥

यथासितः प्रथयते वशां अनु वरुषि कृष्वन्नसुरस्य मायया ।

एवा ते शेषः सहसायमर्कोऽह्मगनाङ्गं संसमकं कृणोतु

॥ १ ॥

यथा पसस्तायादरं वातेन स्थूलमं कृतम् ।

यावत् परस्वतः पसस्तावत् ते वर्धतां पसः

॥ २ ॥

यावदङ्गिनिं पारस्वतं हास्तिनं गार्दभं च यत् ।

यावदश्वस्य वाजिनस्तावत् ते वर्धतां पसः

॥ ३ ॥ [७।११]

॥ ७३ ॥

अधिः—अथर्वा ॥ देवता—वरुणादयो मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१, ३ भुरिक्
त्रिष्टुप्; २ त्रिष्टुप् ॥

एह यातु वरुणः सोमो अग्निर्वृष्टस्पतिर्वसुभिरेह यातु ।
अस्य श्रियमुपसंयातु सर्वं वृष्टस्य चेतुः समनसः सजाताः ॥ १ ॥
यो वः शुभ्रो हृदयेऽन्तराकूतिया वो मनसि प्रविष्टा ।
तान्सर्वीविषामि हविषा घृतेन मयि सजाता रमतिवो अस्तु ॥ २ ॥
इहैव स्त माप याताभ्यस्मत् पूषा प्रस्तादपथं वः कृणोतु ।
वास्तोस्पतिरजु वो जोहवीतु मयि सजाता रमतिवो अस्तु ॥ ३ ॥ [८११]

॥ ७४ ॥

अधिः—अथर्वा ॥ देवता—ब्रह्मणस्पत्यादयो मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१, २
अनुष्टुप्; ३ त्रिष्टुप् ॥

सं वः पृथ्यन्तां तन्वः सं मनीसि समु व्रता ।
सं वोऽयं ब्रह्मणस्पतिर्भगः सं वो अजीगमत् ॥ १ ॥
संज्ञपनं वो मनसोऽथो संज्ञपनं हृदः ।
अथो भगस्य यच्छान्तं तेन संज्ञपयामि वः ॥ २ ॥
यथादित्या वसुभिः संबभूवुर्मरुद्भिर्ह्यग्रा अहणीयमानाः ।
एवा त्रिणामअहणीयमान इमान्जनान्समनसस्कृषहि ॥ ३ ॥ [८१२]

॥ ७५ ॥

अधिः—ऋग्वन्धः (सप्तनक्षत्रकामः) ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—१, २
अनुष्टुप्; ३ षट्पदा जगती ॥

निरमुं जुह ओकसः सपत्नो यः पृतन्यति ।
नैर्बाध्येन हविषेन्द्र एनं पराशरीत् ॥ १ ॥
परमां तं परावतमिन्द्रो जुदतु वृत्रहा ।
यतो न पुनरायति शश्वतभ्यः समाभ्यः ॥ २ ॥

एतु तिस्रः परावत एतु पञ्च जनाँ अति ।

एतु तिस्रोऽति रोचना यतो न पुनरायति शश्वतीभ्यः ॥

समाभ्यो यावत् सूर्यो असद् दिवि

॥ ३ ॥ [८।३]

॥ ७६ ॥

ऋषिः—कवन्धः ॥ देवता—सान्तपनाभिः ॥ छन्दः—१, २, ४ अनुष्टुप्

३ ककुम्भत्यनुष्टुप् ॥

य एनं परिधीदन्ति समादधति चक्षुसे ।

संप्रेद्धौ अग्निर्जिह्वाभिरुदेतु हृदयादधि

॥ १ ॥

अग्नेः सांतपनस्याहमायुषे पदमा रभे ।

अन्धातिथ्यस्य पश्यति धूममुद्यन्तमास्यतः

॥ २ ॥

यो अस्य समिधं वेदं क्षत्रियेण समादिताम् ।

नाभिहारे पदं नि दधाति स मृत्यवे

॥ ३ ॥

नैनं म्रन्ति पर्यायिणो न सज्जा अव गच्छति ।

अग्नेर्यः क्षत्रियो विद्वाक्कामं गृह्णास्यायुषे

॥ ४ ॥ [८।४]

॥ ७७ ॥

ऋषिः—कवन्धः ॥ देवता—जातवेदाः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

अस्थाद् द्यौरस्थात् पृथिव्यस्थाद् विश्वमिदं जगत् ।

आस्थाने पर्वता अस्थुः स्थान्यश्वाँ अतिष्ठिपम्

॥ १ ॥

य उदानं पुरायणं य उदानणन्यायनम् ।

आवर्तनं निवर्तनं यो गोपा अपि तं हुवे

॥ २ ॥

जातवेदो नि वर्तय शतं तं सन्स्वावृतः ।

सहस्रं त उपावृतस्ताभिर्नः पुनरा कृषि

॥ ३ ॥ [८।५]

॥ ७८ ॥

ऋषिः—अथवा ॥ देवता—१, २ चन्द्रमाः, ३ स्वष्टा ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

तेन भूतेन हविषायमा प्यायतां पुनः ।

जायां यामस्मा आवाचुस्तां रसेनाभि वर्धताम्

॥ १ ॥

अभि वर्धतां पयसाभि राष्ट्रेण वर्धताम् ।

रय्या सहस्रवर्चसेमौ स्तामनुपक्षितौ

॥ २ ॥

स्वष्टा जायामजनयत् स्वष्टास्थे त्वां पतिम् ।

स्वष्टा सहस्रमायूषि दीर्घमायुःकृणोतु वाम्

॥ ३ ॥ [८१३]

॥ ७९ ॥

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—संस्फानम् ॥ छन्दः—१, २ गायत्री; ३ त्रिपदा
प्राजापत्या गायत्री ॥

अयं नो नभसस्पतिः संस्फानो अभि रचतु ।

असमातिं गृहेषु नः

॥ १ ॥

स्वं नो नभसस्पत ऊर्जं गृहेषु धारय ।

आ पुष्टमेत्वा वसु

॥ २ ॥

देव संस्फान सहस्रापोषस्येशिषे ।

तस्य नो रास्व तस्य नो धेहि तस्य ते भक्निवांसः स्याम ॥ ३ ॥ [८१७]

॥ ८० ॥

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—चन्द्रमाः ॥ छन्दः—१ भुरिगनुष्टुप्; २ अनुष्टुप्;
३ प्रस्तारपङ्क्तिः ॥

अन्तरिक्षेण पतति विश्वा भूतावचाकशत् ।

अनो दिव्यस्य यन्महस्तेना ते हविषा विधेम

॥ १ ॥

ये त्रयः कालकाब्जा दिवि देवाह्व श्रिताः ।

तान्सर्वानह्व ऊतयेऽस्मा अरिष्टतातये

॥ २ ॥

अप्सु ते जन्म दिवि ते सधस्थं समुद्रे अन्तर्महिमा ते पृथिव्याम् ।

अनो दिव्यस्य यन्महस्तेना ते हविषा विधेम

॥ ३ ॥ [८१८]

॥ ८१ ॥

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—आदित्याः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

यन्तासि यच्छसे हस्तावपु रचांसि सेधसि ।

प्रजां धनं च गृह्णानः परिहस्तो अभूदयम्

॥ १ ॥

परिहस्तं वि चारय योनिं गर्भाय चातवे ।

मयादे पुत्रमा धेहि तं स्वमा गर्भयागमे

॥ २ ॥

यं परिहस्तमग्निभरदितिः पुत्रकाम्भ्या ।

स्वष्टा तमस्या आ बध्नाद् यथा पुत्रं जनादिति

॥ ३ ॥ [८१९]

॥ ८२ ॥

ऋषिः—भगः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

आगच्छत आगतस्य नाम गृह्णाम्यायतः ।

इन्द्रस्य वृत्रघ्नो वन्वे वासवस्य शतक्रतोः

॥ १ ॥

येन सूर्या सावित्रमिधिनोहतुः पथा ।

तेन मामब्रवीद् भगो जायामा वहतादिति

॥ २ ॥

यस्तेऽङ्कशो वसुदानो बृहन्निन्द्र हिरण्ययः ।

तेनां जनियते जायां मध्वं धेहि शचीपते

॥ ३ ॥ [८१०]

॥ ८३ ॥

ऋषिः—भगः ॥ देवता—सूर्यादयः ॥ छन्दः—१—३ अनुष्टुप्, ४ द्विपदा

निचृदार्च्यनुष्टुप् ॥

अपचितः प्र पतत सुपर्णो वसतेरिव ।

सूर्यः कृणोतु भेषजं चन्द्रमा वोऽपोऽष्टतु

॥ १ ॥

एन्येका श्येन्येका कुण्यैका रोहिणी द्वे ।

सर्वासामग्रमं नामाव्रीरघीरपेतन

॥ २ ॥

असूतिका रामायण्यपचित् प्र पतिष्यति ।

खौरितः प्र पतिष्यति स गलुन्तो ननिष्यति

॥ ३ ॥

वीहि स्वामाहुतिं जुषाणो मनसा स्वाहा मनसा

यदिदं जुहोमि

॥ ४ ॥ [९११]

॥ ८४ ॥

ऋषिः—भगः ॥ देवता—निकृतिः ॥ छन्दः—१ भुरिग् जगती,

त्रिपदाऽऽर्ची बहती, ३ जगती, ४ भुरिग् त्रिष्टुप्, ॥

यस्यास्त आसनि घोरे जुहोम्येषां बद्धानामवसर्जनाय कम् ।

भूमिरिति त्वाभिप्रमन्वते जना निश्चैतिरिति त्वाहं परि वेद

सर्वतः

॥ १ ॥

भूते हविष्मती भवैष ते भागो यो अस्मासु ।

मुञ्चेमान्मूनेनसः स्वाहा

॥ २ ॥

एवो एवस्मर्जिर्धृतेऽनेहा त्वमयस्मयान् वि चृता बन्धपाशान् ।

यमो मह्यं पुनरित् त्वां ददाति तस्मै यमाय नमो अस्तु मृत्यवे ॥ ३ ॥

अयस्मये द्रुपदे बौधिस इहाभिहितो मृत्युभिर्ये सहजम् ।

यमेन त्वं पितृभिः संविद्वान उत्तमं नाकमधि रोहयेमम् ॥ ४ ॥ [१।२]

॥ ८५ ॥

ऋषिः—अथर्वा (यक्षमनाशनकामः) ॥ देवता—वनस्पतिः ॥

छन्दः—अनुष्टुप् ॥

वरणो वारयाता अयं देवो वनस्पतिः ।

यचमो यो अस्मिन्नाविष्टस्तमु देवा अवीवरन्

॥ १ ॥

इन्द्रस्य वचसा वयं मित्रस्य वरुणस्य च ।

देवानां सर्वेषां वाचा यचमं ते वारयामहे

॥ २ ॥

यथा वृत्र इमा आपस्तुस्तम्भ विश्वधा युतीः ।

एवा ते अग्निना यचमं वैश्वानरेण वारये

॥ ३ ॥ [१।३]

॥ ८६ ॥

ऋषिः—अथर्वा (वृषकामः) ॥ देवता—एकवृषः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

वृषेन्द्रस्य वृषा दिवो वृषा पृथिव्या अयम् ।

वृषा विश्वस्य भूतस्य त्वमेकवृषो भव

॥ १ ॥

समुद्र ईशे स्रवतामग्निः पृथिव्या वशी ।

चन्द्रमा नक्षत्राणामीशे त्वमेकवृषो भव

॥ २ ॥

सम्राडस्य सुराणां ककुन्मनुष्याणाम् ।

देवानामर्धभागसि त्वमेकवृषो भव

॥ ३ ॥ [१।४]

॥ ८७ ॥

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—ध्रुवः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

आ स्वाहा^१र्षमन्तर^२भूर्ध्रुवस्तिष्ठाविचाचलत् ।

विशस्वा सर्वा वाञ्छन्तु मा स्वदाष्टमधि अशत् ॥ १ ॥

इहैवेधि मापं व्योष्टाः पर्वतह्वाविचाचलत् ।

इन्द्रेहैव ध्रुवस्तिष्ठेह राष्ट्रमु धारय ॥ २ ॥

इन्द्र एतमदीक्षरद् ध्रुवं ध्रुवेण हविषा ।

तस्मै सोमो अधि ब्रवदयं च ब्रह्मणस्पतिः ॥ ३ ॥ [९।५]

॥ ८८ ॥

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—ध्रुवः ॥ छन्दः—१, २ अनुष्टुप्; ३ त्रिष्टुप् ॥

ध्रुवा द्यौर्ध्रुवा पृथिवी ध्रुवं विश्वमिदं जगत् ।

ध्रुवासः पर्वता इमे ध्रुवो राजा विशामयम् ॥ १ ॥

ध्रुवं ते राजा वरुणो ध्रुवं देवो बृहस्पतिः ।

ध्रुवं त इन्द्रश्चाग्निश्च राष्ट्रं धारयतां ध्रुवम् ॥ २ ॥

ध्रुवाऽच्युतः प्र मृणीहि शत्रून्क्षत्रूयतोऽधरान् पादयस्व ।

सर्वा दिशः समनसः सध्रीचीर्ध्रुवाय ते समितिः

कल्पतामिह ॥ ३ ॥ [९।६]

॥ ८९ ॥

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

इदं यत् प्रेण्यः शिरो दत्तं सोमेन वृण्यम् ।

ततः परि प्रजातेन हादं ते शोचयामसि ॥ १ ॥

शोचयामसि ते हादं शोचयामसि ते मनः ।

वातं धूमह्वं सध्रूयः^१ मा मेवान्वेतु ते मनः ॥ २ ॥

मह्यं स्वा मित्रावरुणौ मह्यं देवी सरस्वती ।

मह्यं स्वा मध्यं भूर्या उभावन्तौ समस्यताम् ॥ ३ ॥ [९।७]

॥ ९० ॥

ऋषिः—अथर्वी ॥ देवता—रुद्रः ॥ छन्दः—१, २ अनुष्टुप्; ३ आर्ची

भुरिगुष्णिक ॥

यां ते रुद्र इषुमास्यदङ्गैभ्यो हृदयाय च ।

हृदं तामथ त्वद् वयं विषृचीं वि वृहामसि ॥ १ ॥

थास्ते शतं धूमनयोऽङ्गान्यनु विष्टिताः ।

तासां ते सर्वासां वयं निर्विषाणि ह्वयामसि ॥ २ ॥

नमस्ते रुद्रास्यते नमः प्रतिहितायै ।

नमो विसृज्यमानायै नमो निपतितायै ॥ ३ ॥ [१६८]

॥ ९१ ॥

ऋषिः—भृग्वज्रिराः ॥ देवता—१, २ यक्ष्मनाशनम्; ३ आपः ॥

छन्दः—अनुष्टुप्; ॥

इमं यवमष्टायोगैः षड्योगैर्भिरचकृषुः ।

तेनां ते तन्वोऽरपोऽपाचीनमप व्यये ॥ १ ॥

न्यग् वातो वाति न्यक् तपति सूर्यः ।

नीचीनमन्था दुहे न्यग् भवतु ते रपः ॥ २ ॥

आप इद् वा उ भेषजीरापो अमीवचातनीः ।

आपो विश्वस्य भेषजीस्तास्ते कृण्वन्तु भेषजम् ॥ ३ ॥ [१६९]

॥ ९२ ॥

ऋषिः—अथर्वी ॥ देवता—वाजी ॥ छन्दः—१ जगती; २, ३ त्रिष्टुप् ॥

वातरंहा अव वाजिन् युज्यमान इन्द्रस्य याहि प्रसवे मनोजवाः ।

युञ्जन्तु त्वा मरुतो विश्ववेदस आ ते त्वष्टा पस्वु जवं दधातु ॥ १ ॥

जवस्ते अर्वन् निहितो गुहा यः रयेने वात उत योऽचस्व परीतः ।

तेन त्वं वाजिन् बलवान् बलानाजि जय समने पारयिष्युः ॥ २ ॥

तनू॒ष्टे वाजिन् तन्वां॑ नयन्ती वामम॒स्मभ्यं॑ धावन्तु शर्म॑ तुभ्यम् ।

अ॒हुतो॒ महो॑ ध॒रुणा॑ष दे॒वो दि॒र्वीव॑ ज्योतिः स्वमा

भिमीयात्

॥ ३ ॥ [१।१०]

॥ ९३ ॥

ऋषिः—शन्तातिः ॥ देवता—यमादयो मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

य॒मो म॒रु॒र्युर॒घमा॑रो नि॒र्ऋ॒थो व॒भ्रुः श॒र्वोऽस्ता॑ नील॒शिख॑ण्डः ।

दे॒व॒ज॒नाः से॒नयो॑त्तस्थिवांसस्ते अ॒स्माकं॑ परि॒ वृ॒ज॒जन्तु॑ वी॒रान् ॥ १ ॥

मन॑सा होमैर्हरसा धृतेन शर्वायास्त्र उत राज्ञे भवाय ।

न॒म॒स्येभ्यो॑ नम॑ एभ्यः कृ॒णोम्य॑न्यत्रास्मद॒घवि॑षा नयन्तु ॥ २ ॥

त्राय॑ध्वं नो अ॒घवि॑षाभ्यो व॒धाद् वि॒श्वे दे॒वा म॑रुतो विश्ववेदसः ।

अ॒ग्नीषो॑मा वरुणः पु॒त॒द॒क्षा वा॒ताप॑र्जन्ययोः सु॒मतौ॑ स्याम ॥ ३ ॥ [१०।१]

॥ ९४ ॥

ऋषिः—अथर्वाङ्गिराः ॥ देवता—सरस्वती ॥ छन्दः—१, ३ अनुष्टुप्,
२ विराड्जगती ॥

सं वो मना॑सि सं व॒ता स॒माकृ॑तीर्नमामसि ।

अ॒मी ये वि॒व्र॒ता स्थन् तान् वः सं न॑मयामसि ॥ १ ॥

अ॒हं गृ॑भ्णामि मन॑सा मना॑सि मम॑ चि॒त्तम॑नु चि॒त्तेभि॑रेत ।

म॒म व॑शेषु हृद॑यानि वः कृ॒णोमि॑ मम॑ या॒तम॑नुव॒र्त्मान् ए॒त ॥ २ ॥

ओते॑ मे द्यावा॑पृथि॒वी ओ॒ता दे॒वी सर॑स्वती ।

ओ॒तौ म॒ इन्द्र॑श्चा॒ग्निश्च॒र्यास्मे॒दं सर॑स्वति ॥ ३ ॥ [१०।२]

॥ ९५ ॥

ऋषिः—मृगङ्गिराः ॥ देवता—वनस्पतिः (कुष्ठः) ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

अ॒श्व॒त्थो दे॒वस॑दनस्तृती॒यस्या॑मितो दि॒वि ।

तत्रा॑मृत॒स्य च॑क्ष॒णं दे॒वाः कु॑ष्ठमवन्वत ॥ १ ॥

हि॒र॒ण्य॒यी नौर॑चर॒द्धि॒रण्य॑बन्धना दि॒वि ।

तत्रा॑मृत॒स्य पु॒ष्पं दे॒वाः कु॑ष्ठमवन्वत ॥ २ ॥

गर्भो अस्थोर्बधीनां गर्भो हिमवतामुत ।

गर्भो विश्वस्य भूतस्येमं मे अगदं कृधि ॥ ३ ॥ [१०।३]

॥ ९६ ॥

ऋषिः—भृग्वक्त्रिराः ॥ देवता—१, २ वनस्पतिः; सोमः ॥ छन्दः—१, २ अनुष्टुप्; ३ विराण्णामगायत्री ॥

या ओषधयः सोमराज्ञीर्वह्नीः शतविचक्षणाः ।

बृहस्पतिप्रसूतास्ता नो मुञ्चन्स्वहंसः ॥ १ ॥

मुञ्चन्तु मा शपथ्या दथो वरुण्यादुत ।

अथो यमस्य पड्वीशाद् विश्वस्माद् देवकिल्बिषात् ॥ २ ॥

यच्चक्षुषा मनसा यच्च वाचोपारिम जाग्रतो यत् स्वपन्तः ।

सोमस्तानि स्वधया नः पुनातु ॥ ३ ॥ [१०।३]

॥ ९७ ॥

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—१, ३ देवः; मित्रावरुणौ ॥ छन्दः—१ त्रिष्टुप्; २ जगती; ३ भुरिक् त्रिष्टुप् ॥

अभिभूर्यज्ञो अभिभूरभिरभिभूः सोमो अभिभूरिन्द्रः ।

अभ्यहं विश्वाः पृतना यथासान्येवा विधेमाभिर्होत्रा इदं हविः ॥ १ ॥

स्वधास्तु मित्रावरुणा विपश्चिता प्रजावत् क्षत्रं मधुनेह पिन्वतम् ।

बाधेथां दूरं निष्कृतिं पराचैः कृतं चिदेनः प्र मुमुक्षुमस्मत् ॥ २ ॥

इमं वीरमनु हर्षध्वमुग्रमिन्द्रं सखायो अनु सं रभध्वम् ।

ग्रामजितं गोजितं वज्रबाहुं जयन्तमजम् प्रमृणन्तमोजसा ॥ ३ ॥ [१०।५]

॥ ९८ ॥

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—१, ३ त्रिष्टुप्;

२ बृहतीगर्भास्तारपङ्क्तिः ॥

इन्द्रो जयाति न परां जयाता अभिराजो राजसु राजयातै ।

चक्षुष्य इडयो वन्द्यश्चोपसद्यो नमस्यो भवेह

॥ १ ॥

स्वमिन्द्राधिराजः श्रवस्युस्त्वं भूरभिभूतिर्जनानाम् ।

त्वं दैवीविंश इमा वि राजायुष्मत् क्षत्रमजरं ते अस्तु ॥ २ ॥

प्राच्या दिशस्त्वमिन्द्रासि राजतोदीच्या दिशो वृत्रहन्वृद्धोसि ।

यत्र यन्ति सोत्यास्तज्जितं ते दक्षिणतो वृषभ

एषि हव्यः

॥ ३ ॥ [१०।६]

॥ ९९ ॥

अपिः—अथर्वा ॥ देवता—१, २ इन्द्रः; ३ इन्द्रः; सोमः, सविता च ॥

छन्दः—१, २ अनुष्टुप्; ३ भुरिग् बृहती ॥

अभि त्वेन्द्र वरिमतः पुरा स्वाहूण्याद्भुवे ।

ह्वयाम्यग्रं चेतारं पुरुषामानमेकजम् ॥ १ ॥

यो अथ सेन्यो वधो जिघांसन् न उदीरते ।

इन्द्रस्य तत्र बाहू समन्तं परि दध्मः ॥ २ ॥

परि दध्म इन्द्रस्य बाहू समन्तं त्रातुस्त्रायतां नः ।

देव सवितः सोम राजन्सुमनसं मा कृणु स्वस्तये ॥ ३ ॥ [१०।७]

॥ १०० ॥

अपिः—गरुत्मान् ॥ देवता—वनस्पतिः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

देवा अदुः सूर्यो अदाद् द्यौरदात् पृथिव्यदात् ।

तिन्नः सरस्वतीरदुः सार्चिता विषदूषणम् ॥ १ ॥

यद् वो देवा वपजीका आसिन्क्षन् धन्वन्युदकम् ।

तेन देवप्रसूतेनेदं दूषयता विषम् ॥ २ ॥

असुराणां दुहितासि सा देवानामासि स्वसा ।

दिवस्पृथिव्याः संभूता सा चकथारिसं विषम् ॥ ३ ॥ [१०।८]

॥ १०१ ॥

अपिः—अथर्वाङ्गिराः ॥ देवता—ब्रह्मणस्पतिः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

आ वृषायस्व असिहि वर्धस्व प्रथयस्व च ।

यथाङ्ग वर्धतां शेषस्तेन योषितमिजहि

॥ १ ॥

येन कुशं वाजयन्ति येन हिन्वन्त्यातुरम् ।

तेनास्य ब्रह्मणस्पते धेनुरिवा तानया पसः

॥ २ ॥

आहं तनोमि ते पसो अधि ज्यामिव धन्वनि ।

क्रमस्वशीह्व रोहितमनवस्तायता सदा

॥ ३ ॥ [१०१९]

॥ १०२ ॥

अधिः—जमदग्निः (अभिसंमनस्कामः) ॥ देवता—अश्विनौ ॥

छन्दः—अनुष्टुप् ॥

यथायं वाहो अश्विना समैति सं च वर्तते ।

एवां मामभि ते मनः समैतु सं च वर्तताम्

॥ १ ॥

आहं खिदाभि ते मनो राजाश्वः पृष्ट्यामिव ।

रेभन्निच्छन्नं यथा तृणं मयि ते वेष्टतां मनः

॥ २ ॥

आञ्जनस्य मयुधस्य कुण्डस्य नलदस्य च ।

तुरो भगस्य हस्ताभ्यामनुरोधनमुद्धरे

॥ ३ ॥ [१०१९०]

॥ १०३ ॥

अधिः—उज्जोचनः ॥ देवता—बृहस्पत्यादयो मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

सुदानं वो बृहस्पतिः सुदानं सविता करत् ।

सुदानं मित्रो अर्यमा सुदानं भगो अश्विना

॥ १ ॥

सं परमान्तसमवमानथो सं द्यामि मध्यमान् ।

इन्द्रस्तान् पर्यहार्दाम्ना तानग्ने सं द्या त्वम्

॥ २ ॥

अमी ये युधमायन्ति केतून् कुष्वार्नकिशः ।

इन्द्रस्तान् पर्यहार्दाम्ना तानग्ने सं द्या त्वम्

॥ ३ ॥ [११११]

॥ १०४ ॥

अधिः—प्रशोचनः ॥ देवता—१, २ इन्द्राग्नी, ३ इन्द्राग्नी, सोमः, इन्द्रश्च ॥

छन्दः—अनुष्टुप् ॥

आदानेन सुदानेनामित्राना द्यामसि ।

अपाना ये चैषां प्राणा असुनासून्समच्छिदम्

॥ १ ॥

हृदमादानमकरं तपसेन्द्रेण संशितम् ।

अमित्रा येऽत्र नः सन्ति तानम् आ ह्या स्वम्

॥ २ ॥

ऐनान् यतामिन्द्राग्नी सोमो राजा च मेदिनौ ।

इन्द्रो मरुत्वानादानमभिन्नेभ्यः कृणोत नः

॥ ३ ॥ [१११२]

॥ १०५ ॥

ऋषिः—उन्मोचनः ॥ देवता—कासा ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

यथा मनो मनस्केतैः परापतत्याशुमत् ।

एवा स्वं कासे प्र पत मनसोऽनु प्रवाय्यम्

॥ १ ॥

यथा बाण सुसंशितः परापतत्याशुमत् ।

एवा स्वं कासे प्र पत पृथिव्या अनु सेवतम्

॥ २ ॥

यथा सूर्यस्य रश्मयः परापतत्याशुमत् ।

एवा स्वं कासे प्र पत समुद्रस्यानु विचरम्

॥ ३ ॥ [१११३]

॥ १०६ ॥

ऋषिः—प्रमोचनः ॥ देवता—दूर्वा, शाला ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

आयने ते परायणे दूर्वा रोहतु पुष्पिणी ।

वत्सो वा तत्र जायतां हृदो वा पुण्डरीकवान्

॥ १ ॥

अपामिदं न्ययनं समुद्रस्य निवेशनम् ।

मध्ये हृदस्य नो गृहाः पराचीना मुखा कृषि

॥ २ ॥

हिमस्य स्वा जरायुणा शाले परि व्ययामसि ।

शीतहृदा हि नो भुवोऽमिष्कृणोतु भेषजम्

॥ ३ ॥ [१११४]

॥ १०७ ॥

ऋषिः—शन्तातिः ॥ देवता—विश्वजित् ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

विश्वजित् त्रायमाणाये मा परि देहि ।

त्रायमाणे द्विपाच्च सर्वं नो रक्ष चतुष्पाद् यच्च नः स्वम्

॥ १ ॥

त्रायमाणे विश्वजिते मा परि देहि ।

विश्वजित् द्विपाच्च सर्वं नो रक्ष चतुष्पाद् यच्च नः स्वम्

॥ २ ॥

विश्वजित् कल्याण्यै मा परि देहि ।

कल्याणि द्विपाच्च सर्वं नो रक्ष चतुष्पाद् यच्च नः स्वम् ॥ ३ ॥

कल्याणि सर्वविदे मा परि देहि ।

सर्वविद् द्विपाच्च सर्वं नो रक्ष चतुष्पाद् यच्च नः स्वम् ॥ ४ ॥ [११५]

॥ १०८ ॥

ऋषिः—शौनकः ॥ देवता—१—३, ५ मेधा; ४ अग्निः ॥ छन्दः—१, ४-

५ अनुष्टुप्; २ उरोहृती; ३ पथ्या वृहती ॥

स्वं नो मेधे प्रथमा गोभिरश्वेभिरा गंहि ।

स्वं सूर्यस्य रश्मिभिस्त्वं नो असि यज्ञिया ॥ १ ॥

मेधामहं प्रथमां ब्रह्मयवतीं ब्रह्मजूतामृषिष्टुताम् ।

प्रपीतां ब्रह्मचारिभिर्देवानामवसे हुवे ॥ २ ॥

यां मेधामभवो विदुयां मेधामसुरा विदुः ।

ऋषयो भद्रां मेधां यां विदुस्तां मर्या वैश्यामसि ॥ ३ ॥

यामृषयो भूतकृतां मेधां मेधाविनो विदुः ।

तया मामद्य मेधयाने मेधाविनं कृणु ॥ ४ ॥

मेधां सायं मेधां प्रातर्मेधां मध्यन्दिनं परि ।

मेधां सूर्यस्य रश्मिभिर्वचसा वैश्यामहे ॥ ५ ॥ [११६]

॥ १०९ ॥

ऋषिः—अथर्व ॥ देवता—पिप्पली ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

पिप्पली क्षिप्तभेषज्युतातिविद्धभेषजी ।

तां देवाः समकल्पयज्ञियं जीवित्वा अलम् ॥ १ ॥

पिप्पल्यः समवदन्तायतीर्जननादधि ।

यं जीवमभवांमहे न स रिष्याति पूरुषः ॥ २ ॥

असुरास्त्रा न्यखनन् देवास्त्वोदवपुन् पुनः ।

वातीकृतस्य भेषजीमथो क्षिप्तस्य भेषजीम् ॥ ३ ॥ [११७]

॥ ११० ॥

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—अग्निः ॥ छन्दः—१ पङ्क्तिः; २, ३ त्रिष्टुप् ॥

प्रत्नो हि कमीड्यो अश्वरेषु सनाच्च होता नव्यश्च सस्ति ।

स्वां चाग्ने तन्वं पिप्रायस्वास्मभ्यं च सौभगमा यजस्व ॥ १ ॥

उयेष्टन्व्यां जातो विचृतोर्यमस्य मूलबर्हणात् परि पाद्येनम् ।

अत्येनं नेषद् दुरितानि विधा दीर्घायुस्वायं शतशारदाय ॥ २ ॥

अयाग्नेऽह्यजनिष्ट वीरो न च नृजा जायमानः सुवीरः ।

स मा वधीत् पितरं वधमानो मा मातरं प्र

मिनीजनित्रीम्

॥ ३ ॥ [१११८]

॥ १११ ॥

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—अग्निः ॥ छन्दः—१ परानुष्टुप् त्रिष्टुप्

२—४ अनुष्टुप् ॥

इमं मे अग्ने पुरुषं मुमुग्ध्ययं यो बद्धः सुयतो लालपीति ।

अतोऽधि ते कृणवद् भागभेयं यदानुन्मदितोऽसति ॥ १ ॥

अग्निष्टे नि शमयतु यदि ते मन उद्युतम् ।

कृणोमि विद्वान् भेषजं यथानुन्मदितोऽसति ॥ २ ॥

देवेनसादुन्मदितमुन्मत्तं रक्षसस्परि ।

कृणोमि विद्वान् भेषजं यदानुन्मदितोऽसति ॥ ३ ॥

पुनस्त्वा दुर्गस्तरसः पुनरिन्द्रः पुनर्भगः ।

पुनस्त्वा दुर्विश्वे देवा यथानुन्मदितोऽसति ॥ ४ ॥ [१११९]

॥ ११२ ॥

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—अग्निः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

मा उयेष्टं वधीदयमग्न एषां मूलबर्हणात् परि पाद्येनम् ।

स प्राच्याः पाशान् वि धृत प्रजानन् तुभ्य देवा अनु

जानन्तु विश्वे

॥ १ ॥

उन्मुञ्च पाशांस्त्वमग्र एषां त्रयस्त्रिभिरुत्सिता येभिरासन् ।

स ग्राह्याः पाशान् वि चृत प्रजानन् पितापुत्रौ मातरौ

मुञ्च सर्वान् ॥ २ ॥

येभिः पाशैः परिवित्तो विबद्धोऽङ्गैर्बद्धः अपि उत्सितश्च ।

वि ते मुच्यन्तां विमुचो हि सन्ति भूयश्चि पूषन्

दुरितानि मृचव ॥ ३ ॥ [११११०]

॥ ११३ ॥

अभिः—अथवा ॥ देवता—पूषा ॥ छन्दः—१, २ त्रिष्टुप्; ३ पङ्क्तिः ॥

त्रिते देवा अमृततैतदेनास्त्रित एनन्मनुष्येषु ममृजे ।

ततो यदि त्वा ग्राहिरानुशे तां ते देवा ब्रह्मणा नाशयन्तु ॥ १ ॥

मरीचीर्धूमान् प्र विशान् पाप्मन्नुदारान् गच्छोत वा नहिरान् ।

नदीनां फेनां अनु तान् वि नश्य भूयश्चि पूषन्

दुरितानि मृचव ॥ २ ॥

द्वादशधा निहितं त्रितस्यापमृष्टं मनुष्यैरसानि ।

ततो यदि त्वा ग्राहिरानुशे तां ते देवा ब्रह्मणा

नाशयन्तु ॥ ३ ॥ [१११११]

॥ ११४ ॥

अभिः—ब्रह्मा ॥ देवता—विश्वे देवाः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

यद् देवा देवहेडनं देवासश्चक्रमा वयम् ।

आदिह्यास्तस्मान्नो युयुतस्यतेन मुञ्चत ॥ १ ॥

अतस्यतेनादिह्या यजत्रा मुञ्चतेह नः ।

यजं यद् यजवाहसः शिञ्चन्तो नोपशेकिम ॥ २ ॥

मेदस्वता यजमानाः स्तुचाज्यानि जुह्वतः ।

अक्रामा विश्वे वो देवाः शिञ्चन्तो नोप शेकिम ॥ ३ ॥ [११११२]

॥ ११५ ॥

अभिः—ब्रह्मा ॥ देवता—विश्वे देवाः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

यद् विद्वांसो यद्विद्वांस एनांसि चक्रुमा वयम् ।

युयं नस्तस्मान्मुञ्चत विश्वे देवाः सजोषसः

॥ १ ॥

यदि जाग्रद् यदि स्वपञ्चेन एनस्योऽकरम् ।

भूतं मा तस्माद् भव्यं च द्रुपदादिव मुञ्चताम्

॥ २ ॥

द्रुपदादिव मुमुक्षानः स्विन्नः स्नात्वा मलादिव ।

पुनं पवित्रैरेवाज्यं विश्वे शुभन्तु मेनसः

॥ ३ ॥ [१२।२]

॥ ११६ ॥

अग्निः—जाटिकायनः ॥ देवता—विवस्वान् ॥ छन्दः—१, ३ जगती,

२ त्रिष्टुप् ॥

यद् यामं चक्रुर्निखनन्तो अग्रे कार्षीवणा अन्नविदो न विद्यया ।

वैवस्वते राजनि तज्जुहोम्यथ यज्ञियं मधुमदस्तु नोऽन्नम्

॥ १ ॥

वैवस्वतः कृणवद् भागधेयं मधुभागो मधुना सं सृजाति ।

मातुर्यदेन हृषितं न आगन् यद् वा पितापरार्द्धो जिहीडे

॥ २ ॥

यदीदं मातुर्यदि वा पितुर्नः परि आतुः पुत्राश्चेतस एन आगन् ।

यार्चन्तो अस्माच्च पितरः सचन्ते तेषां सर्वेषां शिवो

अस्तु मन्युः

॥ ३ ॥ [१२।३]

॥ ११७ ॥

अग्निः—कौशिकः (अनृणकामः) ॥ देवता—अग्निः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

अपमित्यमप्रतीत्तं यदस्मि यमस्य येन बलिना चरामि ।

इदं तदग्ने अनृणो भवामि त्वं पाशान् विचृतं वेथ्य सर्वान्

॥ १ ॥

इहैव सन्तः प्रति दद्या एनज्जीवा ज्विभ्यो नि हराम एनत् ।

अपमित्य धान्यं यज्जघसाहमिदं तदग्ने अनृणो भवामि

॥ २ ॥

अनृणा अस्मिन्नृणाः परस्मिन् तृतीये लोके अनृणाः स्याम ।

ये देवयानाः पितृयाणांश्च लोकाः सर्वान् पथो अनृणा

आ क्षियेम

॥ ३ ॥ [१२।४]

॥ ११८ ॥

ऋषिः—कौशिकः ॥ देवता—अग्निः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

यद्धस्ताभ्यां चकृम किल्बिषाण्यक्षाणां गन्तुमुपलिप्समानाः ।

उग्रंपश्ये उग्रजितौ तदद्याप्सरसावनु दत्तामृणं नः ॥ १ ॥

उग्रंपश्ये राष्ट्रभृत् किल्बिषाणि यदक्षवृत्तमनु दत्तं न एतत् ।

अग्राह्यो नर्णमेत्समानो यमस्य लोके अधिरञ्जुरायत् ॥ २ ॥

यस्मा अणं यस्य जायामुपैमि यं याचमानो अभ्यैमि देवाः ।

ते वाचं वादिपुर्मोत्तरां मदेवपत्नी अप्सरसावधीतम् ॥ ३ ॥ [१२।५]

॥ ११९ ॥

ऋषिः—कौशिकः ॥ देवता—वैश्वानरोऽग्निः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

यददीन्यन्नमहं कृणोम्यदास्यन्नग्न उत संगृणामि ।

वैश्वानरो नो अघिपा वसिष्ठ उदिन्नयाति सुकृतस्य लोकम् ॥ १ ॥

वैश्वानराय प्रति वेदयामि यद्यृणं संगरो देवतासु ।

स एतान् पाशान् विचृतं वेद सर्वानथ पक्वेन सह सं भवेम ॥ २ ॥

वैश्वानरः पविता मा पुनातु संगरमभिधावाभ्याशाम् ।

अनाजानन् मनसा याचमानो यत् तन्नैनो अप

तत् सुवामि ॥ ३ ॥ [१२।६]

॥ १२० ॥

ऋषिः—कौशिकः ॥ देवता—अन्तरिक्षादयो मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१

जगती; २ पङ्क्तिः; ३ त्रिष्टुप् ॥

यदन्तरिक्षं पृथिवीमुत द्यां यन्मातरं पितरं वा जिहिंसिम ।

अयं तस्माद् गाहपत्यो नो अग्निरुदिन्नयाति सुकृतस्य लोकम् ॥ १ ॥

भूमिर्मातादितिर्नो जनित्रं आतान्तरिक्षमभिशंस्था नः ।

द्यौर्नः पिता पित्र्याच्छं भवाति जामिमृत्वा मावं पत्सि लोकात् ॥ २ ॥

यत्रा सुहादः सुकृतो मदन्ति विहाय रोगं तन्वाः स्वायाः ।
 अश्लोणा अङ्गैरहुताः स्वर्गे तत्र पश्येम पितरौ च
 पुत्रान्

॥ ३ ॥ [१२।७]

॥ १२१ ॥

ऋषिः—कौशिकः ॥ देवता—अग्न्यादयो मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१, २ त्रिष्टुप्,
 ३, ४ अनुष्टुप् ॥

विषाणा पाशान् वि व्याध्यस्मद् य उत्तमा अधमा वारुणा ये ।
 दुःस्वप्न्यं दुरितं निः स्वास्मदथ गच्छेम सुकृतस्य लोकम् ॥ १ ॥
 यद् दारुणि बध्यसे यच्च रज्ज्वां यद् भूम्यां बध्यसे यच्च वाचा ।
 अयं तस्माद् गार्हपत्यो नो अग्निरुदिज्ञयाति सुकृतस्य लोकम् ॥ २ ॥
 उदगातां भगवती विचृतौ नाम तारके ।
 प्रेहामृतस्य यच्छतां प्रेतु बद्धकमोचनम् ॥ ३ ॥
 वि जिहीष्व लोकं कृणु बन्धान्मुञ्चासि बद्धकम् ।
 योन्याहव प्रच्युतौ गर्भः पथ सर्वा अनु स्थिय ॥ ४ ॥ [१२।८]

॥ १२२ ॥

ऋषिः—भृगुः ॥ देवता—विश्वकर्मा ॥ छन्दः—१—३ त्रिष्टुप्,
 ४, ५ जगती ॥

एतं भागं परि ददामि विद्वान् विश्वकर्मन् प्रथमजा ऋतस्य ।
 अस्माभिर्दत्तं जरसः परस्तादच्छिन्नं तन्तुमनु सं तरेम ॥ १ ॥
 तत् तन्तुमन्वेके तरन्ति येषां दत्तं पित्र्यमार्थनेन ।
 अबन्ध्वेके ददतः प्रयच्छन्तो दातुं चेच्छिन्नान्स स्वर्गं एव ॥ २ ॥
 अन्वारभेथामनुसंभेथामेतं लोकं श्रद्धाभिः सचन्ते ।
 यद् वा पक्वं परिविष्टममौ तस्य गुप्तये दम्पती सं श्रयेथाम् ॥ ३ ॥
 यज्ञं यन्तं मनसा बहन्तमन्वारोहामि तपसा सयोनिः ।
 उपहूता अग्ने जरसः परस्तात् तृतीये नाके सधमादं मदेम ॥ ४ ॥

शुद्धाः पूता योषितो यज्ञिया इमा ब्रह्मणां हस्तेषु प्रपुथक् सादयामि
अत्काम इदमभिषिञ्चामि वोऽहमिन्द्रो मरुत्वान्स
ददातु तन्मै

॥ ५ ॥ [१२।६]

॥ १२३ ॥

ऋषिः—भृगुः ॥ देवता—विश्वे देवाः ॥ छन्दः—१, २ त्रिष्टुप्; ३ द्विपदा
साम्यनुष्टुप्; ४ द्विपदा प्राजापत्या भुरिगनुष्टुप् (एकावसाना);
[५ अनुष्टुप्] ॥

एतं सधस्थाः परिं वो ददामि यं शैवधिमावहाऽज्ञातवेदाः ।

अन्वागन्ता यजमानः स्वस्ति तं स्म जानीत परमे व्योमन् ॥ १ ॥

जानीत स्मैनं परमे व्योमन् देवाः सधस्था विद लोकमत्र ।

अन्वागन्ता यजमानः स्वस्तीष्टापुतं स्म कृणुताविरस्मै ॥ २ ॥

देवाः पितरः पितरो देवाः ।

यो अस्मि सो अस्मि ॥ ३ ॥

स पंचामि स ददामि स यजे स दत्तान्मा यूषम् ॥ ४ ॥

नाकै राजन् प्रति तिष्ठ तन्नैतत् प्रति तिष्ठतु ।

विद्धि पुतस्य नो राजन्स देव सुमना भव ॥ ५ ॥ [१२।१०]

॥ १२४ ॥

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—दिव्या आपः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

दिवो जु मां बृहतो अन्तरिक्षादपां स्तोको अभ्यपसद् रसेन ।

समिन्द्रियेण पयसाहमग्ने छन्दोभिर्यज्ञै सुकृतां कृतेन ॥ १ ॥

यदि वृक्षादभ्यपसत् फलं तद् यद्यन्तरिक्षात् स उ वायुरेव ।

यत्रास्पृक्षत् तन्वोऽयच्च वासस आपो जुदन्तु निष्कृतिं पराचैः ॥ २ ॥

अभ्यञ्जनं सुराभि सा समृद्धिर्हिरण्यं वर्चस्तदु पूत्रिममेव ।

सर्वा पवित्रा वितताध्यस्मत् तन्मा

तारीक्षिर्ऋतिर्मा अरातिः

॥ ३ ॥ [१२।११]

॥ १२५ ॥

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—वनस्पतिः ॥ छन्दः—१, ३ त्रिष्टुप्; २ जगती ॥
 वनस्पते वीड्वङ्गो हि भूमा अस्मत्सखा प्रतरणः सुवीरः ।
 गोभिः संनद्धो असि वीडयस्वास्थाता ते जयतु जेत्वानि ॥ १ ॥
 द्विस्पृथिव्याः पर्योजं वद्धतं वनस्पतिभ्यः पर्याभृतं सहः ।
 अपामोज्मानं परि गोभिराभृतमिन्द्रस्य वज्रं हविषा रथं यज ॥ २ ॥
 इन्द्रस्यौजो मरुतामनिकं मित्रस्य गर्भो वरुणस्य नाभिः ।
 स इमां नो हव्यदाति जुषाणो देव रथ प्रति
 हव्या गृभाय ॥ ३ ॥ [१३११]

॥ १२६ ॥

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—दुन्दुभिः ॥ छन्दः—१, २ भुरिक् त्रिष्टुप्;
 ३ पुरोवृहतीगर्भा त्रिष्टुप् ॥
 उप श्वासय पृथिवीमुत ध्यां पुरुत्रा ते वन्वतां जगत् ।
 स दुन्दुभे सज्जरिन्द्रेण देवैर्दूराद् दवायो अप सेध शत्रून् ॥ १ ॥
 आ क्रन्दय बलमोजो न आ धा अमिष्टन दुरिता बाधमानः ।
 अप सेध दुन्दुभे दुच्छनामित इन्द्रस्य मुष्टिरसि वीडयस्व ॥ २ ॥
 प्रामूं जयाभिर्भेमे जयन्तु केतुमद् दुन्दुभिर्वावदीतु ।
 समश्पर्णाः पतन्तु नो नरोऽस्माकमिन्द्र
 रथिनो जयन्तु ॥ ३ ॥ [१३१२]

॥ १२७ ॥

ऋषिः—भृग्वज्रिराः ॥ देवता—वनस्पतिः; यक्ष्मनाशनम् ॥ छन्दः—१, २
 अनुष्टुप्; ३ षट्पदा जगती ॥
 विद्रधस्य बलासस्य लोहितस्य वनस्पते ।
 विसर्पकस्योषधे मोक्षिष्णुः पिशितं च न ॥ १ ॥
 यौ ते बलास तिष्ठतः कर्चं मुष्कावपश्चितौ ।
 वेडाहं तस्य भेषजं चीपुद्रुरभिचक्षणम् ॥ २ ॥

यो अङ्गयो यः कर्णो यो अक्षयोर्विसर्पकः ।

वि वृहामो विसर्पकं विद्धं हृदयामयम् ।

यरा तमज्ञातं यक्ष्मधराञ्च सुवामसि

॥ ३ ॥ [१३।३]

॥ १२८ ॥

ऋषिः—अङ्गिराः ॥ देवता—शकधूमः; सोमः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

शकधूमं नक्षत्राणि यद् राजानमकुर्वत ।

भद्राहमस्मै प्रायच्छन्निदं राष्ट्रमसादिति

॥ १ ॥

भद्राहं नो मध्यन्दिने भद्राहं सायमस्तु नः ।

भद्राहं नो अह्ना प्राता रात्रौ भद्राहमस्तु नः

॥ २ ॥

अहोरात्राभ्यां नक्षत्रेभ्यः सूर्याचन्द्रमसाभ्याम् ।

भद्राहमस्मभ्यं राजन्लोकधूम त्वं कृषि

॥ ३ ॥

यो नो भद्राहमकरः सायं नक्रमथो दिवा ।

तस्मै ते नक्षत्रराज शकधूम सदा नमः

॥ ४ ॥ [१३।४]

॥ १२९ ॥

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—भगः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

अगेन मा शाशपेन साकमिन्द्रेण मेदिना ।

कणोमि भगिनं माप द्रान्त्वरतयः

॥ १ ॥

येन वृक्षा अभ्यभवो भगेन वर्चसा सह ।

तेन मा भगिनं कृण्वप द्रान्त्वरतयः

॥ २ ॥

यो अन्धो यः पुनःसुरो भगो वृक्षेष्वाहितः ।

तेन मा भगिनं कृण्वप द्रान्त्वरतयः

॥ ३ ॥ [१३।५]

॥ १३० ॥

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—स्मरः ॥ छन्दः—१ विराट्पुरस्ताद्वृहती;

२—४ अनुष्टुप् ॥

रथजितां राथजितेयीनामस्मरसामयं स्मरः ।

देवाः प्र हिणुत स्मरमसौ मामनु शोचतु

॥ १ ॥

असौ मे स्मरतादिति प्रियो मे स्मरतादिति ।

देवाः प्र हिणुत स्मरमसौ मामनु शोचतु

॥ २ ॥

यथा मम स्मरादसौ नामुष्याहं कदा चन ।

देवाः प्र हिणुत स्मरमसौ मामनु शोचतु

॥ ३ ॥

उन्मादयत मरुत उदन्तरिच मादय ।

अग्न उन्मादया त्वमसौ मामनु शोचतु

॥ ४ ॥ [१३।६]

॥ १३१ ॥

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—स्मरः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

नि शीर्षतो नि पत्तत आध्योऽ नि तिरामि ते ।

देवाः प्र हिणुत स्मरमसौ मामनु शोचतु

॥ १ ॥

अनुमतेऽन्विदं मन्यस्वाकूते समिदं नमः ।

देवाः प्र हिणुत स्मरमसौ मामनु शोचतु

॥ २ ॥

यद् धावसि त्रियोजनं पञ्चयोजनमाश्विनम् ।

ततस्त्वं पुनरायसि पुत्रायां नो असः पिता

॥ ३ ॥ [१३।७]

॥ १३२ ॥

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—स्मरः ॥ छन्दः—१ त्रिपादनुष्टुप्;

२, ४, ५ (महा) बृहती; ३ भुरिगनुष्टुप् ॥

यं देवाः स्मरमसिञ्चन्नस्वन्तः शोशुचानं सहाध्या ।

तं ते तपामि वरुणस्य धर्मणा

॥ १ ॥

यं विश्वे देवाः स्मरमसिञ्चन्नस्वन्तः शोशुचानं सहाध्या ।

तं ते तपामि वरुणस्य धर्मणा

॥ २ ॥

यमिन्द्राग्नी स्मरमसिञ्चदस्वन्तः शोशुचानं सहाध्या ।

तं ते तपामि वरुणस्य धर्मणा

॥ ३ ॥

यमिन्द्राग्नी स्मरमसिञ्चतामस्वन्तः शोशुचानं सहाध्या ।

तं ते तपामि वरुणस्य धर्मणा

॥ ४ ॥

यं मित्रावरुणौ स्मरमसिञ्चतामस्वन्तः शोशुचानं सहाध्या ।

तं ते तपामि वरुणस्य धर्मणा ॥ ५ ॥ [१३८]

॥ १३३ ॥

ऋषिः—अगस्त्यः ॥ देवता—मेखला ॥ छन्दः—१ भुरिक् त्रिष्टुप्;

२, ५ अनुष्टुप्; ३ त्रिष्टुप्; ४ जगती ॥

य हमां देवो मेखलामावबन्ध यः सैननाह य उ नो युयोज ।

यस्य देवस्य प्रचिषा चरामः स पारमिच्छात् स उ नो वि

मुञ्चात्

॥ १ ॥

आहुतास्याभिहुत ऋषीणामस्यायुधम् ।

पूर्वा व्रतस्य प्राश्नती वीरघ्नी भव मेखले

॥ २ ॥

मस्योरहं ब्रह्मचारी यदस्मि निर्याचन् भूतात् पुरुषं युमाय ।

तमहं ब्रह्मणा तपसा श्रमेणानयैनं मेखलया सिनामि

॥ ३ ॥

श्रद्धायां दुहिता तपसोऽभि जाता स्वस ऋषीणां भूतकृतां बभूव ।

सा नो मेखले मतिमा धेहि मेधामथो नो धेहि तप इन्द्रियं च ॥ ४ ॥

यां त्वा पूर्वं भूतकृत ऋषयः परिवेधिरे ।

सा त्वं परि व्वजस्व मां दीर्घायुस्वाय मेखले

॥ ५ ॥ [१३९]

॥ १३४ ॥

ऋषिः—शुकः ॥ देवता—वज्रः ॥ छन्दः—१ परानुष्टुप् त्रिष्टुप्; २ भुरिक्

त्रिपदा गायत्री; ३ अनुष्टुप् ॥

अयं वज्रस्तपयतामृतस्यावांस्य राष्ट्रमप हन्तु जीवितम् ।

शृणातु ग्रीवाः प्र शृणातुग्निहा वृत्रस्येव शचीपतिः

॥ १ ॥

अधरोऽधर उत्तरेभ्यो गूढः पृथिव्या मोक्षपत् ।

वज्रेणावहतः शयाम्

॥ २ ॥

यो जिनाति तमन्विच्छ यो जिनाति तमिज्जहि ।

जिनतो वज्रं त्वं सीमन्तमन्वञ्चमनु पातय

॥ ३ ॥ [१३१०]

॥ १३५ ॥

ऋषिः—शुक्रः ॥ देवता—वज्रः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

यद्वाभामि बलं कुर्वं हृत्थं वज्रमा ददे ।

स्कन्धानमुष्यं शातर्यन् वुत्रस्यैव शचीपतिः ॥ १ ॥

यत् पिबामि सं पिबामि समुद्रह्व संपिबः ।

प्राणानमुष्यं संपाय सं पिबामो अमुं वयम् ॥ २ ॥

यद् गिरामि सं गिरामि समुद्रह्व संगिरः ।

प्राणानमुष्यं संगीर्यं सं गिरामो अमुं वयम् ॥ ३ ॥ [१३।११]

॥ १३६ ॥

ऋषिः—वीतहव्यः (केशवर्धनकामः) ॥ देवता—नितत्नी वनस्पतिः ॥

छन्दः—१, ३ अनुष्टुप्; २ द्विपदा साम्नी बृहती (एकावसाना) ॥

देवी देव्यामधि जाता पृथिव्यामस्योषधे ।

तां त्वा नितत्नि केशेभ्यो दंहेणाय खनामसि ॥ १ ॥

दंहे प्रानाञ्जनयाजताञ्जातानु वर्षीयसस्कृधि ॥ २ ॥

यस्ते केशोऽवपद्यते समूलो यश्च वृश्चते ।

इदं तं विश्वमेषज्याभि पिबामि वीरुषा ॥ ३ ॥ [१३।१२]

॥ १३७ ॥

ऋषिः—वीतहव्यः (केशवर्धनकामः) ॥ देवता—नितत्नी वनस्पतिः ॥

छन्दः—अनुष्टुप् ॥

यां जमदग्निरखनद् दुहित्रे केशवर्धनीम् ।

तां वीतहव्य आभरदसितस्य गृहेभ्यः ॥ १ ॥

अभीशुना मेया आसन् व्यामेनानुमेयाः ।

केशा नडाह्व वर्धन्तां शीर्ष्णस्ते असिताः परि ॥ २ ॥

दंहे मूलमाग्रे यच्छ वि मध्ये यामयोषधे ।

केशा नडाह्व वर्धन्तां शीर्ष्णस्ते असिताः परि ॥ ३ ॥ [१३।१३]

॥ १३८ ॥

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—वनस्पतिः ॥ छन्दः—१, २, ४, ५ अनुष्टुप्;
३ पथ्या पङ्क्तिः ॥

त्वं वीरुधां श्रेष्ठतमाभिश्चुतास्योषधे ।

ह्रमं मे अद्य पूरुषं क्लीबमोपशिनं कृषि ॥ १ ॥

क्लीबं कृध्योपशिनमथो कुरीरिणं कृषि ।

अस्थास्येन्द्रो प्रावभ्यामुभे भिनत्वाण्डयौ ॥ २ ॥

क्लीबं क्लीबं त्वाकरं वध्रे वध्रि त्वाकरमरसारसं त्वाकरम् ।

कुरीरिमस्य शीर्षणि कुम्भं चाधिनिदधमि ॥ ३ ॥

ये ते नाड्यौ देवकृते ययोस्तिष्ठति वृष्यम् ।

ते ते भिनद्धि शर्म्ययामुष्या अधि मुक्योः ॥ ४ ॥

यथा नडं कशिपुने स्त्रियो भिन्दन्त्यश्मना ।

एवा भिनद्धि ते शेषोऽमुष्या अधि मुक्योः ॥ ५ ॥ [१३१४]

॥ १३९ ॥

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—वनस्पतिः ॥ छन्दः—१ षट्पदा विराड्जमती;
२—५ अनुष्टुप् ॥

न्यस्तिका रुरोहिथ सुभागंकरणी मम ।

शतं तव प्रतानास्त्रयस्त्रिशजितानाः ।

तया सहस्रपण्या हृदयं शोषयामि ते ॥ १ ॥

शुष्यतु मयि ते हृदयमथो शुष्यत्वास्यम् ।

अथो नि शुष्य मां कामेनाथो शुष्कास्या चर ॥ २ ॥

संवन्नी समुपला बभ्रु कस्याणि सं जुद ।

अमूं च मां च सं जुद समानं हृदयं कृषि ॥ ३ ॥

यथोदकमपपुषोऽपशुष्यत्यास्यम् ।

एवा नि शुष्य मां कामेनाथो शुष्कास्या चर ॥ ४ ॥

यथा नकुलो विच्छिद्यं संधत्स्याहि पुनः ।

एवा कामस्य विच्छिद्यं सं धेहि वीर्यावति

॥ ५ ॥ [१३।१५]

॥ १४० ॥

ऋषिः—अथर्व ॥ देवता—ब्रह्मणस्पतिः; दन्ताः ॥ छन्दः—१ उरोवृहती;

२ उपरिष्टाज्योतिष्मती त्रिष्टुप्; ३ आस्तारपङ्क्तिः ॥

यौ व्याघ्राववरूढौ जिघत्सतः पितरं मातरं च ।

तौ दन्तौ ब्रह्मणस्पते शिवौ कृणु जातवेदः

॥ १ ॥

व्रीहिमत्तं यवमत्तमथो मापमथो तिलम् ।

एष वा भागो निहितो रत्नधेयाय दन्तौ मा हिंसिष्टं पितरं

मातरं च

॥ २ ॥

उपहृतौ सयुजौ स्योनो दन्तौ सुमङ्गलौ ।

अन्यत्र वा घोरं तन्वः परेतु दन्तौ मा हिंसिष्टं

पितरं मातरं च

॥ ३ ॥ [१३।१६]

॥ १४१ ॥

ऋषिः—विश्वामित्रः ॥ देवता—अश्विनौ ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

वायुरेनाः सुमाकर्तु स्वष्टा पोषाय ध्रियताम् ।

इन्द्र आभ्यो अधि ब्रवद् रुद्रो भूम्ने चिकित्सतु

॥ १ ॥

लोहितेन स्वर्चित्तिना मिथुनं कर्ष्योः कृधि ।

अकतामश्विना लक्ष्म तदस्तु प्रजया बहु

॥ २ ॥

यथा चक्रुर्देवासुरा यथा मनुष्या उत ।

एवा सहस्रपोषाय कृणुत लक्ष्माश्विना

॥ ३ ॥ [१३।१७]

॥ १४२ ॥

ऋषिः—विश्वामित्रः ॥ देवता—वायुः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

उच्छ्रयस्व बहुभवे स्वेन महसा यव ।

मृणीहि विश्वा पात्राणि मा स्वा दिव्याशनिर्वधीत्

॥ १ ॥

आशुष्वन्तं यवं देवं यत्र स्वाच्छावदांसि ।

तदुच्छ्रयस्व घौरिव समुद्रवैध्वयर्चितः

॥ २ ॥

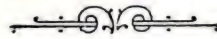
अर्चितास्त उपसदोऽर्चिताः सन्तु राशयः ।

पृणन्तो अर्चिताः सन्स्वत्तारः सन्स्वर्चिताः

॥ ३ ॥ [१३।१८]

॥ इति षष्ठम् काण्डम् समाप्तम् ॥

अथ सप्तमं कारणम्

॥ १ ॥

ऋषिः—अथर्वा (ब्रह्मवर्चस्कामः) ॥ देवता—आत्मा ॥ छन्दः—१ त्रिष्टुप्
२ विराड्जगती ॥

धीती वा ये अनयत् वाचो अग्रं मनसा वा येऽवदन्नुतानि ।
तुतीयेन ब्रह्मणा वावृधानास्तुरीयेणामन्वत् नाम धेनोः ॥ १ ॥
स वेद पुत्रः पितरं स मातरं स सूनुर्भुवत् स भुवत् पुनर्मवः ।
स द्यामौर्णोदन्तरिक्षं स्वः । स इदं विश्वमभवत्
स आभवत् ॥ २ ॥ [१११]

॥ २ ॥

ऋषिः—अथर्वा ॥ (ब्रह्मवर्चस्कामः) ॥ देवता—आत्मा ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥
अथर्वाणं पितरं देवबन्धुं मातुर्गर्भं पितुरसुं युवानम् ।
य इमं यजं मनसा चिकेत प्र णो वोचस्तमिहेह ब्रवः ॥ १ ॥ [११२]

॥ ३ ॥

ऋषिः—अथर्वा (ब्रह्मवर्चस्कामः) ॥ देवता—वायुः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥
अथा विष्टा जनयन् कर्वराणि स हि धृष्टिरुर्वराय गातुः ।
स प्रत्युदैद् धरुणं मध्वो अग्रं स्वयां तन्वां तन्व
मैरयत् ॥ १ ॥ [११३]

॥ ४ ॥

ऋषिः—अथर्वा (ब्रह्मवर्चस्कामः) ॥ देवता—वायुः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

एकया च दशभिश्चा सुहृते द्वाभ्यामिष्टये विशत्या च ।
तिसृभिश्च वहसे त्रिशता च विद्युग्भिर्वाय इह ता वि मुञ्च ॥ १॥ [११४]

॥ ५ ॥

ऋषिः—अथर्वा (ब्रह्मवर्चस्कामः) ॥ देवता—आत्मा ॥ छन्दः—१, २, ५

त्रिष्टुप्; ३ पङ्क्तिः; ४ अनुष्टुप् ॥

यज्ञेन यज्ञमयजन्त देवास्तानि धर्माणि प्रथमान्यासन् ।
ते ह नार्कं महिमानं सचन्त यत्र पूर्वं साध्याः सन्ति देवाः ॥ १ ॥

यज्ञो बभूव स आ बभूव स प्र जज्ञे स उ वावृधे पुनः ।
स देवानामधिपतिर्बभूव सो अस्मासु द्रविणमा दधातु ॥ २ ॥

यद् देवा देवान् हविषायजन्तामर्त्यान् मनसामर्त्येन ।
मदेम तत्र परमे व्योम पश्येम तदुदितौ सूर्यस्य ॥ ३ ॥

अत पुरुषेण हविषा यज्ञं देवा अतन्वत ।
अस्ति नु तस्मादोजीयो यद् विहव्येनेजिरे ॥ ४ ॥

सुखा देवा उत शुनायजन्तोत गोरक्षैः पुरुषायजन्त ।
य इमं यज्ञं मनसा चिकेत प्र यो वोचस्तमिहेह ब्रवः ॥ ५ ॥ [११५]

॥ ६ ॥

ऋषिः—अथर्वा (ब्रह्मवर्चस्कामः) ॥ देवता—अदिति ॥ छन्दः—१ त्रिष्टुप्;

२ भुरिक् त्रिष्टुप्; ३, ४ विराड्जगती ॥

अदितिद्यौरदितिरन्तरिक्षमदितिर्माता स पिता स पुत्रः ।
विश्वे देवा अदितिः पञ्च जना अदितिर्जातमदितिर्जनिस्वम् ॥ १ ॥

महीम् शु मातरं सुव्रतानामृतस्य परानीमवसे हवामहे ।
तुविचन्नामजरन्तामुरुचीं सुशर्माणमदितिं सुप्रणीतिम् ॥ २ ॥

सुत्रामाणं पृथिवीं द्यामनेहर्षं सुशर्माणमदितिं सुप्रणीतिम् ।
दैवीं नावं स्वर्त्रिणामनागसो अस्त्रवन्तीमा रुहेमा स्वस्तये ॥ ३ ॥

वाजस्य तु प्रसवे मातरं महीमदिति नाम वचसा करामहे ।
 यस्या उपस्थं हवन्तरिचं सा नः शर्म त्रिवर्यं
 नि यच्छाव

॥ ४ ॥ [१।६]

॥ ७ ॥

ऋषिः—अथर्वा (बह्वचस्कामः) ॥ देवता—आदितिः ॥

छन्दः—आधी जगती ॥

दितेः पुत्राणामदितेरकार्षमव देवानां बृहतामनर्मणाम् ।
 तेषां हि धाम गभिषक् समुद्रियं नैनान् नमसा परो
 अस्ति कश्चन

॥ १ ॥ [१।७]

॥ ८ ॥

ऋषिः—उपरिवभ्रवः ॥ देवता—बृहस्पतिः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥
 भद्रादग्नि श्रेयः प्रेहि बृहस्पतिः पुरस्ता ते अस्तु ।

अथेमस्या वर आ पृथिव्या अरेशन्तं कृणुहि सर्ववीरम् ॥ १ ॥ [१।८]

॥ ९ ॥

ऋषिः—उपरिवभ्रवः ॥ देवता—पूषा ॥ छन्दः—१, २ त्रिष्टुप्;

३ त्रिपदाऽऽर्षी गायत्री; ४ अनुष्टुप् ॥

प्रपथे पथामजनिष्ट पूषा प्रपथे दिवः प्रपथे पृथिव्याः ।

उभे अग्नि प्रियतमे सधस्थे आ च परा च चरति प्रजानन् ॥ १ ॥

पूषेमा आशा अन् वेद सर्वाः सो अस्मा अभयतमेन नेषत् ।

स्वस्तिदा आष्ट्याः सर्ववीरोऽप्रयुच्छन् पुर एतु प्रजानन् ॥ २ ॥

पूषन् तव व्रते व्यं न रिष्येम कदा चन ।

स्तोतारस्त इह स्मसि

॥ ३ ॥

परि पूषा पुरस्ताद्वस्तं दधातु दक्षिणम् ।

अनर्नो नष्टमाजतु सं नष्टेन गमेमहि

॥ ४ ॥ [१।९]

॥ १० ॥

ऋषिः—शौनकः ॥ देवता—सरस्वती ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

यस्ते स्तनः शशयुर्यो मयोभूर्यः सुम्नयुः सुहवो यः सुदन्नः ।
येन विश्वा पुष्यसि वायौणि सरस्वति तमिह धातवे कः ॥१॥ [१११०]

॥ ११ ॥

ऋषिः—शौनकः ॥ देवता—सरस्वती ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

यस्ते पृथु स्तनयित्नुयं ऋषवो देवः केतुर्विश्वमाभूषतदिम् ।

मा नो वधीर्विद्युता देव सस्यं मोत वधी

रदिमभिः सूर्यस्थ

॥ १ ॥ [११११]

॥ १२ ॥

ऋषिः—शौनकः ॥ देवता—१ सभा, समितिः, पितरश्च; २ सभा; ३ इन्द्रः;

४ मनः ॥ छन्दः—१ भुक्ति त्रिष्टुप्; २—४ अनुष्टुप् ॥

सभा च मा समितिश्चावतां प्रजापतेर्दुहितरौ संविदाने ।

येना संगच्छा षप मा स शिक्षाचारं वदानि पितरः सङ्गतेषु ॥ १ ॥

विन्न ते सभे नाम नरिष्टा नाम वा असि ।

ये ते के च सभासदस्ते मे सन्तु सर्वाचसः ॥ २ ॥

एषामहं समासीनानां वर्चो विज्ञानमा ददे ।

अस्याः सर्वस्या संसहो मामिन्द्र भगिनं कृणु ॥ ३ ॥

यद् वो मनः परागतं यद् बद्धमिह वेह वा ।

तद् व आ वर्तयामसि मयि वो रमतां मनः ॥ ४ ॥ [१११२]

॥ १३ ॥

ऋषिः—अथर्व (द्विषो वर्चोर्दुर्कामः) ॥ देवता—सूर्यः ॥

छन्दः—अनुष्टुप् ॥

यथा सूर्यो नक्षत्राणामुद्यंस्तेजोऽस्याददे ।

एवा स्त्रीणां च पुंसां च द्विषतां वर्च आ ददे ॥ १ ॥

आवन्तो मा सपत्नानामायन्तं प्रतिपश्यथ ।

उच्यन्सूर्यैहव सुसानां द्विषतां वर्च आ ददे ॥ २ ॥ [१११३]

॥ १४ ॥

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—सविता ॥ छन्दः—१, २ अनुष्टुप्; ३ त्रिष्टुप्;

४ जगती ॥

अभि त्वं देवं सवितारमोययोः कविकृतम् ।

अर्चामि सत्यसवं रत्नधामभि प्रियं मतिम्

॥ १ ॥

ऊर्ध्वा यस्यामतिर्भा अदिद्युतत् सर्वोमनि ।

हिरण्यपाणिरमिमीत् सुक्रतुः कृषात् स्वः

॥ २ ॥

सावीहि देवं प्रथमाय पित्रे वृष्माणमस्मै वरिमाणमस्मै ।

अथास्मभ्यं सवितवांयाणि दिवोदिव आ सुवा भूरि पृथ्वः

॥ ३ ॥

दमूना देवः सविता वरेण्यो दधद् रत्नं दत्तं पितृभ्य आर्यूषि ।

पित्रात् सोमं समददेनमिष्टे परिज्मा चित् क्रमते अस्य

धर्माणि

॥ ४ ॥ [२।१]

॥ १५ ॥

ऋषिः—भृगुः ॥ देवता—सविता ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

तां सवितः सत्यसवां सुचित्रामाहं वृणे सुमतिं विश्ववाराम् ।

यामस्य कण्वो अदुहत् प्रपीनां सदस्रधारां महिषो

अगाय

॥ १ ॥ [२।२]

॥ १६ ॥

ऋषिः—भृगुः ॥ देवता—सविता ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

बृहस्पते सवितवर्धयैनं ज्योतयैनं महते सौभगाय ।

संशितं चित् सन्तरं सं शिशाधि विश्व एनमनु

मदन्तु देवाः

॥ १ ॥ [२।३]

॥ १७ ॥

ऋषिः—भृगुः ॥ देवता—आत्रादयो मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१ त्रिपदाऽऽर्षी

गावत्री; २ अनुष्टुप्; ३, ४ त्रिष्टुप् ॥

धाता दधातु नो रयिमीशानो जगतस्पतिः ।

स नः पूर्येन यच्छतु

॥ १ ॥

धाता दधातु दाशुषे प्राची जीवातुमर्चिताम् ।

वयं देवस्य धीमहि सुमति विश्वराधसः

॥ २ ॥

धाता विश्वा वार्या दधातु प्रजाकामाय दाशुषे दुरोणे ।

तस्मै देवा अमृतं सं व्ययन्तु विश्वे देवा अदितिः सजोषाः

॥ ३ ॥

धाता रातिः संवितेदं जुषन्तां प्रजापतिर्निधिपतिर्नो अग्निः ।

स्वष्ट्रं विष्णुः प्रजया संरराणो यजमानाय

द्विषिणं दधातु

॥ ४ ॥ [२।४]

॥ १८ ॥

ऋषिः—अथर्वी ॥ देवता—पृथिवी, पर्जन्यः ॥ छन्दः—१ चतुष्पादभुरिगुष्णिक्,

२ त्रिष्टुप् ॥

प्र नमस्व पृथिवि भिन्द्धीदं दिव्यं नमः ।

उद्गो दिव्यस्य नो धातरीशानो वि ष्या दतिम्

॥ १ ॥

न घंस्तताप न हिमो जघान प्र नमतां पृथिवी जिरदानुः ।

आपश्चिदस्मै घृतमित् चरन्ति यत्र सोमः सदमित्

तत्र भद्रम्

॥ २ ॥ [२।५]

॥ १९ ॥

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—प्रजापतिः, धाता ॥ छन्दः—जगती ॥

प्रजापतिर्जनयति प्रजा इमा धाता दधातु सुमनस्यमानः ।

संजानानाः संमनसः सयोनयो मयि पुष्टं पुष्टपतिर्दधातु ॥ १ ॥ [२।६]

॥ २० ॥

ऋषिः—अथर्वी ॥ देवता—अनुमतिः ॥ छन्दः—१, २ अनुष्टुप्; ३ त्रिष्टुप्;

४ भुरिक् त्रिष्टुप्; ५ जगती; ६ अतिशक्वरगर्भा जगती ॥

अन्वद्य नोऽनुमतिर्युजं देवेषु मन्यताम् ।

अग्निश्च हव्यवाहनो भवतां दाशुषे मम

॥ १ ॥

अन्विदनुमते त्वं मंससे शं च नस्कृषि ।

जुषस्व हव्यमाहुतं प्रजां देवि ररास्व नः

॥ २ ॥

अनु मन्यतामनुमन्यमानः प्रजावन्तं रयिमर्चयिमाणम् ।

तस्य वयं हेडसि मापि भूम सुमृडीके अस्य सुमतौ स्याम

॥ ३ ॥

यत् ते नाम सुहव सुप्रणीतेऽनुमते अनुमतं सुदानु ।

तेना नो यज्ञं पिपृहि विश्ववारे रयिं नो धेहि सुभगे सुवीरम्

॥ ४ ॥

एमं यज्ञमनुमातिर्जगाम सुचेन्नतायै सुवीरतायै सुजातम् ।

भद्रा ह्यस्याः प्रमतिर्बभूव सेमं यज्ञमवतु देवगोपा

॥ ५ ॥

अनुमतिः सर्वमिदं बभूव यत् तिष्ठति चरति यदु च विश्वमेजति ।

तस्यास्ते देवि सुमतौ स्यामानुमते अनु हि मंससे नः ॥ ६ ॥ [२।७]

॥ २१ ॥

अधिः—ब्रह्मा ॥ देवता—आत्मा ॥ छन्दः—शक्वरीविराड्गर्भा जगती ॥

समेत विश्वे वचसा पतिं दिव एको विभूरतिथिर्जनानाम् ।

स पूर्यो नूतनमाविवासात् तं वर्तनिरनु वावृत

एकमिह पुरु

॥ १ ॥ [२।८]

॥ २२ ॥

अधिः—ब्रह्मा ॥ देवता—लिक्षोक्ताः, (ब्रध्नः) ॥ छन्दः—१ द्विपदा

विराड्गायत्री (एकावसाना) २ त्रिपदाऽनुडुप् ॥

अयं सहस्रमा नो हशे कवीनां मतिर्ज्योतिर्विधर्मणि

॥ १ ॥

बध्नः समीचीरुषसः समैरयन् ।

अरेपसः सचेतसः स्वसरे मन्युमत्तमाश्रिते गोः

॥ २ ॥ [२।९]

॥ २३ ॥

अधिः—यमः ॥ देवता—दुःस्वप्ननाशनम् ॥ छन्दः—अनुडुप् ॥

दौःस्वप्न्यं दौर्जीवित्यं रक्षो अश्वमराय्यः ।

दुर्गन्धिः सर्वा दुर्वाचस्ता अस्मन्नाशयामसि

॥ १ ॥ [३।१]

॥ २४ ॥

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—सविता ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

यन्न इन्द्रो अखनद् यदभिर्विश्वे देवा मरुतो यत् स्वर्काः ।

तदश्मभ्यं सविता सत्यधर्मा प्रजापतिरनुमतिर्नि बच्छात् ॥ १ ॥ [३।२]

॥ २५ ॥

ऋषिः—मेधातिथिः ॥ देवता—विष्णुः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

ययोरोजसा स्कभित रजांसि यौ वीर्यैर्वीर्यतम शविष्ठा ।

यौ पत्येते अप्रतीतौ सहोभिर्विष्णुमगन् वरुणं पूर्वहूतिः ॥ १ ॥

यस्येदं प्रदिशि यद् विरोचते प्र चानति वि च चष्टे शचीभिः ।

पुरा देवस्य धर्मणा सहोभिर्विष्णुमगन् वरुणं पूर्वहूतिः ॥ २ ॥ [३।३]

॥ २६ ॥

ऋषिः—मेधातिथिः ॥ देवता—विष्णुः ॥ छन्दः—१ त्रिष्टुप्; २ त्रिपदाः

विराड्गायत्री; ३ षट्पदा विराट्शक्वी; ४—७ गायत्री; ८ त्रिष्टुप् ॥

विष्णोर्नु कं प्रा वोचं वीर्याणि यः पार्थिवानि विममे रजांसि ।

यो अस्कंभायदुत्तरं सुधस्थं विचक्रमणस्त्रेधोरुगायः ॥ १ ॥

प्र तद् विष्णुं स्तवते वीर्याणि मृगो न भीमः कुचरो गिरिष्ठाः ।

परावत् आ जगम्यात् परस्याः ॥ २ ॥

यस्योरुषु त्रिषु विक्रमणेष्वधिलियन्ति भुवनानि विश्वा ।

उरु विष्णो वि क्रमस्वोरु क्षयाध नस्कृधि ।

घृतं घृतयोने पिब प्र यज्ञपतिं तिर ॥ ३ ॥

इदं विष्णुर्वि चक्रमे त्रेधा नि दधे पदा ।

समूढमस्य पांसुरे ॥ ४ ॥

त्रीणि पदा वि चक्रमे विष्णुर्गोषा अदाभ्यः ।

हृतो धर्माणि धारयन् ॥ ५ ॥

विष्णोः कर्माणि पश्यत यतो हृतानि पस्पशे ।

इन्द्रस्य युज्यः सखा ॥ ६ ॥

तद् विष्णोः परमं पदं सदा पश्यन्ति सूरयः ।

दिवीव चक्षुराततम्

॥ ७ ॥

दिवो विष्ण उत वा पृथिव्या महो विष्ण उरोरन्तरिक्षात् ।

हस्तौ पृणस्व बहुभिर्वसवैराप्रयच्छ दक्षिणादोत

संभ्यात्

॥ ८ ॥ [३।४]

॥ २७ ॥

ऋषिः—मेधातिथिः ॥ देवता—इडा ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

इडेवास्मां अनु वस्तां व्रतेन यस्याः पदे पुनर्ते देवयन्तः ।

घृतपदी शक्वरी सोमपृष्ठोप यज्ञमस्थित वैश्वदेवी ॥ १ ॥ [३।५]

॥ २८ ॥

ऋषिः—मेधातिथिः ॥ देवता—वेदः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

वेदः स्वस्तिर्दुधण्यः स्वस्तिः परशुर्वेदिः परशुनः स्वस्ति ।

हविष्कृतो यज्ञिया यज्ञकामास्ते देवासो यज्ञमिमं

जुषन्ताम्

॥ १ ॥ [३।६]

॥ २९ ॥

ऋषिः—मेधातिथिः ॥ देवता—अग्नाविष्णू ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

अग्नाविष्णू महि तद् वा महिस्त्वं पाथो घृतस्य गुह्यस्य नाम ।

दमेदमे सुप्त रत्ना दधानौ प्रति वां जिह्वा घृतमा चरणयात् ॥ १ ॥

अग्नाविष्णू महि धाम प्रियं वां वीथो घृतस्य गुह्यं जुषाणौ ।

दमेदमे सुष्ट्या वावृधानौ प्रति वां जिह्वा घृतमुच्चरणयात् ॥ २ ॥ [३।७]

॥ ३० ॥

ऋषिः—भृग्वक्त्रिणः ॥ देवता—द्यावापृथिवी, मित्रः, ब्रह्मणस्पतिः सविता च ॥

छन्दः—बृहती ॥

स्वाक् मे द्यावापृथिवी स्वाक् मित्रो अकरयम् ।

स्वाक् मे ब्रह्मणस्पतिः स्वाक् सविता करत्

॥ १ ॥ [३।८]

॥ ३१ ॥

ऋषिः—भृग्वजिराः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—भुरिक् त्रिष्टुप् ॥
इन्द्रोतिभिर्वहुलाभिर्नो अद्य यावच्छ्रेष्ठाभिर्मववन्धूर जिन्व ।
यो नो द्वेष्ट्यधरः सस्पदीष्ट यमु द्विष्मस्तमु प्राणो जहातु ॥ १ ॥ [३।१]

॥ ३२ ॥

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—आयुः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥
खप प्रियं पनिप्नतं युवानमाहुतीवृधम् ।
अगन्म बिभ्रतो नमो दीर्घमायुः कृणोतु मे ॥ १ ॥ [३।१०]

॥ ३३ ॥

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—मरुतः, पूषा, बृहस्पतिः, अग्निश्च ॥
छन्दः—पथ्या पङ्क्तिः ॥
सं मा सिञ्चतु मरुतः सं पूषा सं बृहस्पतिः ।
सं मायमग्निः सिञ्चतु प्रजया च धनेन च दीर्घमायुः
कृणोतु मे ॥ १ ॥ [३।११]

॥ ३४ ॥

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—जातवेदाः ॥ छन्दः—जगती ॥
अग्ने जातान् प्र शुदा मे सपत्नान् प्रत्यजाताजातवेदो नुदस्व ।
अधस्पदं कृणुष्व ये पृतन्यवोऽनागसस्ते व्यमदितये
स्याम ॥ १ ॥ [३।१२]

॥ ३५ ॥

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—जातवेदाः ॥ छन्दः—१, ३ त्रिष्टुप्;
२ अनुष्टुप् ॥

प्रान्यान्सपत्नान्सहसा सहस्व प्रत्यजाताञ्जातवेदो नुदस्व ।
हृदं राष्ट्रं पिपृहि सौभगाय विश्वं एतमनु मदन्तु देवाः ॥ १ ॥
इमा यास्ते शतं हिराः सहस्रं धमनीरुत ।
तासां ते सर्वासामहमश्मना बिलमप्यधाम् ॥ २ ॥

परं योनेरवरं ते कृणोमि मा त्वा प्रजाभि भून्मोत सुनुः ।

अस्वं त्वा प्रजसं कृणोम्यश्मानं ते अपिधानं कृणोमि ॥ ३ ॥ [३।१३]

॥ ३६ ॥

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—अक्षि, मनः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

अक्षयौ नौ मधुसंकाशे अनीकं नौ समञ्जनम् ।

अन्तः कृणुष्व मां हृदि मन इजौ सहासति ॥ १ ॥ [३।१४]

॥ ३७ ॥

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—वासः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

अभि त्वा मनुजातेन दधामि मम वाससा ।

यथासौ मम केवलौ नान्यासां कीर्तयाश्चन ॥ १ ॥ [३।१५]

॥ ३८ ॥

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—वनस्पतिः (आसुरी) ॥ छन्दः—१, २, ४, ५

अनुष्टुप्, ३ चतुष्पदा उष्णिक् ॥

हृदं खनामि भेषजं मां पश्यमभिरोदुदम् ।

परायतो निवर्तनमायतः प्रतिनन्दनम् ॥ १ ॥

येना निचक्र आसुरीन्द्रं देवेभ्यस्परि ।

तेना नि कुर्वे त्वामहं यथा तेऽसानि सुप्रिया ॥ २ ॥

प्रतीची सोममसि प्रतीच्युत सूर्यम् ।

प्रतीची विश्वान् देवान् तां त्वाच्छावदामसि ॥ ३ ॥

अहं वदामि नेत् त्वं सभायामह त्वं वद ।

ममेदसस्त्वं केवलौ नान्यासां कीर्तयाश्चन ॥ ४ ॥

यदि वासि तिरोजनं यदि वा नद्यस्तिरः ।

इयं ह मद्यं त्वामोषधिर्वद्ध्वेव न्यानयत् ॥ ५ ॥ [३।१६]

॥ ३९ ॥

ऋषिः—प्रस्कण्वः ॥ देवता—मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

द्विष्यं सुपुण्यं पयसं बृहन्तमपां गर्भं वृषभमोषधीनाम् ।
अभीपतो वृष्ट्या तर्पयन्तमा नो गोष्ठे रयिष्ठां स्थापयाति ॥ १ ॥ [४११]

॥ ४० ॥

ऋषिः—प्रस्कण्वः ॥ देवता—सरस्वान् ॥ छन्दः—१ भुरिक् त्रिष्टुप् ;

२ त्रिष्टुप् ॥

यस्य ब्रतं पशवो यन्ति सर्वे यस्य ब्रत उपतिष्ठन्त आपः ।
यस्य ब्रते पुष्टपतिर्निविष्टस्तं सरस्वन्तमवसे हवामहे ॥ १ ॥
आ प्रत्यञ्चं दाशुषे दाश्वान्सं सरस्वन्तं पुष्टपतिं रयिष्ठाम् ।
रायस्पोषं अवस्युं वसाना हृह हुवेम सदनं रयीणाम् ॥ २ ॥ [४१२]

॥ ४१ ॥

ऋषिः—प्रस्कण्वः ॥ देवता—इ्येनः ॥ छन्दः—१ जगती; २ त्रिष्टुप् ॥

अति धन्वान्यस्यपस्ततर्द इ्येनो नृचक्षा अवसानदर्शः ।
तरन् विश्वान्यवरा रजांसीन्द्रेण सख्या शिव आ जगम्यात् ॥ १ ॥
इ्येनो नृचक्षा द्विष्यः सुपुण्यः सहस्रपाच्छतयोनिर्वयोधाः ।
स नो नि यच्छाद् वसु यत् पराभृतमस्माकमस्तु पितृषु
स्वधावत् ॥ २ ॥ [४१३]

॥ ४२ ॥

ऋषिः—प्रस्कण्वः ॥ देवता—सोमारुद्रौ ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

सोमारुद्रा वि बृहत् विषूचीमर्मावा या नो गयमाविवेशः ।
बाधेथां दूरं निश्चिंतिं पराचैः कुतं चिदेनः प्र मुमुक्रमस्मत् ॥ १ ॥
सोमारुद्रा युवमेतान्यस्मद् विश्वा तनूषु भेषजानि भक्तम् ।
अव स्यतं मुञ्चतं यज्ञो असत् तनूषु बद्धं कुतमेनो अस्मत् ॥ २ ॥ [४१४]

॥ ४३ ॥

ऋषिः—प्रस्कण्वः ॥ देवता—वाक् ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

शिवास्त एका अशिवास्त एकाः सर्वा विभर्षि सुमनस्यमानः ।

तिस्त्रो वाचो निर्हिता अन्तरस्मिन् तासामेका वि पपातानु

वोषम्

॥ १ ॥ [४१५]

॥ ४४ ॥

ऋषिः—प्रस्कण्वः ॥ देवता—इन्द्रः, विष्णुः ॥ छन्दः—भुक् त्रिष्टुप् ॥

हमा जिग्यथुर्न परा जयेथे न परा जिग्ये कतरश्चनैनयोः ।

इन्द्रश्च विष्णो यदपस्पृधेथां त्रेधा सहस्रं वि तदैरयेथाम् ॥ १ ॥ [४१६]

॥ ४५ ॥

ऋषिः—प्रस्कण्वः ॥ देवता—ईर्ष्यापनयनम् ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

जनाद् विश्वजनीनात् सिन्धुतस्पर्याश्रितम् ।

दूरात् त्वा मन्य उद्भृतमीर्ष्याया नाम भेषजम्

॥ १ ॥

अमेरिवास्य दहतो दावस्य दहतः पृथक् ।

एतामेतस्येर्ष्यामुद्नामिमिव शमय

॥ २ ॥ [४१७]

॥ ४६ ॥

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—सिनीवालो ॥ छन्दः—१, २ अनुष्टुप्,
३ त्रिष्टुप्, ॥

सिनीवाल्लि पृथुष्टुके या देवानामसि स्वसा ।

जुषस्व हव्यमाहुतं प्रजां देवि दिदिद्दि नः

॥ १ ॥

या सुबाहुः स्वङ्गुरिः सुधूमा बहुसूवरी ।

तस्यै विश्वस्यै हविः सिनीवाक्यै जुहोतन

॥ २ ॥

या विश्वत्नीन्द्रमसि प्रतीची सहस्रस्तुकाभियन्ती देवी ।

विष्णोः पत्नि तुभ्यं राता हवींषि पतिं देवि राधसे

चोदयस्व

॥ ३ ॥ [४१८]

॥ ४७ ॥

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—कुहूः ॥ छन्दः—१ जगती, २ त्रिष्टुप् ॥

कुहं देवीं सुकृतं विघ्ननापसमस्मिन् यज्ञे सुहवा जोहवीमि ।
सा नो रथि विश्ववारं नि यच्छाद् ददातु वीरं शतदायमुक्थ्यम् ॥ १ ॥
कुहदेवानाममृतस्य पत्नी हव्या नो अस्य हविषो जुषेत ।
शृणोतु यज्ञमुशती नो अथ रायस्पोषं चिकितुषी दधातु ॥ २ ॥ [४।६]

॥ ४८ ॥

अविः—अथर्वा ॥ देवता—राका ॥ छन्दः—जगती ॥

राकामहं सुहवा सुष्टुती हुवे शृणोतु नः सुभगा बोधतु रमना ।
सीव्यस्वपः सूच्याच्छिद्यमानया ददातु वीरं शतदायमुक्थ्यम् ॥ १ ॥
यास्ते राके सुमतर्यः सुपेशसो याभिर्ददासि दाशुषे वसूनि ।
ताभिर्नो अथ सुमना उपागहि सहस्रापोषं सुभगे रराणा ॥ २ ॥ [४।१०]

॥ ४९ ॥

अविः—अथर्वा ॥ देवता—देवपत्न्यः ॥ छन्दः—१ आषीं जगती;

२ चतुष्पदा पङ्क्तिः ॥

देवानां पत्नीरुशतीरवन्तु नः प्रावन्तु नस्तुजये वाजसातये ।
याः पार्थिवासो या अपामपि ब्रूते ता नो देवीः सुहवाः
शर्म यच्छन्तु ॥ १ ॥
उत मा व्यन्तु देवपत्नीरिन्द्रायय । माययभिनी राट् ।
आ रोदसी वरुणानी शृणोतु व्यन्तु देवीर्य अतुर्जनीनाम् ॥ २ ॥ [४।११]

॥ ५० ॥

अविः—अङ्गिराः (कितववधकामः) ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—१, २,

५, ८, ९ अनुष्टुप्; ३, ७ त्रिष्टुप्; ४ जगती; ६ भुरिक् त्रिष्टुप् ॥

यथा वृक्षमशनिर्विश्वाहा हन्त्यप्रति ।
एवाहमथ कितवान्चैर्वध्यासमप्रति ॥ १ ॥
तुराणामतुराणां विशामवर्जुषीणाम् ।
समैतु विश्वतो भगो अन्तर्हस्तं कृतं मम ॥ २ ॥

द्वेदं अग्निं स्वावसुं नमोभिर्हि प्रसक्तो वि चयत् कृतं नः ।
 रथैरिव प्र भरे वाजयद्भिः प्रदक्षिणं मरुतां स्तोममृष्याम् ॥ ३ ॥
 वयं जयेम त्वया युजा वृत्तमस्माकमंशुदवा भरेभरे ।
 अस्मभ्यमिन्द्र वरीयः सुगं कृधि प्र शत्रूणां मघवन् वृष्या रुज ॥ ४ ॥
 अजैष त्वा संलिखितमजैषमुत संरुधम् ।
 अवि वृको यथा मथदेवा मथनामि ते कृतम् ॥ ५ ॥
 उत प्रहामतिदीवा जपति कृतमिव श्रुगो वि चिनोति काले ।
 यो देवकामो न धनं रुणद्धि समित् तं रायः सृजति स्वधार्मिः ॥ ६ ॥
 गोभिष्टरेमामतिं दुरेवां यवेन वा बुधं पुरुहूत विश्वे ।
 वयं राजसु प्रथमा धनान्यरिष्टासो वृजनीभिर्जयेम ॥ ७ ॥
 कृतं मे दक्षिणे हस्ते जयो मे सुव्य आहितः ।
 गोजिद् भूयासमश्जिद् धनं जयो हिरण्यजित् ॥ ८ ॥
 अक्षाः फलवतीं शुवं दत्त गां क्षीरिणीमिव ।
 सं मा कृतस्य धारया धनुः स्नाग्नेव नह्यत ॥ ९ ॥ [४।१२]

॥ ५१ ॥

ऋषिः—अङ्गिराः ॥ देवता—इन्द्रावृहस्पति ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥
 बृहस्पतिर्नः परि पातु पश्चादुतोत्तरस्मादधरादवायोः ।
 इन्द्रः पुरस्तादुत मध्यतो नः सखा सखिभ्यो
 वरीयः कृणोत ॥ १ ॥ [४।१३]

॥ ५२ ॥

ऋषिः—अथर्व ॥ देवता—सामनस्यम्, अश्विनौ ॥ छन्दः—५
 ककुम्भत्यनुष्टुप्; २ जगती ॥
 संज्ञानं नः स्वेभिः संज्ञानमरणेभिः ।
 संज्ञानमथिना युवमिहास्मासु नि यच्छतम् ॥ १ ॥
 सं जानामहै मनसा सं चिकित्वा मा युस्महि मनसा दैव्येन ।
 मा घोषा वस्थुर्बहुले विनिहते मेघुः पसदिन्द्रस्याहन्यागते ॥ २ ॥ [५।१]

॥ ५३ ॥

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—आयुः, बृहस्पतिः, अश्विनौ च ॥ छन्दः—१, २
त्रिष्टुप्, ३ भुरिक् त्रिष्टुप्, ४ उष्णिग्गर्भाधी पङ्क्तिः, ५—७ अनुष्टुप् ॥

अमुन्नभूयादधि यद् यमस्य बृहस्पते अभिशस्तेरमुञ्चः ।
प्रत्यौहतामश्विना मृत्युमस्मद् देवानामग्ने भिषजा शचीभिः ॥ १ ॥
सं क्रामतं मा जहीतं शरीरं प्राणापानौ ते सयुजाविह स्ताम् ।
शतं जीव शरदो वर्धमानोऽग्निष्टे गोपा अधिपा वसिष्ठः ॥ २ ॥
आयुर्यत् ते अतिहितं पराचैरपानः प्राणः पुनरा ताविताम् ।
अग्निष्टदाहर्निश्चैतेरुपस्थात् तदात्मनि पुनरा वेशयामि ते ॥ ३ ॥
मेमं प्राणो हासीन्मो अपानोऽवहाय परा गात् ।
सस्रृषिभ्य एनं परि ददामि त एनं स्वस्ति जरस वहन्तु ॥ ४ ॥
अ विशतं प्राणापानावनड्वाहाविव ब्रजम् ।
अये जरिभ्यः शैवधिररिष्ट इह वर्धताम् ॥ ५ ॥
आ ते प्राणं सुवामसि परा यचमं सुवामि ते ।
आयुर्नो विश्वतो दधदयमग्निर्वरेण्यः ॥ ६ ॥
उद् वयं तमसस्परि रोहन्तो नाकमुत्तमम् ।
देवं देवत्रा सूर्यमगन्म ज्योतिरुत्तमम् ॥ ७ ॥ [५।२]

॥ ५४ ॥

ऋषिः—१ ब्रह्मा, २ भृगुः ॥ देवता—ऋक्सामनी, २ इन्द्रश्च ॥

छन्दः—अनुष्टुप् ॥

ऋचं सामं यजामहे याभ्यां कर्माणि कुर्वते ।
एते सदासि राजतो यजं देवेषु यच्छतः ॥ १ ॥
ऋचं सामं यदप्राचं हविरोजो यजुर्वक्षसम् ।
एष मा तस्मान्मा हिंसिद् वेदः पृष्टः शचीपते ॥ २ ॥ [५।३]
॥ ५५ ॥
ऋषिः—भृगुः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—विराट् परोष्णिक् ॥

ये ते पन्थानो व दिवो येभिर्विश्वमैरयः ।

तेभिः सुम्नया धेहि नो वसो

॥ १ ॥ [५।३]

॥ ५६ ॥

अभिः—अथर्वा ॥ देवता—वृश्चिकादयः, २ वनस्पतिः, ४ ब्रह्मणस्पतिः

(विषमैषज्यम्) ॥ छन्दः—१—३, ५—८ अनुष्टुप्, ४ विराट्

प्रस्तारपङ्क्तिः ॥

तिराश्चिराजेरसितात् पृदाकोः परि संभृतम् ।

तत् कङ्कपर्वणो विषमियं वीरुदनीनशत्

॥ १ ॥

इयं वीरुन्मधुजाता मधुश्चुन्मधुला मधूः ।

सा विहृतस्य भेषज्यथो मशकजम्भनी

॥ २ ॥

यतो दष्टं यतो धीतं ततस्ते निह्नयामसि ।

अभस्यं तृप्रदंशिनो मशकस्यारसं विषम्

॥ ३ ॥

अयं यो वक्रो विपरुष्यङ्गो मुखानि वक्रा वृजिना कृणोषि ।

तानि त्वं ब्रह्मणस्पत हृषीकामिव सं नमः

॥ ४ ॥

अरसस्य शार्कोटस्य नीचीनस्योपसर्पतः ।

विषं ह्यस्यादिव्यथो एनमजीजभम्

॥ ५ ॥

न ते बाहोर्बलमस्ति न शीर्षं नोत मध्यतः ।

अथ किं पापयामुपा पुच्छे विभर्ष्यभकम्

॥ ६ ॥

अदन्ति स्वा पिपीलिका वि वृश्चन्ति मयूयः ।

सर्वे भलव्राथ शार्कोटमरसं विषम्

॥ ७ ॥

य उभाभ्यां प्रहरसि पुच्छेन चास्येन च ।

आस्ये न ते विषं किमु ते पुच्छधावसत्

॥ ८ ॥ [५।५]

॥ ५७ ॥

अभिः—वामदेवः ॥ देवता—सरस्वती ॥ छन्दः—जगती ॥

यदाशसा वदतो मे विचुचुमे यद् याचमानस्य चरतो जनां अनु ।

यदात्मनि तन्वो मे विरिष्टं सरस्वती तदा पृथाद् धृतेन

॥ १ ॥

सप्त चरन्ति शिशवे मरुत्वते पित्रे पुत्रासो अग्न्यवीवृतकृतानि ।

उभे हृदस्योभे अस्य राजत उभे यतेते उभे अस्य पुष्यतः ॥ २ ॥ [५१]

॥ ५८ ॥

ऋषिः—कौरुपथिः ॥ देवता—इन्द्रावरुणौ ॥ छन्दः—१ जगती; २ त्रिष्टुप् ॥

इन्द्रावरुणा सुतपाविमं सुतं सोमं पिबतं मघं घृतव्रतौ ।

युवो रथो अश्वरो देववीतये प्रति स्वसरमुप यातु पीतये ॥ १ ॥

इन्द्रावरुणा मधुमत्तमस्य वृष्णः सोमस्य वृष्णा वृषेथाम् ।

हृदं वामन्धुः परिषिक्रमासद्यास्मिन् बर्हिषि मादयेथाम् ॥ २ ॥ [५७]

॥ ५९ ॥

ऋषिः—बादरायणिः ॥ देवता—अरिनाशनम् ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

यो नः शपादशपतः शपतो यश्च नः शपात् ।

वृक्षहव विद्युतो हत आ मूलादनु शुष्यतु ॥ १ ॥ [५८]

॥ ६० ॥

ऋषिः—गङ्गा ॥ देवता—गृहाः; वास्तोष्पतिः ॥ छन्दः—१ परानुष्टुप्

त्रिष्टुप्; २—७ अनुष्टुप् ॥

ऊर्जं विभ्रद् वसुधनिः सुमेधा अघोरिण चक्षुषा मित्रियेण ।

गृहानैमि सुमना वन्दमानो रमध्वं मा बिभीत मत् ॥ १ ॥

इमे गृहा मयोभुव ऊर्जस्वन्तः पर्यस्वन्तः ।

पूर्या वामेन तिष्ठन्तस्ते नो जानन्स्वायतः ॥ २ ॥

येषामध्येति प्रवसन् येषु सौमनसो बहुः ।

गृहानुप ह्यामहे ते नो जानन्स्वायतः ॥ ३ ॥

उपहृता भूरिधनाः सखायः स्वादुसमुदः ।

अक्षुष्या अतृष्या स्त गृहा मास्मद् बिभीत न ॥ ४ ॥

उपहृता इह गाव उपहृता अजावयः ।

अथो अज्ञस्य क्रीलाल उपहृतो गृहेषु नः ॥ ५ ॥

सुनृतावन्तः सुभगा इरावन्तो हसामुदाः ।

अतृध्या अचुध्या स्त गृहा मास्मद् विभीतन

॥ ६ ॥

इहैव स्त मानु गात विश्वा रूपाणि पुष्यत ।

ऐष्यामि भद्रेणा सह भूयांसो भवता मया

॥ ७ ॥ [६।१]

॥ ६१ ॥

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—अग्निः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

यदग्ने तपसा तप उपतप्यामहे तपः ।

प्रियाः श्रुतस्य भूयास्मायुष्मन्तः सुमेधसः

॥ १ ॥

अग्ने तपस्तप्यामह षप तप्यामहे तपः ।

श्रुतानि शृण्वन्तो वयमायुष्मन्तः सुमेधसः

॥ २ ॥ [६।२]

॥ ६२ ॥

ऋषिः—मरीचिः काश्यपः ॥ देवता—अग्निः ॥ छन्दः—जगती ॥

अयमग्निः सपतिर्वृद्धवृष्णो रथीव पत्नीनजयत् पुरोहितः ।

नामा पृथिव्यां निहितो दविद्युतदधस्पदं कृणुतां

ये पृतन्यवः

॥ १ ॥ [६।३]

॥ ६३ ॥

ऋषिः—मरीचिः काश्यपः ॥ देवता—जातवेदाः ॥ छन्दः—जगती ॥

पृतनाजितं सहमानमग्निमुक्थैर्हवामहे परमात् सधस्थात् ।

स नः पषदति दुगाणि विश्वा क्षामद् देवोऽति

दुरितान्यग्निः

॥ १ ॥ [६।४]

॥ ६४ ॥

ऋषिः—यमः ॥ देवता—१ आपः, २ अग्निः ॥ छन्दः—१ मुरिगनुष्टुप्,

२ न्यङ्कुसाणि वृहती ॥

इदं यत् कृष्णः शकुनिरभिनिस्पतजर्पापतत् ।

आपो मा तस्मात् सर्वस्माद् दुरितात् पान्वंहसः

॥ १ ॥

इदं यत् कृष्णः शकुनिरवामृच्चञ्जिह्वते ते सुखेन ।

अग्निर्मा तस्मादेनसो गार्हपत्यः प्र मुञ्चतु ॥ २ ॥ [६१५]

॥ ६५ ॥

अधिः—शुकः ॥ देवता—अपामार्गः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

प्रतीचीनफलो हि त्वमपामार्गं सरोद्विथ ।

सर्वान् मच्छपथां अधि वरीयो यावया इतः ॥ १ ॥

यद् दुष्कृतं यच्छर्मलं यद् वा चेरिम पापया ।

त्वया तद् विश्वतोमुखापामार्गाप मृज्महे ॥ २ ॥

इयावदता कुनखिना बण्डेन यत्सहासिम ।

अपामार्गं त्वया वयं सर्वं तदप मृज्महे ॥ ३ ॥ [६१६]

॥ ६६ ॥

अधिः—ब्रह्मा ॥ देवता—ब्राह्मणम् ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

यद्यन्तरिक्षे यदि वात आसु यदि वृक्षेषु यदि वोल्पापेषु ।

यदक्षवन् पशव उद्यमानं तद् ब्राह्मणं पुनरस्मानुपैतु ॥ १ ॥ [६१७]

॥ ६७ ॥

अधिः—ब्रह्मा ॥ देवता—आत्मा ॥ छन्दः—पुरःपरोष्णिग् बृहती ॥

पुनर्मैत्रिन्दिद्रयं पुनरात्मा द्रविणं ब्राह्मणं च ।

पुनरग्नयो धिष्यया यथास्थाम कल्पयन्तामिहैव ॥ १ ॥ [६१८]

॥ ६८ ॥

अधिः—शन्तातिः ॥ देवता—सरस्वती ॥ छन्दः—१ अनुष्टुप्; २ त्रिष्टुप्;

३ गायत्री ॥

सरस्वति त्रतेषु ते दिव्येषु देवि धामसु ।

जुषस्व हव्यमाहुतं प्रजां देवि ररास्व नः ॥ १ ॥

इदं ते हव्यं घृतवत् सरस्वतीदं पितृणां हविरास्थं यत् ।

इमानि त उद्विता शन्तमानि तेभिर्वयं मधुमन्तः स्पाम ॥ २ ॥

शिवा नः शंतमा भव सुमृडीका सरस्वति ।

मा ते युयोम सुदशः

॥ ३ ॥ [६।९]

॥ ६९ ॥

ऋषिः—शन्तातिः ॥ देवता—सुखम् ॥ छन्दः—पथ्यापङ्क्तिः ॥

शं नो वातो वातु शं नस्तपतु सूर्यः ।

अहानि शं भवन्तु नः शं रात्री प्रति धीयतां शमुषा

नो व्युच्छतु

॥ १ ॥ [६।१०]

॥ ७० ॥

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—इथेनादयो मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१ त्रिष्टुप्

अतिजगतीगर्भा जगती; ३ पुरःककुम्भत्यनुष्टुप्; ४, ५ अनुष्टुप् ॥

यत् किं चासौ मनसा यच्च वाचा यजैर्जुहोति हविषा यजुषा ।

तन्मृत्युना निश्चैतिः संविदाना पुरा सत्यादाहुतिं हन्त्वस्य ॥ १ ॥

यातुधाना निश्चैतिराहु रक्षस्ते अस्य धन्त्ववृत्तेन सत्यम् ।

इन्द्रैषिता देवा आज्यमस्य मथनन्तु मा तत् सं पादि

यदसौ जुहोति

॥ २ ॥

अजिराधिराजौ इथेनौ संपातिनाविव ।

आज्यं पृतन्यतो हतां यो नः कश्चाभ्यघायति

॥ ३ ॥

अपाम्चौ त उभौ बाहू अपि नद्याभ्यास्यम् ।

अग्नेर्देवस्य मन्युना तेन तेऽवधिषं हविः

॥ ४ ॥

अपि नद्यामि ते बाहू अपि नद्याभ्यास्यम् ।

अग्नेर्वोरस्य मन्युना तेन तेऽवधिषं हविः

॥ ५ ॥ [६।११]

॥ ७१ ॥

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—अग्निः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

परि त्वाग्ने पुरं व्यं विप्रं सहस्य धीमहि ।

धुषद्वयं दिवेदिवे हन्तारं भङ्गुरावतः

॥ १ ॥ [६।१२]

॥ ७२ ॥

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—१ अनुष्टुप्; २, ३ त्रिष्टुप् ॥

उत् तिष्ठताव पश्यतेन्द्रस्य भागमृषियम् ।

यदि श्रातं जुहोतन् यद्यश्रातं ममत्तन ॥ १ ॥

श्रातं हविरो ष्विन्द्र प्र याहि जगाम सूरौ अश्विनो वि मध्यम् ।

परि स्वासते निषिभिः सखायः कुलपा न ब्राजपतिं चरन्तम् ॥ २ ॥

श्रातं मन्य ऊषनि श्रातमग्नौ सुशृतं मन्ये तदृतं नवीयः ।

माध्वान्दिनस्य सवनस्य दध्नः पिबेन्द्र वज्रिन्

पुरुक्कुञ्जुषाणः ॥ ३ ॥ [६।१३]

॥ ७३ ॥

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—धर्मः, अश्विनौ, प्रत्यृचं मन्त्रोक्ता वा ॥

छन्दः—१, ४, ६ जगती; २ पथ्यावृहती; ३, ५, ७—११ त्रिष्टुप् ॥

समिद्धो अग्निर्वृषणा रथी दिवस्तसो घर्मो दुह्यते वामिषे मधु ।

वयं हि वा पुरुदमासो अश्विना हवामहे सधमादेषु कारवः ॥ १ ॥

समिद्धो अग्निरश्विना तसो वा घर्म आ गतम् ।

दुह्यन्ते नूनं वृषणो ह धेनवो दध्ना मदन्ति वेधसः ॥ २ ॥

स्वाहाकृतः शुचिर्देवेषु यज्ञो यो अश्विनोश्चमसो देवपानः ।

तमु विश्वे अमृतासो जुषाणा गन्धर्वस्य प्रत्यास्ना रिहन्ति ॥ ३ ॥

यदुक्षियास्वाहुते घृतं पयोऽयं स वामश्विना भाग आ गतम् ।

माध्वी धर्तारा विदथस्य सत्पती तसं घर्मं पिबतं रोचने द्विवः ॥ ४ ॥

तसो वा घर्मो नक्षतु स्वहोता प्र वामध्वर्युश्चरतु पयस्वान् ।

मजोर्दुग्धस्याश्विना तनाया वीतं पातं पयस उक्षियायाः ॥ ५ ॥

उप द्रव पयसा गोधुगोषमा घर्मं सिञ्च पय उक्षियायाः ।

वि नाकमख्यत् सविता वरेण्योऽनुप्रयाणमुषसो वि राजति ॥ ६ ॥

उप ह्वे सुदुधां धेनुमेतां सुहस्तो गोधुगुत दौहदेनाम् ।

श्रेष्ठं सवं सविता साविषज्ञोऽमीद्धो घर्मस्तदु षु प्र वोचत् ॥ ७ ॥

हिङ्कृण्वती वसुपत्नी वसूनां वत्समिच्छन्ती मनसा न्यागन् ।
 दुहामश्विन्यां पयो अघ्नयेयं सा वर्षतां महते सौभगाय ॥ ८ ॥
 जुष्टो दमूना अतिथिदुरोण इमं नो यज्ञमुप याहि विद्वान् ।
 विश्वा अग्ने अभियुजो विहृत्य शत्रूयतामा भरा भोजनानि ॥ ९ ॥
 अग्ने शर्धं महते सौभगाय तव शुभ्रान्युत्तमानि सन्तु ।
 सं जास्पत्यं सुयममा कृणुष्व शत्रूयतामभि तिष्ठा महसि ॥ १० ॥
 सुयवसाद् भगवती हि भूया अधा वयं भगवन्तः स्याम ।
 अद्धि तृणमघ्नये विश्वदानीं पिब शुद्धमुदकमाचरेन्ती ॥ ११ ॥ [६।१४]

॥ ७४ ॥

अभिः—अथर्वाङ्गिराः ॥ देवता—मन्त्रोक्ताः; ४ जातवेदाः ॥ छन्दः—

[१—३] अनुष्टुप्; [४ त्रिष्टुप्] ॥

अपचितां लोहिनीनां कृष्णा मातेति शुश्रुम ।
 मुनेर्देवस्य मूर्खेन सर्वा विध्यामि ता अहम् ॥ १ ॥
 विध्याम्यासां प्रथमां विध्याम्युत मध्यमाम् ।
 इदं जघन्यामासामा च्छिनक्षि स्तुकांमिव ॥ २ ॥
 त्वाष्ट्रेणाहं वचसा वि ते ईर्ष्याममीमदम् ।
 अथो यो मन्युस्ते पते तमु ते शमयामसि ॥ ३ ॥
 व्रतेन त्वं व्रतपते समक्रो विश्वाहा सुमना दीदिहीह ।
 तं त्वा वयं जातवेदः समिद्धं प्रजावन्त उप सदेम सर्वे ॥ ४ ॥ [७।१]

॥ ७५ ॥

अभिः—उपरिव्रजः ॥ देवता—अघ्न्याः ॥ छन्दः—१ त्रिष्टुप्; २ पञ्चपदा
भुरिक् पथ्यापङ्क्तिः ॥

प्रजावतीः सुयवसे रुशन्तीः शुद्धा अपः सुप्रपायो पिबन्तीः ।
 मा व स्तेन ईशत माघशंसः परि वो रुद्रस्य हेतिर्वृणक्तु ॥ १ ॥

पदज्ञा स्थ रमतयुः संहिता विश्वनाम्नीः ।

उप मा देवीर्देवेभिरेत ।

इमं गोष्ठमिदं सद्यो धृतेनास्मान्स्समुत्तत

॥ २ ॥ [७।२]

॥ ७६ ॥

अधिः—अथर्वा ॥ देवता—१, २ अपाचिद् भैषज्यम्; ३—५ जायान्यः;

६ इन्द्रः ॥ छन्दः—१ विराडनुष्टुप; २ परोष्णिक; ३, ४ अनुष्टुप;

५ भुरिगनुष्टुप; ६ त्रिष्टुप् ॥

आ सुस्रसः सुस्रसो असतीभ्यो असत्तराः ।

सेहोरसतरा लवणाद् विकलेदीयसीः

॥ १ ॥

या ग्रैव्या अपचितोऽथो या उपपद्याः ।

विजाम्नि या अपचितः स्वयंस्रसः

॥ २ ॥

यः कीकसाः प्रशृणाति तल्लीद्यमवतिष्ठति ।

निरास्तं सर्वं जायान्यं यः कश्च ककुदि श्रितः

॥ ३ ॥

पृची जायान्यः पतति स आ विंशति पुरुषम् ।

तदहितस्य भेषजमुभयोः सुत्तस्य च

॥ ४ ॥

विद्य वै ते जायान्य जानं यतो जायान्य जायसे ।

कथं ह तत्र त्वं हनो यस्य कृण्मो हविर्गृहे

॥ ५ ॥

धृषत् पिब कलशे सोममिन्द्र वृत्रहा शूर समरे वसुनाम् ।

माध्यन्दिने सर्वेन आ वृषस्व रयिष्ठानो रयिमस्मासु धेहि ॥ ६ ॥ [७।३]

॥ ७७ ॥

अधिः—अङ्गिराः ॥ देवता—मरुतः ॥ छन्दः—१ त्रिपदा गायत्री;

२ त्रिष्टुप्; ३ जगती ॥

सातपना इदं हविर्मरुतस्तज्जुष्टन ।

अस्माकोती रिंशादसः

॥ १ ॥

यो नो मर्तो मरुतो दुर्हृणायुस्तिरश्चित्तानि वसवो जिघांसति ।

ब्रुहः पाशान् प्रति मुक्शतां स तपिष्ठेन तपसा हन्तना तम्

॥ २ ॥

संवत्सरीणां मरुतः स्वर्कां वरुचयाः सगणा मानुषासः ।

ते अस्मत् पाशान् प्र मुञ्चन्त्वेनसः सांतपना मत्सरा

मादयिष्यवः

॥ ३ ॥ [७।४]

॥ ७८ ॥

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—अग्निः ॥ छन्दः—१ परोष्णिक्, २ त्रिष्टुप् ॥

वि ते मुञ्चामि रशनां वि योक्त्रं वि नियोजनम् ।

हृदैव त्वमजस्र एध्यग्ने

॥ १ ॥

अस्मै क्षत्राणि धारयन्तमग्ने युनक्ति त्वा ब्रह्मणा दैव्येन ।

दोदृह्यस्मभ्यं द्रविणेह भद्रं प्रमं वोचो हविर्दा देवतासु ॥ २ ॥ [७।५]

॥ ७९ ॥

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—अमावस्या ॥ छन्दः—१ जगती २-४ त्रिष्टुप् ॥

यत् ते देवा अकृण्वन् भागधेयममावास्ये संवसन्तो महित्वा ।

तेनां नो यज्ञं पिष्टृहि विश्ववारे रयि नो धेहि सुभगे सुवीरम् ॥ १ ॥

अहमेवास्यमावास्या ३ मामा वसन्ति सुकृतो मयीमे ।

मयि देवा उभये साध्याश्चेन्द्रज्येष्ठाः समगच्छन्त सर्वे ॥ २ ॥

आगन् रात्रीं संगमनी वसूनामूर्जं पुष्टं वस्वाविशयन्ती ।

अमावास्यायै हविषा विधेमोर्जं दुहाना पयसा न आगन् ॥ ३ ॥

अमावास्ये न वद्वेतान्यन्यो विश्वा रूपाणि परिभूजंजान ।

यत्कामास्ते जुहुमस्तन्नो अस्तु वयं स्याम पतयो रयीणाम् ॥ ४ ॥ [७।६]

॥ ८० ॥

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—१, २, ४ पौर्णमासी, ३ प्रजापतिः ॥

छन्दः—१, ३, ४ त्रिष्टुप्, २ अनुष्टुप् ॥

पूर्णां पश्चादुत पूर्णां पुरस्तादुन्मध्यतः पौर्णमासी जिगाथ ।

तस्यां देवैः संवसन्तो महित्वा नाकस्य पृष्टे समिषा मदेम ॥ १ ॥

वृषभं वाजिनं वयं पौर्णमासं यजामहे ।

स नो ददास्वर्चितां रयिमनुपदस्वतीम् ॥ २ ॥

प्रजापते न त्वदेतान्यन्यो विश्वा रूपाणि परिभूजं जान ।
 यत्कामास्ते जुहुमस्तन्नो अस्तु वयं स्याम पतयो रयीणाम् ॥ ३ ॥
 पौर्णमासी प्रथमा यज्ञियासीदहनां रात्रीणामतिशवेरेषु ।
 ये त्वां यज्ञैर्यज्ञिये अर्धयन्त्यमी ते नाकं सुकृतः प्रविष्टाः ॥ ४ ॥ [७।७]

॥ ८१ ॥

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—सावित्री, सूर्यः, चन्द्रश्च ॥ छन्दः—१, २, ६
 त्रिष्टुप्; ३ अनुष्टुप्; ४ आस्तारपङ्क्तिः; ५ स्वराडास्तारपङ्क्तिः ॥
 पर्वापरं चरतो माययैतौ शिशू क्रीडन्तौ परि यातोऽर्णवम् ।
 विश्वान्यो भुवना विचष्ट ऋतूरन्यो विदधञ्जायसे नवः ॥ १ ॥
 नवोनवो अवसि जायमानोऽहनां केतुरुषसामव्यग्रम् ।
 आगं देवेभ्यो वि दधास्यायन् प्र चन्द्रमस्तिरसे दीर्घमायुः ॥ २ ॥
 सोमस्यांशो युधां पतेऽनूनो नाम वा असि ।
 अनूनं दर्श मा कृषि प्रजया च धनेन च ॥ ३ ॥
 दर्शोऽसि दर्शतोऽसि समग्रोऽसि समन्तः ।
 समग्रः समन्तो भूयासं गोभिरश्वैः प्रजया पशुभिर्गृहैर्धनेन ॥ ४ ॥
 योऽस्मान् द्वेष्टि यं वयं द्विष्मस्तस्य त्वं प्राणोना प्यायस्व ।
 आ वयं प्यासिषीमहि गोभिरश्वैः प्रजया पशुभिर्गृहैर्धनेन ॥ ५ ॥
 यं देवा अंशुमाप्याययन्ति यमर्चितमर्चिता भूयन्ति ।
 तेनास्मानिन्द्रो वरुणो बृहस्पतिरा प्याययन्तु
 भुवनस्य गोपाः ॥ ६ ॥ [७।८]

॥ ८२ ॥

ऋषिः—शौनकः (संपत्कामः) ॥ देवता—अग्निः ॥ छन्दः—१, ४—६
 त्रिष्टुप्; २ ककुम्भती बृहती; ३ जगती ॥

अभ्यर्चत सुष्टुतिं गव्यमाजिमस्मासु भद्रा द्रविणानि धत्त ।
 इमं यज्ञं नयत देवता नो घृतस्य धारा मधुमत् पवन्ताम् ॥ १ ॥

मय्यग्ने अग्निं गृह्णामि सह चित्रेण वर्चसा बलेन ।

अग्निं प्रजां मय्यायुर्दधामि स्वाहा मय्यग्निम् ॥ २ ॥

इहैवाग्ने अग्निं धारया रयिं मा त्वा नि क्रन् पूर्वाचित्ता निकारिणः ।

चित्रेणाग्ने सुयममस्तु तुभ्यमुपसत्ता वर्धतां ते अनिष्टृतः ॥ ३ ॥

अन्वग्निरुषसामग्रमख्यदन्वहानि प्रथमो जातवेदाः ।

अनु सूर्य उषसो अनु रश्मीननु द्यावापृथिवी आ विवश ॥ ४ ॥

प्रत्यग्निरुषसामग्रमख्यत् प्रत्यहानि प्रथमो जातवेदाः ।

प्रति सूर्यस्य पुरुधा च रश्मीन् प्रति द्यावापृथिवी आ ततान ॥ ५ ॥

घृतं ते अग्ने दिव्ये सुधस्ये घृतेन त्वां मनुरद्या समिन्धे ।

घृतं ते देवीर्नृत्य १ आ वहन्तु घृतं तुभ्यं दुहतां गावो अग्ने ६ ॥ [८।१]

॥ ८३ ॥

अग्निः—शुनःशेषः ॥ देवता—वरुणः ॥ छन्दः—१ अनुष्टुप्; २ पथ्या

पङ्क्तिः; ३ त्रिष्टुप्; ४ बृहतीगर्भा त्रिष्टुप् ॥

अप्सु ते राजन् वरुण गृहो हिरण्ययो मिथः ।

ततो धृतव्रतो राजा सर्वा धामानि मुञ्चतु ॥ १ ॥

धाम्नो धाम्नो राजन्नितो वरुण मुञ्च नः ।

यदापो अध्वन्या इति वरुणेति यदूचिम ततो वरुण मुञ्च नः ॥ २ ॥

उदुत्तमं वरुण पाशमस्मदवाधमं वि मध्यमं अथाय ।

अधो वयमादित्य व्रते तवानागसो अदितये स्याम ॥ ३ ॥

प्रास्मत् पाशान् वरुण मुञ्च सर्वान् य उत्तमा अधमा वारुणा ये ।

दुःस्वप्न्यं दुरितं निः स्वास्मदर्थं गच्छेम सुकृतस्य लोकम् ॥ ४ ॥ [८।२]

॥ ८४ ॥

अग्निः—मृगुः ॥ देवता—१ अग्निः; २, ३ इन्द्रः ॥ छन्दः—१ जगती;

२, ३ त्रिष्टुप् ॥

अनाधुष्यो जातवेदा अमर्त्यो विराडग्ने चन्नमृद् दीदिहीह ।

विश्वामर्मावाः प्रमुञ्चन् मानुषीभिः शिवाभिर्य परि पाहि

नो गयम्

॥ १ ॥

इन्द्रं चन्नमभि वाममोजोऽजायथा वृषभ चर्षणीनाम् ।

अपाजुदो जनममित्रायन्तमुकं देवेभ्यो अकृणोः लोकम्

॥ २ ॥

मुगो न भीमः कुचरो गिरिष्ठाः परावत आ जगम्याव परस्याः ।

सुकं संशायं पविमिन्द्र तिग्मं वि शत्रून् ताडि वि

मृधो जुदस्व

॥ ३ ॥ [८१३]

॥ ८५ ॥

ऋषिः—अथर्वा (स्वस्त्ययनकामः) ॥ देवता—ताक्ष्यः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

र्यम् पु वाजिनं देवजुतं सहोवानं तरुतारं रथानाम् ।

अरिष्टनेमि पृतनाजिमाशुं स्वस्तये ताक्ष्यमिहा हुवेम ॥ १ ॥ [८१४]

॥ ८६ ॥

ऋषिः—अथर्वा (स्वस्त्ययनकामः) ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

ज्ञातारमिन्द्रमवितारमिन्द्रं हवेहवे सुहवं शूरमिन्द्रम् ।

हुवे नु शक्रं पुरुहुतामिन्द्रं स्वस्ति न इन्द्रो मघवान् कृणोतु ॥ १ ॥ [८१५]

॥ ८७ ॥

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—रुद्रः ॥ छन्दः—जगती ॥

यो अग्नौ रुद्रो यो अस्व ५ न्तर्य ओषधीर्वीरुष आविवेश ।

य इमा विश्वा भुवनानि चाक्लृपे तस्मै रुद्राय नमो

अस्त्वग्नये

॥ १ ॥ [८१६]

॥ ८८ ॥

ऋषिः—गरुत्मान् ॥ देवता—सर्पविषापाकरणम् ॥ छन्दः—बृहती ॥

अपेक्षारिरस्यरिवा असि ।

विषे विषमपृक्था विषमिद् वा अपृक्थाः ।

अहिमेवाभ्यपेहि तं जहि

॥ १ ॥ [८१७]

॥ ८९ ॥

ऋषिः—सिन्धुद्वीपः ॥ देवता—अग्निः ॥ छन्दः—१—३ अनुष्टुप्;
४ त्रिपदा निचृत्परोष्णिक् ॥

अपो दिव्या अचायिषं रसेन समपृक्षमहि ।

पयस्वानम आगमं तं मा सं सृज वर्चसा ॥ १ ॥

सं मार्गे वर्चसा सृज सं प्रजया समायुषा ।

विद्युर्मे अस्य देवा इन्द्रो विद्यात् सह ऋषिभिः ॥ २ ॥

इदमापः प्र वहतावद्यं च मलं च यत् ।

यच्चाभिदुद्रोहानृतं यच्च शेषे अभीरुणम् ॥ ३ ॥

पृथोऽस्येषिषीय समिदसि समेषिषीय ।

तेजोऽसि तेजो मयि धेहि

॥ ४ ॥ [८१८]

॥ ९० ॥

ऋषिः—अङ्गिराः ॥ देवता—मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१ गायत्री;

२ विराट्पुरस्तादबृहती; ३ षट्पदा भुरिगू जगती ॥

अपि वृश्च पुराणवद् व्रततेरिव गुप्तिताम् ।

ओजो दासस्य दम्भय ॥ १ ॥

वयं तदस्य संभृतं वस्विन्द्रेण वि भजामहे ।

म्लापयामि अजः शिभ्रं वरुणस्य व्रतेन ते ॥ २ ॥

यथा शेषो अपायतै स्त्रीषु चासदनावयाः ।

अवस्थस्य वनदीवतः शाङ्कुरस्य नितोदिनः ।

यदाततमव तत्तनु यदुत्ततं नि तत्तनु

॥ ३ ॥ [८१९]

॥ ९१ ॥

ऋषिः—अथर्व ॥ देवता—चन्द्रमाः (१, इन्द्रः) ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

इन्द्रः सुन्नामा स्वर्वा अवोभिः सुमृहीको भवतु विश्ववेदाः ।

वाचतां द्वेषो अभयं नः कृणोत सुवीर्यस्य पतयः स्याम ॥ १ ॥ [९११]

॥ ९२ ॥

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—चन्द्रमाः (? , इन्द्रः) ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

स सुन्नामा स्ववाँ इन्द्रो अस्मदाराचिद् द्वेषः सनुतयुथोतु ।

तस्य वयं सुमतौ यज्ञियस्यापि भद्रे सौमनसे स्याम ॥ १ ॥ [९।२]

॥ ९३ ॥

ऋषिः—मृगवज्रिराः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

इन्द्रेण मन्युना वयमभि स्याम पृतन्यतः ।

चन्तौ वृत्राण्यप्रति

॥ १ ॥ [९।३]

॥ ९४ ॥

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—सोमः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

ध्रुवं ध्रुवेण हविषाव सोमं नयामसि ।

यथा न इन्द्रः केवलीर्विशः संमनसुस्करत्

॥ १ ॥ [९।४]

॥ ९५ ॥

ऋषिः—कपिञ्जलः ॥ देवता—गृध्रौ ॥ छन्दः—१ अनुष्टुप्;

२, ३ मुरिगनुष्टुप्

उदस्य श्यावौ विथुरौ गृध्रौ क्षामिव पेततुः ।

उच्छोचनप्रशोचनावस्योच्छोचनौ हृदः

॥ १ ॥

अहमेनावुदतिष्ठिपं गावौ श्रान्तसदाविव ।

कुर्कुराविव कूजन्तावुदवन्तौ वृकाविव

॥ २ ॥

आतोदिनौ नितोदिनावथो संतोदिनावुत ।

अपि नह्याम्यस्य मेढु य इतः पुमान्जभारं

॥ ३ ॥ [९।५]

॥ ९६ ॥

ऋषिः—कपिञ्जलः ॥ देवता—वयः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

असदन् गावः सदनेऽपसद् वसति वयः ।

आस्थाने पर्वता अस्थुः स्थाग्नि वृक्कावतिष्ठिपम्

॥ १ ॥ [९।६]

॥ ९७ ॥

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—इन्द्राग्नी ॥ छन्दः—१—४ त्रिष्टुप्;

५ त्रिपदाऽऽशी (१ त्रिपदाऽऽची) भुरिग् गायत्री; ६ त्रिपदा

प्राजापत्या बृहती; ७ त्रिपदा साम्नी भुरिग् जगती;

८ उपरिष्ठाद् बृहती ॥

यदद्य त्वां प्रयति यज्ञे अस्मिन् होतश्चिकित्स्वञ्च वृणीमहीह ।

ध्रुवमयो ध्रुवमुता शविष्ठ प्रविद्वान् यज्ञमुप याहि सोमम् ॥ १ ॥

सामिन्द्र नो मनसा नेष गोभिः सं सुरिर्मिह रिवन्त्सं स्वस्त्या ।

सं ब्रह्मणा देवहितं यदस्ति सं देवानां सुमतौ यज्ञियानाम् ॥ २ ॥

यानावह उशतो देव देवांस्तान् प्रेरय स्वे अग्ने सधस्थे ।

जक्षिवांसः पपिवांसो मधून्यस्मै धत्त वसवो वसूनि ॥ ३ ॥

सुगा वो देवाः सदेना अकर्म य आजग्म सर्वने मा जुषाणाः ।

वहमाना भरमाणाः स्वा वसूनि वसु घर्म दिवमा रोहतातु ॥ ४ ॥

यज्ञं यज्ञं गच्छ यज्ञपतिं गच्छ ।

स्वां योनिं गच्छ स्वाहा ॥ ५ ॥

एष ते यज्ञो यज्ञपते सहसूक्तवाकः ।

सुवीर्यः स्वाहा ॥ ६ ॥

वषट्कुतेभ्यो वषट्कुतेभ्यः ।

देवां गातुविदो गातुं विस्वा गातुमित ॥ ७ ॥

मनसस्पत इमं नो द्विवि देवेषु यज्ञम् ।

स्वाहा दिवि स्वाहा पृथिव्यां स्वाहान्तरिक्षे स्वाहा

वाते धां स्वाहा ॥ ८ ॥ [१।७]

॥ ९८ ॥

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—विरा ॥

सं बर्हिर्क्रं हविषा घृतेन सामिन्द्रेण वसुना सं मरुजिः ।

सं देवैर्विश्वदेवेभिरक्रमिन्द्रं गच्छतु हविः स्वाहा ॥ १ ॥ [१।८]

॥ ९९ ॥

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—वेदिः ॥ छन्दः—भुरिक् त्रिष्टुप् ॥
परिं स्तृणीहि परिं धेहि वेदिं मा जामि मौषीरमुया शयानाम् ।
डोतुषदनं हरितं हिरण्ययं निष्का एते यजमानस्य लोके ॥ १॥ [९१९]

॥ १०० ॥

ऋषिः—यमः ॥ देवता—दुःस्वप्ननाशनम् ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥
पर्यावर्ते दुःस्वप्न्यात् पापात् स्वप्न्यादभूत्याः ।
अह्नाहमन्तरं कृण्वे परा स्वप्नमुखाः शुचः ॥ १ ॥ [९११०]

॥ १०१ ॥

ऋषिः—यमः ॥ देवता—दुःस्वप्ननाशनम् ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥
यत् स्वप्ने अन्नमश्नामि न प्रातरधिगम्यते ।
सर्वं तदस्तु मे शिवं नहि तद् दृश्यते दिवा ॥ १ ॥ [९१११]

॥ १०२ ॥

ऋषिः—प्रजापतिः ॥ देवता—द्यावापृथिव्यादयो मन्त्रोक्ताः ॥
छन्दः—विराट्पुरस्ताद्ब्रह्मती ॥

नमस्कृत्य द्यावापृथिवीभ्यामन्तरिक्षाय मृत्यवे ।
मेक्षाम्यध्वंस्तिष्ठन् मा मां हिसिषुरीश्वराः ॥ १ ॥ [९११२]

॥ १०३ ॥

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—आत्मा ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥
को अस्या नो द्रुहोऽव्यवस्या उन्नेत्यति क्षत्रियो वस्य इच्छन् ।
को यज्जकामः क उ पूर्तिकामः को देवेषु वनुते दीर्घमायुः ॥ १ ॥ [९०११]

॥ १०४ ॥

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—आत्मा ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥
कः पृश्नि धेनुं वरुणेन दत्तामथर्वणं सुदुष्टां नित्यवत्साम् ।
बृहस्पतिना सख्यं जुषाणो यथावशं तन्वः कल्पयाति ॥ १ ॥ [१०१२]

॥ १०५ ॥

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—मन्त्रोक्ता ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

अपक्रामन् पौरुषेयाद् वृष्टानो दैव्यं वचः ।

प्रणीतीरभ्यावर्तस्व विश्वेभिः सखिभिः सह ॥ १ ॥ [१०१३]

॥ १०६ ॥

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—जातवेदाः, वरुणश्च ॥ छन्दः—बृहतीगर्भा
त्रिष्टुप् ॥

यदस्मृतिं चकृम किं चिदस्म उपारिम चरणे जातवेदः ।

ततः पाहि त्वं नः प्रचेतः शुभे सखिभ्यो अमृतत्वमस्तु नः ॥ १ ॥ [१०१४]

॥ १०७ ॥

ऋषिः—भृगुः ॥ देवता—सूर्यः, आपश्च ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

अव दिवस्तांरयन्ति सप्त सूर्यस्य रश्मयः ।

आपः समुद्रिया धारास्तास्ते शल्यमसिञ्जसन् ॥ १ ॥ [१०१५]

॥ १०८ ॥

ऋषिः—भृगुः ॥ देवता—अग्निः ॥ छन्दः—१ बृहतीगर्भा त्रिष्टुप्;
२ त्रिष्टुप् ॥

यो नस्तायद् दिप्सति यो न आविः स्वो विद्वानरणो वा नो अग्ने ।

प्रतीष्येत्वरणी दत्वती तान् मैषामग्ने वास्तु भूमो अपत्यम् ॥ १ ॥

यो नः सुसान्जाग्रतो वाभिदासात् तिष्ठतो वा चरतो जातवेदः ।

वैश्वानरेण सयुजां सजोषास्तान् प्रतीचो निर्दह जातवेदः ॥ २ ॥ [१०१६]

॥ १०९ ॥

ऋषिः—वादरायणिः ॥ देवता—अग्न्यादयो मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१

विराट्पुरस्ताद्बृहती; २, ३, ५, ६ त्रिष्टुप्; ४, ७ अनुष्टुप् ॥

इदमुग्राय बभ्रवे नमो यो अचेष्टु तनूवशी ।

घृतेन कलिं शिचामि स नो मृडातीदृशे

॥ १ ॥

धृतमप्सराभ्यो वह त्वमग्ने पांसूनचेभ्यः सिकता अपश्च ।
यथाभागं हव्यदाति जुषाणा मदन्ति देवा उभयानि हव्या ॥ २ ॥
अप्सरसः सधमादं मदन्ति हविर्धानमन्तरा सूर्यं च ।
ता मे हस्तौ सं सृजन्तु धृतेन सपत्नं मे कित्वं रन्धयन्तु ॥ ३ ॥
आदिनवं प्रतिदीप्ते धृतेनास्मां अभि चर ।
वृद्धमिवाश्रयां जहि यो अस्मान् प्रतिदीव्यति ॥ ४ ॥
यो नो ध्रुवे धनमिदं चकार यो अक्षाणां ग्लह्नं शेषणं च ।
स नो देवो हविरिदं जुषाणो गन्धर्वेभिः सधमादं मदेम ॥ ५ ॥
संवसव इति वो नामधेयमुग्रंप्रिया राष्ट्रभृतो ह्यक्षाः ।
तेभ्यो व इन्द्रवो हविषा विधेम वयं स्याम पतयो रयिणाम् ॥ ६ ॥
देवान् यज्ञाधितो ध्रुवे ब्रह्मचर्यं यदूषिम ।
अक्षान् यद् बभ्रूनालभे ते नो मृडन्तवीदशे ॥ ७ ॥ [१०।७]

॥ ११० ॥

अभिः—भृगुः ॥ देवता—इन्द्राग्नी ॥ छन्दः—१ गायत्री; २ त्रिष्टुप्;

३ अनुष्टुप् ॥

अग्न इन्द्रश्च दाशुषे हतो वृत्रायप्रति ।
उभा हि वृत्रहन्तमा ॥ १ ॥
याभ्यामजयन्स्वरम एव यावात्स्थतुर्भुवनानि विश्वा ।
प्रचर्षणी वृषणा वज्रबाहू अग्निमिन्द्रं वृत्रहणा हुवेऽहम् ॥ २ ॥
खपे त्वा देवो अग्रभीक्ष्मसेन बृहस्पतिः ।
इन्द्रं गीर्भिर्न आ विश यजमानाय सुन्वते ॥ ३ ॥ [१०।८]

॥ १११ ॥

अभिः—ब्रह्मा ॥ देवता—वृषभः ॥ छन्दः—परावृहती त्रिष्टुप् ॥

इन्द्रस्य कुचिरसि सोमधान आरमा देवानामृत माजुषाणाम् ।
इह प्रजा जनय यास्त आसु या अन्यत्रेह तास्ते रमन्ताम् ॥ १ ॥ [१०।९]

॥ ११२ ॥

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—आपः ॥ छन्दः—१ भुरिगनुष्टुप्;

२ अनुष्टुप् ॥

शुभ्रं नीद्यावापृथिवी अन्तिसुम्ने महिषते ।

आपः सप्त सुस्रुवुर्देवीस्ता नो मुञ्चन्त्वं हंसः

॥ १ ॥

मुञ्चन्तु मा शपद्या ३ दथो वरुण्यादुत ।

अथो यमस्य पङ्क्तिं शिवाद् विश्वस्माद् देवकिष्टिषात् ॥ २ ॥ [१०।१०]

॥ ११३ ॥

ऋषिः—भार्गवः ॥ देवता—तृष्टिका ॥ छन्दः—विराडनुष्टुप्; २ शङ्कुमती
चतुष्पदा भुरिगुष्णिक् ॥

तृष्टिके तृष्टवन्दन उदमं छिन्धि तृष्टिके ।

यथा कृतद्विष्टासोऽमुमै शेष्यावते

॥ १ ॥

तृष्टासि तृष्टिका विषा विषातक्यसि ।

परिवृक्ता यथासस्यृषभस्य वशेव

॥ २ ॥ [१०।११]

॥ ११४ ॥

ऋषिः—भार्गवः ॥ देवता—अग्नीषोमौ ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

आ ते ददे वृक्षणाभ्य आ तेऽहं हृदयाद् ददे ।

आ ते सुखस्य संकाशात् सर्वं ते वर्च आ ददे

॥ १ ॥

प्रेतो यन्तु व्याभ्यः प्रानुभ्याः प्रो अशस्तयः ।

अग्नी रक्षस्विनीर्हन्तु सोमो हन्तु दुरस्यतीः

॥ २ ॥ [१०।१२]

॥ ११५ ॥

ऋषिः—अथर्वजिराः ॥ देवता—सविता, जातवेदाः ॥ छन्दः—१, ४
अनुष्टुप्; २, ३ त्रिष्टुप् ॥

अ पतेतः पापि लक्ष्मि नश्येतः प्राप्तुतः पत ।

अयस्मर्येनाक्केन द्विषते त्वा संजामसि

॥ १ ॥

या मां लक्ष्मीः पतयानुरजुष्टामिच्छस्कन्द वन्दनेव वृक्षम् ।
 अन्यत्रास्मत् संवितस्तामितो धा हिरण्यहस्तो वसु नो रराणः ॥ २ ॥
 एकशतं लक्ष्म्यो ३ मर्यस्य साकं तन्वा जनुषोऽधि जाताः ।
 तासां पापिष्ठा निरितः प्र हिण्मः शिवा अस्मभ्यं जातवेदो
 नि यच्छ ॥ ३ ॥

एता एना व्याकरं खिले गा विष्टिताहव ।
 वर्मन्तां पुण्या लक्ष्मीर्याः पापीस्ता अनीनशम् ॥ ४ ॥ [१०।१३]
 ॥ ११६ ॥

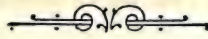
ऋषिः—अथर्वाङ्गिराः ॥ देवता—चन्द्रमाः (१, ज्वरः) छन्दः—१
 परोष्णिक्, २ द्विपदाऽऽर्च्युनुष्टुप् (१ आर्च्युष्णिक्) एकावसाना ॥
 नमो कुराय च्यवनाय चोदनाय धृषणवे ।
 नमः शिताय पूर्वकामकृत्वेन ॥ १ ॥
 यो अन्येद्युरुभयद्युरभ्येतीमं मण्डकमभ्यैवव्रतः ॥ २ ॥ [१०।१४]
 ॥ ११७ ॥

ऋषिः—अथर्वाङ्गिराः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—पथ्या बृहती ॥
 आ मन्द्रैरिन्द्र हरिभिर्याहि मयूररोमभिः ।
 मा स्वा के चिद् वि यमन् वि न पाशिनोऽति धन्वेव
 तां इहि ॥ १ ॥ [१०।१५]

॥ ११८ ॥
 ऋषिः—अथर्वाङ्गिराः ॥ देवता—सोमः, वरुणः, देवश्च ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥
 ममोणि ते वर्मणा छादयामि सोमस्त्वा राजासृतेनानु वस्ताम् ।
 उरोर्वरीयो वरुणस्ते कृणोतु जयन्तं त्वानु देवा मदन्तु ॥ १ ॥ [१०।१६]

॥ इति सप्तमं काण्डम् समाप्तम् ॥

अथाष्टमं कारडम्

॥ १ ॥

अविः—ब्रह्मा ॥ देवता—आयुः ॥ छन्दः—१ पुरोबृहती त्रिष्टुप्; २, ३, १०—२१ अनुष्टुप्; ४, ९, १५, १६ प्रस्तारपङ्क्तिः; ५, ६, १०, ११ त्रिष्टुप्; ७ त्रिपादविराड्गायत्री; ८ विराट् पथ्या बृहती; १२ पञ्चपदा जगती; १३ त्रिपदा भुरिङ्महाबृहती; १४ द्विपदा साम्नी भुरिगृहती ॥

अन्तकाय मृत्यवे नमः प्राणा अपाना इह ते रमन्ताम् ।
 इहायमस्तु पुरुषः सहासुना सूर्यस्य भागे अमृतस्य लोके ॥ १ ॥
 उदेनं भगो अग्रभीदुदेनं सोमो भंशुमान् ।
 उदेनं मरुतो देवा उदिन्द्राग्नी स्वस्तये ॥ २ ॥
 इह तेऽसुरिह प्राण इहायुरिह ते मनः ।
 उक्त्वा निर्वर्त्याः पार्श्वभ्यो दैव्या वाचा भरामसि ॥ ३ ॥
 उक्त्वा कामातः पुरुष माव पथा मृत्योः पङ्क्तिं शमवमुञ्चमानः ।
 मा ऋद्धिस्था अस्मात्तलोकादग्नेः सूर्यस्य संदशः ॥ ४ ॥
 तुभ्यं वातः पवतां मातरिश्वा तुभ्यं वर्षन्त्वमृता न्यापः ।
 सूर्यस्ते तन्वेऽंशं तपाति त्वां मृत्युर्दधतां मा प्र मेष्टाः ॥ ५ ॥
 उद्यानं ते पुरुष नावयानं जीवातुं ते दक्षतातिं कृणोमि ।
 आ हि रोहेमममृतं सुखं रथमथ जिर्विर्विदधमा वदासि ॥ ६ ॥
 मा ते मनस्तत्र गान्मा तिरो भून्मा जीवेभ्यः प्र मदो मानु गाः पितृन् ।
 विश्वे देवा अभि रचन्तु त्वेह ॥ ७ ॥

मा गुतानामा दीधीथा ये नयन्ति परावतम् ।
 आ रोह तमसो ज्योतिरेह्या ते हस्तौ रभामहे ॥ ८ ॥
 श्यामश्च त्वा मा शबलश्च प्रेषितौ यमस्य यौ पथिरक्षी श्वानौ ।
 अर्वाङ्गेहि मा वि दीध्यो मात्र तिष्ठः पराङ्मनाः ॥ ९ ॥
 मैतं पन्थामक्षु गा भीम एष येन पूर्वं नेयथ तं ब्रवीमि ।
 तम एतत् पुरुष मा प्र पत्था भयं परस्तादभयं ते अर्वाक् ॥ १० ॥ { १ }
 रक्षन्तु त्वामनयो ये अप्सवन्ता रक्षतु त्वा मनुष्या उ यस्मिन्धते ।
 वैश्वानरो रक्षतु जातवेदा दिव्यस्त्वा मा प्र धागु विद्युता सह ॥ ११ ॥
 मा त्वा क्रव्यादभि मस्तारात् संकसुकाच्चर ।
 रक्षतु त्वा द्यौ रक्षतु पृथिवी सूर्यश्च त्वा रक्षतां चन्द्रमाश्च ।
 अन्तरिक्षं रक्षतु देवहेत्याः ॥ १२ ॥
 बोधश्च त्वा प्रतीबोधश्च रक्षतामस्वप्नश्च त्वानवद्राणश्च रक्षताम् ।
 गोपायंश्च त्वा जागृविश्च रक्षताम् ॥ १३ ॥
 ते त्वा रक्षन्तु ते त्वा गोपायन्तु तेभ्यो नमस्तेभ्युः स्वाहा ॥ १४ ॥
 जीवेभ्यस्त्वा सुमुदे वायुरिन्द्रो धाता दधातु सविता त्रायमाणः ।
 मा त्वा प्राणो बलं हासीदसु तेऽनु ह्वयामसि ॥ १५ ॥
 मा त्वा जग्भः संहनुर्मा तमो विदन्मा जिह्वा बर्हिः प्रमयुः कथा स्याः ।
 इत् त्वादित्या वसवो भरन्तु दिन्द्राग्नी स्वस्तये ॥ १६ ॥
 इत् त्वा द्यौरुत् पृथिव्युत् प्रजापतिरग्रभीत् ।
 इत् त्वा मृत्योरोषधयः सोमराज्ञीरपीपरन् ॥ १७ ॥
 अयं देवा इहैवास्त्वयं मामुत्र गादितः ।
 इमं स हस्त्रवीर्येण मृत्योर्कुत् पारयामसि ॥ १८ ॥
 इत् त्वा मृत्योरपीपरं सं भ्रशन्तु वयोधसः ।
 मा त्वा व्यस्तकेश्यो उ मा त्वा वरुदो रुदन् ॥ १९ ॥
 आहापमविदं त्वा पुनरागाः पुनर्यावः ।
 सर्वाङ्ग सर्व ते चक्षुः सर्वमायुश्च तेऽविदम् ॥ २० ॥

व्यवात् ते ज्योतिरभुदप त्वत् तमो अकमीत् ।

अप त्वन्मृत्युं निश्चैतिमप यच्चमं नि दध्मसि ॥ २१ ॥ { २ } [१११]

॥ २ ॥

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—आयुः ॥ छन्दः—१, २, ७ भुरिक् त्रिष्टुप्, ३, २६ आस्तारपङ्क्तिः; ४ प्रस्तारपङ्क्तिः; ५, १०, १६, १८, २०, २३—२५, २७ अनुष्टुप्; ६, १५ पथ्या पङ्क्तिः; ८ पुरस्ताज्ज्योतिर्मती जगती; ९ पञ्चपदा जगती; ११ विष्टारपङ्क्तिः; १२, २२, २८ पुरस्ताद् बृहती; १३ त्रिष्टुप्; १४ षट्पदा जगती; १७ त्रिपादनुष्टुप्; १६ उपरिष्टाद् बृहती; २१ सतः पङ्क्तिः ॥

आ रभस्वेमाममृतस्य इनुष्टिमच्छिद्यमाना जरदधिरस्तु ते ।

असुं त आयुः पुनरा भ्रामि रजस्तमो मोषं गा मा प्र मेष्टाः ॥ १ ॥

जीवतां ज्योतिरभ्येष्टावांढा त्वा हरामि शतशारदाय ।

अवमृचन् मृत्युपाशानशस्तिं द्रावीय आयुः प्रतरं ते दधामि ॥ २ ॥

वातात् ते प्राणमविदं सूर्याच्चक्षुरहं तव ।

यत् ते मनस्त्वयि तद् धारयामि सं विस्वाङ्गैर्वदं जिह्यालपन् ॥ ३ ॥

प्रायेण वा द्विपदां चतुष्पदामभिर्मिव जातमभि सं धमामि ।

नमस्ते मृत्यो चक्षुषे नमः प्राणाय तेऽकरम् ॥ ४ ॥

अयं जीवतु मा मृतेमं समीरयामसि ।

कुणोम्यस्मै भेषजं मृत्यो मा पुरुषं वधीः ॥ ५ ॥

जीवतां नधारिषां जीवन्तीमोषधीमहम् ।

आयमाणां सहमानां सहस्वतीमिह हुवेऽस्मा अरिष्टतातये ॥ ६ ॥

अधि ब्रूहि मा रभथाः सृजेमं तवैव सन्सर्वहाया ह्वास्तु ।

अवाश्वौ मृदतं शर्म यच्छतमपसिध्यं दुरितं चत्तायुः ॥ ७ ॥

अस्मै मृत्यो अधि ब्रूहीमं दयस्वोदितो ३ यमेतु ।

अरिष्टः सर्वाङ्गः सुश्रुज्जरसां शतहायन आत्मना भुजमभुताम् ॥ ८ ॥

देवानां हेतिः परिं स्वा वृणक्तु पारयामि स्वा रजस
उत् स्वा मृत्योरपीपरम् ।

आरादामि क्रव्यादं निरूहं जीवातवे ते परिधिं दधामि ॥ ९ ॥

यत् ते नित्यानं रजसं मृत्यो अनवधृष्यम् ।

पथ इमं तस्माद् रचन्तो ब्रह्मास्मै वसं कृणुमसि ॥ १० ॥ {३}

कृणोमि ते प्राणापानौ जरां मृत्युं दीर्घमायुः स्वस्ति ।

वैवस्वतेन प्रहितान् यमदूतांश्चरतोऽपि सेधामि सर्वान् ॥ ११ ॥

आरादरातिं निश्चतिं परो माहिं क्रव्यादः पिशाचान् ।

रक्षो यत् सर्वं दुर्भुतं तत् तमह्वापं हन्मसि ॥ १२ ॥

अग्नेष्टे प्राणममृतादायुष्मतो वन्वे जातवेदसः ।

यथा न रिष्या अमृतं सजूरसस्तत् ते कृणोमि
तद्दु ते समृध्यताम् ॥ १३ ॥

शिवे ते स्तां द्यावापृथिवी असंतापे अभिश्रियौ ।

शं ते सूर्य आ तपतु शं वातो वातु ते हुदे ।

शिवा अभि चरन्तु त्वापो दिव्याः पयस्वतीः ॥ १४ ॥

शिवास्ते सन्त्वोषधय उत् त्वाहार्पमधरस्या उत्तरां पृथिवीमभि ।

तत्र त्वादित्यौ रक्षतां सूर्याचन्द्रमसावुभा ॥ १५ ॥

यत् ते वासः परिधानं यां नीविं कृणुषे त्वम् ।

शिवं ते तन्वे तत् कृणुमः संस्पृशेऽद्वृक्ष्यमस्तु ते ॥ १६ ॥

यत् चुरेण मर्चयता सुतेजसा वसा वपसि केशमश्रु ।

शुभं मुखं मा न आयुः प्र मोषीः ॥ १७ ॥

शिवौ ते स्तां व्रीहियवावल्गुसावदोमधौ ।

एतौ यचमं वि बाधेते एतौ मुञ्चतौ अंहसः ॥ १८ ॥

यदश्नासि यत्पिबसि धान्यं कृष्याः पयः ।

यदाद्यं यदनाद्यं सर्वं ते अजमविषं कृणोमि ॥ १९ ॥

- जहने च त्वा रात्रये चोभाभ्यां परि दक्षसि ।
 अरायेभ्यो जिवसुभ्य इमं मे परि रक्षत ॥ २० ॥ {४}
- शत तेऽयुतं दायनान् द्वे युगे त्रीणि चत्वारि कृयमः ।
 इन्द्राग्नी विश्वे देवास्तेऽनु मन्यन्तामहणीयमानाः ॥ २१ ॥
- शरदे त्वा हेमन्ताय वसन्ताय ग्रीष्माय परि दक्षसि ।
 वर्षाणि तुभ्यं स्योनानि येषु वर्धन्त ओषधीः ॥ २२ ॥
- मृत्युरीशे द्विपदां मृत्युरीशे चतुष्पदाम् ।
 तस्मात् त्वां मृत्योर्गोपतेरुद्धरामि स मा बिभेः ॥ २३ ॥
- सोऽरिष्टं न मरिष्यसि न मरिष्यसि मा बिभेः ।
 न वै तत्र भ्रियन्ते नो यन्त्यध्वमं तमः ॥ २४ ॥
- सर्वो वै तत्र जीवति गौरश्वः पुरुषः पशुः ।
 यत्रेदं ब्रह्म क्रियते परिधिर्जीवनाय कम् ॥ २५ ॥
- परि त्वा पातु समानेभ्योऽभिचारात् सबन्धुभ्यः ।
 अमभिर्भवामृतोऽतिजीवो मा ते हासिपुरसंवः शरीरम् ॥ २६ ॥
- ये मृत्यव एकशतं या नाष्ट्रा अतितायाः ।
 मुञ्चन्तु तस्मात् त्वां देवा अग्नेर्वैश्वानरादधि ॥ २७ ॥
- अग्नेः शरीरमसि पारयिष्णु रक्षोहासि सपत्नहा ।
 अथो अमीवचार्तनः पूतदुर्नाम भेषजम् ॥ २८ ॥ {५} [१।२]
- ॥ ३ ॥

अभिः—चातनः ॥ देवता—अग्निः ॥ छन्दः—१—४, ८—११, १३, १६, १८—२०, २४ त्रिष्टुप्, ७, १२, १४, १५, १७, २१ भुरिक् त्रिष्टुप्, २२, २३ अनुष्टुप्, २५ बृहतीगर्भा जगती, २६ गायत्री ॥
 रक्षोहणं वाजिनमा जिघर्षि मित्रं प्रथिष्ठमुप यामि शर्म ।
 शिशानो अग्निः क्रतुभिः समिद्धः स नो दिवा स रिषः पातु नक्तम् ॥ १ ॥

अथोदंष्ट्रो अर्चिषा यातुधानानुप स्पृश जातवेदः समिद्धः ।
 आ जिह्वा मूरदेवान् रभस्व क्रव्यादो वृष्ट्वापि धस्वासन् ॥ २ ॥
 उभोभयाविजुष भेहि दंष्ट्रौ हिंस्रः शिशानोऽवरं परं च ।
 उतान्तरिक्षे परि याह्यग्ने जम्भैः सं धेह्यभि यातुधानान् ॥ ३ ॥
 अग्ने त्वच्च यातुधानस्य भिन्धि हिंसाशनिहरंसा हन्स्वेनम्
 प्र पर्वाणि जातवेदः शृण्विहि क्रव्यात् क्रविष्णुर्वि चिनोत्वेनम् ॥ ४ ॥
 यन्नेदानीं पर्यासि जातवेदस्तिष्ठन्तमग्र उत वा चरन्तम् ।
 उतान्तरिक्षे पतन्तं यातुधानं तमस्ता विध्य शर्वा शिशानः ॥ ५ ॥
 यज्ञैरिष्टैः संनममानो अग्ने वाचा शूर्या अशनिभिर्दिहानः ।
 तामिर्विध्य हृदये यातुधानान् प्रतीचो बाहून् प्रति भङ्ग्येषाम् ॥ ६ ॥
 उतारब्धान्स्पृशहि जातवेद उतारैर्भाण्य ऋष्टिभिर्यातुधानान् ।
 अग्ने पूर्वा नि जहि शोशुचान आमादः चिवङ्क्रास्तमदन्स्वेनीः ॥ ७ ॥
 इह प्र ब्रूहि यतमः सो अग्ने यातुधानो य इदं कृणोति ।
 तमा रभस्व समिधा यविष्ठ नृचक्षुश्चक्षुषे रन्ध्रयेनम् ॥ ८ ॥
 तीक्ष्णेनाग्ने चक्षुषा रक्ष यज्ञं प्राञ्चं वसुभ्यः प्र ण्य प्रचेतः ।
 हिंस्रं रक्षस्यभि शोशुचानं मा स्वा दभन् यातुधाना नृचक्षः ॥ ९ ॥
 नृचक्षा रक्षः परि पश्य विजु तस्य त्रीणि प्रति शृण्विह्यमा ।
 तस्याग्ने पुष्टीहरंसा शृण्विहि त्रेधा मूर्खं यातुधानस्य वृश्च ॥ १० ॥ { ६ }
 त्रिर्यातुधानः प्रसितिं त एवुतं यो अग्ने अनृतेन हन्ति ।
 तमर्चिषा स्फूर्जयन्जातवेदः समचर्मेन गृण्यते नि युङ्गिष ॥ ११ ॥
 यदग्ने अद्य मिथुना शपातो यद् वाचस्तुष्टं जनयन्त रेभाः ।
 मन्योर्मनसः शरव्या उ जायते या तया विध्य
 हृदये यातुधानान् ॥ १२ ॥
 परा शृण्विहि तपसा यातुधानान् पराग्ने रक्षो हरंसा शृण्विहि ।
 परार्चिषा मूरदेवाः शृण्विहि परासुतपः शोशुचतः शृण्विहि ॥ १३ ॥

पराद्य देवा वृजिनं शृणन्तु प्रत्यगेनं शपथा यन्तु सृष्टाः ।
 वाचास्तेनं शरव ऋच्छन्तु मर्मन् विश्वस्येतु प्रलिति यातुधानः ॥ १४ ॥
 यः पौरुषेयेण कृविषा समङ्क्ते यो अश्वयेन पशुना यातुधानः ।
 यो अग्न्याया भरति क्षीरमग्ने तेषां शीर्षाणि हरसापि वृश्च ॥ १५ ॥
 विषं गवां यातुधानां भरन्तामा वृश्चन्तामदित्ये दुरेवाः ।
 परैणान् देवः सविता ददातु परा भागमोषधीनां जयन्ताम् ॥ १६ ॥
 संवत्सरीणं पयं उक्षियायास्तस्य माशीद् यातुधानो नृचक्षुः ।
 पीयूषमग्ने यतुमास्तेतृप्तात् तं प्रत्यञ्चमर्चिषा विध्य मर्माणि ॥ १७ ॥
 सनादग्ने मृणसि यातुधानान् न त्वा रक्षांसि पृतनासु जिरयः ।
 सहस्राननु दह कव्यादो मा ते हेत्या मुञ्चत दैन्यायाः ॥ १८ ॥
 त्वं नो अग्ने अधरादुदक्रस्त्वं पश्चादुत रक्षा पुरस्तात् ।
 प्रति त्वे ते अजरास्तपिष्ठा अघशंसं शोशुचतो दहन्तु ॥ १९ ॥
 पश्चात् पुरस्तादधरादुतोत्तरात् कविः काव्येन परि पाह्यग्ने ।
 सखा सखायमजरो जरिभ्यो अग्ने मर्ता अमर्त्यस्त्वं नः ॥ २० ॥ {७}
 तदग्ने चक्षुः प्रति धेहि रेमे शफारुजो येन पश्यसि यातुधानान् ।
 अथर्वज्योतिषा दैव्येन सत्यं धूर्वन्तमचितं न्योष ॥ २१ ॥
 परि त्वाग्ने पुरं वयं विप्रं सहस्य धीमहि ।
 ध्रुवद्वर्णं दिवेदिवे हन्तारं भङ्गुरावतः ॥ २२ ॥
 विषेण भङ्गुरावतः प्रति स्म रक्षसो जहि ।
 अग्ने तिमनेन शोचिषा तपुरमाभिरर्चिभिः ॥ २३ ॥
 वि ज्योतिषा बृहता भास्यग्निराविर्विश्वानि कृणुते महित्वा ।
 प्रादेवीर्मायाः सहते दुरेवाः शिशीति शृङ्गे रक्षोभ्यो विनिष्वे ॥ २४ ॥
 ये ते शृङ्गे अजरो जातवेदस्तिग्महेती ब्रह्मसंशिते ।
 ताभ्यां दुर्हादमाभिदासन्तं किमीदनं प्रत्यञ्चमर्चिषा
 जातवेदो वि निच्व

अग्नी रक्षांसि सेधति शुक्रशोचिरमर्त्यः ।

शुचिः प्राक् ईड्यः

॥ २६ ॥ {८} [२११]

॥ ४ ॥

अधिः—चातनः ॥ देवता—इन्द्रासोमादयो मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१—७,

१५, १८, २१ जगती; ८—१४, १६, १७, १९, २२, २४ त्रिष्टुप्;

२०, २३ भुरिक् त्रिष्टुप्; २५ अनुष्टुप् ॥

इन्द्रासोमा तपतं रक्ष उज्जतं न्यर्षयतं वृषणा तमोवृधः ।

परां शृणीतमचितो न्योषतं हतं नुदेथां नि शिशतिमस्त्रिणः ॥ १ ॥

इन्द्रासोमा समवशांसमभ्यधं तपुर्षयस्तु चररग्निर्माहव ।

ब्रह्मद्विषं क्रव्यादे घोरचक्षसे द्वेषो धत्तमनवायं किमीदिने ॥ २ ॥

इन्द्रासोमा दुष्कृतो वने अन्तरनारम्भणे तमसि प्र विध्यतम् ।

यतो नैषां पुनरेकश्चनोदयत् तद् वामस्तु सहसे मन्युमच्छवः ॥ ३ ॥

इन्द्रासोमा वर्तयतं दिवो वधं सं पृथिव्या अवशांसाय तर्हणम् ।

यत् तच्चतं स्वयं पवतेभ्यो येन रक्षो वावृधानं निजुवथः ॥ ४ ॥

इन्द्रासोमा वर्तयतं दिवस्पथमितसेभिर्युवमर्महन्मभिः ।

तपुर्वधेभिरजरेभिरस्त्रिणो नि पशानि विध्यतं यन्तु निस्वरम् ॥ ५ ॥

इन्द्रासोमा परिं वां भूत विश्वत इयं मतिः कृत्वाश्वेव वाजिना ।

यां वां होत्रां परिहिनोभि मेधयेमा ब्रह्माणि नृपतीहव जिन्वतम् ॥ ६ ॥

प्रति स्मरेथां तुजयन्निरेवैहंत द्रुहो रक्षसो भङ्गुरावतः ।

इन्द्रासोमा दुष्कृते मा सुगं भुद् यो मां कदा चिदभिदासति द्रुहुः ॥ ७ ॥

यो मा पाकेन मनसा चरन्तमभिचष्टे अनृतेभिर्वचोभिः ।

आपहव काशिना संगृभीता असन्नस्वासत इन्द्र वक्रा ॥ ८ ॥

ये पाकशंसं विहरन्त एत्रैर्ये वा भद्रं दुषयन्ति स्वधाभिः ।

अहये वा तान् प्रददातु सोम आ वा दधातु निश्वतेरुपस्थे ॥ ९ ॥

यो ना रक्षं दिप्सति पित्रो अग्ने अशानां गवां यस्तनूनाम् ।

रिपु स्तेन स्तेयकृद् दभमेतु नि ष ह्ययतां तन्वा ७ तना च ॥ १० ॥ {९}

परः सो अस्तु तन्वा । तना च तिच्चः पृथिवीरधो अस्तु विश्वाः ।
 प्रति शुष्यतु यशो अस्य देवा यो मा दिवा दिप्सन्ति यश्च नक्तम् ॥ ११ ॥
 सुविज्ञानं चिकितुषे जनाय सखासच्च वचसी पस्पृषाते ।
 तयोर्यत् सत्यं यतरहर्जीयस्तदित् सोमोऽवति हन्त्यासत् ॥ १२ ॥
 न वा उ सोमो वृजिनं हिनोति न क्षत्रियं मियुथा धारयन्तम् ।
 हन्ति रक्षो हन्त्यासद् वदन्तमुभाविन्द्रस्य प्रसितौ शयाते ॥ १३ ॥
 यदि वाहमनृतदेवो अस्मि मोघं वा देवा अप्यहे अग्ने ।
 किमस्मभ्यं जातवेदो हृषीषे द्रोघवाचस्ते निश्चथं सचन्ताम् ॥ १४ ॥
 अथा मुरीय यदि यातुधानो अस्मि यदि वायुस्ततप पूरुषस्य ।
 अध्वा स वीरैर्दशभिर्वि यूया यो मा मोघं वायुधनेत्याह ॥ १५ ॥
 यो मायातुं यातुधानेत्याह यो वा रक्षाः शुचिरस्मीत्याह ।
 इन्द्रस्तं हन्तु महुता बधेन विश्वस्य जन्तोरधमस्पदीष्ट ॥ १६ ॥
 प्र या जिगाति खगैर्व नक्तमप दुहुस्तन्वं गूहमाना ।
 वज्रमन्तमव सा पदीष्ट प्रावाणो मन्तु रक्षसं उपदैः ॥ १७ ॥
 वि तिष्ठध्वं मरुतो विष्विष्यच्छतं गृभायत रक्षसः सं पिनष्टन ।
 वयो ये भूत्वा पतयन्ति नक्तमियं वा रिपो दधिरे द्वेवे अध्वरे ॥ १८ ॥
 प्र वर्त्तय दिवोऽरमानमिन्द्र सोमशितं मघवन्तसं शिशाञ्चि ।
 प्राक्रो अप्राक्रो अधरादुदक्रोऽभि जहि रक्षसः पर्वतेन ॥ १९ ॥
 एत उ र्षे पतयन्ति श्रपातव इन्द्रं दिप्सन्ति दिप्सवोऽदाभ्यम् ।
 शिशाते क्षक्रः पिशुनेभ्यो वधं नूनं सृजदशभिं यातुमदभ्यः ॥ २० ॥ { १० }
 इन्द्रो बातुनामभवत् पराशरो हविर्मथीनामभ्या विवासताम् ।
 अभीदु शक्रः परशुर्धथा वनं पात्रेव भिन्दन्तसुत एतु रक्षसः ॥ २१ ॥
 उलूकषातुं शुशुलूकयातुं जहि श्रयातुमुत कोकयातुम् ।
 सुपर्णयातुमुत गृध्रपातुं हृषदेव प्र मृणु रक्ष इन्द्र ॥ २२ ॥
 मा नो रक्षो अभि नद् यातुमावदपोऽञ्जन्तु मिथुना ये किमीदिनः ।
 पृथिवी नः पार्थिवात् पात्वंहसोऽन्तरिक्षं दिव्यात् पात्वंस्मान् ॥ २३ ॥

इन्द्रं जहि पुमांसं यातुधानमृत स्त्रियं मायया शाशदानाम् ।

विम्रीवासो मूर्देवा ऋदन्तु मा ते दशन्सूयमुच्चरन्तम् ॥ २४ ॥

प्रति चक्ष्व वि चक्ष्वेन्द्रश्च सोम जागृतम् ।

रक्षोभ्यो वधमस्यतमशनिं यातुमदभ्यः ॥ २५ ॥ { ११ } [२।२]

॥ ५ ॥

अपिः—शुकः देवता—मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१, ६ उपरिष्ठाद् ब्रह्ती;

२ त्रिपदा विराट् गायत्री; ३ भुरिक् जगती; ४, १२, १३, १६, १८ अनुष्टुप्;

५ भुरिक् संस्तारपङ्क्तिः; ७, ८ ककुम्भत्यनुष्टुप्; ९ पुरस्कृतिर्जगती;

१० त्रिष्टुप्; ११ पथ्या पङ्क्तिः; १४ षट्पदा जगती; १५ पुरस्ताद्

ब्रह्ती; १६ जगतीगर्भा त्रिष्टुप्; २० विराट्गर्भाऽऽस्तारपङ्क्तिः;

२१ विराट् त्रिष्टुप्; २२ सप्तपदा विराट्गर्भा

भुरिक् शक्वरी ॥

अयं प्रतिसरो मयिर्वीरो वीराय बध्यते ।

वीर्यवान्सप्तनहा शूरवीरः परिपायः सुमङ्गलः ॥ १ ॥

अयं मणिः सप्तनहा सुवीरः सहैवान् वाजी सहमान उग्रः ।

प्रत्यक् कृत्या दुष्यन्नेति वीरः ॥ २ ॥

अनेनेन्द्रो मणिना वृत्रमहन्नेनासुरान् पराभावयन्मनीषी ।

अनेनाजयद् द्यावापृथिवी उभे इमे अनेनाजयत् प्रदिशश्चतस्रः ॥ ३ ॥

अयं स्राक्स्यो मणिः प्रतीर्वितः प्रतिसरः ।

ओजैवान् विमुषो वशी सो अस्मान् पातु सर्वतः ॥ ४ ॥

तदग्निराह तदु सोम आह बृहस्पतिः सविता तदिन्द्रः ।

ते मे देवाः पुरोहिताः प्रतीचीः कृत्याः प्रतिसरैरजन्तु ॥ ५ ॥

अन्तर्द्वे द्यावापृथिवी उताहकृत सूर्यम् ।

ते मे देवाः पुरोहिताः प्रतीचीः कृत्याः प्रतिसरैरजन्तु ॥ ६ ॥

ये स्राक्स्यं मयि जना वमोशि कृण्वते ।

सूर्यइव दिवमारुह्य वि कृत्या बाधते वशी ॥ ७ ॥

स्त्राकथ्येन मयिन् ऋषिणेव मनीषिणा ।

अजैषं सर्वाः पृतना वि मृधो हन्मि रक्षसः ॥ ८ ॥

याः कृत्या आङ्गिरसीयाः कृत्या आसुरीयाः कृत्याः

स्वयंकृता या उ चान्धेभिराभृताः ।

उभयीस्ताः परा यन्तु परावतो नवति नाव्या अति ॥ ९ ॥

अस्मै मयि वर्म वध्नन्तु देवा इन्द्रो विष्णुः सविता रुद्रो अग्निः ।

प्रजापतिः परमेष्ठी विराट् वैश्वानर ऋषयश्च सर्वे ॥ १० ॥ {१२}

उत्तमो अस्योषधीनामनड्वाङ्गतामिव व्याघ्रः श्वपदामिव ।

यमैच्छामाविदाम् तं प्रतिस्पाशनमन्तितम् ॥ ११ ॥

स इद् व्याघ्रो भवत्यथो सिंहो अथो वृषा ।

अथो सपत्नकशनो यो बिभर्तिमं मयिम् ॥ १२ ॥

नैनं घ्नन्त्यप्सरसो न गन्धर्वा न मर्याः ।

सर्वा दिशो वि राजति यो बिभर्तिमं मयिम् ॥ १३ ॥

कश्यपस्त्वामसृजत कश्यपस्त्वा समैरयत् ।

अविभस्त्वेन्द्रो मातुषे बिभर्तु संश्रेषिणेऽजयत् ।

मयि सहस्रवीर्यं वर्म देवा अकृण्वत ॥ १४ ॥

यस्त्वा कृत्याभिर्यस्वा दीक्षाभिर्यज्ञैर्यस्वा जिवांसति ।

प्रत्यक् त्वमिन्द्र तं जहि वज्रेण शतपर्वणा ॥ १५ ॥

अयमिद् वै प्रतीवर्त ओजस्वान्संजयो मयिः ।

प्रजां धनं च रक्षतु परिपायः सुमङ्गलः ॥ १६ ॥

असपत्नं नो अधरादसपत्नं न उत्तरात् ।

इन्द्रासपत्नं नः पश्चाज्ज्योतिः शूर पुरस्कृधि ॥ १७ ॥

वर्म मे धावापृथिवी वर्माहवर्म सूर्यः ।

वर्म म इन्द्रश्चाग्निश्च वर्म धाता दधातु मे ॥ १८ ॥

ऐन्द्राग्रं वर्म बहुलं यदुग्रं विश्वे देवा नाति विध्यन्ति सर्वे ।

तन्मे तन्वं आयतां सर्वतो बृहदायुष्मान्जरदष्टिर्यथासनि ॥ १९ ॥

आ मारुचद् देवमग्निर्मह्या अरिष्टतातये ।

हमं मेथिमभिसंविशध्वं तनूपानं त्रिवरूथमोजसे ॥ २० ॥

अस्मिजिन्द्रो नि दधातु नृम्यामिमं देवासो अभिसंविशध्वम् ।

दीर्वायुस्वायं शतशरिदायायुष्मान्जरदष्टिर्यथासत् ॥ २१ ॥

स्वस्तिदा विशां पतिर्वृत्रहा विमधो वशी ।

इन्द्रो वधनातु ते माणि जिगीवा अपराजितः सोमपा अभयंकरो वृषा ।

स त्वा रक्षतु सर्वतो दिवा नक्तं च विश्वतः ॥ २२ ॥ { १३ } [११]

॥ ६ ॥

अग्निः—मातृनामा ॥ देवता—मन्त्रोक्ताः, मातृनामा, १५ ब्रह्मणस्पतिः ॥

छन्दः—१, ३—९, १३, १८—२६ अनुष्टुप्; २ पुरस्ताद् बृहती;

१० षट्पदा जगती; ११, १२, १४, १६ पथ्या पङ्क्तिः; १५ सप्तपदा

शक्वरी; १७ सप्तपदा जगती ॥

यौ ते मातोन्ममार्जं जातायाः पतिवेदनौ ।

दुर्णामा तत्र मा गृध्रदलिश उत वरसपः ॥ १ ॥

पलालानुपलालौ शकुं कोकं मलिम्लुचं पलीजकम् ।

आश्रेपं वज्रिवाससमृचं ग्रीव प्रमीलिनम् ॥ २ ॥

मा सं वृतो मोषं सृप ऊरु माव सृपोऽन्तरा ।

कृणोम्यस्यै भेषजं बजं दुर्णामचातनम् ॥ ३ ॥

दुर्णामा च सुनामा चोभा संवृतमिच्छतः ।

अरायानप हन्मः सुनामा खैरमिच्छताम् ॥ ४ ॥

यः कृष्णः केश्यसुर स्तम्बज उत तुण्डिकः ।

अरायानस्या मुष्काभ्यां भंससोऽप हन्मसि ॥ ५ ॥

अनुजिघ्रं प्रमृशन्तं क्रव्यादमुत रेरिहम् ।

अरायान्छ्वक्किष्किणौ बजः पिङ्गो अनीनशत्रु ॥ ६ ॥

यस्त्वा स्वप्ने निपद्यते आता भूत्वा पितेव च ।

बजस्तान्संहतामित्रः क्लीबरूपास्तिरीटिनः ॥ ७ ॥

यस्त्वा स्वपन्ती त्सरति यस्त्वा दिप्सति जाग्रतीम् ।

छायाभिव प्र तान्सूर्यः परिक्रामज्जनीनशत् ॥ ८ ॥

यः कृणोति मृतवत्सामवतो कामिमां स्त्रियम् ।

तमोषधे त्वं नाशयास्याः कमलमन्जिवम् ॥ ९ ॥

ये शालाः परिनृत्यन्ति सायं गर्दभनादिनः ।

कुसुला ये च कुचिलाः ककुभाः करुमाः क्षिमाः ।

तानोषधे त्वं गन्धेन विपुचीनान् वि नाशय ॥ १० ॥ {१४}

ये कुकुन्धाः कृकूरभाः कृत्तीर्दूशानि बिभ्रति ।

क्वलीबाह्व प्रनृत्यन्तो वने ये कुर्वते घोषं तानितो नाशयामसि ॥ ११ ॥

ये सूर्यं न तितिक्षन्त आतपन्तममुं दिवः ।

अरायान् वस्तवासिनो दुर्गन्धोद्धितास्यान्

मककान् नाशयामसि ॥ १२ ॥

य आत्मानमतिमात्रमंसं आधाय बिभ्रति ।

स्त्रीणां श्रोणिप्रतोदिन इन्द्र रक्षांसि नाशय ॥ १३ ॥

ये पूर्वं वध्वो ३ बन्ति हस्ते शृङ्गाणि बिभ्रतः ।

आपाकेस्थाः प्रहासिनस्तम्बे ये कुर्वते ज्योतिस्तानितो

नाशयामसि ॥ १४ ॥

येषां पश्चात् प्रपदानि पुरः पाण्योः पुरो मुखौ ।

खलजाः शकधूमजा हरुण्डा ये च मट्मटाः कुम्भमुष्का अयाशवः ।

तान्स्या ब्रह्मणस्पते प्रतीबोधेन नाशय ॥ १५ ॥

पर्यस्ताक्षा अप्रचङ्कशा अस्त्रेणाः सन्तु पण्डगाः ।

अव भेषज पादय य इमां संविवृतस्यपतिः स्वपतिं स्त्रियम् ॥ १६ ॥

उद्धर्षिणं मुनिकेशं जम्भयन्तं मरीमशम् ।

उपेषन्तमुदुम्बलं तुण्डेलमुत शालुडम् ।

पदा प्र विध्य पाण्योः स्थालीं गौरिव स्पन्दना ॥ १७ ॥

यस्ते गर्भे प्रतिमुशज्जातं वा मारयाति ते ।

पिङ्गस्तमुग्रधन्वा कृणोतु हृदयाविधम् ॥ १८ ॥

ये अन्नो जातान् मारयन्ति सूतिका अनुशरन्ते ।

स्त्रीभागान् पिङ्गो गन्धर्वान् वातो अन्नमिवाजतु ॥ १९ ॥

परिसृष्टं धारयतु यद्धितं माव पाहि तत् ।

गर्भे त उग्रौ रक्षतां भेषजौ नैविभार्यौ ॥ २० ॥ {१५}

पवीनसात् तङ्गद्ववाच्छ्वायकादुत नम्रकात् ।

प्रजायै पर्यै स्वा पिङ्गः परि पातु किमीदिनः ॥ २१ ॥

द्वयास्याच्चतुरक्षात् पञ्चपादादनङ्गुरेः ।

वृन्तादभि प्रसर्पतुः परि पाहि वरीवृतात् ॥ २२ ॥

य आमं मांसमदन्ति पौरुषेयं च ये क्रुविः ।

गर्भान् खादन्ति केशवास्तानितो नाशयामसि ॥ २३ ॥

ये सूर्यात् परिसर्पन्ति स्नुषेव अशुरादधि ।

बजश्च तेषां पिङ्गश्च हृदयेऽधि नि विध्यताम् ॥ २४ ॥

पिङ्ग रक्ष जायमानं मा पुमसि स्त्रियं क्रू ।

आयडादो गर्भान्मा दभन् बाणस्वेतः किमीदिनः ॥ २५ ॥

अप्रजास्त्वं मातैवत्समाद् रोदमघमावयम् ।

वृद्धादिव अजं कृत्वाप्रिये प्रति मुञ्च तत् ॥ २६ ॥ {१६} [३।२]

॥ ७ ॥

अधिः—अथर्वा ॥ देवता—भेषज्यं, आयुष्यं, ओषधयः ॥ छन्दः—१, ७,

८, ११, १३, १६—२३, २७ अनुष्टुप्; २ उपरिष्ठाद् भुरिग् बृहती;

३ पुरवर्णिक; ४ पञ्चपदा परानुष्टुबतिजगती; ५, १०, २५ पथ्या

पङ्क्तिः; ६ विराड्गर्भा भुरिक् पथ्या पङ्क्तिः; ९ द्विपदाऽऽर्ची

भुरिगनुष्टुप्; १२ पञ्चपदा विराडतिशक्वरी; १४ उपरिष्ठाद्

निचृद् बृहती; [१५ त्रिष्टुप्; २४ षट्पदा जगती;]

२६ निचृदनुष्टुप्; २८ भुरिगनुष्टुप् ॥

- या बभ्रवो याश्च शुक्रा रोहिणीरुत पृश्नयः ।
 असिकनीः कृष्णा ओषधीः सर्वा अच्छावदामसि ॥ १ ॥
- आयन्तामिमं पुरुषं यच्माद् देवेषितादधि ।
 यासां द्यौषिपता पृथिवी माता समुद्रो मूलं वीरुधो बभूव ॥ २ ॥
- आपो अग्रं दिव्या ओषधयः ।
 तास्ते यच्ममेनस्य भङ्गादङ्गादनीनशन् ॥ ३ ॥
- प्रस्तृणती स्तम्बिनीरेकशुङ्गाः प्रतन्वतीरोषधीरा वदामि ।
 अंशुमतीः काण्डिनीयां विशाखा ह्वयामि ते वीरुधो
 वैश्वदेवीरुमाः पुरुषजीवनीः ॥ ४ ॥
- यद् वः सहः सहमाना वीर्यं । यच्च वो बलम् ।
 तेनेममस्माद् यच्मात् पुरुषं मुञ्चतौषधीरथो कृणोमि भेषजम् ॥ ५ ॥
- जिविलां नधारिषां जीवन्तीमोषधीमहम् ।
 अरुन्धतीमृज्यन्तीं पुष्पां मधुमतीमिह हुवेऽस्मा अरिष्टतांतये ॥ ६ ॥
- इहा यन्तु प्रचेतसो मेदिनीर्वचसो मम ।
 यथेमं पारयामसि पुरुषं दुरितादधि ॥ ७ ॥
- अग्नेर्वासो अपां गर्भो या रोहन्ति पुनर्यवाः ।
 भुवाः सहस्रनाम्नीभेषजीः सन्स्वाभृताः ॥ ८ ॥
- अवकोत्वा उदकात्मान ओषधयः ।
 व्यृषन्तु दुरितं तीक्ष्णशुङ्गयः ॥ ९ ॥
- उन्मुञ्चन्तीर्विवरुणा उग्रा या विषदूषणीः ।
 अथो बलासुनाशनीः कृत्यादूषणीश्च यास्ता
 इहा यन्त्वोषधीः ॥ १० ॥ { १० }
- अपकीताः सहीयसीर्वीरुधो या अभिष्टुताः ।
 आयन्तामस्मिन् आमे गामधं पुरुषं यशुम् ॥ ११ ॥

मधुमन्मूलं मधुमदग्रमासां मधुमन्मध्यं वीरुधां बभूव ।
 मधुमत् पण्यं मधुमत् पुष्पमासां मधोः संभक्ता अमृतस्य भुञ्चो
 वृत्तमज्ञं दुहतां गोपुरोगवम् ॥ १२ ॥
 यावतीः कियतीश्चेमाः पृथिव्यामध्योषधीः ।
 ता सा सहस्रपण्यो मृत्योर्मुञ्चन्त्वंहसः ॥ १३ ॥
 वैयाघ्रो मणिर्वीरुधां त्रायमाणोऽभिशस्तिपाः ।
 अमीवाः सर्वा रक्षास्यप हन्त्वाधि दूरमस्मत् ॥ १४ ॥
 सिंहस्यैव स्तनथोः सं विजन्तेऽग्रेरिव विजन्त आभृताभ्यः ।
 गवां यक्ष्मः पुरुषाणां वीरुद्धिरतिनुत्तो नान्या एतु क्रोत्याः ॥ १५ ॥
 मुमुक्षाना ओषधयोऽग्नेर्वैधानरादधि ।
 भूमिं संतन्वतीरित यासां राजा वनस्पतिः ॥ १६ ॥
 या रोहन्त्याङ्गिरसीः पर्वतेषु समेषु च ।
 ता नः पर्यस्वतीः शिवा ओषधीः सन्तु शं हुदे ॥ १७ ॥
 याश्चाहं वेदं वीरुधो याश्च पश्यामि चक्षुषा ।
 अज्ञाता जानीमश्च या यासु विद्य च संभृतम् ॥ १८ ॥
 सर्वाः समग्रा ओषधीर्बोधन्तु वचपो मम ।
 यथेमं पारयामसि पुरुषं दुरितादधि ॥ १९ ॥
 अश्वत्थो दभो वीरुधां सोमो राजामृतं हविः ।
 ब्रीहिर्यवश्च भेषजौ दिवस्पुत्रावमर्यौ ॥ २० ॥ { १८ }
 खज्जिहीध्वे स्तनयस्यभिकन्दस्योषधीः ।
 यद्वा वः पृथिमातरः पर्जन्यो रेतुसावति ॥ २१ ॥
 तस्यामृतस्येमं बलं पुरुषं पाययामसि ।
 अथो कृणोमि भेषजं यथासच्छतहायनः ॥ २२ ॥
 वराहो वेदं वीरुधं नकुलो वेदं भेषजीम् ।
 सर्पा गन्धर्वा या विदुस्ता अस्मा अवसे हुवे ॥ २३ ॥

याः सुपर्णा आङ्गिरसीर्दिव्या या रघवो विदुः ।

वयांसि हसां या विदुर्याश्च सर्वे पतन्निगाः ।

मृगाया विदुरोषधीस्ता अस्मा अवसे हुवे ॥ २४ ॥

यावतीनामोषधीनां गावः प्राश्नन्त्ययन्या यावतीनामजावयः ।

तावतीस्तुभ्यमोषधीः शर्म यच्छन्त्वाभृताः ॥ २५ ॥

यावतीषु मनुष्या भेषजं भिषजो विदुः ।

तावतीर्विश्वभेषजीरा भरामि स्वामभि ॥ २६ ॥

पुष्पवतीः प्रसूमतीः फलिनीरफला उत ।

संमातरहव दुहामस्मा अरिष्टतातये ॥ २७ ॥

उत् स्वाहाषं पञ्चशलादथो दशशलादुत ।

अथो यमस्य पड्वीशाद् विश्वस्माद् देवकिद्विषात् ॥ २८ ॥ {१९}[४११]

॥ ८ ॥

अधिः—मृगजिह्वाः ॥ देवता—इन्द्रः, वनस्पतिः, परसेनाहननं च ॥

छन्दः—१, ५, १३—१८ अनुष्टुप्; २, ८—१०, २३ उपरिष्टाद्

बृहती; ३ विराड् बृहती; ४ बृहती पुरस्तात्प्रस्तारपङ्क्तिः; ६ आस्तार-

पङ्क्तिः; ७ विपरीतपादलक्ष्मा चतुष्पदाऽति जगती; ११ पथ्या

बृहती; १२ भुरिगनुष्टुप्; १९ पुरस्ताद् विराड् बृहती;

२० पुरस्तान्निचृद् बृहती; २१ त्रिष्टुप्; २२ चतुष्पदा

शक्वरी; २४ त्रिष्टुभुग्णिगर्भा पराशक्वरी

पञ्चपदा जगती ॥

इन्द्रो मन्यतु मन्थिता शक्रः शूरः पुरंदरः ।

यथा हनाम सेनां अमित्राणां सहस्रशः ॥ १ ॥

पुतिरञ्जुह्वमानो पुतिं सेनां कृणोत्वमूम ।

धुममग्निं परादद्यामित्रां हृत्स्वा दधतां भयम् ॥ २ ॥

अमूनश्च निः शृणोहि स्वादामून् स्वादिराजिरम् ।

राजन्नहव भयन्तां हन्त्वेनान् वधको वधैः ॥ ३ ॥

प॒रुषान्मून् प॒रुषा॒ह्नः कृ॒णोतु॒ हन्वे॑नान् व॒धको॒ व॒धैः ।

क्षिप्रं श॒रद्व॑व भ॒ज्यन्तां॑ बृ॒हज्जाले॑न॒ संदि॑ताः ॥ ४ ॥

अ॒न्तरि॑चं॒ जाल॑मासीजालदण्डा दि॒शो म॒हीः ।

तेना॑भि॒धाय॑ द॒स्यूनां॑ श॒क्रः सेना॑मपावपत् ॥ ५ ॥

बृ॒हद्धि॑ जालं बृ॒हतः॑ श॒क्रस्य॑ वा॒जिर्न॑वितः ।

तेन॑ शत्रून्भि॒ सर्वान्॑ न्यु॒वज॑ यथा न मु॒रुपा॑तै॒ कत॑मश्च॒नैषाम्॑ ॥ ६ ॥

बु॒ह्व ते॒ जालं॑ बृ॒हत इ॒न्द्र शूर॑ सह॒ज्राघ॑स्य॒ शत॑वीर्यस्य ।

तेन॑ श॒तं सह॑स्रम॒युतं॑ न्य॒र्बुदं॑ ज॒घान॑ श॒क्रो

द॒स्यूना॑मभि॒धाय॑ से॒नया॑ ॥ ७ ॥

अ॒यं लो॒को जाल॑मासीच्छ॒क्रस्य॑ म॒हतो॑ म॒हान् ।

तेना॑हमिन्द्र॒जाले॑नामू॒स्तम॑साभि॒ दधामि॑ सर्वान् ॥ ८ ॥

सेदि॒रुग्रा व्य॑द्विराति॒श्चान॑पवा॒चना ।

अम॑स्त॒न्द्रीश्च॑ मो॒हश्च॑ तैर॒मूना॑भि॒ दधामि॑ सर्वान् ॥ ९ ॥

म॒रुत्य॑वेऽमून् प्र यच्छामि मृ॒त्युपा॑शैर॒मी सि॒ताः ।

म॒रुत्यो॑र्ये अ॒वला॑ द॒तास्तेभ्य॑ ए॒नान् प्र॑ति॒ नयामि॑ ब॒द्ध्वा ॥ १० ॥ { २० }

नय॑तामून् मृ॒त्युदू॑ता यम॑दू॒ता अपो॑ऽभत ।

प॒रः स॒हस्रा॑ ह॒न्यन्तां॑ तु॒णोद्वे॑नान् म॒रुत्यं॑ भ॒वस्य॑ ॥ ११ ॥

सा॒ध्या एकं॑ जालदण्डमु॒द्यत्य॑ यन्त्यो॒जसा॑ ।

रु॒द्रा एकं॑ वस॒व एक॑मादि॒त्यैरेकं॑ दध॒तः ॥ १२ ॥

वि॒श्वे दे॒वा उ॒परि॑ष्टादु॒वज॑न्तो॒ यन्त्वो॒जसा॑ ।

म॒रुत्ये॑न॒ घ्नन्तो॑ यन्तु से॒नाम॑ङ्गिर॒सो म॒हीम् ॥ १३ ॥

व॒नस्प॑तीन् वा॒नस्प॑त्यानोषधी॒रुत॑ वीरु॒धः ।

द्वि॒पाक्ष॑तु॒ष्पादि॑ष्यामि॒ यथा॑ से॒नाम॑मू॒ हन॑न् ॥ १४ ॥

ग॒न्धर्वा॑ऽस॒रसः॑ स॒र्पां दे॒वान् पु॒ण्य॑ज॒नान् पि॑तृन् ।

दृ॒ष्टान॑दृ॒ष्टानि॑ष्यामि॒ यथा॑ से॒नाम॑मू॒ हन॑न् ॥ १५ ॥

इम उ॒सा मृ॒त्युपा॒शा या॒नाक॒म्य न मु॒च्यसे ।
 अ॒मुष्यां ह॒न्तु से॒नाया इ॒दं कूटं स॒हस्र॒शः ॥ १६ ॥
 घ॒र्मः स॒मिद्धो अ॒ग्निना॒यं हो॒मः स॒हस्र॒हः ।
 भ॒वश्च॒ पृश्नि॒वाहुश्च॒ शर्व॒ सेना॒ममू॒ ह॒तम् ॥ १७ ॥
 मृ॒त्योरा॒प॒मा प॒द्यन्तां॒ वृधं॒ सेदि॒ वृधं॒ भ॒यम् ।
 इ॒न्द्रश्चा॒हुजा॒लाभ्यां॒ शर्व॒ सेना॒ममू॒ ह॒तम् ॥ १८ ॥
 परा॒जिताः प्र॒ त्रस॒तामि॒त्रा नु॒त्ता धा॒वत॒ ब्रह्म॑णा ।
 वृ॒हस्प॒तिप्र॒णुत्ता॒नां मा॒मीषां॒ मोचि॒ कश्च॒न ॥ १९ ॥
 अ॒व॒ प॒द्यन्ता॒मेषा॒मायु॑धानि मा श॒कन् प्र॒तिधा॒मिषु॑म् ।
 अथै॒षां वृ॒हु बिभ्य॑तामिष॒वो ह॒न्तु म॒मैणि ॥ २० ॥
 सं क्रौ॑शतामे॒नान् द्या॒वापृ॒थि॒वी स॒मन्तरि॑चं स॒ह दे॒वता॑भिः ।
 मा ज्ञा॒तारं॒ मा प्र॒तिष्ठां॒ वि॒दन्त॒ मिथो॒ वि॒घ्नाना॒ उप॑ यन्तु मृ॒त्युम् ॥ २१ ॥
 दि॒शश्च॒त॒क्षोऽध॒त॒यो दे॒व॒रथ॑स्य॒ पुरो॑डाशाः श॒फा अ॒न्तरि॑चमु॒द्भिः ।
 द्या॒वापृ॒थि॒वी प॒क्ष॒सी ऋ॒त॒वोऽभी॑श॒वोऽन्त॑र्देशाः किं॒करा
 वाक् परि॑रथ्यम् ॥ २२ ॥
 सं॒वत्स॒रो रथः॑ परि॒वत्स॒रो रथो॑प॒स्थो वि॒राडी॒षाभी॑ रथ॒मुख॑म् ।
 इ॒न्द्रः स॒व्य॒ष्टाश्च॒न्द्रमाः॒ सार॑थिः ॥ २३ ॥
 इ॒तो ज॑ये॒तो वि॒ ज॑य॒ सं ज॑य॒ ज॑य॒ स्वाहा॑ ।
 इ॒मे ज॑यन्तु॒ परा॒मी ज॑यन्तां॒ स्वा॒हैभ्यो॒ दुरा॑हा॒मीभ्यः॑ ।
 नी॒ललो॒हिते॒नामृ॑न्भ्यव॒तनो॑मि ॥ २४ ॥ { २१ } [२१२]

॥ ९ ॥

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१, ६, ७, १०, १३,
 १५—२१, २४ त्रिष्टुप्; २ पङ्क्तिः; ३ आस्तारपङ्क्तिः; ४, ५, २३,
 २५, २६ अनुष्टुप्; ८; ११, १२, २२ जगती; ९ भुरिक् त्रिष्टुप्;

१४ चतुष्टुप्।तिजगती ॥

कुतस्तौ जातौ कतमः सो अर्थः कस्मादलोकात् कतमस्याः पृथिव्याः ।
वत्सौ विराजः सलिलादुदैतां तौ त्वां पृच्छामि कतरेण दुग्धा ॥ १ ॥

यो अक्रन्दयत् सलिलं महित्वा योनिं कृत्वा त्रिभुजं शयानः ।
वत्सः कामदुघौ विराजः स गुहा चक्रे तन्वंः पराचैः ॥ २ ॥

यानि त्रीणि बृहन्ति येषां चतुर्थं विद्युनक्ति वाचम् ।
ब्रह्मैतद् विद्यात् तपसा विपश्चिद् यस्मिन्नेकं युज्यते यस्मिन्नेकम् ॥ ३ ॥

बृहत् परि सामानि षष्ठात् पञ्चाधि निर्मिता ।
बृहद् बृहत्या निर्मितं कुतोऽधि बृहती मिता ॥ ४ ॥

बृहती परि मात्राया मातुर्मात्राधि निर्मिता ।
माया इ जज्ञे मायाया मायाया मातली परि ॥ ५ ॥

वैश्वानरस्य प्रतिमोपरि द्यौर्यावद् रोदसी विववाधे अग्निः ।
ततः षष्ठादामुतौ यन्ति स्तोमा उदितो यन्त्यग्नि षष्ठमहनः ॥ ६ ॥

षट् त्वां पृच्छाम ऋषयः कश्यपेमे त्वं हि युक्तं युयुत्से योग्यं च ।
विराजमाहुर्ब्रह्मणः पितरं तां नो वि षेहि यतिषा सखिभ्यः ॥ ७ ॥

यां प्रच्युतामनु युजाः प्रच्यवन्त उपतिष्ठन्त उपतिष्ठमानास् ।
यस्या वृते प्रसवे यच्चमेजति सा विराटृषयः परमे द्यौमन् ॥ ८ ॥

अप्रायैति प्रायेण प्राणतीनां विराट् स्वराजमभ्येति पश्चात् ।
विधं मृशन्तीमभिरूपां विराजं पश्यन्ति त्वे न त्वे पश्यन्त्येनास् ॥ ९ ॥

को विराजो मिथुनत्वं प्र वेद क ऋतू क उ कल्पमस्याः ।
क्रमान् को अस्याः कतिधा विदुग्धान् को अस्या धाम ॥ १० ॥ { २२ }

कतिधा व्युष्टीः
हयमेव सा या प्रथमा द्यौश्छदास्वितरासु चरति प्रविष्टा ।

मृहान्तो अस्यां महिमानो अन्तर्बध्नीर्गाय नवगजजनित्री ॥ ११ ॥
कुन्दः पचे वृषसा पेपिशाने समानं योनिमनु सं चरेते ।

सूर्यपत्नी सं चरतः प्रजानती कतुमती अजरे भूरिरेतसा ॥ १२ ॥

- ऋतस्य पन्थामनु तिस्र भागुस्त्रयो घर्मा अनु रेत आगुः ।
 प्रजामेका जिन्वस्यूर्जमेका राष्ट्रमेका रचति देवयनाम् ॥ १३ ॥
 अग्नीषोमावदधुर्यां तुरीयासीद् यज्ञस्य पञ्चावृषयः कल्पयन्तः ।
 गायत्रीं त्रिष्टुभं जगतीमनुष्टुभं बृहदकीं यजमानाय
 स्वरामरन्तीम् ॥ १४ ॥
 पञ्च व्युष्टिरनु पञ्च दोहा गां पञ्चनाम्नीमृतवोऽनु पञ्च ।
 पञ्च दिशः पञ्चदशेन क्लृप्तास्ता एकमूर्ध्निरभि लोकमेकम् ॥ १५ ॥
 षड् जाता भूता प्रथमज ऋतस्य षड् सामानि षडहं वहन्ति ।
 षड्योगं सीरमनु सामसाम् षडाहुर्द्यावापृथिवीः षडूर्वाः ॥ १६ ॥
 षडाहुः शीतान् षड् मास उष्णान् नो ब्रूत यतमोऽतिरिक्तः ।
 सप्त सुपर्णाः कवयो नि षटुः सप्त ब्रह्मन्दांस्यनु सप्त दीक्षाः ॥ १७ ॥
 सप्त होमाः समिधो ह सप्त मधूनि सप्त ऋतवो ह सप्त ।
 सप्ताज्यानि परि भूतमायन् ताः सप्तगृध्रा इति शुश्रुमा वयम् ॥ १८ ॥
 सप्त ब्रह्मन्दांसि चतुरुत्तराण्यन्यो अन्यस्मिन्नध्यापितानि ।
 कथं स्तोमाः प्रति तिष्ठन्ति तेषु तानि स्तोमेषु कथमापितानि ॥ १९ ॥
 कथं गायत्री त्रिवृतं व्याप कथं त्रिष्टुप् पञ्चदशेन कल्पते ।
 त्रयस्त्रिंशेन जगती कथमेनुष्टुप् कथमेकविंशः ॥ २० ॥ ॥ २३ ॥
 अष्ट जाता भूता प्रथमज ऋतस्याष्टेन्द्र ऋत्विजो दैव्या ये ।
 अष्टयोनिरदितिरष्टपुत्राष्टर्मी रात्रिमभि हव्यमेति ॥ २१ ॥
 हव्यं श्रेयो मन्यमानेदमागमं युष्माकं सख्ये अहमस्मि शेवा ।
 समानजन्मा क्रतुरस्ति वः शिवः स वः सर्वाः सं चरति प्रजानन् ॥ २२ ॥
 अष्टेन्द्रस्य षड् यमस्य ऋषीणां सप्त सप्तधा ।
 अपो मनुष्याऽनोषधीस्तां उ पञ्चानु सेचिरे ॥ २३ ॥
 केवलीन्द्राय दुदुहे हि गृष्टिवंशं पीयूषं प्रभुमं दुहाना ।
 अथातर्पयच्चतुरश्रतुर्धा देवान् मनुष्यां उ असुरानुत ऋषीन् ॥ २४ ॥

को नु गौः क एकऋषिः किमु धाम का आशिषः ।

यच्च पृथिव्यामैकवृद्धैकऋतुः कतमो नु सः

॥ २५ ॥

एको गौरेक एकऋषिरेकं धामैकधाशिषः ।

यच्च पृथिव्यामैकवृद्धैकऋतुर्नाति रिच्यते ॥ २६ ॥ { २४ } [५१]

॥ १० (१) ॥

ऋषिः—अथर्वाचार्यः ॥ देवता—विराट् ॥ छन्दः—१ आर्ची पङ्क्तिः;

२, ४, ६, ८, १०, १२ याजुषी जगती; ३, ९ सामन्यनुष्टुप्;

५ आर्च्यनुष्टुप्; ७, १३ विराट् गायत्री; ११ साम्नी बृहती ॥

विराट् वा हृदमग्र आसीत् तस्या जातायाः

सर्वमविभेदियमेवेदं भविष्यतीति

॥ १ ॥ (१)

सोदक्रामत् सा गार्हपत्ये न्यक्रामत्

॥ २ ॥

गृहमेधी गृहपतिर्भवति य एवं वेद

॥ ३ ॥ (२)

सोदक्रामत् साहवनीये न्यक्रामत्

॥ ४ ॥

यन्त्यस्य देवा देवहूतिं प्रियो देवानां भवति य एवं वेद ॥ ५ ॥ (३)

सोदक्रामत् सा दक्षिणाग्नौ न्यक्रामत्

॥ ६ ॥

यज्ञतो दक्षिणीयो वासतेयो भवति य एवं वेद

॥ ७ ॥ (४)

सोदक्रामत् सा सभायां न्यक्रामत्

॥ ८ ॥

यन्त्यस्य सभां सभ्यो भवति य एवं वेद

॥ ९ ॥ (५)

सोदक्रामत् सा समितौ न्यक्रामत्

॥ १० ॥

यन्त्यस्य समितिं सामित्यो भवति य एवं वेद

॥ ११ ॥ (६)

सोदक्रामत् सामन्त्रये न्यक्रामत्

॥ १२ ॥

यन्त्यस्यामन्त्रणमामन्त्रणीयो भवति य एवं वेद ॥ १३ ॥ (७) { २५ }

॥ १० (२) ॥

ऋषिः—अथर्वाचार्यः ॥ देवता—विराट् ॥ छन्दः—१ त्रिपदा साम्न्यनुष्टुप् ;

२ उष्णिग्गर्भा चतुष्पदोपरिष्ठाद् विराट् बृहती; ३ एकपदा याजुशी गायत्री;

४ एकपदा साम्नी पङ्क्तिः; ५ विराट् गायत्री; ६ आर्च्यनुष्टुप्;

७ साम्नी पङ्क्तिः; ८ आसुती गायत्री; ९ साम्न्यनुष्टुप्;

१० साम्नी बृहती ॥

सोदक्रामत् सान्तरिचि चतुर्धा विक्रान्तातिष्ठत् ॥ १ ॥ (८)

तां देवमनुष्या अभ्रुवन्नियमेव तद् वेदं यदुभयं

वृषजीवेमेमासुप ह्वयामहा इति

॥ २ ॥ (९)

तामुपाह्वयन्त

॥ ३ ॥ (१०)

ऊर्जं एहि स्वध एहि सूनृत एहीरावस्येहीति

॥ ४ ॥ (११)

तस्या इन्द्रो वस आसीद् गायत्र्यं मिधान्यभ्रमूधः

॥ ५ ॥ (१२)

बृहच्च रथन्तरं च द्वौ स्तनावास्तौ यज्ञायज्ञियं च

वामदेव्यं च द्वौ

॥ ६ ॥ (१३)

ओषधीरेव रथन्तरेण देवा अदुहन् व्यचो बृहता

॥ ७ ॥ (१४)

अपो वामदेव्येन यज्ञं यज्ञायज्ञियेन

॥ ८ ॥ (१५)

ओषधीरेवासमै रथन्तरं दुहे व्यचो बृहत्

॥ ९ ॥ (१६)

अपो वामदेव्यं यज्ञं यज्ञायज्ञियं य एवं वेद ॥ १० ॥ (१७) { २६ }

॥ १० (३) ॥

ऋषिः—अथर्वाचार्यः ॥ देवता—विराट् ॥ छन्दः—१ चतुष्पदा विराडनुष्टुप्;

२ आचीं त्रिष्टुप्; ३, ५, ७ चतुष्पदा प्राजापत्या पङ्क्तिः;

४, ६, ८ आचीं बृहती ॥

सोदक्रामत् सा वनस्पतीनागच्छत् तां वनस्पतयोऽभ्रत

सा संवत्सरे समभवत्

॥ १० ॥

तस्माद् वनस्पतीनां संवत्सरे वृक्षमपि रोहति वृश्चतेऽस्याप्रियो
 आतृभ्यो य एवं वेद ॥ २ ॥ (१८)
 सोदक्रामत् सा पितृनागच्छत् तां पितरोऽध्नत् सा मासि समभवत् ॥ ३ ॥
 तस्मात् पितृभ्यो मास्युपमास्यं ददति प्र पितृयाणं पन्थां
 जानाति य एवं वेद ॥ ४ ॥ (१९)
 सोदक्रामत् सा देवानागच्छत् तां देवा अध्नत्
 सार्धमासे समभवत् ॥ ५ ॥
 तस्माद् देवेभ्योऽर्धमासे वर्षट् कुर्वन्ति प्र देवयानं पन्थां
 जानाति य एवं वेद ॥ ६ ॥ (२०)
 सोदक्रामत् सा मनुष्यानागच्छत् तां मनुष्या अध्नत्
 सा सद्यः समभवत् ॥ ७ ॥
 तस्मान्मनूष्येभ्य षभयद्युरूपं हरन्त्युपास्य गृहे हरन्ति
 य एवं वेद ॥ ८ ॥ (२१) { २० }

॥ १० (४) ॥

अधिः—अथर्वाचार्यः ॥ देवता—विराट् ॥ छन्दः—१, ५ चतुष्पदा साम्नी
 जगती; २, ६, १० साम्नी बृहती; ३, १४ साम्नुष्णिक; ४, ८ आर्च्यनुष्टुप्;
 ७ आसुरी गायत्री; ९, १३ चतुष्पदोष्णिक; ११ प्राजापत्यानुष्टुप्;
 १२, १६ आर्ची त्रिष्टुप्; १५ विराट् गायत्री ॥

सोदक्रामत् सासुरानगच्छत् तामसुरा उपाह्वयन्त माय एहीति ॥ १ ॥
 तस्या विरोचनः प्राहादिवत्स आसीदयस्पात्रं पात्रम् ॥ २ ॥
 तां द्विमूर्धाभ्योऽधोक् तां मायोमवाधोक् ॥ ३ ॥
 तां मायामसुरा उप जीवन्त्युपजीवनीयो भवति य एवं वेद ॥ ४ ॥ (२२)
 सोदक्रामत् सा पितृनागच्छत् तां पितर उपाह्वयन्त स्वध एहीति ॥ ५ ॥
 तस्या यमो राजा वत्स आसीद् रजतपात्रं पात्रम् ॥ ६ ॥
 तामन्तको मार्यवोऽधोक् तां स्वधामेवाधोक् ॥ ७ ॥

तां स्वधां पितर उप जीवन्त्युपजीवनीयो भवति य एवं वेद ॥८॥ (२३)

सोदक्रामत् सा मनुष्यानागच्छत् तां मनुष्याऽ

उपाह्वयन्तेरावस्येहीति

॥ ९ ॥

तस्या मनुर्वैवस्वतो वरस आसीत् पृथिवी पात्रम्

॥ १० ॥

तां पृथीं वैन्योऽधोक् तां कृषिं च सस्यं चाधोक्

॥ ११ ॥

ते कृषिं च सस्यं च मनुष्या उप जीवन्ति कृष्टराधिरुपजीवनीयो

भवति य एवं वेद

॥ १२ ॥ (२४)

सोदक्रामत् सा सप्तश्वषीनागच्छत् तां सप्तश्वष्य

उपाह्वयन्त ब्रह्मण्वस्येहीति

॥ १३ ॥

तस्याः सोमो वरस आसीच्छन्दः पात्रम्

॥ १४ ॥

तां बृहस्पतिराङ्गिरसोऽधोक् तां ब्रह्मं च तपश्चाधोक्

॥ १५ ॥

तद् ब्रह्मं च तपश्च सप्तश्वष्य उप जीवन्ति ब्रह्मवर्चस्युपजीवनीयो

भवति य एवं वेद

॥ १६ ॥ (२५) { २८ }

॥ १० (५) ॥

अधिः—अथर्वाचार्यः ॥ देवता—विराट् ॥ छन्दः—१, १३ चतुष्पदा

साम्नी जगती; २, ३ साम्युष्णिक; ४, १६ आर्च्यनुष्टुप्; ५ चतुष्पदा

प्राजापत्या जगती; ६ साम्नी बृहती त्रिष्टुप्; ७, ११ विराड्गायत्री;

८ आर्ची त्रिष्टुप्; ९ चतुष्पदोष्णिक; १०, १४ साम्नी बृहती;

१२ त्रिपदा ब्राह्मी भुरिग् गायत्री, १५ साम्यनुष्टुप् ॥

सोदक्रामत् सा देवानागच्छत् तां देवा उपाह्वयन्तोर्जं एहीति ॥ १ ॥

तस्या इन्द्रो वरस आसीच्चमसः पात्रम्

॥ २ ॥

तां देवः सविताधोक् तामूर्जामेवाधोक्

॥ ३ ॥

तामूर्जां देवा उप जीवन्त्युपजीवनीयो भवति य एवं वेद ॥४॥ (२६)

सोदक्रामत् सा गन्धर्वाप्सरस आगच्छत् तां गन्धर्वाप्सरस

उपाह्वयन्त पुययगन्ध एहीति

॥ ५ ॥

तस्याश्चित्ररथः सौर्यवर्चसो वरस आसीत् पुष्करपयं पात्रम्

॥ ६ ॥

तां वसु॑रुचिः सौर्य॑वर्चसोऽधो॑क् तां पुण्य॑मेव गन्ध॑मधो॑क् ॥ ७ ॥

तं पुण्य॑ गन्धं गन्ध॑वर्चास्तरस॑ उप॑ जीवन्ति पुण्य॑गन्धिरुपजीव॑नीयो
भवति॑ य एवं वेद ॥ ८ ॥ (२७)

सोद॑क्रामत् सेत॑रज॒नानागच्छ॑त् तामि॑तरज॒ना उपा॑ह्वयन्त
तिरो॑ध एहीति ॥ ९ ॥

तस्याः कुब॑रो वैश्रव॑खो वत्स आसी॑दामापात्रं पात्र॑म् ॥ १० ॥

तां रज॑तनाभिः कावे॑रकोऽधो॑क् तां तिरो॑धामेवाधो॑क् ॥ ११ ॥

तां तिरो॑धामि॑तरज॒ना उप॑ जीवन्ति तिरो॑ धत्ते सर्वं

पाप्मान॑मुपजीव॑नीयो भवति॑ य एवं वेद ॥ १२ ॥ (२८)

सोद॑क्रामत् सा स॒पांनागच्छ॑त् तां स॒र्पा उपा॑ह्वयन्त विष॑वत्येहीति॥ १३ ॥

तस्यास्त॑क्तको वैशा॒लेयो वत्स आसी॑दलाडुपात्रं पात्र॑म् ॥ १४ ॥

तां धृ॒त्राष्ट्र॑ ऐराव॑तोऽधो॑क् तां विष॑मेवाधो॑क् ॥ १५ ॥

तद् विषं॑ स॒र्पा उप॑ जीवन्त्युपजीव॑नीयो भवति॑

य एवं वेद ॥ १६ ॥ (२९) { २९ }

॥ १० (६) ॥

ऋषिः—अथर्वाचार्यः ॥ देवता—विराट् ॥ छन्दः—१ द्विपदा विराट्गायत्री;

२ द्विपदा साम्नी त्रिष्टुप्; ३ द्विपदा प्राजापत्यानुष्टुप्, ४ द्विपदाऽऽर्च्यनुष्टुप् ॥

तद् यस्मा॑ एवं वि॒दुषे॑ल्लाबु॒नाभिषि॑न्चेत् प्र॒स्थाह॑न्यात् ॥ १ ॥ (३०)

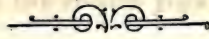
न च॑ प्र॒स्थाह॑न्यान्मन॑सा स्वा प्र॒स्थाह॑न्मीति॑ प्र॒स्थाह॑न्यात् ॥ २ ॥ (३१)

यत् प्र॒स्थाह॑न्ति विष॑मेव तत् प्र॒स्थाह॑न्ति ॥ ३ ॥ (३२)

विष॑मेवास्याग्रि॒यं आ॒र्च्यम॑नु॒षिच्य॑ते य एवं वेद॥ ४ ॥ (३३) { ३० } [५२]

॥ इति अष्टमं काण्डम् समाप्तम् ॥

अथ नवमं कारण्डम्

॥ १ ॥

अधिः—अथर्वा ॥ देवता—मधु, आशिनौ ॥ छन्दः—१, ४, ५ त्रिष्टुप्
 २ त्रिष्टुप्गर्भा पङ्क्तिः; ३ पराऽनुष्टुप् (?); ४ अतिशक्तीगर्भा यवमध्या
 महावृहती; ५ अतिजगतीगर्भा यवमध्या महावृहती; ६ वृहतीगर्भा संस्तार-
 पङ्क्तिः; ७ परावृहती प्रस्तारपङ्क्तिः; १० पुरउष्णिक् पङ्क्तिः;
 ११—१३, १५, १६, १८, १९ अनुष्टुप्; १४ पुरउष्णिक्;
 १७ उपरिष्ठाद् विराड्वृहती; २० भुरिग् विष्टारपङ्क्तिः;
 २१ द्विपदाऽऽर्च्यनुष्टुप् (एकावसाना); २२ द्विपदा
 भाषी पुरउष्णिक्, २३ द्विपदाऽऽर्ची पङ्क्तिः;
 २४ षट्पदाऽष्टिः ॥

दिवस्पृथिव्या अन्तरिक्षात् समुद्रादग्नेर्वातान्मधुकृशा हि जज्ञे ।
 तां चायित्वा मृतं वसानां हृद्भिः प्रजाः प्रति नन्दन्ति सर्वाः ॥ १ ॥
 महत् प्रयो विश्वरूपमस्याः समुद्रस्य खोत रेत आहुः ।
 यत् ऐति मधुकृशा रराणा तत् प्राणस्तदमृतं निर्विष्टम् ॥ २ ॥
 पश्यन्त्यस्याश्चरितं पृथिव्यां पृथङ्नरो बहुधा मीमांसमानाः ।
 अग्नेर्वातान्मधुकृशा हि जज्ञे मरुतामग्रा नसिः ॥ ३ ॥
 मातादित्यानां दुहिता वसूनां प्राणः प्रजानाममृतस्य नाभिः ।
 हिरण्यवर्णा मधुकृशा घृताचीं महान् भर्गश्चरति मर्त्येषु ॥ ४ ॥
 मधोः कशामजनयन्त देवास्तस्या गर्भा अभवद् विश्वरूपः ।
 तं ज्ञातं तर्ह्यं पिपति माता स ज्ञातो विश्वा भुवना वि चष्टे ॥ ५ ॥

कस्तं प्र वेद क उ तं चिकेत यो अस्या हृदः कलशः

सोमधानो अक्षितः ।

ब्रह्मा सुमेधाः सो अस्मिन् मदेत

॥ ६ ॥

स तौ प्र वेद स उ तौ चिकेत यावस्याः स्तनौ सहस्रधारावर्धितौ ।

ऊर्जं दुहाते अनपस्फुरन्तौ

॥ ७ ॥

हिङ्गारिक्ती बृहती वयोधा उच्चैर्वोषाभ्येति या व्रतम् ।

त्रीन् घर्मानभि वावशाना मिमाति मायुं पयते पयोभिः

॥ ८ ॥

यामार्पीनामुपसीदन्त्यापः शाक्वरा वृषभा ये स्वराजः ।

ते वर्षन्ति ते वर्षयन्ति तद्विदे काममूर्जमापः

॥ ९ ॥

स्तनयिस्तुस्ते वाक् प्रजापते वृषा शुष्मं क्षिपसि भूम्यामधि ।

अग्नेर्वातान्मधुकृशा हि जज्ञे मरुतामुप्रा नसिः

॥ १० ॥ { १ }

यथा सोमः प्रातःसवने अश्विनोर्भवति प्रियः ।

एवा मे अश्विना वर्च आत्मनि ध्रियताम्

॥ ११ ॥

यथा सोमो द्वितीये सवने इन्द्राग्नयोर्भवति प्रियः ।

एवा मे इन्द्राग्नी वर्च आत्मनि ध्रियताम्

॥ १२ ॥

यथा सोमस्तृतीये सवने ऋभूणां भवति प्रियः ।

एवा मे ऋभवो वर्च आत्मनि ध्रियताम्

॥ १३ ॥

मधुं जनिषीय मधुं वंशिषीय ।

पयस्वानग्ना आगमं तं मा सं सृज वर्चसा

॥ १४ ॥

सं माग्ने वर्चसा सृज सं प्रजया समायुषा ।

विद्युर्मे अस्य देवा इन्द्रो विद्यात् सह ऋषिभिः

॥ १५ ॥

यथा मधुं मधुकृतः संभरन्ति मधावधि ।

एवा मे अश्विना वर्च आत्मनि ध्रियताम्

॥ १६ ॥

यथा मर्चा हृदं मधुं न्यञ्जन्ति मधावधि ।

एवा मे अश्विना वर्चस्तेजो बलमोजश्च ध्रियताम्

॥ १७ ॥

यद् गिरिषु पर्वतेषु गोष्वश्वेषु यन्मधु ।

सुरायां सिष्यमानायां यत् तन्न मधु तन्मयि

॥ १८ ॥

अश्विना सारधेयं मा मधुनाङ्कं शुभस्पती ।

यथा वचस्वतीं वाचमावदानि जना अनु

॥ १९ ॥

स्तनयिस्तुस्ते वाक् प्रजापते वृषा शुभं क्षिपसि भूम्यां दिवि ।

तां पशव उप जीवन्ति सर्वे तेनो सेषमूर्जं पिपति

॥ २० ॥

पृथिवी दण्डोऽन्तरिक्षं गर्भो धौः कशा विद्युत् प्रकशो

हिरण्ययो विन्दुः

॥ २१ ॥

यो वै कशायाः सप्त मधूनि वेद मधुमान् भवति ।

ब्राह्मणश्च राजा च धेनुश्चानड्वांश्च ग्रीहिश्च यवश्च मधु सप्तमम् ॥ २२ ॥

मधुमान् भवति मधुमदस्याहार्यं भवति ।

मधुमतो लोकाञ्जयति य एवं वेद

॥ २३ ॥

यद् वीधे स्तनयति प्रजापतिरेव तत् प्रजाभ्यः प्रादुर्भवति ।

तस्मात् प्राचीनोपवीतस्तिष्ठे प्रजापतेऽनु मा बुध्यस्वेति ।

अन्वेनं प्रजा अनु प्रजापतिर्बुध्यते य एवं वेद ॥ २४ ॥ { २ } [१११]

॥ २ ॥

अधिः—अथर्वा ॥ देवता—कामः ॥ छन्दः—१—४, ६, ९, १०, १९,

२४, २५ त्रिष्टुप्; ५ अतिजगती; ७, १४, १५, १८, १८, २१, २२

जगती; ८ त्रिपदाऽऽची पङ्क्तिः; ११, २०, २३ मुरिक् त्रिष्टुप्;

१२ अनुष्टुप्; १३ द्विपदाऽऽर्च्यनुष्टुप्; १६ चतुष्टुपदा शक्वरीगर्भा

परा जगती ॥

सपरन्हनमृषभं घृतेन कामं शिञ्चामि हविषाज्येन ।

जीचैः सपरन्तान् मम पादय त्वमभिष्टुतो महता वीर्येण

॥ १ ॥

यन्मे मनसो न प्रियं न चक्षुषो यन्मे बभस्ति नाभिनन्दति ।

तद् दुःस्वप्न्यं प्रति मुञ्चामि सपरन्ते कामं स्तुवोदहं भिदेयम् ॥ २ ॥

दुःस्वप्नं कामं दुरितं च कामाप्रजस्तामस्वगतामवर्तिम् ।

उग्र ईशानः प्रते मुञ्च तस्मिन् यो अस्मभ्यमंहुरया

चिकित्सात्

॥ ३ ॥

नुदस्व कामं प्र णुदस्व कामावति यन्तु मम ये सपत्नाः ।

तेषां नृत्तानामधुमा तमांस्यग्ने वास्तूनि निर्दह स्वम्

॥ ४ ॥

सा ते कामं दुहिता धेनुर्हृष्यते यामाहुर्वाचं कुवर्षो विराजम् ।

तथा सपत्नान् परि वृद्धिं ये मम पर्येनान् प्राण्यः पशवो

जीवनं वृणक्तु

॥ ५ ॥

कामस्येन्द्रस्य वरुणस्य राज्ञो विष्णोर्बलेन सवितुः सवेन ।

अग्नेर्होत्रेण प्र शुद्धे सपत्नां कृत्स्नीव नावमुत्केषु धीरः

॥ ६ ॥

अप्यचो वाजी मम कामं उग्रः कृणोतु मह्यमसपत्नमेव ।

विभे देवा मम नाथं भवन्तु सर्वे देवा हवन्ता यन्तु म इमम्

॥ ७ ॥

इदमायं वृतवज्रुषाणाः कामयेष्टा इह मादयध्वम् ।

कुपवन्तो मह्यमसपत्नमेव

॥ ८ ॥

इन्द्राग्नी कामं सरथं हि भूवा नीचैः सपत्नान् मम पादयाथः ।

तेषां पत्नानामधुमा तमांस्यग्ने वास्तून्यनुनिर्दह स्वम्

॥ ९ ॥

जहि त्वं कामं मम ये सपत्ना अन्धा तमांस्यव पादयेनान् ।

निरिन्द्रिया अरसाः सन्तु सर्वे मा ते जीविषुः

कतमच्चनाहः

॥ १० ॥ { ३ }

नवधीत् कामो मम ये सपत्ना उहं लोकप्रकरन्मह्यमेधुतुम् ।

मह्यं नमन्तां प्रदिशश्चतस्रो मह्यं षड्वीर्यव्रतमा वहन्तु

॥ ११ ॥

तेऽध्वराञ्चः प्र पूवन्तां छिन्ना नौरिव बन्धनात् ।

न सायकप्रणुत्तानां पुनरस्ति निवर्तनम्

॥ १२ ॥

अग्निर्वैव इन्द्रो यवः सोमो यवः ।

यवयावानो देवा यावयन्स्वेनम्

॥ १३ ॥

असर्ववीरश्चरतु प्रमुत्तो द्वेष्ट्यो मित्राणां परिवर्त्यः स्वानाम् ।

उत पृथिव्यामव स्यन्ति विद्युत उग्रो वो देवः प्र

मृयान् सपत्नान्

॥ १४ ॥

व्युता चेयं वृद्धस्य व्युता च विद्युद् विभर्ति स्तनयितृन्श्च सर्वान् ।

उद्यन्नादित्यो द्रविणेन तेजसा नीचैः सपत्नान् लुदतां

मे सहस्वान्

॥ १५ ॥

यत् ते कामं शमं त्रिवरुथमुद्गु ब्रह्म वमं विततमनतिव्याध्यं कुतम् ।

तेन सपत्नान् परि वृङ्गिध ये मम पर्येनान् प्राणः पशवो

जीवनं वृणक्तु

॥ १६ ॥

येन देवा असुरान् प्राणदन्त येनेन्द्रो दस्यूनधमं तमो निनाय ।

तेन त्वं कामं मम ये सपत्नास्तानस्मात्कलोकात्

प्र णुदस्व दुरम्

॥ १७ ॥

यथा देवा असुरान् प्राणदन्त यथेन्द्रो दस्यूनधमं तमो बवाधे ।

तथा त्वं कामं मम ये सपत्नास्तानस्मात्कलोकात्

प्र णुदस्व दुरम्

॥ १८ ॥

कामो जज्ञे प्रथमो नैनं देवा आपुः पितरो न मर्याः ।

ततस्त्वमसि ज्यायान् विश्वहा महांस्तस्मै ते कामं नम

इत् कृणोमि

॥ १९ ॥

चावती यावापृथिवी वरिष्णा यावदापः सिष्यदुषावदभिः ।

ततस्त्वमसि ज्यायान् विश्वहा महांस्तस्मै ते कामं नम

इत् कृणोमि

॥ २० ॥ { ४ }

यावतीर्दिशः प्रदिशो विषूचीर्यावतीराशो अभिचक्षणा दिवः ।

ततस्त्वमसि ज्यायान् विश्वहा महांस्तस्मै ते कामं नम

इत् कृणोमि

॥ २१ ॥

यावतीर्धृङ्गा जृष्वः कुरुरवो यावतीर्विष्वा वृक्षसप्त्यो बभूवुः ।
 ततस्त्वमसि उयायान् विश्वहा महांस्तस्मै ते काम नम
 इत् कृणोमि ॥ २२ ॥

उयायान् निमिषतोऽसि तिष्ठतो उयायान्समुद्रादसि काम मन्यो ।
 ततस्त्वमसि उयायान् विश्वहा महांस्तस्मै ते काम नम
 इत् कृणोमि ॥ २३ ॥

न वै वातश्चन काममाप्नोति नाभिः सूर्यो नोत चन्द्रमाः ।
 ततस्त्वमसि उयायान् विश्वहा महांस्तस्मै ते काम नम
 इत् कृणोमि ॥ २४ ॥

यास्तै शिवास्तन्वः काम भद्रा याभिः सत्यं भवति यद् वृषीषे ।
 तामिष्ट्वमस्मा अभिसंविशस्वान्यत्र पापीरप
 वेशया धियः ॥ २५ ॥ { ५ } [११२]

॥ ३ ॥

अभिः—भृगुजिराः ॥ देवता—शाला ॥ छन्दः—१—५, ८—१४, १६,
 १८—२०, २२—२४ अनुष्टुप्; ६ पथ्या पङ्क्तिः; ७ परउष्णिक;
 १५ पञ्चपदातिशक्वी; १७ प्रस्तारपङ्क्तिः; २१ आस्तारपङ्क्तिः;
 २५, ३१ त्रिपदा प्राजापत्या बृहती; २६ त्रिपदा साम्नी त्रिष्टुप्;
 २७—३० त्रिपदा प्रतिष्ठानाम गायत्री; (२५—३१ एकावसाना) ॥

हृपमिता प्रतिमितामथो परिमितामृत ।
 शालाया विश्वाराया मृद्धानि वि चृतामसि ॥ १ ॥
 यत् ते नृद्धं विश्ववारे पाशो मृन्थिश्च यः कुतः ।
 बृहस्पतिरिवाहं बलं वाचा वि स्तसयामि तत् ॥ २ ॥
 आ ययाम सं बबहं मृन्थीश्चकार ते हृडान् ।
 पृथ्वि विद्वान्छस्तेवेन्द्रेण वि चृतामसि ॥ ३ ॥

वंशानां ते नह्नानां प्राणाहस्य तृणस्य च ।

पञ्चास्यां विश्ववारं ते नृदानि वि चृतामसि ॥ ३ ॥

संदेशानां पल्लवानां परिष्वज्जल्यस्य च ।

इदं मानस्य परन्यां नृदानि वि चृतामसि ॥ ४ ॥

यानि तेऽन्तः शिष्यान्त्यावेधू रण्याय कम् ।

प्र ते तानि चृतामसि शिवा मानस्य पतिं न उद्धिता तन्वे भव ॥ ५ ॥

हविर्धानमग्निशालं पत्नीनां सदनं सद्दः ।

सदा देवानामसि देवि शाले ॥ ६ ॥

अक्षुमोपशं विततं सहस्राक्षं विषुवति ।

अवनद्धमभिहितं ब्रह्मणा वि चृतामसि ॥ ७ ॥

यस्त्वा शाले प्रतिगृह्णाति येन चासि मिता स्वम् ।

उभौ मानस्य पतिं तौ जीवतां जरदधी ॥ ८ ॥

अमुत्रैनमा गच्छताद् इडा नृदा परिष्कृता ।

यस्यास्ते विचृतामस्यङ्गमङ्गं परुषपरुः ॥ ९ ॥ { १ }

यस्त्वा शाले निमिमायं संजभार वनस्पतीन् ।

प्रजापै चक्रे त्वा शाले परमेष्ठी प्रजापतिः ॥ १० ॥

नमस्तस्मै नमो दात्रे शालापतये च कृष्णः ।

नमोऽप्रये प्रचरते पुरुषाय च ते नमः ॥ ११ ॥

गोभ्यो अश्वेभ्यो नमो यच्छालायां विजायते ।

विजावति प्रजावति वि ते पाशाश्रुतामसि ॥ १२ ॥

अग्निमन्तश्छादयसि पुरुषान् पृथुभिः सह ।

विजावति प्रजावति वि ते पाशाश्रुतामसि ॥ १३ ॥

अन्तरा द्यां च पृथिवीं च यद् व्यचस्तेन शालां प्रति

गृह्णामि त इमाम् ।

यदन्तरिक्षं रजसो विमानं तद् कृषवेऽहमुदरं शेवधिभ्यः ।

तेन शालां प्रति गृह्णामि तस्मै ॥ १४ ॥

ऊर्जस्वती पर्यस्वती पृथिव्यां निर्मिता मिता ।

विद्याञ्च विभ्रती शाले मा हिंसीः प्रतिगृह्णतः ॥ १६ ॥

नृशैरावृता पल्लवान् वसाना रात्रीव शाला जगतो निवेशनी ।

मिता पृथिव्यां तिष्ठसि हस्तिनीव पद्मती ॥ १७ ॥

इदस्य ते वि चृताभ्यपि नद्धमपोषुं वन् ।

वरुणेन समुब्जितां मित्रः प्रातव्युब्जतु ॥ १८ ॥

अङ्गणा शालां निर्मितां कविभिर्निर्मितां मिताम् ।

इन्द्राग्नी रचतां शालाममृतौ सोम्यं सद्यः ॥ १९ ॥

कुलायेऽधि कृलायं कोशे कोशः समुब्जितः ।

तत्र मर्तो वि जायते यस्माद् विश्वं प्रजायते ॥ २० ॥ { ७ }

या द्विपञ्चा चतुष्पञ्चा षट्पञ्चा या निमीयते ।

अष्टापञ्चा दशपञ्चा शालां मानस्य पत्नमिग्निगमैर्हवा शये ॥ २१ ॥

प्रतीचीं स्वा प्रतीचीनः शाले प्रैम्बहिंसतीम् ।

अग्निर्ह्यन्तरापञ्च ऋतस्य प्रथमा द्वाः ॥ २२ ॥

हूमा आपः प्र भेराभ्ययन्तमा यन्मनाशनीः ।

गुहानुप प्र सीदाभ्यमृतेन सहाग्निना ॥ २३ ॥

मा नः पाशं प्रति मुचो गुरुभारो लघुर्भैव ।

वधूमिव स्वा शाले यत्र कामं भरामसि ॥ २४ ॥

आच्या दिशः शालाया नमो महिम्ने स्वाहा देवेभ्यः स्वाहोभ्यः ॥ २५ ॥

दक्षिणाया दिशः शालाया नमो महिम्ने स्वाहा देवेभ्यः

स्वाहोभ्यः ॥ २६ ॥

प्रतीच्या दिशः शालाया नमो महिम्ने स्वाहा देवेभ्यः स्वाहोभ्यः ॥ २७ ॥

वर्दीच्या दिशः शालाया नमो महिम्ने स्वाहा देवेभ्यः

स्वाहोभ्यः ॥ २८ ॥

अुवाया दिशः शालाया नमो महिम्ने स्वाहा देवेभ्यः स्वाहोभ्यः ॥ २९ ॥

ऊर्ध्वाया दिशः शालाया नमो महिम्ने स्वाहा

देवेभ्यः स्वाह्येभ्यः

॥ ३० ॥

दिशो दिशः शालाया नमो महिम्ने स्वाहा

देवेभ्यः स्वाह्येभ्यः

॥ ३१ ॥ { ८ } [२।१]

॥ ४ ॥

अधिः—ब्रह्मा ॥ देवता—ऋषभः ॥ छन्दः—१—५, ७, ९, २२ त्रिष्टुप्

६, १०, २४ जगती; ८ भुरिक् त्रिष्टुप्; ११—१७, १९, २०, २३

अनुष्टुप्; १८ उपरिष्टाद् वृद्धती; २१ आस्तरपङ्क्तिः ॥

साहस्रस्त्रेष ऋषभः पयस्वान् विश्वा रूपाणि वृक्ष्यासु बिभ्रत् ।

भद्रं दात्रे यजमानाय शिञ्चन् बार्हस्पत्य उस्त्रियस्तन्तुमाताञ् ॥ १ ॥

अपां यो अग्ने प्रतिमा बभूव प्रभूः सर्वस्मै पृथिवीव देवी ।

पिता वत्सानां पतिरध्वानां साहस्रे पोषे अपि नः कृणोतु ॥ २ ॥

पुमानन्तर्वान्स्थविरः पयस्वान् वसोः कबन्धमृषभो बिभर्ति ।

तमिन्द्राय पथिभिर्देवयानैर्हुतमग्निर्वहतु जातवेदाः ॥ ३ ॥

पिता वत्सानां पतिरध्वानामथो पिता महतां गर्गराणाम् ।

वत्सो जरायुः प्रतिधुक् पीयूष आमिवा घृतं तद् वस्य रेतः ॥ ४ ॥

देवानां भाग वपनाह एषोऽपां रस ओषधीनां घृतस्य ।

सोमस्य भक्षमवृणीत शक्रो बृहन्नदिरभवद् यच्छरीरम् ॥ ५ ॥

सोमेन पूर्य कलशं बिभर्षि स्वष्टा रूपाणां जनिता पशुनाम् ।

शिवास्ते सन्तु प्रजन्व इह या इमा न्यस्मभ्यं स्वधिते यच्छ

या अमूः

॥ ६ ॥

आयं बिभर्ति घृतमस्य रेतः साहस्रः पोषस्तसु यज्ञमाहुः ।

इन्द्रस्य रूपमृषभो वसानः सो अस्मान् देवाः शिव एतु दत्तः ॥ ७ ॥

इन्द्रस्यैजो वरुणस्य बाहु अश्विनोरसौ मरुतामियं ककुत् ।

बृहस्पतिं संमृतमेतमाहुर्धे धीरासः कवयो ये मनीषिणः ॥ ८ ॥

दैवीर्विशः पयस्वाना तनोषि त्वामिन्द्र त्वां सरस्वन्तमाहुः ।

सहस्रं स एकमुखा ददाति या ब्राह्मण ऋषभमाजुहोति ॥ ९ ॥

बृहस्पतिः सविता ते वयो दधौ त्वष्टुर्वायोः पर्यात्मा तु आश्रुतः ।

अन्तरिक्षे मनसा त्वा जुहोम बहिष्ठे द्यावापृथिवी
उभे स्ताम् ॥ १० ॥ { ९ }

य इन्द्र इव देवेषु गोष्वेति विवावदत् ।

तस्य ऋषभस्याङ्गानि ब्रह्मा सं स्तौतु भद्रया ॥ ११ ॥

पार्श्वे आस्तामनुमत्या भगस्यास्तामनूजौ ।

अष्टीवन्तावब्रवीन्मित्रो ममैतौ केवलाविति ॥ १२ ॥

भसदासीदादित्यानां श्रोणीं आस्तां बृहस्पतेः ।

पुच्छं वातस्य देवस्य तेन धूनोत्योषधीः ॥ १३ ॥

गुदा आसन्तिसनीवाण्याः सूर्यायास्त्वचमब्रुवन् ।

इत्यातुरब्रुवन् पद ऋषभ यदकल्पयन् ॥ १४ ॥

क्रोड आसीज्जामिशंसस्य सोमस्य कलशो धृतः ।

देवाः संगत्य यत् सर्वं ऋषभ व्यकल्पन् ॥ १५ ॥

ते कुट्टिकाः सुरमायै कुर्मभ्यो अदधुः शफान् ।

ऊर्ध्वमस्य कटिभ्यः श्वर्तेभ्यो आधारयन् ॥ १६ ॥

शृङ्गाभ्यां रक्ष ऋषत्यवनिं हन्ति चक्षुषा ।

शृणोति अद्रं कर्णाभ्यां गवां यः पतिरुग्र्यः ॥ १७ ॥

शतयाजं स यजते नैनं दुन्वन्त्यग्र्यः ।

जिन्वन्ति विश्वे तं देवा यो ब्राह्मण ऋषभमाजुहोति ॥ १८ ॥

ब्राह्मणेभ्य ऋषभं वस्वा वरीयः कृणुते मनः ।

पुष्टिं सो अघ्न्यानां स्वे गोष्ठेऽव पश्यते ॥ १९ ॥

गावः सन्तु प्रजाः सन्त्वथो अस्तु तनूबलम् ।

तत् सर्वमनु मन्यन्तां देवा ऋषभदायिने ॥ २० ॥

अयं पिपांन इन्द्र इदं रयिं दधातु चेतनीम् ।

अयं धेनुं सुदुधां नित्यवरदां वशं दुहां विपश्चितं पुरो दिवः ॥ २१ ॥

पिशङ्गूपो नभसो वयोषा ऐन्द्रः शुभ्रो विश्वरूपो न आगन् ।

आयुरस्मभ्यं दधत् प्रजां च रायश्च पोषैरभि नः सचताम् ॥ २२ ॥

उपेहोपपचंनास्मिन् गोष्ठ उपे पृश्न नः ।

उपे अश्वभ्यं यद् रेत उपेन्द्र तव धीर्यम् ॥ २३ ॥

एतं वो युवानं प्रति दध्मो अत्र तेन क्रीडन्तीश्चरत वशो अनु ।

मा नो हासिष्ट जनुषा सुभागा रायश्च पोषैरभि नः

सचध्वम् ॥ २४ ॥ { १० } [१२]

॥ ५ ॥

अभिः—भृगुः ॥ देवता—अजः पञ्चादनः ॥ छन्दः—१, २, ५—९,

११—१३, १५, १९, २६ त्रिष्टुप्; ३ चतुष्टुपा पुरोऽतिरावरी

जगती; ४, १० जगती; १४, १७, २७—२९ अनुष्टुप्;

३० ककुम्भत्यनुष्टुप्; १६ त्रिपदानुष्टुप्; १८, ३७ त्रिपदा

विराड्गायत्री; २०—२२, २५ पञ्चपदानुष्टुबुध्निगर्भोपरिष्टाद्

बार्हता भुरिक् (?); २३ पुरवध्निक्; २४ पञ्चपदा

ऽनुष्टुबुध्निगर्भोपरिष्टाद् बार्हता विराड् जगती; ३१ सप्त-

पदाऽष्टिः; ३२—३५ दशपदा प्रकृतिः; ३६ दश-

पदाऽऽकृतिः; ३८ द्विपदा साम्नी त्रिष्टुप्

(एकावसाना) ॥

आ नयैतमा रभस्व सुकृतां लोकमपि गच्छतु प्रजानन् ।

सीत्वा तमांसि बहुधा महान्यजो नाकमा क्रमतां तृतीयम् ॥ १ ॥

इन्द्राय आगं परि रवा नवाभ्यस्मिन् यज्ञे यजमानाय सूरिम् ।

ये नो द्विषन्बनु तान् रभस्वानागसो यजमानस्य वीराः ॥ २ ॥

प्र पदांसं ननिगध दुश्चार यच्चार शुद्धैः शफेरा क्रमतां प्रजानम् ।
 तीर्त्वा तमांसि बहुधा विपश्यन्नजो नाकमा क्रमतां तृतीयम् ॥ ३ ॥
 जनुं षष्ठ्य श्यामेन स्वचमेतां विशस्तर्षथापर्वसिना माभि मंस्थाः ।
 माभि द्रुहः परुशः कल्पयैनं तृतीये नाके अधि वि श्रयैनम् ॥ ४ ॥
 ऋचा कुम्भीमध्यग्नौ श्याम्या सिञ्चोदकमव धेहो नम् ।
 पर्याधत्ताग्निना शमितारः शृतो गच्छतु सुकृता यत्र लोकः ॥ ५ ॥
 ढक्कामातः परि चेदत्तसस्तप्ताच्चरोरधि नाकं तृतीयम् ।
 अग्नेरग्निरधि सं भूविथ उयोतिर्मन्तमभि लोकं जयैतम् ॥ ६ ॥
 अजो अग्निरजम् उयोतिराहुरजं जीविता ब्रह्मणे देयमाहुः ।
 अजस्तमांस्यप हन्ति दूरमस्मिन्लोके श्रद्धानेन दत्तः ॥ ७ ॥
 पञ्चौदनः पञ्चधा वि क्रमतामाक्रस्यमानस्त्रीणि उयोतीषि ।
 ईजानानां सुकृतां प्रेहि मध्यं तृतीये नाके अधि वि श्रयस्व ॥ ८ ॥
 अजा रोह सुकृतां यत्र लोकः शर्भो न च्छोति दुर्गाययेषः ।
 पञ्चौदनो ब्रह्मणे दीपमानः स दातारं तृप्यां तर्पयाति ॥ ९ ॥
 अजस्मिन्नाके त्रिदिधे त्रिपृष्ठे नाकस्य पृष्ठे ददिवान्सं दधाति ।
 पञ्चौदनो ब्रह्मणे दीपमानो विश्वरूपा धेनुः कामदुवास्त्रेका ॥ १० ॥ { ११ }
 एतद् वो उयोतिः पितरस्तृतीयं पञ्चौदन ब्रह्मणेऽन ददाति ।
 अजस्तमांस्यप हन्ति दूरमस्मिन्लोके श्रद्धानेन दत्तः ॥ ११ ॥
 ईजानानां सुकृतां लोकमीप्सन् पञ्चौदनं ब्रह्मणेऽजं ददाति ।
 स ष्यासिमभि लोकं जयैतं शिवोऽस्मभ्यं प्रतिगृहीतो अस्तु ॥ १२ ॥
 अजो अग्नेरजनिष्ट शोकाद् विप्रो विप्रस्य सदसो विपश्चि ।
 इष्टं पुतमभिपूतं वर्षट्कृतं तद् देवा ऋतुशः कल्पयन्तु ॥ १३ ॥
 अमोतं वासो दद्याद्विरप्यमपि दर्शयाम् ।
 तथा लोकान्समाप्नोति ये दिव्या ये च पार्थिवाः ॥ १४ ॥
 एतास्त्वाजोप यन्तु धाराः सोम्या देवीर्धृतपृष्ठा मधुश्रुतः ।
 स्तमान् पृथिवीमुत ध्यां नाकस्य पृष्ठे अधि सप्तारमौ ॥ १५ ॥

अजोऽस्थजं स्वर्गोऽसि स्वयां लोकमङ्गिरसः प्राजानन् ।

तं लोकं पुण्यं प्र ज्ञेयम्

॥ १६ ॥

येनां सहस्रं बहसि येनाग्ने सर्ववेदसम् ।

तेनेमं यज्ञं नो बहु स्वर्देवेषु गन्तवे

॥ १७ ॥

अजः पक्वः स्वर्गे लोकं दधाति पञ्चौदनो निश्चैति बाधमानः ।

तेन लोकान्सूर्यवतो जयेम

॥ १८ ॥

यं ब्राह्मणे निदधे यं च विष्णु या विप्रुष ओदनानामजस्य ।

सर्वं तदग्ने सुकृतस्य लोके जानीतान्नः संगमने पथीनाम्

॥ १९ ॥

अजो वा हृदमग्रे व्यक्रमत तस्योर इयमभवद् द्यौः पृष्ठम् ।

अन्तरिक्षं मध्यं दिशः पार्श्वे समुद्रौ कुक्षी

॥ २० ॥ { १२ }

सत्यं च अतं च चक्षुषी विश्वं सत्यं अद्धा प्राणो विराट् शिरः ।

एष वा अपरिमितो यज्ञो यदजः पञ्चौदनः

॥ २१ ॥

अपरिमितमेव यज्ञमाप्नोत्यपरिमितं लोकमव रुन्दे ।

योऽजं पञ्चौदनं दक्षिणाज्योतिषं ददाति

॥ २२ ॥

नास्यास्थीनि भिन्ध्यान्न मज्जो निर्धेयत् ।

सर्वमेन समादायेदमिदं प्र वेशयेत्

॥ २३ ॥

हृदमिदमेवास्य रूपं भवति तेनैनं संगमयति ।

इयं मह ऊर्जमस्मै दुहे योऽजं पञ्चौदनं दक्षिणाज्योतिषं ददाति ॥ २४ ॥

पञ्च रुक्मा पञ्च नवानि वस्त्रा पञ्चास्मै धेनवः कामदुघा भवन्ति ।

योऽजं पञ्चौदनं दक्षिणाज्योतिषं ददाति

॥ २५ ॥

पञ्च रुक्मा ज्योतिरस्मै भवन्ति वर्म वामांसि तन्वे भवन्ति ।

स्वर्गं लोकमश्नुते योऽजं पञ्चौदनं दक्षिणाज्योतिषं ददाति ॥ २६ ॥

या पूर्व पतिं विस्वाथान्यं विन्दतेऽपरम् ।

पञ्चौदनं च तावजं ददातो न वि योषतः

॥ २७ ॥

समानलोको भवति पुनर्भुवापरः पतिः ।

योऽजं पञ्चौदनं दक्षिणाज्योतिषं ददाति

॥ २८ ॥

अनुपूर्ववत्सां धेनुमनद्वाहमुपबर्हणम् ।

वासो हिरण्यं दत्त्वा ते यन्ति दिवमुत्तमाम्

॥ २९ ॥

आत्मानं पितरं पुत्रं पौत्रं पितामहम् ।

जायां जनित्रीं मातरं ये प्रियास्तानुप ह्वये

॥ ३० ॥ { १३ }

यो वै नैदाघं नाम ऋतुं वेद ।

एष वै नैदाघो नाम ऋतुर्यदजः पञ्चौदनः ।

निरेवाप्रियस्य आतृष्यस्य श्रियं दहति भवत्यात्मना ।

योऽजं पञ्चौदनं दक्षिणाज्योतिषं ददाति

॥ ३१ ॥

यो वै कुर्वन्तं नाम ऋतुं वेद ।

कुर्वतीकुर्वतीमेवाप्रियस्य आतृष्यस्य श्रियमा दत्ते ।

एष वै कुर्वन्नाम ऋतुर्यदजः पञ्चौदनः ।

निरेवाप्रियस्य आतृष्यस्य श्रियं दहति भवत्यात्मना ।

योऽजं पञ्चौदनं दक्षिणाज्योतिषं ददाति

॥ ३२ ॥

यो वै संयन्तं नाम ऋतुं वेद ।

संयतीसंयतीमेवाप्रियस्य आतृष्यस्य श्रियमा दत्ते ।

एष वै संयन्नाम ऋतुर्यदजः पञ्चौदनः ।

निरेवाप्रियस्य आतृष्यस्य श्रियं दहति भवत्यात्मना ।

योऽजं पञ्चौदनं दक्षिणाज्योतिषं ददाति

॥ ३३ ॥

यो वै पिन्वन्तं नाम ऋतुं वेद ।

पिन्वतीपिन्वतीमेवाप्रियस्य आतृष्यस्य श्रियमा दत्ते ।

एष वै पिन्वन्नाम ऋतुर्यदजः पञ्चौदनः ।

निरेवाप्रियस्य आतृष्यस्य श्रियं दहति भवत्यात्मना ।

योऽजं पञ्चौदनं दक्षिणाज्योतिषं ददाति

॥ ३४ ॥

यो वा उद्यन्तं नाम ऋतुं वेद ।

उद्यतीमुद्यतीमेवाप्रियस्य आतृष्यस्य श्रियमा दत्ते ।

एष वा उद्यन्नाम ऋतुर्यदजः पञ्चौदनः ।

निरेवाप्रियस्य आतृष्यस्य श्रियं ददति भवत्यात्मना ।

योऽजं पञ्चौदनं दक्षिणाज्योतिषं ददाति

॥ ३५ ॥

यो वा अभिभुवं नाम ऋतुं वेद ।

अभिभवन्तीमभिवन्तीमेवाप्रियस्य आतृष्यस्य श्रियमा दत्ते ।

एष वा अभिभूनाम ऋतुर्वदजः पञ्चौदनः ।

निरेवाप्रियस्य आतृष्यस्य श्रियं ददति भवत्यात्मना ।

योऽजं पञ्चौदनं दक्षिणाज्योतिषं ददाति

॥ ३६ ॥

अजं च पचत पच चोदनात् ।

सर्वा दिशः समनसः सध्रीचीः सान्तदेशाः प्रति

गृह्णन्तु त एतम्

॥ ३७ ॥

तास्तं रक्षन्तु तव तुभ्यमेतं ताम्य आज्यं हविरिदं

सुहोमि

॥ ३८ ॥ { १४ } [३१]

॥ ६ (१) ॥

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—अतिथिः, विद्या ॥ छन्दः—१ नागीनामत्रिपाद्-

गायत्री; २ त्रिपदाऽऽर्षी गायत्री; ३, ७ साम्नी त्रिष्टुप्; ४, ९ आर्च्यनुष्टुप्;

५ आसुरी गायत्री; ६ त्रिपदा साम्नी जगती; ८ याजुषी त्रिष्टुप्;

१० साम्नी भुरिगृहती; ११, १४—१६ साम्यनुष्टुप्;

१२ विराड् गायत्री; १३ साम्नी निचृत् पङ्क्तिः;

१७ त्रिपदा भुरिग् विराड् गायत्री ॥

यो विद्याद् ब्रह्म प्रत्यक्षं परुषि यस्य संभारा ऋचो यस्यानूक्यम् ॥ १ ॥

सामानि यस्य लोमानि यजुर्हृदयमुच्यते परिस्तरणमिद्विः ॥ २ ॥

यद् वा अतिथिपतिरतिथीन् प्रतिपश्यति देवयजनं प्रेक्षते ॥ ३ ॥

यदभिब्रूदति दीक्षामुपैति यदुदकं याचत्यग्नः प्र णयति ॥ ४ ॥

या एव यज्ञ आपः प्रणीयन्ते ता एव ताः ॥ ५ ॥

अत् तपैषमाहरन्ति य एवाग्नीषोमीयः पशुर्बध्यते स एव सः ॥ ६ ॥

अदावसथान् कल्पयन्ति सदोहविध्नानान्येव तत् कल्पयन्ति ॥ ७ ॥

यदुपस्तृणन्ति बहिरेव तत्	॥ ८ ॥
यदुपरिशयनमाहरन्ति स्वर्गमेव तेन लोकमेव रुन्दे	॥ ९ ॥
यत् कश्चिपूपबर्ह्यमाहरन्ति परिधय एव ते	॥ १० ॥
यदाजनाभ्यञ्जनमाहरन्त्याज्यमेव तत्	॥ ११ ॥
यत् पुरा परिवेषात् खादमाहरन्ति पुरोडाशावेव तौ	॥ १२ ॥
यद्वयनकृतं ह्वयन्ति हविष्कृतमेव तद्वयन्ति	॥ १३ ॥
ये ब्रीहयो यवा निरुप्यन्तेऽशव एव ते	॥ १४ ॥
वान्युलूलमुसज्जानि प्रावाण एव ते	॥ १५ ॥
शूर्पं पविश्रं तुषा ऋजीषाभिषव्यीरापः	॥ १६ ॥
कुग् दर्विर्नैचयमायवनं द्रोणकलशाः कुम्भ्यो वायव्या नि	
पान्नाणीयमेव कृष्णाजिनम्	॥ १७ ॥ { १५ }

॥ ६ (२) ॥

अधिः—ब्रह्मा ॥ देवता—अतिथिः, विद्या ॥ छन्दः—१ विराट् पुरस्ताद्
 बृहती; २, १२ साम्नी त्रिष्टुप्; ३ आसुरी त्रिष्टुप्; ४ साम्युष्णिक्;
 ५ साम्नी बृहती; ६ आर्च्यनुष्टुप्; ७ पञ्चपदा विराट् पुरस्ताद्
 बृहती; [८], ९ साम्यनुष्टुप्; १० त्रिपदाऽऽची त्रिष्टुप्;
 ११ भुरिक् साम्नी बृहती; १२ त्रिपदाऽऽची पङ्क्तिः ॥

यजमानाद्वायं वा एतदतिथिपतिः कुरुते यदाहायाणि प्रेक्षतं इदं
 श्रूयाद् इदाश्मिति ॥ १ ॥ (१८)
 यदाह श्रूय भज्जरेति प्राणमेव तेन वर्षीयांसं कुरुते ॥ २ ॥ (१९)
 उप हरति हवीष्या सादयति ॥ ३ ॥ (२०)
 तेषामासंजानामतिथिरात्मज्जुहोति ॥ ४ ॥ (२१)
 सुचा हस्तेन प्राणे यूपे सुक्कारेण वषट्कारेण ॥ ५ ॥ (२२)
 एते वै प्रियाश्चाप्रियाश्चत्विजः स्वर्गं लोकं गमयन्ति
 यदतिथयः ॥ ६ ॥ (२३)

स य एवं विद्वान् न द्विषन्नश्नीयाञ्च द्विषतोऽन्नमश्नीयाञ्च
 मीमांसितस्य न मीमांसमानस्य ॥ ७ ॥ (२४)
 सर्वो वा एष जग्धपाप्मा यस्यान्नमश्नन्ति ॥ ८ ॥ (२५)
 सर्वो वा एषोऽजग्धपाप्मा यस्यान्नं नाश्नन्ति ॥ ९ ॥ (२६)
 सर्वदा वा एष युक्प्रवादांपवित्रो वितताध्वर आहतयजकृत्यं
 उपहरति ॥ १० ॥ (२७)
 प्रजापत्यो वा एतस्य यज्ञो विततो य उपहरति ॥ ११ ॥ (२८)
 प्रजापतेर्वा एष विक्रमाननुविक्रमते य उपहरति ॥ १२ ॥ (२९)
 योऽतिथीनां स आहवनीयो यो वेश्मनि स गार्हपत्यो
 यस्मिन् पचन्ति स दक्षिणामिः ॥ १३ ॥ (३०) { १६ }

॥ ६ (३) ॥

अपिः—ब्रह्मा ॥ देवता—अतिथिः विद्या ॥ छन्दः—१—४, ९ त्रिपदा
 पिपीलिकामध्या गायत्री; ७ साम्नी बृहती; ८ पिपीलिकमध्योष्णिक् ॥

इष्टं च वा एष पुतं च गृहाणामश्नाति यः
 पूर्वोऽतिथेरश्नाति ॥ १ ॥ (३१)
 पयश्च वा एष रसं च गृहाणामश्नाति यः
 पूर्वोऽतिथेरश्नाति ॥ २ ॥ (३२)
 ऊर्जां च वा एष स्फातिं च गृहाणामश्नाति यः
 पूर्वोऽतिथेरश्नाति ॥ ३ ॥ (३३)
 प्रजां च वा एष पशूंश्च गृहाणामश्नाति यः
 पूर्वोऽतिथेरश्नाति ॥ ४ ॥ (३४)
 कीर्तिं च वा एष यशश्च गृहाणामश्नाति यः
 पूर्वोऽतिथेरश्नाति ॥ ५ ॥ (३५)
 श्रियं च वा एष संविदं च गृहाणामश्नाति यः
 पूर्वोऽतिथेरश्नाति ॥ ६ ॥ (३६)
 एष वा अतिथिर्यच्छ्रोत्रियस्तस्मात् पूर्वो नाश्नीयात् ॥ ७ ॥ (३७)

अशितावत्यतिथावशनीयाद् यज्ञस्य साम्भवाय यज्ञस्याविच्छेदाय
तद् व्रतम् ॥ ८ ॥ (३८)

एतद् वा उ स्वादीयो यदधिगवं क्षीरं वा मांसं वा
तदेव नाशनीयात् ॥ ९ ॥ (३९) { १७ }

॥ ६ (४) ॥

अपिः—ब्रह्मा ॥ देवता—अतिथिः, विद्या ॥ छन्दः—१, ३, ५, ७

(प्राजापत्याऽनुष्टुप्; २, ४, ६, ८ त्रिपदा गायत्री; ९ मुरिक् प्राजापत्या
गायत्री; १० चतुष्पदा प्रस्तारपङ्क्तिः ॥

स य एवं विद्वान् क्षीरमुपसिच्योपहरति ॥ १ ॥

(यावद्भूमिष्टोभेनेष्ट्वा सुसमृद्धेनावरुद्धे तावदेनेनाव रुद्धे ॥ २ ॥ (४०)

स य एवं विद्वान्सर्पिरुपसिच्योपहरति ॥ ३ ॥

(यावदतिरात्रेणेष्ट्वा सुसमृद्धेनावरुद्धे तावदेनेनाव रुद्धे ॥ ४ ॥ (४१)

स य एवं विद्वान् मधुपसिच्योपहरति ॥ ५ ॥

(यावत् सस्त्रसर्पेनेष्ट्वा सुसमृद्धेनावरुद्धे तावदेनेनाव रुद्धे ॥ ६ ॥ (४२)

स य एवं विद्वान् मांसमुपसिच्योपहरति ॥ ७ ॥

(यावद् द्वादशाहेनेष्ट्वा सुसमृद्धेनावरुद्धे तावदेनेनाव रुद्धे ॥ ८ ॥ (४३)

स य एवं विद्वानुदकमुपसिच्योपहरति ॥ ९ ॥

प्रजानां प्रजनेनाय गच्छति प्रतिष्ठां प्रियः प्रजानां भवति य एवं

विद्वानुदकमुपसिच्योपहरति ॥ १० ॥ [४४] { १८ }

॥ ६ (५) ॥

अपिः—ब्रह्मा ॥ देवता—अतिथिः, विद्या ॥ छन्दः—१ साम्युष्णिक;

२ पुरवणिक; ३, ५, ७ (अनयोरुत्तरार्धः), १० मुरिक् साम्नी ब्रह्मती;

४, ६, ९ साम्यनुष्टुप्; ५ (पूर्वार्धः) त्रिपदा निचृद् विषमानाम-

गायत्री; ७ (पूर्वार्धः) त्रिपदा विराड् विषमानामगायत्री;

(८ त्रिपदा विराडनुष्टुप् ॥

तस्मा उवा हिङ्कृणोति सविता प्र स्तौति ॥ १ ॥

बृहस्पतिरुजंयोद् गायति स्वष्टा पुष्ट्या प्रति हरति विश्वं देवा

निधनम् ॥ २ ॥

निधनं भूयाः प्रजायाः पशूनां भवति य एवं वेद ॥ ३ ॥ (४५)

तस्मा उच्यन्सूर्यो हिङ्कृणोति संग्रहः प्र स्तौति ॥ ४ ॥

मध्यन्दिनं ब्रह्मायत्यपराहः प्रति हरत्यस्तं बन् निधनम् ।

निधनं भूयाः प्रजायाः पशूनां भवति य एवं वेद ॥ ५ ॥ (४६)

तस्मा अग्नो भवन् हिङ्कृणोति स्तनयन् प्र स्तौति ॥ ६ ॥

विद्योतमानः प्रति हरति वर्षन्नुद्गायत्युद्गुहन् निधनम् ।

निधनं भूयाः प्रजायाः पशूनां भवति य एवं वेद ॥ ७ ॥ (४७)

अतिथीन् प्रति पश्यति हिङ्कृणोत्यभि वदति प्र स्तौत्युदकं

याचत्युद् गायति ॥ ८ ॥

वपं हरति प्रति हरत्युच्छिष्टं निधनम् ॥ ९ ॥

निधनं भूयाः प्रजायाः पशूनां भवति य एवं वेद ॥ १० ॥ (४८) { १६ }

॥ ६ (६) ॥

अभिः—बद्धा ॥ देवता—अतिथिः, विद्या ॥ छन्दः—१ आसुरी गायत्रीः

२ सामान्यनुष्टुप्; ३, ५ त्रिपदाऽऽची पङ्क्तिः; ४ एकपदा प्राजापत्या

गायत्री; ६—११ आची बृहती; १२ एकपदा आसुरी जगती;

१३ याजुरी त्रिष्टुप्; १४ एकपदासुष्टुष्णिक् ॥

यत् चत्तारं ह्यस्या श्रावयत्येव तत् ॥ १ ॥ (४९)

यत् प्रतिशृणोति प्रत्याश्रावयत्येव तत् ॥ २ ॥ (५०)

यत् परिवेष्टारः पात्रहस्ताः पूर्वे चापरे च प्रपद्यन्ते

अमसाध्वयैव एव ते ॥ ३ ॥ (५१)

तेषां न कश्चनाहोता ॥ ४ ॥ (५२)

यद् वा अतिथिपतिरतिथीन् परिविष्य गुहानुपोदैत्यवमृथमेव
तदुपावैति ॥ ५ ॥ (५३)

यत् सभागयति दक्षिणाः सभागयति यदनुतिष्ठत
उदवस्यस्येव तत् ॥ ६ ॥ (५४)

स उपहृतः पृथिव्यां भक्षयत्युपहृतस्तस्मिन् यत् पृथिव्यां
विश्वरूपम् ॥ ७ ॥ (५५)

स उपहृतोऽन्तरिक्षे भक्षयत्युपहृतस्तस्मिन् यदन्तरिक्षे
विश्वरूपम् ॥ ८ ॥ (५६)

स उपहृतो दिवि भक्षयत्युपहृतस्तस्मिन् यद् दिवि
विश्वरूपम् ॥ ९ ॥ (५७)

स उपहृतो देवेषु भक्षयत्युपहृतस्तस्मिन् यद् देवेषु
विश्वरूपम् ॥ १० ॥ (५८)

स उपहृतो लोकेषु भक्षयत्युपहृतस्तस्मिन् यद् लोकेषु
विश्वरूपम् ॥ ११ ॥ (५९)

स उपहृत उपहृतः ॥ १२ ॥ (६०)

आप्नोतीमं लोकमाप्नोत्यसुम् ॥ १३ ॥ (६१)

वयोतिष्मतो लोकान्जयति य एवं वेद ॥ १४ ॥ (६२) { २० } [३२]

॥ ७ ॥

अपिः—ब्रह्मा ॥ देवता—गौः ॥ छन्दः—१ आर्ची बृहती; २ आर्च्युष्णिक;

३, ५ आर्च्यनुष्टुप्; ४, १४—१६ साम्नी बृहती; ६, ८ आसुरी

गायत्री; ७ त्रिपदा पिपीलिकामध्या निचृद गायत्री; ९, १३ साम्नी

गायत्री; १० पुरवण्णिक; ११, १२, १७, २५ साम्नुष्णिक;

१८, २२ एकपदाऽऽसुरी जगती; १९ एकपदाऽऽसुरी पङ्क्तिः;

२० याजुषी जगती; २१ आसुर्यनुष्टुप्; २३ एकपदाऽऽसुरी

बृहती; २४ साम्नी भुरिग्वृहती; २६ साम्नी त्रिष्टुप्;

(इहानुक्तपादा द्विपदाः) ॥

प्रजापतिश्च परमेष्ठी च शृङ्गे इन्द्रः शिरो अमिल्लिखाटं	
यमः कृकाटम्	॥ १ ॥
सोमो राजा मस्तिष्को द्यौरुत्तरहनुः पृथिव्यधरहनुः	॥ २ ॥
विद्युज्जिह्वा मरुतो दन्ता रेवतीर्ग्रीवाः कृत्तिका स्कन्धा घर्मो वहः ॥ ३ ॥	
विश्व वायुः स्वर्गो लोकः कृष्णदं विधरणी निवेश्यः	॥ ४ ॥
इयेनः क्रोडोऽन्तरिक्षं पाजस्यं बृहस्पतिः कुक्षं बृहतीः	
कीकसाः	॥ ५ ॥
देवानां पत्नीः पृथय उपसदः पशवः	॥ ६ ॥
मित्रश्च वरुणश्चासौ त्वष्टा चार्यमा च दोषणी महादेवो बाहू	॥ ७ ॥
इन्द्राणी भसद् वायुः पुच्छं पर्वमानो वालाः	॥ ८ ॥
ब्रह्म च क्षत्रं च श्रोणी बलमुरु	॥ ९ ॥
धाता च सविता चाष्टीवन्तो जङ्घा गन्धर्वा अप्सरसः	
कुष्ठिका अदितिः शफाः	॥ १० ॥
चेतो हृदयं यकुन्मेधा व्रतं पुरीतत्	॥ ११ ॥
क्षुत् कुक्षिरिरा वनिष्ठुः पर्वताः प्लाशयः	॥ १२ ॥
क्रोधो वृक्कौ मन्युराण्डौ प्रजा शेषः	॥ १३ ॥
नदी सूत्री वर्षस्य पतय स्तना स्तनयिरनुरुधः	॥ १४ ॥
विश्वस्य चाश्रमौषधयो लोमानि नक्षत्राणि रूपम्	॥ १५ ॥
देवजना गुदा मनुष्या आन्त्राण्यत्रा उदरम्	॥ १६ ॥
रक्षांसि लोहितमितरजना ऊवध्यम्	॥ १७ ॥
अन्नं पीबो मज्जा निधनम्	॥ १८ ॥
अभिप्रासीन उत्थितोऽश्विना	॥ १९ ॥
इन्द्रः प्राङ् तिष्ठन् दक्षिणा तिष्ठन् यमः	॥ २० ॥
प्रत्यङ् तिष्ठन् धातोऽङ् तिष्ठन् सविता	॥ २१ ॥
वृणानि प्राप्तः सोमो राजा	॥ २२ ॥
मित्र हव्यमाण आवृत्त आनन्दः	॥ २३ ॥

युज्यमानो वैश्वदेवो युक्तः प्रजापतिर्विमुक्तः सर्वम् ॥ २४ ॥

एतद् वै विश्वरूपं सर्वरूपं गोरूपम् ॥ २५ ॥

उपैनं विश्वरूपाः सर्वरूपाः पशवस्तिष्ठन्ति

य एवं वेद ॥ २६ ॥ { २१ } [४११]

॥ ८ ॥

अविः—मृगजिह्वाः ॥ देवता—सर्वशीर्षामयापाकरणम् ॥ छन्दः—१—११,

१२, १४, १९—२० अनुष्टुप्; १२ अनुष्टुभाभा कुकुम्भती चतुष्पदो.

श्लोकः १५ विराडनुष्टुप्; २१ विराट् पथ्यावृहती; २२ पथ्यापङ्क्तिः ॥

शीर्षेक्षि शीर्षामयं कर्णशूलं विलोहितम् ।

सर्वं शीर्षण्यं ते रोगं बहिर्निर्मन्त्रयामहे ॥ १ ॥

कर्णाभ्यां ते कङ्कूभ्यः कर्णशूलं विसर्पकम् ।

सर्वं शीर्षण्यं ते रोगं बहिर्निर्मन्त्रयामहे ॥ २ ॥

यस्य हेतोः प्रथयवते यक्षमः कर्णत आस्यतः ।

सर्वं शीर्षण्यं ते रोगं बहिर्निर्मन्त्रयामहे ॥ ३ ॥

यः कर्णोति प्रमोतमन्त्रं कर्णोति पूरुषम् ।

सर्वं शीर्षण्यं ते रोगं बहिर्निर्मन्त्रयामहे ॥ ४ ॥

अङ्गभेदमङ्गज्वरं विश्राङ्ग्यं विसर्पकम् ।

सर्वं शीर्षण्यं ते रोगं बहिर्निर्मन्त्रयामहे ॥ ५ ॥

यस्य भीमः प्रतीकाश उद्वेपयति पूरुषम् ।

तत्कमानं विश्वशारदं बहिर्निर्मन्त्रयामहे ॥ ६ ॥

य उरु अन्तुमर्पयथो एति गवीनिकं ।

यक्ष्मं ते अन्तरङ्गभ्यो बहिर्निर्मन्त्रयामहे ॥ ७ ॥

यदि कामादपकामादुद्वेपयत्युज्जायते परि ।

हुदो बलासमङ्गभ्यो बहिर्निर्मन्त्रयामहे ॥ ८ ॥

हरिमाणं ते अङ्गभ्योऽन्वामन्तरोदरात् ।

अन्वामान्तरात्मनो बहिर्निर्मन्त्रयामहे ॥ ९ ॥

- आसो बलासो भवतु मूत्रं भवत्वामयत् ।
यच्चाणां सर्वेषां विषं निरवोचमहं त्वत् ॥ १० ॥ {२२}
- बहिर्बिलं निद्रवन्तु काहाबाहं तवोदरात् ।
यच्चाणां सर्वेषां विषं निरवोचमहं त्वत् ॥ ११ ॥
- उदरात् ते क्लोमनो नाभ्या हृदयादधि ।
यच्चाणां सर्वेषां विषं निरवोचमहं त्वत् ॥ १२ ॥
- याः सीमानं विरुजन्ति मूर्धानं प्रत्यर्पणीः ।
अहिंसन्तीरनामया निद्रवन्तु बहिर्बिलम् ॥ १३ ॥
- या दयमुपर्षन्त्यनुतन्वन्ति कीकसाः ।
अहिंसन्तीरन ॥ या निद्रवन्तु बहिर्बिलम् ॥ १४ ॥
- याः पार्श्वे षपर्षन्त्यनुनिक्षन्ति पृष्ठीः ।
अहिंसन्तीरनामया निद्रवन्तु बहिर्बिलम् ॥ १५ ॥
- यास्तिरश्चीरुपर्षन्त्यर्पणीर्वचनासु ते ।
अहिंसन्तीरनामया निद्रवन्तु बहिर्बिलम् ॥ १६ ॥
- या गुदा अनुसर्पन्त्यान्त्राणि मोहयन्ति च ।
अहिंसन्तीरनामया निद्रवन्तु बहिर्बिलम् ॥ १७ ॥
- या मज्जो निर्धयन्ति परूषि विरुजन्ति च ।
अहिंसन्तीरनामया निद्रवन्तु बहिर्बिलम् ॥ १८ ॥
- ये अङ्गानि मुदयन्ति यच्चासो रोपणास्तव ।
यच्चाणां सर्वेषां विषं निरवोचमहं त्वत् ॥ १९ ॥
- विसृत्पस्य विद्रुधस्य वातीकारस्य वालजेः ।
यच्चाणां सर्वेषां विषं निरवोचमहं त्वत् ॥ २० ॥
- पादाभ्यां ते जानुभ्यां श्रोणिभ्यां परि भंससः ।
अनूकादर्षणीरुष्णिहाभ्यः शीर्ष्णो रोगमनीनशम् ॥ २१ ॥

सं ते शीर्ष्णः कृपाळा नि हृदयस्य च यो विधुः ।

उद्यन्तादित्य रश्मिभिः शीर्ष्णो

रोगमनीनशोऽङ्गभेदमशिशमः

॥ २२ ॥ { २३ } [४१२]

॥ ९ ॥

अधिः—पद्या ॥ देवता—आदित्यः, अध्यात्मम् ॥ छन्दः—१—११, १३,

१५, १७, १९—२२ त्रिष्टुप्; १२, १४, १६, १८ जगती ॥

अस्य वामस्य पालितस्य होतुस्तस्य भ्राता मध्यमो अस्यशनः ।

तृतीयो भ्राता वृतपृष्ठो अस्यान्नापश्यं विश्वपतिं सप्तपुत्रम् ॥ १ ॥

सप्त युञ्जन्ति रथमेकचक्रमेको अश्वो वहति सप्तनामा ।

त्रिनाभिं चक्रमजरमनवं यत्रेमा विश्वा भुवनाधि तस्थुः ॥ २ ॥

इमं रथमधि ये सप्त तस्थुः सप्तचक्रं सप्त वहन्त्यश्वः ।

सप्त स्वसारो अभि सं नवन्त यत्र गवो निहिता सप्त नामा ॥ ३ ॥

को ददर्श प्रथमं जायमानमस्थुन्वन्तं यदन्त्या विभर्ति ।

भूम्या असुरसृगात्मा क्व स्विन् को विद्वां प्रमुप गात्र प्रष्टुमेतत् ॥ ४ ॥

इह ब्रवीतु य इमङ्ग वेदास्य वामस्य निहितं पदं वेः ।

शीर्ष्णः क्षीरं दुहते गावो अस्य वृद्धिं वसाना उदकं पदापुः ॥ ५ ॥

पाकः पृच्छामि मनसा विजानन् देवानामेना निहिता पदानि ।

वसे ब्रक्येऽधि सप्त तन्तुन् वि तत्तिरे कवय ओतवा उ ॥ ६ ॥

अचिकित्वांश्चिकितुषाश्चिदत्र कवीन् पृच्छामि विद्वानो न विद्वान् ।

वि यस्तस्तम्भ षडिमा रजास्यजस्य रूपे किमपि सिद्देकम् ॥ ७ ॥

माता पितरमृत आ ब्रह्माज धीत्यग्रे मनसा सं हि जग्मे ।

सा बीभ्रसुर्गर्भैरसा निविद्धा नमस्वन्त इदुपत्राकमीयुः ॥ ८ ॥

युक्ता मातासीद् धुरि दक्षिणाया अतिष्ठद् गर्भो वृजनीष्वन्तः ।

अमीमेद् वसो अनु गामपश्यद् विश्वरूप्यं त्रिषु योजनेषु ॥ ९ ॥

तिस्रो मातृस्त्रीन् पितृन् विभ्रदेक ऊर्ध्वस्तस्थौ नेमव ग्लापयन्त ।

मन्त्रयन्ते दिवो अमुष्य पृष्ठे विश्वविदो

वाचमविश्वविज्ञाम्

॥ १० ॥ { २४ }

पञ्चारे चक्रे परिवर्तमाने यस्मिन्जातस्थुर्भुवनानि विश्वा ।

तस्य नाचस्तप्यते भूरिभारः सनादेव न च्छिद्यते सनाभिः ॥ ११ ॥

पञ्चपादं पितरं द्वादशाकृतिं दिव आहुः परे अर्धे पुरीषिणम् ।

अथेमे अन्य उपरे विचक्षणे सप्तचक्रे षडर आहुरपितम् ॥ १२ ॥

द्वादशारं नहि तज्जराय वर्वति चक्रं परि धामृतस्य ।

आ पुत्रा अग्ने मिथुनासो अन्नं सप्त शतानि विशतिश्च तस्थुः ॥ १३ ॥

सनेमि चक्रमजरं वि बभूव उत्तानायां दश युक्ता वहन्ति ।

सूर्यस्य चक्षु रजसैस्यावृतं यस्मिन्जातस्थुर्भुवनानि विश्वा ॥ १४ ॥

स्त्रियः सतीस्तां उ मे पुंस आहुः पश्यदक्ष्णवान् न वि चेतदन्धः ।

कविर्यः पुत्रः स ईमा चिकेत यस्ता विजानात् स पितुष्पितासत् ॥ १५ ॥

साकंजानीं सप्तथमाहुरेकजं षड्यिमा ऋषयो देवजा इति ।

तेषामिष्टानि विहितानि भामश स्थात्रे रजन्ते विकृतानि

रूपशः

॥ १६ ॥

अवः परेण पर एनावरेण पदा वस्मं विभ्रन्ती गौरुदस्थात् ।

सा कद्रीची कं सिवदधं परागात् क्व सिवत् सूते नहि

युथे अस्मिन्

॥ १७ ॥

अवः परेण पितरं यो अस्य वेदावः परेण पर एनावरेण ।

कवीयमानः क हह प्र वोचद् देवं मनः कुतो अधि प्रजातम् ॥ १८ ॥

ये अर्वाञ्चस्तां उ पराच आहुर्ये पराञ्चस्तां उ अर्वाच आहुः ।

इन्द्रश्च या चक्रथुः सोम तानि धुरा न युक्ता रजसो वहन्ति ॥ १९ ॥

द्वा सुपर्णा सुयुजा सखाया समानं वृक्षं परि षस्वजाते ।

तयोरन्यः पिप्पलं स्वाद्वक्ष्यनन्नन्नन्यो अभि चाकशीति ॥ २० ॥

यस्मिन् वृक्षे मध्वदः सुपर्णा निविशन्ते सुवन्ते चाधि विश्वे ।

तस्य यदाहुः पिप्लवं स्वाद्वप्रे तज्जोज्ञशयः पितरं न वेद ॥ २१ ॥

यत्रा सुपर्णा अमृतस्य भक्षमनिमेवं विदथाभिस्वरन्ति ।

एना विश्वस्य भुवनस्य गोपाः स मा धीरः

पाकमत्रा विवेश

॥ २२ ॥ { २५ } [५११]

॥ १० ॥

अधिः—ब्रह्मा ॥ देवता—गौः, विगाट्, अध्यात्मम्; २३ मित्रावरुणौ ॥

अन्दः—१, ७, १४, १७, १८ जगती; २, २६, २७ भुरिक् त्रिष्टुप्;

३—६, ८—१३, १५, १६, १९, २०, २२, २३, २५, २८

त्रिष्टुप्; २१ पञ्चपदाऽतिशक्वरी; २४ चतुष्वा

पुरस्कृतिभुरिगतिजगती ॥

यद् गायत्रे अग्निं गायत्रमाहितं त्रैष्टुभं वा त्रैष्टुभाभिरतञ्जत ।

यद्वा जगज्जगत्याहितं पदं य इत् तद् विदुस्ते अमृतत्वमानयुः ॥ १ ॥

गायत्रेण प्रति मिमीते अर्कमर्केण साम त्रैष्टुभेन वाकम् ।

वाकेन वाकं द्विपदा चतुष्पदाचरेण मिमते सप्त वार्याः ॥ २ ॥

जगता सिन्धुं दिव्यस्कभायद् रथंतरे सूर्यं पर्यपरयत् ।

गायत्रस्य समिधास्तिस्त्र आहुस्ततो मद्वा प्र रिरिचे महित्वा ॥ ३ ॥

उप ह्वये सुदुधां धेनुमेतां सुहस्तो गोधुगुत दोहदेनाम् ।

अष्टं सवं सेविता साविषज्ञोऽर्भोद्धो धर्मस्तदु पु प्र वोचत् ॥ ४ ॥

हिङ्कृण्वती वसुपत्नी वसूनां वरसमिच्छन्ती मनसाभ्यागात् ।

दुहामश्विभ्यां पर्या अघ्नयेवं सा वर्धतां महते सौभगाय ॥ ५ ॥

गौरमिमेदभि वरसं मिषन्तं मुर्धानं हिङ्कृण्वोन्मातुवा उ ।

स्रक्वाणं धर्ममभि वावशाना मिमाति मायुं पर्यते पर्योभिः ॥ ६ ॥

अयं स शिङ्क्रे येन गौरभीवृता मिमाति मायुं ध्वसनावधि श्रिता

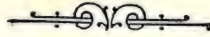
सा चित्तिभिर्नि हि चकार मर्यान् विद्युन्धन्ती प्रति वन्निमौहत् ॥ ७ ॥

अन्नच्छये तुरगात्तु जीवमेजद् ध्रुवं मध्य आ पृथ्यानाम् ।
 जीवो मृतस्य चरति स्वधाभिरमर्त्यो मर्त्येना सयोनिः ॥ ८ ॥
 विष्णु दद्राणं सलिलस्य पृष्ठे युवानं सन्तं पलितो जगार ।
 देवस्य पश्य काव्यं महित्वाद्या ममार स ह्यः समान ॥ ९ ॥
 य ई चकार न सो अस्य वेद य ई ददर्श हिरुगिञ्ज तस्मात् ।
 स मातुर्योना परिवीतो अन्तर्बहुप्रजा निर्ऋतिरा विवेश ॥ १० ॥ {२६}
 अपश्यं गोपामनिपद्यमानमा च परा च पृथिभिश्चरन्तम् ।
 स सुधीचीः स विषूचीर्वसान् आ वरीवर्ति भुवनैवन्तः ॥ ११ ॥
 धौनः पिता जनिता नाभिरन्न बन्धुनो माता पृथिवी महीयम् ।
 उत्तानयोश्चस्वो योनिरन्तरत्रा पिता दुहितुर्गर्भमाधात् ॥ १२ ॥
 पृच्छामि स्वा परमन्तं पृथिव्याः पृच्छामि वृष्णो अश्वस्य रेतः ।
 पृच्छामि विश्वस्य भुवनस्य नाभिं पृच्छामि वाचः परमं व्योम ॥ १३ ॥
 इयं वेदिः परो अन्तः पृथिव्या अयं सोमो वृष्णो अश्वस्य रेतः ।
 अयं यज्ञो विश्वस्य भुवनस्य नाभिर्ब्रह्मायं वाचः परमं व्योम ॥ १४ ॥
 न वि जानामि यदिवेदमस्मि निण्यः संनद्धो मनसा चरामि ।
 यदा मागन् प्रथमजा ऋतस्यादिद् वाचो अश्नुवे भागमस्याः ॥ १५ ॥
 अपाङ् प्राङेति स्वधया गृभीतोऽमर्त्यो मर्त्येना सयोनिः ।
 ता शश्वन्ता विषूचीना वियन्ता न्यन्न्यं चिकथुर्न नि
 चिकथुरन्यम् ॥ १६ ॥
 सप्तार्धगर्भा भुवनस्य रेतो विष्णोस्तिष्ठन्ति प्रदिशा विधर्माणि ।
 ते धीतिभिर्मनसा ते विपश्चितः परिभुवः परि भवन्ति विश्वतः ॥ १७ ॥
 ऋचो अचरे परमे व्योमन् यस्मिन् देवा अधि विश्वे निषेदुः
 यस्तन्न वेद किमुचा करिष्यति य इत् तद् विदुस्ते अमी
 समासते ॥ १८ ॥
 ऋचः पदं मात्रया कल्पयन्तोऽर्धर्चेन चाबलपुर्विश्वमेजत् ।
 त्रिपाद् ब्रह्म पुरुषं वि तष्टे तेन जीवन्ति प्रदिशश्चतस्रः ॥ १९ ॥

सूयवसाद् भगवती हि भूया अधा वयं भगवन्तः स्याम ।
 अद्धि तृणमघ्न्ये विश्वदानीं पिवं शुद्धमुदकमाचरन्ती ॥ २० ॥ { २७ }
 गौरिन्मिमाष सलिलानि तत्त्वत्येकपदी द्विपदी सा चतुष्पदी ।
 अष्टापदी नवपदी बभ्रुवर्षी सहस्राक्षरा भुवनस्य पङ्क्तिस्तस्याः
 समुद्रा अधि वि चरन्ति ॥ २१ ॥
 कृष्णं नियानं हरयः सुपर्णा अपो वमाना दिवमुत्पतन्ति ।
 त आववृत्रन्सर्दनादृतस्यादिद् घृतेन पृथिवीं व्यूदुः ॥ २२ ॥
 अपादेति प्रथमा पद्धतीनां कस्तद् वा मित्रावरुणा चिकेत ।
 गर्भो भारं भरत्या चिदस्या ऋतं पिपत्यनृतं नि पाति ॥ २३ ॥
 विराड् वाग् विराट् पृथिवी विराडन्तरिक्षं विराट् प्रजापतिः ।
 विराणमृत्युः साध्यानामधिराजो बभ्रुव तस्य भूतं भव्यं वशे
 स मे भूतं भव्यं वशे कृणातु ॥ २४ ॥
 शकमयं धूममारादपश्यं विषुवता पर एनावरेण ।
 उच्चाणं पृश्निमपचन्त वीरास्तानि धर्माणि प्रथमान्यासन् ॥ २५ ॥
 त्रयः केशिनं ऋतुथा वि चक्षते संवत्सरे वपत एकं एषाम् ।
 विश्वमन्यो अभिचष्टे शर्चाभिर्भ्राजिरेकस्य ददृशे न रूपम् ॥ २६ ॥
 चत्वारि वाक् परिमिता पदानि तानि विदुर्ब्राह्मणा ये मनीषिणः ।
 गुहा त्रीणि निहिता नेङ्गयन्ति तुरीयं वाचो मनुष्या वदन्ति ॥ २७ ॥
 इन्द्रं मित्रं वरुणमभिमाहुरथो दिव्यः स सुपर्णो गरुत्मान् ।
 एकं सद् विप्रा बहुधा वदन्त्यग्निं यमं
 मातरिश्वानमाहुः ॥ २८ ॥ { २८ } [५१२]

॥ इति नवमं काण्डम् समाप्तम् ॥

अथ दशमं काराडम्

॥ १ ॥

अपिः—प्रत्यक्षिरसः ॥ देवता—मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१ महाइहती;
 २ विराण्णाम गायत्री; ३—८, १०, ११, १४, २१, २५—२७, ३०,
 ३१ अनुष्टुप्; ९ पथ्यापङ्क्तिः; १२ पङ्क्तिः; १३ उरोवृहती,
 १५ चतुष्पदा विराड् जगती; १६, १८ त्रिष्टुप्; १७, २४
 प्रस्तारपङ्क्तिः; १९ चतुष्पदा जगती; २० विराट् प्रस्तारपङ्क्तिः;
 २२ द्विपदाऽऽर्च्युष्णिक् (एकावसाना); २३ त्रिपदा भुरिक्
 विषमा गायत्री; २८ त्रिपदा गायत्री; २९ मध्ये
 ज्योतिष्मती जगती; ३२ द्वयनुष्टुब्गर्भा
 पञ्चपदातिजगती ॥

यां कल्पयन्ति वहतौ वधूमिव विश्वरूपां हस्तकृतां चिकित्सवः ।

सारादेस्वपं नुदाम एनाम्

॥ १ ॥

शीर्षण्वतीं नृस्वतीं कर्षिनीं कृत्याकृता संभृता विश्वरूपा ।

सारादेस्वपं नुदाम एनाम्

॥ २ ॥

शूद्रकृता राजकृता स्त्रीकृता ब्रह्मभिः कृता ।

जाया पत्या नुत्तेव कर्तारं बन्धुं चक्षुः

॥ ३ ॥

अनयाहमोषध्या सर्वाः कृत्या अदूदुषम् ।

यां चेन्ने चक्र्यां गोषु यां वा ते पुरुषेषु

॥ ४ ॥

अवमस्वघकृते शपथः शपथीयते ।

प्रत्यक् प्रतिप्रहिण्मो यथा कृत्याकृतं हनेत्

॥ ५ ॥

प्र॒तीची॑न॒ आ॒ङ्गिर॑सोऽध्य॒क्षो नः॑ पु॒रोहि॑तः ।
 प्र॒तीचीः॑ कृ॒त्या आ॒कृ॒त्यामू॒न् कृ॒त्याकृ॑तो जहि ॥ ६ ॥
 यस्स्वो॒वाच॑ परे॒हीति॑ प्र॒तिकूल॑मु॒दाय॑म् ।
 तं कृ॒त्येऽभि॑निर्व॒तस्व॑ मास्मानिच्छो अना॒गसः॑ ॥ ७ ॥
 यस्ते प॒रुषि॑ सं॒दधौ॑ रथ॒स्येव॑ ऋ॒भुर्धि॑षा ।
 तं गच्छ॑ तन्न तेऽय॒नम॑ज्ञा॒तस्तेऽयं॑ जनः ॥ ८ ॥
 ये त्वा कृ॒त्वालो॑भिरे वि॒द्वत्ता॑ अ॒भिचा॑रिणः ।
 श॒श्वी॒दं कृ॒त्यादू॑षणं प्र॒तिव॑र्म पुनः॒सरं॑ तेन॒ त्वा स्न॑पयामसि ॥ ९ ॥
 यद् दु॒र्भगां॑ प्र॒स्रपि॑तां मृत॒वत्सामु॑पेयिम् ।
 अपै॒तु स॒र्वं मत् पापं॑ द्रवि॒णं मोप॑ तिष्ठतु ॥ १० ॥ { १ }
 यत् ते पि॒तृभ्यो॑ दद॒तो य॒ज्ञे वा॑ नाम जगु॒हुः ।
 सं॒देश॒यात् स॒र्वस्मात् पा॑पादि॒मा मुञ्च॑न्तु स्वो॒षधीः॑ ॥ ११ ॥
 दे॒वैर्न॑सात् पि॒शा॒क्षाम॑ग्राहात् सं॒देश॒यादभि॑निष्कृ॒तात् ।
 मुञ्च॑न्तु त्वा वी॒रुषो॑ वी॒र्येण॑ ब्रह्म॒ण अ॒ग्निः प॒थस॑ ऋषी॒णाम् ॥ १२ ॥
 यथा॑ वात॒श्च॒याव॑यति भू॒म्या रे॒णुम॑न्तरि॒क्षाच्चा॑भ्रम् ।
 ए॒वा मत् स॒र्वं दु॒र्भूतं॑ ब्रह्म॒नुत्त॑मपा॒यति॑ ॥ १३ ॥
 अप॑ क्राम॒ नान॑द॒सी वि॑नद्धा गर्द॒भीव॑ ।
 कर्त॑न् न॒क्षस्वे॒तो नृ॒त्ता ब्रह्म॑णा वी॒र्या॑वता ॥ १४ ॥
 अ॒यं प॒न्थाः कृ॒म्य इति॑ त्वा नयामोऽभि॒प्रहि॑तां प्र॒ति त्वा प्र॑ हि॒मः ।
 तेना॒भि या॑हि भ॒जत्य॑न॒स्वती॑व वा॒हिनीं॑ वि॒श्वरू॑पा कुरु॒टिनीं॑ ॥ १५ ॥
 परा॑क् ते ज्योति॒रप॑थं ते अ॒र्वाग॑न्यत्रास्म॒दना॑ कुणु॒ष्व ।
 परे॑णेहि न॒वति॑ ना॒भ्या उ॑ अति॒ दुर्गाः॑ स्रो॒त्या मा॑
 क्षि॒पिष्ठाः॑ परे॑हि ॥ १६ ॥
 वा॒त॒इव॑ वृ॒क्षान् नि॑ मृ॒णीहि॑ पा॒दय॑ मा गाम॒श्वं पु॑रुष॒मुच्छि॑ष ए॒षाम् ।
 कर्त॑न् निवृ॒त्येतः॑ कृ॒त्येऽप्र॑जास्व॒वाय॑ बोधय ॥ १७ ॥

यां ते बर्हिषि यां श्मशाने क्षेत्रे कृत्यां वलंगं वा निचखनुः ।

अग्नौ वा स्व । गार्हपत्येऽभिचेरुः पाकं सन्तं धीरतरा अनागसम् ॥ १८ ॥

उपाहृतमनुबुद्धं निखातं वैरं सार्यन्वविदाम कर्षम् ।

तदेतु यत् आभृतं तत्राधइव वि वर्ततां हन्तु

कृत्याकृतः प्रजाम्

॥ १९ ॥

स्वायसा असयः सन्ति नो गृहे विद्या ते कृत्ये यतिषा परूषि ।

अतिष्ठेव परेहीतोऽज्ञाते किमिहेच्छसि

॥ २० ॥ { २ }

अवास्ते कृत्ये पादौ चापि कर्स्यामि निर्द्वैव ।

इन्द्राग्नी अस्मान् रचतां यौ प्रजानां प्रजापती

॥ २१ ॥

सोमो राजाधिपा मृदिता च भतस्य नः पतयो मृडयन्तु

॥ २२ ॥

अवाशवांस्यतां पापकृते कृत्याकृते ।

दुष्कृते विद्युतं देवहेतिम्

॥ २३ ॥

यद्येयथ द्विपदी चतुष्पदी कृत्य कृता संभृता विश्वरूपा ।

सेतोऽष्टापदी भूत्वा पुनः परेहि दुश्छुने

॥ २४ ॥

अभ्यःक्राक्रा स्वरंकृता सर्वं भरन्ती दुरितं परेहि ।

जानीहि कृत्ये कर्तारं दुहितेव पितरं स्वम्

॥ २५ ॥

परेहि कृत्ये मा तिष्ठो विद्वस्येव पदं नय ।

मृगः स मृगयुस्त्वं न त्वा निकतुमर्हति

॥ २६ ॥

उत हन्ति पूर्वासिनं प्रत्यादायापरं हृष्व ।

उत पूर्वस्य निम्नतो नि हन्त्यपरः प्रति

॥ २७ ॥

एतद्धि शृणु मे वचोऽर्थेहि यत् एयथ ।

यस्त्वा चकार तं प्रति

॥ २८ ॥

अनागोदृत्या वै भीमा कृत्ये मा नो गामश्वं पुरुषं वधीः ।

यन्नयन्नासि निहिता ततस्तत्रोत्थापयामसि पर्णाल्लव्यासी भव ॥ २९ ॥

यदि स्थ तमसावृता जालेनाभिहिताइव ।

सर्वाः संलुप्येत कृत्याः पुनः कर्त्रे प्र हिण्मसि

॥ ३० ॥

कृत्याकृतौ बलुगिनोऽभिनिष्कारिणः प्रजाम् ।

मृणीहि कृत्ये मोच्छिषोऽमृन् कृत्याकृतौ जहि

॥ ३१ ॥

यथा सूर्यो मुच्यते तमसस्परि रात्रि जहात्युषसश्च केतून् ।

एवाहं सर्वं दुर्भूतं कर्षं कृत्याकृता कृतं हस्वीव रजो

दुरितं जहामि

॥ ३२ ॥ { ३ } [१११]

॥ २ ॥

अधिः—नारायणः ॥ देवता—पुरुषः, ब्रह्मप्रकाशनम् (३१, ३२ साचाव

ब्रह्मप्रकाशिन्यौ) ॥ छन्दः—१—४, ७, ८ त्रिष्टुप्; ५, ९, १०,

१२—२७, २९—३३ अनुष्टुप्; ६, ११ जगती; २८ भुरिगृहती ॥

केन पाष्णो आभृते पूरुषस्य केन मांसं संभृतं केन गुल्फौ ।

केनाङ्गुलीः पेशनीः केन खानि केनोच्छलङ्घौ मध्यतः कः

प्रतिष्ठाम्

॥ १ ॥

कस्मान्नु गुल्फावधरावकृण्वन्नष्टीवन्तावुत्तरौ पूरुषस्य ।

जङ्घं निऋत्य न्यदधुः क्व सिञ्जानुनोः सन्धी क उ

तच्चिकेत

॥ २ ॥

चतुष्टयं युज्यते संहितान्तं जानुभ्यामुध्वं शिथिरं कबन्धम् ।

ओणी यदूरु क उ त जजान याभ्यां कुसिन्ध्वं सुदंढं बभूव

॥ ३ ॥

कति देवाः कतमे त आसिन् य उरौ प्रिवाश्चिक्युः पूरुषस्य ।

कति स्तनौ व्यदधुः कः कफोडौ कति स्कन्धान् कति

पृष्टीरचिन्वन्

॥ ४ ॥

को अस्य बाहू समभरद् वीर्यं कश्वादिति ।

असौ को अस्य तद् देवः कुसिन्ध्वे अध्या दधौ

॥ ५ ॥

कः सप्त खानि वि ततद शीर्षणि कर्णाविमौ नासिके

चक्षणी मुखम् ।

येषां पुरुत्रा विजयस्य मद्भानि चतुष्पादो द्विपदो यन्ति यामम् ॥ ६ ॥

हन्वोर्हि जिह्मामदधात् पुरुचीमभा महीमभि शिश्राय वाचम् ।

स भा वरीवर्ति भवनेष्वन्तरपो वसानः क उ तक्षिकेत ॥ ७ ॥

मस्तिष्कमस्य यतमो ललाटं ककाटिकां प्रथमो यः कपालम् ।

चित्त्वा चित्यं हन्वोः पुरुषस्य दिवं रुरोढ कतमः स देवः ॥ ८ ॥

प्रियाप्रियाणि बहुला स्वप्नं संवाधतन्द्रयः ।

आनन्दाद्यमो नन्दांश्च कस्माद् वहति पूरुषः ॥ ९ ॥

आर्तिरवर्तिर्निश्चानिः कुतो जु पुरुषेऽमतिः ।

राद्धिः समृद्धिरवृद्धिर्मतिरुदितयः कुतः ॥ १० ॥ { ४ }

को अस्मिन्नापो व्यदधाद् विषवृतः पुरुवृतः सिन्धुस्य्याय जाताः ।

तीव्रा अरुणा लोहिनीस्ताम्रधूमा ऊर्ध्वा भवाचीः

पुरुषे तिरश्चीः ॥ ११ ॥

को अस्मिन् रूपमदधात् को महानं च नाम च ।

गातुं को अस्मिन् कः केतुं कश्चरित्राणि पूरुषे ॥ १२ ॥

को अस्मिन् प्राणमवयत् को अपानं व्यानमु ।

समानमस्मिन् को देवोऽभि शिश्राय पूरुषे ॥ १३ ॥

को अस्मिन् युजमदधादेको देवोऽभि पूरुषे ।

को अस्मिन्सत्यं कोऽनृतं कुतो मृत्युः कुतोऽमृतम् ॥ १४ ॥

को अस्मै वासः पर्यदधात् को अस्यायुरकल्पयत् ।

बलं को अस्मै प्रायच्छत् को अस्याकल्पयज्जवम् ॥ १५ ॥

केनापो अन्वतनुत् केनाहरकरोद् रुचे ।

उषसं केनान्वैन्द केन सायंभवं ददे ॥ १६ ॥

को अस्मिन् रेतो न्यदधात् तन्तुरा ताप्रतामिति ।

मेधां को अस्मिन्मथ्यौहत् को बायं को नृतो दधौ ॥ १७ ॥

केनेमां भूमिसौणोत् केन पर्यभवद् दिवम् ।

केनाभि मूहा पर्वतान् केन कर्माणि पूरुषः ॥ १८ ॥

केन प॒र्जन्यमन्वे॑ति केन सोमं विचक्षणम् ।	
केन यज्ञं च श्रद्धां च केनास्मिन् निहितं मनः ।	॥ १९ ॥
केन श्रोत्रियमाप्नोति केनेमं परमेष्ठिनम् ।	
केनेममग्निं पूरुषः केन संवत्सरं ममे	॥ २० ॥ { ५ }
ब्रह्म श्रोत्रियमाप्नोति ब्रह्मेमं परमेष्ठिनम् ।	
ब्रह्मेममग्निं पूरुषो ब्रह्म संवत्सरं ममे	॥ २१ ॥
केन देवाँ अनु चियात् केन देवजनीर्विशः ।	
केनेदमन्यन्नचत्रं केन सत् चत्रमुच्यते	॥ २२ ॥
ब्रह्म देवाँ अनु चियाति ब्रह्म देवजनीर्विशः ।	
ब्रह्मेदमन्यन्नचत्रं ब्रह्म सत् चत्रमुच्यते	॥ २३ ॥
केनेयं भूमिर्विहिता केन द्यौरुत्तरा हिता ।	
केनेदमूर्ध्वं तिर्यक् चान्तरिक्षं व्यचो हितम्	॥ २४ ॥
ब्रह्मणा भूमिर्विहिता ब्रह्म द्यौरुत्तरा हिता ।	
ब्रह्मेदमूर्ध्वं तिर्यक् चान्तरिक्षं व्यचो हितम्	॥ २५ ॥
मर्धानमस्य संसीष्याथर्वा हृदयं च यत् ।	
मस्तिष्कादूर्ध्वः प्रैरयत् पर्वमानोऽधि क्षीर्षितः	॥ २६ ॥
तद् वा अथर्वणः शिरो देवकोशः समुब्जितः ।	
तत् प्राणो अभि रचति शिरो अन्नमथो मनः	॥ २७ ॥
ऊर्ध्वो नु सृष्टाश्चिन्त्यङ् नु सृष्टाश्चः सर्वा दिशः पूरुष आ बभवाँश्च ।	
पुरं यो ब्रह्मणो वेद यस्याः पूरुष उच्यते	॥ २८ ॥
यो वै तां ब्रह्मणो वेदामृतेनावृतां पुरम् ।	
तस्मै ब्रह्म च ब्राह्माश्च चक्षुः प्राणं प्रजां देदुः	॥ २९ ॥
न वै तं चक्षुर्जहाति न प्राणो जरसः पुरा ।	
पुरं यो ब्रह्मणो वेद यस्याः पूरुष उच्यते	॥ ३० ॥
अष्टाचक्रा नवद्वारा देवानां पूरयोध्या ।	
तस्यां हिरण्यवयः कोशः स्वर्गो ज्योतिषावृतः	॥ ३१ ॥

तस्मिन् हिरण्यये कोशे ष्यरे त्रिप्रतिष्ठिते ।

तस्मिन् यद् यच्च मास्मवन्त तद् वै ब्रह्मविदो विदुः ॥ ३२ ॥

प्रभ्राजमानां हरिणीं यशसा संपरीवृताम् ।

पुरं हिरण्ययीं ब्रह्मा विवेशापराजिताम् ॥ ३३ ॥ { ६ } [१।२]

॥ ३ ॥

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—वरणमाग्निः, वनस्पतिः ॥ छन्दः—१, ४, ५,

७, ९, १०, १२ अनुष्टुप्; २, ३, ६ भुरिक् त्रिष्टुप्; ८, १३, १४

पथ्यापङ्क्तिः; ११, १६ भुरिगनुष्टुप्; १४, १५—२५ षट्पदा

जगती ॥

अयं मे वरणो मग्निः सपस्नचयणो वृषा ।

तेना रभस्व त्वं शत्रून् प्र मृणीहि दुरस्यतः ॥ १ ॥

प्रैणान्कृणीहि प्र मृणा रभस्व मग्निस्ते अस्तु पुरस्ता पुरस्तात् ।

अवारयन्त वरणेन देवा अभ्याचारमसुराणां श्वःश्वः ॥ २ ॥

अयं मग्निर्वरणो विश्वभेषजः सहस्राक्षो हरितो हिरण्ययः ।

स ते शत्रून्धरान् पादयाति पूर्वस्तान् दभ्नुहि ये त्वा द्विषन्ति ॥ ३ ॥

अयं ते कृत्यां विततां पौरुषेयादयं भयात् ।

अयं त्वा सर्वस्मात् प्रापाद् वरणो वारयिष्यते ॥ ४ ॥

वरणो वारयाया अयं देवो वनस्पतिः ।

यच्चमो यो अस्मिन्नाविष्टस्तसु देवा अवीवरन् ॥ ५ ॥

स्वप्नं सुप्त्वा यदि पश्यासि पापं मृगः सृतिं यदि चावा दज्जष्टाम् ।

परिचिवाच्छकुनेः पापवादादयं मग्निर्वरणो वारयिष्यते ॥ ६ ॥

अरात्यास्त्वा निश्च्यत्या अभिचारादथो भयात् ।

मृत्योरोजीविषो वधाद् वरणो वारयिष्यते ॥ ७ ॥

यन्मे माता यन्मे पिता आतरो यच्च मे स्वा यदेनश्चकुमा वयम् ।

ततो नो वारयिष्यतेऽयं देवो वनस्पतिः ॥ ८ ॥

वरुणेन प्रव्यथिता आतृव्या मे सबन्धवः ।

असृतं रजो अप्यगुस्ते यन्त्वधमं तमः ॥ ९ ॥

अरिष्टोऽहमरिष्टगुरायुमान्त्वसर्वपुरुषः ।

तं मायं वरुणो मणिः परि पातु दिशोदिशः ॥ १० ॥ { ७ }

अयं मे वरुण उरसि राजा देवो वनस्पतिः ।

स मे शत्रून् वि बाधतामिन्द्रो दस्यूनिवासुरान् ॥ ११ ॥

इमं बिभर्मि वरुणमायुमान्छतशारदः ।

स मे राष्ट्रं च तन्नं च पशूनोजश्च मे दधत् ॥ १२ ॥

यथा वातो वनस्पतीन् वृक्षान् भनक्त्योजसा ।

एवा सपत्नान् मे भङ्गिध्रू पूर्वाञ्जातां उतापरान् ॥ १३ ॥

वरुणस्त्वाभि रक्षतु

यथा वातश्चाभिश्च वृक्षान् पसातो वनस्पतीन् ।

एवा सपत्नान् मे पसाहि पूर्वाञ्जातां उतापरान् ॥ १४ ॥

वरुणस्त्वाभि रक्षतु

यथा वातेन प्रक्षीणा वृक्षाः शेरे न्यर्पिताः ।

एवा सपत्नांस्त्वं मम प्र क्षिणीहि न्यर्पय पूर्वाञ्जातां उतापरान् ॥ १५ ॥

वरुणस्त्वाभि रक्षतु

तांस्त्वं प्र वृद्धिं वरुण पुरा दिष्टात् पुरायुषः ।

य एनं पशुषु दिप्सन्ति ये चास्य राष्ट्रदिप्सवः ॥ १६ ॥

यथा सूर्यो अतिभाति यथास्मिन् तेज आहितम् ।

एवा मे वरुणो मणिः कीर्तिं भूतिं नि यच्छतु तेजसा मा ॥ १७ ॥

समुच्चतु यशसा समनक्तु मा

यथा यशश्चन्द्रमस्यादित्ये च नृचक्षसि ।

एवा मे वरुणो मणिः कीर्तिं भूतिं नि यच्छतु तेजसा मा ॥ १८ ॥

समुच्चतु यशसा समनक्तु मा

यथा यशः पृथिव्यां यथास्मिञ्जातवेदसि ।

एवा मे वरुणो मणिः कीर्तिं भूतिं नि यच्छतु तेजसा मा

समुच्चतु यशसा समनक्तु मा

॥ १९ ॥

यथा यशः कन्यायां यथास्मिन्संभृते रथे ।

एवा मे वरुणो मणिः कीर्तिं भूतिं नि यच्छतु तेजसा मा

समुच्चतु यशसा समनक्तु मा

॥ २० ॥ { ८ ॥

यथा यशः सोमपथि मधुपर्के यथा यशः ।

एवा मे वरुणो मणिः कीर्तिं भूतिं नि यच्छतु तेजसा मा

समुच्चतु यशसा समनक्तु मा

॥ २१ ॥

यथा यशोऽग्निहोत्रे वषट्कारे यथा यशः ।

एवा मे वरुणो मणिः कीर्तिं भूतिं नि यच्छतु तेजसा मा

समुच्चतु यशसा समनक्तु मा

॥ २२ ॥

यथा यशो यजमाने यथास्मिन् यज्ञ आहितम् ।

एवा मे वरुणो मणिः कीर्तिं भूतिं नि यच्छतु तेजसा मा

समुच्चतु यशसा समनक्तु मा

॥ २३ ॥

यथा यशः प्रजापतौ यथास्मिन् परमेष्ठिनि ।

एवा मे वरुणो मणिः कीर्तिं भूतिं नि यच्छतु तेजसा मा

समुच्चतु यशसा समनक्तु मा

॥ २४ ॥

यथा देवेष्वमृतं यथैषु सत्यमाहितम् ।

एवा मे वरुणो मणिः कीर्तिं भूतिं नि यच्छतु तेजसा मा

समुच्चतु यशसा समनक्तु मा

॥ २५ ॥ { ९ } [२।१]

॥ ४ ॥

ऋषिः—गरुत्मान् ॥ देवता—सर्पविषापाकरणम् ॥ छन्दः—१ पथ्यापङ्क्तिः;

२ त्रिषदा यवमध्या गायत्री; ३, ४ पथ्याबृहती; ५—७, ९—११,

१३—१५, १७—२०, २२, २४, २५ अनुष्टुप्; ८ उष्णिग्गर्भा

परा त्रिष्टुप्; १२ भुरिगायत्री; १६ त्रिपदा प्रतिष्ठा गायत्री;

२१ ककुम्भत्यनुष्टुप्; २३ त्रिष्टुप्; २६ षट्पदा बृहतीगर्भा

ककुम्भती भुरिक् त्रिष्टुप् ॥

इन्द्रस्य प्रथमो रथो देवानामपरो रथो वरुणस्य तृतीय इत् ।

अहीनामपमा रथः स्थाणुमारदथाषत् ॥ १ ॥

दर्भः शोचिस्तरुणकमधस्य वारः परुषस्य वारः ।

रथस्य बन्धुरम् ॥ २ ॥

अव श्वेत पदा जहि पूर्वैण चापरेण च ।

उदप्लुतमिव दार्वहीनामरसं विषं वारुग्रम् ॥ ३ ॥

अरुघुषो निमज्जोन्मज्ज्य पुनरब्रवीत् ।

उदप्लुतमिव दार्वहीनामरसं विषं वारुग्रम् ॥ ४ ॥

पैद्वो हन्ति कलर्णीलं पैद्वः श्वित्रमुतासितम् ।

पैद्वो रथव्याः शिरः सं विभेद पृदाक्वाः ॥ ५ ॥

पैद्व भेहि प्रथमोऽनु त्वा वयमेमसि ।

अहीन् व्यस्यतात् पथो येन स्मा वयमेमसि ॥ ६ ॥

इदं पैद्वो अजायतेदमस्य परायणम् ।

हमान्यवतः पृदाहिन्वो वाजिनीवतः ॥ ७ ॥

संयतं न वि ष्वरद् व्यात्तं न सं यमत् ।

अस्मिन् क्षेत्रे द्वावही स्त्री च पुमाश्च तावुभावर्सा ॥ ८ ॥

अरसास इहाहयो ये अन्ति ये च दूरके ।

चनेन हन्मि वृश्चिकमहिं दण्डेनागतम् ॥ ९ ॥

अघाश्वयेदं भेषजमुभयोः स्वजस्य च ।

इन्द्रो मेऽहिमघायन्तमहिं पैद्वो अरन्धयत् ॥ १० ॥ { १० }

पैद्वस्य मन्महे वयं स्थिरस्य स्थिरधाम्नः ।

इमे पश्चा पृदाक्वाः प्रदीष्यत आसते ॥ ११ ॥

नष्टासवो नष्टविषा हता इन्द्रेण वज्रिणा ।

जघानेन्द्रो जघ्निमा वयम्

॥ १२ ॥

हतास्तिरश्चिराजयो निषिष्टासुः पृदाकवः ।

दर्वि करिक्तं श्वित्रं दभेष्वासितं जहि

॥ १३ ॥

कैरातिका कुमारिका सका खनति भेषजम् ।

हिरण्ययीभिरभिभिर्गिरीणामुप सानुषु

॥ १४ ॥

आयमंगन् युवा भिषक् पृश्निहापराजितः ।

स वै स्वजस्य जम्भन उभयोर्वृश्चिकस्य च

॥ १५ ॥

इन्द्रो मेऽहिमरन्धयन्मित्रश्च वरुणश्च ।

वातापर्जन्योऽभा

॥ १६ ॥

इन्द्रो मेऽहिमरन्धयत् पृदाकुं च पृदाक्वम् ।

स्वजं तिरश्चिराजं कस्यर्णिलं दशोनसिम्

॥ १७ ॥

इन्द्रो जघान प्रथमं जनितारमहे तव ।

तेषामु तृह्यमाणां कः स्वित् तेषामसद् रसः

॥ १८ ॥

सं हि शीर्षाण्यग्रं पौन्जिष्ठद्व कर्वरम् ।

सिन्धोर्मध्यं परेत्य व्यनिजमहोर्विषम्

॥ १९ ॥

अर्हीनां सर्वेषां विषं परा वहन्तु सिन्धवः ।

हतास्तिरश्चिराजयो निषिष्टासुः पृदाकवः

॥ २० ॥ { ११ }

ओषधीनामहं वृण उर्वरारिव साधुया ।

नयाम्यवतीरिवाहं निरैतु ते विषम्

॥ २१ ॥

यदभौ सूर्ये विषं पृथिन्यामोषधीषु यत् ।

कान्दाविषं कनक्तकं निरैत्वैतु ते विषम्

॥ २२ ॥

ये अग्निजा ओषधिजा अर्हीनां ये अप्सुजा विद्युत आवभूवुः ।

येषां जातानि बहुधा महान्ति तेभ्यः सर्पेभ्यो नमसा विधेम ॥ २३ ॥

तौदी नामासि कन्या घृताची नाम वा असि ।

अधस्पदेन ते पदमा ददे विषदूणम्

॥ २४ ॥

अङ्गादङ्गात् प्र व्यावय हृदयं परि वर्जय ।

अथा विषस्य यत् तेजोऽवाचीनं तदेतु ते ॥ २५ ॥

आरे अभूद् विषमरौद् विषे विषमप्रागपि ।

अग्निविषमहेर्निरघात् सोमो निर्णय्यीत् ।

इष्टारमवगाद् विषमहिरमृत ॥ २६ ॥ { १२ } [२।२]

॥ ५ ॥

अपिः—१—२४ सिन्धुद्वीपः; २५—३६ कौशिकः; ३७—४१ ब्रह्मा;

४२—५० विहव्यः ॥ देवता—१—२४ आपः; २५—४१ मन्त्रोक्ताः;

४२—५० प्रजापतिः ॥ छन्दः—१—५ त्रिपदा पुरोभिकृतिः

ककुम्भतीगर्भा पङ्क्तिः; ६ चतुष्पदा जगतीगर्भा जगती; ७—१४

पञ्चपदा विपरीतपादलक्ष्मा बृहती (११, १४ पश्चा पङ्क्तिः);

१५—२१ दशपदा त्रैष्टुब्गर्भाऽतिधृतिः (१९, २० कृतिः);

२२, २३, ४२, ४३, ४५—४७ अनुष्टुप्; २४ त्रिपदा

विराट् गायत्री; २५—३५ षट्पदा यथाक्षरं शक्यति-

शब्वरी; ३६ पञ्चपदाऽतिशक्वरातिजागतगर्भाऽष्टिः;

३७ विराट् पुरस्ताद्बृहती; ३८ पुरडण्णिक्;

३९, ४१ आर्षीगायत्री; ४० विराट् विषमा

गायत्री; ४४ त्रिपदा गायत्रीगर्भाऽनुष्टुप्;

[४८, ४९,] ५० त्रिष्टुप् ॥

इन्द्रस्यौज स्थेन्द्रस्य सह स्थेन्द्रस्य बलं स्थेन्द्रस्य वीर्यं -

स्थेन्द्रस्य नृग्यं स्थ ।

जिष्णवे योगाय ब्रह्मयोगैर्वो युनजिम

॥ १ ॥

इन्द्रस्यौज स्थेन्द्रस्य सह स्थेन्द्रस्य बलं स्थेन्द्रस्य वीर्यं -

स्थेन्द्रस्य नृग्यं स्थ ।

जिष्णवे योगाय ब्रह्मयोगैर्वो युनजिम

॥ २ ॥

इन्द्रस्यौज॑ स्थेन्द्र॑स्य सह॑ स्थेन्द्र॑स्य बलं॑ स्थेन्द्र॑स्य वीर्यं॑ ।
स्थेन्द्र॑स्य नृमणं॑ स्थ ।

जिष्णवे॑ योगा॑येन्द्र॒योगैर्वो॑ युनजिम

॥ ३ ॥

इन्द्रस्यौज॑ स्थेन्द्र॑स्य सह॑ स्थेन्द्र॑स्य बलं॑ स्थेन्द्र॑स्य वीर्यं॑ ।
स्थेन्द्र॑स्य नृमणं॑ स्थ ।

जिष्णवे॑ योगा॑य सोम॒योगैर्वो॑ युनजिम

॥ ४ ॥

इन्द्रस्यौज॑ स्थेन्द्र॑स्य सह॑ स्थेन्द्र॑स्य बलं॑ स्थेन्द्र॑स्य वीर्यं॑ ।
स्थेन्द्र॑स्य नृमणं॑ स्थ ।

जिष्णवे॑ योगा॑याप्सु॒योगैर्वो॑ युनजिम

॥ ५ ॥

इन्द्रस्यौज॑ स्थेन्द्र॑स्य सह॑ स्थेन्द्र॑स्य बलं॑ स्थेन्द्र॑स्य वीर्यं॑ ।
स्थेन्द्र॑स्य नृमणं॑ स्थ ।

जिष्णवे॑ योगा॑य विश्वा॑नि मा भू॒तान्युप॑ तिष्ठन्तु यु॒क्ता म॑
आप॑ स्थ

॥ ६ ॥

अग्नेर्भाग॑ स्थ ।

अपां॑ शुक्रमा॑पो दे॒वीर्वचो॑ अ॒स्मासु॑ धत्त ।

प्रजा॑पतेर्वो॒ धाम्ना॑स्मै लोका॑य सादये

॥ ७ ॥

इन्द्र॑स्य भा॒ग स्थ ।

अपां॑ शुक्रमा॑पो दे॒वीर्वचो॑ अ॒स्मासु॑ धत्त ।

प्रजा॑पतेर्वो॒ धाम्ना॑स्मै लोका॑य सादये

॥ ८ ॥

सोम॑स्य भा॒ग स्थ ।

अपां॑ शुक्रमा॑पो दे॒वीर्वचो॑ अ॒स्मासु॑ धत्त ।

प्रजा॑पतेर्वो॒ धाम्ना॑स्मै लोका॑य सादये

॥ ९ ॥

वरुण॑स्य भा॒ग स्थ ।

अपां॑ शुक्रमा॑पो दे॒वीर्वचो॑ अ॒स्मासु॑ धत्त ।

प्रजा॑पतेर्वो॒ धाम्ना॑स्मै लोका॑य सादये

॥ १० ॥ { १३ }

मित्रावरुणयोर्भाग स्थ ।

अपां शुक्रमापो देवीर्वचो अस्मासु धत्त ।

प्रजापतेर्वो धाम्नास्मै लोकाय सादये

॥ ११ ॥

यमस्य भाग स्थ ।

अपां शुक्रमापो देवीर्वचो अस्मासु धत्त ।

प्रजापतेर्वो धाम्नास्मै लोकाय सादये

॥ १२ ॥

पितृणां भाग स्थ ।

अपां शुक्रमापो देवीर्वचो अस्मासु धत्त ।

प्रजापतेर्वो धाम्नास्मै लोकाय सादये

॥ १३ ॥

देवस्य सवितुर्भाग स्थ ।

अपां शुक्रमापो देवीर्वचो अस्मासु धत्त ।

प्रजापतेर्वो धाम्नास्मै लोकाय सादये

॥ १४ ॥

यो व आपोऽपां भागोऽस्वन्तर्यजुष्यो देवयजनः ।

इदं तमति सृजामि तं माभ्यवनिचि ।

तेन तमभ्यतिसृजामो योऽस्मान् द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः ।

तं वधेयं तं स्तृषीयानेन ब्रह्मणानेन कर्मणानया मेन्या

॥ १५ ॥

यो व आपोऽपामर्मिर्स्वन्तर्यजुष्यो देवयजनः ।

इदं तमति सृजामि तं माभ्यवनिचि ।

तेन तमभ्यतिसृजामो योऽस्मान् द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः ।

तं वधेयं तं स्तृषीयानेन ब्रह्मणानेन कर्मणानया मेन्या

॥ १६ ॥

यो व आपोऽपां वत्सोऽस्वन्तर्यजुष्यो देवयजनः ।

इदं तमति सृजामि तं माभ्यवनिचि ।

तेन तमभ्यतिसृजामो योऽस्मान् द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः ।

तं वधेयं तं स्तृषीयानेन ब्रह्मणानेन कर्मणानया मेन्या

॥ १७ ॥

यो व आपोऽपां वृषभोऽस्वऽन्तर्यजुष्यो देवयजनः ।

इदं तमति सृजामि तं माभ्यवनिचि ।

तेन तमभ्यतिसृजामो योऽस्मान् द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः ।

तं वधेयं तं स्तृषीयानेन ब्रह्मणानेन कर्मणानया मेन्या ॥ १८ ॥

यो व आपोऽपां हिरण्यगर्भोऽस्वऽन्तर्यजुष्यो देवयजनः ।

इदं तमति सृजामि तं माभ्यवनिचि ।

तेन तमभ्यतिसृजामो योऽस्मान् द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः ।

तं वधेयं तं स्तृषीयानेन ब्रह्मणानेन कर्मणानया मेन्या ॥ १९ ॥

यो व आपोऽपामइमा पृथिव्योऽस्वऽन्तर्यजुष्यो देवयजनः ।

इदं तमति सृजामि तं माभ्यवनिचि ।

तेन तमभ्यतिसृजामो योऽस्मान् द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः ।

तं वधेयं तं स्तृषीयानेन ब्रह्मणानेन कर्मणानया मेन्या ॥ २० ॥ { १४ }

ये व आपोऽपामग्नयोऽस्वऽन्तर्यजुष्यो देवयजनाः ।

इदं तानति सृजामि तान् माभ्यवनिचि ।

तैस्तमभ्यतिसृजामो योऽस्मान् द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः ।

तं वधेयं स्तृषीयानेन ब्रह्मणानेन कर्मणानया मेन्या ॥ २१ ॥

यदवांश्चिन्नं त्रैहाययादवृतं किं चोद्विम ।

आपो मा तस्मात् सर्वस्माद् दुरितात् पान्स्वंहसः ॥ २२ ॥

समुद्रं वः प्र हिणोमि स्वां योनिमपीतन ।

अरिष्टाः सर्वहायसो मा च नः किं चनाममत् ॥ २३ ॥

अरिप्रा आपो अप रिप्रमस्मत् ।

प्रास्महेनो दुरितं सुप्रतीकाः प्र दुःस्वप्न्यं प्र मलं वहन्तु ॥ २४ ॥

विष्णोः क्रमोऽसि सपत्नहा पृथिवीसंशितोऽग्नितेजाः ।

पृथिवीमनु वि क्रमेऽहं पृथिव्यास्तं निर्भजामो योऽस्मान्

द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः ।

स मा जीवीत् तं प्राणो जहातु

॥ २५ ॥

विष्णोः क्रमोऽसि सपत्नहान्तरिचसंशितो वायुतेजाः ।
अन्तरिचमनु वि क्रमेऽहमन्तरिचात् तं निर्भजामो योऽस्मान्
द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः ।
स मा जीवीत् तं प्राणो जहातु ॥ २६ ॥

विष्णोः क्रमोऽसि सपत्नहा द्यौसंशितः सूर्यतेजाः ।
दिवमनु वि क्रमेऽहं दिवस्तं निर्भजामो योऽस्मान्
द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः ।
स मा जीवीत् तं प्राणो जहातु ॥ २७ ॥

विष्णोः क्रमोऽसि सपत्नहा दिक्संशितो मनस्तेजाः ।
दिशोऽनु वि क्रमेऽहं दिग्भ्यस्तं निर्भजामो योऽस्मान्
द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः ।
स मा जीवीत् तं प्राणो जहातु ॥ २८ ॥

विष्णोः क्रमोऽसि सपत्नहाशासंशितो वाततेजाः ।
आशा अनु वि क्रमेऽहमाशाभ्यस्तं निर्भजामो योऽस्मान्
द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः ।
स मा जीवीत् प्राणो जहातु ॥ २९ ॥

विष्णोः क्रमोऽसि सपत्नह ऋक्संशितः सामतेजाः ।
ऋचोऽनु वि क्रमेऽहमृग्भ्यस्तं निर्भजामो योऽस्मान्
द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः ।
स मा जीवीत् तं प्राणो जहातु ॥ ३० ॥ { १५ }

विष्णोः क्रमोऽसि सपत्नहा यज्ञसंशितो ब्रह्मतेजाः ।
यज्ञमनु वि क्रमेऽहं यज्ञात् तं निर्भजामो योऽस्मान्
द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः ।
स मा जीवीत् तं प्राणो जहातु ॥ ३१ ॥

विष्णोः क्रमोऽसि सपत्नहौषधीसंशितः सामतेजाः ।

श्रोषधोरनु वि क्रमेऽहमौषधीभ्यस्तं निर्भजामो योऽस्मान्

द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः ।

स मा जीवीत् प्राणो जहातु

॥ ३२ ॥

विष्णोः क्रमोऽसि सपत्नहाप्सुसंशितो वरुणतेजाः ।

अपोऽनु वि क्रमेऽहमद्भ्यस्तं निर्भजामो योऽस्मान्

द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः ।

स मा जीवीत् तं प्राणो जहातु

॥ ३३ ॥

विष्णोः क्रमोऽसि सपत्नहा कृषिसंशितोऽज्ञतेजाः ।

कृषिमनु वि क्रमेऽहं कृष्यास्तं निर्भजामो योऽस्मान्

द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः ।

स मा जीवीत् तं प्राणो जहातु

॥ ३४ ॥

विष्णोः क्रमोऽसि सपत्नहा प्राणसंशितः पुरुषतेजाः ।

प्राणमनु वि क्रमेऽहं प्राण्यात् तं निर्भजामो योऽस्मान्

द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः ।

स मा जीवीत् तं प्राणो जहातु

॥ ३५ ॥

जितमस्माकमुद्भिजमस्माकमभ्यष्टां विश्वाः पृतना अरातीः ।

इदमहमासुष्यायणस्यासुष्याः पुत्रस्य वर्चस्तेजः प्राणमायुर्नि

वेष्टयामीदमेनमधराब्धे पादयामि

॥ ३६ ॥

सूर्यस्यावृतमन्वावर्ते दक्षिणामन्वावृतम् ।

सा मे द्रविणं यच्छन्तु सा मे ब्राह्मणवर्चसम्

॥ ३७ ॥

दिशो ज्योतिष्मतीरभ्यावर्ते ।

ता मे द्रविणं यच्छन्तु ता मे ब्राह्मणवर्चसम्

॥ ३८ ॥

ससन्तृषीनभ्यावर्ते ।

ते मे द्रविणं यच्छन्तु ते मे ब्राह्मणवर्चसम्

॥ ३९ ॥

ब्रह्मभ्यावर्ते ।

तन्मे द्रविणं यच्छतु तन्मे ब्राह्मणवर्चसम् ॥ ४० ॥ { १६ }

ब्राह्मणाय अभ्यावर्ते ।

ते मे द्रविणं यच्छन्तु ते मे ब्राह्मणवर्चसम् ॥ ४१ ॥

यं वयं मृगयामहे तं वधै स्तृण्वामहे ।

व्यात्ते परमेष्ठिनो ब्रह्मणार्थपदाम तम् ॥ ४२ ॥

वैश्वानरस्य दंष्ट्रभ्यां हेतिस्तं समधादभि ।

इयं तं सत्वाहुतिः समिद् देवी सहीयसी ॥ ४३ ॥

राज्ञो वरुणस्य बन्धोऽसि ।

सोऽमुमांमुष्यायणमुष्याः पुत्रमज्ञे प्राणे बधान ॥ ४४ ॥

यत् ते अज्ञं भुवस्पत आक्षिपति पृथिवीमनु ।

तस्य नस्त्वं भुवस्पते संप्रयच्छ प्रजापते ॥ ४५ ॥

अपो दिव्या अचायिषं रसेन समपृचमहि ।

पयस्वानम आगमं तं मा सं सृज वचसा ॥ ४६ ॥

सं माग्ने वचसा सृज सं प्रजया समायुषा ।

विद्युर्मे अस्य देवा इन्द्रो विद्यात् सह ऋषिभिः ॥ ४७ ॥

यदग्ने अथ मिथुना शपंतो यद्वाचस्तृष्टं जनयन्त रेभाः ।

मन्योर्मनसः शरव्याऽ जायते या तया विध्य हृदये यातुधानान् ॥ ४८ ॥

परां शृणीहि तपसा यातुधानान् परांश्चो हरसा शृणीहि ।

परांर्चिषा मूरदेवान्छृणीहि परांसुतृपः शोशुचतः शृणीहि ॥ ४९ ॥

अपामस्मे वज्रं प्र हरामि चतुर्भुष्टिं शीर्षभिर्वाय विद्वान् ।

सो अस्याङ्गानि प्र शृणातु सर्वा तन्मे देवा अनु

जानन्तु विश्वे ॥ ५० ॥ { १७ } [३१]

॥ ६ ॥

ऋषिः—बृहस्पतिः ॥ देवता—वनस्पतिः, फालगण्डिः, ३ आपः ॥ छन्दः—१,

४, २१ गायत्री; २, ३, १८, १९, २२, २८—३०, ३२—३४

अनुष्टुप्; ५, ३१ षट्पदा जगती; ६ सप्तपदा विराट् शक्वरी;

७—१ अष्टपदाऽष्टिः; १० नवपदा धृतिः; ११, २०, २३—२७

पथ्या पङ्क्तिः; १२—२७ षट्पदा (?; सप्तपदा) शक्वरी;

३५ पञ्चपदाऽनु (व्यनु) षट्पदा जगती ॥

अरातीयोभ्रातृव्यस्य दुर्हादौ द्विषतः शिरः ।

अपि वृश्चाभ्योजसा

॥ १ ॥

वर्मं मलमयं मयिः फालाज्जातः करिष्यति ।

पूयो मन्थेन मागमद् रसेन सह वचसा

॥ २ ॥

यत् स्वा शिक्वः परावधीत् तत्ता हस्तेन वास्या ।

आपस्त्वा तस्माज्जिवलाः पुनन्तु शुचयः शुचिम्

॥ ३ ॥

हिरण्यस्त्रगयं मयिः श्रद्धा यज्ञं महो दधत् ।

गृहे वसतु नोऽतिथिः

॥ ४ ॥

तस्मै घृतं सुरां मध्वज्जमलं चक्षामहे ।

स नः पितेव पुत्रेभ्यः श्रेयःश्रेयश्चिकित्सतु भूयोभूयः

अःश्वो देवेभ्यो मयिरेत्य

॥ ५ ॥

यमबध्नाद् बृहस्पतिर्मणिं फालं घृतश्चुतमुग्रं खदिरमोजसे ।

तमग्निः प्रत्यमुञ्चत सो अस्मै दुह आव्यं भूयोभूयः

अःश्वस्तेन त्वं द्विषतो जहि

॥ ६ ॥

यमबध्नाद् बृहस्पतिर्मणिं फालं घृतश्चुतमुग्रं खदिरमोजसे ।

तमिन्द्रः प्रत्यमुञ्चतौजसे वीर्याय कम् ।

सो अस्मै बलमिद् दुहे भूयोभूयः अःश्वस्तेन त्वं द्विषतो जहि ॥ ७ ॥

यमबध्नाद् बृहस्पतिर्मणिं फालं घृतश्चुतमुग्रं खदिरमोजसे ।

तं सोमः प्रत्यमुञ्चत महे ओजाय चक्षसे ।

सो अस्मै वच इद् दुहे भूयोभूयः अःश्वस्तेन त्वं द्विषतो जहि ॥ ८ ॥

यमबध्नाद् बृहस्पतिर्मणिं फालं घृतश्चुतमुग्रं खदिरमोजसे ।

तं सूर्यः प्रत्यमुञ्चत तेनेमा अजयद् दिशः ।

सो अस्मै भूतिमिद् दुहे भूयोभूयः श्वःश्वस्तेन त्वं द्विषतो जहि ॥ ९ ॥

यमबध्नाद् बृहस्पतिर्मणिं फालं घृतश्चुतमुग्रं खदिरमोजसे ।

तं बिभ्रच्चन्द्रमा मणिमसुराणां पुरोऽजयद् दानवानां हिरण्ययीः ।

सौ अस्मै श्रियमिद् दुहे भूयोभूयः श्वःश्वस्तेन त्वं

द्विषतो जहि

॥ १० ॥ { १८ }

यमबध्नाद् बृहस्पतिर्वाताय मणिमाशवे ।

सो अस्मै वाजिनं दुहे भूयोभूयः श्वःश्वस्तेन त्वं द्विषतो जहि ॥ ११ ॥

यमबध्नाद् बृहस्पतिर्वाताय मणिमाशवे ।

तेनेमां मणिनां कृषिमिनां विभिरचतः ।

स भिषग्भ्यां महो दुहे भूयोभूयः श्वःश्वस्तेन त्वं द्विषतो जहि ॥ १२ ॥

यमबध्नाद् बृहस्पतिर्वाताय मणिमाशवे ।

तं बिभ्रत् सविता मारिं तेनेदमजयत् त्वं ।

सो अस्मै सुनृतां दुहे भूयोभूयः श्वःश्वस्तेन त्वं द्विषतो जहि ॥ १३ ॥

यमबध्नाद् बृहस्पतिर्वाताय मणिमाशवे ।

तमापो बिभ्रतीमणिं सदा भावन्त्यर्चिताः ।

स आभ्योऽमृतमिद् दुहे भूयोभूयः श्वःश्वस्तेन त्वं द्विषतो जहि ॥ १४ ॥

यमबध्नाद् बृहस्पतिर्वाताय मणिमाशवे ।

वं राजा वरुणो मणिं प्रत्यमुञ्चत शंभुवम् ।

सो अस्मै सत्यमिद् दुहे भूयोभूयः श्वःश्वस्तेन त्वं

द्विषतो जहि

॥ १५ ॥

यमबध्नाद् बृहस्पतिर्वाताय मणिमाशवे ।

तं देवा बिभ्रतो मणिं सर्वाँल्लोकान् युधाजयन् ।

स एभ्यो जितिमिद् दुहे भूयोभूयः श्वःश्वस्तेन त्वं

द्विषतो जहि

॥ १६ ॥

यमवध्नाद् बृहस्पतिर्वाताय मणिमाशवे ।

तमिमं देवतां मणिं प्रत्यमुञ्चन्त शंभुवम् ।

स आभ्यो विश्वमिदं दुहे भूयोभूयः श्वःश्वस्तेन त्वं
द्विषतो जहि

॥ १७ ॥

ऋतवस्तमवध्नतात्वास्तमवध्नत ।

संवत्सरस्ते वद्ध्वा सर्वं भूतं वि रक्षति

॥ १८ ॥

अन्तर्देशा अवध्नत प्रदिशस्तमवध्नत ।

प्रजापतिसृष्टो मणिद्विषतो मेऽधरां अकः

॥ १९ ॥

अथर्वाणो अवध्नताथर्वणा अवध्नत ।

तैर्मेदिनो अङ्गिरसो दस्यूनां विभिदुः पुरस्तेन त्वं
द्विषतो जहि

॥ २० ॥ { १९ }

तं धाता प्रत्यमुञ्चत स भूतं व्यकल्पयत् ।

तेन त्वं द्विषतो जहि

॥ २१ ॥

यमवध्नाद् बृहस्पतिर्देवेभ्यो असुराक्षितिम् ।

स मायं मणिरागमद् रसेन सह वचसा

॥ २२ ॥

यमवध्नाद् बृहस्पतिर्देवेभ्यो असुराक्षितिम् ।

स मायं मणिरागमत् सह गोभिरजाविभिरजेन प्रजया सह

॥ २३ ॥

यमवध्नाद् बृहस्पतिर्देवेभ्यो असुराक्षितिम् ।

स मायं मणिरागमत् सह ब्रीहियवाभ्यां महसा भूत्या सह

॥ २४ ॥

यमवध्नाद् बृहस्पतिर्देवेभ्यो असुराक्षितिम् ।

स मायं मणिरागमन्मधोर्वृतस्य धारया कीलाजेन मणिः सह

॥ २५ ॥

यमवध्नाद् बृहस्पतिर्देवेभ्यो असुराक्षितिम् ।

स मायं मणिरागमदूर्जया पर्यसा सह द्रविणेन श्रिया सह

॥ २६ ॥

यमवध्नाद् बृहस्पतिर्देवेभ्यो असुराक्षितिम् ।

स मायं मणिरागमत् तेजसा त्विष्या सह यशसा

कीत्या सह

॥ २७ ॥

यमवध्नाद् बृहस्पतिर्देवेभ्यो असुराक्षितिम् ।

स मायं मणिरागमत् सर्वाभिर्भूतिभिः सह

॥ २८ ॥

तस्मिन् देवता मणिं मय्यं ददतु पुष्टये ।

अभिभुं क्षत्रवर्धनं सप्तदम्भनं मणिम्

॥ २९ ॥

ब्रह्मणा तेजसा सह प्रति मुञ्चाभि मे शिवम् ।

असप्तनः सप्तनहा सप्तनान् मेऽधरो अकः

॥ ३० ॥ { २० }

उत्तरं द्विषतो मामयं मणिष्कृणोतु देवजाः ।

यस्य लोका हमे त्रयः पयो दुग्धमुपासते ।

स मायमधि रोहतु मणिः श्रेष्ठयाय मूर्धतः

॥ ३१ ॥

यं देवाः पितरो मनुष्या उपजीवन्ति सर्वदा ।

स मायमधि रोहतु मणिः श्रेष्ठयाय मूर्धतः

॥ ३२ ॥

यथा बीजमुर्वरायां कृष्टे फालेन रोहति ।

एवा मयि प्रजा पशवोऽन्नमज्जं वि रोहतु

॥ ३३ ॥

यस्मै त्वा यज्ञवर्धन मणौ प्रत्यमुञ्चं शिवम् ।

तं त्वं शतदक्षिण मणे श्रेष्ठयाय जिन्वतात

॥ ३४ ॥

एतमिधमं समाहितं जुषाणो अग्ने प्रति हर्य होमैः ।

तस्मिन् विदेम सुमतिं स्वस्ति प्रजां चक्षुः पशुन्त्समिद्धे

जातवेदसि ब्रह्मणा

॥ ३५ ॥ { २१ } [३१२]

॥ ७ ॥

अभिः—अथर्वा ॥ देवता—स्कम्भः; अध्यात्मम् ॥ छन्दः—१ विराट् जगती,

२, ८ अुरिक् त्रिष्टुप्; ३—६, ९, ३८, ४२, ४३ त्रिष्टुप्; ७, १३

परोष्णिक्; १०, १४, १६, १८, १९ उपरिष्टाद् बृहती; ११, १२,

१५, २०, २२, ३६ उपरिष्टाज्ज्योतिर्जगती; १७ षट्पदा जगती;

२१ बृहतीगर्भाऽनुष्टुप्; २३—३०, ३७, ४० अनुष्टुप्;

३१ मध्ये ज्योतिर्जगती; ३२, ३४, ३६ उपरिष्टाद् विराट्

बृहती; ३३ पराविराडनुष्टुप्; ३५ चतुष्पदा जगती;

४१ आधी त्रिपदा गायत्री; ४४ द्विपदाऽऽर्च्यनुष्टुप्;

पञ्चपदा निचृद् पदपङ्क्तिर्वा (एकावसाना) ॥

कस्मिन्नङ्गे तपो अस्पाधि तिष्ठति कस्मिन्नङ्गे ऋतमस्याध्याहितम् ।

क्व व्रतं क्व श्रद्धास्य तिष्ठति कस्मिन्नङ्गे सत्यमस्य प्रतिष्ठितम् ॥ १ ॥

कस्मादङ्गाद् दीप्यते अग्निरस्य कस्मादङ्गात् पवते मातरिश्वा ।

कस्मादङ्गाद् वि मिमीतेऽधि चन्द्रमा मह स्कम्भस्य

मिमानो अङ्गम्

॥ २ ॥

कस्मिन्नङ्गे तिष्ठति भूमिरस्य कस्मिन्नङ्गे तिष्ठत्यन्तरिक्षम् ।

कस्मिन्नङ्गे तिष्ठत्याहिता धौः कस्मिन्नङ्गे तिष्ठत्युत्तरं दिवः

॥ ३ ॥

क्व प्रेप्सन् दीप्यत ऊर्ध्वो अग्निः क्व प्रेप्सन् पवते मातरिश्वा ।

यत्र प्रेप्सन्तीरभियन्त्यावृतः स्कम्भं तं ब्रूहि कतमः स्विदेव सः ॥ ४ ॥

क्वार्धमासाः क्व यन्ति मासाः संवसुरेण सह संविदानाः ।

यत्र यन्त्युतवो यत्रार्तवाः स्कम्भं तं ब्रूहि कतमः स्विदेव सः ॥ ५ ॥

क्व प्रेप्सन्ती युवती विरूपे अहोरात्रे द्रवतः संविदाने ।

यत्र प्रेप्सन्तीरभियन्त्यापः स्कम्भं तं ब्रूहि कतमः स्विदेव सः ॥ ६ ॥

यस्मिन्स्तब्ध्वा प्रजापतिर्लोकान्सर्वा अधारयत् ।

स्कम्भं तं ब्रूहि कतमः स्विदेव सः

॥ ७ ॥

यत् परममवमं यच्च मध्यमं प्रजापतिः ससृजे विश्वरूपम् ।

कियता स्कम्भः प्र विवेश तत्र यन्न प्राविशत् कियत् तद् बभूव ॥ ८ ॥

कियता स्कम्भः प्र विवेश भूतं कियद् भविष्यदन्वाशयेऽस्य ।

एकं यदङ्गमकृणोत् सहस्रधा कियता स्कम्भः प्र विवेश तत्र ॥ ९ ॥

यत्र लोकांश्च कोशांश्चापो ब्रह्म जना विदुः ।

असच्च यत्र सच्चान्तः स्कम्भं तं ब्रूहि कतमः

स्विदेव सः

॥ १० ॥ { २२ }

यत्र तपः पराक्रमं तं धारयत्युत्तरम् ।

अतं च यत्र श्रद्धा चापो ब्रह्म समाहिताः स्कम्भं तं ब्रूहि

कतमः स्विदेव सः

॥ ११ ॥

यस्मिन् भूमिरन्तरिक्षं धीर्यस्मिन् च ध्याहिता ।

यत्राग्निश्चन्द्रमाः सूर्यो वातस्तिष्ठन्त्यापिताः

स्कम्भं तं ब्रूहि कतमः स्विदेव सः

॥ १२ ॥

यस्य प्रपस्विशद् देवा अङ्गो सर्वे समाहिताः ।

स्कम्भं तं ब्रूहि कतमः स्विदेव सः

॥ १३ ॥

यत्र ऋषयः प्रथमजा ऋचः साम यजुर्मही ।

एकर्विर्यस्मिन् अपितः स्कम्भं तं ब्रूहि कतमः स्विदेव सः

॥ १४ ॥

यत्रागृतं च मुख्यश्च पुरुषेऽधि समाहितः ।

समुद्रो यस्य नाड्यः पुरुषेऽधि समाहिताः

स्कम्भं तं ब्रूहि कतमः स्विदेव सः

॥ १५ ॥

यस्य चतस्रः प्रदिशो नाड्यः स्तिष्ठन्ति प्रप्यसाः ।

यज्ञो यत्र पराक्रान्तः स्कम्भं तं ब्रूहि कतमः स्विदेव सः

॥ १६ ॥

ये पुरुषे ब्रह्म विदुस्ते विदुः परमेष्ठिनम् ।

यो वेद परमेष्ठिनं यश्च वेद प्रजापतिम् ।

ज्येष्ठं ये ब्राह्मणं विदुस्ते स्कम्भमनुसंविदुः

॥ १७ ॥

यस्य शिरो वैश्वानरश्चक्षुरङ्गिरसोऽभवन् ।

अङ्गानि यस्य पातवः स्कम्भं तं ब्रूहि कतमः स्विदेव सः

॥ १८ ॥

यस्य ब्रह्म मुखमाहुर्जिह्वा मधुकशामुत ।

विराजमूषो यस्याहुः स्कम्भं तं ब्रूहि कतमः स्विदेव सः

॥ १९ ॥

यस्मादूर्ध्वो अपातन् यजुयस्मादुपाकषन् ।

सामानि यस्य लोमान्बधथवाङ्गिरसो मुखं

स्कम्भं तं ब्रूहि कतमः स्विदेव सः

॥ २० ॥ { २३ }

असृष्टास्त्रां प्रतिष्ठन्तीं परममिव जना विदुः ।
 उतो सन्मन्यन्तेऽवरे ये ते शाखामुपासवे ॥ २१ ॥
 यत्रादित्याश्च रुद्राश्च वसवश्च समाहिताः ।
 भूतं च यत्र भव्यं च सर्वे लोकाः प्रतिष्ठिताः
 स्कम्भे तं ब्रूहि कतमः स्विदेव सः ॥ २२ ॥
 यस्य त्रयस्त्रिंशद् देवा निधिं रक्षन्ति सर्वदा ।
 निधिं तमथ को वेद यं देवा अभिरक्षथ ॥ २३ ॥
 यत्र देवा ब्रह्मविदो ब्रह्म ज्येष्ठमुपासते ।
 यो वै तान् विधात् प्रत्यक्षं स ब्रह्मा वेदिता स्थात् ॥ २४ ॥
 बृहन्तो नाम ते देवा येऽसतः परिजजिरे ।
 एकं तदङ्गं स्कम्भस्यासदाहुः परो जनाः ॥ २५ ॥
 यत्र स्कम्भः प्रजनयन् पुराणं व्यवर्तयत् ।
 एकं तदङ्गं स्कम्भस्य पुराणमनुसंविदुः ॥ २६ ॥
 अस्य त्रयस्त्रिंशद् देवा अङ्गे गात्रा विभेजिरे ।
 तान् वै त्रयस्त्रिंशद् देवानेके ब्रह्मविदो विदुः ॥ २७ ॥
 हिरण्यगर्भं परममनयुषं जना विदुः ।
 स्कम्भस्तदग्रे प्रासिञ्चद्विरण्यं लोके अन्तरा ॥ २८ ॥
 स्कम्भे लोकाः स्कम्भे तपः स्कम्भेऽध्युतमाहितम् ।
 स्कम्भं रवा वेद प्रत्यक्षमिन्द्रे सर्वं समाहितम् ॥ २९ ॥
 इन्द्रे लोका इन्द्रे तप इन्द्रेऽध्युतमाहितम् ।
 इन्द्रे स्वा वेद प्रत्यक्षं स्कम्भे सर्वं प्रतिष्ठितम् ॥ ३० ॥ { २४ }
 नाम नाम्ना जोहवीति पुरा सूयात् पुरोषसः ।
 यदजः प्रथमं संबभूव स ह तत् स्त्राज्यमियाय यस्माज्जानयत्
 परमस्ति भूतम् ॥ ३१ ॥
 यस्य भूमिः प्रमान्तरिक्षमुतोदरम् ।
 दिवं यश्चक्रे मुधानं तस्मै ज्येष्ठाय ब्रह्मणे नमः ॥ ३२ ॥

यस्य सूर्यश्चक्षुश्चन्द्रमाश्च पुनर्णवः ।

अग्निं यश्चक्र आस्यं तस्मै ज्येष्ठाय ब्रह्मणे नमः ।

॥ ३३ ॥

यस्य वातः प्राणापानौ चक्षुरङ्गिरसोऽभवन् ।

दिशो यश्चक्र प्रजानीस्तस्मै ज्येष्ठाय ब्रह्मणे नमः ।

॥ ३४ ॥

स्कम्भो दाधार द्यावापृथिवी उभे इमे स्कम्भो दाधारोर्वन्तरिक्षम् ।

स्कम्भो दाधार प्रदिशः षडुर्वीः स्कम्भ इदं विश्वं भुवनमा

विवेश

॥ ३५ ॥

यः श्रमात् तपसो जातो लोकान्सर्वान्समानुशे ।

सोमं यश्चक्र केवलं तस्मै ज्येष्ठाय ब्रह्मणे नमः ।

॥ ३६ ॥

कथं वातो नेल्लयति कथं न रमते मनः ।

किमापः सत्यं प्रेक्षन्तीनेल्लयन्ति कदा चन

॥ ३७ ॥

महद् यच्च भुवनस्य मध्ये तपसि क्रान्तं सलिलस्य पृष्ठे ।

तस्मिन्क्षयन्ते य उ के च देवा वृक्षस्य स्कन्धः परितः हव

शास्त्राः

॥ ३८ ॥

यस्मै हस्ताभ्यां पादाभ्यां वाचा श्रोत्रेण चक्षुषा ।

यस्मै देवाः सदा बलिं प्रयच्छन्ति विमितेऽर्मितं स्कम्भं तं

ब्रूहि कतमः स्विदेव सः

॥ ३९ ॥

अप तस्य इतं तमो व्यावृत्तः स पाप्मना ।

सर्वाणि तस्मिन्ज्योतीषि यानि त्रीणि प्रजापतौ

॥ ४० ॥

यो वेतसं हिरण्यं तिष्ठन्तं सलिले वेद ।

स वै गुह्यः प्रजापतिः

॥ ४१ ॥

तन्त्रमेकं युवती विरूपे अभ्याक्रामं वयतः षण्मयूखम् ।

प्रान्या तन्तुंस्तिरते धत्ते अन्या नापं वृज्जाते न

गमातो अन्तम्

॥ ४२ ॥

तयोर्हं परिनृत्यन्त्योरिव न वि जानामि यत्रा परस्तात् ।

पुमानेनद् वयस्युद् गृणात्ति पुमानेनद् वि जभाराधि नाकं

॥ ४३ ॥

इमे मयूखा उप तस्तमुर्दिवं सामानि चक्रुस्तसराणि
वातवे ॥ ४४ ॥ { २५ } [३११]

॥ ८ ॥

ऋषिः—कुत्सः ॥ देवता—अध्यात्मम् ॥ छन्दः—१ उपरिष्ठाद् विराद्
बृहती; २ बृहतीगर्भाऽनुष्टुप्; ३, ४, ५, ६, १३, १६—१८, २४,
२८, ३५, ३६, ४०, ४४ त्रिष्टुप्; ५ मुरिगनुष्टुप्; ६, १४,
१९—२१, २३, २५; २९, ३१—३४, ३७, ३८, ४१,
४३ अनुष्टुप्; ७ पराबृहती; १० अनुष्टुभर्मा त्रिष्टुप्;
११ जगती; १२ पुरोबृहती त्रिष्टुभर्माऽऽषी पङ्क्तिः;
१५, २७ मुरिबृहती; २२, पुरवणिक; २६ द्युष्णिग्-
गर्भाऽनुष्टुप्; ३० मुरिक त्रिष्टुप्; ३९ बृहतीगर्भा
त्रिष्टुप्; ४२ (त्रिपदा) विराद् गायत्री ॥

यो भूतं च भव्यं च सर्वं यश्चाधितिष्ठति ।
स्वर्गस्य च केवलं तस्मै ज्येष्ठाय ब्रह्मणे नमः ॥ १ ॥
स्कम्भेनेमे विष्टमिते द्यौश्च भूमिश्च तिष्ठतः ।
स्कम्भ इदं सर्वमात्मन्वद् यत् प्राणजिमिषश्च यत् ॥ २ ॥
तिस्रो ह प्रजा अस्यायमायन् न्यन्या अकंमभितोऽविशन्त ।
बृहन् ह तस्यौ रजसो विमानो हरितो हरिणारा विवेश ॥ ३ ॥
द्वादश प्रध्वश्चक्रमेकं त्रीणि नभ्यानि क उ तच्छिकेत ।
तन्नाहतास्त्रीणि शतानि शुक्लः षष्टिश्च खीळा अविचाचक्षा ये ॥ ४ ॥
इदं सवितुर्वि जानीहि षड् यमा एक एकजः ।
तस्मिन् हापिस्वर्गमिच्छन्ते य एवामेक एकजः ॥ ५ ॥
आविः सजिहितं गुहा जरजाम महत् पदम् ।
तन्नेदं सर्वमार्पितमेजत् प्राणत् प्रतिष्ठितम् ॥ ६ ॥
एकचक्रं वर्तत एकनेमि सहस्राक्षरं प्र पुरो नि पश्चा ।
अर्धेन विश्वं भुवनं जजान यदस्याधं ब्रह्म तद् बभूव ॥ ७ ॥

पञ्चवाही वहस्यप्रमेषां प्रष्टयो युक्ता अनुसंवहन्ति ।

अयातमस्य ददृशे न यावत् परं नेदीयोऽवरं दवीयः ॥ ८ ॥

तिर्षग्विजलश्मस ऊर्ध्वबुध्नस्तस्मिन् यज्ञो निहितं विश्वरूपम् ।

तदासत ऋषयः सप्त साकं ये अस्थ गोपा महतो बभूवुः ॥ ९ ॥

या परस्ताद् युज्यते या च पश्चाद् या विश्वतो युज्यते

या च सर्वतः ।

यया यज्ञः प्राङ् तायते तां स्वां पृच्छामि कतमा

स ऋचाम् ॥ १० ॥ { २६ }

यदेजति पतति यच्च तिष्ठति प्राणदप्राणश्चिमिषच्च यद् भुवत् ।

तद् दाधार पृथिवीं विश्वरूपं तत् संभूय भवत्येकमेव ॥ ११ ॥

अनन्तं विततं पुरुत्रानन्तमन्तवच्चा समन्ते ।

ते नाकपालश्चरति विचिन्वन् विद्वान् भुतमुत भव्यमस्य ॥ १२ ॥

अजापतिश्चरति गर्भे अन्तरदृश्यमानो बहुधा वि जायते ।

अर्धेन विश्वं भुवनं जजान यदस्यार्धं कतमः स केतुः ॥ १३ ॥

ऊर्ध्वं भरन्तमुदकं कुम्भेनेवोदहार्यम् ।

पश्यन्ति सर्वे चक्षुषा न सर्वे मनसा विदुः ॥ १४ ॥

दूरे पुर्येन वसति दूर ऊनेन हीयते ।

महद् यच्च भुवनस्य मध्ये तस्मै बलिं राष्ट्रभृतो भरन्ति ॥ १५ ॥

यतः सूर्य उदेत्यस्तं यत्र च गच्छति ।

तदेव मन्येऽहं ज्येष्ठं तद् नार्षेति किं चन ॥ १६ ॥

ये अवाङ् मध्यं उत वा पुराणं वेदं विद्वांसमभितो वदन्ति ।

आदित्यमेव ते परि वदन्ति सर्वे अग्निं द्वितीयं त्रिवृतं च इंसम् ॥ १७ ॥

सहस्राहपयं विरितावस्य पृथौ हरेर्हंसस्य पततः स्वर्गम् ।

स देवान्सर्वाङ्गुरस्युपदधं संपश्यन् याति भुवनानि विश्वा ॥ १८ ॥

सत्येनोर्ध्वस्तपति ब्रह्मणावाङ् वि पश्यति ।

आणेन तिर्यक् प्राणति यस्मिन् ज्येष्ठमग्निं श्रितम् ॥ १९ ॥

- यो वै ते विद्यादरणी याभ्यां निर्मथ्यते वसु ।
 स विद्वान्ज्येष्ठं मन्येत स विद्याद् ब्रह्मणं महत् ॥ २० ॥ { २७ }
 अपादग्ने समभवत् सो अग्ने स्वराभरत् ।
 चतुष्पाद् भूत्वा ओग्यः सर्वमादत्त भोजनम् ॥ २१ ॥
 ओग्यो भवदथो अक्षमदद् बहु ।
 यो देवमुत्तरावन्तमुपासातै सनातनम् ॥ २२ ॥
 सनातनमेनमाहुस्ताथ स्यात् पुनर्यवः ।
 अहोरात्रे प्र जायैते अन्यो अन्यस्य रूपयोः ॥ २३ ॥
 शतं सहस्रमयुतं न्यबुद्धमसंख्येयं स्वस्मिन् निविष्टम् ।
 तदस्य घनस्थभिपश्यत एव तस्माद् देवो रोचत एष एतत् ॥ २४ ॥
 बालादेकमणीयस्कमुतैकं नेव दश्यते ।
 ततः परिष्वजियसी देवता सा मम प्रिया ॥ २५ ॥
 ह्य कल्याण्यजरा मर्त्यस्यामृता गृहे ।
 यस्मै कृता शये स यश्चकार जजार सः ॥ २६ ॥
 एवं स्त्री एवं पुमानसि एवं कुमार उत वा कुमारी ।
 एवं जीर्णो बण्डेन वल्चसि एवं जातो भवसि विश्वतोमुखः ॥ २७ ॥
 उत्तैर्षा पितोत वा पुत्र एषामुत्तैर्षा ज्येष्ठ उत वा कनिष्ठः ।
 एको ह देवो मनसि प्रविष्टः प्रथमो जातः स उ गर्भे अन्तः ॥ २८ ॥
 पूर्णात् पूर्णमुदचति पूर्णं पूर्णेन सिध्यते ।
 उतो तदथ विद्याम् यतस्तत् परिषिष्यते ॥ २९ ॥
 एषा सनत्नी सनमेव जातैषा पुराणी परि सर्वं बभूव ।
 मही देव्युषसो विभाती सैकेनैकेन मिषता वि चष्टे ॥ ३० ॥ { २८ }
 अविर्वै नाम देवतं ऋतेनास्ते परवृता ।
 तस्या रूपेणमे वृत्ता हरिता हरितस्त्रजः ॥ ३१ ॥
 अन्ति सन्तं न जहात्यन्ति सन्तं न पश्यति ।
 देवस्य पश्य काश्यं न ममार न जीर्यति ॥ ३२ ॥

अपूर्वेण्येपिता वाचस्ता वदन्ति यथायथम् ।

वदन्तीर्यन् गच्छन्ति तदाहुर्ब्राह्मणं महत्

॥ ३३ ॥

यत्र देवाश्च मनुष्याश्चारा नाभाविव श्रिताः ।

अपां त्वा पुष्पं पृच्छामि यत्र तन्मायया हितम्

॥ ३४ ॥

येभिर्वात इषितः प्रवाति ये ददन्ते पञ्च दिशः सध्रीचीः ।

य आहुतिमस्यमन्यन्त देवा अपां नेतारः कतमे त आसन्

॥ ३५ ॥

इमामेषां पृथिवीं वस्त एकोऽन्तरिक्षं पर्येको बभूव ।

दिवमेषां ददते यो विधत्ता विश्वा आशाः प्रति रक्षन्त्येकै

॥ ३६ ॥

यो विद्यात् सूत्रं विततं यस्मिज्जोताः प्रजा इमाः ।

सूत्रं सूत्रस्य यो विद्यात् स विद्याद् ब्राह्मणं महत्

॥ ३७ ॥

वेदाहं सूत्रं विततं यस्मिज्जोताः प्रजा इमाः ।

सूत्रं सूत्रस्याहं वेदाथो यद् ब्राह्मणं महत्

॥ ३८ ॥

यदन्तरा द्यावापृथिवी अभिरैत् प्रदहन् विश्वदायः ।

अत्रातिष्ठजेकपरनीः परस्तात् क्वेवासीन्मातरिश्वा तदानीम्

॥ ३९ ॥

अस्वासीन्मातरिश्वा प्रविष्टः प्रविष्टा देवाः सल्लिखान्यासन् ।

बुहन् ह तस्थौ रजसो विमानः पर्वमानो हरित आ विवेश

॥ ४० ॥

उत्तरेणैव गायत्रीममृतेऽधि वि चक्रमे ।

साम्ना ये सामं संविदुरजस्तद् ददशे क्व

॥ ४१ ॥

निवेशनः संगमनो वसूनां देवहव सविता सत्यधर्मा ।

इन्द्रो न तस्थौ समरे धनानाम्

॥ ४२ ॥

पुण्डरीकं नवद्वारं त्रिभिर्गुणैभिरावृतम् ।

तस्मिन् यद् यच्चमास्मन्वत् तद् वै ब्रह्मविदो विदुः

॥ ४३ ॥

अकामो धीरौ अमृतः स्वयंभू रत्नेन तप्तो न कुतश्चनोनः ।

तमेव विद्वान् न बिभाय मृत्योरात्मानं धीरमजरं

युवानम्

॥ ४४ ॥ { २९ } [४१२]

॥ ९ ॥

अपिः—अथर्वा ॥ देवता—शतौदना ॥ छन्दः—१ त्रिष्टुप्, २—११,

१३—२४ अनुष्टुप्, १२ पथ्यापङ्क्तिः, २५ द्व्युष्णिग्गर्भाऽनुष्टुप्,

२६ पञ्चदा गृह्यनुष्टुब्बुष्णिग्गर्भा जगती, २७ पञ्चदाऽतिजागताऽ-

नुष्टुग्गर्भा शक्वरी ॥

अवायतामपि नद्या मुखानि सपत्नेषु वज्रमर्पयेत्सम् ।

इन्द्रेण दत्ता प्रथमा शतौदना आतृष्यन्ती यजमानस्य गातुः ॥ १ ॥

वेदिष्टे चमै भवतु बर्हिर्लोमानि यानि ते ।

एषा स्वा रशनाग्रभाद् ग्रावा स्वैषोऽधि नृस्यतु ॥ २ ॥

बाजास्ते प्रोक्षणीः सन्तु जिह्वा सं माष्ट्वङ्मये ।

शुद्धा स्वं यज्ञिया भूत्वा दिवं प्रेहि शतौदने ॥ ३ ॥

यः शतौदना पचति कामप्रेण स कल्पते ।

प्रीता ह्यस्य अस्विजः सर्वे यन्ति यथायथम् ॥ ४ ॥

स स्वर्गमा रोहति यत्रादस्त्रिदिवं दिवः ।

अपुपनाभि कृत्वा यो ददाति शतौदनाम् ॥ ५ ॥

स ताल्लोकान्समाप्नोति ये हिष्या ये च पार्थिवाः ।

हिरण्यज्योतिषं कृत्वा यो ददाति शतौदनाम् ॥ ६ ॥

ये ते देवि शमितारः प्रकारो ये च ते जनाः ।

ते स्वा सर्वे गोप्स्यन्ति मैथ्यो मैथीः शतौदने ॥ ७ ॥

वसवस्त्वा दक्षिणत उत्तरान्मरुतस्त्वा ।

आदित्याः पश्चाद् गोप्स्यन्ति सामिष्टोममतिं द्रव ॥ ८ ॥

देवाः पितरो मनुष्या गन्धर्वाप्सरसश्च ये ।

ते स्वा सर्वे गोप्स्यन्ति सातिरात्रमतिं द्रव ॥ ९ ॥

अन्तरिक्षं दिवं भूमिमादित्यान् मरुतो दिशः ।

लोकान्स समाप्नोति यो ददाति शतौदनाम् ॥ १० ॥ { ३० }

घृतं प्रोक्षन्तीं सुभगा देवी देवान् गमिष्यति । ॥ ११ ॥
 पुक्ता रमन्त्ये मा हिंसीद्विं प्रेहि शतौदने ॥ ११ ॥
 ये देवा दिविषदो अन्तरिक्षसदश्च ये ये चेमे भूम्यामधि । ॥ १२ ॥
 तेभ्यस्त्वं धुषव सर्वदा क्षीरं सर्पिरथो मधु ॥ १२ ॥
 यत् ते शिरो यत् ते मुखं यौ कणौ ये च ते हनू । ॥ १३ ॥
 अमिक्षां दुहतां दात्रे क्षीरं सर्पिरथो मधु ॥ १३ ॥
 यौ त ओष्ठौ ये नासिके ये शृङ्गे ये च तेऽङ्घ्रिणी । ॥ १४ ॥
 अमिक्षां दुहतां दात्रे क्षीरं सर्पिरथो मधु ॥ १४ ॥
 यस्ते बलोमा यद्धृदयं पुरीतत् सहकण्ठिका । ॥ १५ ॥
 अमिक्षां दुहतां दात्रे क्षीरं सर्पिरथो मधु ॥ १५ ॥
 यत् ते यकुद् ये मत्तस्ने यद्वान्त्रं याश्च ते गुदाः । ॥ १६ ॥
 अमिक्षां दुहतां दात्रे क्षीरं सर्पिरथो मधु ॥ १६ ॥
 यस्ते प्लाशिर्यो वनिष्ठुर्यौ कुक्षी यच्च चर्म ते । ॥ १७ ॥
 अमिक्षां दुहतां दात्रे क्षीरं सर्पिरथो मधु ॥ १७ ॥
 यस्ते मज्जा यदस्थि यन्मांसं यच्च लोहितम् । ॥ १८ ॥
 अमिक्षां दुहतां दात्रे क्षीरं सर्पिरथो मधु ॥ १८ ॥
 यौ ते बाहू ये दोषणी यावंसौ या च ते ककुत् । ॥ १९ ॥
 अमिक्षां दुहतां दात्रे क्षीरं सर्पिरथो मधु ॥ १९ ॥
 यास्ते ग्रीवा ये स्कन्धा याः पृष्ठीयाश्च पर्शवः । ॥ २० ॥ { ३१ }
 अमिक्षां दुहतां दात्रे क्षीरं सर्पिरथो मधु ॥ २० ॥
 यौ त ऊरु अङ्घ्रिवन्तौ ये श्रोणी या च ते भ्रसत् । ॥ २१ ॥
 अमिक्षां दुहतां दात्रे क्षीरं सर्पिरथो मधु ॥ २१ ॥
 यत् ते पुच्छं ये ते बाला यद्ध्रो ये च ते स्तनाः । ॥ २२ ॥
 अमिक्षां दुहतां दात्रे क्षीरं सर्पिरथो मधु ॥ २२ ॥
 यास्ते जङ्घा याः कुण्डिका अङ्गुष्ठा ये च ते शूफाः । ॥ २३ ॥
 अमिक्षां दुहतां दात्रे क्षीरं सर्पिरथो मधु ॥ २३ ॥

बत् ते चर्मं वातौदने यानि लोमान्यधन्ये ।
 आमिचां दुद्धतां दान्ने चिरं सर्पिरथो मधु ॥ २४ ॥
 क्रोडौ ते स्तां पुरोडाशावाज्येनाभिघारितौ ।
 ता पृथौ देवि कृत्वा सा पृक्षारं दिवं वह ॥ २५ ॥
 उलूखले मुसले यश्च चर्मणि यो वा शूर्पे तण्डुलः कणः ।
 यं वा वातौ मातरिक्षा पवमानो समाधामिष्टद्धोता सुदुतं कृणोतु ॥ २६ ॥
 आपो देविर्मधुमतीर्वृतश्चुतो ब्रह्मणा हस्तेषु प्रपृथक् सादयामि ।
 यत्काम इदमभिषिञ्चामि वोऽहं तन्मे सर्वं संपद्यतां व्यं
 स्याम पतयो रयीणाम् ॥ २७ ॥ { ३२ } [५११]

॥ १० ॥

ऋषिः—कश्यपः ॥ देवता—वशा ॥ छन्दः—१ ककुम्भत्यनुष्टुप्; २—४,
 ७, ९, ११—१२, २५, २८, ३०, ३३, ३४ अनुष्टुप्; ५ पञ्चपदा
 इतिजागतानुष्टुभ (?) स्कन्धोर्मावी वृहती; ६, ८, १० विराडनुष्टुप्;
 २३ वृहती; २४ उपरिष्ठाद्वृहती; २६ आस्तारपङ्क्तिः; २७ शङ्कु-
 मत्यनुष्टुप्; २९ त्रिपदा विराड्गायत्री; ३१ उष्णिग्गर्भाऽनुष्टुप्;
 ३२ विराट् पथ्या वृहती ॥

नमस्ते जायमानो जाताया उत ते नमः ।
 बालेभ्यः शफेभ्यो रूपायाधन्ये ते नमः ॥ १ ॥
 यो विद्यात् सप्त प्रवतः सप्त विद्यात् परावतः ।
 शिरो यज्ञस्य यो विद्यात् स वशां प्रति गृह्णीयात् ॥ २ ॥
 वेदाहं सप्त प्रवतः सप्त वेद परावतः ।
 शिरो यज्ञस्याहं वेद सोमं चास्यां विचक्षणम् ॥ ३ ॥
 यया द्यौर्यया पृथिवी ययापो गुप्तिता इमाः ।
 वशां सहजधारां ब्रह्मणाऽच्छावदामसि ॥ ४ ॥
 शतं कंसाः शतं दौग्धारः शतं गोक्षारो अधि पृष्ठे अस्याः ।
 ये देवास्तस्यां प्राणन्ति ते वशां विदुरेकधा ॥ ५ ॥

यज्ञपदीराक्षीरा स्वधाप्राणा महीलुका ।
 वशा पर्जन्यपत्नी देवा अप्येति ब्रह्मणा ॥ ६ ॥
 अजु स्वाग्निः प्राविशदनु सोमो वशे स्वा ।
 ऊचस्ते अद्रे पर्जन्यो विष्णुतस्ते स्तना वशे ॥ ७ ॥
 अपस्त्वं ध्रुवे प्रथमा उर्वरा अपरा वशे ।
 तृतीयं राष्ट्रं ध्रुवस्य क्षीरं वशे स्वम् ॥ ८ ॥
 यदादित्यैर्ह्यमनोपातिष्ठ कृतावरि ।
 इन्द्रः सहस्रं पात्रान्सोमं स्वापाययद् वशे ॥ ९ ॥
 यदनुचीन्द्रमैरात् स्व ऋषभोऽह्वयत् ।
 तस्मात् ते वृत्रहा पयः क्षीरं क्रुद्धोऽहरद् वशे ॥ १० ॥ { ३३ }
 यत् ते क्रुद्धो धनपतिरा क्षीरमहरद् वशे ।
 बुद्धं तदथ नाकस्त्रिषु पात्रेषु रक्षति ॥ ११ ॥
 त्रिषु पात्रेषु त सोममा देव्यहरद् वशा ।
 अथवा यत्र दीक्षितो बर्हिष्यास्तं हिरण्यये ॥ १२ ॥
 सं हि सोमेनागतं समु सर्वेण पद्वता ।
 वशा समुद्रमध्यंठाद् गन्धर्वैः कलिभिः सह ॥ १३ ॥
 सं हि वातेनागतं समु सर्वैः पतन्निभिः ।
 वशा समुद्रे प्रानृत्युहचः सामानि बिभ्रती ॥ १४ ॥
 सं हि सूर्येणागतं समु सर्वेण चक्षुषा ।
 वशा समुद्रमस्ययद् भद्रा उयोतीषि बिभ्रती ॥ १५ ॥
 अभीवृता हिरण्ययेन यदतिष्ठ कृतावरि ।
 अश्वः समुद्रो भूत्वाध्यस्कन्दद् वशे स्वा ॥ १६ ॥
 तद् भद्राः समगच्छन्त वशा देष्टव्यो स्वधा ।
 अथवा यत्र दीक्षितो बर्हिष्यास्तं हिरण्यये ॥ १७ ॥
 वशा माता राजन्यस्य वशा माता स्वधे तव ।
 वशाया यज्ञ आयुधं ततश्चित्तमजायत ॥ १८ ॥

ऊर्ध्वो बिन्दुरुदचरद् ब्रह्मणः ककुडादाध । ॥ १९ ॥
 ततस्त्वं जज्ञिषे वशे ततो होताजायत ॥ १९ ॥
 आस्रस्ते गाथा अभवन्नुष्णिहाभ्यो बलं वशे । ॥ २० ॥ { ३४ }
 पाजस्याजज्ञे यज्ञ स्तनेभ्यो रश्मयस्तव । ॥ २० ॥ { ३४ }
 ईर्माभ्यामयनं जातं सक्थिभ्यां च वशे तव । ॥ २० ॥ { ३४ }
 आन्त्रेभ्यो जज्ञिरे अत्रा उदरादधि वीरुधः । ॥ २१ ॥
 यदुदरं वरुणस्यानुपाविशथा वशे । ॥ २१ ॥
 ततस्त्वा ब्रह्मोदह्यत् स हि नेत्रमवेत् तव । ॥ २२ ॥
 सर्वे गर्भादवेपन्त जायमानादसूस्वः । ॥ २२ ॥
 सस्रुव हि ताम्राहुर्वशेति ब्रह्मभिः क्लृप्तः स ह्यस्या बन्धुः । ॥ २३ ॥
 युध एकः सं सृजति यो अस्या एक इद् वशी । ॥ २४ ॥
 तरांसि यज्ञा अभवन् तरसां चक्षुरभवद् वशा । ॥ २४ ॥
 वशा यज्ञं प्रत्यगृह्णाद् वशा सूर्यमधारयत् । ॥ २५ ॥
 वशायांमन्तरविशदोदनो ब्रह्मणा सह । ॥ २५ ॥
 वशामेवामृतमाहुर्वशां मृत्युमुपासते । ॥ २६ ॥
 वशेदं सर्वमभवद् देवा मनुष्याः असुराः पितर ऋषयः । ॥ २६ ॥
 य एवं विद्यात् स वशां प्रति गृह्णीयात् । ॥ २७ ॥
 तथा हि यज्ञः सर्वपाद् दुहे दात्रेऽनपस्फुरन् । ॥ २७ ॥
 तिष्ठो जिह्वा वरुणस्यान्तर्दीधित्यासनि । ॥ २८ ॥
 तासां या मध्ये राजति सा वशा दुष्प्रतिग्रहा । ॥ २८ ॥
 चतुर्धा रेतो अभवद् वशायाः । ॥ २९ ॥
 आपस्तुरीयममृतं तुरीयं यज्ञस्तुरीयं पशवस्तुरीयम् । ॥ २९ ॥
 वशा और्वशा पृथिवी वशा विष्णुः प्रजापतिः । ॥ ३० ॥
 वशायां दुग्धमपिबन्साध्या वसवश्च ये । ॥ ३० ॥
 वशायां दुग्धं पीत्वा साध्या वसवश्च ये । ॥ ३१ ॥
 ते वै ब्रह्मणस्य विष्टपि पयो अस्या उपसते । ॥ ३१ ॥

सोममेनामकं दुहे घृतमेक उपामते ।

थ एवं विदुषे वशां ददुस्ते गतास्त्रिदिवं दिवः ॥ ३२ ॥

ब्राह्मणेभ्यो वशां दत्त्वा सर्वलोकान्समश्नुते ।

ऋतं ब्रह्म्यामर्पितमपि ब्रह्माथो तपः ॥ ३३ ॥

वशां देवा उप जीवन्ति वशां मनुष्या उत ।

वशदं सर्वमभवद् यावत् सूर्यो विपश्यति ॥ ३४ ॥ { ३५ } [५।२]

॥ इति दशमं काण्डम् समाप्तम् ॥

अथैकादशं काराडम्

॥ १ ॥

अधिः—महा ॥ देवता—महौदनः ॥ छन्दः—१ अनुष्टुभार्भा भुरिक्
पङ्क्तिः, २, ५ वृहतीगर्भा विराट् त्रिष्टुप्, ३ चतुष्पदा शाक्वरगर्भा
जगती, ४, १५, १६, ३१ भुरिक् त्रिष्टुप्, ६ उष्णिक्, ७, १२—
१४, १९, २२, २३, २८, ३०, ३२—३४ त्रिष्टुप्,
८ [त्रिपदा] विराट् गायत्री, ९ शाक्वरातिजागतगर्भा जगती,
१० पुरोविजगती विराट् जगती, ११ जगती, १७, २१,
२४—२६, ३७ विराट् जगती, १८ अतिजागतगर्भा
परातिजागती विराडतिजगती, २० अतिजागतगर्भा
पराशाक्वरा चतुष्पदा भुरिक् जगती, २७ अति-
जागतगर्भा भुरिक् जगती, २९ भुरिक् जगती,
३५ चतुष्पदा ककुम्भत्युष्णिक्,
३६ पुरोविराट् त्रिष्टुप् ॥

अग्ने जायस्वदितिर्नाथितेयं ब्रह्मौदनं पंचति पुत्रकामा ।
सस्रष्टृषयो भूतकृतस्ते त्वा मन्थन्तु प्रजया सहेह ॥ १ ॥
कृणुत धूमं वृषणः सखायोऽद्रोधाविता वाचमच्छ ।
अयमग्निः पृतनाषाट सुवीरो येन देवा असहन्त दस्यून् ॥ २ ॥
अग्नेऽजनिष्ठा महते वीर्याय ब्रह्मौदनाय पक्त्रवे जातवेदः ।
सस्रष्टृषयो भूतकृतस्ते त्वाजीजनन्नस्यै रयिं सर्ववीरं नि यच्छ ॥ ३ ॥

समिद्धो अग्ने समिध्वा समिध्यस्व विद्वान् देवान् यज्ञियाँ एह वचः ।

तेभ्यो हविः श्रपयन्जातवेद उत्तमं नाकुमधि रोहयेमम् ॥ ४ ॥

त्रेषा आगो निर्हितो यः पुरा वो देवानां पितॄणां मर्यानाम् ।

अंशान्जानीध्वं वि अंजामि तान् वो यो देवानां स

इमां पारयाति ॥ ५ ॥

अग्ने सहस्वानभिभूरभीदसि नीचो न्युञ्ज द्विषतः सुपत्नान् ।

इयं मात्रा मीयमाना मिता च सजतास्ते बलिहृतः कृणोतु ॥ ६ ॥

साकं सजातैः पयसा सहैष्युदुञ्जैनां महते वीषाय ।

ऊर्ध्वो नाकुस्याधि रोह विष्टपं स्वर्गो लोक इति यं वदन्ति ॥ ७ ॥

इयं मही प्रति गृह्णातु चर्मं पृथिवी देवी सुमनस्यमाना ।

अथ गच्छेम सुकृतस्य लोकम् ॥ ८ ॥

एतौ प्रावाणो सुयुजा युङ्गिष्व चर्मणि निर्मिन्ध्यंश्च यजमानाय साधु ।

अवध्नती नि जहि य इमां पृतन्यव ऊर्ध्वं प्रजामुद्धरन्त्युदह ॥ ९ ॥

गृहाण प्रावाणौ सकृत्तौ वीर हस्त आ ते देवा यज्ञिया यज्ञमगुः ।

त्रयो वरा यत्तमास्त्वं वृणुषि तास्ते समृद्धीरिह राधयामि ॥ १० ॥ { १ }

इयं ते धीतिरिदमु ते जनित्रं गृह्णातु स्वामदितिः शूरपुत्रा ।

परा पुनीहि य इमां पृतन्यवोऽस्यै रयिं सर्ववीरं नि यच्छ ॥ ११ ॥

उपश्वसे द्रुवये सीदता यूयं वि विच्यध्वं यज्ञियास्तुषैः ।

अथा समानानति सर्वान्स्यामाधस्पदं द्विषतस्पादयामि ॥ १२ ॥

परेहि नारि पुनरेहि क्षिप्रमपां स्वा गोष्ठोऽध्यवृत्तुद् भराय ।

तासां गृहीताद् यत्तमा यज्ञिया असन् विभाज्य

धीरीतरा जहीतात् ॥ १३ ॥

एमा अगुर्योषितः शुभमाना उत्तिष्ठ नारि तवसं रभस्व ।

सुपत्नी पत्या प्रजया प्रजावत्या स्वागन् यज्ञः प्रति

कुम्भं गृभाय ॥ १४ ॥

ऊर्जो भागो निहितो यः पुरा व ऋषिप्रशिष्टाप आ भरैताः ।

अयं यज्ञो गातुविज्ञायवित् प्रजाविदुमः पशुविद्

वीरविद् वो अस्तु

॥ १५ ॥

अग्ने चरुयज्ञियस्त्वाभ्यरुच्यच्छुचिस्तपिष्ठस्तपसा तपैनम् ।

आर्षेया देवा अभिसङ्गस्य भागमिमं तपिष्ठा ऋतुभिस्तपन्तु ॥ १६ ॥

शुद्धाः पूता योषितो यज्ञिया हमा आपश्चरुमव सर्पन्तु शुभाः ।

अदुः प्रजा बहुलां पशून् नः पक्रौदनस्य सुकृतामेतु लोकम् ॥ १७ ॥

ब्रह्मणा शुद्धा उत पूता घृतेन सोमस्यांशवस्तण्डुला यज्ञिया हमे ।

अपः प्र विशत प्रति गृह्णातु वश्चरुमिं पुक्त्वा सुकृतामेतु लोकम् ॥ १८ ॥

उरुः प्रथस्व महता महिम्ना सहस्रपृष्ठः सुकृतस्य लोके ।

पितामहाः पितरः प्रजोपजाहं पक्रा पञ्जदशस्ते अस्मि ॥ १९ ॥

सहस्रपृष्ठः शतधारो अर्चितो ब्रह्मौदनो देवयानः स्वर्गः ।

अमृंस्तु आ दधामि प्रजया रेषयैनान् बलिहाराण

मृदतान्महमेव

॥ २० ॥ { २ }

उदेहि वेदिं प्रजया वर्षथैनान् नुदस्व रक्षः प्रतरं धेहोनाम् ।

श्रिया समानानति सर्वान्स्यामाधस्पदं द्विषतस्पादयामि ॥ २१ ॥

अभ्यावर्तस्व पशुभिः सहैनां प्रत्यङ्ङेनां देवताभिः सहैधि ।

मा त्वा प्रापच्छपथो मामिचारः स्वे क्षेत्रे अनमीवा वि राज ॥ २२ ॥

ऋतेन तृष्टा मनसा हितेषा ब्रह्मौदनस्य विहिता वेदिरग्ने ।

अंसर्वा शुद्धामुप धेहि नारि तत्रौदनं सादय देवनाम् ॥ २३ ॥

अदितेर्हस्तां सुचमेतां द्वितीयां सप्तऋषयो भूतकृतो यामकृण्वन् ।

सा गात्राणि विदुष्यौदनस्य दर्विर्वेद्यामधयेनं चिनोतु ॥ २४ ॥

शृतं त्वा हव्यमुप सीदन्तु देवा निःस्पृयामेः पुनरेनान् प्र सीद ।

सोमेन पूतो जठरं सीद ब्रह्मणामार्षेयास्ते मा रिषन् प्राशितारः ॥ २५ ॥

सोम राजः सुज्ञानमा वपैभ्यः सुब्रह्मणा यत्तमे त्वोपसीदन् ।

ऋषीनार्षेयास्तपसोऽधि जातान् ब्रह्मौदने सुहवा जोहवीमि ॥ २६ ॥

शुद्धाः पूता योषितो यज्ञिया इमा ब्रह्मणा हस्तेषु प्रपुथक् सादयामि ।
 यत्काम इदमभिषिञ्चामि वोऽहमिन्द्रो मरुत्वान्स ददाद्विदं मे ॥ २० ॥
 इदं मे ज्योतिरमृतं हिरण्यं पक्वं चेन्नात् कामदुष्वा म एषा ।
 इदं धनं नि दधे ब्राह्मणेषु कृण्वे पन्थां पितृषु यः स्वर्गः ॥ २८ ॥
 अग्नौ तुषाना वप ज्ञातवैदसि परः कम्बूको अप मृडदि दुरम् ।
 एतं शुश्रुम गृहराजस्य भागमथो विद्या निश्चैतेर्भागधेयम् ॥ २९ ॥
 आभ्यतः पचतो विद्धि सुन्वतः पन्थां स्वर्गमधि रोहयैनम् ।
 येन रोहात् परमापद्य यद् वयं उत्तमं नाकं परमं ज्योम ॥ ३० ॥ { १ }
 बभ्रेरध्वर्यो मुखमेतद् वि मृडयथाश्याय लोकं कृणुहि प्रविद्वान् ।
 घृतेन गात्रानु सर्वा वि मृडदि कृण्वे पन्थां पितृषु यः स्वर्गः ॥ ३१ ॥
 बभ्रे रक्षः समदमा वपैभ्योऽब्रह्मणा यतमे त्वोपसीदान ।
 पुरीषिणः प्रथमानाः पुरस्तादार्धेयास्ते मा र्विबन् प्राशितारः ॥ ३२ ॥
 आर्धेयेषु नि दध ओदन त्वा नानार्धेयाणामप्यस्त्यत्र ।
 अग्निर्मे गोप्ता मरुतश्च सर्वे विश्वे देवा अभि रचन्तु पक्वम् ॥ ३३ ॥
 यज्ञं दुहानं सदमित् प्रपीनं पुमसि धेनुं सदनं रयीणाम् ।
 प्रजामृतत्वमत दीर्घमायू रायश्च पोषैरुप त्वा सदेम ॥ ३४ ॥
 वृषभोऽसि स्वर्गं ऋषीनार्धेयान् गच्छ ।
 सुकृतां लोके सीद तत्र नौ संस्कृतम् ॥ ३५ ॥
 समाचिनुष्वानुसंपयाह्यते पथः कल्पय देवयानान् ।
 एतैः सुकृतैरनु गच्छेम यज्ञं नाके तिष्ठन्तमधि सप्तारमौ ॥ ३६ ॥
 येन देवा ज्योतिषा धामुदायन् ब्रह्मौदनं पक्त्वा सुकृतस्य लोकम् ।
 तेन गेष्म सुकृतस्य लोकं स्वरोहन्तो अभि
 नाकमुत्तमम् ॥ ३७ ॥ { ४ } [१११]

॥ २ ॥

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—भवादयो मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१ परातिजागता
 विराड् जगती, २ अनुष्टुप्भार्मा पञ्चपदा पद्या जगती, ३ चतुष्पदा

स्वराडुष्णिक्; ४, ५, ७, १३, १५, १६ २१, अनुष्टुप्; ६ आर्षी
 गायत्री; ८ महावृहती; ९ आर्षी त्रिष्टुप्; १० पुरःकृतिः त्रिपदा विराट्
 त्रिष्टुप्; ११ पञ्चपदा जगतीगर्भा विराट् शक्वरी; १२ भुरिक्
 त्रिष्टुप्; १४, १७—१९, २१, २६, २७ [त्रिपदा]
 विराट् गायत्री; २० भुरिक् गायत्री; २२ विषमपादलक्ष्मा
 त्रिपदा महावृहती; २४, २९ जगती; २५ पञ्चपदा-
 तिशक्वरी; २८ त्रिष्टुप्; ३० चतुष्पदा उष्णिक्;
 ३१ विपरीतपादलक्ष्मा षट्पदा त्रिष्टुप् ॥

अवाशवो मृदुतं माभि यातं भूतपती पशुपती नमो वाम् ।
 प्रतिहितामायतां मा वि स्नाष्टं मा नो हिंसिष्टं द्विपदो मा चतुष्पदः ॥ १ ॥
 शुने क्रोष्टे मा शरीराणि कर्तमन्त्रिक्त्ववेभ्यो गृध्रेभ्यो ये च
 कुण्या अविष्यवः ।
 मर्षिकास्ते पशुपते वयांसि ते विघ्नसे मा विदन्त ॥ २ ॥
 क्रन्दाय ते प्राणाय याश्व ते भव रोषयः ।
 नमस्ते रुद्र कृष्णः सहस्राक्षायामर्य ॥ ३ ॥
 पुरस्तात् ते नमः कृष्ण उत्तरादधरादुत् ।
 अमीत्रगाद् दिवस्पयन्तरिक्षाय ते नमः ॥ ४ ॥
 सुखाय ते पशुपते यानि चक्षुषि ते भव ।
 स्वचे रूपाय सदृशे प्रतीचीनाय ते नमः ॥ ५ ॥
 अङ्गेभ्यस्त उदराय जिह्वाया आस्थाय ते ।
 वृजयो गुन्धाय ते नमः ॥ ६ ॥
 अस्त्रा नीलशिखण्डेन सहस्राक्षेण वाजिना ।
 रुद्रेणाश्वकघातिना तेन मा समरामहि ॥ ७ ॥
 स नो भवः परि वृणक्तु विश्वत आपहवामिः परि वृणक्तु नो भवः ।
 मा नोऽभि मास्तु नमो अस्त्वस्मै ॥ ८ ॥

चतुर्नमो अष्टकृत्वो भवाय दशकृत्वः पशुपते नमस्ते ।
 तवेमे पञ्च पशवो विभक्ता गावो अश्वाः पुरुषा अजावयः ॥ ९ ॥
 तव चतस्रः प्रदिशस्तव द्यौस्तव पृथिवी तवेदमुग्रोर्वन्तरिक्षम् ।
 तवेदं सर्वमात्मन्वद् यत् प्राणत् पृथिवीमनु ॥ १० ॥ { ५ }
 उरुः कोशो वसुधानस्तवायं यस्मिन्निमा विश्वा भुवनान्यन्तः ।
 स नो मृद पशुपते नमस्ते परः क्रोष्टारो अभिभाः श्वानः परो
 यन्स्वघ्नरुदो विकेशयः ॥ ११ ॥
 धनुर्विभर्षि हरितं हिरण्यं सहस्रं शतवधं शिखण्डिन् ।
 रुद्रस्येषुश्चरति देवहेतिस्तस्यै नमो यत्तमस्यां दिशिउतः ॥ १२ ॥
 योउभिधातो निलयते त्वां रुद्र निचिकीर्षति ।
 पश्चादनुप्रयुङ्क्षे तं विद्धस्य पदनीरिव ॥ १३ ॥
 भवारुद्रो सयुजा संविदुनानावुभावुग्रौ चरतो वीर्याय ।
 ताभ्यां नमो यत्तमस्यां दिशिउतः ॥ १४ ॥
 नमस्तेऽस्त्वायते नमो अस्तु परायते ।
 नमस्ते रुद्र तिष्ठत आसीनायोत ते नमः ॥ १५ ॥
 नमः सायं नमः प्रातर्नमो रात्र्या नमो दिवा ।
 भवाय च शर्वाय चोभाभ्यामकरं नमः ॥ १६ ॥
 सहस्राक्षमतिपुङ्गवं पुरस्ताद् रुद्रमस्यन्तं बहुधा विपश्चितम् ।
 मोषाराम जिह्वेष्यमानम् ॥ १७ ॥
 श्यावाश्वं कृष्णमसितं मुण्यन्तं भीमं रथं केशिनः पादयन्तम् ।
 पूर्वं प्रतीमो नमो अस्वस्मै ॥ १८ ॥
 मा नोऽभि स्ता मस्य देवहेति मा नः क्रुधः पशुपते नमस्ते ।
 अन्यत्रास्मद् दिव्यां शाखां वि धूनु ॥ १९ ॥
 मा नो हिंसिरधि नो ब्रूहि परि णो वृङ्गिध मा क्रुधः ।
 मा स्वया समरामहि ॥ २० ॥ { ६ }

मा नो गोषु पुरुषेषु मा गृध्रो नो अजाविषु ।
 अन्यत्रोम वि वर्तय प्रियारूपां प्रजां जहि ॥ २१ ॥
 यस्य त्वमा कालिका हेतिरेकमश्वस्येव वृषणः क्रन्द एति ।
 अभिपूर्वं निर्यायते नमो अस्वस्मै ॥ २२ ॥
 योऽन्तरिक्षे तिष्ठति विष्टभितोऽयज्वनः प्रमृणन् देवपीयून् ।
 तस्मै नमो दशभिः शक्वरीभिः ॥ २३ ॥
 तुभ्यमारण्याः पशवो मृगा वने हिता हंसाः सुपर्णाः शकुना वयांसि ।
 तव यच्च पशुपते अस्वोऽन्तस्तुभ्यं चरन्ति दिव्या आपो वृधे ॥ २४ ॥
 शिशमारा अजगराः पुरीकया जषा मस्या रजसा येभ्यो अस्यांसि ।
 न ते दूरं न परिष्ठास्ति ते भव सद्यः सर्वान् परि पश्यसि भूमिं
 पूर्वस्माद्धंस्युत्तरस्मिन् समुद्रे ॥ २५ ॥
 मा नो रुद्र त्वमना मा विषेण मा नः सं स्त्रा दिव्येनाग्निना ।
 अन्यत्रास्मद् विद्युतं पातयेताम् ॥ २६ ॥
 भवो दिवो भव ईशे पृथिव्या भव आ पम उर्वऽन्तरिक्षम् ।
 तस्मै नमो यतमस्यां दिशीऽतः ॥ २७ ॥
 भव राजन् यजमानाय मृड पशुनां हि पशुपतिर्बभूथ ।
 यः श्रद्धाति सन्ति देवा इति चतुष्पदे द्विपदेऽस्य मृड ॥ २८ ॥
 मा नो महान्तमुत मा नो अर्भकं मा नो वहन्तमुत मा नो वक्ष्यतः ।
 मा नो हिंसीः पितरं मातरं च स्वां तन्वं रुद्र मा रीरिषो नः ॥ २९ ॥
 रुद्रस्यैकवकारेभ्योऽसंस्कृगिलेभ्यः ।
 इदं महास्येभ्यः श्मभ्यो अकरं नमः ॥ ३० ॥
 नमस्ते घोषिणीभ्यो नमस्ते केशिनीभ्यः ।
 नमो नमस्कृताभ्यो नमः सम्भुज्जतीभ्यः ।
 नमस्ते देव सेनाभ्यः स्वस्ति नो अभयं च नः ॥ ३१ ॥ { ७ } [१२]
 ॥ ३ (१) ॥

श्मभिः—अथर्वा ॥ देवता—बाह्यस्पत्यादनः ॥ छन्दः—१, १४ आसुरी

गायत्री; २ त्रिपदा समविषमा गायत्री; ३, ६, १० आसुरी पङ्क्तिः ४, ८
 सामन्यनुष्टुप्; ५, १३, १५, २५ साम्युष्णिक्; ७, १६—२२
 प्राजापत्यानुष्टुप्; ९, १७, १८ आसुर्यनुष्टुप्; ११ भुरिगार्च्यनुष्टुप्;
 १२ याजुषी जगती; १६, २३ आसुरी बृहती; २४ त्रिपदा
 प्राजापत्या बृहती; २६ आर्च्युष्णिक्; २७, २८ साम्नी
 बृहती; २९ भुरिक् साम्नी बृहती; ३० याजुषी त्रिष्टुप्;
 ३१ अल्पशः पङ्क्तिरुत याजुषी ॥

तस्यौदनस्य बृहस्पतिः शिरो ब्रह्म मुखम् ॥ १ ॥
 द्यावापृथिवी श्रोत्रे सूर्याचन्द्रमसावक्षिणी सप्तऋषयः प्राणापानाः ॥ २ ॥
 चक्षुर्मुखं कामं उलूखलम् ॥ ३ ॥
 दितिः शूर्पमदितिः शूर्पमाही वातोऽपाविनक् ॥ ४ ॥
 अश्वः कणा गावस्तण्डुला मशकास्तुपाः ॥ ५ ॥
 कबु फलोकरणाः शरोऽभ्रम् ॥ ६ ॥
 श्याममयोऽस्य मांसानि लोहितमस्य लोहितम् ॥ ७ ॥
 नृपु भस्म हरितं वर्णः पुष्करमस्य गन्धः ॥ ८ ॥
 खलः पात्रं स्फयावंसावीषे अनूक्ये ॥ ९ ॥
 आन्त्रार्णि जन्त्रवो गुदा वरत्राः ॥ १० ॥
 इयमेव पृथिवी कुम्भी भवति राध्यमानस्यौदनस्य द्यौरपिधानम् ॥ ११ ॥
 सीताः पर्शवः सिकता ऊबध्वम् ॥ १२ ॥
 ऋतं हस्तावनेजनं कुर्यात्प्रेक्षेचनम् ॥ १३ ॥
 ऋचा कुम्भ्याभेदितार्विज्येन प्रेषिता ॥ १४ ॥
 ब्रह्मणा परिगृहीता साम्ना पर्यूढा ॥ १५ ॥
 बृहदायवनं रथन्तरं दर्विः ॥ १६ ॥
 ऋतवः प्रक्रार आर्तवाः समिन्धते ॥ १७ ॥
 चरुं पञ्चबिलमुखं घर्मोऽभिन्धे ॥ १८ ॥
 ओदनेन यज्ञवचः सर्वे लोकाः समाख्याः ॥ १९ ॥

यास्मिन्समुद्रो द्यौर्भूमिस्त्रयोऽवरपरं श्रिताः	॥ २० ॥
वस्य देवा अकल्पन्तोऽङ्गिष्ठे षडंशतयः	॥ २१ ॥
तं त्वौदनस्य पृच्छामि यो अस्य महिमा महान्	॥ २२ ॥
स य ओदनस्य महिमानं विधात्	॥ २३ ॥
नाल्प इति ब्रूयाज्जानुपसेचन इति नेदं च किं चेति	॥ २४ ॥
यावद् दाताभिर्भनस्येत तज्जातिं वदेत्	॥ २५ ॥
ब्रह्मवादिनो वदन्ति परांश्चमोदनं प्राशीः प्रत्यञ्चाश्मिति	॥ २६ ॥
स्वमोदनं प्राशीःस्वामोदनाश्च इति	॥ २७ ॥
परांश्चैतं प्राशीः प्राणास्वा हास्यन्तीत्येनमाह	॥ २८ ॥
प्रत्यञ्चैतं प्राशीरपातास्वा हास्यन्तीत्येनमाह	॥ २९ ॥
नैवाहमोदनं न मामोदनः	॥ ३० ॥
ओदन एवौदनं प्राशीत्	॥ ३१ ॥ { ८ }

॥ ३ (२) ॥

अभिः—अथर्वा ॥ देवता—मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—३२, ३८, ४१ (प्र०)
 ३२—४६ (स०) साम्नी त्रिष्टुप्, ३२, ३५, ४२ (द्वि०),
 ३२—४९ (तृ०), ३३, ३४, ४४—४८ (पञ्च०)
 एकपदाऽऽसुरी गायत्री, ३२, ४१ ४३, ४७, (च०) देवी
 जगती, ३८, ४४, ४६ (द्वि०), ३२, ३५—४३, ४६
 (पञ्च०) एकपदाऽऽसुर्यनुष्टुप्, ३२—४९ (ष०)
 साम्यनुष्टुप्, ३३—३६, ३९, ४०, ४२—४६
 (प्र०) आर्च्यनुष्टुप्, ३७ (प्र०) साम्नी पङ्क्तिः;
 ३३, ३६, ४०, ४७, ४८ (द्वि०) आसुरी
 [बृहती, ३३, ४४ (च०) आसुरी] जगती,
 ३४, ३७, ४१, ४३, ४५ (द्वि०)
 आसुरी पङ्क्तिः, ३४ (च०) आसुरी
 त्रिष्टुप्, ३५, ४६, ४८ (च०)

याजुषी गायत्री; ३६, ३७, ४० (च०) देवी पङ्क्तिः;

३८, ३९ (चतु०) प्रानापत्या गायत्री; ३९ (दि०)

आसुर्युष्णिक् ४२, ४५, ४९ (च०) देवी

त्रिष्टुप्; ४९ (दि०) एकपदा भुरिक्

साम्नीवृद्धती ॥

ततश्चैनमन्यायेन शिष्यां प्राशिर्येन चैतं पूर्वं ऋषयः प्राञ्जन् ।

ज्येष्ठतस्ते प्रजा भविष्यतीत्येनमाह ।

तं वा अहं नावाञ्चं न पराञ्चं न प्रत्यञ्चम् ।

बृहस्पतिना शिष्यां । तेनैनं प्राशिषं तेनैनमजीगमम् ।

एष वा ओदनः सर्वाङ्गः सर्वपक्वः सर्वतनुः ।

सर्वाङ्ग एव सर्वपक्वः सर्वतनुः सं भवति य एवं वेद ॥ ३२ ॥

ततश्चैनमन्याभ्यां श्रोत्राभ्यां प्राशिर्यभ्यां चैतं पूर्वं ऋषयः प्राञ्जन् ।

बधिरौ भविष्यतीत्येनमाह ।

तं वा अहं नावाञ्चं न पराञ्चं न प्रत्यञ्चम् ।

द्यावापृथिवीभ्यां श्रोत्राभ्याम् ।

ताभ्यामेनं प्राशिषं ताभ्यामेनमजीगमम् ।

एष वा ओदनः सर्वाङ्गः सर्वपक्वः सर्वतनुः ।

सर्वाङ्ग एव सर्वपक्वः सर्वतनुः सं भवति य एवं वेद ॥ ३३ ॥

ततश्चैनमन्याभ्यामक्षीभ्यां प्राशिर्यभ्यां चैतं पूर्वं ऋषयः प्राञ्जन् ।

अन्धौ भविष्यतीत्येनमाह ।

तं वा अहं नावाञ्चं न पराञ्चं न प्रत्यञ्चम् ।

सुर्याचन्द्रमसाभ्यामक्षीभ्याम् ।

ताभ्यामेनं प्राशिषं ताभ्यामेनमजीगमम् ।

एष वा ओदनः सर्वाङ्गः सर्वपक्वः सर्वतनुः ।

सर्वाङ्ग एव सर्वपक्वः सर्वतनुः सं भवति य एवं वेद ॥ ३४ ॥

ततश्चैनमन्येन मुखेन प्राशीर्येन चेतं पूर्वं ऋषयः प्राश्नन् ।

मुखतस्ते प्रजा मरिष्यतीत्येनमाह ।

तं वा अहं नार्वाञ्चं न पराञ्चं न प्रत्यञ्चम् ।

ब्रह्मणा मुखेन । तेनैनं प्राशिषं तेनैनमजीगमम् ।

एष वा ओदनः सर्वाङ्गः सर्वपक्वः सर्वतनूः ।

सर्वाङ्ग एव सर्वपक्वः सर्वतनूः सं भवति य एवं वेद

॥ ३५ ॥

ततश्चैनमन्यया जिह्वया प्राशीर्यया चेतं पूर्वं ऋषयः प्राश्नन् ।

जिह्वा तै मरिष्यतीत्येनमाह ।

तं वा अहं नार्वाञ्चं न पराञ्चं न प्रत्यञ्चम् ।

अप्तेजिह्वया । तयैनं प्राशिषं तयैनमजीगमम् ।

एष वा ओदनः सर्वाङ्गः सर्वपक्वः सर्वतनूः ।

सर्वाङ्ग एव सर्वपक्वः सर्वतनूः सं भवति य एवं वेद

॥ ३६ ॥

ततश्चैनमन्येर्दन्तैः प्राशीर्यैश्चेतं पूर्वं ऋषयः प्राश्नन् ।

दन्तास्ते शस्यन्तीत्येनमाह ।

तं वा अहं नार्वाञ्चं न पराञ्चं न प्रत्यञ्चम् ।

अतुभिर्दन्तैः । तैरेनं प्राशिषं तैरेनमजीगमम् ।

एष वा ओदनः सर्वाङ्गः सर्वपक्वः सर्वतनूः ।

सर्वाङ्ग एव सर्वपक्वः सर्वतनूः सं भवति य एवं वेद

॥ ३७ ॥

ततश्चैनमन्यैः प्राणापानैः प्राशीर्यैश्चेतं पूर्वं ऋषयः प्राश्नन् ।

प्राणापानास्त्वा हास्यन्तीत्येनमाह ।

तं वा अहं नार्वाञ्चं न पराञ्चं न प्रत्यञ्चम् ।

सप्तऋषिभिः प्राणापानैः ।

तैरेनं प्राशिषं तैरेनमजीगमम् ।

एष वा ओदनः सर्वाङ्गः सर्वपक्वः सर्वतनूः ।

सर्वाङ्ग एव सर्वपक्वः सर्वतनूः सं भवति य एवं वेद

॥ ३८ ॥

ततश्चैनमन्येन व्यचक्षा प्राशीर्येन चैतं पूर्वं ऋषयः प्राश्नन् ।

राज्यचमस्त्वा हनिष्यतीत्येनमाह ।

तं वा अहं नावाञ्चं न पराञ्चं न प्रत्यञ्चम् ।

अन्तरिक्षेण व्यचक्षा । तेनैनं प्राशिषं तेनैनमजीगमम् ।

एष वा ओदनः सर्वाङ्गः सर्वपरुः सर्वतनूः ।

सर्वाङ्ग एव सर्वपरुः सर्वतनूः सं भवति य एवं वेद ॥ ३९ ॥

ततश्चैनमन्येन पृष्ठेन प्राशीर्येन चैतं पूर्वं ऋषयः प्राश्नन् ।

विद्युत् त्वा हनिष्यतीत्येनमाह ।

तं वा अहं नावाञ्चं न पराञ्चं न प्रत्यञ्चम् ।

दिवा पृष्ठे । तेनैनं प्राशिषं तेनैनमजीगमम् ।

एष वा ओदनः सर्वाङ्गः सर्वपरुः सर्वतनूः ।

सर्वाङ्ग एव सर्वपरुः सर्वतनूः सं भवति य एवं वेद ॥ ४० ॥

ततश्चैनमन्येनोरसा प्राशीर्येन चैतं पूर्वं ऋषयः प्राश्नन् ।

कृष्या न रास्स्यसीत्येनमाह ।

तं वा अहं नावाञ्चं न पराञ्चं न प्रत्यञ्चम् ।

पृथिव्योरसा ।

तेनैनं प्राशिषं तेनैनमजीगमम् ।

एष वा ओदनः सर्वाङ्गः सर्वपरुः सर्वतनूः ।

सर्वाङ्ग एव सर्वपरुः सर्वतनूः सं भवति य एवं वेद ॥ ४१ ॥

ततश्चैनमन्येनोदरेण प्राशीर्येन चैतं पूर्वं ऋषयः प्राश्नन् ।

उदरदारस्त्वा हनिष्यतीत्येनमाह ।

तं वा अहं नावाञ्चं न पराञ्चं न प्रत्यञ्चम् ।

सत्येनोदरेण ।

तेनैनं प्राशिषं तेनैनमजीगमम् ।

एष वा ओदनः सर्वाङ्गः सर्वपरुः सर्वतनूः ।

सर्वाङ्ग एव सर्वपरुः सर्वतनूः सं भवति य एवं वेद ॥ ४२ ॥

ततश्चैनमन्येन वस्तिना प्राशीर्येन चैतं पूर्वं ऋषयः प्राश्नन् ।

अप्सु मरिष्यतीत्येनमाह ।

तं वा अहं नार्वाञ्चं न पराञ्चं न प्रत्यञ्चम् ।

समुद्रेण वस्तिना । तेनैनं प्राशिषं तेनैनमजीगमम् ।

एष वा ओदनः सर्वाङ्गः सर्वपुरुः सर्वतनूः ।

सर्वाङ्ग एव सर्वपुरुः सर्वतनूः सं भवति य एवं वेद ॥ ४३ ॥

ततश्चैनमन्याभ्यामरुभ्यां प्राशीर्याभ्यां चैतं पूर्वं ऋषयः प्राश्नन् ।

ऊरु ते मरिष्यत इत्येनमाह ।

तं वा अहं नार्वाञ्चं न पराञ्चं न प्रत्यञ्चम् ।

मित्रावरुणयोरुभ्याम् । ताभ्यामेनं प्राशिषं ताभ्यामेनमजीगमम् ।

एष वा ओदनः सर्वाङ्गः सर्वपुरुः सर्वतनूः ।

सर्वाङ्ग एव सर्वपुरुः सर्वतनूः सं भवति य एवं वेद ॥ ४४ ॥

ततश्चैनमन्याभ्यामष्टीवज्यां प्राशीर्याभ्यां चैतं पूर्वं ऋषयः प्राश्नन् ।

स्नामो भविष्यतीत्येनमाह ।

तं वा अहं नार्वाञ्चं न पराञ्चं न प्रत्यञ्चम् ।

स्वष्टुरष्टीवज्याम् ।

ताभ्यामेनं प्राशिषं ताभ्यामेनमजीगमम् ।

एष वा ओदनः सर्वाङ्गः सर्वपुरुः सर्वतनूः ।

सर्वाङ्ग एव सर्वपुरुः सर्वतनूः सं भवति य एवं वेद ॥ ४५ ॥

ततश्चैनमन्याभ्यां पादाभ्यां प्राशीर्याभ्यां चैतं पूर्वं ऋषयः प्राश्नन् ।

बहुचारी भविष्यतीत्येनमाह ।

तं वा अहं नार्वाञ्चं न पराञ्चं न प्रत्यञ्चम् ।

अश्विनोः पादाभ्याम् ।

ताभ्यामेनं प्राशिषं ताभ्यामेनमजीगमम् ।

एष वा ओदनः सर्वाङ्गः सर्वपुरुः सर्वतनूः ।

सर्वाङ्ग एव सर्वपुरुः सर्वतनूः सं भवति य एवं वेद ॥ ४६ ॥

ततश्चैनमन्याभ्यां प्रपदाभ्यां प्राशीर्याभ्यां चैतं पूर्वं ऋषयः प्राश्नन् ।

सर्पस्वा हनिष्यतीत्येनमाह ।

तं वा अहं नार्वाञ्चं न पराञ्चं न प्रत्यञ्चम् ।

सवितुः प्रपदाभ्याम् ।

ताभ्यामेनं प्राशिषं ताभ्यामेनमजीगमम् ।

एष वा ओदनः सर्वाङ्गः सर्वपक्वः सर्वतनूः ।

सर्वाङ्ग एव सर्वपक्वः सर्वतनूः सं भवति य एवं वेद ॥ ४७ ॥

ततश्चैनमन्याभ्यां हस्ताभ्यां प्राशीर्याभ्यां चैतं पूर्वं ऋषयः प्राश्नन् ।

आह्वयं हनिष्यतीत्येनमाह ।

तं वा अहं नार्वाञ्चं न पराञ्चं न प्रत्यञ्चम् ।

ऋतस्य हस्ताभ्याम् ।

ताभ्यामेनं प्राशिषं ताभ्यामेनमजीगमम् ।

एष वा ओदनः सर्वाङ्गः सर्वपक्वः सर्वतनूः ।

सर्वाङ्ग एव सर्वपक्वः सर्वतनूः सं भवति य एवं वेद ॥ ४८ ॥

ततश्चैनमन्याभ्यां प्रतिष्ठया प्राशीर्याभ्यां चैतं पूर्वं ऋषयः प्राश्नन् ।

प्रतिष्ठानोऽनायतनो मरिष्यतीत्येनमाह ।

तं वा अहं नार्वाञ्चं न पराञ्चं न प्रत्यञ्चम् ।

सत्ये प्रतिष्ठाय । तथैनं प्राशिषं तथैनमजीगमम् ।

एष वा ओदनः सर्वाङ्गः सर्वपक्वः सर्वतनूः ।

सर्वाङ्ग एव सर्वपक्वः सर्वतनूः सं भवति य एवं वेद ॥ ४९ ॥ { ९ }

॥ ३ (३) ॥

अपिः—अथर्वा ॥ देवता—मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—५० आसुर्यनुष्टुप्;

५१ आर्च्युष्णिक्; ५२ त्रिपदा भुरिक् साम्नी त्रिष्टुप्; ५३ आसुरी

बृहती; ५४ द्विपदा भुरिक् साम्नी बृहता; ५५ साम्युष्णिक्;

५६ प्राजपत्या बृहती ॥

एतद् वै ब्रध्नस्य विष्टपं यदोदनः ॥ ५० ॥
 ब्रध्नलोको भवति ब्रध्नस्य विष्टपि अयते य एवं वेद ॥ ५१ ॥
 एतस्माद् वा ओदनात् त्रयस्त्रिंशत् लोकान् निरश्मिमीत प्रजापतिः ॥ ५२ ॥
 तेषां प्रज्ञानाय यज्ञमसृजत ॥ ५३ ॥
 स य एवं विदुषं उपद्रष्टा भवति प्राणं रुणद्धि ॥ ५४ ॥
 न च प्राणं रुणद्धि सर्वज्यानि जीयते ॥ ५५ ॥
 न च सर्वज्यानि जीयते पुरैनं जरसः प्राणो जहाति ॥ ५६ ॥ { १० } [२१]

॥ ४ ॥

ऋषिः—भार्गवो वैदर्भिः ॥ देवता—प्राणः ॥ छन्दः—१ शङ्कुमत्यनुष्टुप्;
 २—७, ६—१३, १६—१९, २३—२५ अनुष्टुप्; ८ पथ्या पङ्क्तिः;
 १४ निचरनुष्टुप्; १५ भुरिगनुष्टुप्; २० अनुष्टुब्गर्भा त्रिष्टुप्;
 २१ मध्येज्योतिर्जगती; २२ त्रिष्टुप्; २६ वृत्तीगर्भाऽनुष्टुप्;

प्राणाय नमो यस्य सर्वमिदं वशे ।
 यो भूतः सर्वस्येश्वरो यस्मिन्सर्वं प्रतिष्ठितम् ॥ १ ॥
 नमस्ते प्राण क्रन्दाय नमस्ते स्तनयित्तवे ।
 नमस्ते प्राण विद्युते नमस्ते प्राण वर्षते ॥ २ ॥
 यत् प्राण स्तनयित्तुनाभिक्रन्दत्योषधीः ।
 प्र वीयन्ते गर्भान् दधतेऽथो बह्वीर्वि जायन्ते ॥ ३ ॥
 यत् प्राण ऋतावागतेऽभिक्रन्दत्योषधीः ।
 सर्वं तदा प्र मोदते यत् किं च भूम्यामधि ॥ ४ ॥
 यदा प्राणो अभ्यवर्षाद् वर्षेण पृथिवीं महीम् ।
 पशवस्तत् प्र मोदन्ते महो वै नो भविष्यति ॥ ५ ॥
 अभिवृष्टा ओषधयः प्राणेन समवादिरन् ।
 आयुर्वै नः प्रातितरः सर्वा नः सुरभीरकः ॥ ६ ॥
 नमस्ते अस्वायते नमो अस्तु परायते ।
 नमस्ते प्राण तिष्ठतु आसीनायोत ते नमः ॥ ७ ॥

नमस्ते प्राण प्राणते नमो अस्वपान्ते ।
 प्राचीनाय ते नमः प्रतीचीनाय ते नमः सर्वस्मै त इदं नमः ॥ ८ ॥
 वा ते प्राण प्रिया तनूयो ते प्राण प्रेयसी ।
 अथो यद् भेषजं तव तस्य नो भेहि जीवसे ॥ ९ ॥
 प्राणः प्रजा अनु वस्ते पिता पुत्रमिव प्रियम् ।
 प्राणो ह सर्वस्थेश्वरो यच्च प्राणति यच्च न ॥ १० ॥ { ११ }
 प्राणो मृत्युः प्राणस्तक्मा प्राणं देवा उपासते ।
 प्राणो ह सत्यवादिनमुत्तमे लोक आ दधत् ॥ ११ ॥
 प्राणो विराट् प्राणो देष्टी प्राणं सर्वं उपासते ।
 प्राणो ह सूर्यश्चन्द्रमाः प्राणमाहुः प्रजापतिम् ॥ १२ ॥
 प्राणापानौ ब्रीहियवावनड्वान् प्राण उच्यते ।
 यवे ह प्राण आहितोऽपानो ब्रीहिरुच्यते ॥ १३ ॥
 अपानति प्राणति पुरुषो गमे अन्तरा ।
 यदा त्वं प्राण जिन्वस्यथ स जायते पुनः ॥ १४ ॥
 प्राणमाहुर्मातरिश्वा नं वातो ह प्राण उच्यते ।
 प्राणे ह भूतं भव्यं च प्राणे सर्वं प्रतिष्ठितम् ॥ १५ ॥
 आथर्वणिराङ्गिरसीदैवीर्मनुष्यजा उत ।
 ओषधयः प्रजायन्ते यदा त्वं प्राण जिन्वसि ॥ १६ ॥
 यदा प्राणो अभ्यवर्षाद् वर्षेण पृथिवी महीम् ।
 ओषधयः प्र जायन्तेऽथो याः काश्च वीरुषः ॥ १७ ॥
 यस्ते प्राणोदं वेद यस्मिंश्चासि प्रतिष्ठितः ।
 सर्वे तस्मै बलिं हरानमुष्मिन्लोक उत्तमे ॥ १८ ॥
 यथा प्राण बलिहृतस्तुभ्यं सर्वाः प्रजा इमाः ।
 एवा तस्मै बलिं हरान् यस्त्वा शृण्वन् सुश्रवः ॥ १९ ॥
 अन्तर्गमिष्वरति देवतास्वाभूतो भूतः स उ जायते पुनः ।
 स भूतो भव्यं अविष्यत् पिता पुत्रं प्र विवेशा शचीभिः ॥ २० ॥ { १२ }

एकं पादं नोस्त्रिदति ललितलाह्वं उच्चरन् ।

यदङ्ग स तमुस्त्रिदेजैवाद्य न श्वः स्यान्न रात्री नाहः स्यान्न

व्युच्छेत् कदा चन

॥ २१ ॥

अष्टाचक्रं वर्तत एकनेमि सहस्राक्षरं प्र पुरो नि पश्चा ।

अर्धेन विश्वं भुवनं जजान यदस्यार्धं कृतमः स केतुः

॥ २२ ॥

यो अस्य विश्वजन्मन ईशे विश्वस्य चेष्टतः ।

अन्येषु क्षिप्रधन्वने तस्मै प्राण नमोऽस्तु ते

॥ २३ ॥

यो अथ्य सर्वजन्मन ईशे सर्वस्य चेष्टतः ।

अतन्द्रो ब्रह्मणा धीरः प्राणो मानु तिष्ठतु

॥ २४ ॥

ऊर्ध्वः सुप्तेषु जागार ननु तिर्यङ् नि पद्यते ।

न सुप्तमस्य सुप्तेष्वनु शुश्राव कश्चन

॥ २५ ॥

प्राण मा मत् पर्यावृतो न मदन्धो भविष्यसि ।

अपां गर्भमिव जीवसे प्राणं बध्नामि त्वा मयि ॥ २६ ॥ { १३ } [२।२]

॥ ५ ॥

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—ब्रह्मचारी ॥ छन्दः—१ पुरोऽतिजागता विराट्-

गर्भा त्रिष्टुप्; २ पञ्चपदा बृहतीगर्भा विराट् शाक्वरी; ३ उरोबृहती;

४, ५, २४ त्रिष्टुप्; ६ शाक्वरगर्भा चतुष्पदा जगती; ७ विराट्गर्भा

त्रिष्टुप्; ८ पुरोऽतिजागता विराट्जगती; ९ बृहतीगर्भा त्रिष्टुप्;

१० भुरिक् त्रिष्टुप्; ११, १३ जगती; १२ शाक्वरगर्भा

चतुष्पदा विराट्जगती; १४, १६—२२ अनुष्टुप्;

१५ परस्ताज्ज्योतिस्त्रिष्टुप्; २३ पुरोवार्त्तातिजागतगर्भा

त्रिष्टुप्; २५ आर्च्युष्णिक् (एकावसाना);

२६ मध्येज्योतिरुष्णिगर्भा त्रिष्टुप् ॥

ब्रह्मचारीष्णंश्चरति रोदसी उभे तस्मिन् देवाः संमनसो भवन्ति ।

स दाधार पृथिवीं दिवं च स आचार्यं तपसा पिपति

॥ १ ॥

ब्रह्मचारिणं पितरो देवजनाः पृथग् देवा अनुसंयन्ति सर्वे ।
 गन्धर्वा एनमन्वायन् त्रयस्त्रिंशत् त्रिशताः षट्सहस्राः सर्वान्त्स
 देवांस्तपसा पिपति ॥ २ ॥
 आचार्यं उपनयमानो ब्रह्मचारिणं कृणुते गर्भमन्तः ।
 तं रात्रींस्तिष्ठ उदरे बिभर्ति तं जातं द्रष्टुमभिसंयन्ति देवाः ॥ ३ ॥
 इयं समित् पृथिवी द्यौर्द्वितीयोतान्तरिक्षं समिधा पृणति ।
 ब्रह्माचारी समिधा मखलया श्रमेण लोकांस्तपसा पिपति ॥ ४ ॥
 पूर्वं जातो ब्रह्मणो ब्रह्मचारी घर्मं वसानस्तपसोदतिष्ठत् ।
 तस्माज्जातं ब्राह्मणं ब्रह्म ज्येष्ठं देवाश्च सर्वे अमृतेन साकम् ॥ ५ ॥
 ब्रह्मचार्येति समिधा समिद्धः काष्णं वसानो दीक्षितो दीर्घरमश्रुः ।
 स सद्य एति पूर्वस्मादुत्तरं समुद्रं लोकान्संगृभ्य सुहृराचरिक्त्वा ॥ ६ ॥
 ब्रह्मचारी जनयन् ब्रह्मापो लोकं प्रजापतिं परमेष्ठिनं विराजम् ।
 गर्भो भूत्वामृतस्थ योनाविन्दो ह भूत्वासुरांस्ततर्ह ॥ ७ ॥
 आचार्यस्ततश्च नभसी उभे इमे उर्ध्वं गम्भीरे पृथिवीं दिवं च ।
 ते रक्षति तपसा ब्रह्मचारी तस्मिन् देवाः समनसो भवन्ति ॥ ८ ॥
 इमां भूमिं पृथिवीं ब्रह्मचारी भिक्षामा जभार प्रथमो दिवं च ।
 ते कृत्वा समिधावुपास्ते तयोरापिता भुवनानि विश्वा ॥ ९ ॥
 अर्वाग्नयः परो अन्यो दिवस्पृष्टाद् गुहा निधी निहितौ ब्राह्मणस्य ।
 तौ रक्षति तपसा ब्रह्मचारी तत् केवलं कृणुते ब्रह्म विद्वान् ॥ १० ॥ { १४ }
 अर्वाग्नय इतो अन्यः पृथिव्या अग्नी समेतो नभसी अन्तरेमे ।
 तयोः श्रयन्ते रश्मयोऽधि दृढास्ताना तिष्ठति तपसा ब्रह्मचारी ॥ ११ ॥
 अभिकन्दन् स्तनयज्ञरुणः शितिङ्गो बृहच्छेपोऽनु भूमौ जभार ।
 ब्रह्मचारी सिञ्चति सानौ रेतः पृथिव्या तेन जीवन्ति ॥ १२ ॥
 प्रदिशश्चतस्रः
 अग्नौ सूर्यं चन्द्रमसि मातरिश्चन् ब्रह्मचार्यं सु समिधमा दधाति ।
 तासामर्चापि पृथगग्रे चरन्ति तासामाज्यं पुरुषो वर्षमापः ॥ १३ ॥

आचार्यो मृत्युर्वरुणः सोम ओषधयः पयः ।

जीमूता आसन्सस्वानस्तेरिदं स्वराभृतम् ॥ १४ ॥

अमा घृतं कृणुते केवलमाचार्यो भुक्त्वा वरुणो यद्यदैक्यं प्रजापतौ ।

तद् ब्रह्मचारी प्रायश्चित् स्वान्मित्रो अध्यात्मनः ॥ १५ ॥

आचार्यो ब्रह्मचारी ब्रह्मचारी प्रजापतिः ।

प्रजापतिर्वि राजति विराडिन्द्रोऽभवद् वशी ॥ १६ ॥

ब्रह्मचर्येण तपसा राजा राष्ट्रं वि रक्षति ।

आचार्यो ब्रह्मचर्येण ब्रह्मचारिणामिच्छते ॥ १७ ॥

ब्रह्मचर्येण कन्या युवानं विन्दते पतिम् ।

अनङ्गान् ब्रह्मचर्येणाश्वो वासं जिगीषति ॥ १८ ॥

ब्रह्मचर्येण तपसा देवा मृत्युमपाप्नत ।

इन्द्रो ह ब्रह्मचर्येण देवेभ्यः स्वराभरत् ॥ १९ ॥

ओषधयो भूतभग्यमहोरात्रे वनस्पतिः ।

संवत्सरः सदर्तुभिस्ते जाता ब्रह्मचारिणः ॥ २० ॥ {१५}

पार्थिवा दिव्याः पशव आरण्या ग्राम्याश्च ये ।

अपचाः पक्षिणश्च ये ते जाता ब्रह्मचारिणः ॥ २१ ॥

पृथक् सर्वे प्राजापत्याः प्राणानात्मसु विभ्रति ।

तान्सर्वान् ब्रह्म रक्षति ब्रह्मचारिण्याभृतम् ॥ २२ ॥

देवानामेतत् परिपूतमनभ्यारूढं चरति रोचमानम् ।

तस्माज्जातं ब्राह्मणं ब्रह्म ज्येष्ठं देवाश्च सर्वं अमृतेन साकम् ॥ २३ ॥

ब्रह्मचारी ब्रह्म आजद् विभर्ति तस्मिन् देवा अधि विभे समोताः ।

प्राणापानौ जनयन्नाद् व्यानं वाचं मनो हृदयं ब्रह्म मेधाम् ॥ २४ ॥

चक्षुः श्रोत्रं यशो अस्मासु धेह्यन्नं रेतो लोहितमुदरम् ॥ २५ ॥

तानि कल्पद् ब्रह्मचारी सलिलस्य पृष्ठे तपोऽतिष्ठत् तप्यमानः समुद्रे ।

स स्नातो बभूः पिङ्गलः पृथिव्यां बहू रोचते ॥ २६ ॥ {१६} [३१]

॥ ६ ॥

ऋषिः—शन्तातिः ॥ देवता—अग्न्यादयो मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१—२२

अनुष्टुप्, २३ वृहतीगर्भाऽनुष्टुप्, ॥

अभि ब्रूमो वनस्पतीनोषधीरुत वीरुषः ।
 इन्द्रं बृहस्पतिं सूर्यं ते नो मुञ्चन्त्वंहसः ॥ १ ॥
 ब्रूमो राजानं वरुणं मित्रं विष्णुमथो अगम् ।
 अंशं विवस्वन्तं ब्रूमस्ते नो मुञ्चन्त्वंहसः ॥ २ ॥
 ब्रूमो देवं सवितारं धातारमुत पूषणम् ।
 त्वष्टारमग्निं ब्रूमस्ते नो मुञ्चन्त्वंहसः ॥ ३ ॥
 गन्धर्वांसरसो ब्रूमो अश्विना ब्रह्मणस्पतिम् ।
 अर्यमा नाम यो देवस्ते नो मुञ्चन्त्वंहसः ॥ ४ ॥
 अहोरात्रे इदं ब्रूमः सूर्याचन्द्रमसावुमा ।
 विश्वानादित्यान् ब्रूमस्ते नो मुञ्चन्त्वंहसः ॥ ५ ॥
 वातं ब्रूमः पर्जन्यमन्तरिक्षमथो दिशः ।
 आशाश्च सर्वा ब्रूमस्ते नो मुञ्चन्त्वंहसः ॥ ६ ॥
 मुञ्चन्तु मा शपथ्यादहोरात्रे अथो उषाः ।
 सोमो मा देवो मुञ्चतु यमाहुश्चन्द्रमा इति ॥ ७ ॥
 पार्थिवा दिव्याः पशव आरण्या उत ये मृगाः ।
 शकुन्तान् पक्षिणो ब्रूमस्ते नो मुञ्चन्त्वंहसः ॥ ८ ॥
 भवाशवाविदं ब्रूमो रुद्रं पशुपतिश्च यः ।
 इषुर्या एषां संविद्य ता नः सन्तु सदा शिवाः ॥ ९ ॥
 दिवं ब्रूमो नक्षत्राणि भूमिं यज्ञाणि पर्वतान् ।
 समुद्रा नद्यो वेशन्तास्ते नो मुञ्चन्त्वंहसः ॥ १० ॥ { १० }
 सप्तर्षीन् वा इदं ब्रूमोऽपो देवीः प्रजापतिम् ।
 पितृन् यमर्षेष्टान् ब्रूमस्ते नो मुञ्चन्त्वंहसः ॥ ११ ॥

ये देवा दिविषदो अन्तरिक्षसदश्च ये ।
 पृथिव्यां शक्रा ये श्रितास्ते नो मुञ्चन्स्वंहसः ॥ १२ ॥
 आदित्या रुद्रा वसवो दिवि देवा अथर्वाणः ।
 अङ्गिरसो मनीषिणस्ते नो मुञ्चन्स्वंहसः ॥ १३ ॥
 यज्ञं ब्रूमो यजमानमृचः सामानि भेषजा ।
 यजूंषि होत्रा ब्रूमस्ते नो मुञ्चन्स्वंहसः ॥ १४ ॥
 पञ्च रात्र्यानि वीरुधां सोमश्रेष्ठानि ब्रूमः ।
 दभो भङ्गो यवः सहस्ते नो मुञ्चन्स्वंहसः ॥ १५ ॥
 अरायान् ब्रूमो रक्षांसि सर्पान् पुण्यजनान् पितॄन् ।
 मृत्युनेकशतं ब्रूमस्ते नो मुञ्चन्स्वंहसः ॥ १६ ॥
 ऋतुन् ब्रूम ऋतुपतीनातवानुत हायनान् ।
 समाः संवत्सरान् मासांस्ते नो मुञ्चन्स्वंहसः ॥ १७ ॥
 एत देवा दक्षिणतः पश्चात् प्राञ्च उदेत ।
 पुरस्तादुत्तराच्छक्रा विश्वे देवाः समेत्य ते नो मुञ्चन्स्वंहसः ॥ १८ ॥
 विश्वान् देवानिदं ब्रूमः सत्यसंधानृतावृषः ।
 विश्वाभिः पर्त्नीभिः सह ते नो मुञ्चन्स्वंहसः ॥ १९ ॥
 सर्वान् देवानिदं ब्रूमः सत्यसंधानृतावृषः ।
 सर्वाभिः पर्त्नीभिः सह ते नो मुञ्चन्स्वंहसः ॥ २० ॥
 भूतं ब्रूमो भूतपतिं भूतानामुत यो वशी ।
 भूतानि सर्वा संगेत्य ते नो मुञ्चन्स्वंहसः ॥ २१ ॥
 या देवीः पञ्च प्रदिशो ये देवा द्वादशर्तवः ।
 संवत्सरस्य ये दंष्ट्रास्ते नः सन्तु सदा शिवाः ॥ २२ ॥
 यन्मातङ्गी रथक्रीतममृतं वेदं भेषजम् ।
 तदिन्द्रो अप्सु प्रावेशयत् तदापो दत्त भेषजम् ॥ २३ ॥ {१८} [३।२]

॥ ७ ॥

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—उच्छिष्टः, अध्यात्मम् ॥ छन्दः—१—५, ७—२०,

२३—२७ अनुष्टुप्; ६ पुरउष्णिग् बाह्वतपराऽनुष्टुप्; २१ स्वराडनुष्टुप्;

२२ विराट् पद्या बृहती

उच्छिष्टे नाम रूपं चोच्छिष्टे लोक आहितः ।

उच्छिष्टे इन्द्रश्चाग्निश्च विश्वमन्तः समाहितम् ॥ १ ॥

उच्छिष्टे द्यावापृथिवी विश्वं भूतं समाहितम् ।

आपः समुद्र उच्छिष्टे चन्द्रमा वात आहितः ॥ २ ॥

समुच्छिष्टे असंश्रोभौ मृत्युर्वाजः प्रजापतिः ।

लौक्या उच्छिष्टे आयत्ता वृक्ष द्रक्षापि श्रीर्मयि ॥ ३ ॥

दृढो दृढस्थिरो न्यो ब्रह्म विश्वसृजो दश ।

नाभिभिव सर्वतश्चक्रमुच्छिष्टे देवताः श्रिताः ॥ ४ ॥

ऋक् साम यजुरुच्छिष्ट उद्गीथः प्रस्तुतं स्तुतम् ।

हिङ्कार उच्छिष्टे स्वरः साम्नो मेडिश्च तन्मयि ॥ ५ ॥

ऐन्द्राग्रं पावमानं महानाग्नीर्महान्तम् ।

उच्छिष्टे यज्ञस्याङ्गान्यन्तर्गर्भे हव मातरि ॥ ६ ॥

राजसूयं वाजपेयमग्निष्टोमस्तदध्वरः ।

अकांक्षमेधावुच्छिष्टे जीवबर्हिर्मदिन्तमः ॥ ७ ॥

अग्न्याधेयमथो दीक्षा कामप्रच्छन्दसा सह ।

उत्सजा यज्ञाः सुत्राप्युच्छिष्टेऽधि समाहिताः ॥ ८ ॥

अग्निहोत्रं च श्रद्धा च वषट्कारो ब्रतं तपः ।

दाक्षिण्येष्टं पुतं चोच्छिष्टेऽधि समाहिताः ॥ ९ ॥

एकरात्रो द्विरात्रः सद्याः क्रीः प्रक्रीरुक्थः ।

ओतं निहितमुच्छिष्टे यज्ञस्याणूनि विद्यया ॥ १० ॥ { १९ }

चतुरात्रः पञ्चरात्रः षड्रात्रश्चोभयः सह ।

षोडशी सप्तरात्रश्चोच्छिष्टाज्जिरे सर्वे ये यज्ञा अमृते हिताः ॥ ११ ॥

तीहारो निधनं विश्वजिह्वाभिजिह्व यः ।

त्राह्नातिरात्रावुच्छिष्टे द्वादशाहोऽपि तन्मयि ॥ १२ ॥

सूनुता संनतिः चेमः स्वधोजामृतं सहः ।

उच्छिष्टे सर्वे प्रत्यञ्चः कामाः कामेन तावुषुः

॥ १३ ॥

नव भूमीः समुद्रा उच्छिष्टेऽधि श्रिता दिवः ।

आ सूर्यो आत्युच्छिष्टेऽहोरात्रे अपि तन्मयि

॥ १४ ॥

उपहृत्य विषुवन्तं ये च यज्ञा गुहा द्विताः ।

विभर्ति भर्ता विश्वस्योच्छिष्टो जनितुः पिता

॥ १५ ॥

पिता जनितुरुच्छिष्टोऽसौः पौत्रः पितामहः ।

स क्षिपति विश्वस्पेशानो वृषा भूभ्यामतिन्यः

॥ १६ ॥

ऋतं सत्यं तपो राष्ट्रं भ्रमो धर्मश्च कर्म च ।

भुतं भविष्यदुच्छिष्टे वीर्यं लक्ष्मीर्बलं बलं

॥ १७ ॥

समृद्धिरोज आकूतेः क्षत्रं राष्ट्रं षडुष्यैः ।

संवत्सरोऽभ्युच्छिष्ट इडा प्रैषा महां हविः

॥ १८ ॥

चतुर्होतार आप्रियश्चातुर्मास्वानि नीविदः ।

उच्छिष्टे यज्ञा होत्राः पशुबन्धास्तदिष्टयः

॥ १९ ॥

अर्धमासाश्च मासाश्चार्तवा ऋतुभिः सहः ।

उच्छिष्टे घोषिणीरापः स्तनयिरनुः श्रुतिर्मही

॥ २० ॥ { २० }

शकैराः सिकता अश्मान ओषधयो वीरुधस्तृणा ।

अभ्राणि विद्युतौ वर्षमुच्छिष्टे संश्रिता श्रिता

॥ २१ ॥

राद्धिः प्राप्तिः समाप्तिर्याप्तिर्मह एधुतुः ।

अस्याप्तिरुच्छिष्टे भूतिश्चाद्विता निद्विता द्विता

॥ २२ ॥

यच्च प्राणति प्राणं यच्च पश्यति चक्षुषा ।

उच्छिष्टाज्जज्ञिरे सर्वे दिवि देवा दिविश्रितः

॥ २३ ॥

ऋचः सामानि च्छन्दांसि पुराणं यजुषा सह ।

उच्छिष्टाज्जज्ञिरे सर्वे दिवि देवा दिविश्रितः

॥ २४ ॥

आखापानौ चक्षुः श्रोत्रमक्षितिश्च या ।

उच्छिष्टाज्जज्ञिरे सर्वे दिवि देवा दिविश्रितः

॥ २५ ॥

आनन्दा मोदाः प्रसुदोऽभीमोदमुदश्च ये ।
 उच्छिष्टाज्जज्ञिरे सर्वे दिवि देवा दिविश्रितः ॥ २६ ॥
 देवाः पितरो मनुष्या गन्धर्वाप्सरसश्च ये ।
 उच्छिष्टाज्जज्ञिरे सर्वे दिवि देवा दिविश्रितः ॥ २७ ॥ { २१ } [४।१]

॥ ८ ॥

श्रुतिः—कौरुपथिः ॥ देवता—मन्युः, अध्यात्मम् ॥ छन्दः—१—३२,
 ३४ अनुष्टुप्, ३३ पथ्या पङ्क्तिः ॥

यन्मन्युर्जायामावहत् संकल्पस्य गृहादधि ।
 क आसं जन्याः के वराः क उयेष्ठवरोऽभवत् ॥ १ ॥
 तपश्चैवास्तां कर्म चान्तमैहस्यैर्णवे ।
 त आसं जन्यास्ते वरा ब्रह्म उयेष्ठवरोऽभवत् ॥ २ ॥
 दश साकमजायन्त देवा देवेभ्यः पुरा ।
 यो वै तान् विद्यात् प्रत्यक्षं स वा अथ महद् बभूव ॥ ३ ॥
 प्राणापानौ चक्षुः श्रोत्रमक्षितिश्च क्षितिश्च या ।
 श्यानोदानौ वाक् मनस्ते वा आकूतिमावहन् ॥ ४ ॥
 अजाता आसन्नतवोऽर्थो धाता बृहस्पतिः ।
 इन्द्राग्नी अश्विना तर्हि कं ते उयेष्ठमुपासत ॥ ५ ॥
 तपश्चैवास्तां कर्म चान्तमैहस्यैर्णवे ।
 तपो ह जज्ञे कर्मण्युस्तत् ते उयेष्ठमुपासत ॥ ६ ॥
 येत आसीद् भूमिः पूर्वा यामद्धातय इद् विदुः ।
 यो वै तां विद्याज्जामथा स मन्येत पुराणवित् ॥ ७ ॥
 कुत इन्द्रः कुतः सोमः कुतो अमिरजायत ।
 कुतस्त्वष्टा समभवत् कुतो धाताजायत ॥ ८ ॥
 इन्द्रादिन्द्रः सोमात् सोमो अमेरमिरजायत ।
 स्वष्टा ह जज्ञे स्वष्टुर्धातुर्धाताजायत ॥ ९ ॥

- ये त आसन् दश जाता देवा देवेभ्यः पुरा ।
 पुत्रेभ्यो लोकं दत्त्वा कस्मिंस्ते लोक आसते ॥ १० ॥ { २२ }
- यदा केशानस्थ स्नात् मांसं मज्जानमाभरत् ।
 शरीरं कृत्वा पादवत् कं लोकमनु प्राविशत् ॥ ११ ॥
- कुतः केशान् कुतः स्नात् कुतो अस्थान्माभरत् ।
 अङ्गा पर्वणि मज्जानं को मांसं कुत आभरत् ॥ १२ ॥
- संसिचो नाम ते देवा ये संभरान्समभरन् ।
 सर्वे संसिच्य मर्त्यं देवाः पुरुषमाविशन् ॥ १३ ॥
- ऊरु पादावष्टीवन्तौ शिरो हस्तावथो मुखम् ।
 पृथुर्बिज्जं पार्श्वे कस्त समदधादधिः ॥ १४ ॥
- शिरो हस्तावथो मुखं जिह्वां ग्रीवाश्च कीर्कसाः ।
 त्वचा प्रावृत्त्य सर्वं तत् संधा समदधानमही ॥ १५ ॥
- यत्तच्छरीरमशयत् संधया संहितं महत् ।
 येनेदमथ रोचते को अस्मिन् वर्णमाभरत् ॥ १६ ॥
- सर्वे देवा उपाशिचन् तदजानाद् बधूः सती ।
 ईशा वशस्य या जाया सास्मिन् वर्णमाभरत् ॥ १७ ॥
- यदा त्वष्टा व्यतृणत् पिता त्वष्टुर्य उत्तरः ।
 गृहं कृत्वा मर्त्यं देवाः पुरुषमाविशन् ॥ १८ ॥
- स्वप्नो वै तन्दीर्घिर्नृतिः पाप्मानो नाम देवताः ।
 जरा खालेत्यं पालित्यं शरीरमनु प्राविशन् ॥ १९ ॥
- स्तेयं दुष्कृतं वृजिनं सत्यं यज्ञो यशो बृहत् ।
 बलं च क्षत्रमोजश्च शरीरमनु प्राविशन् ॥ २० ॥ { २३ }
- भूतिश्च वा अभूतिश्च रातयोऽरातयश्च याः ।
 दुष्श्च सर्वास्तृष्णाश्च शरीरमनु प्राविशन् ॥ २१ ॥
- निन्दाश्च वा अनिन्दाश्च यच्च हन्तेति नेति च ।
 शरीरं श्रद्धा दक्षिणा श्रद्धा चानु प्राविशन् ॥ २२ ॥

विद्याश्च वा अविद्याश्च यच्चान्यदुपदेश्यम् ।
 शरीरं ब्रह्म प्राविशद्वचः सामाथो यजः ॥ २३ ॥
 आनन्दा मोक्षाः प्रमुदोऽभीमोदमुदश्च ये ।
 इसो नरिष्टा नृत्तानि शरीरमनु प्राविशन् ॥ २४ ॥
 आलापाश्च प्रलापाश्चाभीलापलपश्च ये ।
 शरीरं सर्वं प्राविशन्नायुजः प्रयुजो युजः ॥ २५ ॥
 प्राण्यापानौ चक्षुः श्रोत्रमाक्षितिश्च क्षितिश्च या ।
 व्यानोदानौ वाङ्मनः शरीरेण त इयन्ते ॥ २६ ॥
 आशिषश्च प्रशिषश्च संशिषो विशिषश्च याः ।
 चित्तानि सर्वं संकल्पाः शरीरमनु प्राविशन् ॥ २७ ॥
 आस्त्रेयीश्च वास्तेयीश्च त्वरणाः कृपयाश्च याः ।
 गुह्याः शुक्रा स्थूला अपस्ता बीभत्सावसादयन् ॥ २८ ॥
 अस्थि कृत्वा समिधं तद्विष्टापो असादयन् ।
 रेतः कृत्वाज्यं देवाः पुरुषमाविशन् ॥ २९ ॥
 या आपो याश्च देवता या विराड् ब्रह्मणा सह ।
 शरीरं ब्रह्म प्राविशच्छरीरेऽर्जि प्रजापतिः ॥ ३० ॥
 सूर्यश्चक्षुर्वातः प्राणं पुरुषस्य वि भेजिरे ।
 अथास्येतरमात्मानं देवाः प्रायच्छन्मयं ॥ ३१ ॥
 तस्माद् वै विद्वान् पुरुषमिदं ब्रह्मेति मन्यते ।
 सर्वा ह्यस्मिन् देवता गावो गोष्ठहवासते ॥ ३२ ॥
 प्रथमेन प्रमारेण्यं त्रेधा विवृह वि गच्छति ।
 अद एकेन गच्छत्यद एकेन गच्छतीहैकेन नि षेवते ॥ ३३ ॥
 अप्सु स्तीमासु वृद्धासु शरीरमन्तरा हितम् ।
 तस्मिच्छवोऽध्यन्तरा तस्माच्छवोऽध्युच्यते ॥ ३४ ॥ २४ } [४।२]
 ॥ ३ ॥

अपिः—काङ्कायनः ॥ देवता—अर्जुनिः ॥ छन्दः—१ सप्तपदा विराट्

शक्वरी; २, ५—८, १०, १२, १३, १८—२१ अतुष्टुपु; ३ परोष्णिक्;
४ उष्णिग्बृहतीगर्भा परात्रिष्टुपु षट्पदाऽतिजगती; ९, ११, १४, २३,
२६ पद्यापङ्क्तिः; १५, २२, २४, २५ सप्तपदा शक्वरी; १७ पञ्चपदा

विराडुपरिष्ठाज्योतिस्त्रिष्टुपु; १७ त्रिपदा गायत्री ॥

ये बाहवो या हर्षवो धन्वनां वीर्याणि च ।

असीन् परशूनायुधं चित्ताकूतं च यद्धृदि ।

सर्वं तद्वर्तुदे त्वमभिन्नैभ्यो ह्यो कुरुदारांश्च प्र दर्शय ॥ १ ॥

उत्तिष्ठत सं नष्टध्वं मित्रा देवजना युयम् ।

सदृष्टा गुप्ता वः सन्तु या नो मित्राण्यवर्तुदे ॥ २ ॥

उत्तिष्ठतमा रमेथामादानसंदानाभ्याम् ।

अमित्राणां सेना अभि धत्तमवर्तुदे ॥ ३ ॥

अवर्तुदिनां यो देव ईशानश्च न्यवर्तुदिः ।

याभ्यामन्तरिक्षमावृतमियं च पृथिवी मही ।

ताभ्यामिन्द्रमेदिभ्यामहं जितमन्वैमि सेनया ॥ ४ ॥

उत्तिष्ठ त्वं देवजनावर्तुदे सेनया सह ।

अञ्जजमित्राणां सेना भोगेभिः परि वारय ॥ ५ ॥

सप्त जातान् न्यवर्तुद उदाराणां समीक्षयन् ।

तेभिष्ट्वमाज्यं द्रुते सर्वैरुत्तिष्ठ सेनया ॥ ६ ॥

प्रतिष्ठानाश्रुमुखी कृधुकर्ष्या च क्रोशतु ।

विकेशी पुरुषे हते रदिते अवर्तुदे तव ॥ ७ ॥

संकर्षन्ती कुरुकरं मनसा पुत्रमिच्छन्ती ।

पतिं भ्रातरमात् स्वान् रदिते अवर्तुदे तव ॥ ८ ॥

अजिक्लवा जाष्कमदा गृध्राः ह्येनाः पतत्रिणः ।

ध्वाङ्क्षाः शकुनयस्तृप्यन्स्वमित्रेषु समीक्षयन् रदिते अवर्तुदे तव ॥ ९ ॥

अथो सर्वं आपहं माक्षिका तृप्यतु क्रिमिः ।

पौरुषेयेऽधि कुर्यापे रदिते अवर्तुदे तव ॥ १० ॥ { २५ }

आ गृह्णति सं बृहत् प्राण्यापानान् न्यर्बुदे ।

निवाशा घोषाः सं यन्त्वमित्रेषु समीचयन् रदिते अर्बुदे तव ॥ ११ ॥

उद् वेपथ सं विजन्तां भियामित्रान्सं सृज ।

उरुग्राहैर्बाहुकैर्विध्यामित्रान् न्यर्बुदे ॥ १२ ॥

मुह्यन्स्वेषां बाहवाश्चित्ताकुतं च यद्भुदि ।

मेषामुच्छेषि किं चन रदिते अर्बुदे तव ॥ १३ ॥

प्रतिघ्नानाः सं धावन्तूरः पटरावाघ्नानाः ।

अघारिणीर्विकेदयो रुदस्यः पुरुषे हते रदिते अर्बुदे तव ॥ १४ ॥

अन्वतीरप्सरसो रूपका उतार्बुदे ।

अन्तःपात्रे रेरिहतीं रिशां दुर्णिहि षैषिणीम् ।

सर्वास्ता अर्बुदे त्वममित्रेष्वो दृशे कुरुदारांश्च प्र दर्शय ॥ १५ ॥

खट्वरेऽभिचङ्क्रमां खर्विकां खर्ववासिनीम् ।

य उदारा अन्तर्हिता गन्धर्वाप्सरसश्च ये । सर्पा इतरजना रक्षसि ॥ १६ ॥

चतुर्दंष्ट्रान्छयावदतः कुम्भमुष्कां असृङ्मुखान् ।

स्वभ्यसा ये चोद्भ्यसाः ॥ १७ ॥

उद् वेपथ त्वमर्बुदेऽमित्राणाममूः सिचः ।

जयांश्च जिष्णुश्चामित्राञ्जघतामिन्द्रमेदिनौ ॥ १८ ॥

प्रबलिनो मृदितः शयां हतोऽमित्रो न्यर्बुदे ।

अग्निजिह्वा धूमशिखा जयन्तीर्यन्तु सेनया ॥ १९ ॥

तयार्बुदे प्रणुत्तानामिन्द्रो हन्तु वरवरम् ।

अमित्राणां शचीपतिर्मांसीषां मोचि कदचन ॥ २० ॥ { २१ }

उत्केलन्तु हृदयान्यूर्ध्वः प्राण उर्वीषतु ।

शौष्कास्यमनु वर्तताममित्रान् मोत मित्रिणः ॥ २१ ॥

ये च धीरा ये चाधीराः पराञ्चो बधिराश्च ये ।

तमसा ये च तपरा अथो बस्ताभिवासिनः ।

सर्वास्ता अर्बुदे त्वममित्रेष्वो दृशे कुरुदारांश्च प्र दर्शय ॥ २२ ॥

अर्बुदिश्च त्रिषन्धश्चामित्रान् नो वि विंश्यताम् ।

यथैषामिन्द्र वृत्रदृष्टुं हनानां शचीपतेऽमित्राणां सहस्रशः ॥ २३ ॥

वनस्पतीन् वानस्पत्यानोषधीकृत वीरुषः ।

गन्धर्वांसुरसः सर्पान् देवान् पुण्यजनान् पितॄन् ।

सर्वास्तौ अर्बुदे त्वममित्रेभ्यो दृशे कुरुदारांश्च प्र दर्शय ॥ २४ ॥

ईशां वो मरुतो देव आदित्यो ब्रह्मणस्पतिः ।

ईशां व इन्द्रश्चामिश्रं धाता मित्रः प्रजापतिः ।

ईशां व श्रद्धयश्चक्रमित्रेषु समीचयन् रदिते अर्बुदे तव ॥ २५ ॥

तेषां सर्वेषामीशाना उत्तिष्ठत सं नद्यध्वं मित्रा देवजना युयम् ।

इमं संग्रामं संजित्य यथालोकं वि तिष्ठध्वम् ॥ २६ ॥ { २७ } [५१]

॥ १० ॥

अधिः—मृगक्षिपः ॥ देवता—त्रिषन्धिः ॥ छन्दः—१ विराट् पथ्याबुहती;

२ षट्पदा त्रिष्टुप्गर्भाऽतिजगती; ३ विराडास्तारपङ्क्तिः; ४ विराडनुष्टुप्;

५—७, १०, ११, १४, १५, १८—२०, २३, २४ अनुष्टुप्;

८ विराट् त्रिष्टुप्; ९ पुरोविराट् पुरस्ताज्ज्योतिस्त्रिष्टुप्; १२ पञ्च-

पदा पथ्यापङ्क्तिः; १३ षट्पदा जगती; १६ षट्पदा ककुम्भ-

नुष्टुप्त्रिष्टुप्गर्भा शक्वरी; १७ पथ्यापङ्क्तिः; २१ त्रिपदा

गायत्री; २२ विराट् पुरस्ताद् बुहती; २५ ककुम्भ

[उष्णिक्]; २६ प्रस्तारपङ्क्तिः ॥

उत्तिष्ठत सं नद्यध्वमुदाराः केतुभिः सह ।

सर्पा इतरजना रक्षांस्यमित्राननु भावत ॥ १ ॥

ईशां वो वेदराज्यं त्रिषन्धे अरुणैः केतुभिः सह ।

ये अन्तरिक्षे ये दिवि पृथिव्या ये च मानवाः ।

त्रिषन्धेस्ते चेतसि दुर्यामान् उपासताम् ॥ २ ॥

अथोमुखाः सूचीमुखा अथो विकङ्कतीमुखाः ।

कृष्णाहो वातरंहसा संजन्स्वमित्रान् वज्रेण त्रिषन्धिनः ॥ ३ ॥

अन्तर्धेहि जातवेद आदित्य कुर्यापं बहु ।
 त्रिषन्धेरियं सेना सुहितास्तु मे वशं ॥ १४ ॥
 उत्तिष्ठ त्वं देवजनार्द्धदे सेनया सह ।
 अयं बलिव आहुतस्त्रिषन्धेराहुतिः प्रिया ॥ १५ ॥
 शितिपदी सं घृतु शरव्ये^३ यं चतुष्पदी ।
 कृत्येऽमित्रेभ्यो भव त्रिषन्धेः सह सेनया ॥ १६ ॥
 धुमाक्षी सं पततु कृधुकर्षी च क्रोशतु ।
 त्रिषन्धेः सेनया जिते अरुणाः सन्तु केतवः ॥ १७ ॥
 अवापन्तां पक्षिणो ये वयांस्यन्तरिक्षे दिवि ये चरन्ति ।
 आपदे मक्षिकाः सं रभन्तामामादो गृध्राः कुर्यापे रदन्ताम् ॥ १८ ॥
 यामिन्द्रेण संधां समधत्था ब्रह्मणा च बृहस्पते ।
 तथाहमिन्द्रसंधया सर्वांन् देवानिह हुं व हतो जयत मामुतः ॥ १९ ॥
 बृहस्पतिराङ्गिरस ऋषयो ब्रह्मसंशिताः ।
 असुरचयणं वधं त्रिषन्धि दिव्याश्रयन् ॥ १० ॥ { २८ }
 येनासौ गुप्त आदित्य उभाविन्द्रश्च तिष्ठतः ।
 त्रिषन्धि देवा अभजन्तौजसे च बलाय च ॥ ११ ॥
 सर्वाँल्लोकान्समजयन् देवा आहुत्यानया ।
 बृहस्पतिराङ्गिरसो वज्रं यमसिञ्चतासुरचयणं वधम् ॥ १२ ॥
 बृहस्पतिराङ्गिरसो वज्रं यमसिञ्चतासुरचयणं वधम् ।
 तेनाहममूं सेनां नि लिम्पामि बृहस्पतेऽमित्रान् हन्म्योजसा ॥ १३ ॥
 सर्वे देवा अत्यायन्ति ये अश्रन्ति वषट्कृतम् ।
 इमां जुषध्वमाहुतिमितो जयत मामुतः ॥ १४ ॥
 सर्वे देवा अत्यायन्तु त्रिषन्धेराहुतिः प्रिया ।
 संधां महतीं रक्षत ययाग्रे असुरा जिताः ॥ १५ ॥

वायुरमित्राणामिष्वप्राययान्चतु ।

इन्द्र एषां बाहून् प्रति अनक्तु मा शकन् प्रतिधामिषुम् ।

आदिष्य एषामस्रं वि नाशयतु चन्द्रमा युतामगतस्य पन्थाम् ॥ १६ ॥

यदि प्रेयुर्देवपुरा ब्रह्म वरमायि चक्रिरे ।

तनुपानं परिपार्य कृण्वाना यदुपोचिरे सर्वं तदरसं कृधि ॥ १७ ॥

क्रव्यादानुवर्तयन् मृत्युना च पुरोहितम् ।

त्रिषन्धे ग्रेहि सेनया जयमित्रान् प्र पथस्व ॥ १८ ॥

त्रिषन्धे तमसा त्वममित्रान् परि वारय ।

पुषडाज्यप्रणुत्तानां मामीषां मोचि कश्चन ॥ १९ ॥

शित्तिपदी सं पतस्वमित्राणाममूः सिचः ।

मुह्यन्स्वयामूः सेनां अमित्राणां न्यर्बुदे ॥ २० ॥ { २१ }

मूढा अमित्रा न्यर्बुदे जह्येषां वरवरम् । अनया जहि सेनया ॥ २१ ॥

यश्च कवची यश्चाकवचोऽमित्रो यश्चाज्मनि ।

क्यापाशैः कवपाशैरज्मनामिहतः शयाम् ॥ २२ ॥

ये वर्मिणो वेऽवर्माणो अमित्रा ये च वर्मिणः ।

सर्वास्ता अर्बुदे हतान्छ्वानोऽदन्तु भूम्याम् ॥ २३ ॥

ये रथिनो ये अरथा असादा ये च सादिनः ।

सर्वानदन्तु तान् हतान् गृध्राः श्येनाः पतत्रिणः ॥ २४ ॥

सहस्रकुण्वाप शेतामामित्रा सेनां समरे वधानाम् ।

विविद्धा ककजाकृता ॥ २५ ॥

मर्माविधं रोहवतं सुपर्णैरदन्तु दुश्चितं मृडितं शयानम् ।

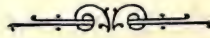
य इमां प्रतीचीमाहुतिममित्रो नो युयुत्सति ॥ २६ ॥

यां देवा अनुतिष्ठन्ति यस्या नास्ति विराधनम् ।

तयेन्द्रो हन्तु वृत्रहा वज्रेण त्रिषन्धिना ॥ २७ ॥ { ३० } [५।२]

॥ इत्येकादशं काण्डम् समाप्तम् ॥

अथ द्वादशं कारणम्

॥ १ ॥

अधिः—अथर्वा ॥ देवता—भूमिः ॥ छन्दः—१, ३, १७, २६, ३१, ५५,
 ६० त्रिष्टुप्; २ भुरिक् त्रिष्टुप्; ४—६, १०, ३८ षट्पदा जगती,
 ७ प्रस्तार पङ्क्तिः; ८, ११ षट्पदा विराडष्टिः; ९ परानुष्टुप् त्रिष्टुप्;
 १२, १३, १५, ३७ पञ्चपदा शक्वरी; १४ महावृहती; १६, २१
 साम्नी त्रिष्टुप्; १८ षट्पदा त्रिष्टुबनुष्टुब्गर्भातिशक्वरी; १९ उरो-
 बृहती; २० विराडुरोबृहती; २२ षट्पदा विराडतिजगती;
 २३ पञ्चपदा विराडतिजगती; २४ पञ्चपदानुष्टुब्गर्भा जगती;
 २५ सप्तपदोष्णिगनुष्टुब्गर्भा शक्वरी; २६—२८, ३३,
 ३५, ३६, ४०, ५०, ५४, ५६, ५६, ६३ अनुष्टुप्;
 ५३ पुरोवार्हतानुष्टुप्; ३० [त्रिपदा] विराड् गायत्री;
 ३२ पुरस्ताड्योतस्त्रिष्टुप्; ३४ षट्पदा त्रिष्टुबृहती-
 गर्भातिजगती; ३६ विपरीतपादलक्ष्मा पङ्क्तिः;
 ४१ षट्पदा कुकुम्भती शक्वरी; ४२ स्वराडनुष्टुप्;
 ४३ विराडास्तारपङ्क्तिः; ४४, ४५, ४९
 जगती; ४६ षट्पदाऽनुष्टुब्गर्भा पराशक्वरी;
 ४७ षट्पदोष्णिगनुष्टुब्गर्भा परातिशक्वरी;
 ४८ पुरोऽनुष्टुप् त्रिष्टुप्; ५१ षट्पदा-
 ऽनुष्टुब्गर्भा कुकुम्भती शक्वरी ५२ पञ्च-
 पदाऽनुष्टुब्गर्भा परातिजगती; ५७ पुरो-

तिजागता जगती; ५८ पुरस्ताद् ब्रह्मती;

६१ पुरोवार्हता त्रिष्टुप्; ६२ परा

विराट् (?; निचृत्) त्रिष्टुप् ॥

सत्यं बृहदृतमुग्रं दीक्षा तपो ब्रह्म यज्ञः पृथिवीं धारयन्ति ।
 सा नो भूतस्य भव्यस्य वरन्युरुं लोकं पृथिवी नः कृणोतु ॥ १ ॥
 अंसबाधं मध्यतो मानवानां यस्या उद्वतः प्रवतः समं बहु ।
 नानावीर्यां ओषधीर्यां बिभर्ति पृथिवी नः प्रथतां राध्यतां नः ॥ २ ॥
 यस्यां समुद्र उत सिन्धुरापो यस्यामन्नं कृष्टयः संबभूवुः ।
 यस्यामिदं जिन्वति प्राणदेजत् सा नो भूमिः पूर्वपथे दधातु ॥ ३ ॥
 यस्याश्चतस्रः प्रदिशः पृथिव्या यस्यामन्नं कृष्टयः संबभूवुः ।
 या बिभर्ति बहुधा प्राणदेजत् सा नो भूमिर्गोष्वप्यन्नं दधातु ॥ ४ ॥
 यस्यां पूर्वं पूवजना विचक्रिरे यस्यां देवा असुरानभ्यवर्तयन् ।
 गवामश्वानां वयंसश्च विष्टा अगं वर्चः पृथिवी नो दधातु ॥ ५ ॥
 विश्वंभरा वसुधानीं प्रतिष्ठा हिरण्यवचा जगतो निवेशनी ।
 वैश्वानरं बिभर्ती भूमिर्मिमिन्द्रश्चक्षमा द्रविणे नो दधातु ॥ ६ ॥
 वां रक्षन्त्यस्वप्ना विश्वदानीं देवा भूमिं पृथिवीमप्रमादम् ।
 सा नो मधु प्रियं दुहामथो उच्चतु वर्चसा ॥ ७ ॥
 यार्णवेऽर्षि सलिलमग्र आसीद् यां मायाभिर्नवचरन् मनीषिणः ।
 यस्या हृदयं परमे व्योमन्सत्येनावृतममृतं पृथिव्याः ।
 सा नो भूमिस्त्रिष्वि बलं राष्ट्रे दधातुत्तमे ॥ ८ ॥
 यस्यामापः परिचराः समानीरहोरात्रे अप्रमादं चरन्ति ।
 सा नो भूमिर्भूरिधारा पयो दुहामथो उच्चतु वर्चसा ॥ ९ ॥
 यामग्निनावमिमातां विष्णुर्धस्यां विचक्रमे ।
 इन्द्रो यां चक्र आत्मनैऽनमित्रां शचीपतिः ।
 सा नो भूमिर्वि सृजतां माता पुत्राय मे पयः ॥ १० ॥ {१}

गिरयस्ते पर्वता हिमवन्तोऽरण्यं ते पृथिवि स्योनमस्तु ।
 बभ्रुं कृष्णां रोहिणीं विश्वरूपां ध्रुवां भूमिं पृथिवीमिन्द्रगुप्ताम् ।
 अजीतोऽहो जज्ञतोऽध्यष्टां पृथिवीमहम् ॥ ११ ॥
 यत् ते मध्यं पृथिवि यच्च नभ्यं यास्त ऊर्जस्तन्वः संबभूवुः ।
 तासु नो धेह्यभि नः पवस्व माता भूमिः पुत्रो अहं पृथिव्याः ।
 पर्जन्यः पिता स उ नः पिपतु ॥ १२ ॥
 यस्यां वेदिं परिगुह्यन्ति भूम्यां यस्यां यज्ञं तन्वते विश्वकर्माणः ।
 यस्यां मीयन्ते स्वरवः पृथिव्यामूर्ध्वाः शुक्रा आहुः स्याः पुरस्तात् ।
 सा नो भूमिर्वर्धयद् वर्धमाना ॥ १३ ॥
 यो नो द्वेषत् पृथिवि यः पृतन्याद् योऽभिदासात्मनसा यो वधेन ।
 तं नो भूमे रन्धय पूर्वकृत्वरि ॥ १४ ॥
 त्वज्जातास्त्वयि चरन्ति मर्त्यास्त्वं विभर्षि द्विपदस्वं चतुष्पदः ।
 त्वेमे पृथिवि पञ्च मानवा येभ्यो ज्योतिरमृतं मर्त्येभ्य उद्यन्सूयो
 रभिमिरातनोति ॥ १५ ॥
 ता नः प्रजाः सं दुहतां समग्रा वाचो मधु पृथिवि धेहि मह्यम् ॥ १६ ॥
 विश्वस्वं मातरमोषधीनां ध्रुवां भूमिं पृथिवीं धर्मया धृताम् ।
 शिवां स्योनामनु चरेम विश्वा ॥ १७ ॥
 महत् सधस्थं महती बभूविथ महान् वेगं एजथुर्वेपथुधे ।
 मह्यस्त्वेन्द्रो रक्षत्यप्रमादम् ।
 सा नो भूमे प्र रौचय हिरण्यस्वेव संहशि मा नो द्विषत् कश्चन ॥ १८ ॥
 अग्निभूम्यामोषधीष्वग्निमापो विभ्रत्याग्निरश्मसु ।
 अग्निरन्तः पुरुषेषु गोवश्वेष्वग्नयः ॥ १९ ॥
 अग्निर्दिव आ तपत्यग्नेर्देवस्योर्ध्वन्तरिक्षम् ।
 अग्निं मतीस इक्षते हव्यबाहं घृतप्रियम् ॥ २० ॥ { २ }
 अग्निवासाः पृथिव्यसितज्जुस्त्विषीमन्तं संशितं मा कृणोतु ॥ २१ ॥

भूम्यां देवेभ्यो ददति यज्ञं हव्यमरंकृतम् ।

भूम्यां मनुष्या जीवन्ति स्वध्याजेन मर्याः ।

सा नो भूमिः प्राणमायुर्दधातु जरदष्टि मा पृथिवी कृणोत ॥ २२ ॥

यस्ते गन्धः पृथिवि संवभूवः यं विभ्रत्योषधयो यमापः ।

यं गन्धर्वा अप्सरसश्च भेजिरे तेन मा सुरभि कृणु मा नो

द्विषत कश्चन

॥ २३ ॥

यस्ते गन्धः पुष्करमाविवेश यं सज्जु सूर्याया विवाहे ।

भमर्याः पृथिवि गन्धमग्रे तेन मा सुरभि कृणु मा नो

द्विषत कश्चन

॥ २४ ॥

यस्ते गन्धः पुरुषेषु स्त्रीषु पुंसु भगो रुचिः ।

यो जश्वेषु वीरेषु यो मृगेषूत हस्तिषु ।

कन्यायां वर्चो यद् भूमे तेनास्मा अपि सं सज्ज मा नो

द्विषत कश्चन

॥ २५ ॥

शिला भूमिरश्मा पांसुः सा भूमिः संपृता धृता ।

तस्यै हिरण्यवक्षसे पृथिव्या अकरं नमः

॥ २६ ॥

यस्यां वृक्षा वानस्पत्या भ्रुवास्तितष्ठन्ति विश्वहा ।

पृथिवीं विश्वधायसं धृतामृच्छावदामसि

॥ २७ ॥

उदीराणा उतासीनास्तितष्ठन्तः प्रकामन्तः ।

पद्भ्यां दक्षिणसव्याभ्यां मा व्यथिष्महि भूम्याम्

॥ २८ ॥

विमृग्वरीं पृथिवीमा वदामि चमां भूमि ब्रह्मणा वावृधानाम् ।

ऊर्जं पुष्टं विभ्रतीमब्रह्माणं घृतं त्वाभि नि र्षीदेम भूमे

॥ २९ ॥

शुद्धा न आपस्तन्वे चरन्तु यो नः सेदुरप्रिये तं नि दध्मः ।

एवित्रेण पृथिवि मोत् पुनामि

॥ ३० ॥ { ३ }

यास्ते प्राचीः प्रदिशो या उदीचीयास्ते भूमे अधराद् याश्च पश्चात् ।

स्योनास्ता मद्यं चरते भवन्तु मा नि पसं भुवने विश्वियाणः ॥ ३१ ॥

मा नः पश्चान्मा पुरस्ताद्भुदिष्टा मोत्तरादधरादुत ।
 स्वस्ति भूमे नो भव मा विदन् परिपन्थिना वरीयो
 वावया वधम् ॥ ३२ ॥
 वावत् तेऽभि विपश्यामि भूमे सूर्येण मेदिना ।
 तावन्मे चक्षुर्मा मेष्टोत्तरामुत्तरां समां ॥ ३३ ॥
 यच्छ्रुपानः पर्यावर्ते दक्षिणं सव्यमभि भूमे पार्श्वम् ।
 उत्तानास्त्वा प्रतीचीं यत् पृथ्वाभेरधिशेमहे ।
 मा हिंसीस्तत्र नो भूमे सर्वस्य प्रतिशीतिरि ॥ ३४ ॥
 यत् ते भूमे विखनाभि क्षिप्रं तदपि रोहतु ।
 मा ते मम विमृग्वरि मा ते हृदयमर्पिपम् ॥ ३५ ॥
 ग्रीष्मस्ते भूमे वृषाणि शरद्वेमन्तः शिशरो वसन्तः ।
 ऋतवस्ते विहिता हायनरिहोरात्रे पृथिवी न दुहाताम् ॥ ३६ ॥
 यापं सपं विजमाना विमृग्वरी यस्यामासन्नमयो ये अप्सवन्तः ।
 यरा दस्युन् ददती देवपीयूनिन्द्रं वृणाना पृथिवी न वृत्रम् ।
 शक्राय दधे वृषभाय वृष्ये ॥ ३७ ॥
 यस्यां सदोहविधाने यूपो यस्यां निमीयते ।
 जज्ञाणो यस्यामर्चन्त्यग्निभिः सामना यजुर्विदः ।
 युज्यन्ते यस्यामृत्विजः सोममिन्द्राय पातवे ॥ ३८ ॥
 यस्यां पूर्वं भूतकृत ऋषयो गा उदानुचुः ।
 सप्त सप्त्रेण वेधसां यज्ञेन तपसा सह ॥ ३९ ॥
 सा नो भूमिरा दिशतु यद्धनं कामयामहे ।
 भगो अन्नुप्रयुक्क्रामिन्द्र एतु पुरोगवः ॥ ४० ॥ { ४ }
 यस्यां गायन्ति नृत्यन्ति भूम्यां मर्यां व्यैलबाः ।
 युष्यन्ते यस्यामाक्रन्दो यस्यां वदति दुन्दुभिः ।
 सा नो भूमिः प्र शुदतां सपरानासपत्नं मा पृथिवी कृणोतु ॥ ४१ ॥

यस्यामन्नं ब्रूहि यवौ यस्यां हमाः पञ्च कृष्टयः ।

भूम्यै पर्जन्यपत्न्यै नमोऽस्तु वर्षमेदसे ॥ ४२ ॥

यस्याः पुरो देवकृताः क्षेत्रे यस्यां विकुर्वते ।

प्रजापतिः पृथिवीं विश्वगर्भां माशां माशां रण्यां नः कृणोतु ॥ ४३ ॥

निषिं विश्रंती बहुधा गुहा वसु मणिं हिरण्यं पृथिवी ददातु मे ।

वसूनि नो वसुदा रासमाना देवी दधातु सुमनस्यमाना ॥ ४४ ॥

जनं विश्रंती बहुधा विवाचसं नानाधर्माणं पृथिवी यथौकसम् ।

सहस्रं चारा द्रविणस्य मे दुहां ध्रुवेव धेनुरनपस्फुरन्ती ॥ ४५ ॥

यस्तं सपौ वृश्चिक्स्तुष्टदंशमा हेमन्तजन्त्रो भृमलो गुहा शयं ।

क्रिमिर्जिन्वत् पृथिवि यद्यदेजति प्रावृषि तन्नः सन्मोष सपद्
यच्छिवं तेन नो मृड ॥ ४६ ॥

ये ते पन्थानो बहवो जनायना रथस्य वस्मानंसश्च यातवे ।

यैः संचरन्त्युभयं भद्रपापास्तं पन्थानं जयेमानमिन्नमतस्करं
यच्छिवं तेन नो मृड ॥ ४७ ॥

मत्वं विश्रंती गुरुभृद् भद्रपापस्य विश्वं तितिक्षुः ।

चराहेण पृथिवी संविदाना सूकराय वि जिहीते मुगाय ॥ ४८ ॥

ये त आरण्याः पशवो मुगा वनं हिताः सिंहा व्याघ्राः पुरुषादश्चरन्ति ।

उलं वृकं पृथिवि दुष्कुनामित ऋक्षीकां रक्षो अप बाधयास्मत् ॥ ४९ ॥

ये गन्धर्वा अप्सरसो ये चारायाः किमीदिनः ।

पिशाचान्सर्वं रक्षोसि तानस्मद् भूमे यावय ॥ ५० ॥ { ५ }

यां द्विपादः पक्षिणः संपतन्ति हंसाः सुपर्णाः शकुना वयंसि ।

यस्यां वातो मातरिष्वेतं रजोसि कुण्वंश्च यावयश्च वृक्षान् ।

वातस्य प्रवासुप्रवामनु वात्यर्चिः ॥ ५१ ॥

यस्यां कृष्णमरुणं च संहिते अहोरात्रे विहिते भूम्यामधि ।

वर्षेण भूमिः पृथिवी वृतावृता सा नो दधातु भद्रया प्रिये

धासनिधामनि ॥ ५२ ॥

षौचं म हृदं पृथिवी चान्तरिक्षं मे व्यचः ।
 अग्निः सूर्य आपो मेधा विधे देवाश्च सं ददुः ॥ ५३ ॥
 अहमस्मि सहमान उत्तरो नाम भूम्याम् ।
 अभीषाढास्मि विश्वाषाढाशामाशा विषासहिः ॥ ५४ ॥
 अदो यद् देवि प्रथमाना पुरस्ताद् देवैरुक्ता व्यसर्पो महित्वम् ।
 आ त्वा सुभूतमविशत् तदानीमकल्पयथाः प्रदिशश्चतस्रः ॥ ५५ ॥
 ये ग्रामा यदरयं याः सुभा अधि भूम्याम् ।
 ये संग्रामाः समितयस्तेषु चारु वदेम ते ॥ ५६ ॥
 अश्व इव रजो दुधुवे वि तान् जनान् य आचियन् पृथिवीं यादजायत ।
 मन्द्राग्नेर्वरो भुवनस्य गोपा वनस्पतीनां गृभिरोषधीनाम् ॥ ५७ ॥
 यद् वदामि मधुमेव तद् वदामि यदीक्षे तद् वनन्ति मा ।
 त्विषीमानस्मि जूतिमानवान्यान् हन्मि दोधतः ॥ ५८ ॥
 शन्तिवा सुरभिः स्योना कीलालोधनी पयस्वती ।
 भूमिरधि ब्रवीतु मे पृथिवी पयसा सह ॥ ५९ ॥
 यामन्वैच्छद्द्विषा विश्वकर्मान्तरण्यवे रजसि प्रविष्टाम् ।
 भुजिष्यं पात्रं निहितं गुहा यदाविभोगं अभवन्मातृमद्भयः ॥ ६० ॥
 त्वमस्यावपनी जनानामदितिः कामदुषा पप्रथाना ।
 यत् त ऊनं तत् त आ पूरयाति प्रजापतिः प्रथमजा ऋतस्य ॥ ६१ ॥
 उपस्थास्ते अनमीवा अयचमा अस्मभ्यं सन्तु पृथिवि प्रसूताः ।
 दीधं न आयुः प्रतिबुध्यमाना वयं तुभ्यं बलिहृतः स्याम ॥ ६२ ॥
 भूमे मातृनि धेहि मा भद्रया सुप्रतिष्ठितम् ।
 सीवदाना दिवा कवे श्रियां मा धेहि भूम्याम् ॥ ६३ ॥ { ६ } [१११]

॥ २ ॥

अभिः—भृगुः ॥ देवता—अग्निः, मन्त्रोक्ताः, २१—३३ मृत्युः ॥

वन्दः—१, ४, १०, ११, २१—३३, ५३ त्रिष्टुप्, २, ५, १२—१५,

१७, १९, २०, ३४—३६, ३८, ३९, ४१, ४३, ५१, ५४

अनुष्टुप्; ३ आस्तारपङ्क्तिः; ६ भुरिगार्धी पङ्क्तिः; ७, ४५ जगती;

८, ४८, ४९ भुरिक् त्रिष्टुप्; ९ अनुष्टुप्गर्भा विपरीतपादलक्ष्मा

पङ्क्तिः; १६ ककुम्भती परावृत्त्यनुष्टुप्; १८ निचृदनुष्टुप्;

३७ पुरस्ताद् बृहती; ४० पुरस्ताद् ककुम्भत्यनुष्टुप्;

४२ त्रिपदा भुरिगार्धी गायत्री; ४४ द्विपदाऽऽची

बृहती; ४६ द्विपदा साम्नी त्रिष्टुप्; (४२, ४४,

४६ एकावसाना); ४७ पञ्चपदा बार्हत-

वैराजगर्भा जगती; ५० उपरिष्ठाद् विराड्

बृहती; ५२ पुरस्ताद् विराड् बृहती;

५५ बृहतीगर्भा त्रिष्टुप् ॥

नडमा रोह न ते अत्र लोक इदं सीसं भागधेयं त एहि ।

यो गोषु यक्ष्मः पुरुषेषु यक्ष्मस्तेन खं प्राकमधराड् परेहि ॥ १ ॥

अवशंसदुःशंसाभ्यां करेणानुकरेण च ।

यक्ष्मं च सर्वं तेनेतो मृत्युं च निरजामसि ॥ २ ॥

निरितो मृत्युं निश्नैति निररातिमजामसि ।

यो नो द्वेष्टि तमद्वयमे अक्रव्याद् यमु द्विभस्तमु ते प्र सुवामसि ॥ ३ ॥

यद्यग्निः क्रव्याद् यदि वा व्याघ्र ह्रमं गोष्ठे प्रविशेनान्योकाः ।

तं माषाव्यं कृत्वा प्र हिणोमि दूरं स गच्छत्वसुषदोऽप्यग्नीन् ॥ ४ ॥

यत् त्वा क्रुद्धाः प्रचकुर्मन्युना पुरुषे मृते ।

सुकल्पमग्ने तत् स्वया पुनस्त्वोर्दीपयामसि ॥ ५ ॥

पुनस्त्वादित्या रुदा वसवः पुनर्ब्रह्मा वसुनीतिरग्ने ।

पुनस्त्वा ब्रह्मणस्पतिराधाद् दीर्घायुस्वायं शतशारदाय ॥ ६ ॥

यो अग्निः क्रव्यात् प्रविशेशं नो गृहमिमं पश्यन्नितरं जातवेदसम् ।

तं हरामि पितृयज्ञाय दूरं स धर्ममिन्धां परमे सधस्थे ॥ ७ ॥

क्रव्यादग्निं प्र हिणोमि दूरं यमराज्ञो गच्छतु रिप्रवाहः ।

इहायमितरो जातवेदा देवो देवेभ्यो हव्यं वहतु प्रजानन् ॥ ८ ॥

क्रव्यादमग्निमिषितो हरामि जनान् इहन्तं वज्रेण मृत्युम् ।
 नि तं शास्मि गार्हपत्येन विद्वान् पितॄणां लोके अपि भागो अस्तु ॥ ९ ॥
 क्रव्यादमग्निं शशमानमुक्थ्यं प्र हिणोमि पृथिभिः पितृयाणैः ।
 मा देवयानैः पुनरा गा अन्नैवैधे पितॄषु जागृहि त्वम् ॥ १० ॥ { ७ }
 समिन्वते संकसुके स्वस्तये शुद्धा भवन्तः शुचयः पावकाः ।
 जहाति रिप्रमत्येन एति समिद्धो अग्निः सुपुना पुनाति ॥ ११ ॥
 देवो अग्निः संकसुको दिवस्पृष्टान्यारुहत् ।
 मुच्यमानो निरेणसोऽमोऽगस्मा अशस्त्याः ॥ १२ ॥
 अस्मिन् वयं संकसुके अग्नौ रिप्राणि मृज्महे ।
 अभूम यज्ञियाः शुद्धाः प्र या आयूषि तारिषत् ॥ १३ ॥
 संकसुको विकसुको निर्वृथो यश्च निस्वरः ।
 ते ते यषमं सर्वेदसो दुराद दुरमनीनशन् ॥ १४ ॥
 यो नो अश्वेषु वीरेषु यो नो गोष्वजाविषु ।
 क्रव्यादं निर्णुदामसि यो अग्निर्जनयोपनः ॥ १५ ॥
 अन्येभ्यस्त्वा पुरुषेभ्यो गोभ्यो अश्वेभ्यस्त्वा ।
 निः क्रव्यादं जुदामसि यो अग्निर्जीवितयोपनः ॥ १६ ॥
 यस्मिन् देवा अमृजत यस्मिन् मनुष्या उत ।
 तस्मिन् घृतस्तावो मृष्ट्वा त्वमग्ने दिवं रुह ॥ १७ ॥
 समिद्धो अग्न आहुत स नो माभ्यपक्रमीः ।
 अत्रैव दीदिहि षवि ज्योक् च सूर्यं दृशे ॥ १८ ॥
 सीसे मृड्ढ्वं नडे मृड्ढ्वमग्नौ संकसुके च यत् ।
 अथो अद्यां रामायां शीषांक्रिमुपबर्हणे ॥ १९ ॥
 सीसे मलं सादयित्वा शीषांक्रिमुपबर्हणे ।
 अद्यामसिक्न्थां मृष्ट्वा शुद्धा भवत यज्ञियाः ॥ २० ॥ { ८ }
 परं मृत्यो अनु परं हि पन्थां यस्त एष इतरो देवयानात् ।
 चक्षुमते शृण्वते ते ब्रवीमहिमे वीरा बहवो भवन्तु ॥ २१ ॥

- हमे जीवा वि मृतेराववृत्रभूद् भद्रा देवहूतिर्नो अथ ।
 प्राञ्चो अगाम नृतये हसाय सुवीरासो विदथमा वदेम ॥ २२ ॥
- हमं जीवेभ्यः परिधिं दधामि मेषां जु गादपरो अर्थमेतम् ।
 शतं जीवन्तः शरदः पुरुचीस्तिरो मृत्युं दधतां पर्वतेन ॥ २३ ॥
- आ रोहतायुर्जरसं वृष्टाना अनुपूर्वं यत्माना यदि स्थ ।
 तान् वस्त्वष्टा सुजनिमा सजोषाः सर्वमायुर्नयतु जीवनाथ ॥ २४ ॥
- यथाहान्यनुपूर्वं भवन्ति यथर्तव ऋतुभिर्यन्ति साकम् ।
 यथा न पूर्वमपरो जहात्येवा धातरायूषि कल्पयैषाम् ॥ २५ ॥
- अश्मन्वती रीषते सं रभध्वं वीरयध्वं प्र तरता सखायः ।
 अत्रा जहीत ये असन् दुरेवा अनमीवानुत्तरेमाभि वाजान् ॥ २६ ॥
- वत्तिष्ठता प्र तरता सखायोऽश्मन्वती नदी स्यन्दत ह्यम् ।
 अत्रा जहीत ये असन्नाशिवाः शिवान्स्योनानुत्तरेमाभि वाजान् ॥ २७ ॥
- वैश्वदेवीं वर्चस आ रभध्वं शुद्धा भवन्तः शुचयः पावकाः ।
 अतिक्रामन्तो दुरिता पदानि शतं हिमाः सर्ववीरा मदेम ॥ २८ ॥
- उदीचीनैः पाथिभिर्वायुमद्भिरतिक्रामन्तोऽवरान् परेभिः ।
 त्रिः सप्त कृत्व ऋषयः परेता मृत्युं प्रत्यौहन् पश्योपनेन ॥ २९ ॥
- मृत्योः पदं योपयन्त एत द्राघीय आयुः प्रतरं दधानाः ।
 आसीना मृत्युं जुदता सधस्थेऽथ जीवासो विदथमा वदेम ॥ ३० ॥ {९}
- हमा नारीरविधवाः सुपत्निरानजनेन सर्पिषा सं स्पृशन्ताम् ।
 अनुश्रवो अनमीवाः सुरन्ता आ रोहन्तु जनयो योनिमग्रे ॥ ३१ ॥
- व्याकरोमि हविषाहमेतौ तौ ब्रह्मणा व्यहं कल्पयामि ।
 स्वधां पितृभ्यो अजरां कृणोमि दीर्घेणायुषा समिमान्स्वजामि ॥ ३२ ॥
- यो नो आभेः पितरो ह्रस्वन्तराविवेशामृतो मर्त्येषु ।
 मद्यहं तं परि गृह्णामि देवं मा सो अस्मान् द्विषत
 मा वयं तम् ॥ ३३ ॥

- अपावृत्त्य गार्हपत्यात् क्रव्यादा भेतं दक्षिणा ।
प्रियं पितृभ्य आत्मने ब्रह्मभ्यः कृणुता प्रियम् ॥ ३४ ॥
- द्विभागधनमादाय प्र क्षिणात्यवर्त्या ।
अग्निः पुत्रस्य ज्येष्ठस्य यः क्रव्यादनिराहितः ॥ ३५ ॥
- यत् कृषते यद् वनुते यच्च वस्नेन विदन्ते ।
सर्वं मर्त्यस्य तज्ज्ञास्ति क्रव्याच्चेदनिराहितः ॥ ३६ ॥
- अयज्ञियो हतवर्चा भवति नैनैर्न हविरत्तवे ।
छिनत्ति क्रव्या गोर्धनाद् यं क्रव्यादनुवर्तते ॥ ३७ ॥
- मुहुर्गृध्रैः प्र वदस्याति मर्त्यो नीत्य ।
क्रव्याद् यानभिरन्तिकादनुविद्वान् वितावति ॥ ३८ ॥
- ग्राह्या गृहाः सं सृज्यन्ते स्त्रिया यन्म्रियते पतिः ।
ब्रह्मैव विद्वानेष्ट्योऽयः क्रव्यादं निरादधत् ॥ ३९ ॥
- यद् रिप्रं शमलं चकुम् यच्च दुःकृतम् ।
आपो मा तस्माच्छुम्भन्त्वग्नेः संसुकाच्च यत् ॥ ४० ॥ { १० }
- ता अधरादुदीचीराववृश्नन् प्रजान्तीः पथिभिर्देवयानैः ।
पर्वतस्य वृषभस्याधि पृष्ठे नवाश्चरन्ति सरितः पुराणीः ॥ ४१ ॥
- अग्ने अक्रव्याक्षि क्रव्यादं नृदा देवयजनं वह
इमं क्रव्यादा विवेशाय क्रव्यादमन्वगात् ।
व्याघ्रौ कृत्वा नानानं तं हराभि शिवापरम् ॥ ४३ ॥
- अन्तर्धिर्देवानां परिधिर्भूष्याणामग्निर्गार्हपत्य
उभयानन्तरा श्रितः ॥ ४४ ॥
- जीवानामायुः प्र तिर त्वमग्ने पितृणां लोकमपि गच्छन्तु ये मृता
सुगार्हपत्यो वितपज्जरातिमुषामुषां श्रेयसीं धेह्यस्मै ॥ ४५ ॥
- सर्वानग्ने सहमानः सपत्नानैपामूर्जं रयिमस्मासु धेहि ॥ ४६ ॥
- इममिन्द्रं वह्निं पप्रिमन्वारभध्वं स वो निर्वचद् दुरितादवद्यात्
तेनाप हत शक्रमापतन्तं तेन रुद्रस्य परि पातास्ताम् ॥ ४७ ॥

अनड्वाहं प्लवमन्वारमध्वं स वो निर्वैद्यदुःखितादवद्यात् ।

आ रोहत सवितुर्नवमेतां षडभिर्वृषाभिरमंति तरेम ॥ ४८ ॥

अद्भोरात्रे अन्वेषि बिभ्रत् चेभ्यस्तिष्ठन् प्रतरणः सुवीरः ।

अनातुरान्सुमनसस्तत्प बिभ्रज्जयोगेव नः पुरुषगन्धिरोधि ॥ ४९ ॥

ते देवेभ्य आ वृश्नन्ते पापं जीवन्ति सर्वदा ।

क्रव्याद् यानभिरन्तिकादश्च हवानुवपते नडम् ॥ ५० ॥ { ११ }

येऽश्रद्धा धनकाम्या क्रव्यादा समासते ।

ते वा अन्येषां कुम्भी पर्यादधति सर्वदा ॥ ५१ ॥

प्रेष पिपतिषति मनसा सुहृदा वर्तते पुनः ।

क्रव्याद् यानग्निरन्तिकादनुविद्वान् वितार्वति ॥ ५२ ॥

अविः कृष्णा भागधेयं पशूनां सीसं क्रव्यादपि चन्द्रं त आहुः ।

माषाः पिष्टा भागधेयं ते हव्यमरण्यान्या गह्वरं सचस्व ॥ ५३ ॥

हृषीकां जरतीमिष्ट्वा तिल्पिम्बं दण्डनं नडम् ।

तमिन्द्रं हृषम कृत्वा यमस्याग्निं निरादधौ ॥ ५४ ॥

प्रत्यञ्चमकं प्रत्यर्पयित्वा प्रविद्वान् पन्थां वि ह्याविवेश ।

परामीषामसून् दिदेश दीर्घेणायुषा

समिमान्सृजामि

॥ ५५ ॥ { १२ } [२।१]

॥ ३ ॥

अधिः—यमः ॥ देवता—स्वर्गः, ओदनः, अग्निः ॥ छन्दः—१, ४२, ४३,

४७ मुरिक् त्रिष्टुप्; २—७, ९—११, १४—१६, १८—२०, २३,

२५—३३, ३५—३८, ४०, ४१, ४५, ४६, ४८—५४ त्रिष्टुप्;

८, १२, २१, २२, २४ जगती; १३, १७ स्वराढार्धा पङ्क्तिः;

३४ विराड्गर्भा त्रिष्टुप्; ३९ अनुष्टुप्गर्भा त्रिष्टुप्; ४४ परा-

वृहती त्रिष्टुप्; ५५—६० सप्तपदाः शङ्कुमरयोऽतिजागत-

शाक्वरातिशाक्वरधार्त्यगर्भा अतिधृतयः (?);

(५५, ५७—६० कृतिः) ॥

पुमान् पुंसोऽधि तिष्ठ चर्मैहि तत्र ह्यस्व यतमा प्रिया ते ।
 यावन्तावम्रे प्रथमं समेयथुस्तद् वां वयो यमराज्ये समानम् ॥ १ ॥
 तावद् वां चक्षुस्तति वीर्याणि तावत् तेजस्ततिधा वाजिनानि ।
 अग्निः वारीरं सचते यदैधोऽधा पक्वान्मिथुना सं भवाथः ॥ २ ॥
 समस्मिँल्लोके समु देवयाने सं स्मा समेतं यमराज्येषु ।
 पूतौ पुवित्रैरुप तद्ध्वयेथां यद्यद् रेतौ अधि वां संवभूव ॥ ३ ॥
 आपस्पुत्रासो अभि सं विशध्वमिमं जीवं जीवधन्याः समेत्य ।
 तासां भजध्वममृतं यमाहुर्ममोदनं पचति वां जानित्री ॥ ४ ॥
 यं वां पिता पचति यं च माता रिप्राबिर्मुक्त्यै शमलाच्च वाचः ।
 स औदनः शतधारः स्वर्ग उभे व्याप नभसी महित्वा ॥ ५ ॥
 उभे नभसी उभयांश्च लोकान् ये यज्वनामभिजिताः स्वर्गाः ।
 तेषां ज्योतिष्मान् मधुमान् यो अग्रे तस्मिन् पुत्रैर्जरसि ॥ ६ ॥
 सं श्रयेथाम् ॥ ७ ॥
 प्राचीप्राचीं प्रदिशमा रभेथामेतं लोकं श्रद्धाऽनाः सचन्ते ।
 यद् वां पक्वं परिविष्टमग्नौ तस्य गुप्तये दम्पती सं श्रयेथाम् ॥ ८ ॥
 दक्षिणां दिशमभि नचमाग्यौ पर्यावर्तेथामभि पात्रमेतत् ।
 तस्मिन् वां यमः पितृभिः संविद्वानः पक्वाय शर्म बहुलं ॥ ९ ॥
 नि यच्छात् ॥ १० ॥
 प्रतीचीं दिशामियमिद् वरं यस्यां सोमो अधिपा मृडिता च ।
 तस्यां श्रयेथां सुकृतः सचेथामधा पक्वान्मिथुना सं भवाथः ॥ ११ ॥
 उत्तरं राष्ट्रं प्रजयोत्तरावद् दिशामुदीचीं कृणवन्नो अग्रम् ।
 पाङ्क्तं छन्दः पुरुषो बभूव विश्वैर्विश्वाङ्गैः सह सं भवेम ॥ १० ॥ { १३ }
 ध्रुवेयं विराणनमो अस्वस्यै शिवा पुत्रेभ्य उत मह्यमस्तु ।
 सा नो देव्यदिते विश्ववार इथैव गोपा अभि रत्न पक्वम् ॥ ११ ॥
 पितेव पुत्रानभि सं स्वजस्व नः शिवा नो वाता इह वान्तु भूमौ ।
 यमोदनं पचतो देवते इह तन्नस्तप उत सत्यं च वेत्तु ॥ १२ ॥

यद्यत् कुण्डः शकुन एह गत्वा त्सरन् विषकं बिलं आसृसाद् ।
 यद्वा दास्याउद्गहस्ता समङ्क उलूखलं मुसलं शुम्भतापः ॥ १३ ॥
 अयं प्रावा पृथुवृक्षो वयोधाः पुतः पवित्रैरपं हन्तु रक्षः ।
 आ रोह चर्म महि शर्म यच्छ मा दम्पती पौत्रमवं नि गाताम् ॥ १४ ॥
 वनस्पतिः सह देवैर्न आगन् रक्षः पिशाचाँ अपवाधमानः ।
 स वच्छयाति प्र वदाति वाचं तेन लोकाँ अभि सर्वाँञ्जयेम ॥ १५ ॥
 सप्त मेधां पशवः पथंगृह्णन् य एषाँ ज्योतिर्माँ उत यश्चक्षी ।
 त्रयस्त्रिंशद् देवतास्तान्संनन्ते स नः स्वर्गमभि नैष लोकम् ॥ १६ ॥
 स्वर्गं लोकमभि नो नयासि सं जायया सह पुत्रैः स्याम ।
 गृह्णामि हस्तमनु मैवत्र मा नस्तारीजिर्माँतिर्माँ अरातिः ॥ १७ ॥
 माहिँ पाप्मानमति ताँ अयाम् तमो व्यस्य प्र वदासि वल्गु ।
 वानस्पत्य उद्यतो मा जिहिँसीर्माँ तण्डुलं वि शरीर्देवयन्तम् ॥ १८ ॥
 विश्वव्यचा घृतपृष्ठो भविष्यन्सयोनिलोकिमुपं याह्येतम् ।
 वर्षवृद्धमुपं यच्छ शूपं तुषं पलावानप तद् विनक्तु ॥ १९ ॥
 त्रयो लोकाः संमिता ब्राह्मणेन द्यौरेवासौ पृथिव्यन्तरिक्षम् ।
 अंशून् गृभीत्वान्वारमेथामा प्यायन्तां पुनरा यन्तु शूपम् ॥ २० ॥ { १४ }
 पृथग् रूपाणि बहुधा पशुनामेकरूपो भवसि सं समृद्धया ।
 एतां त्वचं लोहिनीं तां जुदस्व प्रावा शुम्भाति मलगद्व वखाँ ॥ २१ ॥
 पृथिवीं त्वाँ पृथिव्यामा वेशयामि तनूः समानी विकृता त एषा ।
 यद्यद् द्युतं लिखितमर्पणेन तेन मा सुस्रोर्वृक्षणापि तद् वपामि ॥ २२ ॥
 जनित्रीव प्रति हर्यासि सूजुं सं त्वाँ दधामि पृथिवीं पृथिव्या ।
 उखा कुम्भी वेद्याँ मा व्यथिष्टा यज्ञायुधैराज्येनातिपक्वा ॥ २३ ॥
 अग्निः पचन् रक्षतु त्वा पुरस्तादिन्द्रो रक्षतु दक्षिणतो मरुत्वान् ।
 वरुणस्त्वा दंहाद्धरणे प्रतीव्या उत्तरात् त्वा सोमः सं ददाते ॥ २४ ॥
 पुताः पवित्रैः पवन्ते अभाद् दिवं च यन्ति पृथिवीं च लोकान् ।
 ता जीवला जीवन्न्याः प्रतिष्ठाः पात्र आसिक्ताः पर्यग्निरिन्धाम् ॥ २५ ॥

आ यन्ति दिवः पृथिवीं सचन्ते भूम्याः सचन्ते अध्यन्तरिक्षम् ।
 शुद्धाः सतीस्ता उ शुभन्त एव ता नः स्वर्गमभि लोकं नयन्तु ॥ २६ ॥
 उतेव प्रभ्वीरुत संमितास उत शुक्राः शुचयश्चामृतासः ।
 ता ओदनं दंपतिभ्यां प्रशिष्टा आपः शिञ्चन्तीः पचता सुनाथाः ॥ २७ ॥
 संख्याता स्तोकाः पृथिवीं सचन्ते प्राणापानैः संमिता ओषधीभिः ।
 असंख्याता ओष्यमानाः सुवर्णाः सर्वं व्यापुः शुचयः शुचित्वम् ॥ २८ ॥
 षष्ठोऽध्वन्यमि वरगन्ति तप्ताः फेनमस्यन्ति बहुलांश्च बिन्दून् ।
 योषेव हृष्ट्वा पतिमृत्विषायैतैस्तण्डुलैर्भवता समापः ॥ २९ ॥
 यस्यापय सीदतो बुध एनानद्भिरात्मानमभि सं स्पृशन्ताम् ।
 अमासि पात्रैरुदकं यदेतन्मितास्तण्डुलाः प्रदिशो यदीमाः ॥ ३० ॥ { १५ }
 प्र यच्छ पशुं त्वरथा हरौषमहिंसन्त ओषधीर्दान्तु पर्वन् ।
 आसां सोमः परि राज्यं बभूवामन्युता नो वीरुधो भवन्तु ॥ ३१ ॥
 नवं बहिरोदनाय स्तुणीत प्रियं हृदश्चक्षुषो वत्सवस्तु ।
 तस्मिन् देवाः सह दैवीर्विशन्तिवमं प्राश्नन्त्वृतुभिर्निषद्य ॥ ३२ ॥
 बनस्पते स्तीर्यमा सीद बहिर्भिष्टोमैः संमितो देवताभिः ।
 स्वष्ट्रेव रूपं सुकृतं स्वधित्यैना एहाः परि पात्रै रदश्राम् ॥ ३३ ॥
 षष्ठ्यां शरत्सु निधिपा अर्भीच्छात् स्वः पक्वेनाभ्यश्नवातै ।
 उपैनं जीवान् पितरंश्च पुत्रा एतं स्वर्गं गमयान्तमग्नेः ॥ ३४ ॥
 धृतां प्रियस्व धरुषे पृथिव्या अच्युतं स्वा देवताश्चयावयन्तु ।
 तं स्वा दम्पती जीवन्तौ जीवपुत्राबुद् वासयातः पर्यभिधानात् ॥ ३५ ॥
 सर्वान्समागां अभिजित्य लोकान् यावन्तः कामाः समतनुपस्तान् ।
 वि गाहेथामायवनं च दद्विरेकस्मिन् पात्रे अध्युद्धरेनम् ॥ ३६ ॥
 षपं स्तुणीहि प्रथय पुरस्ताद् घृतेन पात्रमभि धारयैतत् ।
 वाश्वेवोन्ना तरुणं स्तनस्युमिमं देवासो अभिहिङ्कृणोत ॥ ३७ ॥
 षपास्तरीरकरो लोकमेतमुरुः प्रथतामसमः स्वर्गः ।
 तस्मिच्छातै महिषः सुपर्णो देवा एनं देवताभ्यः प्र यच्छान् ॥ ३८ ॥

यद्यञ्जाया पचति त्वत् परःपरं पतिर्वा जाये त्वत् तिरः ।

सं तत् सृजेथां सह वां तदस्तु संपादयन्तौ सह लोकमेकम् ॥ ३९ ॥

यावन्तो अस्याः पृथिवीं सचन्ते अस्मत् पुत्राः परि ये संबभूवुः ।

सर्वास्तां उप पात्रं ह्वयेथां नाभिं जानानाः शिशवः

समायान्

॥ ४० ॥ { १६ }

वसोर्या धारा मधुना प्रपीना घृतेन मिश्रा अमृतस्य नाभयः ।

सर्वास्ता अब रुन्धे स्वर्गः पृथ्यां शरत्सु निधिपा अभिच्छात् ॥ ४१ ॥

निधिं निधिपा अभ्येनमिच्छादनीश्वरा अभितः सन्तु येऽन्ये ।

अस्माभिर्देवो निहितः स्वर्गस्त्रिभिः काण्डैस्त्रिन्स्वर्गानरुचत् ॥ ४२ ॥

अग्नी रक्षस्तपतु यद् विदेवं क्रुधात् पिशाच इह मा प्र पास्त ।

नुदामं एनमप रुध्मो अस्मदादित्या एनमङ्गिरसः सचन्ताम् ॥ ४३ ॥

आदित्येभ्यो अङ्गिरोभ्यो मध्विदं घृतेन मिश्रं प्रति वेदयामि ।

शुद्धहस्तौ ब्राह्मणस्यानिहत्यैतं स्वर्गं सुकृतावपीतम् ॥ ४४ ॥

इदं प्राप्सुत्तमं काण्डमस्य यस्माल्लोकात् परमेष्ठी समाप ।

आ सिञ्च सर्पिर्वृतवत् समङ्गध्येष भागो अङ्गिरसो नो अत्र ॥ ४५ ॥

सत्यायं च तपसे देवताभ्यो निधिं शैवधिं परि दद्या एतम् ।

मा नो घृतेऽव गान्मा समित्यां मा स्मान्यस्मा डस्तृजता

पुरा मत्

॥ ४६ ॥

अहं पंचाम्यहं ददामि ममेदु कर्मन् करुणेऽधि जाया ।

कौमारो लोको अजनिष्ट पुत्रोऽन्वारभ्यां वय उत्तरावत् ॥ ४७ ॥

न किल्बिषमत्र नाधारो अस्ति न यन्मित्रैः समर्ममान एति ।

अनून् पात्रं निहितं न एतत् पक्कारं पक्वः पुनरा विशाति ॥ ४८ ॥

प्रियं प्रियाणां कृण्वाम तमस्ते यन्तु यतमे द्विषन्ति ।

धेनुर्नड्वान् वयोवय आयेदेव पौरुषेयमप मृत्युं नुदन्तु ॥ ४९ ॥

समन्त्रयो विदुरन्यो अन्यं य ओषधीः सचते यश्च सिन्धून् ।

यावन्तो देवा दिव्याउतपन्ति हिरण्यं ज्योतिः

पचतो बभूव

॥ ५० ॥ { १७ }

एषा त्वचां पुरुषे सं बभूवानरताः सर्वे पशवो ये अन्ये ।

क्षत्रेणात्मानं परि धापयाथोऽमोतं वासो मुखमोहनस्य

॥ ५१ ॥

अदक्षेषु वदा यत् समित्यां यद्वा वदा अनृतं वित्काम्या ।

समानं तन्तुमभि संवसानौ तस्मिन्सर्वं शर्मलं सादयाथः

॥ ५२ ॥

वर्षं वनुष्वापि गच्छ देवांस्वचो धूमं पथुत्पातयासि ।

विश्वस्यचा घृतपृष्ठो भविष्यन्सयोनिलोकमुप याद्येतम्

॥ ५३ ॥

तन्वं स्वर्गो बहुधा वि चक्रे यथा विद आत्मन्जन्यवर्णाम् ।

अपाजैत् कृष्णां रुशतीं पुत्रानो या लोहिनी तां ते अग्नौ जुहोमि ॥ ५४ ॥

प्राण्यै त्वा दिशेऽग्नयेऽधिपतयेऽसिताय रक्षिन् आदित्यायेषुमते ।

एतं परि दद्यास्तं नो गोपायतास्माकमैतौ ।

दिष्टं नो अत्र जरसे नि नैषज्जरा मृत्यवे परि णो ददात्वथ

पक्वेन सह सं भवेम

॥ ५५ ॥

दक्षिणायै त्वा दिश इन्द्रायाधिपतये तिरश्चिराजये

रक्षिन्ने यमायेषुमते ।

एतं परि दद्यास्तं नो गोपायतास्माकमैतौ ।

दिष्टं नो अत्र जरसे नि नैषज्जरा मृत्यवे परि णो ददात्वथ

पक्वेन सह सं भवेम

॥ ५६ ॥

प्रतीष्यै त्वा दिशे वरुणायाधिपतये पृदाकवे रक्षिन्नेऽज्ञायेषुमते ।

एतं परि दद्यास्तं नो गोपायतास्माकमैतौ ।

दिष्टं नो अत्र जरसे नि नैषज्जरा मृत्यवे परि णो ददात्वथ

पक्वेन सह सं भवेम

॥ ५७ ॥

उदीच्यै त्वा दिशे सोमायाधिपतये स्वजाय रक्षित्रेऽशन्या इषुमस्यै ।

एतं परि दद्यस्तं नो गोपायतास्माकमैतौ ।

दिष्टं नो अत्र जरसे नि नैषज्जरा मृत्यवे परि णो ददास्वथ

पक्वेन सह सं भवेम

॥ ५८ ॥

ध्रुवायै त्वा दिशे विष्णवेऽधिपतये कल्माषप्रीवाय रक्षित्र

ओषधीभ्य इषुमतीभ्यः ।

एतं परि दद्यस्तं नो गोपायतास्माकमैतौ ।

दिष्टं नो अत्र जरसे नि नैषज्जरा मृत्यवे परि णो ददास्वथ

पक्वेन सह सं भवेम

॥ ५९ ॥

कुर्वायै त्वा दिशे बृहस्पतयेऽधिपतये श्वित्राय रक्षित्रे वर्षायेषुमते ।

एतं परि दद्यस्तं नो गोपायतास्माकमैतौ ।

दिष्टं नो अत्र जरसे नि नैषज्जरा मृत्यवे परि णो ददास्वथ

पक्वेन सह सं भवेम

॥ ६० ॥ { १८ } [३।१]

॥ ४ ॥

ऋषिः—कश्यपः ॥ देवता—वशा ॥ छन्दः—१-६, ८—१९, २१—३१,

३३—४१, ४३—५३ अनुष्टुप्; ७ भुरिगनुष्टुप्; २० विराडनुष्टुप्;

३२ उष्णिग्वृहतीगर्भाऽनुष्टुप्; ४२ बृहतीगर्भाऽनुष्टुप् ॥

ददामीत्येव ब्रूयादनु चैनमभुत्सत ।

वशां ब्रह्मभ्यो याचन्नयस्तत् प्रजावदपत्यवत्

॥ १ ॥

प्रजया स वि क्रियति पशुभिश्चोप दस्यति ।

य आप्येभ्यो याचन्नयो देवानां गां न दिस्सति

॥ २ ॥

कुटयास्य सं शीर्यन्ते श्लोणया काटमर्दति ।

बण्डया दहन्ते गृहाः काणया दीयते स्वम्

॥ ३ ॥

विलोडितो अधिष्ठानच्छक्रो विन्दति गोपतिम् ।

तथा वशायाः संविद्यं दुरदभ्ना ह्युच्यसे

॥ ४ ॥

पदोरस्या अधिष्ठानाद् विक्लिन्दुर्नाम विन्दति ।	
अनामनात् सं शीर्यन्ते या मुखेनोपजिघ्रति	॥ ५ ॥
यो अस्यः कर्णावास्कुनोत्या स देवेषु वृश्चते ।	
लघम् कुर्व इति मन्थते कर्नीयः कृणुते स्वम्	॥ ६ ॥
यदस्याः कस्मै चिद् भोगाय बालान् कश्चित् प्रकुन्तति ।	
ततः किशोरा त्रियन्ते वत्सांश्च घातुको वृकः	॥ ७ ॥
यदस्या गोपतौ सत्या लोम ध्वाङ्क्षो अर्जीहिडत् ।	
ततः कुमारो त्रियन्ते यक्ष्मो विन्दत्यनामनात्	॥ ८ ॥
यदस्याः पल्पूलनं शक्रद् दासी समस्यति ।	
ततोऽपरूपं जायते तस्मादव्येष्ट्यदेनसः	॥ ९ ॥
जायमानाभि जायते देवान्सब्राह्मणान् वशा ।	
तस्माद् ब्रह्मभ्यो देवैषा तदाहुः स्वस्य गोपनम्	॥ १० ॥ { १९ }
य एनां वनिमायन्ति तेषां देवकृता वशा ।	
अब्रह्मभ्येयं तदब्रुवन् य एनां निप्रियायते	॥ ११ ॥
य आर्षेभ्यो याचद्भ्यो देवानां गां न दिस्सति ।	
आ स देवेषु वृश्चते ब्राह्मणानां च मन्यवे	॥ १२ ॥
यो अस्य स्याद् वशाभोगो अन्यामिच्छेत तर्हि सः ।	
पिंस्ते भदत्ता पुरुषं याचितां च न दिस्सति	॥ १३ ॥
यथा शेवधिर्निहितो ब्राह्मणानां तथा वशा ।	
तामेतदृच्छायन्ति यस्मिन् कस्मिंश्च जायते	॥ १४ ॥
स्वमेतदृच्छायन्ति यद् वशां ब्राह्मणा अभि ।	
यथैनानन्यस्मिन् जिनियादेवास्या निरोधनम्	॥ १५ ॥
चरेदेवा त्रैहायणादविज्ञातगदा सती ।	
वशां च विद्याक्षारद ब्राह्मणास्तर्ह्येभ्यः	॥ १६ ॥
य एनामवशामाह देवानां निहितं निधिम् ।	
उभौ तस्मै अवाश्वौ परिक्रम्येष्टुमस्यतः	॥ १७ ॥

यो अस्या ऊधो न वेदार्थो अस्या स्तनानुत ।

उभयेनैवास्मै दुहे दातुं चेदशकद् वशाम् ॥ १८ ॥

दुरदभनैनमा शये याचितां च न दिस्सति ।

नास्मै कामाः समृध्यन्ते यामदत्त्वा चिकीर्षति ॥ १९ ॥

देवा वशामयाचन् सुखं कृत्वा ब्राह्मणम् ।

तेषां सर्वेषामददद्देहं न्येति मानुषः ॥ २० ॥ { २० }

हेहं पशूनां न्येति ब्राह्मणेभ्योऽददद् वशाम् ।

देवानां निहितं भागं मर्त्यश्चेन्नप्रियायते ॥ २१ ॥

यदन्ये शतं याच्युर्ब्राह्मणा गोपतिं वशाम् ।

अथैनानां देवा अब्रवन्नेवं ह विदुषो वशाम् ॥ २२ ॥

य एवं विदुषेऽदत्त्वाथान्येभ्यो ददद् वशाम् ।

दुर्गा तस्मां अधिष्ठाने पृथिवी सहदेवता ॥ २३ ॥

देवा वशामयाचन् यस्मिन्ने अजायत ।

तामेतां विद्यान्मरुदः सह देवैरुदाजत ॥ २४ ॥

अनपत्यमल्पपशुं वशा कृणोति पूरुषम् ।

ब्राह्मणैश्च याचितामथैनानां निप्रियायते ॥ २५ ॥

अग्नीषोमाभ्यां कामाय मित्राय वरुणाय च ।

तेभ्यो याचन्ति ब्राह्मणास्तेष्वाम वृश्न्तेऽददत् ॥ २६ ॥

यावदस्या गोपतिर्नोपशृणुयादचः स्वयम् ।

चरेदस्य तावद् गोषु नास्य श्रुत्वा गृहे वसेत् ॥ २७ ॥

यो अस्या ऋचं उपश्रुत्याथ गोष्वर्चाचरत् ।

आयुश्च तस्य भूतिं च देवा वृश्न्ति हीडिताः ॥ २८ ॥

वशा चरन्ती बहुधा देवानां निहितो निषिः ।

आविष्कृणुष्व रूपाणि यदा स्थाम जिघांसति ॥ २९ ॥

आविरात्मानं कृणुते यदा स्थाम जिघांसति ।

अथो ह ब्रह्मभ्यो वशा याचन्याय कृणुते मनः ॥ ३० ॥ { २९ }

मनसा सं कल्पयति तद् देवा अपि गच्छति ।	
ततो ह ब्रह्मणो वशामुपप्रयन्ति याचितुम्	॥ ३१ ॥
स्वधाकारेण पितृभ्यो यज्ञेन देवताभ्यः ।	
दानेन राजन्यो वशाया मातुर्हेडं न गच्छति	॥ ३२ ॥
वशा माता राजन्यस्य तथा संभूतमग्रशः ।	
तस्या आहुरनर्पणं यद् ब्रह्मभ्यः प्रदीयते	॥ ३३ ॥
यथाज्यं प्रगृहीतमालुम्पेत् सुचो अग्र्ये ।	
एवा ह ब्रह्मभ्यो वशामग्र्य आ वृश्नतेऽद्वैत्	॥ ३४ ॥
पुरोडाशवत्सा सुदुघा लोकेऽस्मा उप तिष्ठति ।	
सास्मै सर्वान् कामान् वशा प्रदुधे दुहे	॥ ३५ ॥
सर्वान् कामान् यमराज्ये वशा प्रदुधे दुहे ।	
अथाहुनारकं लोकं निरुन्धानस्य याचिताम्	॥ ३६ ॥
प्रवीयमाना चरति क्रुद्धा गोपतये वशा ।	
वेहतं मा मन्यमानो मृगोः पाशेषु बध्यताम्	॥ ३७ ॥
यो वेहतं मन्यमानोऽमा च पचते वशाम् ।	
अग्न्यस्य पुत्रान् पौत्राश्च याचयते बृहस्पतिः	॥ ३८ ॥
महदेषाव तपति चरन्ती गोषु गौरपि ।	
अथो ह गोपतये वशादुधे विषं दुहे	॥ ३९ ॥
प्रियं पशूनां भवति यद् ब्रह्मभ्यः प्रदीयते ।	
अथो वशायास्तत् प्रियं यद् देवत्रा हविः स्यात्	॥ ४० ॥ { २२ }
या वशा उदकल्पयन् देवा यज्ञादुदेत्य ।	
तासां विलिप्त्यं भीमामुदाकुरुत नारदः	॥ ४१ ॥
तां देवा अमीमांसन्त वशेयाश्चमवशेति ।	
तामब्रवीन्नारद एषा वशानां वशतमेति	॥ ४२ ॥
कति नु वशा नारद यास्त्वं वेत्थ मनुष्यजाः ।	
तास्त्वां पृच्छामि विद्वांसं कस्या नार्श्यादब्राह्मणः	॥ ४३ ॥

विलिप्स्या बृहस्पते या च सूतवशा वशा ।

तस्या नार्श्यादब्राह्मणो य आशसेत भूश्याम् ॥ ४४ ॥

नमस्ते अस्तु नारदानुष्ठु विदुषे वशा ।

कतमासा भीमतमा यामदेत्वा पराभवेत् ॥ ४५ ॥

विलिप्सी या बृहस्पतेऽथो सूतवशा वशा ।

तस्या नार्श्यादब्राह्मणो य आशसेत भूश्याम् ॥ ४६ ॥

त्रीणि वै वशाजातानि विलिप्सी सूतवशा वशा ।

ताः प्र यच्छेद् ब्रह्मभ्यः सोऽनावस्कः प्रजापतौ ॥ ४७ ॥

एतद् वो ब्राह्मणा हविरिति मन्वीत याचितः ।

वशां चेदेनं याचैयुषा भीमाददुषो गृहे ॥ ४८ ॥

देवा वशां पर्यवदन् न नोऽदादिति हीडिताः ।

एताभिर्ऋग्भिर्भेदं तस्माद् वै स पराभवत् ॥ ४९ ॥

उतैनां भेदो नाददाद् वशामिन्द्रेण याचितः ।

तस्मात् तं देवा आगसोऽवृश्चज्जहमुत्तरे ॥ ५० ॥

ये वशया अदानाय वदन्ति परिरापिणः ।

इन्द्रेण मन्यवे जात्मा आ वृश्चन्ते अचिरया ॥ ५१ ॥

ये गोपति पराणीयाथाहुर्मा ददा इति ।

रुद्रस्यास्तां ते हेति परि यन्त्यचिरया ॥ ५२ ॥

यदि हुतां यद्यहुताममा च पचते वशाम् ।

देवान्सब्राह्मणान्वा जिह्यो लोकाञ्जिह्वच्छति ॥ ५३ ॥ { २३ } [४१]

॥ ५ (१) ॥

ऋषिः—कश्यपः ॥ देवता—ब्रह्मगवी ॥ छन्दः—१ प्राजापत्यानुष्टुप्;

२ भुरिक् सामान्यनुष्टुप्; ३ चतुष्टुप् स्वराडुष्णिक्; ४ आसुर्यनुष्टुप्;

५ साम्नी पङ्क्तिः; [६ साम्युष्णिक्] ॥

अग्नेण तपसा सृष्टा ब्रह्मणा वित्तृते श्रिता ॥ १ ॥

सत्येनावृता श्रिया प्रावृता यशसा परीवृता ॥ २ ॥

स्वध्या परिहिता श्रद्धया पर्युढा दीक्षया गुह्या यज्ञे प्रतिष्ठिता
लोको निधनम् ॥ ३ ॥

जह्य पदवायं ब्राह्मणोऽभिपतिः ॥ ४ ॥

तामाददानस्य ब्रह्मगवीं जिनतो ब्राह्मणं क्षत्रियस्य ॥ ५ ॥

अप क्रामति सनुता वीर्यं पुण्या लक्ष्मीः ॥ ६ ॥ { २४ }

॥ ५ (२) ॥

ऋषिः—कश्यपः ॥ देवता—ब्रह्मगवी ॥ छन्दः—[७ साम्नीत्रिष्टुप्;]

८ भुरिगार्च्यनुष्टुप्; ९ आर्च्यनुष्टुप्; १० उष्णिक; ११ आर्ची निवृत्पङ्क्तिः ॥

ओजश्च तेजश्च सहश्च बलं च वाक् चेन्द्रियं च श्रीश्च धर्मश्च ॥ ७ ॥

जह्य च क्षत्रं च राष्ट्रं च विशश्च त्विषिश्च यशश्च वचश्च द्रविणं च ॥ ८ ॥

आयुश्च रूपं च नामं च कीर्तिश्च प्राणश्चापानश्च चक्षुश्च श्रोत्रं च ॥ ९ ॥

पयश्च रसश्चाक्षं चान्नाद्यं च मृतं च सत्यं चेष्टं च पूतं च

प्रजा च पशवश्च ॥ १० ॥

तानि सर्वाण्यप क्रामन्ति ब्रह्मगवीमाददानस्य जिनतो

ब्राह्मण क्षत्रियस्य ॥ ११ ॥ { २५ }

॥ ५ (३) ॥

ऋषिः—कश्यपः ॥ देवता—ब्रह्मगवी ॥ छन्दः—१२ विराड् विष्मा गायत्री;

१३ आसुर्यनुष्टुप्; १४, २६ साम्नुष्णिक; १५ गायत्री; १६, १७, १९,

२० प्राजापत्यानुष्टुप्; १८ याजुषी जगती; २१, २५ साम्नुयनुष्टुप्;

२२ साम्नी बृहती; २३ याजुषी त्रिष्टुप्; २४ आसुरी गायत्री;

२७ आर्च्युष्णिक ॥

सैषा भीमा ब्रह्मगव्यं घविषा साक्षात् कृत्या कृत्वैजमावृता ॥ १२ ॥

सर्वाण्यस्यां घोराणि सर्वे च मृत्यवः ॥ १३ ॥

सर्वाण्यस्यां क्रूराणि सर्वे पुरुषवधाः ॥ १४ ॥

सा ब्रह्मजं देवपीयुं ब्रह्मगव्यादीयमाना मृत्योः पड्वीश

आ द्यति ॥ १५ ॥

मेनिः शतवंधा हि सा ब्रह्मज्यस्य चित्तिर्हि सा	॥ १६ ॥
तस्माद् वै ब्राह्मणानां गौर्दुराधर्षा विजानता	॥ १७ ॥
वज्रो धावन्ती वैश्वानरं वद्वीता	॥ १८ ॥
हेतिः शफानुखिदन्ती महादेवोऽपेक्षमाणा	॥ १९ ॥
क्षुरपविरीक्षमाणा वाश्यमानाभि रफूर्जति	॥ २० ॥
मृत्युर्हिङ्कणवस्युऽग्रो देवः पुच्छं पर्यस्यन्ती	॥ २१ ॥
सर्वज्यानिः कर्षो वरीवर्जयन्ती राजयचमो मेहन्ती	॥ २२ ॥
मेनिर्दुह्यमाना शीर्षकिर्दुग्धा	॥ २३ ॥
सदिरुपतिष्ठन्ती मिथोयोधः परासृष्टा	॥ २४ ॥
शरव्याऽमुखेऽपिनह्यमाना ऋतिर्हन्त्यमाना	॥ २५ ॥
अवविषा निपतन्ती तमो निपतिता	॥ २६ ॥
अनुगच्छन्ती प्राणानुप दासयति ब्रह्मगवी ब्रह्मज्यस्य ॥ २७ ॥ { २६ }	

॥ ५ (४) ॥

अभिः—कश्यपः ॥ देवता—ब्रह्मगवी ॥ छन्दः—२८ आसुरी गायत्री; २९, ३७ आसुर्यनुष्टुप्; ३० साम्यनुष्टुप्; ३१ याजुषी त्रिष्टुप्; ३२ साम्नी गायत्री; ३३, ३४ साम्नी बृहती; ३५ भुरिक् साम्यनुष्टुप्; ३६ साम्युष्णिक्; ३८ प्रतिष्ठा गायत्री ॥

बेरं विकृत्यमाना पौत्राद्यं विभाज्यमाना	॥ २८ ॥
देवहेतिर्हियमाणा व्यृद्धिर्हता	॥ २९ ॥
पाप्माभिधीयमाना पारुष्यमवधीयमाना	॥ ३० ॥
विषं प्रयस्यन्ती तक्मा प्रयस्ता	॥ ३१ ॥
अघं पच्यमाना दुःस्वप्न्यं पक्वा	॥ ३२ ॥
मूलबर्हणी पर्याक्रियमाणा चित्तिः पर्याकृता	॥ ३३ ॥
असंज्ञा गन्धेन शुगुद्धियमाणाशीविषं वद्धता	॥ ३४ ॥
अभूतिरुपह्रियमाणा पराभूतिरुपहता	॥ ३५ ॥

शर्वः क्रुद्धः पिश्यमाना शिभिदा पिशिता ॥ ३६ ॥

अवर्तिरश्यमाना निर्धतिरशिता ॥ ३७ ॥

अशिता लोकाच्छिनत्ति ब्रह्मगवी ब्रह्मज्यमस्माच्चासुस्माच्च ॥ ३८ ॥ { २७ }

॥ ५ (५) ॥

ऋषिः—कश्यपः ॥ देवता—ब्रह्मगवी ॥ छन्दः—३६ साम्नी पङ्क्तिः

४० याजुष्यनुष्टुप्; ४१ ४६ भुरिक् साम्यनुष्टुप्; ४२ आसुरी बृहती;

४३ साम्नी बृहती; ४४ पिपीलिकामध्यानुष्टुप्; ४५ आर्ची बृहती ॥

तस्या आहननं कृत्वा मेनिराशसनं वल्लग ऊबध्यम् ॥ ३९ ॥

अस्वगता परिक्षिता ॥ ४० ॥

अग्निः क्रुष्याद् भूत्वा ब्रह्मगवी ब्रह्मज्यं प्रविश्याति ॥ ४१ ॥

सर्वास्याङ्गा पवा मूलानि वृश्चति ॥ ४२ ॥

छिनत्त्यस्य पितृबन्धु परा भावयति मातृबन्धु ॥ ४३ ॥

विवाहां ज्ञातीन्सर्वानपि स्नापयति ब्रह्मगवी ब्रह्मज्यस्य ॥ ४४ ॥

क्षत्रियेणापुनर्दीयमाना ॥ ४५ ॥

अवास्तुमेनमस्वगमप्रजसं करोत्यपरापर्यो भवति क्षीयते ॥ ४६ ॥

य एवं विदुषो ब्राह्मणस्य क्षत्रियो गामावत्ते ॥ ४६ ॥ { २८ }

॥ ५ (६) ॥

ऋषिः—कश्यपः ॥ देवता—ब्रह्मगवी ॥ छन्दः—[४७, ४९, ५१—५३,

५७—५९,] ६१ प्राजापत्यानुष्टुप्; ४८ आर्च्यनुष्टुप्; ५० साम्नी बृहती;

५४, ५५ प्राजापत्योष्णिक; ५६ आसुरी गायत्री; ६० गायत्री ॥

क्षिप्रं वै तस्याहनने गृध्राः कुर्वत ऐलबम् ॥ ४७ ॥

क्षिप्रं वै तस्यादहनं परि नृत्यन्ति केशिनीराक्षानाः पाणिनोरासि ॥ ४८ ॥

कुर्वाणाः पापमैलबम् ॥ ४९ ॥

क्षिप्रं वै तस्य वास्तुषु वृकाः कुर्वत ऐलबम् ॥ ४९ ॥

क्षिप्रं वै तस्य पृच्छन्ति यत् तदासीद्विदं जु तादिति	॥ ५० ॥
क्षिन्ध्या क्षिन्धि प्र क्षिन्ध्यपि क्षापय क्षापय	॥ ५१ ॥
आददानमाङ्गिरसि ब्रह्मज्यमुप दासय	॥ ५२ ॥
वैश्वदेवी ह्युच्यते कस्या कृत्वजमावृता	॥ ५३ ॥
ओषन्ती समोषन्ती ब्रह्मणो वज्रः	॥ ५४ ॥
क्षुरपविर्मृग्युभंवा वि धाव स्वम्	॥ ५५ ॥
आ दत्से जिनतां वचं दृष्टं पुतं चाशिषः	॥ ५६ ॥
आदाय जितं जीताय लोकेऽमुष्मिन् प्र यच्छसि	॥ ५७ ॥
अध्वये पदवीर्भव ब्राह्मणस्याभिर्शस्या	॥ ५८ ॥
मेनिः शरण्या भवावावृषविषा भव	॥ ५९ ॥
अध्वये प्र शिरो जहि ब्रह्मज्यस्य कृतागंसो देवपीयोरंराधसः	॥ ६० ॥
स्वया प्रमूणं मृदितमभिदैह तु दुश्चितम्	॥ ६१ ॥ { २९ }

॥ ५ (७) ॥

ऋषिः—कश्यपः ॥ देवता—ब्रह्मगवी ॥ छन्दः—६२—६४, ६६, ६८—७०

प्राजापत्यानुष्टुप्; ६५ गायत्री; ६७ प्राजापत्या गायत्री; ७१ आसुरी पङ्क्तिः;

७२ प्राजापत्या त्रिष्टुप्; ७३ आसुर्युष्णिक् ॥

वृश्च प्र वृश्च सं वृश्च दह प्र दह सं दह	॥ ६२ ॥
ब्रह्मज्यं देव्यध्व्य आ मूलादनुसंदह	॥ ६३ ॥
यथायाद् यमसादनात् पापलोकान् परावतः	॥ ६४ ॥
एवा त्वं देव्यध्व्ये ब्रह्मज्यस्य कृतागंसो देवपीयोरंराधसः	॥ ६५ ॥
वज्रेण शतपर्वणा तीक्ष्णेन क्षुरभृष्टिना	॥ ६६ ॥
प्र स्कन्धान् प्र शिरो जहि	॥ ६७ ॥
लोमान्यस्य सं क्षिन्धि त्वचमस्य वि वेष्टय	॥ ६८ ॥
मांसान्यस्य शातय स्नाबान्यस्य सं वृह	॥ ६९ ॥
अस्थान्यस्य पीडय मुज्जानमस्य निजैहि	॥ ७० ॥

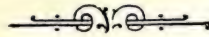
सर्वास्याङ्गा पर्वाणि वि श्रथय ॥ ७१ ॥

अग्निरेन क्रव्यात् पृथिव्या बुदतामुदोषतु वायुरन्तरिक्षान्महतो
वरिण्याः ॥ ७२ ॥

सूर्य एनं दिवः प्र बुदतां न्योषतु ॥ ७३ ॥ { ३० } [५।१]

॥ इति द्वादशं काण्डम् समाप्तम् ॥

अथ त्रयोदशं कारणम्

॥ १ ॥

अपि:—ब्रह्मा ॥ देवता—अध्यात्मम्, रोहितः, आदित्यः; ३ मरुतः; २८—
 ३० अग्निः; ३१ अग्न्यादयो मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१, २, ३, ७, १०,
 ११, २०, २२—२५, २७, ३३, ३४, ३८, ४१ त्रिष्टुप्; ३—५,
 ९, १२ जगती; ८ भुरिक् त्रिष्टुप्; १३ अतिशाक्वरगर्भातिजगती; १४
 त्रिपदा पुरःपरशाक्वरा विपरीतपादलक्ष्मा पङ्क्तिः; १५ अतिजागतगर्भा
 परा जगती; [१६ विराड् बृहती]; १७ पञ्चपदा ककुम्भती
 जगती; १८ पञ्चपदा परशाक्वरा भुरिक् ककुम्भत्यतिजगती; १९
 पञ्चपदा परातिजागता ककुम्भत्यतिजगती; २१ आर्षी निचृद्
 गायत्री; २६ विराट् परोष्णिकू; २८ भुरिगनुष्टुप्; २९ ३०,
 ३२, ३९, ४०, ४५—५१, ५३, ५४, ५६, ५८ अनुष्टुप्;
 ३१ पञ्चपदा ककुम्भती शाक्वरगर्भा जगती; ३५ उपरिष्ठाद्
 बृहती; ३६ निचृन्महाबृहती; ३७ परशाक्वरा विराड्-
 तिजगती; ४२ विराड् जगती; ४३ विराण्महाबृहती;
 ४४ परोष्णिकू; ५२ पथ्या पङ्क्तिः; ५५ ककुम्भती
 बृहतीगर्भा पथ्या पङ्क्तिः; ५७ ककुम्भत्यनुष्टुप्;
 ५९, ६० गायत्री ॥

खदेहि वाजिन् यो अस्वन्तरिदं राष्ट्रे प्र विश सनुतावत् ।
 यो रोहितो विधमिदं जजान स त्वा राष्ट्राय सुभृतं बिभर्तु ॥ १ ॥

उद्वाज आ गन् यो अस्वन्तर्विश आ रोह त्वद्योनयो याः ।
 सोमं दधानोऽप भोषधीर्गांश्चतुष्पदो द्विपद आ वेशयेह ॥ २ ॥
 युयमुग्रा मरुतः पृश्निमातर इन्द्रेण युजा प्र मृणीत शत्रून् ।
 आ वो रोहितः शृणवत् सुदानवस्त्रिपदासो मरुतः स्वादुसंसुदः ॥ ३ ॥
 रुहो रुरोह रोहित आ रुरोह गर्भो जनीनां जनुषामुपस्थम् ।
 तामिः संरब्धमन्वविन्दन् षडुर्वागांतु प्रपश्यन्निह राष्ट्रमाहाः ॥ ४ ॥
 आ ते राष्ट्रमिह रोहितोऽहार्षीद् व्यास्थन्मृधो अभयं ते अभूत् ।
 तस्मै ते द्यावापृथिवी रेवतीभिः कामं दुहाथामिह शक्वरीभिः ॥ ५ ॥
 रोहितो द्यावापृथिवी जजान तत्र तन्तुं परमेष्ठी ततान ।
 तत्र शिशियेऽज एकपादोऽदंहद् द्यावापृथिवी बलेन ॥ ६ ॥
 रोहितो द्यावापृथिवी अदंहत् तेन स्वस्तमितं तेन नाकः ।
 तेनान्तरिक्षं विमिता रजसि तेन देवा अमृतमन्वविन्दन् ॥ ७ ॥
 वि रोहितो अमृशद् विश्वरूपं समाकुर्वाणः प्ररुहो रुहश्च ।
 दिवं रुद्वा महता महिम्ना सं ते राष्ट्रमनक्रु पर्यसा घृतेन ॥ ८ ॥
 यास्ते रुहः प्ररुहो यास्ते आरुहो याभिरापृणासि दिवमन्तरिक्षम् ।
 तासां ब्रह्मणा पर्यसा वावृधानो विशि राष्ट्रे जागृहि रोहितस्य ॥ ९ ॥
 यास्ते विशस्तपसः संबभूवृत्सं गायत्रीमनु ता इहागुः ।
 तास्त्वा विशन्तु मनसा शिवेन संमाता वरसो
 अभ्येतु रोहितः ॥ १० ॥ { १ }
 ऊर्ध्वो रोहितो अधि नाकं अस्थाद् विश्वा रूपाणि जनयन् युवा कविः ।
 त्रिग्मेनाग्निर्ज्योतिषा वि भाति तृतीयं चक्रे रजसि प्रियायि ॥ ११ ॥
 सहस्रं शृङ्गो वृषभो जातवेदा घृताहुतः सोमपृष्ठः सुवीरः ।
 मा मा हासीन्नाथितो नेत त्वा जहानि गोपोषं च मे
 वीरपोषं च धेहि ॥ १२ ॥

रोहितो यज्ञस्य जनिता सुखं च रोहिताश्च वाचा श्रोत्रेण
मनसा जुहोमि ।

रोहितं देवा यन्ति सुमनस्यमानाः स मा रोहैः सामित्यै रोहयतु ॥ १३ ॥

रोहितो यज्ञं व्यदधाद् विश्वकर्मणे तस्मात् तेजांस्युप मेमान्यागुः ।

वोचेयं ते नाभिं भुवनस्याधि मज्जमनि ॥ १४ ॥

आ स्वां करोह बृहत्स्युत पङ्क्तिरा कुकुब् वचसा जातवेदः ।

आ स्वां करोहोष्णिहाक्षरो वषट्कार आ स्वां करोह रोहितो

रेतसा सह

॥ १५ ॥

अयं वस्ते गर्भं पृथिव्या दिवं वस्तेऽयमन्तरिक्षम् ।

अयं ब्रह्मस्य विष्टपि स्वर्लोकान् व्यानशे

॥ १६ ॥

वाचस्पते पृथिवी नः स्योना स्योना योनिस्तत्त्वा नः सुशेवा ।

इहैव प्राणः सुख्ये नो अस्तु तं स्वां परमेष्ठिन् पर्यग्निरायुषा

वचसा दधातु

॥ १७ ॥

वाचस्पत अतवः पञ्च ये नो वैश्वकर्मणाः परि ये सैवभुवुः ।

इहैव प्राणः सुख्ये नो अस्तु तं स्वां परमेष्ठिन् परि रोहित

आयुषा वचसा दधातु

॥ १८ ॥

वाचस्पते सौमनसं मनश्च गोष्ठे नो गा जनय योनिषु प्रजाः ।

इहैव प्राणः सुख्ये नो अस्तु तं स्वां परमेष्ठिन् पर्यहमायुषा

वचसा दधामि

॥ १९ ॥

परि स्वा धात् सविता देवो अग्निर्वचसा मित्रावरुणावमि स्वां ।

सर्वा अरातीरवक्रामन्नेहीदं राष्ट्रमकरः सूनृतावत् ॥ २० ॥ { २ }

यं स्वा पृषती रथे प्रष्टिर्वहति रोहित ।

शुभा यासि रिणक्षपः

॥ २१ ॥

अनुव्रता रोहिणी रोहितस्य सूरिः सुवर्णा बृहती सुवर्चाः ।

तया वाजान् विश्वरूपां जयेत् तया विश्वाः पृतना अभि व्याम ॥ २२ ॥

इदं सङ्गो रोहिणी रोहितस्यासौ पन्थाः पृथ्वी येन याति ।
 तां गन्धर्वाः कश्यपा उञ्जयन्ति तां रक्षन्ति कवयोऽप्रमादम् ॥ २३ ॥
 सूर्यस्याश्वा हरयः केतुमन्तः सदा वहन्त्यमृताः सुखं रथम् ।
 घृतपावा रोहितो आजमानो दिवं देवः पृथ्वीमा विवेश ॥ २४ ॥
 यो रोहितो वृषभस्तिग्मशृङ्गः पर्यग्निं परि सूर्यं बभूव ।
 यो विष्टभ्राति पृथिवीं दिवं च तस्माद् देवा अग्निं सृष्टीः सृजन्ते ॥ २५ ॥
 रोहितो विमरुहन्महतः पर्यर्णवात् ।
 सर्वा रुरोह रोहितो रुहः ॥ २६ ॥
 वि मिमीष्व पर्यस्वतीं घृताचीं देवानां धेनुरनपस्पृशेष्टा ।
 हन्द्रः सोमं पिबतु क्षेमो अस्वग्निः प्र स्तौतु वि मृधो नुदस्व ॥ २७ ॥
 समिद्धो अग्निः समिधानो घृतवृद्धो घृताहुतः ।
 अभीषाद् विश्वाषाडग्निः सपत्नान् हन्तु ये मम ॥ २८ ॥
 हन्त्वेनान् प्र दहस्वरियो नः पृतन्यति ।
 क्रव्यादाग्निना वयं सपत्नान् प्र दहामसि ॥ २९ ॥
 अवाचीनानव जहीन्द्र वज्रेण बाहुमान् ।
 अधा सपत्नान् मामकानग्नेस्तेजोऽभिरादिषि ॥ ३० ॥ { ३ }
 अग्ने सपत्नानधरान् पादयास्मद् व्यथया सजातमुत्पिपानं बृहस्पते ।
 हन्द्राग्नी मित्रावरुणावधरे पद्यन्तामप्रतिमन्यूयमानाः ॥ ३१ ॥
 इयंस्त्वं देव सूर्य सपत्नानव मे जहि ।
 अवैनानश्मना जहि ते यन्स्वधमं तमः ॥ ३२ ॥
 वत्सो विराजो वृषभो मतीनामा रुरोह शुक्रपृष्ठोऽन्तरिक्षम् ।
 घृतेनाकमभ्यर्चन्ति वत्सं ब्रह्म सन्तं ब्रह्मणा वर्धयन्ति ॥ ३३ ॥
 दिवं च रोह पृथिवीं च राष्ट्रं च रोह द्रविणं च रोह ।
 प्रजां च रोहामृतं च रोह रोहितेन तन्वं सं स्पृशस्व ॥ ३४ ॥
 ये देवा राष्ट्रमृतोऽभितो यन्ति सूर्यम् ।
 तैष्ट रोहितः संविदानो राष्ट्रं दधातु सुमनस्यमानः ॥ ३५ ॥

उत् स्वा यज्ञा ब्रह्मपूता वहन्त्यध्वगतो हरयस्त्वा वहन्ति ।

तिरः समुद्रमतिं रोचसे अर्णवम् ॥ ३६ ॥

रोहिते द्यावापृथिवी अधि श्रिते वसुजितिं गोजितिं संधनजितिं ।

सहस्रं यस्य जनिमानि सप्त च वोचयं ते नाभिं

भुवनस्याधि मज्जनि ॥ ३७ ॥

यशा यांसे प्रदिशो दिशश्च यशाः पशूनामुत चर्षणीनाम् ।

यशाः पृथिव्या अदित्या उपस्थेऽहं भूयासं सवितेव चारुः ॥ ३८ ॥

अमुन्न सन्निह वैथेतः संस्तानि पश्यसि ।

इतः पश्यन्ति रोचनं दिवि सूर्यं विपश्चितम् ॥ ३९ ॥

देवो देवान् मर्चयस्युन्तश्चरस्पर्णवे ।

समानमभिर्मिन्धते तं विदुः कवयः परे ॥ ४० ॥ { ४ }

अवः परेण पुर एनावरेण पदा वत्सं बिभ्रती गौरुदस्थात् ।

सा कुद्रीची कं स्विदधं परागात् क्वं स्वित् सूते नहि

युधे अस्मिन् ॥ ४१ ॥

एकपदी द्विपदी सा चतुष्पद्यष्टापदी नवपदी बभूवुषी ।

सहस्राक्षरा भुवनस्य पङ्क्तिस्तस्याः समुद्रा अधि वि चरन्ति ॥ ४२ ॥

आरोहन् द्याममृतः प्राव मे वचः ।

उत् स्वा यज्ञा ब्रह्मपूता वहन्त्यध्वगतो हरयस्त्वा वहन्ति ॥ ४३ ॥

वेद तत् ते अमर्त्यं यत् तं आक्रमणं दिवि ।

यत् ते सुधस्थं परमे व्योमन् ॥ ४४ ॥

सूर्यो द्यां सूर्यः पृथिवीं सूर्यं आपोऽतिं पश्यति ।

सूर्यो भूतस्यैकं चक्षुरा रुरोह दिवं महीम् ॥ ४५ ॥

उर्वीरांसन् परिधयो वेदिभूमिरकल्पत ।

तत्रैतावन्नी आधत्त हिमं घ्नसं च रोहितः ॥ ४६ ॥

हिमं घ्नसं चाधाय यूपां कुत्वा पर्वतान् ।

चर्षाज्यावन्नी ईजाते रोहितस्य स्वविदः ॥ ४७ ॥

स्वर्विदो रोहितस्य ब्रह्मणाग्निः समिध्यते ।

तस्माद् ग्रसस्तस्माद्धिमस्तस्माद् यज्ञोऽजायत

॥ ४८ ॥

ब्रह्मणाग्नी वावृधानौ ब्रह्मवृद्धौ ब्रह्माहुतौ ।

ब्रह्मेद्वावग्नी ईजाते रोहितस्य स्वर्विदः

॥ ४९ ॥

सस्ये अन्यः समाहितोऽस्वन्न्यः समिध्यते ।

ब्रह्मेद्वावग्नी ईजाते रोहितस्य स्वर्विदः

॥ ५० ॥ { ५ }

यं वातः परि शुम्भति यं वेन्द्रो ब्रह्मणस्पतिः ।

ब्रह्मेद्वावग्नी ईजाते रोहितस्य स्वर्विदः

॥ ५१ ॥

वेदिं भूमिं कल्पयित्वा दिवं कृत्वा दक्षिणाम् ।

ग्रसं तदग्निं कृत्वा चकार विश्वमात्मन्वद् वर्षेणाज्येन रोहितः

॥ ५२ ॥

वर्षमाज्यं ग्रसो अग्निर्वेदिभूमिरकल्पत ।

तत्रैतान् पर्वतानग्निर्गर्भिरूर्ध्वा अकल्पयत्

॥ ५३ ॥

गर्भिरूर्ध्वान् कल्पयित्वा रोहितो भूमिमब्रवीत् ।

स्वयदिदं सर्वं जायतां यद् भूतं यच्च भाव्यम्

॥ ५४ ॥

स यज्ञः प्रथमो भूतो भव्यो अजायत ।

तस्माद् जज्ञ हृदं सर्वं यत् किं चेदं विरोचते रोहितेन

॥ ५५ ॥

अधिष्ठाभृतम्

यच्च गां पदा स्फुरति प्रत्यङ् सूर्यं च मेहति ।

तस्य वृश्चामि ते मूलं न च्छायां कर्वाऽपरम्

॥ ५६ ॥

यो माभिश्छायमस्येधि मां चाग्निं चान्तरा ।

तस्य वृश्चामि ते मूलं न च्छायां कर्वाऽपरम्

॥ ५७ ॥

यो अद्य देव सूर्यं स्वां च मां चान्तरायति ।

दुःस्वप्न्यं तस्मिन्क्षमलं दुरितानि च मृजमहे

॥ ५८ ॥

मा प्र ग्रामं पृथो वयं मा यज्ञादिन्द्र सोमिनः ।

आन्त स्थुर्नो अरातयः

॥ ५९ ॥

यो यज्ञस्य प्रसाधनस्तन्तुर्देवेवाततः ।

तमाहुतमशीमहि

॥ ६० ॥ { ६ } [१११]

॥ २ ॥

ऋषिः—ऋक्षा ॥ देवता—अध्यात्मन्, रोहितः, आदित्यः ॥ छन्दः—४-७,

९, २८, ३१—३३, ३ ५, ३६, ३८, ४२, ४६ त्रिष्टुप्;

१, १२—१५, ३९—४१ अनुष्टुप्; २, ३, ८, ४३ जगती,

१० आस्तारपङ्क्तिः; ११ बृहतीगर्भा त्रिष्टुप्; १६—२४ आर्षी

गायत्री; २५ ककुम्भत्यास्तारपङ्क्तिः; २६ पुरोदयतिजागता

भुरिग जगती; २७ विराड् जगती; २८ बार्हतगर्भानुष्टुप्;

३० पञ्चपदोष्णिगबृहतीगर्भाऽतिजगती; ३४ आर्षी

पङ्क्तिः; ३७ पञ्चपदा विराड्गर्भा जगती;

४४ चतुष्पदा पुरःशाक्वरा भुरिग जगती;

४५ अतिजागतगर्भा जगती ॥

उदस्य केतवो दिवि शुक्रा आजन्त हरेते ।

आदित्यस्य नृचक्षुसो महिषतस्य मीढुषः

॥ १ ॥

विशां प्रज्ञानां स्वरयन्तमर्चिषां सुपक्षमाशुं पतयन्तमणवे ।

स्तवाम् सूर्यं भुवनस्य गोपां यो रश्मिभिर्दिशं आभाति सर्वाः ॥ २ ॥

यत् प्राङ् प्रत्यङ् स्वधया यासि शीभं नानारूपे अहनी कर्षि मायया ।

तदादित्य महि तत् ते महि श्रवो यदेको विश्वं परि भूम जायसे ॥ ३ ॥

विपश्चितं तरणिं आजमानं वहन्ति यं हरितः सप्त बह्नीः ।

सुताद् यमस्त्रिर्दिवसुज्जिनाय तं त्वा पश्यन्ति परियान्तं माजिम् ॥ ४ ॥

मा त्वा दभन् परियान्तं माजिं स्वस्ति दुर्गा अति याहि शीभम् ।

दिवं च सूर्यं पृथिवीं च देवीमहोरात्रे विमिमनो यदेषि ॥ ५ ॥

स्वस्ति ते सूर्य चरसे रथाय येनोभावन्तौ परियासि सद्यः ।

यं ते वहन्ति हरितो वहिष्ठाः शतमश्वा यदि वा सप्त बह्नीः ॥ ६ ॥

सूर्यं सूर्यं रथमंशुमन्तं स्थोनं सुवह्निमधि तिष्ठ वाजिनम् ।
यं ते वहन्ति हरितो वहिष्ठाः शतमश्वः यदि वा सप्त बह्विः ॥ ७ ॥

सप्त सूर्यो हरितो यातवे रथे हिरण्यत्वचसो बृहतीर्युक्ता ।
अमोचि शुक्रो रजसः परस्ताद् विधूय देवस्तमो दिवमारुहत् ॥ ८ ॥

उत् केतुना बृहता देव आगन्नापावक् तमोऽभि ज्योतिरश्रैत् ।
दिव्यः सुपर्णः स वीरो व्यस्यददितेः पुत्रो भुवनानि विश्वा ॥ ९ ॥

उद्यन् रश्मीना तनुषे विश्वा रूपाणि पुष्यसि ।
वृभा समुद्रौ केतुना वि भासि सर्वाँल्लोकान्
परिभूर्भ्राजमानः ॥ १० ॥ { ७ }

पूर्वापरं चरतो माययैतौ शिशु क्रीडन्तौ परि यातो अर्णवम् ।
विश्वान्यो भुवना विचष्टे हिरण्यरन्यं हरितो वहन्ति ॥ ११ ॥

दिवि त्वास्त्रिधारयत् सूर्या मासांय कर्तवे ।
स एषि सुष्टुतस्तपन् विश्वा भूतावचाकशत् ॥ १२ ॥

उभावन्तौ समर्षसि वत्सः समातराविव ।
नन्वेतदितः पुरा ब्रह्म देवा अमी विदुः ॥ १३ ॥

यत् समुद्रमनु श्रितं तत् सिषासति सूर्यः ।
अश्वास्य त्रिततो महान् पूर्वश्चापरश्च यः ॥ १४ ॥

तं समाप्नोति जूतिभिस्ततो नापं चिकित्सति ।
तेनामृतस्य भक्षं देवानां नाव रुन्धते ॥ १५ ॥

उदु त्यं जातवेदसं देवं वहन्ति केतवः ।
दृष्टे विश्वाय सूर्यम् ॥ १६ ॥

अप रथे तायवो यथा नक्षत्रा यन्त्यक्तुभिः ।
सूराय विश्वचक्षसे ॥ १७ ॥

अदश्रन्नस्य केतवो वि रश्मयो जना अनु ।
आजन्तो अग्नयो यथा ॥ १८ ॥

तरणिर्विश्वदर्शतो ज्योतिष्कदासि सूर्य ।

विश्वमा भासि रोचन

॥ १९ ॥

प्रत्यङ् देवानां विशः प्रत्यङ्मुदेषि मानुषीः ।

प्रत्यङ् विश्वं स्वर्देशे

॥ २० ॥ { ८ }

येना पावक चक्षसा भुरग्यन्तं जनां अनु ।

स्वं वरुण पश्यसि

॥ २१ ॥

वि घामेषि रजस्पृश्वहर्भिमानो अकतुभिः ।

पश्यन् जन्मानि सूर्य

॥ २२ ॥

सप्त त्वा हरितो रथे वहन्ति देव सूर्य ।

शोचिष्केशं विचक्षणम्

॥ २३ ॥

अयुक्तं सप्त शुन्ध्युतः सूर्यो रथस्य नपत्यः ।

ताभिर्याति स्वयुक्तिभिः

॥ २४ ॥

रोहितो दिवमारुहत् तपसा तपस्वी ।

स योनिमैति स षं जायते पुनः स देवानामभिपतिर्वभूव

॥ २५ ॥

यो विश्वचर्षणिरुत विश्वतोमुखो यो विश्वतस्पाणिरुत विश्वतस्तृथः ।

सं बाहुभ्यां भरति सं पतत्रैर्द्यावापृथिवी जनयन् देव एकः

॥ २६ ॥

एकपाद् द्विपदो भूयो वि चक्रमे द्विपात् त्रिपादमभ्येति पञ्चात् ।

द्विपाद् षट्पदो भूयो वि चक्रमे त एकपदस्तन्वं समासते

॥ २७ ॥

अतन्द्रो यास्यन् हरितो यदास्थाद् द्वे रूपे कृणुते रोचमानः ।

केतुमानुद्यन्तसहमानो रजांसि विश्वा आदित्य प्रवतो वि भासि

॥ २८ ॥

बण्महो असि सूर्य बडादित्य महो असि ।

महास्ते महतो महिमा त्वमादित्य महो असि

॥ २९ ॥

रोचसे दिवि रोचसे अन्तरिक्षे पतङ्ग पृथिव्यां रोचसे

रोचसे अस्वन्तः

उमा समुद्रौ रुच्या व्यापिथ देवो देवासि महिषः स्वर्जित् ॥ ३० ॥ { ९ }

अवाङ् पुरस्तात् प्रयतो व्यध्व आशुर्विपश्चित् पतयन् पतङ्गः ।
 विष्णुर्विचित्तः शवसाधितिष्ठन् प्र केतुना सहते विश्वमेजत् ॥ ३१ ॥
 चित्रश्रिकित्वान् महिषः सुपर्ण आरोचयन् रोदसी अन्तरिक्षम् ।
 अहोरात्रे परि सूर्यं वसाने प्रास्य विश्वा तिरतो वीर्याणि ॥ ३२ ॥
 तिम्रो विश्राजन् तन्वं शिशानोऽरंगमासः प्रवतो रराणः ।
 ज्योतिष्मान् पृथ्वी महिषो व्योधा विश्वा आस्थात् प्रदिशः
 कल्पमानः ॥ ३३ ॥
 चित्रं देवानां केतुरनीकं ज्योतिष्मान् प्रदिशः सूर्यं उचयन् ।
 दिवाकरोऽति द्युमैस्तमांसि विश्वातारीद् दुरितानि ह्यक्रः ॥ ३४ ॥
 चित्रं देवानामुदगादनीकं चक्षुर्मित्रस्य वरुणस्याग्नेः ।
 आ वाद् द्यावापृथिवी अन्तरिक्षं सूर्यं आत्मा जगत्स्तथुवश्च ॥ ३५ ॥
 उच्चा पतन्तमरुणं सुपर्णं मध्ये दिवस्तरणिं आजमानम् ।
 पश्याम त्वा सवितारं यमाहुरजलं ज्योतिर्यद्विन्ददन्त्रिः ॥ ३६ ॥
 दिवस्पृष्टे भावमानं सुपर्णमदित्याः पुत्रं नाथकाम उप यामि भीतः ।
 स नः सूर्यं प्र तिर दीर्घमायुर्मां रिषाम सुमतौ ते स्याम ॥ ३७ ॥
 सहस्राक्ष्यं वियतावस्य पृथौ हरेहंसस्य पततः स्वर्गम् ।
 स देवान्सर्वानुरस्यपदयं संपश्यन् याति भुवनानि विश्वा ॥ ३८ ॥
 रोहितः कालो अभवद् रोहितोऽग्ने प्रजापतिः ।
 रोहितो यज्ञानां मुखं रोहितः स्वराभरत् ॥ ३९ ॥
 रोहितो लोको अभवद् रोहितोऽत्यतपद् दिवम् ।
 रोहितो रश्मिभिर्भूमिं समुद्रमनु सं चरत् ॥ ४० ॥ { १० }
 सर्वा दिशः समचरद् रोहितोऽभिपतिर्दिवः ।
 दिवं समुद्रमाद् भूमिं सर्वं भुतं वि रक्षति ॥ ४१ ॥
 आरोहन्लुको बृहतीरतन्द्रो द्वे रूपे कृणुते रोचमानः ।
 चित्रश्रिकित्वान् महिषो वातमाया यावतो लोकानभि
 यद् विभाति ॥ ४२ ॥

अभ्यन्यदेति पर्यन्यदस्यतेऽहोरात्राभ्यां महिषः कल्पमानः ।
 सूर्यं वयं रजसि क्षियन्तं गातुविदं हवामहे नाधमानाः ॥ ४३ ॥
 पृथिवीप्रो महिषो नाधमानस्य गातुरदंश्चक्षुः परि विश्वं बभूव ।
 विश्वं संपश्यन्सुविदत्रो यजत्र इदं शृणोतु यदहं ब्रवीमि ॥ ४४ ॥
 पर्यस्य महिमा पृथिवीं समुद्रं ज्योतिषा विश्राजन् परि धामन्तरिक्षम् ।
 सर्वं संपश्यन्सुविदत्रो यजत्र इदं शृणोतु यदहं ब्रवीमि ॥ ४५ ॥
 अबोधयमिः समिधा जनानां प्रति धेनुमिवायतीमुषासम् ।
 यद्वाह्व प्र वयामुजिहानाः प्र आनवः सिञ्चते
 नाकमच्छे ॥ ४६ ॥ { ११ } [२।१]

॥ ३ ॥

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—अध्यात्मम्, रोहितः, आदित्यः ॥ छन्दः—१,
 १६, १८, २१ अष्टपदाऽऽकृतिः; २ षट्पदा भुरिगष्टिः; ३ षट्पदाऽष्टिः;
 ४ षट्पदाऽतिशाक्वरगर्भा धृतिः; ५, ६ सप्तपदा शाक्वरातिशाक्वरगर्भा
 प्रकृतिः; ७ सप्तपदाऽनुशुङ्गगर्भाऽतिधृतिः; ८, २०, २२ षट्पदा-
 ऽत्यष्टिः; ९—१२ सप्तपदा भुरिगतिधृतिः; १३, १४, २३, २५
 अष्टपदा विकृतिः; १५ सप्तपदा निचृदतिधृतिः; १७, २४
 सप्तपदा कृतिः; १९ अष्टपदा भुरिगाकृतिः; २६ त्रिष्टुप् ॥

य इमे यावापृथिवी जजान यो द्वापि कृत्वा भुवनानि वस्ते ।
 यस्मिन् क्षियन्ति प्रदिशः षड्रवीयाः पतङ्गो अजु विचारकशीति ।
 तस्य देवस्य क्रुद्धस्यैतदागो य एवं विद्वांसं ब्राह्मणं जिनाति ।
 उद् वेपथ रोहित प्र क्षिणीहि ब्रह्मज्यस्य प्रति मुञ्च पाशान् ॥ १ ॥
 यस्माद् वाता ऋतुथा पवन्ते यस्मात् समुद्रा अक्षि विहरन्ति ।
 तस्य देवस्य क्रुद्धस्यैतदागो य एवं विद्वांसं ब्राह्मणं जिनाति ।
 उद् वेपथ रोहित प्र क्षिणीहि ब्रह्मज्यस्य प्रति मुञ्च पाशान् ॥ २ ॥

यो मारयति प्राणयति यस्मात् प्राणन्ति भुवनानि विश्वा ।
 तस्य देवस्य क्रुद्धस्यैतदागो य एवं विद्वांसं ब्राह्मणं जिनाति ।
 उद् वेपथ रोहित प्र क्षिणीहि ब्रह्मज्यस्य प्रति मुञ्च पाशान् ॥ ३ ॥
 यः प्राणेन द्यावापृथिवी तर्पयत्यपानेन समुद्रस्य जठरं यः पिपति ।
 तस्य देवस्य क्रुद्धस्यैतदागो य एवं विद्वांसं ब्राह्मणं जिनाति ।
 उद् वेपथ रोहित प्र क्षिणीहि ब्रह्मज्यस्य प्रति मुञ्च पाशान् ॥ ४ ॥
 यस्मिन् विराट् परमेष्ठी प्रजापतिरभिवैश्वानरः सह पङ्क्त्या श्रितः ।
 यः परस्य प्राणं परमस्य तेज आददे ।
 तस्य देवस्य क्रुद्धस्यैतदागो य एवं विद्वांसं ब्राह्मणं जिनाति ।
 उद् वेपथ रोहित प्र क्षिणीहि ब्रह्मज्यस्य प्रति मुञ्च पाशान् ॥ ५ ॥
 यस्मिन् षडुर्वीः पञ्च दिशो अभि श्रिताश्चतस्र आपो
 यज्ञस्य त्रयोऽक्षराः ।
 यो अन्तरा रोदसी क्रुद्धश्चतुषैचत ।
 तस्य देवस्य क्रुद्धस्यैतदागो य एवं विद्वांसं ब्राह्मणं जिनाति ।
 उद् वेपथ रोहित प्र क्षिणीहि ब्रह्मज्यस्य प्रति मुञ्च पाशान् ॥ ६ ॥
 यो अज्ञादो अज्ञपतिर्बभूव ब्रह्मणस्पतिकृत यः ।
 भूतो भविष्यद् भुवनस्य यस्पतिः ।
 तस्य देवस्य क्रुद्धस्यैतदागो य एवं विद्वांसं ब्राह्मणं जिनाति ।
 उद् वेपथ रोहित प्र क्षिणीहि ब्रह्मज्यस्य प्रति मुञ्च पाशान् ॥ ७ ॥
 अहोरात्रैर्विमितं त्रिशदङ्गं त्रयोदशं मासं यो निर्भिमीति ।
 तस्य देवस्य क्रुद्धस्यैतदागो य एवं विद्वांसं ब्राह्मणं जिनाति ।
 उद् वेपथ रोहित प्र क्षिणीहि ब्रह्मज्यस्य प्रति मुञ्च पाशान् ॥ ८ ॥
 कुण्ठं नियानं हरयः सुपर्णा अपो वसाना दिवमुत् पतन्ति ।
 त आबवृत्रन्सदनादृतस्य ।
 तस्य देवस्य क्रुद्धस्यैतदागो य एवं विद्वांसं ब्राह्मणं जिनाति ।
 उद् वेपथ रोहित प्र क्षिणीहि ब्रह्मज्यस्य प्रति मुञ्च पाशान् ॥ ९ ॥

यत् ते चन्द्रं कश्यप रोचनावद् यत् संहितं पुष्कलं चित्रभानु ।

यस्मिन्सूर्या अप्रियिताः सप्त साकम् ।

तस्य देवस्य क्रुद्धस्यैतदागो य एवं विद्वांसं ब्राह्मणं जिनाति ।

उद् वेपथ रोहित प्र क्षिणीहि ब्रह्मज्यस्य प्रति

मुञ्च पाशान्

॥ १० ॥ {१२}

बृहदेनमनु वस्ते पुरस्ताद् रथन्तरं प्रति गृह्णाति पश्चात् ।

ज्योतिर्वसाने सङ्गमप्रसादम् ।

तस्य देवस्य क्रुद्धस्यैतदागो य एवं विद्वांसं ब्राह्मणं जिनाति ।

उद् वेपथ रोहित प्र क्षिणीहि ब्रह्मज्यस्य प्रति मुञ्च पाशान् ॥ ११ ॥

बृहदन्यतः पृच्छ आसीद् रथन्तरमन्यतः सबले सधीर्ची ।

यद् रोहितमजनयन्त देवाः ।

तस्य देवस्य क्रुद्धस्यैतदागो य एवं विद्वांसं ब्राह्मणं जिनाति ।

उद् वेपथ रोहित प्र क्षिणीहि ब्रह्मज्यस्य प्रति मुञ्च पाशान् ॥ १२ ॥

स वरुणः सायमग्निर्भवति स मित्रो भवति प्रातरुधन् ।

स सविता भूत्वान्तरिक्षेण याति स इन्द्रो भूत्वा तपति

मध्यतो दिवम् ।

तस्य देवस्य क्रुद्धस्यैतदागो य एवं विद्वांसं ब्राह्मणं जिनाति ।

उद् वेपथ रोहित प्र क्षिणीहि ब्रह्मज्यस्य प्रति मुञ्च पाशान् ॥ १३ ॥

सहस्राह्वयं विर्यतावस्य पृच्छौ हरेहंसस्य पततः स्वर्गम् ।

स देवान्सर्वानुरस्युपदद्य संपश्यन् याति भुवनानि विश्वा ।

तस्य देवस्य क्रुद्धस्यैतदागो य एवं विद्वांसं ब्राह्मणं जिनाति ।

उद् वेपथ रोहित प्र क्षिणीहि ब्रह्मज्यस्य प्रति मुञ्च पाशान् ॥ १४ ॥

अयं स देवो अस्वर्गन्तः सहस्रमूलः पुरुशाको अस्त्रिः ।

य इदं विश्वं भुवनं जजान ।

तस्य देवस्य क्रुद्धस्यैतदागो य एवं विद्वांसं ब्राह्मणं जिनाति ।

उद् वेपथ रोहित प्र क्षिणीहि ब्रह्मज्यस्य प्रति मुञ्च पाशान् ॥ १५ ॥

शुक्रं वहन्ति हरयो रघुष्यदो देवं दिवि वचसा आजमानम् ।

यस्योर्ध्वा दिवं तन्वस्तेतपस्यर्वाङ् सुवयैः पटैर्वि भाति ।

तस्य देवस्य क्रुद्धस्यैतदागो य एवं विद्वांसं ब्राह्मणं जिनाति ।

उद् वेपथ रोहित प्र क्षिणीहि ब्रह्मज्यस्य प्रति मुञ्च पाशान् ॥ १६ ॥

येनादित्यान् हरितः संवहन्ति येन यज्ञेन बहवो यन्ति प्रजानन्तः ।

यदेकं ज्योतिर्वहुधा विभाति ।

तस्य देवस्य क्रुद्धस्यैतदागो य एवं विद्वांसं ब्राह्मणं जिनाति ।

उद् वेपथ रोहित प्र क्षिणीहि ब्रह्मज्यस्य प्रति मुञ्च पाशान् ॥ १७ ॥

सप्त युञ्जन्ति रथमेकचक्रमेको अश्वो वहति सप्तनामा ।

जिनाभि चक्रमजरमनवं यत्रेमा विश्वा भुवनाधि तस्थुः ।

तस्य देवस्य क्रुद्धस्यैतदागो य एवं विद्वांसं ब्राह्मणं जिनाति ।

उद् वेपथ रोहित प्र क्षिणीहि ब्रह्मज्यस्य प्रति मुञ्च पाशान् ॥ १८ ॥

अष्टधा युक्तो वहति वह्निरुग्रः पिता देवानां जनिता मतीनाम् ।

ऋतस्य तन्तु मनसा मिमानः सर्वा दिशः पवते मातरिश्वा ।

तस्य देवस्य क्रुद्धस्यैतदागो य एवं विद्वांसं ब्राह्मणं जिनाति ।

उद् वेपथ रोहित प्र क्षिणीहि ब्रह्मज्यस्य प्रति मुञ्च पाशान् ॥ १९ ॥

सम्यञ्च तन्तुं प्रदिशोऽनु सर्वा अन्तर्गायत्र्यामृतस्य गर्भे ।

तस्य देवस्य क्रुद्धस्यैतदागो य एवं विद्वांसं ब्राह्मणं जिनाति ।

उद् वेपथ रोहित प्र क्षिणीहि ब्रह्मज्यस्य प्रति मुञ्च

पाशान्

॥ २० ॥ { १३ }

निम्नुवस्तिस्त्रो व्युषो ह तिस्रस्त्रीणि रजसि दिवो अङ्ग तिस्रः ।

विद्वा ते अग्ने त्रेधा जनित्रं त्रेधा देवानां जनिमानि विश्वा ।

तस्य देवस्य क्रुद्धस्यैतदागो य एवं विद्वांसं ब्राह्मणं जिनाति ।

उद् वेपथ रोहित प्र क्षिणीहि ब्रह्मज्यस्य प्रति मुञ्च पाशान् ॥ २१ ॥

वि य आर्योऽत् पृथिवीं जायमान आ समुद्रमदधादन्तरिक्षं ।

तस्य देवस्य क्रद्धस्यैतदागो य एवं विद्वांसं ब्राह्मणं जिनाति ।

उद् वेपथ रोहित प्र क्षिणीहि ब्रह्मज्यस्य प्रति मुञ्च पाशान् ॥ २२ ॥

स्वमग्ने क्रतुभिः कृतभिर्हितोऽकः समिद्ध उदरोऽथवा दिवि ।

किमभ्याचन्मरुतः पृश्निमातरा यद् रोहितमजनयन्त देवाः ।

तस्य देवस्य क्रद्धस्यैतदागो य एवं विद्वांसं ब्राह्मणं जिनाति ।

उद् वेपथ रोहित प्र क्षिणीहि ब्रह्मज्यस्य प्रति मुञ्च पाशान् ॥ २३ ॥

य आत्मदा बलदा यस्य विश्व उपासते प्रशिष्य यस्य देवाः ।

योऽस्येशे द्विपदो यश्चतुष्पदः ।

तस्य देवस्य क्रद्धस्यैतदागो य एवं विद्वांसं ब्राह्मणं जिनाति ।

उद् वेपथ रोहित प्र क्षिणीहि ब्रह्मज्यस्य प्रति मुञ्च पाशान् ॥ २४ ॥

एकपाद् द्विपदो भूयो वि चक्रमे द्विपात् त्रिपादमभ्येति पश्चात् ।

चतुष्पाच्छ्रे द्विपदामभिस्वरे संपश्यन् पृच्छिमुपतिष्ठमानः ।

तस्य देवस्य क्रद्धस्यैतदागो य एवं विद्वांसं ब्राह्मणं जिनाति ।

उद् वेपथ रोहित प्र क्षिणीहि ब्रह्मज्यस्य प्रति मुञ्च पाशान् ॥ २५ ॥

कुण्यायाः पुत्रो अर्जुनो राज्यो वृक्षोऽजायत ।

स ह द्यामधि रोहति रुहो ररोह रोहितः ॥ २६ ॥ { १४ } [३।१]

॥ ४ (१) ॥

अभिः—ब्रह्मा ॥ देवता—अध्यात्मम् ॥ छन्दः—१—११ प्राजापत्यानुष्टुप्

(३—७ रश्मिभिरित्यस्योक्तमेव); १२ विराड् गायत्री; १३ आसुर्युष्णिक् ॥

स एति सविता स्वर्दिवस्पृष्टेऽवचाकशत् ॥ १ ॥

रश्मिभिर्नभ आभृतं महेन्द्र एत्यावृतः ॥ २ ॥

स धाता स विभर्ता स वायुर्नभ उच्छ्रितम् ।

रश्मिभिर्नभ आभृतं महेन्द्र एत्यावृतः ॥ ३ ॥

सौऽर्यमा स वरुणः स रुद्रः स महादेवः ।

रश्मिभिर्नभ आभृतं महेन्द्र एत्यावृतः ॥ ४ ॥

सो अग्निः स उ सूर्यः स उ एव महायमः ।	
रश्मिभिर्नभ आभृतं महेन्द्र एत्यावृतः	॥ ५ ॥
तं वत्सा उप तिष्ठन्त्येकशीर्षाणो युता दश ।	
रश्मिभिर्नभ आभृतं महेन्द्र एत्यावृतः	॥ ६ ॥
पश्चात् प्राञ्च आ तन्वन्ति यदुदेति वि आसति ।	
रश्मिभिर्नभ आभृतं महेन्द्र एत्यावृतः	॥ ७ ॥
तस्यैष मारुतो गणः स एति शिष्याकृतः	॥ ८ ॥
रश्मिभिर्नभ आभृतं महेन्द्र एत्यावृतः	॥ ९ ॥
तस्यैमे नव कोशा विष्टम्भा नवधा हिताः	॥ १० ॥
स प्रजाभ्यो वि पश्यति यच्च प्राणति यच्च न	॥ ११ ॥
तमिदं निर्गतं सटः स एष एक एकवृदेक एव	॥ १२ ॥
एते अस्मिन् देवा एकवृत्तो भवन्ति	॥ १३ ॥ { १५ }

॥ ४ (२) ॥

अपिः—ब्रह्मा ॥ देवता—अध्यात्मम् ॥ छन्दः—१४ भुरिक् साम्नी त्रिष्टुप्;

१५ आसुरी पङ्क्तिः; १६; १९ प्राजापत्याऽनुष्टुप्; १७, १८ आसुरी

गायत्री; २० विराट् गायत्री; २१ आसुर्युष्णिक् (१६—२१ य

एतमित्यस्योक्तेमेव) ॥

कीर्तिश्च यशश्चाभश्च नभश्च ब्राह्मणवर्चसं चाक्षं चाक्षायं च	॥ १४ ॥
य एतं देवमेकवृतं वेद	॥ १५ ॥
न द्वितीयो न तृतीयश्चतुर्थो नाप्युच्यते ।	
य एतं देवमेकवृतं वेद	॥ १६ ॥
न पञ्चमो न षष्ठः सप्तमो नाप्युच्यते ।	
य एतं देवमेकवृतं वेद	॥ १७ ॥
नाष्टमो न नवमो दशमो नाप्युच्यते ।	
य एतं देवमेकवृतं वेद	॥ १८ ॥

स सर्वस्मै वि पश्यति यच्च प्राणति यच्च न ।

य एतं देवमेकवृतं वेदं ॥ १९ ॥

तमिदं निर्गतं सहः स एष एकं एकवृदेकं एव ।

य एतं देवमेकवृतं वेदं ॥ २० ॥

सर्वे अस्मिन् देवा एकवृत्तो भवन्ति ।

य एतं देवमेकवृतं वेदं ॥ २१ ॥ { १६ }

॥ ४ (३) ॥

अधिः—ब्रह्मा ॥ देवता—अध्यात्मम् ॥ छन्दः—२२ भुरिक् प्राजापत्या

त्रिष्टुप् (स एतमित्यस्योक्तमेव), २३ आचीं गायत्री; २४ आसुरी पङ्क्तिः;

२५ एकपदाऽऽसुरी गायत्री; २६ आचीं गायत्री; २७, २८

प्राजापत्यानुष्टुप् ॥

ब्रह्मं च तपश्च कीर्तिश्च यशाश्चात्मश्च नभश्च ब्राह्मणवर्चसं चान्नं
चान्नायं च ।

य एतं देवमेकवृतं वेदं ॥ २२ ॥

भूतं च भव्यं च श्रद्धा च रुचिश्च स्वर्गश्च स्वर्षा च ॥ २३ ॥

य एतं देवमेकवृतं वेदं ॥ २४ ॥

स एव मृत्युः सोऽमृतं सोऽभवं स रक्षः ॥ २५ ॥

स रुद्रो वसुवर्निर्वसुदेव्यं नमोवाके वषट्कारोऽनु संहितः ॥ २६ ॥

तस्येमे सर्वे यातव उप प्रशिष्यमासते ॥ २७ ॥

तस्यामू सर्वा नक्षत्रा वशे चन्द्रमसा सह ॥ २८ ॥ { १७ }

॥ ४ (४) ॥

अधिः—ब्रह्मा ॥ देवता—अध्यात्मम् ॥ छन्दः—२९, ३३, ३६, ४०,

४५ आसुरी गायत्री; ३०, ३२, ३५, ३६, ४२ प्राजापत्यानुष्टुप्;

३१ विराड् गायत्री; ३४, ३७, ३८ साम्युष्णिक; ४१ साम्नी बृहती;

४३ आचीं गायत्री; ४४ साम्यनुष्टुप् ॥

स वा अह्नोऽजायत तस्मादहरजायत	॥ २९ ॥
स वै रात्र्या अजायत तस्माद् रात्रिरजायत	॥ ३० ॥
स वा अन्तरिक्षादजायत तस्मादन्तरिक्षमजायत	॥ ३१ ॥
स वै वायोरजायत तस्माद् वायुरजायत	॥ ३२ ॥
स वै दिवोऽजायत तस्माद् द्यौरध्यजायत	॥ ३३ ॥
स वै दिग्भ्योऽजायत तस्माद् दिशोऽजायन्त	॥ ३४ ॥
स वै भूमेरजायत तस्माद् भूमिरजायत	॥ ३५ ॥
स वा अमेरजायत तस्मादग्निरजायत	॥ ३६ ॥
स वा अद्भ्योऽजायत तस्मादापोऽजायन्त	॥ ३७ ॥
स वा ऋग्भ्योऽजायत तस्मादचोऽजायन्त	॥ ३८ ॥
स वै यज्ञादजायत तस्माद् यज्ञोऽजायत	॥ ३९ ॥
स यज्ञस्तस्य यज्ञः स यज्ञस्य शिरस्कृतम्	॥ ४० ॥
स स्तनयति स वि द्योतते स उ अश्मानमस्यति	॥ ४१ ॥
पापाय वा भद्राय वा पुरुषायासुराय वा	॥ ४२ ॥
यद्वा कृणोष्योषधीर्यद्वा वर्षसि भद्रया यद्वा जन्यमवीवृधः	॥ ४३ ॥
तावांस्ते मधवन् महिमोपो ते तन्वः शतम्	॥ ४४ ॥
उपो ते बद्धे बद्धानि यदि वासि न्यबुदम्	॥ ४५ ॥ { १८ }

॥ ४ (५) ॥

अपिः—ब्रह्मा ॥ देवता—अध्यात्मम् ॥ छन्दः—४६ आसुरी गायत्री;
 ४७ यवमध्या गायत्री; ४८ साम्युष्णिक्; ४९ निचृत्पाम्नी बृहती;
 ५० प्राजापत्याऽनुष्टुप्; ५१ विराड् गायत्री (५०, ५१ नमस्ते
 इत्यस्यान्नाद्यनेत्यस्य चोक्तमेव) ॥

भूयानिन्द्रो नमुराद् भूयानिन्द्रासि मयुभ्यः	॥ ४६ ॥
भूयानरात्याः ऋच्याः पतिस्त्वमिन्द्रासि विभूः प्रभूरिति	
स्वोपास्महे वयम्	॥ ४७ ॥
नमस्ते अस्तु पश्यत पश्य मा पश्यत	॥ ४८ ॥

अ॒न्नाद्ये॑न॒ यश॑सा तेज॑सा ब्राह्म॒णव॑र्च॒सेन॑ ॥ ४९ ॥

अ॒म्भो॑ अ॒मो म॒हः स॒ह इति॑ त्वोपा॒स्महे॑ व॒यम् ।

नम॑स्ते अस्तु पश्य॑त पश्य॑ मा पश्य॑त ।

अ॒न्नाद्ये॑न॒ यश॑सा तेज॑सा ब्राह्म॒णव॑र्च॒सेन॑ ॥ ५० ॥

अ॒म्भो॑ अ॒रुणं॑ रज॑तं रजः स॒ह इति॑ त्वोपा॒स्महे॑ व॒यम् ।

नम॑स्ते अस्तु पश्य॑त पश्य॑ मा पश्य॑त ।

अ॒न्नाद्ये॑न॒ यश॑सा तेज॑सा ब्राह्म॒णव॑र्च॒सेन॑ ॥ ५१ ॥ { १९ }

॥ ४ (६) ॥

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—अध्यात्मम् ॥ छन्दः—५२, ५३ प्राजापत्या-

ऽनुष्टुप् (नमस्ते इत्यस्यान्नाद्येनेत्यस्य चोक्तमेव); ५४ द्विपदाऽऽर्षी

गायत्री; ५५ साम्युष्णिक्; ५६ निचृत्साम्नी बृहती ॥

उ॒रुः पृ॒थुः सु॒भू॒र्भुव॑ इति॑ त्वोपा॒स्महे॑ व॒यम् ।

नम॑स्ते अस्तु पश्य॑त पश्य॑ मा पश्य॑त ।

अ॒न्नाद्ये॑न॒ यश॑सा तेज॑सा ब्राह्म॒णव॑र्च॒सेन॑ ॥ ५२ ॥

प्र॒थो व॒रो व्य॑चो॒ लोक॑ इति॑ त्वोपा॒स्महे॑ व॒यम् ।

नम॑स्ते अस्तु पश्य॑त पश्य॑ मा पश्य॑त ।

अ॒न्नाद्ये॑न॒ यश॑सा तेज॑सा ब्राह्म॒णव॑र्च॒सेन॑ ॥ ५३ ॥

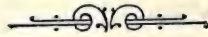
भ॒वद्व॑सु॒रिद॑द्व॒सुः सं॒यद्व॑सु॒राय॑द्व॒सुरि॑ति॑ त्वोपा॒स्महे॑ व॒यम् । ॥ ५४ ॥

नम॑स्ते अस्तु पश्य॑त पश्य॑ मा पश्य॑त ॥ ५५ ॥

अ॒न्नाद्ये॑न॒ यश॑सा तेज॑सा ब्राह्म॒णव॑र्च॒सेन॑ ॥ ५६ ॥ { २० } [४१]

॥ इति त्रयोदशं काण्डम् समाप्तम् ॥

अथ चतुर्दशं कारणम्

॥ १ ॥

अधिः—सावित्री सूर्या ॥ देवता—आत्मा; १—५ सोमः; ६—२२ विवाहः;
 २३ सोमाकौ; २४ चन्द्रमाः; २५, २७ बधूवासःसंस्पर्शमोचनम्; २६,
 २८—६४ विवाहमन्त्राशिषः ॥ छन्दः—१—१३, १६—१८,
 २२, २५—२८, ३०, ३४, ३६, ४१—४४, ५१, ५२ ६२,
 ६३ अनुष्टुप्; १४ विराट् प्रस्तारपङ्क्तिः; १५ आस्तारपङ्क्तिः;
 १९, २०, २४, ३२; ३३, ३७, ३९, ४०, ४७, ४९,
 ५०, ५३, ५६—५९, ६४ त्रिष्टुप्; २१, ४६, ६४
 जगती; २३, ३१, ४५, ६० परानुष्टुप् (?)
 त्रिष्टुप्; २९, ५५ पुरस्ताद् बृहती; ३४ प्रस्तार-
 पङ्क्तिः; ३८ पुरोबृहती त्रिपदा परोष्णिक्;
 ४८ पथ्यापङ्क्तिः; ५४ भुरिक् त्रिष्टुप् ॥

सत्येनोत्तमिता भूमिः सूर्येणोत्तमिता द्यौः ।

ऋतेनादित्यास्तितृण्ति दिवि सोमो अग्निं अत्रितः ॥ १ ॥

सोमेनादित्या बलिनः सोमेन पृथिवी मही ।

अथो नक्षत्राणामेषामुपस्थे सोम आर्हितः ॥ २ ॥

सोमं मन्यते पपिवान् यत् संपिबन्त्योषधिम् ।

सोमं यं ब्रह्मणो विदुर्न तस्याश्नाति पार्थिवः ॥ ३ ॥

यत् त्वा सोम प्रपिबन्ति तत् आ प्यायसे पुनः ।

वायुः सोमस्य रक्षिता समानां मास आकृतिः ॥ ४ ॥

- आच्छद्विभानैर्गुपितो बार्हतैः सोम रक्षितः ।
 प्राण्णामिच्छयवन् तिष्ठसि न ते अश्नाति पार्थिवः ॥ ५ ॥
 चित्तिरा उपबर्हणं चक्षुरा अभ्यञ्जनम् ।
 द्यौर्भूमिः कोश आसीद् यदयात् सूर्या पतिम् ॥ ६ ॥
 रैभ्यासीदनुदेयी नाराशंसी न्योचनी ।
 सूर्यायां भद्रमिद् वासो गाथयैति पस्विकृता ॥ ७ ॥
 स्तोमा आसन् प्रतिधयः कुरीरं ह्वन्द ओपशः ।
 सूर्यायां अश्विना वरागिरासीत् पुरोगवः ॥ ८ ॥
 सोमो वधुर्युग्मवद्विनास्तामुभा वरा ।
 सूर्या यत् पत्ये शंसन्ती मनसा सविताददात् ॥ ९ ॥
 मनो अस्या अन आसीद् द्यौरासीदत च्छदिः ।
 शुक्रावन्डवाहावास्तो यदयात् सूर्या पतिम् ॥ १० ॥ {१}
 अक्सामाभ्यामभिहितौ गावौ ते सामुनावैताम् ।
 ओत्रे ते चक्रे आस्तां दिवि पन्थाश्चराचरः ॥ ११ ॥
 शुचीं ते चक्रे यात्या व्यानो अक्ष आहतः ।
 अनौ मनस्मर्थं सूर्यारोहत् प्रयती पतिम् ॥ १२ ॥
 सूर्यायां वहतुः प्रागात् सविता यमवासृजत् ।
 मघासु हन्यन्ते गावः फल्गुनीषु व्युह्यते ॥ १३ ॥
 यदश्विना पुच्छमानावयातं त्रिचक्रेण वहतुं सूर्यायाः ।
 क्वैकं चक्रं वामासीत् क्व देष्टव्यं तस्थथुः ॥ १४ ॥
 यदयातं शुभस्पती वरेयं सूर्यामुप ।
 विश्वे देवा अनु तद् वामजनान् पुत्रः पितरमवृणीत पूषा ॥ १५ ॥
 द्वे ते चक्रे सूर्ये ब्रह्माणं अतृथा विदुः ।
 अथैकं चक्रं यद् गुहा तदद्वातय हृद् विदुः ॥ १६ ॥
 अर्थमर्णं यजामहे सुबन्धुं पतिवेदनम् ।
 उर्वारुकमिव बन्धनात् प्रेतो मुञ्चामि नामुतः ॥ १७ ॥

प्रेतो मुञ्चामि नामुतः सुबद्धाममुतस्करम् ।

यथेयमिन्द्र मीढ्वः सुपुत्रा सुभगासति

॥ १८ ॥

प्र त्वा मुञ्चामि वरुणस्य पाशाद् येन त्वाबध्नात् सविता सुशेवाः ।

ऋतस्य योनौ सुकृतस्य लोके स्योनं ते अस्तु सहस्रमजायै ॥ १९ ॥

भगस्त्वेतो नयतु हस्तगृह्याश्विना त्वा प्र वहतां रथेन ।

गुहान् गच्छ गुहपत्नी यथासौ वशिती त्वं विदधमा वदासि २० ॥ { २ }

इह प्रियं प्रजायै ते समृध्यतामस्मिन् गृहे गाहपत्याय जागृहि ।

एना पत्या तन्वं सं स्पृशस्वाथ जिर्विविदधमा वदासि ॥ २१ ॥

इहैव स्तं मा वि यौष्टं विश्वमायुष्यन्नुतम् ।

क्रीडन्तौ पुत्रैर्नसृभिर्मोदमानौ स्वस्तकौ ॥ २२ ॥

पूर्वापरं चरतो माययैतौ शिशु क्रीडन्तौ परि यातोऽण्वम् ।

विश्वान्यो भुवना विचष्ट ऋतूरन्यो विदधजायसे नवः ॥ २३ ॥

नवोनवो भवसि जायमानोऽह्नां केतुरुषसामेष्यमम् ।

भागं देवेभ्यो वि दधास्यायन् प्र चन्द्रमस्तिरसे दीर्घमायुः ॥ २४ ॥

परां देहि शामुल्यं ब्रह्मभ्यो वि भजा वसु ।

कृत्यैषा पद्वती भूत्वा जाया विशते पतिम् ॥ २५ ॥

नीललोहितं भवति कृत्यासक्रियैज्यते ।

एषन्ते अस्या ज्ञातयः पतिर्बन्धेषु बध्यते ॥ २६ ॥

अश्लीला तनूर्भवति रुशती पापयामुया ।

पतिर्यद् बध्वोऽ वाससः स्वमङ्गमभ्यूयते ॥ २७ ॥

आशसनं विशसनमथो अभिविकर्तनम् ।

सूर्यायाः पश्य रूपाणि तानि ब्रह्मोत शुम्भति ॥ २८ ॥

तुष्टमेतत् कडुकमपाष्ठवद् विष्वन्नैतदत्तवे ।

सूर्या यो ब्रह्मा वेद स इद् वाधूयमर्हति ॥ २९ ॥

स इत् तत् स्योनं हरति ब्रह्मा वासः सुमङ्गलम् ।

प्रायश्चित्ति यो अध्येति येन जाया न रिष्यति ॥ ३० ॥ { ३ }

यवं भगं सं भरतं समृद्धमृतं वदन्तावृतोष्ठेषु ।

ब्रह्मणस्पते पतिमस्यै रौच्य चारुं संभक्तो वदतु वाचमेताम् ॥ ३१ ॥

इहेदसाथ न परो गमाथेमं गावः प्रजया वधंयाथ ।

शुभं यतीरुस्त्रियाः सोमवर्चसो विश्वे देवाः कजिह वो मनांसि ॥ ३२ ॥

इमं गावः प्रजया सं विशाथायं देवानां न मिनाति भागम् ।

अस्मै वः पूषा मरुतश्च सर्वे अस्मै वो धाता सविता सुवाति ॥ ३३ ॥

अनुचरा ऋजवः सन्तु पन्थानो येभिः सखायो यन्ति नो वरेषम् ।

सं भगेन समर्थम्या सं धाता सृजतु वर्चसा ॥ ३४ ॥

यच्च वर्चो अक्षेषु सुरायां च यदाहितम् ।

यद् गोष्वश्विना वर्चस्तेनेमां वर्चसावतम् ॥ ३५ ॥

येन महानध्वन्या जघनमश्विना येन वा सुरा ।

येनाक्षा अभ्यर्थिच्यन्त तेनेमां वर्चसावतम् ॥ ३६ ॥

यो अग्निधमो दीदयदृषस्वन्तथं विप्रास ईडते अध्वरेषु ।

अपो नपान्मधुमतीरपो दा याभिरिन्द्रो वावृधे वीर्यावान् ॥ ३७ ॥

इदमहं रुशन्तं ग्राभं तनूदूषिमपोहामि ।

यो अद्रो रौचनस्तमुदचामि ॥ ३८ ॥

आस्यै ब्राह्मणाः स्रपनीर्हरन्स्वर्वीरश्रीरुदजन्त्वापः ।

अर्थम्यो अग्निं पर्थेतु पूषन् प्रतीचन्ते श्वशुरो देवरश्च ॥ ३९ ॥

शं ते हिरण्यं शमु सन्त्वापः शं मेथिर्भवतु शं युगस्थ तर्भ ।

शं त आपः शतपवित्रा भवन्तु शमु पत्या तन्वा सं

स्पृशस्व

॥ ४० ॥ { ४ }

खे रथस्य खेऽनसः खे युगस्थ शतक्रतो ।

अपालामिन्द्र त्रिष्पूत्वाकृणोः सूर्यस्त्वचम् ॥ ४१ ॥

आशासाना सौमनसं प्रजां सौभाग्यं रयिम् ।

पत्युरनुजता भूत्वा सं नद्यस्वामृताय कम् ॥ ४२ ॥

यथा मिन्धुर्नदीनां साम्राज्यं सुषुवे वृषा ।
 एवा त्व साम्राज्येधि पत्युरस्तं परेत्य ॥ ४३ ॥
 साम्राज्येधि श्वशुरेषु साम्राज्युत देवेषु ।
 ननान्दुः साम्राज्येधि साम्राज्युत श्वश्रवाः ॥ ४४ ॥
 या अकृन्तन्नवयन् याश्च तस्मिन्ने या देवीरन्ता अभितोऽददन्त ।
 तास्वर्वा जरस्ते सं व्ययन्त्वायुष्मतीदं परि धत्स्व वासः ॥ ४५ ॥
 जीवं रुदन्ति वि नयन्त्यश्वरं दीर्घामनु प्रसिते दीध्युनरः ।
 वामं पितृभ्यो य हृदं समीरिरे मयः पतिभ्यो जनये परिश्वजे ॥ ४६ ॥
 स्योनं ध्रुवं प्रजायै धारयामि तेऽश्मानं देव्याः पृथिव्या उपस्थे ।
 तमा तिष्ठानुमाया सुवर्चा दीर्घं त आयुः सविता कृणोतु ॥ ४७ ॥
 जेनमिरस्या भूस्या हस्तं जग्राह दक्षिणम् ।
 तेन गृह्णामि ते हस्तं मा व्यथिष्ठा मया सह प्रजया च धनेन च ॥ ४८ ॥
 देवस्ते सविता हस्तं गृह्णातु सोमो राजा सुप्रजसं कृणोतु ।
 अग्निः सुभगा जातवेदाः पत्ये पत्नी जरदाष्टि कृणोतु ॥ ४९ ॥
 गृह्णामि ते सौभगत्वाय हस्तं मया पत्या जरदाष्टिर्यथासः ।
 अगो अयमा सविता पुरान्धिमर्ब्वं त्वादुर्गाहंपत्याय देवाः ॥ ५० ॥ {५}
 अगस्ते हस्तमग्रहीत् सविता हस्तमग्रहीत् ।
 पत्नी त्वमसि धर्मणाहं गृहपतिस्तव ॥ ५१ ॥
 ममेयमस्तु पोष्या मर्ब्वं त्वादाद् बृहस्पतिः ।
 मया पत्या प्रजावति सं जीव शरदः शतम् ॥ ५२ ॥
 स्वष्टा वासो व्यदधाच्छमे कं बृहस्पतेः प्रशिषा कवीनाम् ।
 तेनेमां नारीं सविता अगश्च सूर्यामिव परि धत्तां प्रजया ॥ ५३ ॥
 इन्द्राग्नी धावापृथिवी मातरिषा मित्रावरुणा अगो अश्विनोभा ।
 बृहस्पतिर्मरुतो ब्रह्म सोमं हमां नारीं प्रजया वर्धयन्तु ॥ ५४ ॥
 बृहस्पतिः प्रथमः सूर्यायाः शीर्षे केशां अकल्पयत् ।
 तेनेमामश्विना नारीं पत्ये सं शोभयामसि ॥ ५५ ॥

हृदं तद्रूपं यदवस्तु योषां जायां जिज्ञासे मनसा चरन्तीम् ।

तामन्वर्तिष्ये सखिभिर्नवगवैः क इमान् विद्वान् वि

चर्चर्त पाशान्

॥ ५६ ॥

अहं वि व्याप्ति मयि रूपमस्या वेदित् पश्यन् मनसः कुलायम् ।

न स्तेयमाप्ति मनसोदमुच्ये स्वयं श्रद्धानानो वरुणस्य पाशान् ॥ ५७ ॥

प्र त्वा मुन्चामि वरुणस्य पाशाद् येन त्वावध्नात् सविता सुशेवाः ।

उरुं लोकं सुगमत्र पन्थां कृणोमि तुभ्यं सहपन्थै वधु ॥ ५८ ॥

उद्यच्छ्वध्वमप रक्षो हनाथेमां नारीं सुकृते दधात ।

धाता बिपश्चित् पतिमस्यै विवेद भगो राजा पुर एतु प्रजानन् ॥ ५९ ॥

भगस्ततश्च चतुरः पादान् भगस्ततश्च चत्वार्युष्पलानि ।

त्वष्टा पिपेश मध्यतोऽनु वर्ध्रान्त्सा नो अस्तु सुमङ्गली ॥ ६० ॥

सुकिंशुकं वहतुं विश्वरूपं हिरण्यवर्णं सुवृत्तं सुचक्रम् ।

आ रोह सूर्ये अमृतस्य लोकं स्योनं पतिभ्यो वहतुं कृणु त्वम् ॥ ६१ ॥

अभ्रातृर्घ्नीं वरुणापशुर्घ्नीं बृहस्पते ।

इन्द्रापतिर्घ्नीं पुत्रिणीमास्मभ्यं सवितर्वह ॥ ६२ ॥

मा हिंसिष्टं कुमार्यं स्थूणे देवकृते पथि ।

शालाया देव्या द्वारं स्योनं कृणो वधूपथम् ॥ ६३ ॥

ब्रह्मापरं युज्यतां ब्रह्म पूर्वं ब्रह्मान्ततो मध्यतो ब्रह्म सर्वतः ।

अनाग्याधां देवपुरां प्रपद्य शिवा स्योना पतिलोके

वि राज

॥ ६४ ॥ { ६ } [१११]

॥ २ ॥

ऋषिः—सावित्री सूर्या ॥ देवता—आत्मा; १० यक्षमनाशनी; ११ दम्पत्योः

परिपन्थिनाशनी; ३६ देवाः ॥ छन्दः—१—४, ७—११, १६, २१,

२२, २३, २७—३०, ४५, ४६, ५३—५८, ६३—६७, ७२,

७३ अनुष्टुप्; ५, ६, १२, ३१, ४० जगती; ९ षट्पदा विराड्-

त्यष्टिः; १३, १४, १७—१९, ३६, ३८, ४१, ४२, ४९,

६१, ७०, ७४, ७५ त्रिष्टुप्; १५, ५१ भुरिगनुष्टुप्;

२०, पुरस्ताद् बृहती; २४, २५, ३२, ३४ परानुष्टुप्;

त्रिष्टुप्; २६ त्रिपदा विराण्नाम गायत्री; ३३ विराडा-

स्तारपङ्क्तिः; ३५ पुरोबृहती त्रिष्टुप्; ३७, ३९

भुरिक् त्रिष्टुप्; ४३ त्रिष्टुब्गर्भा पङ्क्तिः;

४४ प्रास्तारपङ्क्तिः; ४७ पथ्या बृहती;

४८ सतःपङ्क्तिः; ५० उपरिष्टाद्

बृहती निचृत्; ५२ विराद् परो-

ष्णिक्; ५६, ६०, ६२ पथ्या

पङ्क्तिः; ६८ पुर उष्णिक्;

६९ षट्पदातिशक्वरी;

७१ बृहती ॥

तुभ्यमग्ने पर्यवहन्त्सूयां बृहतुना सह ।

स नः पतिभ्यो जायां दा अग्ने प्रजया सह ॥ १ ॥

पुनः पत्नीमग्निर्दादायुषा सह बर्चसा ।

दीर्घायुरस्या यः पतिर्जीवाति शरदः शतम् ॥ २ ॥

सोमस्य जाया प्रथमं गन्धर्वस्तेऽपरः पतिः ।

तुतीयो अग्निष्टे पतिस्तुरीयस्ते मनुष्यजाः ॥ ३ ॥

सोमो ददद् गन्धर्वाय गन्धर्वो ददद्भयै ।

रायि च पुत्रांश्चादादग्निर्मह्यमथो हमाम् ॥ ४ ॥

आ वामगन्त्सुमतिर्वाजिनीवसू न्यश्विना ह्वसु कामा अरंसत ।

अभूतं गोपा मिथुना शुभस्पती प्रिया अयिष्णो दुयौ अशीमहि ॥ ५ ॥

सा मन्दसाना मनसा शिवेन रायि धेहि सर्ववीरं वचस्यम् ।

सुगं तीर्थं सुप्रपाणं शुभस्पती स्थाणुं पथिष्ठामप दुर्मतिं हतम् ॥ ६ ॥

या ओषधयो या नद्योऽयानि क्षेत्राणि या वना ।

तास्वा वधु प्रजावर्तो पत्ये रचन्तु रक्षसः ॥ ७ ॥

ए॒मं प॒न्था॒मरु॒क्षाम॒ सु॒गं स्व॑स्ति॒वाह॑नम् ।

यस्मिन् वी॒रो न रि॒ष्यत्य॒न्येषां॑ वि॒दन्ते॒ वसु॑ ॥ ८ ॥

इदं सु मे॒ नरः॑ श्रृणु॒त यथा॑शि॒षा द॒म्पती॑ वाम॒मश्नु॑तः ।

ये गन्ध॒र्वा अ॒सुर॑सश्च॒ देवी॑रेषु॒ वान॑स्प॒त्येषु॑ ये॒ऽधि त॑स्थुः ।

स्यो॒नास्ते अ॒स्यै व॒ध्वै भ॑वन्तु॒ मा हिं॑सिषुर्व॒हतु॑म॒ह्यमा॑नम् ॥ ९ ॥

ये व॒ध्वश्च॒न्द्रं व॑हतुं॒ यद्य॑मा॒ यन्ति॒ जना॑ अनु ।

पुन॑स्तान् य॒ज्ञिषा॑ दे॒वा न॑यन्तु॒ यत् आ॑गताः ॥ १० ॥ { ७ }

मा वि॒दन् परि॑प॒न्थिनो॑ य आ॒सीद॑न्ति॒ दम्प॑ती ।

सु॒गेन॑ दु॒र्गम॑ती॒ताम॑प॒ द्रान्त्व॑रा॒तयः॑ ॥ ११ ॥

सं का॑शया॒मि व॑हतुं॒ ब्रह्म॑णा॒ गृहै॑रघो॒रेण॑ च॒क्षुषा॑ मि॒त्रिये॑ण ।

प॒र्याण॑द्धं वि॒श्वरू॑पं॒ यद॑स्ति॒ स्यो॒नं प॑तिभ्यः॒ सवि॑ता तत् कृ॒णोतु॑ ॥ १२ ॥

शि॒वा ना॒रीय॑मस्त॒मागा॑जि॒मं धा॑ता लो॒कम॑स्यै दि॒देश॑ ।

ताम॑र्य॒मा भ॒गो अ॒श्विनो॑मा॒ प्रजा॑पतिः॒ प्रजया॑ व॒धेय॑न्तु ॥ १३ ॥

आ॒त्मन्व॑र्युर्व॒रा ना॒रीय॑मा॒गन् तस्या॑ नरो॒ वप॑त॒ बीज॑मस्याम् ।

सा वः॒ प्रजा॑ ज॒नय॑द् व॒क्षणा॑भ्यो॒ विभ्र॑ती॒ दु॒ग्धमृ॑ष॒भस्य॑ रेतः ॥ १४ ॥

प्रति॑ तिष्ठ॒ विरा॑ड॒सि वि॒ष्णुरि॑वे॒ह सर॑स्वति ।

सि॒र्नोवा॑लि॒ प्र जा॑यता॒ भग॑स्य सु॒मता॑व॒सत् ॥ १५ ॥

उद् व॑ ऊ॒र्मिः श॒म्या ह॑न्स्वापो॒ योक्त्रा॑णि सु॒ञ्चत॑ ।

मादु॑ष्कृतौ॒ व्ये॑नसा॒वध्वा॑शु॒नमा॑र॒ताम् ॥ १६ ॥

अघो॑रच॒चुर॑प॒तिघ्ना॑ स्यो॒ना श॒रमा॑ सु॒शेवा॑ सु॒यमा॑ गृ॒ह्मेभ्यः॑ ।

वी॒रसू॑र्दे॒वका॑मा॒ सं त्वयै॑धि॒षीम॑हि सु॒मन॑स्यमा॒ना ॥ १७ ॥

अदे॑व॒ध्वप॑ति॒घ्नाहै॑धि॒ शि॒वा पु॒शुभ्यः॑ सु॒यमा॑ सु॒वचाः॑ ।

प्र॒जाव॑ती॒ वी॒रसू॑र्दे॒वका॑मा॒ स्यो॒नेम॑म॒भि गा॑र्ह॒पत्य॑ स॒पर्य॑ ॥ १८ ॥

उ॒त्तिष्ठे॑तः॒ किमि॑च्छन्ती॒दमा॑गा॒ अहं॑ त्वे॒डे अ॒भिभूः॑ स्वाद् गृ॒हात् ।

अ॒न्यैषी॑ नि॒श्चे॑ते॒ याज॑गन्धो॒त्तिष्ठा॑रा॒ते प्र॑ प॒त मे॒ह रं॑स्थाः ॥ १९ ॥

यदा गार्हपत्यमसंपर्येत पूर्वमग्निं वधूरियम् ।
 अथा सरस्वत्यै नारि पितृभ्यश्च नमस्कुह ॥ २० ॥ { ८ }
 शर्म वसेतदा हरस्यै नार्या उपस्तरै ।
 सिनीवालि प्र जायतां भगस्य सुमतावसत् ॥ २१ ॥
 यं बल्वजं न्यस्यथ चर्म चोपस्तृणीथन ।
 तदा रोहतु सुप्रजा या कन्या विदन्ते पतिम् ॥ २२ ॥
 उप स्तृणीहि बल्वजमधि चर्मणि रोहिते ।
 तत्रोपविश्य सुप्रजा हममग्निं संपर्यतु ॥ २३ ॥
 आ रोह चर्मोप सीदामिमेष देवो हन्ति रक्षांसि सर्वा ।
 हह प्रजां जनय पत्ये अस्मै सुज्यैष्ठ्यो भवत् पुत्रस्त एषः ॥ २४ ॥
 वि तिष्ठन्तां मातुरस्या उपस्थानानारूपाः पशवो जायमानाः ।
 सुमङ्गल्युप सीदेममग्निं संपत्नी प्रति भूषेह देवान् ॥ २५ ॥
 सुमङ्गली प्रतरणी गृहाणां सुशेवा पत्ये श्वशुराय शंभूः ।
 स्योना श्वश्र्वै प्र गृहान् विशेषान् ॥ २६ ॥
 स्योना भव श्वशुरेभ्यः स्योना पत्ये गृहेभ्यः ।
 स्योनास्यै सर्वस्यै विशे स्योना पुष्टायैषां भव ॥ २७ ॥
 सुमङ्गलीरियं वधूरिमां समेत पश्यत ।
 सौभाग्यमस्यै दत्त्वा दौर्भाग्यैर्विपरैतन ॥ २८ ॥
 या दुर्हादौ युवतयो याश्चेह जरतीरपि ।
 चर्चो न्वस्यै सं दत्तायास्तै विपरैतन ॥ २९ ॥
 रुक्मप्रस्तरणं वृहं विश्वा रूपाणि बिभ्रतम् ।
 आरोहत् सूर्या सावित्री बृहते सौमगाय कम् ॥ ३० ॥ { ९ }
 आ रोह तदपं सुमनस्यमानेह प्रजां जनय पत्ये अस्मै ।
 इन्द्राणीव सुबुधा बुध्यमाना ज्योतिरग्रा उषसः प्रति जागरासि ॥ ३१ ॥
 देवा अग्रे न्यपद्यन्त पत्नीः समस्पृशन्त तन्वस्तनूभिः ।
 सूर्ध्वै नारि विश्वरूपा महित्वा प्रजावती पत्या सं भवेह ॥ ३२ ॥

उत्तिष्ठेतो विश्वावसो नमसेडामहे त्वा ।

जामिमिष्व पितृषदं न्यक्रां स ते भागो जनुषा तस्य विद्धि ॥ ३३ ॥

अप्सरसः सध्रमादं मदन्ति हविर्धानमन्तरा सूर्यं च ।

तास्तै जनित्रमभि ताः परेहि नमस्ते गन्धर्वतुनां कृणोमि ॥ ३४ ॥

नमो गन्धर्वस्य नमसे नमो आमाय चक्षुषे च कृणमः ।

विश्वावसो ब्रह्मया ते नमोऽभि जाया अप्सरसः परेहि ॥ ३५ ॥

राया वयं सुमनसः स्यामोदितो गन्धर्वमार्वावृताम ।

अगन्तस् देवः परमं सधस्थमगन्म यत्र प्रतिरन्त आयुः ॥ ३६ ॥

सं पितरावृत्तिये सृजेथां माता पिता च रेतसो भवाथः ।

मयैह्व योषामधि रोहयैनां प्रजां कृणवाधामिह पुष्यतं रयिम् ॥ ३७ ॥

तां पूषञ्छिवत्तमामेरयस्व यस्यां बीजं मनुष्या वपन्ति ।

या न ऊरु वृशती विश्रयाति यस्यामुशन्तः ग्रहरेम शेषः ॥ ३८ ॥

आ रोहोऽमुषं धस्व हस्तं परि ष्वजस्व जायां सुमनस्यमानः ।

प्रजां कृणवाधामिह मोदमानौ दीर्घं वामायुः सजिता कृणोतु ॥ ३९ ॥

आ वां प्रजां जनयतु प्रजापतिरहोरात्राभ्यां समनकवर्यमा ।

अदुर्मङ्गली पतिलोकमा विशेमं शं नो भव

द्विपदे शं चतुष्पदे

॥ ४० ॥ { १० }

देवैर्दत्तं मनुना साकमेतद् वाधूयं वासो वध्वश्च वस्त्रम् ।

यो ब्रह्मणो चिकितुषे ददाति स इद् रक्षांसि तल्पानि हन्ति ॥ ४१ ॥

यं मे दत्तो ब्रह्मभागं वधूयोर्वाधूयं वासो वध्वश्च वस्त्रम् ।

युवं ब्रह्मणोऽनुमन्यमानौ बृहस्पते साकमिन्द्रश्च दत्तम् ॥ ४२ ॥

स्योनाद्योनेरधि बुध्यमानौ हसामुदौ महसा मोदमानौ ।

सुगू सुपुत्रौ सुगृहौ तराथो जीवावुषसो विभातीः ॥ ४३ ॥

नवं वसानः सुरभिः सुवासा उदागां जीव वषसो विभातीः ।

आण्डात् पतन्नीवामुक्षि विश्वस्मादेनसस्परि ॥ ४४ ॥

- शुभ्रमनी द्यावापृथिवी अन्तिसुम्ने महिब्रते ।
 आपः सप्त सुलुबुर्देवीस्ता नो मुञ्चन्स्वहंसः ॥ ४५ ॥
- सूर्यायै देवेभ्यो मित्राय वरुणाय च ।
 ये भूतस्य प्रचेतसस्तेभ्य इदमकरं नमः ॥ ४६ ॥
- य ऋते चिदभिः शिषः पुरा जनुभ्य आतुदः ।
 संधाता संधिं मघवा पुरुवसुर्निष्कर्ता विहृतं पुनः ॥ ४७ ॥
- अपास्मत् तम उच्छ्रुतु नलिं पिशङ्गमुत लोहितं यत् ।
 निर्देहनी या पृषातक्यस्मिन् तां स्थाणावध्या संजामि ॥ ४८ ॥
- यावतीः कृत्वा वपवासने यावन्तो राज्ञो वरुणस्य पाशाः ।
 व्यृद्धयो या असृद्धयो या अस्मिन् ता स्थाणावधिं सादयामि ॥ ४९ ॥
- या मे प्रियतमा तनूः सा मे विमाय वाससः ।
 तस्याग्रे स्वं वनस्पते नीवि कृणुष्व मा व्यं रिषाम ॥ ५० ॥ { ११ }
- ये अन्ता यावतीः सिचो य ओतवो ये च तन्तवः ।
 वासो यत् पत्नीभिरुतं तक्षः स्योनमुप स्पृशात् ॥ ५१ ॥
- उशतीः कन्यता हमाः पितृलोकात् पतिं यतीः ।
 अव दीक्षामसृक्षत स्वाहा ॥ ५२ ॥
- बृहस्पतिनावसृष्टां विश्वे देवा अधारयन् ।
 वचो गोषु प्रविष्टं यत् तेनेमां सं सृजामसि ॥ ५३ ॥
- बृहस्पतिनावसृष्टां विश्वे देवा अधारयन् ।
 तेजो गोषु प्रविष्टं यत् तेनेमां सं सृजामसि ॥ ५४ ॥
- बृहस्पतिनावसृष्टां विश्वे देवा अधारयन् ।
 भगो गोषु प्रविष्टो यस्तेनेमां सं सृजामसि ॥ ५५ ॥
- बृहस्पतिनावसृष्टां विश्वे देवा अधारयन् ।
 यशो गोषु प्रविष्टं यत् तेनेमां सं सृजामसि ॥ ५६ ॥
- बृहस्पतिनावसृष्टां विश्वे देवा अधारयन् ।
 पयो गोषु प्रविष्टं यत् तेनेमां सं सृजामसि ॥ ५७ ॥

- बृहस्पतिनावसृष्टां विश्वे देवा अधारयन् ।
 रसो गोषु प्रविष्टो यस्तेनेमां सं सृजामसि ॥ ५८ ॥
 यदीमे केशिनो जना गृहे तं समनर्तिषु रोदेन कृण्वन्तो घम् ।
 अग्निष्ट्वा तस्मादेनसः सविता च प्र मुञ्चताम् ॥ ५९ ॥
 यदीयं दुहिता तव विकेश्यरुदद् गृहे रोदेन कृण्वन्त्ये घम् ।
 अग्निष्ट्वा तस्मादेनसः सविता च प्र मुञ्चताम् ॥ ६० ॥ { १२ }
 यज्जामयो यद्युवतयो गृहे तं समनर्तिषु रोदेन कृण्वन्तीरघम् ।
 अग्निष्ट्वा तस्मादेनसः सविता च प्र मुञ्चताम् ॥ ६१ ॥
 यत् तं प्रजायां पशुषु यद्वा गृहेषु निष्ठितमघकृद्भिरघं कृतम् ।
 अग्निष्ट्वा तस्मादेनसः सविता च प्र मुञ्चताम् ॥ ६२ ॥
 इयं नार्थुप ब्रूते पूर्यान्यावपन्ति का ।
 दीर्घायुरस्तु मे पतिर्जीवाति शरदः शतम् ॥ ६३ ॥
 इहेमाविन्द्र सं जुद चक्रवाकेव दम्पती ।
 प्रजयैनो स्वस्तकौ विश्वमायुर्व्यंशुताम् ॥ ६४ ॥
 यदासन्ध्यामुपधाने यद् वोपवासने कृतम् ।
 विवाहे कृत्यां यां चक्रुःस्त्राने तां नि दध्मसि ॥ ५५ ॥
 यद् दुष्कृतं यच्छ्रमलं विवाहे ब्रहतौ च यत् ।
 तत् संभलस्य कम्बले मज्जमहे दुरितं वयम् ॥ ६६ ॥
 संभले मलं सादयित्वा कम्बले दुरितं वयम् ।
 अभूम यज्ञियाः शुद्धाः प्र य आर्युषि तारिषत् ॥ ६७ ॥
 कुत्रिमः कण्टकः शतदन् य एषः ।
 अपास्याः केश्यं मलमप शीर्षण्यं लिखात् ॥ ६८ ॥
 अज्ञादज्ञाद् वयमस्या अप यचमं नि दध्मसि ।
 तन्मा प्रापत् पृथिवी मोत देवान् दिवं मा प्रापदुर्वन्तरिचम् ।
 अपो मा प्रापन्मलमेतदग्ने यमं मा प्रापत् पितृंश्च सर्वान् ॥ ६९ ॥

सं त्वा नह्यामि पयसा पृथिव्याः सं त्वा नह्यामि पयसौषधीनाम् ।

सं त्वा नह्यामि प्रजया धनेन सा संनद्धा सनुहि

वाजमेमम्

॥ ८० ॥ { १३ }

अमोऽहमस्मि सा त्वं सामाहमस्म्यृक् त्वं द्यौरहं पृथिवी त्वम् ।

ताविह सं भवाव प्रजामा जनयावहि

॥ ७९ ॥

जनियन्ति नावप्रवः पुत्रियन्ति सुदानवः ।

अरिष्टासू सचेवहि बृहते वाजसातये

॥ ७८ ॥

ये पितरो बधूदृशा हं वदतुमागमन् ।

ते अस्यै त्वध्वै संपरन्यै प्रजावच्छमं यच्छन्तु

॥ ७७ ॥

येदं पूर्वागन् रशनायमाना प्रजामस्य द्रविणं चेह दत्त्वा ।

तां बहन्स्वगतस्यानु पन्थां विराडियं सुप्रजा अस्यजैषीत्

॥ ७६ ॥

प्र बुध्यस्व सुबुधा बुध्यमाना दीर्घायुत्वाय शतशरदाय ।

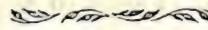
गृहान् गच्छ गृहपत्नी यथासौ दीर्घं त आयुः सविता

कृणोतु

॥ ७५ ॥ { १४ } [२।१]

॥ इति चतुर्दशं काण्डम् समाप्तम् ॥

अथ पञ्चदशं काण्डम्

॥ १ ॥

अभिः—अथर्वा ॥ देवता—अध्यात्मम्, ब्राह्म्यः ॥ छन्दः—१ साम्नी
पङ्क्तिः; २ द्विपदा साम्नी बृहती; ३ एकपदा यजुर्वाह्म्यनुष्टुप्;
४ एकपदा विराड् गायत्री; ५ साम्नीनुष्टुप्; ६ त्रिपदा प्राजापत्या
बृहती; ७ आसुरी पङ्क्तिः; ८ त्रिपदाऽनुष्टुप् ॥

ब्राह्म्यं आसीदीयमान एव स प्रजापतिं समैरयत् ॥ १ ॥
स प्रजापतिः सुवर्णमात्मज्ञपश्यत् तत् प्राजयत् ॥ २ ॥
तदेकमभवत् तत्तुल्यममभवत् तन्महदभवत् तज्ज्येष्ठमभवत् तद्
ब्रह्मभवत् तत् तपोऽभवत् तत् सत्यमभवत् तेन प्राजायत ॥ ३ ॥
सोऽवर्धत स महानभवत् स महादेवोऽभवत् ॥ ४ ॥
स देवानामीशां पथैत् स ईशानोऽभवत् ॥ ५ ॥
स एकब्राह्म्योऽभवत् स धनुरादत्त तदेवेन्द्रधनुः ॥ ६ ॥
नीलमस्योदरं लोहितं पृष्ठम् ॥ ७ ॥
नीलैर्नैवाप्रियं आवृण्व्यं प्रोर्णोति लोहितेन द्विषन्तं विध्यतीति
ब्रह्मवादिनो वदन्ति ॥ ८ ॥ [१११]

॥ २ ॥

अभिः—अथर्वा ॥ देवता—अध्यात्मम्, ब्राह्म्यः ॥ छन्दः—१, ६, ९, १५,
२१, २६ साम्नीनुष्टुप्; २, १६, २२ साम्नी त्रिष्टुप्; ३ द्विपदाऽऽर्वा;
पङ्क्तिः; ४, १८, २४ द्विपदा ब्राह्मी गायत्री; ५, १३, १९, २५

दिपदाऽऽर्ची जगती; [७ भुरिगाच्यनुष्टुप्; ८ आर्ची वृद्धती];

१० एकपदोष्णिक्; ११ दिपदाऽऽर्ची भुरिक् त्रिष्टुप्; १२ आर्ची

परानुष्टुप्; १४ साम्नी पङ्क्तिः; [१४, २० मातरिषा

इत्यस्य कीर्त्तिश्चेत्यस्य; च सप्तमाष्टमवत्]; १७ दिपदा

विराडार्ची पङ्क्तिः; २० आसुरी गायत्री; २३ निचृ-

दार्ची पङ्क्तिः; २७ पदपङ्क्तिः; २८ त्रिपदा

प्राजापत्या त्रिष्टुप् ॥

स उदतिष्ठत् स प्राचीं दिशमनु व्यचलत् ॥ १ ॥

तं बृहच्च रथन्तरं चादित्याश्च विश्वे च देवा अनुव्यचलन् ॥ २ ॥

बृहते च वै स रथन्तराय चादित्येभ्यश्च विश्वेभ्यश्च देवेभ्यश्च

वृश्चते य एवं विद्वांसं नार्यमुपवदति ॥ ३ ॥

बृहत्तश्च वै स रथन्तरस्य चादिस्थानां च विश्वेषां च देवानां

प्रियं धाम भवति तस्य प्राच्यां दिशि ॥ ४ ॥

अद्धा पुंश्चली मित्रो मागधो विज्ञानं वासोऽहर्गुणीषं रात्रौ केशा

हरितौ प्रवतौ कल्मलिर्माणिः ॥ ५ ॥

भूतं च भविष्यच्च परिष्कुन्दौ मनो विपथम् ॥ ६ ॥

मातरिषां च पवमानश्च विपथवाहौ वातः सारथी रेवमा प्रतोदः ॥ ७ ॥

कीर्तिश्च यशश्च पुरःसरावैनं कीर्तिर्गच्छत्या यशो गच्छति

य एवं वेद ॥ ८ ॥ (१)

स उदतिष्ठत् स दक्षिणां दिशमनु व्यचलत् ॥ ९ ॥

तं यज्ञायज्ञियं च वामदेव्यं च यज्ञश्च यजमानश्च

पशवश्चानुव्यचलन् ॥ १० ॥

यज्ञायज्ञियाय च वै स वामदेव्याय यज्ञाय च यजमानाय च

पशुभ्यश्च वृश्चते य एवं विद्वांसं नार्यमुपवदति ॥ ११ ॥

यज्ञायज्ञियस्य च वै स वामदेव्यस्य च यज्ञस्य च यजमानस्य

च पशूनां च प्रियं धाम भवति तस्य दक्षिणायां दिशि ॥ १२ ॥

उषाः पुंश्चली मन्त्रो मागधो विज्ञानं वासोऽहंरुष्णीषं रात्री केशा
हरितौ प्रवतौ कल्मलिर्माणिः ॥ १३ ॥

अमावास्या च पौर्णमासी च परिष्कन्दौ मनो विपथम् ।
मातरिश्वा च पवमानश्च विपथवाहौ वातः सारथी रेष्मा प्रतोदः ।
कीर्तिश्च यशश्च पुरःसरावैनं कीर्तिगच्छत्या यशो गच्छति य
एवं वेद ॥ १४ ॥ (२)

स उदतिष्ठत् स प्रतीचीं दिशमनु व्यचलत् ॥ १५ ॥
तं वैरूपं च वैराजं चापश्च वरुणश्च राजानुव्यचलन् ॥ १६ ॥
वैरूपाय च वै स वैराजाय चान्नयश्च वरुणाय च राज्ञ आ वृश्चते
य एवं विद्वांसं ब्राह्ममुपवदति ॥ १७ ॥
वैरूपस्य च वै स वैराजस्य चापां च वरुणस्य च राज्ञः प्रियं
धाम भवति तस्य प्रतीच्यां दिशि ॥ १८ ॥

इरा पुंश्चली हसो मागधो विज्ञानं वासोऽहंरुष्णीषं रात्री हरितौ
प्रवतौ कल्मलिर्माणिः ॥ १९ ॥

अहश्च रात्री च परिष्कन्दौ मनो विपथम् ।
मातरिश्वा च पवमानश्च विपथवाहौ वातः सारथी रेष्मा प्रतोदः ।
कीर्तिश्च यशश्च पुरःसरावैनं कीर्तिगच्छत्या यशो गच्छति
य एवं वेद ॥ २० ॥ (३)

स उदतिष्ठत् स उदीचीं दिशमनु व्यचलत् ॥ २१ ॥
तं श्यैतं च नौधसं च सप्तर्षयश्च सोमश्च राजानुव्यचलन् ॥ २२ ॥
श्यैताय च वै स नौधसाय च सप्तर्षिभ्यश्च सोमाय च राज्ञ
आ वृश्चते य एवं विद्वांसं ब्राह्ममुपवदति ॥ २३ ॥
श्यैतस्य च वै स नौधसस्य च सप्तर्षीणां च सोमस्य च राज्ञः
प्रियं धाम भवति तस्योदीच्यां दिशि ॥ २४ ॥

विद्युत् पुंश्चली स्तनयित्नुर्मागधो विज्ञानं वासोऽहंरुष्णीषं रात्री
केशा हरितौ प्रवतौ कल्मलिर्माणिः ॥ २५ ॥

श्रुतं च विश्रुतं च परिष्कन्दौ मनो विपथम् ॥ २६ ॥
मातरिश्वा च पवमानश्च विपथवाहौ व्रातः सारथी रेष्मा प्रतोदः ॥ २७ ॥
कीर्तिश्च यशश्च पुरःप्रशवैनं कीर्तिर्गच्छत्या यशो गच्छति
य एवं वेद ॥ २८ ॥ (४) [११२]

॥ ३ ॥

अधिः—अथर्वा ॥ देवता—अध्यात्मम्, व्रात्यः ॥ छन्दः—१ पिपीलिकामध्या
गायत्री; २ साम्नुष्णिक; ३ याजुषी जगती; ४ द्विपदाऽऽर्च्युष्णिक;
५ आर्ची वृहती; ६ आसुर्यनुष्टुप्; ७ साम्नी गायत्री; ८ आसुरी
पङ्क्तिः; ९ आसुरी जगती; १० प्राजापत्या त्रिष्टुप्;

११ विराड् गायत्री ॥

स संवत्सरमुध्वोऽतिष्ठत् तं देवा अब्रुवन् व्रात्य किं नु तिष्ठसीति ॥ १ ॥
सोऽब्रवीदासन्दी मे सं भरन्त्विति ॥ २ ॥
तस्मै व्रात्यायासन्दीं समभरन् ॥ ३ ॥
तस्या ग्रीष्मश्च वसन्तश्च द्वौ पादावास्तां शरच्च वर्षाश्च द्वौ ॥ ४ ॥
बृहच्च रथन्तरं चानूष्येऽ आस्तां यज्ञायज्ञियं च वामदेव्यं
च तिरश्च्ये ॥ ५ ॥

अचः प्रान्चस्तन्तवो यजूषि तिर्यञ्चः ॥ ६ ॥
वेद आस्तरणं ब्रह्मोपबर्हणम् ॥ ७ ॥
सामासाद् उद्गीथोऽपश्रयः ॥ ८ ॥
तामासन्दीं व्रात्य आरोहत् ॥ ९ ॥

तस्य देवजनाः परिष्कन्दा आसन्त्संकल्पाः प्रहाय्याऽ
विश्वानि भूतान्युपसदः ॥ १० ॥
विश्वान्येवास्य भूतान्युपसदो भवन्ति य एवं वेद ॥ ११ ॥ [११३]
॥ ४ ॥

अधिः—अथर्वा ॥ देवता—अध्यात्मम्, व्रात्यः ॥ छन्दः—१, १३, १९
दैवी जगती; २, ८ आर्च्यनुष्टुप्; ३, १२ द्विपदा प्राजापत्या जगती;

४, ७, १० प्राजापत्या गायत्री; ५ प्राजापत्या पङ्क्तिः; ६ आर्ची
जगती; ९ आर्ची त्रिष्टुप्; ११ साम्नी त्रिष्टुप्; १४ प्राजापत्या
बृहती; १५, १८ द्विपदाऽऽर्ची पङ्क्तिः; १७ आर्ष्युष्णक् ॥

तस्मै प्राच्या दिशः

॥ १ ॥

वासन्तौ मासौ गोसारावकुर्वन् बृहच्च रथन्तरं चानुष्टातारौ ॥ २ ॥

वासन्तावेनं मासौ प्राच्या दिशो गोपायतो बृहच्च रथन्तरं चानु
तिष्ठतो य एवं वेद ॥ ३ ॥ (१)

तस्मै दक्षिणाया दिशः

॥ ४ ॥

अस्मौ मासौ गोसारावकुर्वन् यज्ञायज्ञियं च वामदेव्यं
चानुष्टातारौ ॥ ५ ॥

अस्मावेनं मासौ दक्षिणाया दिशो गोपायतो यज्ञायज्ञियं च
वामदेव्यं चानु तिष्ठतो य एवं वेद ॥ ६ ॥ (२)

तस्मै प्रतीच्या दिशः

॥ ७ ॥

वार्षिकौ मासौ गोसारावकुर्वन् वैरूपं च वैराजं चानुष्टातारौ ॥ ८ ॥

वार्षिकावेनं मासौ प्रतीच्या दिशो गोपायतो वैरूपं च वैराजं

चानु तिष्ठतो य एवं वेद ॥ ९ ॥ (३)

तस्मा उदीच्या दिशः

॥ १० ॥

शारदौ मासौ गोसारावकुर्वन् ज्यैतं च नौधसं चानुष्टातारौ ॥ ११ ॥

शारदावेनं मासावुदीच्या दिशो गोपायतः ज्यैतं च नौधसं
चानु तिष्ठतो य एवं वेद ॥ १२ ॥ (४)

तस्मै ध्रुवाया दिशः

॥ १३ ॥

हेमनौ मासौ गोसारावकुर्वन् भूमिं चाग्निं चानुष्टातारौ ॥ १४ ॥

हेमनावेनं मासौ ध्रुवाया दिशो गोपायतो भूमिंश्चाग्निश्चानु
तिष्ठतो य एवं वेद ॥ १५ ॥ (५)

तस्मा ऊर्ध्वाया दिशः

॥ १६ ॥

शैशिरौ मासौ गोसारावकुर्वन् दिवं चादित्यं चानुष्टातारौ ॥ १७ ॥

शैशिरावेनं मासावूर्ध्वायां दिशो गोपायतो यौइचादित्यश्चानु
तिष्ठतो य एवं वेद ॥ १८ ॥ (६) [१४]

॥ ५ ॥

अधिः—अथर्वा ॥ देवता—रुद्रः ॥ छन्दः—१ त्रिपदा समविषमा गायत्री;
२, त्रिपदा भुरिगाचीं त्रिष्टुप्; ३, १६ द्विपदा प्राजापत्याऽनुष्टुप्;
४ त्रिपदा खराट् प्राजापत्या पङ्क्तिः; ५, ७, ६, ११, १३ त्रिपदा
ब्राह्मी गायत्री; [नास्य इत्यस्योक्तम्] ६, ८, १२ त्रिपदा ककुप्;

[१०, १४ आधीं गायत्री;] १५ विराड् [बृहती] ॥

तस्मै प्राच्यां दिशो अन्तर्देशाद् भवमिष्वासमनुष्ठातारमकुर्वन् ॥ १ ॥
भव एनमिष्वासः प्राच्यां दिशो अन्तर्देशादनुष्ठातानु तिष्ठति
नैनं शर्वो न भवो नेशानः ॥ २ ॥

नास्य पशून् न समानान् हिनस्ति य एवं वेद ॥ ३ ॥ (१)
तस्मै दक्षिणाया दिशो अन्तर्देशाच्छर्वमिष्वासमनुष्ठातारमकुर्वन् ॥ ४ ॥
शर्व एनमिष्वासो दक्षिणाया दिशो अन्तर्देशादनुष्ठातानु तिष्ठति
नैनं शर्वो न भवो नेशानः ।

नास्य पशून् न समानान् हिनस्ति य एवं वेद ॥ ५ ॥ (२)
तस्मै प्रतीच्या दिशो अन्तर्देशात्
पशुपतिमिष्वासमनुष्ठातारमकुर्वन् ॥ ६ ॥

पशुपतिरेनमिष्वासः प्रतीच्या दिशो अन्तर्देशादनुष्ठातानु तिष्ठति
नैनं शर्वो न भवो नेशानः ।

नास्य पशून् न समानान् हिनस्ति य एवं वेद ॥ ७ ॥ (३)
तस्मा उदीच्या दिशो अन्तर्देशादुग्रं देवमिष्वासमनुष्ठातारमकुर्वन् ॥ ८ ॥
उग्र एनं देव इष्वास उदीच्या दिशो अन्तर्देशादनुष्ठातानु तिष्ठति
नैनं शर्वो न भवो नेशानः ।

नास्य पशून् न समानान् हिनस्ति य एवं वेद ॥ ९ ॥ (४)
तस्मै ध्रुवाया दिशो अन्तर्देशाद् रुद्रमिष्वासमनुष्ठातारमकुर्वन् ॥ १० ॥

रुद्र ए॒नमि॒व्वासो ध्रु॒वाया॑ दि॒शो अ॒न्तर्देशा॑दनु॒ष्टातानु॑ तिष्ठति
नैनं श॒र्वो न भ॒वो ने॒शानः॑ ।

नास्य॑ प॒शून् न स॒मानान् हि॑नस्ति॒ य एवं वेद॑ ॥ ११ ॥ (५)

तस्मा॑ ऊ॒र्ध्वाया॑ दि॒शो

अ॒न्तर्देशा॑न्महादे॒वमि॒व्वासम॑नु॒ष्टातार॑मकुर्वन् ॥ १२ ॥

महा॑दे॒व ए॒नमि॒व्वास ऊ॒र्ध्वाया॑ दि॒शो अ॒न्तर्देशा॑दनु॒ष्टातानु॑ तिष्ठति
नैनं श॒र्वो न भ॒वो ने॒शानः॑ ।

नास्य॑ प॒शून् न स॒मानान् हि॑नस्ति॒ य एवं वेद॑ ॥ १३ ॥ (६)

तस्मै॑ स॒र्वेभ्यो अ॒न्तर्देशे॑भ्य ई॒शानमि॒व्वासम॑नु॒ष्टातार॑मकुर्वन् ॥ १४ ॥

ई॒शान ए॒नमि॒व्वासः स॒र्वेभ्यो अ॒न्तर्देशे॑भ्योऽनु॒ष्टातानु॑ तिष्ठति

नैनं श॒र्वो न भ॒वो ने॒शानः॑ ॥ १५ ॥

नास्य॑ प॒शून् न स॒मानान् हि॑नस्ति॒ य एवं वेद॑ ॥ १६ ॥ (७) [११५]

॥ ६ ॥

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—अध्यात्मम्, ब्राह्मणः ॥ छन्दः—१, ४ आसुरी

पङ्क्तिः; २, १७ आर्ची पङ्क्तिः; ३ आर्धी पङ्क्तिः; ५, ११ साम्नी

त्रिष्टुप्; ६, १२ निचृद् बृहती; ७, १०, १३, १६, २४ आसुरी

बृहती; ८ साम्नी पङ्क्तिः; ९ प्राजापत्या त्रिष्टुप्; १४, २३ आर्ची

त्रिष्टुप्; १५, १८ विराड् जगती; १९ आर्च्युष्णिक्;

२० साम्यनुष्टुप्; २१ आर्ची बृहती; २२ परोष्णिक्;

२५ आर्च्यनुष्टुप्; २६ विराड् बृहती ॥

स ध्रु॒वां दि॒शमनु॑ व्य॒चलत् ॥ १ ॥

तं भूमि॑श्चा॒ग्निश्चौष॑धयश्च वन॒स्पत॑यश्च वान॒स्पत्याश्च॑

वीरु॑धश्चानु॒व्यचलन् ॥ २ ॥

भूमे॑श्च वै सो॒ऽग्नेश्चौष॑धीनां च वन॒स्पती॑नां च वान॒स्पत्या॑नां च

वीरु॑धां च प्रि॒यं धाम॑ भवति॒ य एवं वेद॑ ॥ ३ ॥ (१)

स ऊ॒र्ध्वां दि॒शमनु॑ व्य॒चलत् ॥ ४ ॥

तमृतं च सत्यं च सूर्यश्च चन्द्रश्च नक्षत्राणि चानुव्यचलन् ॥ ५ ॥

ऋतस्य च वै स सत्यस्य च सूर्यस्य च चन्द्रस्य च नक्षत्राणां
च प्रियं धाम भवति य एवं वेद ॥ ६ ॥ (२)

स वृत्तमां दिशमनु व्यचलत् ॥ ७ ॥

तमृचश्च सामानि च यजूषि च ब्रह्म चानुव्यचलन् ॥ ८ ॥

ऋचां च वै स साम्नां च यजुषां च ब्रह्मणश्च प्रियं धाम भवति
य एवं वेद ॥ ९ ॥ (३)

स वृहतीं दिशमनु व्यचलन् ॥ १० ॥

तमितिहासश्च पुराणं च गाथाश्च नाराशंसीश्चानुव्यचलन् ॥ ११ ॥

इतिहासस्य च वै स पुराणस्य च गाथानां च नाराशंसीनां च
प्रियं धाम भवति य एवं वेद ॥ १२ ॥ (४)

स परमां दिशमनु व्यचलत् ॥ १३ ॥

तमाहवनीयश्च गार्हपत्यश्च दक्षिणामिश्च यज्ञश्च यजमानश्च
पशवश्चानुव्यचलन् ॥ १४ ॥

आहवनीयस्य च वै स गार्हपत्यस्य च दक्षिणामिश्च यज्ञस्य च
यजमानस्य च पशूनां च प्रियं धाम भवति य एवं वेद ॥ १५ ॥ (५)

सोऽनादिष्टां दिशमनु व्यचलत् ॥ १६ ॥

तमृतवश्चातृवाश्च लोकाश्च लौक्याश्च मासाश्चाधर्मासाश्चाहोरात्रे
चानुव्यचलन् ॥ १७ ॥

ऋतूनां च वै स आतृवानां च लोकानां च लौक्यानां च मासानां
चाधर्मासानां चाहोरात्रयोश्च प्रियं धाम भवति य एवं वेद ॥ १८ ॥ (६)

सोऽनावृत्तां दिशमनु व्यचलत् ततो नावृत्त्यङ्गमन्यत ॥ १९ ॥

तं दितिश्चादितिश्चेडां चन्द्राणी चानुव्यचलन् ॥ २० ॥

दितेश्च वै सोऽदितेश्चेडायाश्चेन्द्राण्याश्च प्रियं धाम भवति
य एवं वेद ॥ २१ ॥ (७)

स दिशोऽनु व्यचलत् तं विराडनु व्यचलत् सर्वे च देवाः

सर्वाश्च देवताः

॥ २२ ॥

विराजश्च वै स सर्वेषां च देवानां सर्वासां च देवतानां प्रियं

भवति य एवं वेद

॥ २३ ॥ (८)

स सर्वानन्तर्देशाननु व्यचलत्

॥ २४ ॥

तं प्रजापतिश्च परमेष्ठी च पिता च पितामहश्चानु व्यचलत् ॥ २५ ॥

प्रजापतेश्च वै स परमेष्ठिनश्च पितुश्च पितामहस्य च प्रियं

धाम भवति य एवं वेद

॥ २६ ॥ (९) [११६]

॥ ७ ॥

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—अध्यात्मम्, ब्राह्म्यः ॥ छन्दः—१ त्रिपदा निचृद्ध

गायत्री; २ एकपदा विराड् बृहती; ३ विराडुष्णिक; ४ एकपदा गायत्री;

५ पङ्क्तिः ॥

स महिमा सद्भुत्वान्तं पृथिव्या अगच्छत् स समुद्रोऽभवत् ॥ १ ॥

तं प्रजापतिश्च परमेष्ठी च पिता च पितामहश्चापश्च अद्वा च

वर्षं भुत्वानुव्यवर्तयन्त

॥ २ ॥

एनमापो गच्छत्यैनं अद्वा गच्छत्यैनं वर्षं गच्छति य एवं वेद ॥ ३ ॥

तं अद्वा च यज्ञश्च लोकश्चाद्यं चाज्ञायं च भुत्वाभिपूर्यावर्तन्त ॥ ४ ॥

एनं अद्वा गच्छत्यैनं यज्ञो गच्छत्यैनं लोको गच्छत्यैनमद्यं

गच्छत्यैनमज्ञायं गच्छति य एवं वेद

॥ ५ ॥ [११७]

॥ ८ ॥

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—अध्यात्मम्, ब्राह्म्यः ॥ छन्दः—१ साम्युष्णिक

२ प्राजापत्याऽनुष्टुप्; ३ आर्ची पङ्क्तिः ॥

सोऽरयत् ततो राजन्योऽजायत

॥ १ ॥

स विशः सर्वन्धुनञ्जमज्ञायमभ्युदतिष्ठत्

॥ २ ॥

विशां च वै स सर्वन्धुनां चाज्ञस्य चाज्ञायस्य च प्रियं धाम

भवति य एवं वेद

॥ ३ ॥ [२११]

॥ ९ ॥

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—अध्यात्मम्, ब्राह्म्यः ॥ छन्दः—१ आसुरी जगती;

आची गायत्री; ३ आची पङ्क्तिः ॥

स विशोऽनु व्यचलत् ॥ १ ॥

तं सभा च समितिश्च सेना च सुरा चानुव्यचलन् ॥ २ ॥

सभायाश्च वै स समितेश्च सेनायाश्च सुरायाश्च प्रियं धाम
भवति य एवं वेद ॥ ३ ॥ [२।२]

॥ १० ॥

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—अध्यात्मम्, ब्राह्म्यः ॥ छन्दः—१ द्विपदा साम्नी

बृहती; २ त्रिपदाऽऽची पङ्क्तिः; ३ द्विपदा प्राजापत्या पङ्क्तिः; ४ त्रिपदा

वर्धमाना गायत्री; ५ त्रिपदा साम्नी बृहती; ६, ८, १० द्विपदाऽऽसुरी

गायत्री; ७, ९ साम्नुण्णिक; ११ आसुरी बृहती ॥

तद् यस्यैव विद्वान् ब्राह्म्यो राज्ञोऽतिथिर्गुहानागच्छेत् ॥ १ ॥

श्रेयांसमेनमात्मनो मानयेत् तथा क्षत्राय ना वृश्चते तथा
राष्ट्राय ना वृश्चते ॥ २ ॥

अतो वै ब्रह्म च क्षत्रं चोदतिष्ठतां ते अब्रूतां कं प्र विशावेति ॥ ३ ॥

बृहस्पतिमेव ब्रह्म प्र विशातिन्द्रं क्षत्रं तथा वा इति ॥ ४ ॥

अतो वै बृहस्पतिमेव ब्रह्म प्राविशदिन्द्रं क्षत्रम् ॥ ५ ॥

इयं वा उ पृथिवी बृहस्पतिर्द्यौरैवेन्द्रः ॥ ६ ॥

अयं वा उ अभिब्रह्मासावाहित्यः क्षत्रम् ॥ ७ ॥

एनं ब्रह्म गच्छति ब्रह्मवर्चसा भवति ॥ ८ ॥

यः पृथिवीं बृहस्पतिमभि ब्रह्म वेद ॥ ९ ॥

एनमिन्द्रियं गच्छतीन्द्रियवान् भवति ॥ १० ॥

य आदित्यं क्षत्रं दिवमिन्द्रं वेद ॥ ११ ॥ [२।३]

॥ ११ ॥

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—अध्यात्मम्, ब्राह्म्यः ॥ छन्दः—१ देवी पङ्क्तिः;

२ द्विपदा पूर्वात्रिष्टुबतिशक्वरी; ३—६, ८ निचृदाचीं बृहती; ७, ९

द्विपदा प्राजापत्या बृहती; १० भुरिगाचीं बृहती. ११ द्विपदाऽऽर्च्यनुष्टुप् ॥

तद् यस्यैवं विद्वान् ब्राह्म्योऽतिथिर्गृहानागच्छेत् ॥ १ ॥

स्वयमेनमभ्युदेत्य ब्रूयाद् ब्राह्म्य क्वाऽवास्सीर्ब्राह्म्योदकं ब्राह्म्य
तर्पयन्तु ब्राह्म्य यथा ते प्रियं तथास्तु ब्राह्म्य यथा ते वशस्तथास्तु

ब्राह्म्य यथा ते निकामस्तथास्त्विति ॥ २ ॥

यदेनमाह ब्राह्म्य क्वाऽवास्सीरिति पथ एव तेन देवयानानव रुन्दे ॥ ३ ॥

यदेनमाह ब्राह्म्योदकमित्यप एव तेनाव रुन्दे ॥ ४ ॥

यदेनमाह ब्राह्म्य तर्पयन्त्विति प्राणमेव तेन वर्षीयांसं कुरुते ॥ ५ ॥

यदेनमाह ब्राह्म्य यथा ते प्रियं तथास्त्विति प्रियमेव तेनाव रुन्दे ॥ ६ ॥

ऐनं प्रियं गच्छति प्रियः प्रियस्य भवति य एवं वेद ॥ ७ ॥

यदेनमाह ब्राह्म्य यथा ते वशस्तथास्त्विति वशमेव तेनाव रुन्दे ॥ ८ ॥

ऐनं वशो गच्छति वशी वशिर्ना भवति य एवं वेद ॥ ९ ॥

यदेनमाह ब्राह्म्य यथा ते निकामस्तथास्त्विति निकाममेव
तेनाव रुन्दे ॥ १० ॥

ऐनं निकामो गच्छति निकामे निकामस्य भवति

य एवं वेद

॥ ११ ॥ [२।४]

॥ १२ ॥

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—अध्यात्मम्, ब्राह्म्यः ॥ छन्दः—१ त्रिपदा गायत्री;

२ प्राजापत्या बृहती; ३, ४ भुरिक् प्राजापत्याऽनुष्टुप्; ५, ६, ९, १०

आसुरी गायत्री; ८ विराट् गायत्री; ७, ११ त्रिपदा प्राजापत्या त्रिष्टुप् ॥

तद् यस्यैवं विद्वान् ब्राह्म्य उद्धृतेष्वभिष्वधिभिरेऽभिहोत्रे-

ऽतिथिर्गृहानागच्छेत्

॥ १ ॥

स्वयमेनमभ्युदेत्य ब्रूयाद् ब्राह्म्यति सज होष्यामीति

॥ २ ॥

स चातिसृजेजुहुयात्त चातिसृजेज्ज जुहुयात्	॥ ३ ॥
स य एवं विदुषा ब्राह्मेनातिसृष्टो जुहोति	॥ ४ ॥
प्र पितृयाणं पन्थां जानाति प्र देवयानम्	॥ ५ ॥
न देवेष्वा वृश्चते हुतमस्य भवति	॥ ६ ॥
पर्यस्यास्मिँल्लोक आयतनं शिष्यते य एवं विदुषा	
ब्राह्मेनातिसृष्टो जुहोति	॥ ७ ॥
अथ य एवं विदुषा ब्राह्मेनानतिसृष्टो जुहोति	॥ ८ ॥
न पितृयाणं पन्थां जानाति न देवयानम्	॥ ९ ॥
आ देवेषु वृश्चते अहुतमस्य भवति	॥ १० ॥
नास्यास्मिँल्लोक आयतनं शिष्यते य एवं विदुषा	
ब्राह्मेनानतिसृष्टो जुहोति	॥ ११ ॥ [२।५]

॥ १३ ॥

अधिः—अथर्वा ॥ देवता—अध्यात्मम्, ब्राह्मः ॥ छन्दः—१ साम्युष्णिक्;
२, ६ प्राजापत्याऽनुष्टुप्; ३, ५, ७ आसुरो गायत्री; ४, ८ साम्नी
बृहती; ९ द्विपदा निचृद् गायत्री; १० द्विपदा विराड् गायत्री;
११ प्राजापत्या पङ्क्तिः; १२ आसुरी जगती; १३ सतःपङ्क्तिः;
१४ अक्षरपङ्क्तिः ॥

तद् यस्यैवं विद्वान् ब्राह्म्य एकां रात्रिमतिथिर्गृहे वसति	॥ १ ॥
ये पृथिव्यां पुण्यां लोकास्तानेव तेनाव रुन्दे	॥ २ ॥ (१)
तद् यस्यैवं विद्वान् ब्राह्म्यो द्वितीयां रात्रिमतिथिर्गृहे वसति	॥ ३ ॥
येऽन्तरिक्षे पुण्यां लोकास्तानेव तेनाव रुन्दे	॥ ४ ॥ (२)
तद् यस्यैवं विद्वान् ब्राह्म्यस्तृतीयां रात्रिमतिथिर्गृहे वसति	॥ ५ ॥
ये दिवि पुण्यां लोकास्तानेव तेनाव रुन्दे	॥ ६ ॥ (३)
तद् यस्यैवं विद्वान् ब्राह्म्यश्चतुर्थां रात्रिमतिथिर्गृहे वसति	॥ ७ ॥
ये पुण्यानां पुण्यां लोकास्तानेव तेनाव रुन्दे	॥ ८ ॥ (४)
तद् यस्यैवं विद्वान् ब्राह्म्योऽपरिमिता रात्रिरतिथिर्गृहे वसति	॥ ९ ॥

य एवापरिमिताः पुण्या लोकास्तानेव तेनाव रुन्दे ॥ १० ॥ (५)
 अथ यस्यान्नात्यो व्रात्यब्रुवो
 नामविअत्यतिथिर्गृहानागच्छेत् ॥ ११ ॥ (६)
 कर्षेदेनं न चैनं कर्षेत् ॥ १२ ॥ (७)
 अस्यै देवताया षट्कं याचामीमां देवतां वासय हामामिमां देवतां
 परि वेवेष्मीत्येनं परि वेविष्यात् ॥ १३ ॥ (८)
 तास्यामेवास्य तद् देवतायां हुतं भवति य एवं वेद ॥ १४ ॥ (९) [२।८]

॥ १४ ॥

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—अध्यात्मम्, व्रात्यः ॥ छन्दः—१ त्रिपदाऽनुष्टुप्;
 २, ४, ६, ८, १०, २०, २२, २४ आसुरी गायत्री; ३, ६ पुराणिक;
 ५ अनुष्टुप्; ७ प्रस्तरपङ्क्तिः; ११ स्वराड् गायत्री; १२, १४, १६,
 १८ भुरिक् प्राजापत्याऽनुष्टुप्; १३, १५ आर्ची पङ्क्तिः; [१७,
 २३ आर्ची त्रिष्टुप्;] १६ भुरिङ्नागी गायत्री; २१ प्राजापत्या
 त्रिष्टुप् ॥

स यत् प्राचीं दिशमनु व्यचलन्मास्तं शर्धो भूत्वानुव्यचलन्मनो-
 ऽज्ञादं कृत्वा ॥ १ ॥
 मनसाज्ञादेनाज्ञमस्ति य एवं वेद ॥ २ ॥ (१)
 स यद् दक्षिणां दिशमनु व्यचलन्दिन्द्रो भूत्वानुव्यचलद्
 बलमज्ञादं कृत्वा ॥ ३ ॥
 बलेनाज्ञादेनाज्ञमस्ति य एवं वेद ॥ ४ ॥ (२)
 स यत् प्रतीचीं दिशमनु व्यचलद् वरुणो राजा भूत्वानुव्य-
 चलद्दण्डोऽज्ञादीः कृत्वा ॥ ५ ॥
 अङ्गिरादीभिरज्ञमस्ति य एवं वेद ॥ ६ ॥ (३)
 स यदुदीचीं दिशमनु व्यचलत् सोमो राजा भूत्वानुव्यचलत्
 सप्तर्षिभिर्हुत आहुतिमज्ञादीं कृत्वा ॥ ७ ॥
 आहुत्याज्ञाद्याज्ञमस्ति य एवं वेद ॥ ८ ॥ (४)

स यद् भूवां दिशमनु व्यचलद् विष्णुर्भूत्वानुव्यचलद्
विराजमन्नादीं कृत्वा ॥ ९ ॥

विराजान्नाद्यान्नमत्ति य एवं वेद ॥ १० ॥ (५)

स यत् पशूननु व्यचलद् रुद्रो भूत्वानुव्यचलदोषधीरन्नादीः
कृत्वा ॥ ११ ॥

ओषधीभिरन्नादीभिरन्नमत्ति य एवं वेद ॥ १२ ॥ (६)

स यत् पितृननु व्यचलद् यमो राजा भूत्वानुव्यचलत्
स्वधाकारमन्नादं कृत्वा ॥ १३ ॥

स्वधाकारेणान्नादेनान्नमत्ति य एवं वेद ॥ १४ ॥ (७)

स यन्मनुष्याउननु व्यचलद् इन्द्रिर्भूत्वानुव्यचलत्
स्वाहाकारमन्नादं कृत्वा ॥ १५ ॥

स्वाहाकारेणान्नादेनान्नमत्ति य एवं वेद ॥ १६ ॥ (८)

स यद्भूवां दिशमनु व्यचलद् बृहस्पतिर्भूत्वानुव्यचलद्
वषट्कारमन्नादं कृत्वा ॥ १७ ॥

वषट्कारेणान्नादेनान्नमत्ति य एवं वेद ॥ १८ ॥ (९)

स यद् देवाननु व्यचलद् दीशानो भूत्वानुव्यचलन्मन्युमन्नादं
कृत्वा ॥ १९ ॥

मन्युनान्नादेनान्नमत्ति य एवं वेद ॥ २० ॥ (१०)

स यत् प्रजा अनु व्यचलत् प्रजापतिर्भूत्वानुव्यचलत्
प्राणमन्नादं कृत्वा ॥ २१ ॥

प्राणनान्नादेनान्नमत्ति य एवं वेद ॥ २२ ॥ (११)

स यत् सर्वानन्तर्देशाननु व्यचलत् परमेष्ठी भूत्वानुव्यचलद्
ब्रह्मन्नादं कृत्वा ॥ २३ ॥

ब्रह्मणान्नादेनान्नमत्ति य एवं वेद ॥ २४ ॥ (१२) [२।७]

॥ १५ ॥

अधिः—अथर्वा ॥ देवता—अध्यात्मम्, ज्ञात्यः ॥ छन्दः—१ देवी पङ्क्तिः;

२ आसुरी बृहती; ३ प्राजापत्याऽनुष्टुप्; ४, ७, ८ भुरिक् प्राजापत्या-
ऽनुष्टुप्; ५, ६ द्विपदा साम्नी बृहती; ९ विराड् गायत्री; (३—९
तस्य ब्रातृस्येत्यस्योक्तम्) ॥

तस्य ब्रातृस्य ॥ १ ॥

सस्र प्राणाः ससापानाः सस व्यानाः ॥ २ ॥

तस्य ब्रातृस्य ।

योऽस्य प्रथमः प्राण ऊर्ध्वो नामायं सो अग्निः ॥ ३ ॥

तस्य ब्रातृस्य ।

योऽस्य द्वितीयः प्राणः प्रौढो नामासौ स आदित्यः ॥ ४ ॥

तस्य ब्रातृस्य ।

योऽस्य तृतीयः प्राणोऽभ्यूढो नामासौ स चन्द्रमाः ॥ ५ ॥

तस्य ब्रातृस्य ।

योऽस्य चतुर्थः प्राणो विभूर्नामायं स पर्वमानः ॥ ६ ॥

तस्य ब्रातृस्य ।

योऽस्य पञ्चमः प्राणो योनिर्नाम ता इमा आपः ॥ ७ ॥

तस्य ब्रातृस्य ।

योऽस्य षष्ठः प्राणः प्रियो नाम त इमे पशवः ॥ ८ ॥

तस्य ब्रातृस्य ।

योऽस्य सप्तमः प्राणोऽपरिमितो नाम ता इमाः प्रजाः ॥ ९ ॥ [२।८]

॥ १६ ॥

अग्निः—अथर्वा ॥ देवता—अध्यात्मम्, ब्रातृस्यः ॥ छन्दः—१, ३ सामान्य-

ग्निक्; २, ४, ५ प्राजापत्योग्निक्; ६ याजुषी त्रिष्टुप्; ७ आसुरी गायत्री;

(१—७ तस्य ब्रातृस्येत्यस्योक्तम्) ॥

तस्य ब्रातृस्य । योऽस्य प्रथमोऽपानः सा पौर्णमासी ॥ १ ॥

तस्य ब्रातृस्य । योऽस्य द्वितीयोऽपानः साष्टका ॥ २ ॥

तस्य ब्रातृस्य । योऽस्य तृतीयोऽपानः सामावास्या ॥ ३ ॥

तस्य ब्राह्मणस्य । योऽस्य चतुर्थोऽपानः सा अद्धा ॥ ४ ॥

तस्य ब्राह्मणस्य । योऽस्य पञ्चमोऽपानः सा दीक्षा ॥ ५ ॥

तस्य ब्राह्मणस्य । योऽस्य षष्ठोऽपानः स यज्ञः ॥ ६ ॥

तस्य ब्राह्मणस्य । योऽस्य सप्तमोऽपानस्ता इमा दक्षिणाः ॥ ७ ॥ [२।१९]

॥ १७ ॥

अधिः—अथर्वा ॥ देवता—अध्यात्मम्, ब्राह्मणः ॥ छन्दः—१, ५ प्राजापत्यो-

ष्णिक्, २, ७ आसुर्यनुष्टुप्, ३ याजुषी पङ्क्तिः, ४ साम्न्युष्णिक्,

६ याजुषी त्रिष्टुप्, ८ प्रतिष्ठाऽऽचीं पङ्क्तिः, ९ द्विपदा साम्नी त्रिष्टुप्,

१० साम्न्यनुष्टुप्, (१—१० तस्य ब्राह्मणस्येत्यस्योक्तम्) ॥

तस्य ब्राह्मणस्य । योऽस्य प्रथमो व्यानः सेयं भूमिः ॥ १ ॥

तस्य ब्राह्मणस्य । योऽस्य द्वितीयो व्यानस्तदन्तरिक्षम् ॥ २ ॥

तस्य ब्राह्मणस्य । योऽस्य तृतीयो व्यानः सा द्यौः ॥ ३ ॥

तस्य ब्राह्मणस्य । योऽस्य चतुर्थो व्यानस्तानि नक्षत्राणि ॥ ४ ॥

तस्य ब्राह्मणस्य । योऽस्य पञ्चमो व्यानस्त ऋतवः ॥ ५ ॥

तस्य ब्राह्मणस्य । योऽस्य षष्ठो व्यानस्त आर्तवाः ॥ ६ ॥

तस्य ब्राह्मणस्य । योऽस्य सप्तमो व्यानः स सैवत्सरः ॥ ७ ॥

तस्य ब्राह्मणस्य ।

समानमर्थं परि यन्ति देवाः सैवत्सरं वा एतद्वत्तवोऽनुपरियन्ति

ब्राह्मणं च ॥ ८ ॥

तस्य ब्राह्मणस्य ।

यदादित्यमभि सन्विशन्त्यमावास्यां चैव तत् पौर्णमासी च ॥ ९ ॥

तस्य ब्राह्मणस्य । एकं तद्देवाममृतस्वमित्याहुतिरेव ॥ १० ॥ [२।१०]

॥ १८ ॥

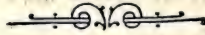
अधिः—अथर्वा ॥ देवता—अध्यात्मम्, ब्राह्मणः ॥ छन्दः—१ दैवी पङ्क्तिः,

२, ३ आर्ची बृहती, ४ आर्च्यनुष्टुप्, ५ साम्न्युष्णिक् ॥

तस्य त्रास्यस्य ॥ १ ॥
 यदस्य दक्षिणमक्ष्यसौ स आदित्यो यदस्य सव्यमक्ष्यसौ
 स चन्द्रमाः ॥ २ ॥
 योऽस्य दक्षिणः कर्णोऽयं सो अग्निर्योऽस्य सव्यः कर्णोऽयं
 स पवमानः ॥ ३ ॥
 अहोरात्रं नासिके दितिश्चादितिश्च शोषकपाले सैव रसरः शिरः ॥ ४ ॥
 अह्ना प्रत्यह् त्रास्यो रात्र्या प्राह् नमो त्रास्यय ॥ ५ ॥ [२।११]

॥ इति पञ्चदशं काण्डम् समाप्तम् ॥

अथ षोडशं काराडम्

॥ १ ॥

अधिः—अथर्वा ॥ देवता—प्रजापतिः ॥ छन्दः—१, ३ द्विपदा साम्नी
बृहती; २, १० याजुषी त्रिष्टुप्; ४ आसुरी गायत्री; ५, ८ द्विपदा साम्नी
पङ्क्तिः; ६ साम्नीतुष्टुप्; ७ निचृद् [द्विपदा] विराड् गायत्री;
९ आसुरी पङ्क्तिः; ११ साम्नीतुष्टुप्; १२, १३

[द्विपदा] आर्च्यतुष्टुप् ॥

अतिसृष्टो अपां वृषभोऽतिसृष्टा अग्नयो दिव्याः	॥ १ ॥
रुजन् परिजन् मृगान् प्रमृगान्	॥ २ ॥
ओको मनोहा खनो निर्दाह आत्मदूषिस्तनुदूषिः	॥ ३ ॥
इदं तमति सृजामि तं माभ्यवनिधि	॥ ४ ॥
तेन तमभ्यतिमृजामो योऽस्मान् द्वेष्टि यं वयं द्विष्मः	॥ ५ ॥
अपामग्नमसि समुद्रं वोऽभ्यवमृजामि	॥ ६ ॥
योऽप्स्वमिभिरति तं सृजामि ओकं खनि तनुदूषिम्	॥ ७ ॥
यो व आपोऽभिर्वाविवेश स एष यद् वो धोरं तदेतत्	॥ ८ ॥
इन्द्रस्य व इन्द्रियेणाभि विन्चेत्	॥ ९ ॥
अरिप्रा आपो अप रिप्रमुस्मत्	॥ १० ॥
आस्मदेनो वहन्तु प्र दुःस्वप्न्यं वहन्तु	॥ ११ ॥
शिवेन मा चक्षुषा पश्यतापः शिवया तन्वोप स्पृशत स्वच मे ॥ १२ ॥	
शिवानग्नीन्सुषदो हवामहे मयि चन्नं वचं आ अत्त देवीः ॥ १३ ॥ [१११]	

॥ २ ॥

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—वाक् ॥ छन्दः—१ आसुर्यनुष्टुप्, २ आसुर्युष्णिक,
३ साम्न्युष्णिक, ४ त्रिपदा साम्नी वृहती, ५ आच्यनुष्टुप्, ६ निचृद्
[दिपदा] विराड् गायत्री ॥

निर्दुरमंय ऊजां मधुमती वाक् ॥ १ ॥
मधुमती स्थ मधुमती वाचमुदेयम् ॥ २ ॥
उपहृतो मे गोपा उपहृतो गोपीथः ॥ ३ ॥
सुश्रुतौ कर्णौ भद्रश्रुतौ कर्णौ भद्रं श्लोकं श्रूयासम् ॥ ४ ॥
सुश्रुतिश्च मोपश्रुतिश्च मा हासिष्टां सौपर्णं चतुरजस्रं ज्योतिः ॥ ५ ॥
अर्षीणां प्रस्तरौडसि नमोऽस्तु दैवाय प्रस्तराय ॥ ६ ॥ [१।२]

॥ ३ ॥

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—ब्रह्मादित्यौ ॥ छन्दः—१ आसुरो गायत्री, २, ३
आच्यनुष्टुप्, ४ प्राजापत्या त्रिष्टुप्, ५ साम्न्युष्णिक, ६ दिपदा
साम्नी त्रिष्टुप् ॥

मूर्धाहं रयीणां मूर्धा समानानां भूयासम् ॥ १ ॥
रुजश्च मा वेनश्च मा हासिष्टां मूर्धा च मा विधर्मा
च मा हासिष्टाम् ॥ २ ॥
उर्वश्च मा चमश्च मा हासिष्टां धर्ता च मा धरुणश्च
मा हासिष्टाम् ॥ ३ ॥
विमोकरश्च मर्द्रपविश्च मा हासिष्टामर्द्रदानुश्च मा मातरिषा
च मा हासिष्टाम् ॥ ४ ॥
वृहस्पतिर्म आत्मा नुमणा नाम हयः ॥ ५ ॥
असंतापं मे हृदयमुर्वी गन्यूतिः समुद्रो अस्मि विधर्मणा ॥ ६ ॥ [१।३]
॥ ४ ॥

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—ब्रह्मादित्यौ ॥ छन्दः—१, ३ साम्न्यनुष्टुप्,

२ साम्युष्णिक; ४ त्रिपदाऽनुष्टुप्; ५ आसुरी गायत्री; ६ आच्युष्णिक;

७ त्रिपदा विराड्गर्भाऽनुष्टुप् ॥

नाभिर्हं रयीणां नाभिः समानानां भूयासम् ॥ १ ॥

स्वासदासि सृषा अमृतो मर्त्येष्वा ॥ २ ॥

मा मां प्राणो हासिन्मो अपानोऽवहाय परा गाव ॥ ३ ॥

सूर्यो माह्नः पात्वग्निः पृथिव्या वायुरन्तरिक्षाद् यमो मनुष्येभ्यः

सरस्वती पार्थिवेभ्यः ॥ ४ ॥

प्राणापानौ मा मां हासिष्ट मा जने प्र मेधि ॥ ५ ॥

स्वस्त्यष्टोषसो षोषसश्च सर्व आपः सर्वेणो अशीय ॥ ६ ॥

शक्वरी स्थ पशवो मोष स्थेषुर्मित्रावरुणौ मे प्राणापानावग्निर्मे

दधौ दधातु ॥ ७ ॥ [११४]

॥ ५ ॥

अधिः—यमः ॥ देवता—दुःस्वप्ननाशनम् ॥ छन्दः—१, ४—६ (प्र०)

विराड् गायत्री; २, ४—७ (द्वि०), ९ प्राजापत्या गायत्री; ३, ४—७

(तृ०), १० द्विपदा साम्नी बृहती; ७ (प्र०) भुरिग् विराड्

गायत्री; ८ स्वराड् विराड् गायत्री ॥

विश्व ते स्वप्न जनित्रं प्राच्याः पुत्रोऽसि यमस्य करणः ॥ १ ॥

अन्तकोऽसि मृत्युरसि ॥ २ ॥

तं स्वा स्वप्न तथा सं विश्व स नः स्वप्न दुःस्वप्न्यात् पाहि ॥ ३ ॥ (१)

विश्व ते स्वप्न जनित्रं निष्कर्त्याः पुत्रोऽसि यमस्य करणः ।

अन्तकोऽसि मृत्युरसि ।

तं स्वा स्वप्न तथा सं विश्व स नः स्वप्न दुःस्वप्न्यात् पाहि ॥ ४ ॥ (२)

विश्व ते स्वप्न जनित्रमभूत्याः पुत्रोऽसि यमस्य करणः ।

अन्तकोऽसि मृत्युरसि ।

तं स्वा स्वप्न तथा सं विश्व स नः स्वप्न दुःस्वप्न्यात् पाहि ॥ ५ ॥ (३)

विद्य तै स्वम् जनित्रं निर्भूयाः पुत्रोऽसि यमस्य करणः ।

अन्तकोऽसि मृत्युरसि ।

तं त्वा स्वम् तथा सं विद्य स नः स्वम् दुःस्वप्न्यात् पाहि ॥ ६ ॥ (४)

विद्य तै स्वम् जनित्रं पराभूयाः पुत्रोऽसि यमस्य करणः ।

अन्तकोऽसि मृत्युरसि ।

तं त्वा स्वम् तथा सं विद्य स नः स्वम् दुःस्वप्न्यात् पाहि ॥ ७ ॥ (५)

विद्य तै स्वम् जनित्रं देवजामीनां पुत्रोऽसि यमस्य करणः ॥ ८ ॥

अन्तकोऽसि मृत्युरसि

॥ ९ ॥

तं त्वा स्वम् तथा सं विद्य स नः स्वम्

दुःस्वप्न्यात् पाहि

॥ १० ॥ (६) [२।१]

॥ ६ ॥

अधिः—यमः ॥ देवता—दुःस्वप्ननाशनम्, उषा ॥ छन्दः—१—४ प्राजा-

पत्याऽनुष्टुप्; ५ साम्नी पङ्क्तिः; ६ निचृशर्ची बृहती; ७ द्विपदा साम्नी

बृहती; ८ आसुरी जगती; ९ आसुरी बृहती; १० आर्च्युष्णिक;

११ त्रिपदा यवमध्या गायत्री वा आर्च्यनुष्टुप् वा ॥

अजैष्माद्यासनामाद्या भूमानागसो वयम् ॥ १ ॥

उषो यस्माद् दुःस्वप्न्यादभैष्माप तदुच्छतु ॥ २ ॥

द्विषते तत् परा वह शपते तत् परा वह ॥ ३ ॥

यं द्विष्मो यच्च नो द्वेष्टि तस्मा एनद् गमयामः ॥ ४ ॥

उषा देवी वाचा संविदाना वाग् देव्युषसा संविदाना ॥ ५ ॥

उषस्पतिर्वाचस्पतिना संविदानो वाचस्पतिरुषस्पतिना संविदानः ॥ ६ ॥

तेऽमुष्मै परा वहन्स्वरायान् दुर्णाम्नः सदान्वाः ॥ ७ ॥

कुम्भीका दूषीकाः पीयकान् ॥ ८ ॥

जामदुःस्वप्न्यं स्वप्नेदुःस्वप्न्यम् ॥ ९ ॥

अनागमिष्यतो वरानवित्तेः संकल्पानमुष्या द्रुहः पाशान् ॥ १० ॥

तदमुष्मा अग्ने देवाः परा वहन्तु वधिर्यथासद् विथुरो

न साधुः

॥ ११ ॥ [२।२]

॥ ७ ॥

अधिः—यमः ॥ देवता—दुःस्वप्ननाशनम् ॥ छन्दः—१ पङ्क्तिः, २ साम्य-

नुष्टुप्, ३ आसुर्युष्णिक्, ४ प्राजापत्या गायत्री, ५ आर्च्युष्णिक्, ६, ६,

११ साम्नी बृहती, ७ याजुषी गायत्री, ८ प्राजापत्या बृहती,

१० साम्नी गायत्री, १२ मुरिक् प्राजापत्याऽनुष्टुप्,

१३ आसुरी त्रिष्टुप् ॥

तेनैनं विध्याम्यभूत्यैनं विध्यामि निर्भूत्यैनं विध्यामि पराभूत्यैनं

विध्यामि प्राज्ञैनं विध्यामि तमसैनं विध्यामि ॥ १ ॥

देवानामेनं घोरैः क्रूरैः प्रैषैरभिप्रेष्यामि ॥ २ ॥

वैश्वानरस्यैनं दंष्ट्रयोरपि दधामि ॥ ३ ॥

एवानेवान् सा गरत् ॥ ४ ॥

योऽस्मान् द्वेष्टि तमात्मा द्वेष्टु यं वयं द्विष्मः स आस्मान् द्वेष्टु ॥ ५ ॥

निर्द्विषन्तं दिवो निः पृथिव्या निरन्तरिचाद् भजाम ॥ ६ ॥

सुयामंश्चावुष ॥ ७ ॥

इदमहमासुष्यायणेऽसुष्याः पुत्रे दुःस्वप्न्यं सृजे ॥ ८ ॥

यददोऽदो अभ्यगच्छन् यद् दोषा यत् पूत्रां रात्रिम् ॥ ९ ॥

यज्जगद् यत् सुप्तो यद् दिवा यज्जगम् ॥ १० ॥

यद्हरहरभिगच्छामि तस्मादेनमव दये ॥ ११ ॥

तं जहि तेन मन्दस्व तस्य पृष्टीरपि शृणीहि ॥ १२ ॥

स मा जीवीत् तं प्राणो जहातु ॥ १३ ॥ [२।३]

॥ ८ ॥

अधिः—यमः ॥ देवता—दुःस्वप्ननाशनम् ॥ छन्दः—१, ५—२९ (प्र०)

३० एकपदा यजुर्वाङ्मयनुष्टुप्, २, ५—२९ (द्वि०), ३१ त्रिपदा

निचृद् गायत्री, ३ प्राजापत्या गायत्री, ४, ५—२९ (च०),

३३ त्रिपदा प्राजापत्या त्रिष्टुप्; ५—७, १२, २०, २२, २७

(सर्वेषां तृ०) आसुरी जगतो; ८, १०, ११, १३, १४,

१६, २१ (सर्वेषां तृ०) आसुरी त्रिष्टुप्; ९, १५,

१७—१९, २३—२६ (सर्वेषां तृ०), ३२ आसुरी

पङ्क्तिः; २८, २९ (द्वयोः तृ०) आसुरी बृहती ॥

जितमस्माकमुद्भिजमस्माकमृतमस्माकं तेजोऽस्माकं

ब्रह्मास्माकं स्वरस्माकं यज्ञोऽस्माकं

पशवोऽस्माकं प्रजा अस्माकं वीरा अस्माकम्

॥ १ ॥

तस्मादमुं निर्भजामोऽमुमाभ्यायणमभ्याः पुत्रमसौ यः

॥ २ ॥

स प्राच्याः पाशान्मा मोचि

॥ ३ ॥

तस्येदं वर्चस्तेजः प्राणमायुर्नि वेष्टयामीदमेनमध्वराञ्च

पादयामि

॥ ४ ॥ (१)

जितमस्माकमुद्भिजमस्माकमृतमस्माकं तेजोऽस्माकं

ब्रह्मास्माकं स्वरस्माकं यज्ञोऽस्माकं

पशवोऽस्माकं प्रजा अस्माकं वीरा अस्माकम् ।

तस्मादमुं निर्भजामोऽमुमाभ्यायणमभ्याः पुत्रमसौ यः ।

स निश्चयाः पाशान्मा मोचि ।

तस्येदं वर्चस्तेजः प्राणमायुर्नि वेष्टयामीदमेनमध्वराञ्च

पादयामि

॥ ५ ॥ (२)

जितमस्माकमुद्भिजमस्माकमृतमस्माकं तेजोऽस्माकं

ब्रह्मास्माकं स्वरस्माकं यज्ञोऽस्माकं

पशवोऽस्माकं प्रजा अस्माकं वीरा अस्माकम् ।

तस्मादमुं निर्भजामोऽमुमाभ्यायणमभ्याः पुत्रमसौ यः ।

सोऽभ्याः पाशान्मा मोचि ।

तस्येदं वर्चस्तेजः प्राणमायुर्नि वेष्टयामीदमेनमध्वराञ्च

पादयामि

॥ ६ ॥ (३)

जितमस्माकमुद्भिन्नमस्माकमृतमस्माकं तेजोऽस्माकं
 ब्रह्मास्माकं स्वरस्माकं यजोऽस्माकं
 पशवोऽस्माकं प्रजा अस्माकं वीरा अस्माकम् ।
 तस्मादमुं निर्भजामोऽमुमासुषायणमसुष्याः पुत्रमसौ यः ।
 स निर्भूत्याः पाशान्मा मोचि ।
 तस्येदं वर्चस्तेजः प्राणमायुर्नि वेष्टयामीदमेनमधराब्धं
 पादयामि ॥ ७ ॥ (३)

जितमस्माकमुद्भिन्नमस्माकमृतमस्माकं तेजोऽस्माकं
 ब्रह्मास्माकं स्वरस्माकं यजोऽस्माकं
 पशवोऽस्माकं प्रजा अस्माकं वीरा अस्माकम् ।
 तस्मादमुं निर्भजामोऽमुमासुषायणमसुष्याः पुत्रमसौ यः ।
 स पराभूत्याः पाशान्मा मोचि ।
 तस्येदं वर्चस्तेजः प्राणमायुर्नि वेष्टयामीदमेनमधराब्धं
 पादयामि ॥ ८ ॥ (४)

जितमस्माकमुद्भिन्नमस्माकमृतमस्माकं तेजोऽस्माकं
 ब्रह्मास्माकं स्वरस्माकं यजोऽस्माकं
 पशवोऽस्माकं प्रजा अस्माकं वीरा अस्माकम् ।
 तस्मादमुं निर्भजामोऽमुमासुषायणमसुष्याः पुत्रमसौ यः ।
 स देवजामीनां पाशान्मा मोचि ।
 तस्येदं वर्चस्तेजः प्राणमायुर्नि वेष्टयामीदमेनमधराब्धं
 पादयामि ॥ ९ ॥ (५)

जितमस्माकमुद्भिन्नमस्माकमृतमस्माकं तेजोऽस्माकं
 ब्रह्मास्माकं स्वरस्माकं यजोऽस्माकं
 पशवोऽस्माकं प्रजा अस्माकं वीरा अस्माकम् ।
 तस्मादमुं निर्भजामोऽमुमासुषायणमसुष्याः पुत्रमसौ यः ।
 स बृहस्पतेः पाशान्मा मोचि ।

तस्येदं वर्चस्तेजः प्राणमायुर्नि वेष्टयामीदमेनमध्वराञ्च

पादयामि

॥ १० ॥ (७)

जितमस्माकमुद्भिन्नमस्माकमृतमस्माकं तेजोऽस्माकं

ब्रह्मास्माकं स्वरस्माकं यज्ञोऽस्माकं

पशवोऽस्माकं प्रजा अस्माकं वीरा अस्माकम् ।

तस्मादमुं निर्भजामोऽमुमांमुष्यायणममुष्याः पुत्रमसौ यः ।

स प्रजापतेः पाशान्मा मोचि ।

तस्येदं वर्चस्तेजः प्राणमायुर्नि वेष्टयामीदमेनमध्वराञ्च

पादयामि

॥ ११ ॥ (८)

जितमस्माकमुद्भिन्नमस्माकमृतमस्माकं तेजोऽस्माकं

ब्रह्मास्माकं स्वरस्माकं यज्ञोऽस्माकं

पशवोऽस्माकं प्रजा अस्माकं वीरा अस्माकम् ।

तस्मादमुं निर्भजामोऽमुमांमुष्यायणममुष्याः पुत्रमसौ यः ।

स ऋषीणां पाशान्मा मोचि ।

तस्येदं वर्चस्तेजः प्राणमायुर्नि वेष्टयामीदमेनमध्वराञ्च

पादयामि

॥ १२ ॥ (९)

जितमस्माकमुद्भिन्नमस्माकमृतमस्माकं तेजोऽस्माकं

ब्रह्मास्माकं स्वरस्माकं यज्ञोऽस्माकं

पशवोऽस्माकं प्रजा अस्माकं वीरा अस्माकम् ।

तस्मादमुं निर्भजामोऽमुमांमुष्यायणममुष्याः पुत्रमसौ यः ।

स अर्बेयाणां पाशान्मा मोचि ।

तस्येदं वर्चस्तेजः प्राणमायुर्नि वेष्टयामीदमेनमध्वराञ्च

पादयामि

॥ १३ ॥ (१०)

जितमस्माकमुद्भिन्नमस्माकमृतमस्माकं तेजोऽस्माकं

ब्रह्मास्माकं स्वरस्माकं यज्ञोऽस्माकं

पशवोऽस्माकं प्रजा अस्माकं वीरा अस्माकम् ।

तस्मादमुं निर्भजामोऽमुमांमुष्यायणमुष्याः पुत्रमसौ यः ।

सोऽङ्गिरसां पाशान्मा मोचि ।

तस्येदं वर्चस्तेजः प्राणमायुर्नि वैष्टयामीदमेनमधराब्ध्वं

पादयामि ॥ १४ ॥ (११)

जितमस्माकमुद्भिन्नमस्माकमुतमस्माकं तेजोऽस्माकं

ब्रह्मास्माकं स्वरस्माकं यज्ञोऽस्माकं

पशवोऽस्माकं प्रजा अस्माकं वीरा अस्माकम् ।

तस्मादमुं निर्भजामोऽमुमांमुष्यायणमुष्याः पुत्रमसौ यः ।

स आङ्गिरसानां पाशान्मा मोचि ।

तस्येदं वर्चस्तेजः प्राणमायुर्नि वैष्टयामीदमेनमधराब्ध्वं

पादयामि ॥ १५ ॥ (१२)

जितमस्माकमुद्भिन्नमस्माकमुतमस्माकं तेजोऽस्माकं

ब्रह्मास्माकं स्वरस्माकं यज्ञोऽस्माकं

पशवोऽस्माकं प्रजा अस्माकं वीरा अस्माकम् ।

तस्मादमुं निर्भजामोऽमुमांमुष्यायणमुष्याः पुत्रमसौ यः ।

सोऽथर्वणां पाशान्मा मोचि ।

तस्येदं वर्चस्तेजः प्राणमायुर्नि वैष्टयामीदमेनमधराब्ध्वं

पादयामि ॥ १६ ॥ (१३)

जितमस्माकमुद्भिन्नमस्माकमुतमस्माकं तेजोऽस्माकं

ब्रह्मास्माकं स्वरस्माकं यज्ञोऽस्माकं

पशवोऽस्माकं प्रजा अस्माकं वीरा अस्माकम् ।

तस्मादमुं निर्भजामोऽमुमांमुष्यायणमुष्याः पुत्रमसौ यः ।

स आथर्वणानां पाशान्मा मोचि ।

तस्येदं वर्चस्तेजः प्राणमायुर्नि वैष्टयामीदमेनमधराब्ध्वं

पादयामि ॥ १७ ॥ (१४)

जितमस्माकमुद्भिन्नमस्माकमृतमस्माकं तेजोऽस्माकं
 ब्रह्मास्माकं स्वरस्माकं यज्ञोऽस्माकं
 पशवोऽस्माकं प्रजा अस्माकं वीरा अस्माकम् ।
 तस्मादमुं निर्भजामोऽमुमामुष्यायणममुष्याः पुत्रमसौ यः ।
 स वनस्पतीनां पाशान्मा मोचि ।

तस्येदं वर्चस्तेजः प्राणमायुर्नि वेष्टयामीदमेनमध्वरान्वं
 पादयामि

॥ १८ ॥ (१५)

जितमस्माकमुद्भिन्नमस्माकमृतमस्माकं तेजोऽस्माकं
 ब्रह्मास्माकं स्वरस्माकं यज्ञोऽस्माकं
 पशवोऽस्माकं प्रजा अस्माकं वीरा अस्माकम् ।
 तस्मादमुं निर्भजामोऽमुमामुष्यायणममुष्याः पुत्रमसौ यः ।
 स वनस्पत्यानां पाशान्मा मोचि ।

तस्येदं वर्चस्तेजः प्राणमायुर्नि वेष्टयामीदमेनमध्वरान्वं
 पादयामि

॥ १९ ॥ (१६)

जितमस्माकमुद्भिन्नमस्माकमृतमस्माकं तेजोऽस्माकं
 ब्रह्मास्माकं स्वरस्माकं यज्ञोऽस्माकं
 पशवोऽस्माकं प्रजा अस्माकं वीरा अस्माकम् ।
 तस्मादमुं निर्भजामोऽमुमामुष्यायणममुष्याः पुत्रमसौ यः ।
 स अतूनां पाशान्मा मोचि ।

तस्येदं वर्चस्तेजः प्राणमायुर्नि वेष्टयामीदमेनमध्वरान्वं
 पादयामि

॥ २० ॥ (१७)

जितमस्माकमुद्भिन्नमस्माकमृतमस्माकं तेजोऽस्माकं
 ब्रह्मास्माकं स्वरस्माकं यज्ञोऽस्माकं
 पशवोऽस्माकं प्रजा अस्माकं वीरा अस्माकम् ।
 तस्मादमुं निर्भजामोऽमुमामुष्यायणममुष्याः पुत्रमसौ यः ।
 स अतैवानां पाशान्मा मोचि ।

तस्येदं वर्चस्तेजः प्राणमायुर्नि वेष्टयामीदमेनमधराब्धं
पादयामि ॥ २१ ॥ (१८)

जितमस्माकमुद्भिन्नमस्माकमृतमस्माकं तेजोऽस्माकं
ब्रह्मास्माकं स्वरस्माकं यज्ञोऽस्माकं
पशवोऽस्माकं प्रजा अस्माकं वीरा अस्माकम् ।
तस्मादमुं निर्भजामोऽमुमांमुष्यायणमुष्याः पुत्रमसौ यः ।
स मासानां पाशान्मा मोचि ।

तस्येदं वर्चस्तेजः प्राणमायुर्नि वेष्टयामीदमेनमधराब्धं
पादयामि ॥ २२ ॥ (१९)

जितमस्माकमुद्भिन्नमस्माकमृतमस्माकं तेजोऽस्माकं
ब्रह्मास्माकं स्वरस्माकं यज्ञोऽस्माकं
पशवोऽस्माकं प्रजा अस्माकं वीरा अस्माकम् ।
तस्मादमुं निर्भजामोऽमुमांमुष्यायणमुष्याः पुत्रमसौ यः ।
सोऽर्धमासानां पाशान्मा मोचि ।

तस्येदं वर्चस्तेजः प्राणमायुर्नि वेष्टयामीदमेनमधराब्धं
पादयामि ॥ २३ ॥ (२०)

जितमस्माकमुद्भिन्नमस्माकमृतमस्माकं तेजोऽस्माकं
ब्रह्मास्माकं स्वरस्माकं यज्ञोऽस्माकं
पशवोऽस्माकं प्रजा अस्माकं वीरा अस्माकम् ।
तस्मादमुं निर्भजामोऽमुमांमुष्यायणमुष्याः पुत्रमसौ यः ।
सोऽहोरात्रयोः पाशान्मा मोचि ।

तस्येदं वर्चस्तेजः प्राणमायुर्नि वेष्टयामीदमेनमधराब्धं
पादयामि ॥ २४ ॥ (२१)

जितमस्माकमुद्भिन्नमस्माकमृतमस्माकं तेजोऽस्माकं
ब्रह्मास्माकं स्वरस्माकं यज्ञोऽस्माकं
पशवोऽस्माकं प्रजा अस्माकं वीरा अस्माकम् ।

तस्मादमुं निर्भजामोऽमुमां मुषाययणमुष्याः पुत्रमसौ यः ।

सोऽह्नोः संयतोः पाशान्मा मोचि ।

तस्येदं वर्चस्तेजः प्राणमायुर्नि वेष्टयामीदमेनमधराब्धं

पादयामि

॥ २५ ॥ (२२)

जितमस्माकमुद्भिन्नमस्माकमृतमस्माकं तेजोऽस्माकं

ब्रह्मास्माकं स्वरस्माकं यज्ञोऽस्माकं

पशवोऽस्माकं प्रजा अस्माकं वीरा अस्माकम् ।

तस्मादमुं निर्भजामोऽमुमां मुषाययणमुष्याः पुत्रमसौ यः ।

स चावापृथिव्योः पाशान्मा मोचि ।

तस्येदं वर्चस्तेजः प्राणमायुर्नि वेष्टयामीदमेनमधराब्धं

पादयामि

॥ २६ ॥ (३२)

जितमस्माकमुद्भिन्नमस्माकमृतमस्माकं तेजोऽस्माकं

ब्रह्मास्माकं स्वरस्माकं यज्ञोऽस्माकं

पशवोऽस्माकं प्रजा अस्माकं वीरा अस्माकम् ।

तस्मादमुं निर्भजामोऽमुमां मुषाययणमुष्याः पुत्रमसौ यः ।

स इन्द्राग्न्योः पाशान्मा मोचि ।

तस्येदं वर्चस्तेजः प्राणमायुर्नि वेष्टयामीदमेनमधराब्धं

पादयामि

॥ २७ ॥ (२४)

जितमस्माकमुद्भिन्नमस्माकमृतमस्माकं तेजोऽस्माकं

ब्रह्मास्माकं स्वरस्माकं यज्ञोऽस्माकं

पशवोऽस्माकं प्रजा अस्माकं वीरा अस्माकम् ।

तस्मादमुं निर्भजामोऽमुमां मुषाययणमुष्याः पुत्रमसौ यः ।

स मित्रावरुणयोः पाशान्मा मोचि ।

तस्येदं वर्चस्तेजः प्राणमायुर्नि वेष्टयामीदमेनमधराब्धं

पादयामि

॥ २८ ॥ (२५)

जितमस्माकमुद्भिजमस्माकमृतमस्माकं तेजोऽस्माकं
ब्रह्मास्माकं स्वरस्माकं यज्ञोऽस्माकं
पशवोऽस्माकं प्रजा अस्माकं वीरा अस्माकम् ।
तस्मादमुं निर्भजामोऽमुमासुष्यायुणमसुष्याः पुत्रमसौ यः ।
स राज्ञो वरुणस्य पाशान्मा मोचि ।

तस्येदं वर्चस्तेजः प्राणमायुर्नि वेष्टयामीदमेनमध्रान्वं
पादयामि

॥ २९ ॥ (२९)

जितमस्माकमुद्भिजमस्माकमृतमस्माकं तेजोऽस्माकं
ब्रह्मास्माकं स्वरस्माकं यज्ञोऽस्माकं
पशवोऽस्माकं प्रजा अस्माकं वीरा अस्माकम् ॥ ३० ॥
तस्मादमुं निर्भजामोऽमुमासुष्यायुणमसुष्याः पुत्रमसौ यः ॥ ३१ ॥
स मृत्योः पडर्वाशात् पाशान्मा मोचि । ॥ ३२ ॥
तस्येदं वर्चस्तेजः प्राणमायुर्नि वेष्टयामीदमेनमध्रान्वं
पादयामि ॥ ३३ ॥ (२७) [४।२]

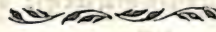
॥ ९ ॥

अधिः—यमः ॥ देवता—१ प्रजापतिः, २ मन्त्रोक्ताः, ३, ४ सूर्यः ॥
छन्दः—१ आर्च्यनुष्टुप्, २ आर्च्युणिक्, ३ साम्नी पङ्क्तिः, ४ परोष्णिक् ॥

जितमस्माकमुद्भिजमस्माकमभ्यर्हं विश्वाः पृतना अरातीः ॥ १ ॥
तदमिराह तद् सोम आह पूषा मा धात् सुकृतस्य लोके ॥ २ ॥
अगन्म स्वः स्वरगन्म सं सूर्यस्य ज्योतिषागन्म ॥ ३ ॥
वस्योभूयाय वसुमान् यज्ञो वसु वंशिषीय वसुमान् भूयासं वसु
मयि धेहि ॥ ४ ॥ [२।५]

॥ इति षोडशं काण्डम् समाप्तम् ॥

अथ सप्तदशं काराडम्

॥ १ ॥

आपिः—ब्रह्मा ॥ देवता—आदित्यः ॥ छन्दः—१, २७, ३० जगती,
 २—५ अतिजगती; ६, ७, १९ अत्यष्टिः; ८, ११, १६ अतिधृतिः;
 ९, १४, १५ पञ्चपदा शक्वरी; १० अष्टपदा धृतिः; १२ कृतिः;
 १३ प्रकृतिः; १७ पञ्चपदा विराडतिशक्वरी; १८ भुरिगष्टिः;
 २० ककुप् (?); २१ चतुष्पदोपरिष्ठाद् बृहती; २२, २५,
 २६ अनुष्टुप्; २३ निचृद् बृहती; २४ विराडत्यष्टिः;
 २८ २९ त्रिष्टुप्; (१—५ षट्पदा; ११—१३,
 १६, १८, १९, २४ सप्तपदा) ॥

विषासहिं सहमानं सासहानं सहीयांसम् ।
 सहमानं सहोजितं स्वर्जितं गोजितं संधनाजितम् ।
 ईदयं नाम ह इन्द्रमायुमान् भूयासम् ॥ १ ॥
 विषासहिं सहमानं सासहानं सहीयांसम् ।
 सहमानं सहोजितं स्वर्जितं गोजितं संधनाजितम् ।
 ईदयं नाम ह इन्द्रं प्रियो देवानां भूयासम् ॥ २ ॥
 विषासहिं सहमानं सासहानं सहीयांसम् ।
 सहमानं सहोजितं स्वर्जितं गोजितं संधनाजितम् ।
 ईदयं नाम ह इन्द्रं प्रियः प्रजानां भूयासम् ॥ ३ ॥

विषासहिं सहमानं सासहानं सहीयांसम् ।

सहमानं सहोजितं स्वर्जितं गोजितं संघनाजितम् ।

ईदं नाम ह इन्द्रं प्रियः पशूनां भूयासम् ॥ ४ ॥

विषासहिं सहमानं सासहानं सहीयांसम् ।

सहमानं सहोजितं स्वर्जितं गोजितं संघनाजितम् ।

ईदं नाम ह इन्द्रं प्रियः समानानां भूयासम् ॥ ५ ॥

उद्विद्युर्दिहि सूर्यं वर्चसा माभ्युर्दिहि ।

द्विवंश्च मद्यं रध्यतु मा चाहं द्विषते रधं तवेद् विष्णो

बहुधा वीर्याणि ।

स्वं नः पृथीहि पशुभिर्विश्वरूपैः सुधायां मा धेहि परमे व्योमन् ॥ ६ ॥

उद्विद्युर्दिहि सूर्यं वर्चसा माभ्युर्दिहि ।

यांश्च पश्यामि यांश्च न तेषु मा सुमतिं कृधि तवेद् विष्णो

बहुधा वीर्याणि ।

स्वं नः पृथीहि पशुभिर्विश्वरूपैः सुधायां मा धेहि परमे व्योमन् ॥ ७ ॥

मा स्वा दमन्सलिले अस्वन्तर्धे पाशिनं उपतिष्ठन्त्यत्र ।

हित्वाशस्ति दिवमारुह्य एतां स नो मृड सुमतौ ते स्याम

तवेद् विष्णो बहुधा वीर्याणि ।

स्वं नः पृथीहि पशुभिर्विश्वरूपैः सुधायां मा धेहि परमे व्योमन् ॥ ८ ॥

स्वं न इन्द्र महते सौभगायाद्वेषेभिः परि पाद्यस्तुभिस्तवेद्

विष्णो बहुधा वीर्याणि ।

स्वं नः पृथीहि पशुभिर्विश्वरूपैः सुधायां मा धेहि परमे व्योमन् ॥ ९ ॥

स्वं न इन्द्रोत्तिभिः शिवाभिः शंतमो भव ।

आरोहंस्त्रिदिवं दिवो गृणानः सोमपीतये प्रियधामा स्वस्तये

तवेद् विष्णो बहुधा वीर्याणि ।

स्वं नः पृथीहि पशुभिर्विश्वरूपैः सुधायां मा धेहि परमे

व्योमन् ॥ १० ॥ (१)

स्वमिन्द्रासि विश्वजित् संवित् पुरुहूतस्वमिन्द्र ।

स्वमिन्द्रेमं सुहवं स्तोममेरयस्व स नो मृड सुमतौ तं स्वाम्

तवेद् विष्णो बहुधा वीर्याणि ।

स्वं नः पृणीहि पशुभिर्विश्वरूपैः सुधायां मा धेहि परमे व्योमन् ॥ ११७

अदब्धो दिवि पृथिव्यामुतासि न तं आपुर्महिमानमन्तरिक्षे ।

अदब्धेन ब्रह्मणा वावृधानः स स्वं न इन्द्र दिवि षण्ळमं यच्छ

तवेद् विष्णो बहुधा वीर्याणि ।

स्वं नः पृणीहि पशुभिर्विश्वरूपैः सुधायां मा धेहि परमे व्योमन् ॥ ११८

या तं इन्द्र तनूरप्सु या पृथिव्या यान्तरिक्षौ या तं इन्द्र

पवमाने स्वविदि ।

यथेन्द्र तन्वाउन्तरिक्षं व्यापिथ तया न इन्द्र तन्वाउ शर्मं यच्छ

तवेद् विष्णो बहुधा वीर्याणि ।

स्वं नः पृणीहि पशुभिर्विश्वरूपैः सुधायां मा धेहि परमे व्योमन् ॥ ११९

स्वामिन्द्र ब्रह्मणा वर्धयन्तः सत्रं नि षेदुर्ध्वयो नाधमानास्तवेद्

विष्णो बहुधा वीर्याणि ।

स्वं नः पृणीहि पशुभिर्विश्वरूपैः सुधायां मा धेहि परमे व्योमन् ॥ १२०

स्वं तत् स्वं पर्येद्युत्सं सहस्रधारं विदथं स्वविदं तवेद् विष्णो

बहुधा वीर्याणि ।

स्वं नः पृणीहि पशुभिर्विश्वरूपैः सुधायां मा धेहि परमे व्योमन् ॥ १२१

स्वं रक्षसे प्रदिशश्चतस्रस्त्वं शोचिषा नभसी वि भासि ।

स्वमिमा विश्वा भुवनानु तिष्ठस श्रुतस्य पन्थामन्वेषि विद्वांस्तवेद्

विष्णो बहुधा वीर्याणि ।

स्वं नः पृणीहि पशुभिर्विश्वरूपैः सुधायां मा धेहि परमे व्योमन् ॥ १२२

पञ्चभिः पराङ् तपस्येक्यार्वाङ्शस्तिमेभि सुदिने बाधमानस्तवेद्

विष्णो बहुधा वीर्याणि ।

स्वं नः पृणीहि पशुभिर्विश्वरूपैः सुधायां मा धेहि परमे व्योमन् ॥ १२३

त्वमिन्द्रस्त्वं महेन्द्रस्त्वं लोकस्त्व प्रजापतिः ।

तुभ्यं यज्ञो वि तापते तुभ्यं जुहति जुहंतस्त्ववेद् विष्णो

बहुधा वीर्याणि ।

त्वं नः पृणीहि पशुभिर्विश्वरूपैः सुधायां मा धेहि परमे व्योमन् ॥ १८ ॥

असति सत् प्रतिष्ठितं सति भूतं प्रतिष्ठितम् ।

भूतं ह भव्य आहितं भव्यं भूते प्रतिष्ठितं तवेद् विष्णो

बहुधा वीर्याणि ।

त्वं नः पृणीहि पशुभिर्विश्वरूपैः सुधायां मा धेहि परमे व्योमन् ॥ १९ ॥

शुक्रोऽसि भ्राजोऽसि ।

स यथा त्वं भ्राजता भ्राजोऽस्येवाहं भ्राजता भ्राज्यासम् ॥ २० ॥ (२)

रुचिरसि रोचोऽसि ।

स यथा त्वं रुच्यो रोचोऽस्येवाहं पशुभिश्च नाह्यणवर्चसेन च

रुचिषीय

॥ २१ ॥

उद्यते नम उदायते नम उदिताय नमः ।

विराजे नमः स्वराजे नमः सम्राजे नमः

॥ २२ ॥

अस्तयते नमोऽस्तमेव्यते नमोऽस्तमिताय नमः ।

विराजे नमः स्वराजे नमः सम्राजे नमः

॥ २३ ॥

उदगादयमादित्यो विश्वेन तपसा सह ।

सपत्नान् मय्यं रन्धयन् मा चाहं द्विषते रधं तवेद् विष्णो

बहुधा वीर्याणि ।

त्वं नः पृणीहि पशुभिर्विश्वरूपैः सुधायां मा धेहि परमे व्योमन् ॥ २४ ॥

आदित्य नावमारुहः शतारित्रां स्वस्तये ।

अहर्मात्यपीपरो रात्रिं सज्जातिं पारथ

॥ २५ ॥

सूर्य नावमारुहः शतारित्रां स्वस्तये ।

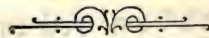
रात्रिं मात्यपीपरोऽहं सज्जातिं पारथ

॥ २६ ॥

प्रजापतेरावृतो ब्रह्मणा वर्मेणाहं कश्यपस्य ज्योतिषा वर्चसा च ।
 जरदष्टिः कृतवीर्यो विहायाः सहस्रायुः सुकृतश्चरेयम् ॥ २७ ॥
 परीवृतो ब्रह्मणा वर्मेणाहं कश्यपस्य ज्योतिषा वर्चसा च ।
 मा मा प्राप्तिष्वो दैव्या या मा मानुषीरवसृष्टा वधाय ॥ २८ ॥
 ऋतेन गुप्त ऋतुभिश्च सर्वैर्भूतेन गुप्तो भव्येन चाहम् ।
 मा मा प्रापत् पाप्मा मोत मृत्युरन्तर्दधेऽहं सलिलेन वाचः ॥ २९ ॥
 अग्निर्मा गोप्ता परि पातु विश्वत उद्यन्तसूर्यो नुदतां मृत्युपाशान् ।
 व्युच्छन्तीरुषसः पर्वता भ्रूवाः सहस्रं प्राणा मर्या
 यतन्ताम् ॥ ३० ॥ (३)[११]

॥ इति सप्तदश काण्डं समाप्तम् ॥

अथाष्टादशं काराडम्

॥ १ ॥

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—यमः, मन्त्रोक्ताः, ४० रुद्रः, ४१—४३ सरस्वती;
 ४४—४६, ५१, ५२ पितरः ॥ छन्दः—१—७, ९—१३, १६,
 १७, २४—३६, ३६—४८, ५१—५५, ५८, ६० त्रिष्टुप्;
 ८, १५ आर्षी पङ्क्तिः, १४, ४९, ५० भुरिक् त्रिष्टुप्;
 १८—२३ जगती, ३७, ३८ परोष्णिक्, ५६, ५७, ६१
 अनुष्टुप्, ५९ पुरोवृद्धती ॥

अ० चित् सखायं सख्या ववृत्त्यां तिरः पुरु चिदख्यं जगन्वान् ।
 पितुर्नपातमा दक्षति वेधा अधि क्षमि प्रतरं दीध्यानः ॥ १ ॥
 न ते सखा सख्यं वदयेतत् सलक्षमा यद् विधुरूपा भवति ।
 महस्पुत्रासो असुरस्य वीरा दिवो धर्तारं धर्विया परि ख्यन् ॥ २ ॥
 शन्ति घा ते अमृतास एतदेकस्य चित् त्यजसं मर्यस्य ।
 नि ते मनो मनसि धायस्मे जन्युः पतिस्तन्वमा विविश्याः ॥ ३ ॥
 न यत् पुरा चकुमा कद्ध नूनमुतं वदन्तो अनृतं रपेम ।
 गन्धवा अप्सव्या च योषा सा नौ नाभिः परमं जामि तजौ ॥ ४ ॥
 गर्भे जु नौ जनिता दम्पती कर्देवस्वष्टा सविता विश्वरूपः ।
 नर्किरस्य प्र मिनन्ति व्रतानि वेदं नावस्य पृथिवी उत द्यौः ॥ ५ ॥
 को अद्य युङ्क्ते धुरि गा ऋतस्य शिर्मावतो भामिनो दुर्हणायून् ।
 आसन्निधून् दुस्वसो मयोभून् य एषां भृत्यामृणवत् स जीवात् ॥ ६ ॥

को अस्य वेद प्रथमस्याह्नः क ई ददर्श क इह प्र वोचत् ।
 बृहन्मित्रस्य वरुणस्य धाम कहुं ब्रव आहनो वीच्या नृन् ॥ ७ ॥
 यमस्य मा यम्यं काम आगन्तमाने यानौ सहशेय्याय ।
 जायेव पत्ये तन्वं रिरिच्यां वि चिद् बृहेव रथ्येव चक्रा ॥ ८ ॥
 न तिष्ठन्ति न नि मिषन्त्येते देवानां स्पश इह ये चरन्ति ।
 अन्येन सदाहनो याहि त्वं तेन वि बृह रथ्येव चक्रा ॥ ९ ॥
 रात्रीभिर्स्मा अहभिर्दशस्येत् सूर्यस्य चक्षुर्मुहुरुन्मिमीयात् ।
 दिवा पृथिव्या मिथुना सर्वन्धु यमीर्यमस्य विबृहादजामि ॥ १० ॥ {१}
 आ वा ता गच्छानुत्तरा युगानि यत्र जामयः कृण्वन्नजामि ।
 मउप बर्हृहि वृषभाय बाहुमन्वमिच्छस्व सुभगे पतिं सत् ॥ ११ ॥
 किं आतासद् यदनाथं भवति किमु स्वसा यजिर्हतिर्निगच्छात् ।
 काममूता बह्वेत्तद् रपामि तन्वा मे तन्वं सं पिपृधि ॥ १२ ॥
 न ते नाथ यम्यन्नाहमस्मि न ते तनू तन्वा उ सं पपृच्याम् ।
 अन्येन सत् प्रसुदः कल्पयस्व न ते आता सुभगे वदयेतत् ॥ १३ ॥
 न वा उ ते तनू तन्वा उ सं पपृच्यां पापमाहुर्यः स्वसारं निगच्छात् ।
 असंयदेतन्मनसो हृदो मे आता स्वसुः शयने यच्छयीय ॥ १४ ॥
 बतो वतासि यम नैव ते मनो हृदयं चाविदाम् ।
 अन्या किल त्वां कथ्येव युक्तं परि ष्वजातै लिबुजेव वृक्षम् ॥ १५ ॥
 अन्यमू पु यम्यन्य उ त्वां परि ष्वजातै लिबुजेव वृक्षम् ।
 तस्य वा त्वं मनं हृच्छा स वा तवाभा कृणुष्व संविदं सुभदाम् ॥ १६ ॥
 त्रीणि च्छन्दांसि कवयो वि येतिरे पुरुरूपं दर्शतं विश्वचक्षणम् ।
 आपो वाता ओषधयस्तान्येकस्मिन् भुवनं आपितानि ॥ १७ ॥
 वृषा वृषे दुदुहे दोहसा दिवः पयांसि युहो अदितेरदाभ्यः ।
 विश्वं स वेद वरुणो यथा धिया स यज्ञियो यजति
 यज्ञियो ऋतून् ॥ १८ ॥

रपद् गन्धर्वीरष्या च योषणा नदस्य नादे परि पातु नो मनः ।

हृष्टस्य मध्ये अदितिर्नि धातु नो आता नो ज्येष्ठा प्रथमो

वि वोचति

॥ १९ ॥

सो चिन्नु भद्रा क्षमती यशस्वत्युषा उवास मनवे स्वर्वती ।

यदीमुशन्तमुशतामनु क्रतुमग्निं होतारं विदथाय जीजनन् ॥ २० ॥ {२}

अध त्वं द्रुप्तं विभ्वं विचक्षणं विरामरदिषिरः द्येनो अध्वरे ।

यदी विशो वृणते दस्ममायां अग्निं होतारमध्व धीरजायत ॥ २१ ॥

सदासि रण्वो यवत्सेव पुष्यते होत्राभिरग्ने मनुषः स्वध्वरः ।

विप्रस्य वा यच्छशमान उक्थ्योऽ वाजं ससवा

उपयासि भूरिभिः

॥ २२ ॥

उदीरय पितरां जार आ भगमियच्छति हर्यतो हत इष्यति ।

विवांक्रि वाहिनः स्वपस्यते मखस्तविष्यते असुरो वेपते मती ॥ २३ ॥

यस्ते अग्ने सुमतिं मतो अख्यत् सहसः सुनो अति स प्र शृणवे ।

हपं दधानो वहमानो अश्वैरा स युमां अमवान् भूयति धृन् ॥ २४ ॥

अधी नो अग्ने सद्ने सधस्थे युचवा रथममृतस्य द्रवित्सुम् ।

आ नो वह रोदसी देवपुत्रे मार्किदेवानामप भूरिह स्याः ॥ २५ ॥

यद्वत् एषा समितिर्भवति देवी देवेषु यजता यजत्र ।

रत्ना च यद् विभजसि स्वधाधो भागं नो अत्र

वसुमन्तं वीतात्

॥ २६ ॥

अन्वभिरुषसामप्रमख्यदन्वहानि प्रथमो जातवेदाः ।

अनु सूर्यं उषसो अनु रश्मीननु द्यावापृथिवी आ विवेश ॥ २७ ॥

प्रत्यभिरुषसामप्रमख्यत् प्रत्यहानि प्रथमो जातवेदाः ।

प्रति सूर्यस्य पुरुषा च रश्मीन् प्रति द्यावापृथिवी आ ततान ॥ २८ ॥

द्यावा इ क्षामा प्रथमे ऋतेनाभिश्चावे भवतः सत्यवाचा ।

देवो यन्मर्तान् यजथाय कृण्वन्सदीद्धोता प्रत्यङ् स्वमसुं यन् ॥ २९ ॥

देवो देवान् परिभूर्ऋतेन वह्ना नो हव्यं प्रथमश्चिक्त्विन् ।

धूमकेतुः समिधा भाक्ऋजीको मुन्दो होता नित्यो वाचा

अर्जयान्

॥ ३० ॥ { ३ }

अर्चामि वां वर्धयापो धृतस्नु द्यावाभूमी शृणुत रोदसी मे ।

अहा यद् देवा असुनीतिमायन् सध्वा नो अत्र पितरा

शिशिताम्

॥ ३१ ॥

स्वावृग् देवस्यामृतं यदी गोरतो जातसो धारयन्त उर्वी ।

विश्वे देवा अनु तत ते यजुर्गुदहे यदेनी दिव्यं घृतं वाः

॥ ३२ ॥

किं सिन्नो राजा जगृहे कदस्याति व्रतं चक्रमा को वि वेद ।

मित्रश्चिद्धि ष्मा जुहुराणो देवाच्छलोको न यातामपि वाजो

अस्ति

॥ ३३ ॥

दुर्मन्वन्नामृतस्य नाम सलक्ष्मा यद् विषरूपा अवाति ।

यमस्य यो मनधते समन्त्वमे तमृष्व पाह्यप्रयुच्छन्

॥ ३४ ॥

यस्मिन् देवा विदथे मादयन्ते विवस्वतः सदाने धारयन्ते ।

सूर्ये ज्योतिरदधुर्मास्यवत्तन् परि द्योतनि चरतो अजस्रा

॥ ३५ ॥

यस्मिन् देवा मन्मनि सचरन्त्यपीच्छे न वयमस्य विद्म ।

मित्रो नो अत्रादितिरनागान्सविता देवो वरुणाय वोचत्

॥ ३६ ॥

सखाय आ शिषामहे ब्रह्मन्दाय वाजिणे ।

तुष ऊ षु नृतमाय धृष्यावे

॥ ३७ ॥

शवसा ह्यसि श्रुतो वृत्रहर्त्येन वृत्रहा ।

मधैर्मघोनो अति शूर दाशसि

॥ ३८ ॥

स्तेगो न क्षामत्येषि पृथिवीं मही नो वाता इह वान्तु भूमौ ।

मित्रो नो अत्र वरुणो युज्यमानो अग्निर्वने न व्यसृष्ट शोकम्

॥ ३९ ॥

स्तुहि श्रुतं गतंसदं जनानां राजानं भीममुपहन्तुमुग्रम् ।

मुडा जरित्रे रुद्र स्तवानो अन्यमस्मत् ते नि वपन्तु

सेन्यम्

॥ ४० ॥ { ४ }

सरस्वतीं देवयन्तो हवन्ते सरस्वतीमध्वरे तायमाने ।
 सरस्वतीं सुकृतो हवन्ते सरस्वती दाशुषे वायं दात् ॥४१॥
 सरस्वतीं पितरो हवन्ते दक्षिणा यज्ञमभिनयमाणाः ।
 आसद्यास्मिन् बर्हिषि मादयध्वमनमीवा हष आ धेह्यस्मे ॥४२॥
 सरस्वति या सरथं यथाथाक्थैः स्वधामिर्देवि पितृभिर्मदन्ती ।
 सहस्रार्चमिडो अन्न भागं रायस्पोषं यजमानाय धेहि ॥४३॥
 उदीरतामवर उत् परास उन्मध्यमाः पितरः सोम्यासः ।
 अस्तु य इयुरवृका ऋतज्ञास्ते नोऽवन्तु पितरो हवेषु ॥४४॥
 आहं पितृन्सुविदन्नां अविस्ति नपातं च विक्रमणं च विष्णोः ।
 बर्हिषदो ये स्वधया सुतस्य भजन्त पित्वस्त हृहागमिष्टाः ॥४५॥
 इदं पितृभ्यो नमो अस्वद्य ये पूर्वसो ये अपरास ईयुः ।
 ये पार्थिवे रजस्या निषत्ता ये वा नूनं सुवृजनासु दिवु ॥४६॥
 मातली कन्यैर्यमो अङ्गिरोभिर्दृष्टस्पतिर्नैवामिवावृधानः ।
 यांश्च देवा वावृधुर्ये च देवांस्ते नोऽवन्तु पितरो हवेषु ॥४७॥
 स्वादुष्किलायं मधुमां उतायं तीव्रः किलायं रसवां उतायम् ।
 उतो न्वस्य पपिवांसमिन्द्रं न कश्चन सहत आहवेषु ॥४८॥
 परोयिवांसं प्रवतो महीरिति बहुभ्यः पन्थामनुपस्पशानम् ।
 वैवस्वतं संगमनं जनानां युमं राजानं हविषा सपर्यत ॥४९॥
 यमो नो गातुं प्रथमो विवेद नैषा गन्ध्यूतिरपभर्त्तवा उ ।
 यत्रा नः पूर्वे पितरः परेता एनाजज्ञानाः पृथ्याऽ अनु स्वाः ॥५०॥ {५}
 बर्हिषदः पितर ऊत्यर्वागिमा वो हव्या चक्रमा जुषध्वम् ।
 त आ गतावसा शतमेनाधा नः शं योररपो दधात ॥५१॥
 आभ्या जानु दक्षिणतो निषद्येदं नो हविरभि गृणन्तु विश्वे ।
 मा हिंसिष्ट पितरः केन चिन्नो यद् व आगः पुरुषता कराम ॥५२॥

स्वष्टा दुहित्रे वहतुं कृणोति तेनेदं विश्वं भुवनं समेति ।

यमस्य माता पर्युह्यमाना महो जाया विवस्वतो ननाश । ५३॥

प्रेहि प्रेहि पृथिभिः पर्याण्येना ते पूवे पितरः परेताः ।

उभा राजानौ स्वधया मदन्तौ यमं पश्यासि वरुणं च देवम् । ५४॥

अपेत वीत वि च सर्पतातोऽस्मा एतं पितरो लोकमक्रु ।

अहोभिरङ्गिरक्तुभिर्व्यक्तं यमो ददात्यवसानमस्मै । ५५॥

उशन्तस्त्वेधीमद्युशन्तः समिधीमहि ।

उशन्तुशत आ वह पितृन् हविषे अत्तवे । ५६॥

युमन्तस्त्वेधीमहि युमन्तः समिधीमहि ।

युमान् युमत आ वह पितृन् हविषे अत्तवे । ५७॥

अङ्गिरसो नः पितरो नवग्वा अथवाणो भृगवः सोम्यासः ।

तेषां वयं सुमतौ यज्ञियानामपि भद्रे सौमनसे स्याम । ५८॥

अङ्गिरोभिर्यज्ञियैरा गहीह यम वैरूपैरिह मादयस्व ।

विवस्वन्तं हुवे यः पिता तेऽस्मिन् बर्हिष्या निषद्य । ५९॥

इमं यम प्रस्तरमा हि रोहाङ्गिरोभिः पितृभिः संविदानः ।

आ स्वा मन्त्राः कविशस्ता वहन्त्वेना राजन् हविषो मादयस्व । ६०॥

इत एत उदारुहन् द्विवस्पृष्टान्यारुहन् ।

अ भूर्जयो यथा पृथा यामङ्गिरसो युयुः । ६१॥ {६} (१।१)

॥ २ ॥

अपिः—अथवा ॥ देवता—यमः; मन्त्रोक्ताः ४, ३४ अभिः; ५ जातवेदाः;

२६ पितरः ॥ छन्दः—१-३, ६, १४-१८, २०, २२, २३, २५, ३०,

३४, ३६, ४६, ४८, ५०-५२, ५६ अनुष्टुप्; ४, ७, ९, १३

जगती; ५, २६, ४९, ५७ मुरिक् णिष्टुप्; ८, १०-१२, २१,

२७-२९, ३१-३३, ३५, ४७, ५३-५५, ५८-६०

त्रिष्टुप्; १९ त्रिपदा गायत्री; २४ त्रिपदा समविपमाऽऽपी

गायत्री; ३७ विराट् जगती; ३८, ३९, ४१ आपो

गायत्री; ४०, ४२-४४ भुरिगावीं गायत्री; ४५

ककुम्भत्यनुडुप् ॥

- यमाय सोमः पवते यमाय क्रियते हविः ।
 यमं ह यज्ञा गच्छत्यभिदूतो अरंकृतः ॥ १७
- यमाय मधुमत्तमं जुहाता प्र च तिष्ठत ।
 इदं नम ऋषिभ्यः पूर्वजेभ्यः पथिकृद्भ्यः ॥ २७
- यमाय धृतवत् पयो राज्ञं हविर्भुङ्क्षते न ।
 स नो जीवेष्वा यमद् दीर्घमायुः प्र जीवये ॥ ३७
- मैनमग्ने वि दहो मामि शूशुचो मास्यं स्वचं चिच्छिपो मा शरीरम् ।
 शृतं यदा करसि जातवेदोऽथेममेनं प्र हिणुतात् पितृरूपं ॥ ४७
- यदा शृतं वृण्वो जातवेदोऽथेममेनं परि दत्तात् पितृभ्यः ।
 यदो गच्छा यमुनीतिमेतामथ देवानां वरुनाभवाति ॥ ५७
- त्रिकंद्रुकेभिः पवते षड्वीरेकामिद् बृहत् ।
 त्रिष्टुब् गायत्री छन्दांसि सर्वा ता यम आपिता ॥ ६७
- सूर्यं चक्षुषा गच्छ वातमात्मना दिवं च गच्छ पृथिवीं च धर्माभिः ।
 अपो वा गच्छ यद्वि तन्न ते हितमोषधीषु प्रति तिष्ठा शरीरैः ॥ ७७
- अजो भागस्तपस्वस्तं तपस्व तं ते शोचिस्तेपतु तं ते अर्चिः ।
 यास्ते शिवास्तन्वो जातवेदस्ताभिर्वहैनं सुकृतामु लोकम् ॥ ८७
- यास्ते शाच्यो रंह्यो जातवेदो याभिरापृणासि दिवमन्तरिक्षम् ।
 अजं यन्तमनु ताः समृण्वतामथेतराभिः शिवतमाभिः शृतं कृधि ॥ ९७
- अव सृज पुनरग्ने पितृभ्यो यस्तु जाहुतश्चरति स्वभावान् ।
 आयुर्वसान् उप यातु शेषः सं गच्छतां तन्वा सुवर्चाः ॥ १०॥ {७}
- अति द्रव श्वानौ सारमेयो चतुरक्षौ शबलो साधुना पथा ।
 जघा पितृन्सुविदत्रौ अपीहि यमेन ये सधमादं मदन्ति ॥ ११७
- यौ ते श्वानौ यम रक्षितारौ चतुरक्षौ पथिषदी नृचक्षसा ।

ताभ्यां राजन् परिं धेह्येनं स्वस्यस्मा अनमीवं च धेहि ॥ १२ ॥

हृणुसावसुत्पुवुदुम्बलौ यमस्य दूतौ चरतो जनां अनु ।

तावस्मभ्यं दृशये सूर्याय पुनर्दातामसुमधेह भद्रम् ॥ १३ ॥

सोम एकैभ्यः पवते घृतमेकं उपासते ।

येभ्यो मधु प्रधावति तांश्चिदेवापि गच्छतात् ॥ १४ ॥

ये चित् पूर्वं ऋतसाता ऋतजाता ऋतावृधः ।

ऋषीन् तपस्वतो यम तपोजां अपि गच्छतात् ॥ १५ ॥

तपसा ये अनाध्व्यास्तपसा ये स्वयंयुः ।

तपो ये चक्रिरे महस्तांश्चिदेवापि गच्छतात् ॥ १६ ॥

ये युध्यन्ते प्रधनेषु शूरासो ये तनूत्यजः ।

ये वा सहस्रदक्षिणास्तांश्चिदेवापि गच्छतात् ॥ १७ ॥

सहस्रणीथाः कवयो ये गोपायन्ति सूर्यम् ।

ऋषीन् तपस्वतो यम तपोजां अपि गच्छतात् ॥ १८ ॥

स्योनास्मै भव पृथिव्यनृचरा निवेशनी ।

यच्छास्मै शर्म सप्रथाः ॥ १९ ॥

असंवाधे पृथिव्या वरौ लोके नि धीयस्व ।

स्वधा याश्चकृषे जीवन् तास्ते सन्तु मधुश्रुतः ॥ २० ॥ {८}

क्षयामि ते मनसा मनं हहेमान् गृह्णां उप जुहुषाण एहि ।

सं गच्छस्व पितृभिः स्व यमेन स्योनास्वा वाता उप वान्तु शग्माः ॥ २१ ॥

उत् त्वा वहन्तु मरुते उदवाहा उदुप्रतः ।

अजेन कृषवन्तः शीतं वर्षणोच्चस्तु बालिति ॥ २२ ॥

उदह्ममायुरायुषे क्रवे दद्याय जीवसे ।

स्वान् गच्छतु ते मनो अर्धा पितृरूपं द्रव ॥ २३ ॥

मा ते मनो मासोर्माङ्गानां मा रसस्य ते ।

मा ते हास्त तन्वाः किं चुनेह ॥ २४ ॥

मा स्वा वृक्षः सं बाधिष्ट मा देवी पृथिवी मही ।
 लोकं पितृषु विस्वैधस्व यमराजसु ॥ २५ ॥
 यत् ते अङ्गमविहितं पराचैरपानः प्राणो य इ वा ते परेतः ।
 तत् ते संगस्य पितरः सनीडा घासाद् घ्रासं पुनरा वैशयन्तु ॥ २६ ॥
 अपेम जीवा अरुधन् गृहेभ्यस्तं निर्वहत् परि प्रामादितः ।
 मृत्यु र्यमस्यासीद् द्रुतः प्रचेत्ता असून् पितृभ्यो गमयों चकार ॥ २७ ॥
 ये दस्यवः पितृषु प्रविष्टा ज्ञातिमुखा अहृतादश्चरन्ति ।
 परापुरो निपुगो ये भरन्त्यग्निष्टानस्मात् प्र धमाति यज्ञात् ॥ २८ ॥
 सं विशन्तिवह पितरः स्वा नः स्योनं कण्वन्तः प्रतिरन्त आयुः ।
 तेभ्यः शकेम हविषा नक्षमाणा ज्योग् जीवन्तः शरदः पुरुचीः ॥ २९ ॥
 याते धेनु निपुणामि यमु ते क्षीर ओन्नम् ।
 तेना जनस्यासो भर्ता योऽन्नामदजीवनः ॥ ३० ॥ [९]
 अश्वावतीं प्र तर या सुशेवार्चाकं वा प्रतरं नवीयः ।
 यस्स्वा जघान वध्यः सो अरतु मा सो अन्यद् विदत भागधेयम् ॥ ३१ ॥
 यमः परोऽवरो विवस्वान् ततः परं नाति पश्यामि किं चन ।
 यमे अश्वरो अधि मे निविष्टो भुवो विवस्वानन्वाततान ॥ ३२ ॥
 अपागूदन्नमृतां मर्त्येभ्यः कृत्वा सर्वर्णामदधुर्विवस्वते ।
 उताश्विनावभरद् यत् तदासीदजहाद् द्वा मिथुना सरण्यूः ॥ ३३ ॥
 ये निखाता ये परोऽंता ये दग्धा ये चोद्धिताः ।
 सर्वास्तानगन् आ वह पितृन् हविषे अत्तवे ॥ ३४ ॥
 ये अग्निदग्धा ये अनग्निदग्धा मध्ये दिवः स्वधया मादयन्ते ।
 स्वं तान् वेत्थ यदि ते जातवेदः स्वधया यज्ञं स्वाधिति जुषन्ताम् ॥ ३५ ॥
 शं तप माति तपो अग्ने मा तन्वं १ तपः ।
 वनेषु शुष्मो अस्तु ते पृथिव्यामस्तु यद्धरः ॥ ३६ ॥
 ददाग्यस्मा अवसानमेतद् य एष आगन् मम चेदभूदिह ।
 यमश्चिक्त्वा न् प्रयेतदाह ममैष राय उप तिष्ठतामिह ॥ ३७ ॥

इदमिद् वा उ नापरं जरस्पन्थद्वितोऽपरम् ।
 आया पतिमिव वाससाभ्येन भूम ऊर्णुहि ॥५१॥
 अभि त्वोर्णोमि पृथिव्या मातुर्वर्णेय भद्रया ।
 जीविषु भद्रं तन्मयि स्वधा पितृषु सा त्वयि ॥५२॥
 अग्नीषोमा पार्थिक्ता स्योन देवभ्यो रत्नं दधयुर्वि लोकम् ।
 दप प्रेष्यन्त पृषण्यो यो वह्नात्यञ्जोयानैः पृथिमिस्त्रं गच्छतम् ॥५३॥
 पूषा स्वेतदृष्यावयतु प्र विद्वाननष्टपशु भुवनस्य गोपाः ।
 स त्वैतेभ्यः परि ददत् पितृभ्योऽग्निर्वेभ्यः सुविदन्निषेभ्यः ॥५४॥
 आयुर्विश्वायुः परि पातु त्वा पूषा त्वा पातु प्रपथे पुरस्तात् ।
 यन्नासते सुकृतो यत्र त इयुस्तत्र त्वा देवः सविता दधातु ॥५५॥
 इमौ युनजिम ते वह्नी असुने ताय वोढवे ।
 ताभ्यां यमस्य सादनं समित्तीश्चाव गच्छतात् ॥५६॥
 एतत् त्वा वासः प्रथमं न्वागुन्नपैतदूह यदिहाविमः पुरा ।
 इष्टापूतमनुसंक्राम विद्वान् यत्र ते दत्तं बहुधा विवन्धुषु ॥५७॥
 अग्नेर्वर्मं परि गोमिर्वयस्यस्त्र सं प्रोणुष्व मेदसा पीवसा च ।
 नेत् त्वा दृष्णुर्हरसा जह्वाणो दधृग् विधुचन परीक्ष्यातै ॥५८॥
 दण्डं हस्तादाददानो गतासोः सह श्रोत्रेण वचसा बलेन ।
 अत्रैव त्वमिह वयं सुवीरा विश्वा मृधो अभिमातीजयेम ॥५९॥
 यनुर्हस्तादाददानो मृतस्य सह क्षत्रेण वचसा बलेन ।
 समागृभाय वसु भूरि पृष्टमर्वाङ् त्वमेह्यपं जीवलोकम् ॥६०॥ [१२] (२११)

॥३॥

श्रुतिः—अथर्वा ॥ देवता—यमः; मन्त्रोक्ताः; ५, ६ अग्निः; ५० भूमिः;
 ५४ इन्द्रः; ५६ आपः ॥ छन्दः—१-३, ७, ९, १०, १२-१७,
 १९-२२, २४, ३८, ४०-४३, ४५, ४८, ५१, ५३, ५५, ५७,
 ५९, ६१-६३, ६५, ६६, ७३ त्रिप् ; ४, ८, ११, २३

सतःपङ्क्तिः; ५ त्रिपदा निचृद् गायत्री; ६, ६८, ७०, ७२ अनुप्; १८ मुरिजगती; २५-२८, ४४, ४६ जगती २६ विराट् जगती; ३० पञ्चपदातिजगती; ३१ विराट् शकरी; ३२-३५, ४७, ४९, ५२ मुरिक् त्रिष्टुप्; ३६ आसुर्यनुष्टुप् (एकावसाना); ३७ आसुरीगायत्री (एकावसाना); ३९ परात्रिष्टुप् पङ्क्तिः; ५० प्रस्तारङ्क्तिः; ५४ पुरोऽनुष्टुप् त्रिष्टुप् ५६ आर्यनुष्टुप्; ५८ विराट् त्रिष्टुप्; ६० षट्पदा जगती; ६४ मुरिक् पथ्यापङ्क्तिः; ६७ पथ्यावृहती; ६९, ७१ उपरिष्टाद् बृहती ॥

इयं नारी पतिलोकं वृणाना नि पद्यत उप त्वा मर्त्यं प्रेतम् ।

धर्मं पुराणमनुपालयन्ती तस्यै प्रजां द्रविणं चेह धेहि ॥ १ ॥

वदीष्वं नार्यभि जीवलोकं गतासुमेतमुप शेष एहि ।

हस्तग्राभस्य दिधिषोस्तवेदं पत्युर्जनित्वमभि सं बभूथ ॥ २ ॥

अपश्यं युवतिं नीयमानां जीवां मृतेभ्यः परिणीयमानासु ।

अन्धेन यत् तमसा प्रावृतासीत् प्राक्को अपाचमिनयं तदेनासु ॥ ३ ॥

प्रजानस्यन्त्ये जीवलोकं देवानां पन्थामनुसंचरन्ती ।

अयं ते गोपतिस्तं जुषस्व स्वर्गं लोकमधि रोहयैनसु ॥ ४ ॥

उप धामुप वेतसमवत्तरो नदीनासु । अग्ने पित्तमपामसि ॥ ५ ॥

यं त्वमग्ने समदहस्तसु निवापिया पुनः ।

कपाम्बुरत्र रोहतु शाण्डडुर्वा व्यत्कशा ॥ ६ ॥

इदं त एकं पर ऊं त एकं तृतीयेन ज्योतिषा सं विशस्व ।

सवेशने तन्वाउं चारुरेधि प्रियो देवानां परमे सधस्थे ॥ ७ ॥

उत्तिष्ठ प्रेहि प्र द्वौकः कृणुष्व सलिले सधस्थे ।

तत्र त्वं पितृभिः संविदानः सं सोमैर्न मदस्व सं स्वधाभिः ॥ ८ ॥

अ व्यवस्व तन्वं १ सं भरस्व मा ते गात्रा वि ह्ययि मो शरीरम् ।

अनो निविष्टमनुसंविशस्व यत्र भूमेर्जुषसे तत्र गच्छ ॥ ९ ॥

वर्चसा मा पितरः सोम्यासो अञ्जन्तु देवा मधुना घृतेन ।

चक्षुषे मा प्रतरं तारयन्तो जरसे मा जरदष्टिं वर्धन्तु ॥ १० ॥ [१३]

वचसा मां समनक्वन्मिर्मेधां मे विष्णुर्न्यनक्त्वासन् ।
 रयि मे विश्वे नि यच्छन्तु देवाः स्योना मापः पवनैः पुनन्तु ॥११॥
 मित्रावरुणा परि मामधातामादित्या मा स्वरवो वर्धयन्तु ।
 वचो म हन्द्रो न्यनक्तु हस्तयोर्जरदधि मा सविता कृणोतु ॥१२॥
 यो ममार प्रथमो मर्त्यानां यः प्रेयस्य प्रथमो लोकमेतम् ।
 वैवस्वतं संगमनं जनानां यमं राजानं हविषा सपर्यत ॥१३॥
 परा यात पितर आ च यातायं वो यजो मधुना समक्रः ।
 दत्तो अस्मभ्यं द्रविणोह भद्रं रयि च नः सर्ववीरं दधात ॥१४॥
 कपवः कचीवान् पुरुमीढो अगस्त्यः इथावाश्वः सोमर्थर्चनानां ।
 विश्वामित्रोऽयं जमदग्निरत्रिरवन्तु नः कश्यपो वामदेवः ॥१५॥
 विश्वामित्र जमदग्ने बलिष्ठ भरद्वाज गोतम वामदेव ।
 शर्दिनो अत्रिरग्नीध्रमोभिः सुशसासः पितरो मुडता नः ॥१६॥
 कस्ये मृजाना अति यन्ति रिप्रमायुर्दधानाः प्रतरं नवीय ।
 आप्यायमानाः प्रजया धनेनाध स्याम सुरभयो गृहेषु ॥१७॥
 अजते व्यजते समजते कर्तुं रिहन्ति मधुनाभ्यजते ।
 सिन्धोरुच्छ्वासे पतयन्तमुक्ष्णं हिरण्यपावाः पशुमासु गृह्णते ॥१८॥
 यद् वो मुद्रं पितरः सोम्यं च तेनो स्रचध्वं स्वयंशसो हि भूत ।
 ते अवाणः कवय आ श्रृणोत सुविदत्रा विदथे हूयमानाः ॥१९॥
 ये अश्रयो अङ्गिरसो नवग्वा हृष्टावन्तो रातिषाचो दधानाः ।
 दक्षिणावन्तः सुकृतो य उ स्थासद्यात्मिन् बर्हिषि मादयध्वम् ॥२०॥[१४]
 अधा यथा नः पितरः परासः प्रत्तासो अग्न ऋतमाशशानाः ।
 शुचीदयन् दीध्यत उक्थशासः चामा भिन्दतो अरुणीरपं वन् ॥२१॥
 सुकर्माणः सुरुचो देवयन्तो अयो न देवा जनिमा धमन्तः ।
 शुचन्तो अग्निं वावुधन्त हन्द्रमुर्वो गव्यां परिषदं नो अक्रन् ॥२२॥
 आ यूथेव क्षुमति पश्वो अहयद् देवानां जनिमान्युग्रः ।
 मर्तासश्चिदुर्वशीरक्रुप्रन् वृधे चिदर्थ उपरस्यायोः ॥२३॥

अकमं ते स्वपसो अभूम श्रुतममस्रुवसो विभातीः ।

विश्वं तद् भद्रं यदवति देवा बृहद् वदेम विदथे सुवीराः ॥२४॥

इन्द्रो मा मरुत्वान् प्राच्या दिशः पातु बाहुच्युता पृथिवी धामिवोपरि ।

लोककृतः पथिकृतो यजामहे ये देवानां हुतभागा इह स्थ ॥२५॥

धाता मा निश्चिन्त्या दक्षिणाया दिशः पातु बाहुच्युता पृथिवी

धामिवोपरि ।

लोककृतः पथिकृतो यजामहे ये देवानां हुतभागा इह स्थ ॥२६॥

अदितिर्मादित्यैः प्रतीच्या दिशः पातु बाहुच्युता पृथिवी धामिवोपरि ।

लोककृतः पथिकृतो यजामहे ये देवानां हुतभागा इह स्थ ॥२७॥

सोमो मा विश्वे वैरुदीच्या दिशः पातु बाहुच्युता पृथिवी धामिवोपरि ।

लोककृतः पथिकृतो यजामहे ये देवानां हुतभागा इह स्थ ॥२८॥

घर्ता इ स्वा घर्ष्यो धारयाता ऊर्ध्वं भानुं सविता धामिवोपरि ।

लोककृतः पथिकृतो यजामहे ये देवानां हुतभागा इह स्थ ॥२९॥

प्राच्यां स्वा दिशि पुरा संवृतः स्वधायामा दधामि बाहुच्युता

पृथिवी धामिवोपरि ।

लोककृतः पथिकृतो यजामहे ये देवानां हुतभागा इह स्थ ॥३०॥ [१५]

दक्षिणायां स्वा दिशि पुरा संवृतः स्वधायामा दधामि बाहुच्युता

पृथिवी धामिवोपरि ।

लोककृतः पथिकृतो यजामहे ये देवानां हुतभागा इह स्थ ॥३१॥

प्रतीच्यां स्वा दिशि पुरा संवृतः स्वधायामा दधामि बाहुच्युता

पृथिवी धामिवोपरि ।

लोककृतः पथिकृतो यजामहे ये देवानां हुतभागा इह स्थ ॥३२॥

उदीच्यां स्वा दिशि पुरा संवृतः स्वधायामा दधामि बाहुच्युता

पृथिवी धामिवोपरि ।

लोककृतः पथिकृतो यजामहे ये देवानां हुतभागा इह स्थ ॥३३॥

ध्रुवायै स्वा दिशि पुरा संवृतः स्वधायामा दधामि बाहुभ्युता
पृथिवी धामिबोपरि ।

लोककृतः पथिकृतो यजामहे ये देवानां हुतमागा इह स्थ ॥३४॥

ऊर्ध्वायै स्वा दिशि पुरा संवृतः स्वधायामा दधामि बाहुभ्युता
पृथिवी धामिबोपरि ।

लोककृतः पथिकृतो यजामहे ये देवानां हुतमागा इह स्थ ॥३५॥

धर्तासि धरुणोऽसि वंसगोऽसि ॥३६॥

उदपूरसि मधुपूरसि वातपूरसि ॥३७॥

इतश्च मासुतश्चावतां यमेह्व यतमाने यदैतम् ।

प्र वां भरन् मानुषा देवयन्त आ सीदतं स्वमु लोकं विदाने ॥३८॥

स्वासस्थेऽभवत्तमिन्देव नो युजे वां ब्रह्म पूव्यं नमोभिः ।

वि श्लोकं एति पृथ्येव सूरिः शृण्वन्तु विश्वे अमृतास एतत् ॥३९॥

अग्निं पदानि रूपो अन्वरोहच्छतृष्पदीमन्वैद् व्रतेन ।

अक्षरेण प्रति मिमीते अकर्मृतस्य नाभावमि सं पुनाति ॥४०॥ [१६]

देवेभ्यः कर्मवृणीत मृत्युं प्रजायै किममृतं नावृणीत ।

बृहस्पतिर्यज्ञमतनुत ऋषिः प्रियां यमस्तन्वमा रिरैच ॥४१॥

स्वमग्न ईडितो जातवेदोऽवाडहव्यानि सुरमीणि कृत्वा ।

प्रादाः पितृभ्यः स्वधया ते अक्षन्नद्धि त्वं देव प्रथता हवींषि ॥४२॥

आसीनासो अरुणीनामुपस्थे रयिं धत्त दाशुषे मर्याय ।

पुत्रेभ्यः पितरस्तस्य वस्वः प्र यच्छत त इहोर्जं दधात ॥४३॥

अग्निष्वात्ताः पितर एह गच्छत सदःसदः सदत सुप्रणीतयः ।

अतो हवींषि प्रयतानि बर्हिषि रयिं च नः सर्ववीरं दधात ॥४४॥

उपहूता नः पितरः सोम्यासो बर्हिष्येषु निधिषु प्रियेषु ।

त आ गमन्तु त इह श्रुवन्स्वधि ब्रुवन्तु तेऽवन्स्वस्मान् ॥४५॥

ये नः पितुः पितरो ये पितामहा अनूजहिरे सोमपीथं वसिष्ठाः ।

तेभिर्यमः संरराणो हवींष्युशन्नशङ्निः प्रतिकाममत्तु ॥४६॥

ये तातृषुर्देवत्रा जेहमाना होत्राविद स्तोमंतष्टामो अकैः ।
 आप्ते याहि सहस्रं देववन्दैः सत्यैः कविभिर्वाषिभिर्धर्मसज्जिः ॥ ४७ ॥
 ये सत्यासो हविरदो हविष्पा इन्द्रेण देवैः स्रथं तुरेण ।
 आप्ते याहि सुविद्वन्नेभिर्वाङ् परैः पूदैर्वाषिभिर्धर्मसज्जिः ॥ ४८ ॥
 उप सपं मातरं भूमिमेतामुक्त्वचसं पृथिवीं पुशेवाम् ।
 ऊर्णम्रशः पृथिवी दक्षिणावत एषा त्वां पातु प्रपथे पुरस्तात् ॥ ४९ ॥
 उक्त्वचस्व पृथिवी मा नि बाधथाः सूपायनास्मै भव सूपसर्पणा ।
 माता पुत्रं यथा सिचाभ्येनं भूम ऊर्णहि ॥ ५० ॥ [१७]
 उक्त्वचस्वमाना पृथिवी सु तिष्ठतु सहस्रं मित् उप हि श्रयन्ताम् ।
 ते गृहासो वृत्तश्चतः स्थोना विश्वाहास्मै शरणाः सन्त्वत्र ॥ ५१ ॥
 उक्ते स्तभ्नानि पृथिवीं त्वत् परीमं लोमं निदधन्मो अहं रिषम् ।
 एतां स्थूणां पितरो धारयन्ति ते तत्र यमः सादना ते कृणोतु ॥ ५२ ॥
 इममग्रे चमसं मा वि जिह्वरः प्रियो देवानामुत सोम्यानाम् ।
 अयं यज्जमसो देवपानस्तस्मिन् देवा अमृता मादयन्ताम् ॥ ५३ ॥
 अथवा पुणं चमसं यमिन्द्रायाविभर्वाजिनीवते ।
 तस्मिन् कृणोति सुकृतस्य भक्षं तस्मिञ्जिन्दुः पवते विश्वदानीम् ॥ ५४ ॥
 यत् ते कृणुः शकुन आनुतोदं पिपीलः सर्पं उत वा श्वापदः ।
 अग्निष्टद् विश्वादादं कृणोतु सोमश्च यो ब्राह्मणो आविवेश ॥ ५५ ॥
 पर्यस्वतीरोषधयः पर्यस्वन्मामकं पर्यः ।
 अपां पर्यसो यत् पयस्तेन मा सह शुभ्रमतु ॥ ५६ ॥
 इमा नारीरविषवाः सुपत्नीराज्जनेन सर्पिषा सं स्पृशन्ताम् ।
 अनश्वो अनमीवाः सुरत्ना आ रोहन्तु जनयो योनिमग्रे ॥ ५७ ॥
 सं गच्छस्व पितृभिः सं यमेनेष्टापूतेन परमे व्योमन् ।
 हित्वावथं पुनरस्तमेहि सं गच्छतां तन्वा सुवचाः ॥ ५८ ॥
 ये नः पितुः पितरो ये पितामहा य आविविशुर्वन्तरिचम् ।
 तेभ्यः स्वराडसुनीतिर्नो अथ यथावशं तन्वः कल्पयाति ॥ ५९ ॥

शं ते नीहारो भवतु शं ते पुष्पाव शीयताम् ।
 शीतिके शीतिकावति ह्लादिके ह्लादिकावति ।
 मण्डक्यं प्लु श भुव हं स्वप्ति शमय ॥६०॥ [१८]
 विवस्वान् नो अभयं कृणोत यः सुत्रामा जीरदानुः सुदानुः । ॥६१॥
 हहेमे वीरा बहवो भवन्तु गोमृश्वन्मयस्तु पुष्टम् ॥६२॥
 विवस्वान् नो अमृतत्वे दधातु परैतु मृयुरमृतं न एतु । ॥६३॥
 इमान् रक्षत पुरुषाना जरिण्या मो प्वषामसवो यमं गुः ॥६४॥
 यो दधे अन्तरिक्षं न मद्गा पितृणां कविः प्रमतिर्मनीनाम् । ॥६५॥
 तमचन विश्वमित्रा हविर्भिः स नो यमः प्रतरं जीवसे धाव ॥६६॥
 आ रोहन् दिवमुत्तमामृषयो मा विभीतन । ॥६७॥
 सोमपाः सोमपायिन इदं वः क्रियते हविरगन्तु उयोतिरुत्तम् ॥६८॥
 अ केतुना वृहता भात्यग्निरा रोदसी वृषमो रौरवीति । ॥६९॥
 दिविश्चिदन्तादुपमामुदानडपामुपस्थे महिषो ववर्ष ॥७०॥
 नाके सुपण्यपु यत् पतन्तं हृदा वेनन्तो अभ्यचक्षत स्वा । ॥७१॥
 हिरण्यपचं वरुणस्य दूनं यमस्य योनौ शकुनं अरण्यम् ॥७२॥
 इन्द्र क्रतुं न आ भर पिता पुत्रेभ्यो यथा । ॥७३॥
 शिक्तां णो अस्मिन् पुरुहूत यामनि जीवा उयोतिरशीमहि ॥७४॥
 अपुपापिहितान् कुम्भान् यास्ते देवा अचारयन् । ॥७५॥
 ते ते सन्तु स्वधावन्तो मधुमन्तो घृतक्षुतः ॥७६॥
 यास्ते धाना अनुकिरामि तिलमिश्राः स्वधावतीः । ॥७७॥
 तास्ते सन्तु विश्वीः प्रश्नीतास्ते यमो राजानु मन्यताम् ॥७८॥
 पुनर्देहि वनस्पते य एष निहितस्त्वयि । ॥७९॥
 यथा यमस्य सादन आसातै विदथा वदन ॥८०॥
 आ रभस्व जातवेदस्तेजस्वद्धरो अस्तु ते । ॥८१॥
 अरौरमस्य स दहाथैन धेहि सुकृतामु लोकै ॥८२॥
 ये ते पूर्वे परागता अपरे पितरश्च ये । ॥८३॥

तेभ्यो घृतस्य कुड्यैतु शतधारा व्युन्दती

॥ ७२ ॥

पूतदा रोह वयं वन्मृजानः स्व हृह बृहदु दीदयन्ते । अभि प्रेहि

मध्यतो माप हास्याः पितृणां लोकं प्रथमो यो अत्र ॥ ७३ ॥ (१९) [३।१]

॥ ४ ॥ ऋषिः—अथर्व ॥ देवता—यमः; मन्त्रोक्ताः; ८१-८७ पितरः; ८८ अग्निः; ८९ चन्द्रमाः ॥ छन्दः—१, ४, ७, १४, ३६, ६० भुरिक् त्रिष्टुप्; २, ५, ११, २६, ५८ जगती; ३ पञ्चपदा भुरिगति जगती; ६, १३ पञ्चपदा शकरी; ८ पञ्चपदाऽतिशकरी; ९ पञ्चपदा भुरिक् शकरी; १०, १५, २८, ३०, ३४, ३५, ३७, ४०, ४४-४८, ५२, ५४, ६४, ६५, ६९, ७० त्रिष्टुप्; १२ महाबृहती; १६-२४ त्रिपदा भुरिङ्महाबृहती; [२५], ३१, ३२, ३८, ४१, ४२, ५५, ५७, ५९, ६१ अनुष्टुप्; २६, ३३, ४३ उपरिष्टाद् बृहती; २७ याजुषी गायत्री; ३६ पुरोविराडास्तारपङ्क्तिः; ४९ अनुष्टुप्गर्भा त्रिष्टुप्; ५०, ५१ पुरोविराड् सतःपङ्क्तिः (१, जगती); [५३ सतःपङ्क्तिः]; ५६ ककुम्भत्यनुष्टुप्; ६२ भुरिगास्तारपङ्क्तिः; ६३ स्वराडास्तारपङ्क्तिः; ६६ त्रिपदा स्वराड् गायत्री; ६७ द्विपदाऽऽर्च्यनुष्टुप्; [६८, ७१ आसुर्यनुष्टुप्]; ७२-७४; [७९] आसुरी पङ्क्तिः; ७५ आसुरी गायत्री; ७६ आसुर्युष्णिक्; ७७ देवी जगती; [७८ आसुरी त्रिष्टुप्; ८० आसुरी जगती]; ८१ प्राजापत्याऽनुष्टुप्; ८२ साम्नी बृहती; ८३, ८४ साम्नी त्रिष्टुप्; ८५ आसुरी बृहती; ८६ चतुष्पदा ककुम्भत्युष्णिक्; ८७ चतुष्पदा शङ्कुमत्युष्णिक्; ८८ पथ्या पङ्क्तिः; ८९ पञ्चपदा पथ्या पङ्क्तिः; (६७, ६८, ७१, ८६ एकावसानाः) ॥

आ रोहत जनित्रीं जातवेदसः पितृयागैः सं व आ रोहयामि ।

अवाढ्येषितो हव्यवाहं हजानं युक्ताः सुकृता धत्त लोके ॥ १ ॥

देवा यज्ञमुतवः कल्पयन्ति हविः पुरोडाशं सुचो यज्ञायुधानि ।

तेभिर्वाहि पृथिभिर्देवयानैर्यैरीजानाः स्वर्गं यन्ति लोकम् ॥ २ ॥

अतस्य पन्थामनु पश्य साध्वक्त्रिरसः सुकृतो येन यन्ति ।

तेभिर्वाहि पृथिभिः स्वर्गं यत्रादित्या मधु भक्षयन्ति तृतीये नाके अक्षि वि श्रयस्व ॥ ३ ॥

त्रयः सुपर्णा उपरस्य मायू नाकस्य पृष्ठे षष्ठिं विष्टपिं श्रिताः ।
 स्वर्गा लोका अमृतं विष्टा इष्टमूर्जं यजमानाय दुहाम् ॥ ४ ॥
 जुहुदाधारं यामुपभृदन्तरिचं ध्रुवा दाधार पृथिवीं प्रतिष्ठाम् ।
 प्रतीमां लोका घृतपृष्ठाः स्वर्गाः कामकामं यजमानाय दुहाम् ॥ ५ ॥
 ध्रुव आ रोह पृथिवीं विश्वमोजसमन्तरिचमुपभृदा क्रमस्व ।
 जुहु या गच्छ यजमानेन साकं सुवेण वरेणेन दिशः प्रपीनाः सर्वा ॥ ६ ॥
 ध्रुववाहणीयमानः
 तीर्थस्तरन्ति प्रवतो महीरिति यज्ञकृतः सुकृतो येन यन्ति ।
 अत्रादधुर्यजमानाय लोकं दिशो भूतानि यदकल्पयन्त ॥ ७ ॥
 अङ्गिरसामयनं पूर्वा अमिरादिस्थानामयनं गार्हपत्यो दक्षिणानामयनं
 दक्षिणाग्निः ।
 मद्भिमानमग्नेर्विहितस्य ब्रह्मणा समङ्गः सर्वं उप याहि शर्मः ॥ ८ ॥
 पूर्वा अग्निष्ट्वा तपतु शं पुरस्ताच्छं पश्चात् तपतु गार्हपत्यः ।
 दक्षिणाग्निष्टे तपतु शर्मं वर्मात्तरतो मध्यतो अन्तरिक्षाद्
 दिशोदिशो अग्ने परि पाहि घोरात् ॥ ९ ॥
 युयमग्ने शंतमाभिस्तनूभिरीजानमभि लोकं स्वर्गम् ।
 अथा भूत्वा पृष्टिवाहो वहाथ यत्र देवैः सधमादं मदन्ति ॥ १० ॥ { २० }
 शमग्ने पश्चात् तप शं पुरस्ताच्छमुत्तराच्छमधरात् तपैनम् ।
 एकस्त्रेधा विदितो जातवेदः सम्यगेनं धेहि सुकृतानु लोकं ॥ ११ ॥
 शमग्नयः समिद्धा आ रभन्तां प्राजापत्यं मेध्यं जातवेदसः ॥ १२ ॥
 शतं कृण्वन्त इह माव चिच्छिपन्
 यज्ञं प्रति विततः कल्पमान ईजानमभि लोकं स्वर्गम् ।
 तमग्नयः सर्वहुतं जुषन्तां प्राजापत्यं मेध्यं जातवेदसः ।
 शतं कृण्वन्त इह माव चिच्छिपन्
 ईजानश्चितमारुहदग्निं नाकस्य पृष्ठाद् दिवमुत्पातिस्यन् ।
 स्तमे प्र भाति नभसो ज्योतिषीमान्स्वर्गः पन्थाः सुकृते देवयानः ॥ १४ ॥

- अग्निर्होता ष्वुष्टे वृहस्पतिरिन्द्रो ब्रह्मा दाक्षिण्यं रस्ते अस्तु ।
हुतोऽं सं स्थितो यज्ञ एति यत्र पूर्वमयं हुतानाम् ॥ ११ ॥
अपुपवान् क्षीरवांश्चरेह सिदतु ।
लोककृतः पथिकृतो यजामहे ये देवानां हुतभागा इह स्थ ॥ १२ ॥
अपुपवान् दधिवांश्चरेह सिदतु ।
लोककृतः पथिकृतो यजामहे ये देवानां हुतभागा इह स्थ ॥ १३ ॥
अपुपवान् दुग्धसवांश्चरेह सिदतु ।
लोककृतः पथिकृतो यजामहे ये देवानां हुतभागा इह स्थ ॥ १४ ॥
अपुपवान् घृतवांश्चरेह सिदतु ।
लोककृतः पथिकृतो यजामहे ये देवानां हुतभागा इह स्थ ॥ १५ ॥
अपुपवान् मांसवांश्चरेह सिदतु ।
लोककृतः पथिकृतो यजामहे ये देवानां हुतभागा इह स्थ ॥ २० ॥ २१ ॥
अपुपवान् क्षीरवांश्चरेह सिदतु ।
लोककृतः पथिकृतो यजामहे ये देवानां हुतभागा इह स्थ ॥ २१ ॥
अपुपवान् मधुमांश्चरेह सिदतु ।
लोककृतः पथिकृतो यजामहे ये देवानां हुतभागा इह स्थ ॥ २२ ॥
अपुपवान् रसवांश्चरेह सिदतु ।
लोककृतः पथिकृतो यजामहे ये देवानां हुतभागा इह स्थ ॥ २३ ॥
अपुपवान् पेषांश्चरेह सिदतु ।
लोककृतः पथिकृतो यजामहे ये देवानां हुतभागा इह स्थ ॥ २४ ॥
अपुपान् पिहवान् कुम्भान् यांस्ते देवा अधारयन् ।
त ते सन्तु स्वधावन्तो मधुमन्तो घृतश्रुतः ॥ २५ ॥
यास्ते धाना अनुकिशामि तिलामिश्राः स्वधावन्तीः ।
तास्ते सन्तु द्रुम्वीः प्रुम्वीस्ताते यमो राजन् मन्वताम् ॥ २६ ॥
अचित्ते भूयसीम् ॥ २७ ॥

द्रुपश्चस्कन्द पृथिवीमनु यामिम च योनिमनु यश्च पूर्वैः ।
 समानं योनिमनु संचरन्तं द्रुपं जुष्टाम्यनु पपन होत्राः ॥२८॥
 शतधरं वायुमकं स्वविदं नृचक्षुस्त अभि चक्षत रयिम ।
 ये पृथग्नि प्र च यच्छान्ति सर्वदा ते दुहते दक्षिणां सुप्तमातरम् ॥२९॥
 कोशं दुहान्त कलरां चतुर्विह्वलिषा धेनुं मधुमतीं स्वस्तये ।
 ऊर्जं मदन्तीमदिति जनेष्वग्न मा हिंसीः परम व्यो मन् ॥३०॥ {२२}
 एतत् न देवः सविता वासो ददाति भतेवे ।
 तत् त्वं यमस्य राज्ये वमानस्ताप्यं चर ॥३१॥
 धाना धेनुरमवद् वसो अस्यास्तिलं ऽभवत् ।
 तां वै यमस्य राज्ये अक्षितामुप जीवति ॥३२॥
 एतासौ भयो धेनवः कामदुषा भवन्तु ।
 पुनः श्वेनीः सरूपा विरूपास्तिलवत्सा वपं तिष्ठन्तु त्वान्न ॥३३॥
 पुनीर्धाना हरिणीः श्वेनीरस्य कृष्णा धाना रोहिणीधेनवस्ते ।
 तिलवत्सा ऊर्जमस्यै दुहाना विशाहां सुन्स्वनं पस्फुरन्तीः ॥३४॥
 वैश्वानरे हविरिदं जुहोमि साहस्रं शतधारमुत्सम् ।
 स बिभर्ति पितरं पितामहान् प्रपितामहान् बिभर्ति पित्र्वमानः ॥३५॥
 सहस्रधरं शतधारमुत्समाक्षितं व्यव्यमानं सलजस्यं पुष्टे ।
 ऊर्जं दुहान्तमनं पस्फुरत्तमुपसते पितरः स्वधाभिः ॥३६॥
 इदं कलस्वु चयनेन चितं तत् संजाता अवं पश्यन्ते ।
 मर्षोऽयममृतत्वमेति तस्मै गुहान् कृणुत यावत्सर्वन्धु ॥३७॥
 इहैवैधि धनसनिरिहचित्त इहकृतुः ।
 इहैधि वीर्यं वत्तरो वयोषा अपराहतः ॥३८॥
 पुत्रं पौत्रमभितुषं यन्तीरापो मधुमतीरिमाः ।
 स्वधां पितृभ्यो अमृतं दुहाना आपो देवीरुभयास्तपयन्तु ॥३९॥
 आपो अग्निं प्र हिणुत पित्रुरुपेय यज्ञ पितरो मे जुषन्ताम् ।
 आपोऽनि मूर्तमुप ये सचन्ते ते नो रुधिं सर्ववीरं नि यच्छान् ॥४०॥ {२३}

समिन्धते अमर्यं हव्यवाहं घृतप्रियम् ।

स वेदं निहितान् निधीन् पितॄन् परावर्तो गतान् ॥४१॥

यं ते मन्थं यमोदन् यन्मांसं निपृणामि ते ।

ते ते सन्तु स्वधावन्तो मधुमन्तो घृतश्रुतः ॥४२॥

यास्ते धाना अनुकिरामि तिलमिश्राः स्वधावर्तः ।

तास्ते सन्तुद्भवीः प्रभ्वीस्तास्ते यमो राजानु मन्यताम् ॥४३॥

इदं पूर्वमपरं नित्यान् येना पूर्वं पितरः परैताः ।

पुरोगवा ये अभिशार्चो अस्य ते स्वा वहन्ति सुकृतासु लोकम् ॥४४॥

सरस्वतीं देवयन्तो हवन्ते सरस्वतीमध्वरे तायमाने ।

सरस्वतीं सुकृतो हवन्ते सरस्वतीं दाशुषे वार्यं दातु ॥४५॥

सरस्वतीं पितरो हवन्ते दक्षिणा यज्ञमभिनक्षमाणाः ।

आसद्यास्मिन् बर्हिषि मादयध्वमनमीवा हृष आ धेह्यस्मे ॥४६॥

सरस्वति या सरथं ययाथोक्थैः स्वधामिर्देवि पितृभिर्मदन्ती ।

सहस्रार्चमिडो अत्र भागं रायस्पोषं यजमानाय धेहि ॥४७॥

पृथिवीं स्वां पृथिव्यामा वेशयामि देवो नो धाता प्र तिरास्यायुः ।

परापरैता वसुविद् वो अस्त्वधा मृताः पितृषु सं भवन्तु ॥४८॥

आ प्र व्यबेथामप तन्मृज्थो यद् वामभिमा अत्रोचुः ।

अस्मादेतमध्वन्यौ तद् वशीयो दातुः पितृष्विह भोजनौ मम ॥४९॥

एयमगन् दक्षिणा भद्रतो नो अनेन दत्ता सुदुवा वयोधाः ।

यौवने ज्वानुपपृञ्चती जरा पितृभ्य

हपसंपराणयादिमान्

॥५०॥ {२४}

इदं पितृभ्यः प्र भरामि बर्हिर्जीव देवेभ्य उत्तरं स्तृणामि ।

तदा रोह पुरुष मेध्यो अबन् प्रति स्वा जानन्तु पितरः परैतम् ॥५१॥

एदं बर्हिरसदो मेध्योऽभूः प्रति स्वा जानन्तु पितरः परैतम् ।

यथापह तन्वं सं भरस्व गात्राणि ते ब्रह्मणा कल्पयामि ॥५२॥

एणो राजापिधानं चरुणामूर्जो बलं सह भोजो न आगन् ।

आयुर्जीवेभ्यो वि देवद दीर्वायुस्वाय शतशारदायः ॥५३॥

ऊर्जो भागो य इमं जजानाश्मज्जानामाधिपत्यं जगाम ।

तमंचत विश्वामत्रा हविर्भिः स नो यमः प्रतरं जीवसे जात ॥५४॥

यथा यमार्थं हर्म्यमवपन् पञ्च मानयाः ।

एवा वपामि हर्म्यं यथा मे भूरयाऽमृत ॥५५॥

इदं हिरण्यं बिभृहि यत् ते पिताबिभः पुरा ।

स्वर्गं यतः पितुर्हस्तं निर्मृदुद्वि दक्षिणम् ॥५६॥

ये च जावा ये च मृता ये जाता ये च यज्ञियाः ।

तेभ्यो घृतस्य कुल्यैतु मधुधारा व्युन्हती ॥५७॥

वृषा मृतीनां पवते विचक्षणः सूरौ अह्नां प्रतरीतोषसां दिवः ।

प्राणः सिन्धूनां कलशौ अचिक्रदिन्द्रस्य हार्दिमाविशन्मनीषया ॥५८॥

स्वेषसे धूम ऊर्णोतु दिवि षष्ठुक आततः ।

सूरौ न हि द्युता स्वां कृपा पावक रोचसे ॥५९॥

प्र वा एतीन्द्रिन्द्रस्य निष्कृतिं सखा सख्युर्न प्र मिनाति संगिरः ।

मयैह योषाः समर्षते सोमः कलशे शतयामना पथा ॥६०॥ {२५}

अचक्षमीमदन्त इव प्रिया अधूषत ।

अस्तोषत स्वभानवो विप्रा अविष्टा इमहे ॥६१॥

आ यात पितरः सोम्यासौ गम्भीरैः पृथिभिः पितृयायैः ।

आयुरस्मभ्यं दधतः प्रजां च रायश्च पोषैरभि नः सचध्वम् ॥६२॥

परा यात पितरः सोम्यासौ गम्भीरैः पृथिभिः पूर्यायैः ।

अधो मासि पुनरा यात नो गृहान हविरत्तु सुप्रजसः सृवीराः ॥६३॥

यद् वो अग्निरजहादेकमङ्गं पितृलाकं गमयन्जातवेदाः ।

तद् व एतत् पुनरा प्याययामि साक्षाः स्वर्गे पितरौ मादयध्वम् ॥६४॥

अभूद् दूतः प्रहितो जातवेदाः सायं न्यह्ने उपवन्धो नृभिः ।

प्रादाः पितृभ्यः स्वधया ते अक्षद्वि स्व देवं प्रयता हवीषि ॥६५॥

असौ हा इह ते मनः ककुत्सलमिव जामयः ।

अभ्येनं भूम ऊर्णुहिः

॥ ६६ ॥

शुभ्रन्तां लोकाः पितृषदनाः पितृषदने त्वा लोक आ सादयामि ॥ ६७ ॥

येऽस्माकं पितरस्तेषां बर्हिर्हसि

॥ ६८ ॥

उदुत्तमं वरुण पाशमस्मदवाधमं वि मध्यमं श्रथाय ।

अधा वयमादित्य व्रते तवानागसो अदितये स्याम

॥ ६९ ॥

मास्मत् पाशान् वरुण मुञ्च सर्वान् यैः समासे बध्यते यैर्व्यामे ।

अधा जीवेम शरदं शतानि त्वया राजन् गुपिता रक्षमाणाः

॥ ७० ॥ { २६ }

अमये कव्यवाहिनाय स्वधा नमः

॥ ७१ ॥

सोमाय पितृमते स्वधा नमः

॥ ७२ ॥

पितृभ्यः सोमवद्भ्यः स्वधा नमः

॥ ७३ ॥

यमाय पितृमते स्वधा नमः

॥ ७४ ॥

एतत् ते प्रततामह स्वधा ये च स्वामनु

॥ ७५ ॥

एतत् ते ततामह स्वधा ये च स्वामनु

॥ ७६ ॥

एतत् ते तत स्वधा

॥ ७७ ॥

स्वधा पितृभ्यः पृथिविषद्भ्यः

॥ ७८ ॥

स्वधा पितृभ्यो अन्तरिक्षसद्भ्यः

॥ ७९ ॥

स्वधा पितृभ्यो दिविषद्भ्यः

॥ ८० ॥ { २७ }

नमो वः पितर ऊर्जे नमो वः पितरो रसाय

॥ ८१ ॥

नमो वः पितरो भामाय नमो वः पितरो मन्यवे

॥ ८२ ॥

नमो वः पितरो यद् घोरं तस्मै नमो वः पितरो यत् क्रूरं तस्मै ॥ ८३ ॥

नमो वः पितरो यच्छिवं तस्मै नमो वः पितरो यत् स्योनं तस्मै ॥ ८४ ॥

नमो वः पितरः स्वधा वः पितरः

॥ ८५ ॥

येऽत्र पितरः पितरो येऽत्र यूयं स्व युष्मांस्तेऽनु यूयं तेषां

श्रेष्ठो भूयास्व

॥ ८६ ॥

य इह पितरो जीवा इह वयं स्मः ।

अस्मांस्तेऽनु वयं तेषां श्रेष्ठा भूयास्म

॥८७॥

आ त्वांम इधीमहि द्युमन्तं देवाजरम् ।

यद् व सा ते पनीयसी समिद् दीदयति दधि ।

इधं स्तोतृभ्य आ भर

॥८८॥

चन्द्रमाः अस्वन्तरा सुपर्णो धावते दिवि ।

न वो हिरण्यनेमयः पदं विन्दन्ति विद्युतो वित्तं मे

अस्य रौदसी

॥८९॥ {२८} [४११]

॥ इत्यष्टादशं काण्डं समाप्तम् ॥

अथैकोनाविंशं कारडम्

॥ १ ॥

ऋषिः—ऋक्षा ॥ देवता—यशः ॥ छन्दः—१, २ पथ्या बृहती; ३ पङ्क्तिः ॥

सं सं ख्वन्तु नद्यः सं वाताः पतन्निष्ठाः ।

यज्ञमिमं वर्धयता गिरः संस्राव्येण हविषा जुहोमि

॥ १ ॥

इमं हामा यज्ञमवतेमं संस्रावया उत ।

यज्ञमिमं वर्धयता गिरः संस्राव्येण हविषा जुहोमि

॥ २ ॥

रुपंरुपं वयोवयः संरभ्येनं परिष्वजे ।

यज्ञमिमं चतस्रः प्रदिशो वर्धयन्तु संस्राव्येण

हविषा जुहोमि

॥ ३ ॥ [१११]

॥ २ ॥

ऋषिः—सिन्धुद्वीपः ॥ देवता—आपः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

शं त आपो ह्यैमवतीः शमु ते सन्तुस्थाः ।

शं ते सन्निष्यदा आपः शमु ते सन्तु वर्षाः

॥ १ ॥

शं त आपो धन्वन्त्याः शं ते सन्त्वनूषाः ।

शं ते खन्नित्रिमा आपः शं याः कुम्भोभिराभृताः

॥ २ ॥

अनभ्रयः खनमाना विप्रा गम्भीर अपसः ।

भिषगभ्यो भिषकरा आपो अष्टा वदामसि

॥ ३ ॥

अपामहं दिव्या नामपां स्तोतस्थानाम् ।

अपामहं प्रणेजनेऽर्था अवथ वाजिनः

॥ ४ ॥

ता अपः शिवा अपोऽयं चमं करणीरपः ।

यथैव तृप्यते मयस्तास्त आ दत्त भेषजीः

॥ ५ ॥ [११२]

॥ ३ ॥

अभिः—अथर्वाङ्गिराः ॥ देवता—अग्निः ॥ छन्दः—१, ३, ४ त्रिष्टुप्; २

भुरिक् त्रिष्टुप् ॥

दिवस्पृथिव्याः पर्यन्तरिक्षाद् वनस्पतिभ्यो अद्योषधीभ्यः ।

अत्रयन्न विभृतो जातवेदास्ततस्तुतो जुषमाणो न एहि ॥ १ ॥

यस्ते अप्सु महिमा यो वनेषु य ओषधीषु पशुष्वस्वन्तः ।

अग्ने सर्वास्तन्वः सं रभस्व ताभिर्न एहि द्रविणोदा अजलः ॥ २ ॥

यस्ते देवेषु महिमा स्वर्गो या ते तनूः पितृष्वविवेश ।

पुष्टिर्या ते मनुष्येषु पथ्येऽग्ने तथा रयिमस्मासु धेहि ॥ ३ ॥

श्रुक्पर्णाय कवये वेद्याय वचोभिर्वाकैरप यामि रातिम् ।

यतो भयमभयं तजो अस्त्वव देवानां यज हेडो अग्ने ॥ ४ ॥ [१३]

॥ ४ ॥

अभिः—अथर्वाङ्गिराः ॥ देवता—अग्निः ॥ छन्दः—१ पञ्चपदा विराडतिजगती;

२ जगती; ३, ४ त्रिष्टुप् ॥

यामाहुतिं प्रथमामथर्वा या जाता या हव्यमकृणोऽजातवेदाः ।

तां त एतां प्रथमो जोहवीमि ताभिष्टुप्तो वहतु

हव्यमग्निप्रये स्वाहा ॥ १ ॥

आकूतिं देवीं सुभगां पुरो दधे चित्तस्य माताः सुहवा नो अस्तु ।

यामाशामेमि केवली सा मे अस्तु विदेयमेनां मनसि प्रविष्टाम् ॥ २ ॥

आकूत्या नो बृहस्पत आकूत्या न उपा गहि ।

अथो भगस्य नो धेद्यथो नः सुहवो भव ॥ ३ ॥

बृहस्पतिम् आकूतिमाङ्गिरसः प्रति जानातु वाचमेताम् ।

यस्य देवा देवताः संवभूवुः स सुप्रणीताः कामो अन्वेत्स्वस्मान्

॥ ४ ॥ [१४]

॥ ५ ॥

अधिः—अथर्वाङ्गिराः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

इन्द्रो राजा जगतश्चर्षणीनामधि क्षमि विषुरुपं यदस्ति ।

ततो ददाति वायुषे वसूनि चोदद् राधे वपस्तुतश्चिद्वार्कः ॥१ [१।५]

॥ ६ ॥

अधिः—नारायणः ॥ देवता—पुरुषः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

सहस्रबाहुः पुरुषः सहस्राक्षः सहस्रपात् ।

स भूमिं विश्वतो वृत्वात्यतिष्ठद् दशाङ्गुलम्

॥ १ ॥

त्रिभिः पद्भिर्धामरोहत् पादस्येहाभवंत् पुनः ।

तथा व्यक्रमद् विष्वङ्क्षनानशने अनु

॥ २ ॥

तावन्तो अस्य महिमानस्ततो ज्यायांश्च पूरुषः ।

पादोऽस्य विश्वा भूतानि त्रिपादस्यामृतं द्विवि

॥ ३ ॥

पुरुष एवेदं सर्वं यद् भूतं यच्च भाव्यम् ।

उतामृतत्वस्येश्वरो यदन्येनाभवत् सह

॥ ४ ॥

यत् पुरुषं व्यदधुः कतिधा व्यकल्पयन् ।

मुखं किमस्य किं बाहू किमूरु पादा वक्ष्येते

॥ ५ ॥

ब्राह्मणोऽस्य मुखमासीद् बाहू राजन्योऽभवत् ।

मध्यं तदस्य यद् वैश्यः पद्भ्यां शूद्रो अजायत

॥ ६ ॥

चन्द्रमा मनसो जातश्चन्द्रोः सूर्यो अजायत ।

सुखादिन्द्रश्चाग्निश्च प्राणाद् वायुरजायत

॥ ७ ॥

नाभ्यां आसीदन्तरिक्षं शिष्यो ह्यौः समवर्तत ।

पद्भ्यां भूमिर्दिशः श्रोत्रात् तथा लोका अकल्पयन्

॥ ८ ॥

विराडग्रे समभवद् विराजो अधि पूरुषः ।

स जातो अत्यरिच्यत पश्चाद् भूमिमथो पुरः

॥ ९ ॥

यत् पुरुषेण हविषा देवा यज्ञमतन्वत ।

वसन्तो अस्यासिदाज्यं ग्रीष्म इध्मः शरद्धविः

॥ १० ॥

तं यज्ञं प्रावृषा प्रौक्षन् पुरुषं जातमग्रशः ।

तेन देवा अयजन्त साध्या वसवश्च ये

॥ ११ ॥

तस्मादक्षा अजायन्त ये च के चोभयादतः ।

गावो ह जज्ञिरे तस्मात् तस्माज्जाता अजावयः

॥ १२ ॥

तस्माद् यज्ञात् सर्वहुत ऋचः सामानि जज्ञिरे ।

छन्दो ह जज्ञिरे तस्माद् यज्ञस्तस्मादजायत

॥ १३ ॥

तस्माद् यज्ञात् सर्वहुतः संभृतं पृषदाज्यम् ।

पशूस्तांश्चक्रे वायस्यानारण्या ग्राम्याश्च ये

॥ १४ ॥

ससास्यासन् परिधयस्त्रिः सप्त समिधः कृताः ।

देवा यद् यज्ञं तन्वाना अवधन्न् पुरुषं पशुम्

॥ १५ ॥

मूर्ध्नो देवस्य बृहतो अंशवः सप्त सप्ततीः ।

राज्ञः सोमस्याजायन्त जातस्य पुरुषादधि

॥ १६ ॥ [१६]

॥ ७ ॥

अधिः—गार्ग्यः ॥ देवता—नक्षत्राणि ॥ छन्दः—१-३, ५ त्रिष्टुप्; ४

भुरिक्त्रिष्टुप् ॥

चित्राणि साकं दिवि रोचनानि सरीसृपाणि भुवने जवानि ।

तुर्मिशं सुमतिमिच्छमानो अहानि गीर्भिः संप्रयामि नाकम्

॥ १ ॥

सहवमग्ने कृत्तिका रोहिणी चास्तु भद्रं मृगशिरः शमाद्रां ।

पुनर्वसू सुवृता चारु पुष्यो भानुराश्लेषा अयनं मघा मे

॥ २ ॥

पुष्यं पूर्वा फल्गुन्यौ चान्न हस्तश्चित्रा शिवा स्वाति सुखो मे अस्तु ।

राधे विशाखं सहवानुराधा ज्येष्ठा सुनक्षत्रमरिष्ट मूलम्

॥ ३ ॥

अश्लं पूर्वा रासतां मे अषाढा ऊर्जं देव्युत्तरा भा वहन्तु ।

अभिजिन्मे रासतां पुष्यमेव अवणः श्रविष्ठाः कुर्वतां सुपुष्टिम्

॥ ४ ॥

आ मे महच्छ्रुतभिषग् वरीय आ मे द्वा प्रोष्ठपदा सुशर्म ।
आ रेवती चाश्वयुजौ भगं म आ मे रथि भरष्य आ वहन्तु ॥५॥ [१।७]

॥ ८ ॥

अधिः—गार्ग्यः ॥ देवता—नक्षत्राणि ॥ छन्दः—१ विराड् जगती; २—७

त्रिष्टुप् ॥

यानि नक्षत्राणि दिव्यन्तरिक्षे अस्तु भूमौ यानि नगेषु दिष्टु ।
प्रकल्पयंश्चन्द्रमा यान्येति सर्वाणि ममैतानि शिवानि सन्तु ॥ १ ॥

अष्टाविंशानि शिवानि शम्भानि सह योगं भजन्तु मे ।
योगं प्र पद्ये चेमं च चेमं प्र पद्ये योगं च नमोऽहोरात्राभ्यामस्तु ॥ २ ॥

स्वतितं मे सुप्रातः सुसायं सुदिव सुमृगं सुशकुनं मे अस्तु ।
सुहवमग्रे स्वस्त्यमर्थं गत्वा पुनरायाभिनन्दन् ॥ ३ ॥

अनुहवं परिहवं परिवादं परिचवम् ।
सर्वमे रिक्कुम्भान् परा तान्संवितः सुव ॥ ४ ॥

अपपापं परिचवं पुण्यं भक्षिमहि चवम् ।
शिवा ते पाप नासिकां पुण्यगश्चाभि मेहताम् ॥ ५ ॥

इमा या ब्रह्मणस्पते विपूची वात ईरते ।
सन्धीर्चांरिन्द्र ताः कृत्वा मद्भ्यं शिवतमाकृधि ॥ ६ ॥

स्वास्ति नो अस्वभयं नो अस्तु नमोऽहोरात्राभ्यामस्तु ॥ ७ ॥ [१।८]

॥ ९ ॥

अधिः—शन्तातिः ॥ देवता—मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१ विराडुरोबृहती;
२—४, ६—८, १०, ११, १३ अनुष्टुप्; ५ पञ्चपदा पश्यापङ्क्तिः;

६ पञ्चपदा ककुम्भती (१, त्रिष्टुप्); १२ सप्तपदाऽष्टिः; १४ चतुष्पदा

(१) संकृतिः ॥

- शान्ता षौ, शान्ता पृथिवी शान्तामिदमुर्वान्तरिक्षम् ।
 शान्ता षडन्वतीरापः शान्ता नः सन्स्वोषधीः ॥ १॥
- शान्तानि पूर्वरूपाणि शान्तं नो अस्तु कृताकृतम् ।
 शान्तं भूतं च भव्यं च सर्वमेव शमस्तु नः ॥ २॥
- इदं या परमोष्ठि वाग् देवी ब्रह्मपशिता ।
 यथैव समुजे घोरं तथैव शान्तिरस्तु नः ॥ ३॥
- इदं यत् परमोष्ठिनं मनो वां ब्रह्मपशितम् ।
 येनैव समुजे घोरं तेनैव शान्तिरस्तु नः ॥ ४॥
- इमानि यानि पञ्चैन्द्रियाणि मनःषष्ठानि मे
 हृदि ब्रह्मणा संशितानि ।
 यैरेव समुजे घोरं तैरेव शान्तिरस्तु नः ॥ ५॥
- शं नो मित्रः शं वरुणः शं विष्णुः शं प्रजापतिः ।
 शं न इन्द्रो बृहस्पतिः शं नो अवत्यर्यमा ॥ ६॥
- शं नो मित्रः शं वरुणः शं विवस्वान्छमन्तकः ।
 उपाताः पार्थिवान्तरिक्षाः शं नो दिविचरा ब्रह्मा ॥ ७॥
- शं नो भूमिर्वैष्यमानाः शमुल्का निहतं च यत् ।
 शं गात्रो लोहितचरिः शं भूमिरिव तीर्यतीः ॥ ८॥
- नक्षत्रमुल्काभिहतं शमस्तु नः शं नोऽभिचाराः शमु सन्तु कृषाः ।
 शं नो निखाता वल्गाः शमुल्का देशोपसर्गाः शमु नो भवन्तु ॥ ९॥
- शं नो ब्रह्मश्चान्द्रमसाः शमः प्रित्यश्च राहुणा ।
 शं नो मृत्युर्धूमकेतुः शं रुद्रास्त्रिमतेजसः ॥ १०॥
- शं रुद्राः शं वसवः शमाद्विद्याः शमप्रयः ।
 शं नो महर्षयो देवाः शं देवाः शं बृहस्पतिः ॥ ११॥
- ब्रह्म प्रजापतिर्धाता लोका वेदाः ससृष्टय्योऽग्नयः ।
 तैर्मै कृतं स्वस्त्ययनमिन्द्रो मे शमं यच्छतु ब्रह्मा मे शमं यच्छतु ।
 विभं मे देवाः शमं यच्छन्तु सर्वे मे देवाः शमं यच्छन्तु ॥ १२॥

थानि कानि चिच्छान्तानि लोके ससृष्यो विदुः ।

सर्वाणि शं भवन्तु मे शं मे अस्वभयं मे अस्तु

॥ १३ ॥

पृथिवी शान्तिरन्तरिक्षं शान्तिर्धौः शान्तिरापः

शान्तिरोषधयः शान्तिर्वनस्पतयः

शान्तिर्विश्वे मे देवाः शान्तिः सर्वं मे देवाः

शान्तिः शान्तिः शान्तिः शान्तिभिः ।

ताभिः शान्तिभिः सर्वं शान्तिभिः शमयामोऽहं

यदिह घोरं यदिह कूरं यदिह पापं

तच्छान्तं तच्छिवं सर्वमेव शमस्तु नः

॥ १४ ॥ [१।९]

॥ १० ॥

अभिः—वसिष्ठः ॥ देवता—मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

शं न इन्द्राग्नी भवतुमवोभिः शं न इन्द्रावरुणा रातद्वया ।

शमिन्द्रासोमो सुविताय शं योः शं न इन्द्रावृषणा वाजसातो

॥ १ ॥

शं नो भगः शमु नः शंसो अस्तु शं नः पुराधिः शमु सन्तु रायः ।

शं नः सत्यस्य सुयमस्य शंसुः शं नो अयमा पुकृजातो अस्तु

॥ २ ॥

शं नो धाता शमु धर्ता नो अस्तु शं न वरुची भवतु स्वधाभिः ।

शं रोदसी बृहती शं नो अग्निः शं नो देवानां सुहृत्ताने सन्तु

॥ ३ ॥

शं नो अग्निर्धियोतिरनीको अस्तु शं नो मित्रावरुणा विश्विना शम् ।

शं नः सुकृतां सुकृतानि सन्तु शं न हिरौ अभि वातु वातः

॥ ४ ॥

शं नो द्यावापृथिवी पूर्वहृतौ शमन्तरिक्षं दृशये नो अस्तु ।

शं न ओषधीर्वनिनो भवन्तु शं नो रजसुस्पतिरस्तु जिष्णुः

॥ ५ ॥

शं न इन्द्रो वसुभिर्देवो अस्तु शमादिर्योभिर्ऋणः रुशः ।

शं नो रुद्रो रुदेभिर्जलापः शं न स्वष्टा आभिरिह शृणातु

॥ ६ ॥

शं नः सोमो भवतु ब्रह्म शं नः शं नो प्रावाणः शमु सन्तु यज्ञाः ।

शं नः स्वरुणां मितयो भवन्तु शं नः प्रस्वाः शमस्तु वेदिः ।

॥ ७ ॥

शं नः सूर्यं वरुचता वरेतु शं नो भवन्तु प्रदिशश्च ।
 शं नः पर्वता ध्रुवयो भवन्तु शं नः खिन्वतः शमु सन्वापः ॥८॥
 शं नो अदितिभवनं वनेभिः शं नो भवन्तु मरुतः स्वकाः ।
 शं नो विष्णुः शमु पृषा नो अस्तु शं अवित्रं शम्वेतु वायुः ॥९॥
 शं नो देवः सविता त्रायमाणः शं नो भवन्तुषसो विभ्रताः ।
 शं नः पृत्रन्वो भवतु प्रजाभ्यः शं नः चेन्नस्य पतिरस्तु वामुः १०॥११॥

॥ ११ ॥

अभिः—वसिष्ठः ॥ देवता—मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

शं नः सरस्य पत्नयो भवन्तु शं नो भवन्तु शमु सन्तु गावः ।
 शं नः अमरः सुकृतः सुहस्ताः शं नो भवन्तु पितरो हरेषु ॥१॥
 शं नो देवा विश्वदेवा भवन्तु शं सरस्वती सह धीमिरस्तु ।
 शमभिषाचः शमु रातिषाचः शं नो दिव्याः ॥२॥
 पार्थिवाः शं नो अप्याः ॥३॥
 शं नो अज एकपाद् देवो अस्तु शमहिर्वध्न्यः शं समुद्रः ।
 शं नो अपा नपा न रेहस्तु शं नः पृथिव्यं देवगोपा ॥४॥
 आदित्या रुद्रा वसवो जषन्तामिदं ब्रह्म क्रियमाणं नवीयः ।
 जषन्तु नो दिव्याः पार्थिवासो गोजाता वत ये यज्ञियासः ॥५॥
 ये देवानामृत्विजो यज्ञियासो मने यजत्रा अमृता अतृणाः ।
 ते नो रासन्तमुत्सायमथ यूयं पात स्वादिभिः सदा नः ॥६॥
 तदस्तु मित्रावरुणा तदग्ने शं योरुत्सवमिदमस्तु शस्तम् ।
 अग्निमहि गाधमुत प्रतिष्ठां नमो दिवे बृहते सादनाय ॥७॥ [१२]

॥ १२ ॥

अभिः—वसिष्ठः ॥ देवता—उषा ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

उषा अप स्वसस्तमः सं वर्तयति वर्तन्ति सुज तता ।

अया वाजं देवहितं सनेम मदेम शतहिमाः सुवीराः ॥ १॥ [२।३]

॥ १३ ॥

ऋषिः—अप्रतिरथः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—१, २, ७-१० त्रिष्टुप्

३-६, ११ भुरिक् त्रिष्टुप् ॥

इन्द्रस्य बाहु स्थविरौ वृषाणौ चित्रा इमा वृषभौ पारायिष्णु ।

तौ योचे प्रथमो योग आगतं याभ्यां जितमसुराणां सहित्व ॥ १॥

आशुः शिशनो वृषभो न भीमो वनावनः क्षोभेण श्रवणीनाम् ।

संकन्दनोऽनिमिष एकवीरः शतं सेनां जयतु साकमिन्द्रः ॥ २॥

संकन्दनानिमिषेण जिष्णुनोऽयोधेन दुश्च्यवनेन धृष्टुना ।

अदिन्द्रेण जयतु तत् सहस्रं युधौ नर इन्द्रस्तेन वृष्णा ॥ ३॥

स इषुस्तैः स निपङ्क्तिमिर्वशी संसृष्टा स युध इद्रो गयेन ।

संवृजित् सौमसा बाहुशुध्युः प्रबन्वा प्रतिहिताभिरस्ता ॥ ४॥

बलविज्ञायः स्थविरः प्रवीरः सहस्रान् वाजी सहमान उग्रः ।

अभिवीरो अभिषत्वा सहोजिजैत्रमिन्द्र रथमा तिष्ठ गोविदन् ॥ ५॥

इमं वीरमनु हर्षध्वमप्रमिन्द्रं सखायो अनु सं रभध्वम् ।

ग्रामजितं गोजितं वज्रबाहुं जयन्तमउत प्रमृणन्तमोजसा ॥ ६॥

अभि गोत्राणि सहसा गाहमानोऽशाय उग्रः शतमन्युरिन्द्रः ।

दुश्च्यवनः वृषनापाडयोऽयोऽस्म कं सेनां अवतु प्र युत्सु ॥ ७॥

वृत्सते परि दीया रथन रक्षोहामित्रं आवाधमानः ।

प्रमृणन्मृत्रन् प्रमृणन्मित्रानस्माकमेध्यविता तनूनाम् ॥ ८॥

इन्द्र एषां नेना वृहस्पतिर्दक्षिणा यज्ञः पुर एतु सोमः ।

देवसेनानामभिभजतीनां जयन्तीनां मरुतां यन्तु मध्ये ॥ ९॥

इन्द्रस्य वृष्णो वरुणस्य राज्ञ आदित्यानां मरुतां शर्व उग्रम् ।

अहामनसा भुवनव्यवानां घोषो देवानां जयतामुदस्थात् ॥ १०॥

अस्माकमिन्द्रः सन्तुतेषु ॥ जेष्वस्माकं या इषवस्ता जयन्तु ।
अस्माकं विरा उतरे अवन्तस्मान् देवासोऽवता हवेषु ॥ ११ ॥ [२।४]

॥ १४ ॥

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—द्यावापृथिव्यौ ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

इदमुच्छ्रयोऽनुमानमागो शिवे मे द्यावापृथिवी अभूताम् ।
असपत्नाः प्रदिशो मं भवन्तु न वै त्वा द्विभ्यो
अभयं नो अस्तु ॥ ११ ॥ [२।५]

॥ १५ ॥

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—१-४ इन्द्रः, ५, ६ मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—

पथ्याबुदती, २, ५ जगती, ३ विराट् पथ्या पङ्क्तिः, ४, ६ त्रिष्टुप् ॥

यत् इन्द्र भयामहे ततो नो अभयं कृधि ।
मघवन्लुगिध तव त्वं न ऊतिभिर्वि द्विषो वि सृषो जहि ॥ १ ॥
इन्द्रं वयमनूराध हवामहेऽनु राधास्म द्विपदा चतुष्पदा ।
मा नः सेना जरुषीरुष गुर्विषूरीरिन्द्र द्रुहो वि नाशय ॥ २ ॥
इन्द्रस्त्रु तोत वृत्रहा परस्फनो वरेण्यः ।

स रजिता चरमतः स मध्यतः स पश्चात् स पुरस्तातो अस्तु ॥ ३ ॥
उरु नो लोकननु नेषि विद्वान्स्वयञ्ज्योतिरभयं स्वस्ति ।
वृत्रा तं इन्द्र स्थविरस्य बाहू उप जयेम शरणा बहन्ता ॥ ४ ॥
अभयं नः करत्यन्तरिक्षमभयं द्यावापृथिवी उभे ह्यम् ।
अभयं पश्चादभयं पुरस्तादुत्तराधरादभयं नो अस्तु ॥ ५ ॥
अभयं मित्रादभयं मित्रादभयं जातादभयं पुरोचत ।
अभयं नक्तमभयं दिवा नः सर्वा आशा मम मित्रं भवन्तु ॥ ६ ॥ [२।६]

॥ १६ ॥

ऋषिः—अथर्वा ॥ देवता—मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१ अनुष्टुप्, २ सप्तपदा

बृहतीगर्भातिशक्ती ॥

असपुनं पुरस्तत् पश्चाद्भो अग्रेय कृतम् ।
 सुविता मा दक्षिणत उत्तरान्मा शचीपतिः ॥ १४ ॥
 दिवो मा दिव्या रचन्तु भूयसा रचन्तु मयः ।
 इन्द्राग्नी रचतां मा पुरस्तद्दक्षिणाग्निः शर्म यच्छ्रुताम् ।
 तिरश्चीनान्या रचतु जातवेदा भूतकृतो मे सर्वतः सन्तु वर्म ॥ २ [२।७]
 ॥ १७ ॥

अग्निः—अथर्वा ॥ देवता—मन्त्रोक्तः ॥ छन्दः—१-४, ८ जगते; ५, ७,

१० अतिजगती; ६ भुरिगु जगती; ९ पञ्चपदाऽतिशक्ती ॥

अग्निमी पातु यसुभिः पुरस्तत् तस्मिन्
 क्रमे तस्मिच्छूये तां पुं प्रैमि ।
 स मा रचन्तु स मा गोपायतु तस्मा आत्मानं परि ददे स्वाहा ॥ १४ ॥
 वायुमान्तर्दिशेयैतस्या दिशः पातु तस्मिन्
 क्रमे तस्मिच्छूये तां पुं प्रैमि ।
 स मा रचन्तु स मा गोपायतु तस्मा आत्मानं परि ददे स्वाहा ॥ १५ ॥
 सोमो मा रुद्रैर्दक्षिणाया दिशः पातु तस्मिन्
 क्रमे तस्मिच्छूये तां पुं प्रैमि ।
 स मा रचन्तु स मा गोपायतु तस्मा आत्मानं परि ददे स्वाहा ॥ १६ ॥
 वरुणो मा दिव्यैरेतस्या दिशः पातु तस्मिन्
 क्रमे तस्मिच्छूये तां पुं प्रैमि ।
 स मा रचन्तु स मा गोपायतु तस्मा आत्मानं परि ददे स्वाहा ॥ १७ ॥
 सूर्यो मा यावापृथिवीभ्यां प्रतीक्या दिशः पातु तस्मिन्
 क्रमे तस्मिच्छूये तां पुं प्रैमि ।
 स मा रचन्तु स मा गोपायतु तस्मा आत्मानं परि ददे स्वाहा ॥ १८ ॥
 आपो मौषधीमतरेतस्या दिशः पातु तासु
 क्रमे तासु अये तां पुं प्रैमि ।
 ता मा रचन्तु ता मा गोपायन्तु ताभ्य आत्मानं परि ददे स्वाहा ॥ १९ ॥

विश्वकर्मा मा सप्तऋषिभिर्वीक्ष्या दिशः पातु तस्मिन्

क्रमे तस्मिन्च्छये तां पुरं प्रैमि ।

स मा रक्षतु स मा गोपायतु तस्मा आत्मानं परि ददे स्वाहा ॥ ७ ॥

इन्द्रो मा मूर्त्वा नितर्या दिशः पातु तस्मिन्

क्रमे तस्मिन्च्छये तां पुरं प्रैमि ।

स मा रक्षतु स मा गोपायतु तस्मा आत्मानं परि ददे स्वाहा ॥ ८ ॥

प्रजापतिमा प्रजननवान्सह प्रतिष्ठा ग ध्रुवाया दिशः पातु

तस्मिन् क्रमे तस्मिन्च्छये तां पुरं प्रैमि ।

स मा रक्षतु स मा गोपायतु तस्मा आत्मानं परि ददे स्वाहा ॥ ९ ॥

बृहस्पतिमा विश्वैर्वैरूष्वाया दिशः पातु तस्मिन्

क्रमे तस्मिन्च्छये तां पुरं प्रैमि ।

स मा रक्षतु स मा गोपायतु तस्मा आत्मानं परि ददे स्वाहा ॥ १० [२।८

॥ १८ ॥

अधिः—अथर्वा ॥ देवत—मन्त्रोक्तः ॥ छन्दः—१, ८ साम्नी त्रिष्टुप्

२-४, ६ आर्च्यनुष्टुप्; ५ सम्राट् (१, स्वराट्) आर्च्यनुष्टुप्; ७, ९,

१० प्राजापत्या त्रिष्टुप्; (सर्वा दिपदाः) ॥

अग्निं ते वसुवन्तमृच्छतु ।

ये मा वायवः प्रक्ष्या दिशोऽभिदासाव ॥ १ ॥

वायुं ते न्तरिक्षवन्तमृच्छन्तु ।

ये मा वायव एतस्या दिशोऽभिदासाव ॥ २ ॥

सोमं ते रुद्रवन्तमृच्छन्तु ।

ये मा वायवो दक्षिणाया दिशोऽभिदासाव ॥ ३ ॥

वरुणं त आदित्यवन्तमृच्छन्तु ।

ये मा वायव एतस्या दिशोऽभिदासाव ॥ ४ ॥

सूर्यं ते द्यावापृथिवीवन्तमृच्छन्तु ।

ये माघायव प्रतीच्या दिशोऽभिदासात्

॥ ५ ॥

अपस्व ओषधीमनीकृच्छन्तु ।

ये माघायव एतस्या दिशोऽभिदासात्

॥ ६ ॥

विश्वकर्माणं ते सप्तसृष्टिवन्तमृच्छन्तु ।

ये माघायव वदीच्या दिशोऽभिदासात्

॥ ७ ॥

इन्द्रं ते मरुत्वन्तमृच्छन्तु ।

ये माघायव एतस्या दिशोऽभिदासात्

॥ ८ ॥

प्रजापतिं ते प्रजननवन्तमृच्छन्तु ।

ये माघायवो ध्रुवाया दिशोऽभिदासात्

॥ ९ ॥

बृहस्पतिं ते विश्वदेववन्तमृच्छन्तु ।

ये माघायव ऊर्ध्वाया दिशोऽभिदासात्

॥ १० ॥ [२१९]

॥ १९ ॥

अपिः—अथर्वा ॥ देवता—मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१, ३, ९ मुरिगृहती,
२, ४—८, ११ अनुष्टुप्गमां पङ्क्तिः; १० स्वराट् पङ्क्तिः ॥

मित्रः पृथिव्योदकामत् तां पुरं प्र णयामि वः ।

तामा विशत तां प्र विशत सा वः शर्म च बर्म च यच्छतु

॥ १ ॥

वायुरन्तरिक्षोदकामत् तां पुरं प्र णयामि वः ।

तामा विशत तां प्र विशत सा वः शर्म च बर्म च यच्छतु

॥ २ ॥

सूर्यो दिव्योदकामत् तां पुरं प्र णयामि वः ।

तामा विशत तां प्र विशत सा वः शर्म च बर्म च यच्छतु

॥ ३ ॥

चन्द्रमा नक्षत्रोदकामत् तां पुरं प्र णयामि वः

तामा विशत तां प्र विशत सा वः शर्म च बर्म च यच्छतु

॥ ४ ॥

सोम ओषधीमिहोदकामत् तां पुरं प्र णयामि वः ।

तामा विशत तां प्र विशत सा वः शर्म च बर्म च यच्छतु

॥ ५ ॥

यज्ञो दक्षिणाभिरुदकामत् तां पुरं प्र णयामि वः ।

तामा विशत् तां प्र विशत् सा वः शर्म च वर्म च यच्छतु ॥६॥

समुद्रो नदीभिरुदकामत् तां पुरं प्र णयामि वः ।

तामा विशत् तां प्र विशत् सा वः शर्म च वर्म च यच्छतु ॥७॥

ब्रह्म ब्रह्मचारिभिरुदकामत् तां पुरं प्र णयामि वः ।

तामा विशत् तां प्र विशत् सा वः शर्म च वर्म च यच्छतु ॥८॥

इन्द्रो वीर्येणोदकामत् तां पुरं प्र णयामि वः ।

तामा विशत् तां प्र विशत् सा वः शर्म च वर्म च यच्छतु ॥९॥

देवा अमृतेनोदकामत् तां पुरं प्र णयामि वः ।

तामा विशत् तां प्र विशत् सा वः शर्म च वर्म च यच्छतु ॥१०॥

अजापतिः प्रजाभिरुदकामत् तां पुरं प्र णयामि वः ।

तामा विशत् तां प्र विशत् सा वः शर्म च वर्म च यच्छतु ॥११॥ [१।१०]

॥ २० ॥

अधिः—अथर्वा ॥ देवता—मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१ त्रिष्टुप् २ जगती;

३ पुरस्ताद् बृहती; ४ अनुष्टुप्गर्मा त्रिष्टुप् ॥

अप न्यधुः पौरुषेयं वधं यमिन्द्राग्नी धाता सविता बृहस्पतिः ।

सोमो राजा वरुणो अश्विना यमः पूषास्मान् परि पातु मृत्योः ॥१॥

आनि चकार भुवनस्य वरुपतिः प्रजापतिर्मातरिश्वा प्रजाभ्यः ।

प्रदिशो याने वसूते दिशश्च तानि मे वर्माणे बहुजानि सन्तु ॥२॥

यत् ते तनून्वनन्त देवा दुराजयो देहिनः ।

इन्द्रो यच्च मे वर्म तदस्मान् पातु विश्वतः ॥३॥

वर्म मे धावापृथिवी वर्माहर्वर्म सूर्यः ।

वर्म मे विश्वे देवाः क्रन् मा मा प्रापत् प्रतीचिका ॥४॥ [१।११]

॥ २१ ॥

अधिः—ब्रह्मा ॥ देवता—छन्दांसि ॥ छन्दः—द्विपदा साग्नो बृहती

(एकावसाना) ॥

गायत्र्यु३ षिणानुष्टुब् वृद्धती ५ ङ्क्लिष्टुब् जगत्यै

॥ १॥ [३१]

॥ २२ ॥

ऋषिः—अङ्गिराः ॥ देवता—मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१ साम्युष्णिक्;

२, ६, १४-१६, २० देवी पाङ्क्तिः; ३, १६ प्राजापत्या गायत्री;

४, ७, ११, १७ देवी जगती; ५, १२, १३ देवी त्रिष्टुप्; ८-१०

आसुरी जगती; १८ आसुर्यनुष्टुप्; २१ चतुष्पदा त्रिष्टुप् ॥

आङ्गिरसानामाद्यैः पञ्चानुवाकैः स्वाहा ॥ १॥ षष्ठ्यः स्वाहा ॥ २॥

सप्तमाष्टमाभ्यां स्वाहा ॥ ३॥ नीलनखेभ्यः स्वाहा ॥ ४॥

हारिभ्यः स्वाहा ॥ ५॥ धृष्टेभ्यः स्वाहा ॥ ६॥

पूर्याधिकेभ्यः स्वाहा ॥ ७॥ प्रथमेभ्यः शङ्खेभ्यः स्वाहा ॥ ८॥

द्वितीयेभ्यः शङ्खेभ्यः स्वाहा ॥ ९॥ तृतीयेभ्यः शङ्खेभ्यः स्वाहा ॥ १०॥

उपोत्तमेभ्यः स्वाहा ॥ ११॥ उत्तमेभ्यः स्वाहा ॥ १२॥

उत्तरेभ्यः स्वाहा ॥ १३॥ ऋषिभ्यः स्वाहा ॥ १४॥

शिखिभ्यः स्वाहा ॥ १५॥ गण्येभ्यः स्वाहा ॥ १६॥

महागण्येभ्यः स्वाहा ॥ १७॥

सर्वेभ्योऽङ्गिभ्यो विदगण्येभ्यः स्वाहा ॥ १८॥

पृथक्सहस्राभ्यां स्वाहा ॥ १९॥ ब्रह्मणे स्वाहा ॥ २०॥

ब्रह्मज्येष्ठा संभृता वीर्यागणे ब्रह्माग्ने ज्येष्ठं दिवमा तनान ।

भूतानां ब्रह्मा प्रथमोत्तमं जज्ञे तनाहन्ति ब्रह्मणा स्पर्धितुं कः ॥ २१॥ [३२]

॥ २३ ॥

ऋषिः—अथर्वी ॥ देवता—मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१ आसुरी वृद्धती; २-७

२०, २३, २७ देवी त्रिष्टुप्; ८, १०-१२, १४-१६ प्राजापत्या

गायत्री, १७, १९, २१, २४, २५, २९ देवी पङ्क्तिः; ६, [१३],

१८, [२२], २१, २८ देवी जगती; [३० चतुष्पदा त्रिष्टुप्] ॥

आथर्वणानां चतुर्वर्च्यैः स्वाहा ॥ १ ॥ पञ्चवर्च्यैः स्वाहा ॥ २ ॥	
षड्वर्च्यैः स्वाहा ॥ ३ ॥ सप्तवर्च्यैः स्वाहा ॥ ४ ॥	
अष्टवर्च्यैः स्वाहा ॥ ५ ॥ नववर्च्यैः स्वाहा ॥ ६ ॥	
दशवर्च्यैः स्वाहा ॥ ७ ॥ एकादशवर्च्यैः स्वाहा ॥ ८ ॥	
द्वादशवर्च्यैः स्वाहा ॥ ९ ॥ त्रयोदशवर्च्यैः स्वाहा ॥ १० ॥	
चतुर्दशवर्च्यैः स्वाहा ॥ ११ ॥ पञ्चदशवर्च्यैः स्वाहा ॥ १२ ॥	
षोडशवर्च्यैः स्वाहा ॥ १३ ॥ सप्तदशवर्च्यैः स्वाहा ॥ १४ ॥	
अष्टादशवर्च्यैः स्वाहा ॥ १५ ॥ एकोनविंशतिः स्वाहा ॥ १६ ॥	
विंशतिः स्वाहा ॥ १७ ॥ महत्काण्डाय स्वाहा ॥ १८ ॥	
तुर्वर्च्यैः स्वाहा ॥ १९ ॥ एकवर्च्यैः स्वाहा ॥ २० ॥	
सुद्वेष्ट्यैः स्वाहा ॥ २१ ॥ एकानुवर्च्यैः स्वाहा ॥ २२ ॥	
रोहितेष्ट्यैः स्वाहा ॥ २३ ॥ सूर्याभ्यां स्वाहा ॥ २४ ॥	
आस्याभ्यां स्वाहा ॥ २५ ॥ प्राजापत्याभ्यां स्वाहा ॥ २६ ॥	
विषासह्यै स्वाहा ॥ २७ ॥ मङ्गलिकेष्ट्यैः स्वाहा ॥ २८ ॥	
अह्नये स्वाहा ॥ २९ ॥	
ब्रह्मज्येष्ठा संभृता वीर्षाणि ब्रह्मज्येष्ठं दिवमा ततान ।	
भूतानां ब्रह्मा प्रथमोत्तं जज्ञे तेनाहति ब्रह्मणा स्पर्धितुं कः ॥ ३० ॥ [१३]	

॥ २४ ॥

अभिः—अथर्वा ॥ देवता—मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१—अनुष्टुप्; ४—६,

८—त्रिष्टुप्; ७ त्रिपदाऽऽर्षी गायत्री ॥

येन देवं सवितारं परि देवा अथारयन् ।

तेनेमं ब्रह्मणस्पते परि राष्ट्राय धत्तन् ॥ १ ॥

परीममिन्द्रमायुषं महे चत्राय धत्तन् ।

अथैनं जरसे नृयां ज्योक चत्रेऽभि जागरत् ॥ २ ॥

परीमं सोममायुषे महं श्रीत्राय धत्तन ।

अथैनं जरक्षे नयां व्योक् श्रात्रेऽधि जागरत् ॥ ३३ ॥

परि धत्त घत्त नो वर्चःमं जरामृत्युं कृणुत दीर्घमायुः ।

बृहस्पतिः प्रायश्छेदं वास एतत् सोमाय राज्ञे परिधातुवा ॥ ३४ ॥

जरं सु गच्छ परि धास्व वासो भवा गृष्टीनामभिशस्तिपा ॥ ३५ ॥

शतं च जीव शरदः पुरुची रायश्च पोषमुपमं व्ययस्व ॥ ३६ ॥

परीदं वासो अधियाः स्वस्वयेऽभूवाग्निनामभिशस्तिपा ॥ ३७ ॥

शतं च जीव शरदः पुरुचीवसूनि चारुर्वि भजासि जीवन् ॥ ३८ ॥

योगेयोगे तवस्तरं वाजेवाजे हवामहे ।

सखाय हन्द्रं मृतये ॥ ३९ ॥

हिरण्यवर्षो अजरः सुवीरो जरामृत्युः प्रजया सं विशस्व ।

तदभिराह तदु सोमं आह बृहस्पतिः सविता तादन्द्रः ॥ ४० ॥ [३१७]

॥ २५ ॥

अधिः—गोपथः ॥ देवता—वाजी ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

अश्रान्तस्य स्वा मनसा युनक्ति प्रथमस्य च ।

उत्कूलमुद्गहो भवोदुह्य प्रति धावतात् ॥ १ ॥ [३१८]

॥ २६ ॥

अधिः—अथर्वा ॥ देवता—अग्निः, ॥ हिरण्यम् ॥ छन्दः—१, २ त्रिष्टुप्

३ अनुष्टुप्, ४ पथ्या पङ्क्तिः ॥

अग्नेः प्रजातं परि अद्विरण्यममृतं दध्ने अधि मर्येषु ।

अ एतद् वेद स हर्देनमर्हति जरामृत्युर्भवति यो विभर्ति ॥ १ ॥

अद्विरण्यं सुवर्णं सुवर्णं प्रजावन्तो मनवः पूर्वं हृषिरे ।

तत् स्वा चन्द्रं वर्चसा सं सृजत्यायुमान् भवति यो विभर्ति ॥ २ ॥

आयुषे स्वा वचसे स्वौजसे च बलाय च ।
 यथा हिरण्यत्तजसा विभासासि जनों अनु
 यद् वेद राजा वरुणो वेद देवो वृहस्पतिः ।
 इन्द्रो यद् वृत्रहा वेद तत् ते आयुष्यं भुवत्
 तत् ते वचस्यं भुवत्

॥ ३॥

॥ ४॥ [३।६]

॥ २७ ॥

अपिः—भृगोक्तराः ॥ देवता—त्रिवृत् चन्द्रमाश्च ॥ छन्दः—१, २, ४-८, १४

अनुष्टुप्; ३, ९ त्रिष्टुप्; १० जगती (१, त्रिष्टुप्) ११ आच्युष्णिक्;

१२ अच्युतुष्टुप् १३ साम्नी त्रिष्टुप्; [१५ षट्पदाऽतिशकरी] ॥

गोमिष्ट्वा पावृषभो वृषा स्वा पातु वाजिभिः ।

वायुष्ट्वा ब्रह्मणा पाविन्द्रस्त्वा पाविन्द्रियै

॥ १॥

सोमस्त्वा पात्वोषधीभिर्नक्षत्रैः पातु सूर्यैः ।

मानवस्त्वा चन्द्रो वृत्रहा वातः प्राणेन रचतु

॥ २॥

तिस्रो दिवस्तिष्ठः पृथिवीस्त्रिण्यन्तरिक्षाणि चतुरः समुद्रान् ।

त्रिवृत् स्तोमं त्रिवृत् आप आहुस्तास्त्वा रक्षन्तु त्रिवृता त्रिवृद्भिः ॥ ३॥

श्रीकाकोक्षीन् समुद्रांस्त्रीन् ब्रह्मास्त्रीन् वैष्टपान् ।

श्रीन् मातरिश्चनस्त्रीः सूर्यान् गामृन् कल्पयामि ते

॥ ४॥

घृतेन स्वा समुच्चाग्यश्च आज्येन वर्धयेन् ।

अग्नेश्चन्द्रस्य सूर्यस्य मा प्राणं मायिनो दमन्

॥ ५॥

मा वः प्राणं मा वोऽपानं मा हरो मायिनो दमन् ।

आजन्तो विश्वेदसो देवा दैव्येन धावत

॥ ६॥

प्राणेनाग्निं सं सृजति वातः प्राणेन संहितः ।

प्राणेन विश्वतोमुखं सूर्यं देवा भजनयन्

॥ ७॥

आयुषायःकृता जीवायुमान् जीव मा मृथाः ।

प्राणेनामृन्वता जीव मा मृत्योरुदगा वशम्

॥ ८॥

देवानां निहितं निधिं यमिन्द्रेऽन्वविन्दत् पथिभिर्देवधानैः ।
 आगो हिरण्यं जुगुप्सुस्त्रिवृजितास्त्वा रक्षन्तु त्रिवृता त्रिवृजिः ॥ ९॥
 त्रयस्त्रिंशद् देवतास्त्रीणि च वीर्याणि
 प्रियायमाणा जुगुप्सुस्तन्तः ।
 अस्मिंश्चन्द्रे आधि यद्विरण्यं तेनायं कृणवद् वीर्याणि ॥ १०॥
 ये देवा दिव्यकादश स्थ ते देवासो हविरिदं जुषध्वम् ॥ ११॥
 ये देवा अन्तरिक्षं एकादश स्थ ते देवासो हविरिदं जुषध्वम् ॥ १२॥
 ये देवा पृथिव्यामेकादश स्थ ते देवानो हविरिदं जुषध्वम् ॥ १३॥
 असुपत्नं पुरस्तात् पश्चाज्जो अभयं कृतम् ।
 सविता मां दक्षिणत उत्तरान्मा शचीपतिः ॥ १४॥
 दिवो मां दिव्या रक्षन्तु भूयः रक्षन्त्वभयः ।
 इन्द्राग्नी रक्षतां मा पुरस्तादग्निना वभितः शर्म यच्छताम् ।
 तिरश्चीन्भ्या रक्षतु जातवेदा भूतकृतौ
 मे सर्वतः सन्तु वर्म ॥ १५॥ [४।१]

॥ २८ ॥

ऋषिः—महा ॥ देवता—इभेमाणि ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

इमं ब्रह्मास्मि ते मणिं दीर्घायुस्वाय तेजसे ।
 इमं सपत्नइमं न द्विषतस्तपनं हृदः ॥ १॥
 द्विषतस्तापयन् हृदः शत्रूणां तापयन् मनः ।
 दुर्हादुः सर्वास्त्वं दमं धर्मं हवाभिन्सतापयन् ॥ २॥
 धर्मं हवाभितपन् दमं द्विषतो नितपन् मणे ।
 हृदः सपत्नानो भिन्दिन्दि इव विरुजं बलम् ॥ ३॥
 भिन्दि दमं सपत्नानां हृदयं द्विषतां मणे ।
 अथन् स्वचमिव भूयः शिरं एषां वि पातय ॥ ४॥

भिन्दि दभं सपत्नान् मे भिन्दि मे पृतनायतः ।	
भिन्दि मे सर्वान् दुर्हादो भिन्दि मे द्विषतो मणे	॥५॥
छिन्दि दभं सपत्नान् मे छिन्दि मे पृतनायतः ।	
छिन्दि मे सर्वान् दुर्हादो छिन्दि मे द्विषतो मणे	॥६॥
वृश्च दभं सपत्नान् मे वृश्च मे पृतनायतः ।	
वृश्च मे सर्वान् दुर्हादो वृश्च मे द्विषतो मणे	॥७॥
कुन्त दभं सपत्नान् मे कुन्त मे पृतनायतः ।	
कुन्त मे सर्वान् दुर्हादो कुन्त मे द्विषतो मणे	॥८॥
पिंश दभं सपत्नान् मे पिंश मे पृतनायतः ।	
पिंश मे सर्वान् दुर्हादो पिंश मे द्विषतो मणे	॥९॥
विष्य दभं सपत्नान् मे विष्य मे पृतनायतः ।	
विष्य मे सर्वान् दुर्हादो विष्य मे द्विषतो मणे	॥१०॥ [४१२]

॥ २९ ॥

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—दभमणिः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

निचं दभं सपत्नान् मे निचं मे पृतनायतः ।	
निचं मे सर्वान् दुर्हादो निचं मे द्विषतो मणे	॥१॥
तुन्दि दभं सपत्नान् मे तुन्दि मे पृतनायतः ।	
तुन्दि मे सर्वान् दुर्हादो तुन्दि मे द्विषतो मणे	॥२॥
रुन्दि दभं सपत्नान् मे रुन्दि मे पृतनायतः ।	
रुन्दि मे सर्वान् दुर्हादो रुन्दि मे द्विषतो मणे	॥३॥
मृण दभं सपत्नान् मे मृण मे पृतनायतः ।	
मृण मे सर्वान् दुर्हादो मृण मे द्विषतो मणे	॥४॥
मन्थ दभं सपत्नान् मे मन्थ मे पृतनायतः ।	
मन्थ मे सर्वान् दुर्हादो मन्थ मे द्विषतो मणे	॥५॥
पिण्डि दभं सपत्नान् मे पिण्डि मे पृतनायतः ।	
पिण्डि मे सर्वान् दुर्हादो पिण्डि मे द्विषतो मणे	॥६॥

ओषं दर्मं सपत्नान् मे ओषं मे पृतनायतः ।

ओषं मे सर्वान् दुर्हान् ओषं मे द्विषतो मणे ॥७॥

दहं दर्मं सपत्नान् मे दहं मे पृतनायतः ।

दहं मे सर्वान् दुर्हान् दहं मे द्विषतो मणे ॥८॥

जहिं दर्मं सपत्नान् मे जहिं मे पृतनायतः ।

जहिं मे सर्वान् दुर्हान् जहिं मे द्विषतो मणे ॥९॥ [३।३]

॥ ३० ॥

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—दर्भमणिः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

यत् ते दर्मं जराभ्युः शतं वर्मसु वर्मं ते ।

तेनेमं वर्मिणं कृत्वा सरस्नाजहिं वीर्यैः ॥१॥

शतं ते दर्मं वर्माणि सहस्रं वीर्याणि ते ।

तमस्मै विश्वे स्वां दंवा जरसे भर्तवा अदुः ॥२॥

स्वामाहुर्देवमस्वाम् दर्मं ब्रह्मणस्पतिम् ।

स्वामिन्द्रस्य गृहं त्वं राष्ट्राणि रक्षसि ॥३॥

सपत्नययं दर्मं द्विषतस्तपेन हृदः ।

मणिं क्षत्राय वर्धनं तनूपानं कृणोमि ते ॥४॥

यत् समुद्रो अश्वकन्दत् पर्जन्यो विद्युता सह ।

ततो हिरण्ययो बिन्दुस्ततो दर्भो अजायत ॥५॥ [३।४]

॥ ३१ ॥

ऋषिः—सविता (पुष्टिकामः) ॥ देवता—औदुम्बरेणः ॥ छन्दः—१-४,

७-१०, अनुष्टुप्; १, १२ त्रिष्टुप्; ६ विराट् प्रस्तावपङ्क्तिः; ११, १३

पञ्चपदा शकरी; १४ विराडास्तारपङ्क्तिः ॥

औदुम्बरेण मणिना पुष्टिकामाय वेधसा ।

पशूनां सर्वेषां स्फातिं गांश्च मे सविता करत् ॥१॥

यो नो अग्निर्गाहपत्यः पशूनामधिपा असत् ।	
औदुम्बरो वृषा मृगिः स मा सृजतु पुष्ट्या	॥ २ ॥
करीषिणीं फलवतीं स्वधामिनीं च नो गृहे ।	
औदुम्बरस्य तेजसा धाता पुष्टिं दधातु मे	॥ ३ ॥
यद् द्विपाञ्च चतुष्पाञ्च यान्यज्ञानि ये रसाः ।	
गृह्येऽहं त्वेषां भूमानं विभ्रदौदुम्बरं मृगिम्	॥ ४ ॥
पुष्टिं पशूनां परि जग्रभाहं चतुष्पदां द्विपदां यच्च धान्यम् ।	
पर्यः पशूनां रसमोषधीनां बृहस्पतिः सविता मे नि यच्छात	॥ ५ ॥
अहं पशूनामधिपा असानि मयि पुष्टं पुष्टपतिदधातु ।	
मह्यमौदुम्बरो मृगिर्द्रविणानि नि यच्छतु	॥ ६ ॥
उप मौदुम्बरो मृगिः प्रजया च धनेन च ।	
इन्द्रेण जिन्विता मृगिरा मागन्सह वर्चसा	॥ ७ ॥
देवो मृगिः सपत्नहा धनसा धनसातये ।	
पशोरक्षस्य भूमानं गवां स्फातिं नि यच्छतु	॥ ८ ॥
यथाग्ने त्वं वनस्पते पुष्ट्या सह जज्ञिषे ।	
एवा धनस्य मे स्फातिमा दधातु सरस्वती	॥ ९ ॥
आ मे धनं सरस्वती पर्यस्फातिं च धान्यम् ।	
सिनीवाह्युपां वहादयं चौदुम्बरो मृगिः	॥ १० ॥
त्वं मृगिनामधिपा वृषासि त्वयि पुष्टं पुष्टपतिर्जजान ।	
ययामे वाजा द्रविणानि सर्वौदुम्बरः स त्वमस्मत्	
सहस्वारादरातिममतिं क्षुभं च	॥ ११ ॥
ग्राम्णीरसि ग्राम्णीरुथायाभिषिक्तोऽसि मा सिञ्च वर्चसा ।	
तेजोऽसि तेजो मयि धारयाधि रायिरसि रयि मे जेहि	॥ १२ ॥
पुष्टिरसि पुष्ट्या मा समङ्गिषि गृहमेधी गृहपति मा कृणु ।	
औदुम्बरः स त्वमस्मासु जेहि रयि च नः सर्ववीरं नि	
यच्छ रायस्पोषाय प्रति मुञ्चे अहं त्वाम्	॥ १३ ॥

अथमौदुस्वरो मयिर्वीरो वीराय बध्यते ।

स नः सनि मधुमतीं कृणोतु रयि च नः

सर्ववीरं नि यच्छात्

॥ १४ ॥ [४।५]

॥ ३२ ॥

अधिः—मृगुः (आयुष्कामः) ॥ देवता—दर्भः ॥ छन्दः—१-७ अनुष्टुप्

८ पुरस्ताद् बृहती; ९ त्रिष्टुप्; १० जगती ॥

शतकाण्डो दुश्चयवनः सहस्रपुण्यं वृत्तिरः ।

दर्भो य उग्र ओषधिस्तं ते बध्नाम्यायुषे

॥ १ ॥

नास्य केशान् प्र वपन्ति नोरासि ताडमा ध्रुते

यस्मा अच्छिन्नपुण्येन दर्भेण शर्म यच्छति

॥ २ ॥

दिवि ते तूल्मोषधे पृथिव्यामसि निष्ठितः ।

स्वया सहस्रकायडेनायुः प्र वर्धयामहे

॥ ३ ॥

तिस्रो दिवो अस्थतृणत् तिस्र इमाः पृथिवीरुत ।

स्वयाहं दुर्हादो जिह्वा नि तृणञ्चि वचांसि

॥ ४ ॥

त्वमासि सहमानोऽहमस्मि सहस्वान् ।

दर्भो सहस्वन्तौ भूत्वा सपत्नान् सहिषीमहि

॥ ५ ॥

सहस्व नो अभिमाति सहस्व पृतनायुतः ।

सहस्व सर्वांन् दुर्हादोः सुहादो मे बहून् कृषि

॥ ६ ॥

दर्भेण देवजातेन दिवि घृम्भेन शश्वदित् ।

तेनाहं शश्वतो जना असन्नं सन्वानि च

॥ ७ ॥

प्रियं मा दर्भं कृणु ब्रह्मराजन्याभ्यां शुद्राय चार्पाय च ।

अस्मै च कामयामहे सर्वस्मै च विपश्यते

॥ ८ ॥

यो जायमानः पृथिवीमदहद् यो अस्तम्नादन्तरिक्षं दिदं च ।

यं बिभ्रतं ननु पाप्मा विवेद स नोऽयं दर्भो वरुणो दिवा कः

॥ ९ ॥

सपस्त्रहा शतकाण्डः सहस्वानोषधीनां प्रथमः सं बभूव ।

स नोऽयं दर्भः परि पातु विश्वतस्तेन

साक्षीय पृतनाः पृतन्युतः

॥ १० ॥ [४१]

॥ ३३ ॥

अभिः—सृगुः ॥ देवता—दर्भः ॥ छन्दः—१ जगती; २, ५ त्रिष्टुप्; ३ आर्षी

पङ्क्तिः; ४ आस्तारपङ्क्तिः ॥

सहस्राघं शतकाण्डः पयस्वानुपामभिर्वीरुधां राजसूयम् ।

स नोऽयं दर्भः परि पातु विश्वतो देवो

मणिरायुषा सं सृजाति नः

॥ १ ॥

धृतादुल्लुप्तो मधुमान् पयस्वान् भूमिर्द्वेदोऽच्युतश्चयावयिष्णुः ।

नुदन्सपस्त्रानधरांश्च कृण्वन् दर्भा रोह महतामिन्द्रियेण

॥ २ ॥

त्वं भूमिमस्येयोजसा त्वं वेद्यां सीदसि चार्क्षस्वरे ।

त्वां पवित्रसूययोऽभरन्त त्वं पुनीहि दुरितान्यस्मत्

॥ ३ ॥

लीचणो राजा विषासही रक्षोहा विश्वचर्षणिः ।

ओजो देवानां बलमुपमेतत् तं ते बध्नामि जरसे स्वस्तये

॥ ४ ॥

दर्भेण त्वं कृण्वद् वीर्याणि दर्भं बिभ्रद्वात्मना मा व्यथिष्ठाः ।

अतिष्ठाया वर्चसाधान्यान्सूर्यदृवा अहिं प्रदिशश्चतस्रः

॥ ५ ॥ [४२]

॥ ३४ ॥

अभिः—अङ्गिराः ॥ देवता—जङ्गिडो वनस्पतिः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

जङ्गिडोऽसि जङ्गिडो रक्षितासि जङ्गिडः ।

जङ्गिपाक्षतुष्पादस्माकं सर्वं रक्षतु जङ्गिडः

॥ १ ॥

या गृह्यस्यस्त्रिपञ्चाशीः शतं कृत्याकृतंश्च ये ।

सर्वान् विनक्तु तेजसोऽरसाज्जङ्गिडस्करत्

॥ २ ॥

अरसं कृत्रिमं नादमरसाः सस विस्त्रसः ।	
अपेतो जङ्गिडामतिमिषुमस्तेव गातय	॥ ३॥
कृत्यादूषण एवायमर्थो अरातिदूषणः ।	
अर्थो सहस्वाञ्जङ्गिडः प्र ण आर्यूषि तारिषत्	॥ ४॥
स जङ्गिडस्य महिमा परि णः पातु विश्वतः ।	
विष्कन्धं येन सासह संस्कन्धमोज ओजसा	॥ ५॥
त्रिष्ट्वा देवा अजनयन् निष्ठितं भूम्यामधि ।	
तम् स्वाङ्गिरा इति ब्राह्मणाः पूण्या विदुः	॥ ६॥
न स्वा पूर्वा ओषधयो न स्वा तरन्ति या नवाः ।	
विवाध उग्रो जङ्गिडः परिपाणः सुमङ्गलः	॥ ७॥
अथोपदान भगवो जङ्गिडामितवीर्य ।	
पुरा त उग्रा असत् उपेन्द्रो वीर्यं ददौ	॥ ८॥
उग्र इत् ते वनस्पत इन्द्र ओजमानमा दधौ ।	
जमीवाः सर्वाश्चातयन्जहि रक्षीस्योषधे	॥ ९॥
आशरीकं विशरीकं बलासं पृष्टयामुयम् ।	
तवमानं विश्वशरदमरसां जङ्गिडस्करत्	॥ १०॥ [५।१]

॥ ३५ ॥

ऋषिः—अङ्गिराः ॥ देवता—जङ्गिडो वनस्पतिः ॥ छन्दः—१, २, ५

अनुष्टुप् ; ३ पद्यापङ्क्तिः, ४ निचृत् त्रिष्टुप् ॥

इन्द्रस्य नाम गृह्णन्त ऋषयो जङ्गिडं ददुः ।	
देवा यं चक्रुर्मेघजमग्रे विष्कन्धदूषणम्	॥ १॥
स नो रक्षतु जङ्गिडो धनपालो धनेव ।	
देवा यं चक्रुर्ब्राह्मणाः परिपाणमरातिहम्	॥ २॥
दुर्हादं सर्वोरुं चतुः पापकृत्वानमार्गमम् ।	
सासवं सहस्रचक्षो प्रतीबोधेन नाशय परिपाणोऽसि जङ्गिडः	॥ ३॥

परि मा दिवः परि मा पृथिव्याः पर्यन्तरिक्षात्
परि मा वीरुद्भयः ।

परि मा भुतात् परि मोत भव्याद्

दिशोदिशो जङ्गिडः पार्वस्मान्

॥ ४॥

य ऋणवो देवकृता य उतो ववृतेऽन्धः ।

सर्वास्तान् विश्वभेषजोऽरसां जङ्गिडस्करत्

॥ ५॥ [५।२]

॥ ३६ ॥

ऋषिः—मृदा ॥ देवता—शतवारः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

शतवारो अनीनशद् यच्चमान् रक्षांसि तेजसा ।

आरोहन् वर्चसा सह मणिर्दुर्णामिचातनः

॥ १॥

शृङ्गाभ्यां रक्षां जुदते मूलेन यातुधान्यः ।

मध्येन यच्चमं बाधते नैनं पाप्मार्ति तन्नति

॥ २॥

ये यच्चमासो अर्भका महान्तो ये च शब्दिनः ।

सर्वान् दुर्णामहा मणिः शतवारो अनीनशत्

॥ ३॥

शतं वीरानजनयच्छतं यच्चमानपावपत् ।

दुर्णाम्नः सर्वान् हृत्वाव रक्षांसि ध्रुवते

॥ ४॥

हिरण्यशृङ्ग ऋषभः शतवारो अष्टं मणिः ।

दुर्णाम्नः सर्वास्तृड्ढ्वाव रक्षांस्यक्रीत्

॥ ५॥

शतमहं दुर्णास्त्रीनां गन्धर्वाप्सरसां शतम् ।

शतं शश्वतीनां शतवारेण वारये

॥ ६॥ [५।३]

॥ ३७ ॥

ऋषिः—अथर्व ॥ देवता—अग्निः ॥ छन्दः—१ त्रिष्टुप्, २ आस्तारपङ्क्तिः,

३ त्रिपदा मदाह्वती, ४ पुर उष्णिक् ॥

इदं वर्चो अग्निना दत्तमागन् भर्गो यशः सह भोजो वयो बलम् ।

अथर्विशद् यानि च धीर्याणि तान्यग्निः प्र ददातु मे

॥ १॥

वर्च आ धेहि मे तन्वांसह भोजो वयो बलम् ।

इन्द्रिषाय स्वा कर्मणे वीर्याय प्रति गृह्णामि शतशारदाय ॥ २ ॥

ऊर्जे स्वा बलाय स्वौजसे सहसे स्वा ।

अभिभूयाय स्वा राष्ट्रमृत्याय पर्युहामि शतशारदाय ॥ ३ ॥

अनुभ्यष्ट्वार्तवेभ्यो माद्भ्यः संवत्सरेभ्यः ।

धात्रे विधात्रे समृद्धे भूतस्य पतये यजे ॥ ४ ॥ [५।४]

॥ ३८ ॥

अधिः—अथर्वा ॥ देवता—गुल्गुलुः ॥ छन्दः—१ अनुष्टुप् ; २ चतुष्पदोष्णिक् ;

३ प्राजापत्याऽनुष्टुप् ॥

न तं यक्ष्मा अरुन्धते नैनं शपथो अश्नुते ।

यं भेषजस्य गुल्गुलोः सुरभिर्गन्धो अश्नुते ॥ १ ॥

विश्वं चस्तस्माद् यक्ष्मा मृगा अश्वा इवेरते

यद् गुल्गुलु सैन्धवं यद् वाप्यासि समुद्रियम् ॥ २ ॥

उभयोरग्रभं नामास्मा अरिष्टतातये

॥ ३ ॥ [५।५]

॥ ३९ ॥

अधिः—मृगवह्निः ॥ देवता—कुष्ठः ॥ छन्दः—१, २, १० अनुष्टुप् ;

२, ३ पञ्चपदा पथ्या पङ्क्तिः ; ४ षट्पदा जगती ; ५ सप्तपदा

शक्ती ; ६—८ अष्टिः ॥

ऐतु देवस्त्रायमाणः कुष्ठो हिमवतुस्परि ।

तस्मान्न सर्वं नाशय सर्वाश्च यातुधान्यः ॥ १ ॥

श्रीणि ते कुष्ठ नामानि नद्यमारो नद्यारिषः ।

नद्यायं पुरुषो रिषत् ।

यस्मै परिश्रवीमि स्वा सायंप्रातरथो दिवा ॥ २ ॥

जिविला नाम ते माता जीवन्तो नाम ते पिता ।

नद्यायं पुरुषो रिषत् ।

यस्मै परिवर्षामि त्वा सायंप्रातरथो दिवा ।

॥ ३ ॥

उत्तमो अस्योषधीनामनड्वान् जगतामिव व्याघ्रः श्वपदामिव ।

नद्यायं पुरुषो रिषत् ।

यस्मै परिवर्षामि त्वा सायंप्रातरथो दिवा ।

॥ ४ ॥

त्रिः शास्त्रुभ्यो अङ्गिरेभ्यश्चिरादित्येभ्यस्परि ।

त्रिर्जातो विश्वदेवेभ्यः ।

स कुष्ठो विश्वभेषजः ।

साकं सोमेन तिष्ठति ।

तक्मानं सर्वं नाशय सर्वाश्च यातुधान्यः ।

॥ ५ ॥

अश्वत्थो देवसदनस्तृतीयस्यामितो दिवि ।

तन्नामृतस्य चक्षुणं ततः कुष्ठो अजायत ।

स कुष्ठो विश्वभेषजः साकं सोमेन तिष्ठति ।

तक्मानं सर्वं नाशय सर्वाश्च यातुधान्यः ।

॥ ६ ॥

हिरण्यथी नौरचक्षुर्द्विरण्यबन्धना दिवि ।

तन्नामृतस्य चक्षुणं ततः कुष्ठो अजायत ।

स कुष्ठो विश्वभेषजः साकं सोमेन तिष्ठति ।

तक्मानं सर्वं नाशय सर्वाश्च यातुधान्यः ।

॥ ७ ॥

यत्र नावप्रभ्रंशं यत्र हिमवतः शिरः ।

तन्नामृतस्य चक्षुणं ततः कुष्ठो अजायत ।

स कुष्ठो विश्वभेषजः साकं सोमेन तिष्ठति ।

तक्मानं सर्वं नाशय सर्वाश्च यातुधान्यः ।

॥ ८ ॥

यं त्वा वेद पूर्वं इक्ष्वाको यं वा त्वा कुष्ठ काम्यः ।

यं वा वसो यमात्स्यस्तेनासि विश्वभेषजः ।

॥ ९ ॥

शीर्षलोकं तृतीयकं सदन्दिदंश्च द्वायनः ।

तक्मानं विश्वधावीर्याधराञ्च परा सुव

॥ १० ॥ [५।६]

॥ ४० ॥

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—विश्वेदेवाः, बृहस्पतिः ॥ छन्दः—१ परानुष्टुप्
त्रिष्टुप्, २ पुरःककुम्भत्युपरिष्ठाद् बृहती, ३ बृहतीगर्भाऽनुष्टुप्, ४

त्रिपदाऽऽधी गायत्री ॥

यन्मे छिद्रं मनसो यच्च वाचः सरस्वती मन्युमन्तं जगाम ।

विश्वैस्तद् देवैः सह संविदानः सं दधातु बृहस्पतिः ॥ १ ॥

मा न आपो मेधां मा ब्रह्म प्र मथिष्ट न ।

सुष्यदा यूयं स्यन्दध्वमुपहृतोऽहं सुमेधां वर्चस्वी ॥ २ ॥

मा नो मेधां मा नो दीक्षां मा नो हिसिष्टं यत् तपः ।

शिवा नः शं सन्वायुषे शिवा भवन्तु मातरः ॥ ३ ॥

या नः पीपरदाश्विना ज्योतिष्मती तमस्तिरः ।

तामस्मे रासतामिषम् ॥ ४ ॥ [५।७]

॥ ४१ ॥

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—तपः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

अद्रमिच्छन्त ऋषयः स्वर्विहस्तपो दीक्षामुपनिषेदुरग्ने ।

ततो राष्ट्रं बलमोजश्च जातं तदस्मै देवा रपसंनमन्तु ॥ १ ॥ [५।८]

॥ ४२ ॥

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—ब्रह्म ॥ छन्दः—१ अनुष्टुप्, २ ककुम्भती पथ्या

पङ्क्तिः, ३ त्रिष्टुप्, ४ जगती ॥

ब्रह्म होतः ब्रह्म यज्ञा ब्रह्मणा स्वरवो मिताः ।

अध्वर्युर्ब्रह्मणो जातो ब्रह्मणोऽन्तर्हितं हविः ॥ १ ॥

ब्रह्म सुचो घृतवतीर्ब्रह्मणा वेदिरुद्धिता ।

ब्रह्म यज्ञस्य तस्य च ऋत्विजो ये हविष्कृतः ।

शमिताय स्वाहा ॥ २ ॥

श्रद्धोमुचे प्र भरे मनीषामा सुत्राव्यो सुमतिमावृणानः ।

इदमिन्द्र प्रति हव्यं गृभाय स्रयाः सन्तु यजमानस्य कामाः ॥३॥

श्रद्धोमुचं वृषमं यज्ञियानां विराजन्तं प्रथममध्वराणाम् ।

श्रपां नपातमश्विना हुवे धियं हन्दिषेण

त हन्दिष्यं दत्तमोजः

। ४॥ [५।९]

॥ ४३ ॥

अधिः—ब्रह्मा ॥ देवता—अग्न्यादयो मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—शङ्कुमती

पथ्या पङ्क्तिः ॥

यत्र ब्रह्मविदो यान्ति दीक्षया तपसा सह ।

अग्निर्मा तत्र नयत्वग्निर्मेधां दधातु मे । अग्नये स्वाहा ॥ १ ॥

यत्र ब्रह्मविदो यान्ति दीक्षया तपसा सह ।

वायुर्मा तत्र नयतु वायुः प्राणान् दधातु मे । वायवे स्वाहा ॥ २ ॥

यत्र ब्रह्मविदो यान्ति दीक्षया तपसा सह ।

सूर्यो मा तत्र नयतु चक्षुः सूर्यो दधातु मे । सूर्याय स्वाहा ॥ ३ ॥

यत्र ब्रह्मविदो यान्ति दीक्षया तपसा सह ।

चन्द्रो मा तत्र नयतु मनश्चन्द्रो दधातु मे । चन्द्राय स्वाहा ॥ ४ ॥

यत्र ब्रह्मविदो यान्ति दीक्षया तपसा सह ।

सोमो मा तत्र नयतु पयः सोमो दधातु मे । सोमाय स्वाहा ॥ ५ ॥

यत्र ब्रह्मविदो यान्ति दीक्षया तपसा सह ।

इन्द्रो मा तत्र नयतु बलमिन्द्रो दधातु मे । इन्द्राय स्वाहा ॥ ६ ॥

यत्र ब्रह्मविदो यान्ति दीक्षया तपसा सह ।

आपो मा तत्र नयन्त्वमृतं मोषं तिष्ठतु । अन्नयः स्वाहा ॥ ७ ॥

यत्र ब्रह्मविदो यान्ति दीक्षया तपसा सह ।

ब्रह्मा मा तत्र नयतु ब्रह्मा ब्रह्म दधातु मे ।

ब्रह्मणे स्वाहा ॥

॥ ८ ॥ [५।१०]

॥ ४४ ॥

ऋषिः—भृगुः ॥ देवता—आब्जजनम्; ८, ६ वरुणः ॥ छन्दः—१-३,

६-१० अनुष्टुप्; ४ चतुष्पदा शङ्कुमत्स्याण्यक्; ५ त्रिपदा निचृद्

विषमा गायत्री ॥

आयुषोऽसि प्रतरणं विप्रं भेषजमुच्यसे ।
 तदाज्जनं त्वं शतांते शमापो अभयं कृतम्
 यो हरिमा जायान्योऽङ्गभेदो विसर्पकः ।
 सर्वं ते यच्चमङ्गेभ्यो बहिर्निर्हन्त्वाब्जजनम्
 आब्जजनं पृथिव्यां जातं भद्रं पुरुषजीविनम् ।
 कृणोत्वप्रमायुकं रथजूतिमनागसम्
 प्राणं प्राणं त्रायस्वासो अस्वे मृड ।
 निर्वृते निर्वृत्या नः पार्श्वेभ्यो मुञ्च
 सिन्धोर्गर्भोऽसि विद्युतां पुष्पम् ।
 वातः प्राणः सूर्यश्चतुर्विस्वपथः
 देवाब्जजनं त्रैककुटं परि मा पाहि वि तः ।
 न त्वा तरन्त्योषधयो बाह्याः पर्वतीया ब्रुत
 वीडुदं नयमवास्तपद् रत्नोदामिवचातनः ।
 अर्मीवाः सर्वाश्चातयन् नाशयदभिभा इतः
 बह्वीदं राजन् वरुणानृतमाह पुरुषः ।
 तस्मात् सहस्रवीर्यं मुञ्च नः पर्यहसः
 यदापो अघ्न्या इति वरुणेति यदूचिम ।
 तस्मात् सहस्रवीर्यं मुञ्च नः पर्यहसः
 मित्रश्च त्वा वरुणश्चानुप्रेषतुराब्जजन ।
 तौ त्वानुगत्य दूरं ओगाय पुनरोदतुः

॥ १ ॥

॥ २ ॥

॥ ३ ॥

॥ ४ ॥

॥ ५ ॥

॥ ६ ॥

॥ ७ ॥

॥ ८ ॥

॥ ९ ॥

॥ १० ॥ [५।११]

॥ ४५ ॥

ऋषिः—भृगुः ॥ देवता—१-५ आञ्जनम् ; ६-१० अन्यादयो मन्त्रोक्ताः ॥

छन्दः—१, -२ अनुष्टुप् ; ३-५ त्रिष्टुप् ; ६ विराड्महाबृहती ;

७-१० निचृन्महाबृहती ॥

ऋणादृणमिव संनयन् कृत्यां कृत्याकृतो गृहम् ।

चतुर्मन्त्रस्य दुर्होर्दः पृष्टीरपि शृणान्जन ॥ १ ॥

यदस्मासु बुःस्वप्न्यं यद् गोषु यच्च नो गृहे ।

अनामगस्तं च दुर्होर्दः प्रियः प्रति मुञ्चताम् ॥ २ ॥

अपामूर्जं ओजसो वावृधानमग्नेर्जातमधि जातवेदसः ।

चतुर्वीरं पर्वतीयं यदाञ्जनं दिशः प्रदिशः करादिच्छिवास्ते ॥ ३ ॥

चतुर्वीरं बध्यत आञ्जनं ते सर्वा दिशो अभयास्ते भवन्तु ।

ध्रुवस्तिष्ठासि सवितेव चार्यं इमा विशो

अभि हरन्तु ते ब्रह्मि ॥ ४ ॥

आचवैकं मृगिमेकं कृणुष्व स्नाद्येकेनापि वैकमेवाम् ।

चतुर्वीरं नैर्ऋतेभ्यश्चतुर्भ्यो ग्राह्या बन्धेभ्यः परि पास्वस्मान् ॥ ५ ॥

अग्निमग्निनावतु प्राणायानायायुषे वर्चस

ओजसे तेजसे स्वस्तये सुभृतये स्वाहा ॥ ६ ॥

इन्द्रो मेन्द्रियेणावतु प्राणायानायायुषे वर्चस

ओजसे तेजसे स्वस्तये सुभृतये स्वाहा ॥ ७ ॥

ओजसे तेजसे स्वस्तये सुभृतये स्वाहा

सोमो मा सौम्येनावतु प्राणायानायायुषे वर्चस ॥ ८ ॥

ओजसे तेजसे स्वस्तये सुभृतये स्वाहा

भगो मा भगेनावतु प्राणायानायायुषे वर्चस

ओजसे तेजसे स्वस्तये सुभृतये स्वाहा ॥ ९ ॥

मरुतो मा गृणैरवन्तु प्राणायानायायुषे वर्चस

ओजसे तेजसे स्वस्तये सुभृतये स्वाहा ॥ १० ॥ [५११२]

॥ ४६ ॥

आविः—प्रजापतिः ॥ देयता—अस्तृतमणिः ॥ छन्दः—१ पञ्चपदा ज्योतिः-

भमती त्रिष्टुप्; २ षट्पदा भुरिक् शकरी; ३, ७ पञ्चपदा पथ्या

पङ्क्तिः; ४ चतुष्पदा त्रिष्टुप्; ५ पञ्चपदा अतिशकरी; ६

पञ्चपदोष्णिगर्भा विराड् जगती ॥

प्रजापतिष्ट्वा बभ्रात् प्रथममस्तृतं वीर्याय कम् ।

तत् ते बभ्रान्मयायुषे वर्चसु भोजसे च

बलाय चास्तृतस्त्वाभि रञ्चतु

॥ १ ॥

ऊर्ध्वस्तिष्ठतु रञ्चत्प्रमादमस्तृतेभं मा त्वा

दभन् पण्यो यातुधानाः ।

इन्द्रं हव दस्यूनव धूनुष्व पृतन्यतः सर्वान्छत्रून्

वि षहस्वास्तृतस्त्वाभि रञ्चतु

॥ २ ॥

शतं च न प्रहरन्तो निघ्नन्तो न तस्तिरे ।

तस्मिन्निन्द्रः पर्यदत्त चतुः प्राणमथो बलमस्तृतस्त्वाभि रञ्चतु

॥ ३ ॥

इन्द्रस्य त्वा वर्मणा परि धापयामो यो देवानामभिराजो बभूव ।

पुनस्त्वा देवाः प्र णयन्तु सर्वेऽस्तृतस्त्वाभि रञ्चतु

॥ ४ ॥

अस्मिन् मृणावेकशतं वीर्याणि सहस्रं प्राणा अस्मिन्नस्तृते ।

व्यग्रः शत्रून्भि तिष्ठ सर्वान् यस्त्वा पृतन्यादधरः

सो अस्वस्तृतस्त्वाभि रञ्चतु

॥ ५ ॥

घृतादुल्लुप्तो मधुमान् पयस्वान्तसहस्रप्राणः शतबोनिर्वयोधाः ।

शंभूश्च मयोभूश्चोर्जस्वाश्च पयस्वाश्चास्तृतस्त्वाभि रञ्चतु

॥ ६ ॥

यथा त्वमुत्तरोऽसौ असपत्नः सपत्नहा ।

सज्जातानामसद् वशी तथा त्वा सविता

करदस्तृतस्त्वाभि रञ्चतु

॥ ७ ॥ [६।१]

॥ ४७ ॥

अधिः—गोपथः ॥ देवता—रात्रिः ॥ छन्दः—१ पथ्या बृहती; २
पञ्चपदाऽनुष्टुप्गर्भा परातिजगती; ३—५, ८, ९ अनुष्टुप्; ६ पुरस्ताद्
बृहती; ७ ष पदा जगती ॥

आ रात्रि पार्थिवं रजः पितुरप्रायि धामभिः ।
दिवः सदांसि बृहती वि तिष्ठस आ खेषं वर्तते तमः ॥ १ ॥

न यस्याः पारं ददशे न योयुवद् विश्वामस्यां
नि विंशते यदेजति ।

अरिष्टासस्त उर्वि तमस्वति रात्रि पारमशीमहि
अद्रे पारमशीमहि ॥ २ ॥

ये ते रात्रि नृचक्षो दृष्टारो नवतिर्नव ।
अशीतिः सन्त्यष्टा उतो ते सप्त सप्ततिः ॥ ३ ॥

षष्टिश्च षट् च रेवति पञ्चाशत् पञ्च सुन्नयि ।
चत्वारश्चत्वारिंशच्च त्रयस्त्रिंशच्च वाजिनि ॥ ४ ॥

द्वौ च ते विंशतिश्च ते राज्येकादशावमाः ।
तेमिनो अथ पायुभिर्नु पाहि दुहितर्दिवः ॥ ५ ॥

रक्षा मार्किनो अघशंस ईशत् मा नो दुःशंस ईशत् ।
मा नो अथ गवो स्तेनो मार्वीनां वृक ईशत् ॥ ६ ॥

माश्वानां भद्रे तस्करो मा नृणो यातुधान्यः ।
चरमेभिः पथिभि स्तेनो भावतु तस्करः ॥ ७ ॥

परैश्च दस्वती रज्जुः परैणाघायुरर्षतु
अथ रात्रि तृष्टधूमशीर्षाणमहि कृणु । ॥ ८ ॥

हनू वृकस्य जम्भयास्तेन तं द्रुपदे जहि
स्वयि रात्रि वसामसि स्वापिष्यामसि जागृहि । ॥ ९ ॥

गोभ्यो नः शर्म यच्छाश्वेभ्यः पुरुषेभ्यः ॥ ९ ॥ [६।२]

॥ ४८ ॥

ऋषिः—गोपथः ॥ देवता—रात्रिः ॥ छन्दः—१ त्रिपदाऽऽपी गायत्री
२ त्रिपदा विराडनुष्टुप्; बृहतीगर्भाऽनुष्टुप्; ३, ५ अनुष्टुप्; ५
पथ्या पङ्क्तिः ॥

अथो यानि च यस्मा ह यानि चान्तः परीत्याहि ।
तानि ते परि दृशसि ॥ १ ॥
रान्नि मातरुषसे नः परे देहि ।
दृषा नो अह्ने परि दृष्टास्वहस्तुभ्यं विभावरी ॥ २ ॥
यत् किं चेदं पतयति यत् किं चेदं सरीसृपम् ।
यत् किं च पर्वतायासत्वं तस्मात् त्वं रात्रि पाहि नः ॥ ३ ॥
सा पश्चात् पाहि सा पुरः सोत्तरादधरादुत ।
गोपाय वो विभावरी स्तोतारस्त इह स्मसि ॥ ४ ॥
ये रात्रिमनुतिष्ठन्ति ये च भूतेषु जाग्रति ।
पशून् ये सर्वान् रक्षन्ति ते न आत्मसु जाग्रति ॥ ५ ॥
ते नः पशुषु जाग्रति ॥ ६ ॥
वेद वै रात्रि ते नाम धृताची नाम वा असि ।
तां त्वां भरद्वाजो वेद सा नो वित्तेऽधि जाग्रति ॥ ७ ॥ [६।३]

॥ ४९ ॥

ऋषिः—गोपथः; १० भरद्वाजश्च ५ देवता—रात्रिः ॥ छन्दः—१-५
= त्रिष्टुप्; ६ आस्तारपङ्क्तिः; ७ पथ्या पङ्क्तिः; [१ अनुष्टुप्;]
१० षट्पदा जगती ॥

इधिरा योषा युवतिर्दमूना रात्री देवस्य सवितुर्भगस्य ।
अश्वत्तमा सुहवा संभृतभीरा पमौ धावापृथिवी महिषा ॥ १ ॥

अति विश्वान्यरुहद् गम्भीरो वर्षिष्ठमरुहन्त अविष्टाः ।

उशती राश्वनु सा अद्राभि तिष्ठते मित्र इव स्वधामिः ॥ २ ॥

वर्षे वन्दे सुभगे सुजात आजगन् रात्रि सुमना इह स्याम् ।

अस्मांश्चायस्व नयाणि जाता अथो यानि गव्यानि पुष्ट्या ॥ ३ ॥

सिंहस्य राश्वशती पीषस्य व्याघ्रस्य द्वीपिनो वर्च आ ददे ।

अश्वस्य ब्रध्नं पुरुषस्य मायुं पुरु रूपाणि कृणुषे विभाती ॥ ४ ॥

शिवां रात्रिमनुसूय च हिमस्य माता सुहवा नो अस्तु ।

अस्य स्तोमस्य सुभगे नि बोध येन त्वा वन्दे विश्वा सु दिष्ट ॥ ५ ॥

स्तोमस्य नो विभावरी रात्रि राजेव जोषसे ।

असाम् सर्ववीरा भवाम् सर्ववेदसो व्युच्छन्तीरनुषसः ॥ ६ ॥

शस्या ह नाम दक्षिणे मम दिक्षन्ति ये धना ।

रात्रीहि तानसुतपा य स्तेनो विद्यते यत् पुनर्न विद्यते ॥ ७ ॥

अद्राभि रात्रि चमसो न दिष्टो विव्वङ्

गोरूपं युवतिर्बिभर्षि

अक्षुन्मती मे दशती वर्षषि प्रति त्वं दिव्या न चाममुक्याः ॥ ८ ॥

यो अद्य स्तेन आयस्यघ्रायुर्मर्त्यो रिपुः ।

रात्री तस्य प्रतीत्य प्र अवाः प्र शिरो हनन् ॥ ९ ॥

अ पादौ न यथार्यति प्र हस्तौ न यथाशेषत् ।

यो मल्लिग्लुहपायति स संपिष्टो अपायति ।

अपायति स्वपायति शुक्लं स्थाणावपायति ॥ १० ॥ [४४]

॥ ५० ॥

अधिः—गोपथः ॥ देवता—रात्रिः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

अथ रात्रि तृष्टधूममशीषाणमहिं कृणु ।

अथौ बृकस्य निर्जह्यास्तेन तं द्रुपदे जहि

॥ १५ ॥

ये ते राज्यनुड्वाहस्तीक्ष्णशृङ्गाः स्वाशवः ।
 तेभिर्नो अद्य पार्याति दुर्गाणि विश्वहा ॥ २ ॥
 रात्रिरात्रिमरिष्यन्तस्तरैम तन्वा वयम् ।
 गम्भीरमप्लाव इव न तरेयुररातयः ॥ ३ ॥
 यथा शाम्याकः प्रपतन्नपवान् नानुविषते ।
 एवा रात्रि प्र पातय यो अस्माँ अभ्यवायति ॥ ४ ॥
 अप स्तेन वासो गोअजमुत तस्करम् ।
 अथो यो अवतः शिरोऽभिधाय निनीषति ॥ ५ ॥
 यद्वा रात्रि सुभगे विभजन्त्ययो वसु ।
 यदेतदस्मान् भोजय यदेहन्यानुपायसि ॥ ६ ॥
 उषसे नः परि देहि सर्वान् राज्यनागसः ।
 उषा नो अहने आ भजादहस्तुभ्यं विभावरि ॥ ७ ॥ [६।५]

॥ ५१ ॥

अधिः—ब्रह्मा ॥ देवता—१ आत्मा; २ सविता ॥ छन्दः—१ एकपदा (?)

ब्राह्मयनुड्प; २ त्रिपदा यवमध्योष्णिक् ॥

अयुतोऽहमयुतो म आत्मायुतं मे चक्षुरयुतं मे
 श्रोत्रमयुतो मे प्राणोऽयुतो मेऽपानोऽयुतो
 मे व्यानोऽयुतोऽहं सर्वः ॥ १ ॥
 देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां
 पूष्णो हस्ताभ्यां प्रसूत आ रभे ॥ २ ॥ [६।६]

॥ ५२ ॥

अधिः—ब्रह्मा ॥ देवता—कामः ॥ छन्दः—१, २, ४ त्रिष्टुप्; ३ चतु-
ष्पादुष्णिक्; ५ उपरिष्ठाद् बृहती ॥

कामस्तदग्रे समवर्तत मनसो रेतः प्रथमं यदासीत् ।
 स कामं कामेन बृहती सखीनी रायस्पोषं यजमानाय धेहि ॥ १ ॥
 एवं कामं सहस्राक्षे प्रतिष्ठितो विभुर्विभावां सख आ सखीयते ।
 स्वमुग्रः पृतनासु सासहिः सह ओजो यजमानाय धेहि ॥ २ ॥
 दुराक्षकमानाय प्रतिपाण्यायाक्ष्ये ।
 आस्मा अशृण्वन्नाशाः कामेनाजनयन्स्वः ॥ ३ ॥
 कामेन मा काम आगन् हृदयाद्धृदयं परि ।
 यदमीषामिदो मनस्तदैतूप मामिह ॥ ४ ॥
 यत्काम कामयमाना हृदं कृण्वसि ते हविः ।
 तन्नः सर्वं समृध्यतामथैतस्य हविषो वीहि स्वाहा ॥ ५ ॥ [६।७]

॥ ५३ ॥

अधिः—भृगुः ॥ देवता—कालः ॥ छन्दः—१-४ त्रिष्टुप्; ५ निचृत्
 पुरस्ताद् बृहती; ६-१० अनुष्टुप् ॥

कालो अश्वो वहति सप्तर्षिमः सहस्राक्षो अजरो भूरिरेताः ।
 तमा रोहन्ति कवयो विपश्चितस्तस्य चक्रा भुवनानि विश्वा ॥ १ ॥
 सप्त चक्रान् वहति काल एष सप्तार्य नाशीरमृतं न्वक्षः ।
 स इमा विश्वा भुवनान्यजत् कालः स ईयते प्रथमो नु देवः ॥ २ ॥
 पूर्णः कुम्भोऽधि काल आहितस्तं वै
 पश्यामो बहुधा नु सन्तः ।
 स इमा विश्वा भुवनानि प्रत्यङ् कालं तमाहुः परमे व्योमन् ॥ ३ ॥
 स एव सं भुवनान्यामरत् स एव सं भुवनानि पयैत् ।
 पिता सन्नभवत् पुत्र एषां तस्माद् वै नान्यत् परमास्ति तेजः ॥ ४ ॥
 कालोऽमूं दिवमजनयत् काल इमाः पृथिवीकृत ।
 काले ह भूतं भव्यं चेषितं ह वि तिष्ठते ॥ ५ ॥

कालो भूतिमसृजत काले तपति सूर्यः ।	
काले ह विश्वा भूतानि काले चक्षुर्वि पश्यति	॥ ६ ॥
काले मनः काले प्राणः काले नाम समाहितम् ।	
कामेन सर्वा नन्दन्यागतेन प्रजा इमाः	॥ ७ ॥
काले तपः काले ज्येष्ठं काले ब्रह्म समाहितम् ।	
कालो ह सर्वस्येश्वरो यः पितामही प्रजापतेः	॥ ८ ॥
तेनेषितं तेन जातं तदु तस्मिन् प्रतिष्ठितम् ।	
कालो ह ब्रह्म भूत्वा बिभर्ति परमोष्ठिनम्	॥ ९ ॥
कालः प्रजा असृजत कालो अग्ने प्रजापतिम् ।	
स्वयम्भूः कुरयपः कालात् तपः कालादजायत	॥ १० ॥ [६।८]

॥ ५४ ॥

अधिः—सृष्टः ॥ देवता—कालः ॥ छन्दः—१, ३, ४ अनुष्टुप्; २ विप-
दाऽऽशी गावश्री; ५ षट्पदा विराडष्टि ॥

कालादापः समभवन् कालाद् ब्रह्म तपो दिशः ।	
कालेनीदेति सूर्यः काले नि विशते पुनः	॥ १ ॥
कालेन वातः पवते कालेन पृथिवी मही ।	
धौर्मही काल आहिता	॥ २ ॥
कालो ह भूतं भव्यं च पुत्रो अजनयत् पुरा ।	
कालाद्वचः समभवन् यजुः कालादजायत	॥ ३ ॥
कालो यज्ञं समैरण्वेभ्यो मागमक्षितम् ।	
काले गन्धर्वाप्सरसः काले लोकाः प्रतिष्ठिताः	॥ ४ ॥
कालेऽयमङ्गिरा देवोऽथर्वा चाधि तिष्ठतः ।	
इमं च लोकं परमं च लोकं पुण्यांश्च लोकान् विष्टतीश्च पुण्याः ।	
सर्वाँल्लोकानभिजित्य ब्रह्मणा कालः	
स ह्ययते परमो नु देवः	॥ ५ ॥ [१।९]

॥ ५५ ॥

ऋषिः—मृगुः ॥ देवता—अग्निः ॥ छन्दः—१, ३, ४, ७ त्रिष्टुप्; २

आस्तारपङ्क्तिः; ५ विराट् पुरोडाक्षिक; ६ निचृदनुष्टुप् ॥

रात्रिरात्रिमप्रयातं भरन्तोऽध्यायेव तिष्ठते वासमस्मै ।

रायस्पोषेण्य समिषा मदन्तो मा ते अग्ने प्रतिवेशा रिषाम ॥ १ ॥

या ते वसोवातं ह्युः सा ते एषा तथा नो मृड ।

रायस्पोषेण्य समिषा मदन्तो मा ते अग्ने प्रतिवेशा रिषाम ॥ २ ॥

सार्धंसायं गृहपतिर्नो अग्निः प्रातःप्रातः सौमनसस्य दाता ।

वसोवसोवसुदानं एषि वयं त्वेन्धानास्तन्वं पुषमे ॥ ३ ॥

प्रातःप्रातर्गृहपतिर्नो अग्निः सार्धंसायं सौमनसस्य दाता ।

वसोवसोवसुदानं एषीन्धानास्त्वा शतर्हिमा श्रजेम ॥ ४ ॥

अपश्च दृष्याक्षस्व भूयासम् ।

अज्ञादायाक्षपत्य रुद्राय नमो अग्नये ॥ ५ ॥

सभ्यं समा मे पाहि ये च सभ्याः समासदः ।

त्वयेद्वाः पुरुहूत विश्वमायुर्व्यभवम् ॥ ६ ॥

अहरह्वलिमित्ते हरन्तोऽध्यायेव तिष्ठते वासमग्ने ।

रायस्पोषेण्य समिषा मदन्तो मा ते

अग्ने प्रतिवेशा रिषाम ॥ ७ ॥ [७।१]

॥ ५६ ॥

ऋषिः—यमः ॥ देवता—दुःश्वन्नाशनम् ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

यमस्य लोकादध्या बभूविथ प्रमदा मस्यान् प्र युनाचि धीरः ।

ब्रकाकिना सुरथं यासि विद्वान्स्वप्नं मिमानो असुरस्य योनौ ॥ १ ॥

बन्धस्वाग्ने विश्वर्चसा अपरयत् पुरा राध्या जनितोरेके अहिम् ।

ततः स्वप्नेदमग्वा बभूविथ मिषाभ्यो रूपमपगूहमानः ॥ २ ॥

बुहद्वावासुरेभ्योऽधि देवानुपावर्तत महिमानमिच्छन् ।

तस्मै स्वमाय दधुराधपेत्यं अयस्त्रिशासः स्वरानशानाः ॥ ३ ॥

नैतो विदुः पितरो नोत देवा येषां जविपश्चरस्यन्तरेदम् ।

त्रिते स्वममदधुराप्ये नर आदित्यासो वरुणानात्रुशिष्टाः ॥ ४ ॥

यस्य क्रूरममजन्त दुष्कृतोऽस्वमेन सुकृतः पुण्यमायुः ।

स्वमदसि परमेण बन्धुना तयमानस्य मनसोऽधि जज्ञिषे ॥ ५ ॥

विद्य ते सर्वाः परिजाः पुरस्ताद् विद्य स्वम्

यो अधिपा इहा ते ।

यशस्विनो नो यशसेह पाह्याराद् द्विषेभिरप याहि दूरम् ॥ ६ ॥ [७।२]

॥ ५७ ॥

अधिः—यमः ॥ देवता—दुःस्वप्ननाशनम् ॥ छन्दः—१ अनुष्टुप् ;

[२ पङ्क्तिः ;] ३ चतुष्पदा (१, षट्पदा) त्रिष्टुप् ; ४ षट्पदो-

ष्णिग्वृहत्तगिर्भा विराट् शकरी ५ पञ्चपदा परशाक्राऽतिजगती ॥

यथा कलां यथा शफं यथर्णं संनयन्ति ।

एवा दुःस्वप्न्यं सर्वमप्रिये सं नयामसि ॥ १ ॥

सं राजानो अगुः समृणान्यगुः सं कुष्टा अगुः सं कला अगुः ।

समस्मासु यद् दुःस्वप्न्यं निद्विषते दुःस्वप्न्यं सुवाम ॥ २ ॥

देवानो पत्नीनो गर्भं यमस्य कर यो भद्रः स्वम् ।

स मम यः पापस्तद् द्विषते प्र हिण्मः ।

मा तुष्टानामसि कृष्णशकुनेर्मुखम् ॥ ३ ॥

तं त्वा स्वप्न तथा सं विद्य स त्वं

स्वप्नाश्व इव कायमश्व इव नीनाहम् ।

अक्षारमाकं देवपीयुं पियारं वप यदस्मासु

दुःस्वप्न्यं यद् गोषु यच्च नो गहे ॥ ४ ॥

अनास्माकस्तद् देवपीयुः पियाकृर्निष्कमिव प्रति मुञ्चताम् ।

नवारस्नीनपमया अस्माकं ततः परि ।

दुःस्वप्न्यं सर्वं द्विषते निर्दयामसि

॥५॥ [७।३]

॥ ५८ ॥

अभिः—ब्रह्मा ॥ देवता—मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१, ४ त्रिष्टुप् ;

२ पुरोऽनुष्टुप् ; ३ चतुष्टुपाऽतिशक्ती ; ५ भुरिक् त्रिष्टुप् ; ६

[स्वराट् त्रिष्टुप् ॥

वृतस्य जूतिः समन्ता सदेवा संवरसुरं हविषा वर्धयन्ती ।

आन्त्रं चक्षुः प्राणोऽच्छिन्नो नो अस्त्वाच्छिन्ना व्यमायुषो वर्चसः ॥ १ ॥

वपास्मान् प्राणो ह्ययतामुप वयं प्राणं हवामहे ।

वर्चो जग्राह पृथिव्यन्तरिक्षं वर्चः सोमो बृहस्पतिर्विधुस्तौ ॥ २ ॥

वर्चसो द्यावापृथिवी संप्रहृणी बभूवथुर्वर्चो

गृहीत्वा पृथिवीमनु सं चरेम ।

यज्ञसं गावो गोपतिमुप तिष्ठन्त्यायतीमशौ

गृहीत्वा पृथिवीमनु सं चरेम

॥ ३ ॥

यज्ञं कृणुध्वं स हि वो नृपाणो वमौ सन्धिध्वं बहुला पृथूनि ।

पुरः कृणुध्वमायसीरष्टष्टा मा वः सुतोच्चमसौ इहेता तम् ॥ ४ ॥

यज्ञस्य चक्षुः प्रभृतिर्मुखं च वाचा श्रोत्रेण मनसा जुहोमि ।

इमं यज्ञं विततं विश्वकर्मणा देवा यन्तु सुमनस्यमानाः ॥ ५ ॥

ये देवानामृत्विजो ये च यज्ञिया येभ्यो हव्यं क्रियते भासयेयम् ।

इमं यज्ञं सह पर्त्नोभिरेव यावन्तो

देवास्तविषा मादयन्ताम्

॥ ६ ॥ [७।४]

॥ ५९ ॥

अभिः—ब्रह्मा ॥ देवता—अग्निः ॥ छन्दः—१ गायत्री ; २, ३ त्रिष्टुप् ॥

त्वममे वतपा असि देव आ मर्त्येष्वाम् । त्वं यज्ञेष्वीक्यः । ॥ १५ ॥

बद्धं वो वयं प्रमिनामं मृतानि विदुषां देवा अविदुष्टरासः ।

अमिष्टद् विधादा पृथ्यातु विद्वान्सोमस्य

वो ब्राह्मण्यो अविवेश

॥ २१० ॥

आ देवानामपि पन्थामगन्म यच्छक्रवाम तदनुप्रवोदुम् ।

अग्निर्विद्वान्स यज्ञात् स इदोता सोऽध्वरान्स

मृत्यु कल्पयाति

॥ २११ ॥ [७१५]

॥ ६० ॥

ऋषिः—मध्वा ॥ देवता—वागादिमन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—१ पञ्चा बृहती, २.

ककुम्मती पुर उभ्यक् ॥

वाङ्म आसन्नसोः प्राणश्चक्षुर्यणोः श्रोत्रं कर्णयोः ।

अपञ्चिताः केशा अशोण्या दन्ता बहु बाह्वोर्वक्षस्र

॥ ११० ॥

ऊर्वोरोजो जङ्घयोर्जंघः पादयोः ।

मल्लिष्ठा अरिष्टानि मे सर्वास्मानिभृष्टः

॥ २११ ॥ [७१६]

॥ ६१ ॥

ऋषिः—मध्वा ॥ देवता—मध्वायस्पतिः ॥ छन्दः—विराट् पञ्चा बृहती ॥

तनुस्तन्वा मे सहे दतः सर्वमायुरशीष ।

स्योनं मे सीद पुहः पृथस्व पवमानः स्वर्गे

॥ १११ ॥ [७१७]

॥ ६२ ॥

ऋषिः—मध्वा ॥ देवता—मध्वायस्पतिः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

प्रियं मः कृष्ट देवेषु प्रियं राजसु मा कृणु ।

प्रियं सर्वस्व परयत उत शूद्र उतार्ये

॥ ११२ ॥ [७१८]

॥ ६३ ॥

ऋषिः—ऋक्षा ॥ देवता—ऋक्षस्वपतिः ॥ छन्दः—विराहपरिषदाद् ब्रह्मती ॥

इत् तिष्ठ ऋक्षस्वपते देवान् यज्ञेन बोधय ।

आयुः प्राञ्चं प्रजां पृथून् कीर्तिं यजमानं च वर्धय

॥ १ ॥ [७।९]

॥ ६४ ॥

ऋषिः—ऋक्षा ॥ देवता—अग्निः ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

अग्ने समिधमाहासं बृहते जातवेदसे ।

स मे छदां च मेधां च जातवेदाः प्र यच्छतु

॥ १ ॥

इधमेन त्वा जातवेदः समिधां वर्धयामसि ।

तथा त्वमस्मान् वर्धय प्रजयां च धर्मेन च

॥ २ ॥

यदेरने यावि कानि चिदा ते दाक्यसि दध्मसि ।

सर्वं तदेस्तु मे शिवं तज्जुषस्व यविष्ठय

॥ ३ ॥

यतास्ते अग्ने समिधस्त्वमिद्धः समिद् भव ।

आयुरस्मासु धेह्यसु तत्त्वमाचायाय

॥ ३ ॥ [७।१०]

॥ ६५ ॥

ऋषिः—ऋक्षा ॥ देवता—सूर्यो जातवेदाः ॥ छन्दः—जगती ॥

हरिः सुप्रबो दिवमारुहोऽर्चिषा ये त्वा

दिपसन्ति दिवमुत्पतन्तम् ।

अव तां जहि हरसा जातवेदोऽर्चिभ्यहुमोऽर्चिषा

दिवमा रोह सूर्य

॥ १ ॥ [७।११]

॥ ६६ ॥

ऋषिः—ऋक्षा ॥ देवता—सूर्यो जातवेदा वज्रः ॥ छन्दः—अतिजगती ॥

अयो॑जाला असुरा मायिनोऽयस्मयैः पाशैरिड्किनो वे चरन्ति ।

तांस्तं रन्ध्रयामि हरसा जातवेदः सहस्रं ऋष्टिः

सपत्नान् प्रमृणन् पाहि वज्रः

॥ १॥ [७।१२]

॥ ६७ ॥

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—सूर्यः ॥ छन्दः—प्राजापत्या गायत्री ॥

पश्येम शरदः शतम्

॥ १॥

जीवेम शरदः शतम्

॥ २॥

बुध्येम शरदः शतम्

॥ ३॥

रोद्वेम शरदः शतम्

॥ ४॥

पूषेम शरदः शतम्

॥ ५॥

अवेम शरदः शतम्

॥ ६॥

भूयेम शरदः शतम्

॥ ७॥

भूयसीः शरदः शतम्

॥ ८॥ [७।१३]

॥ ६८ ॥

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—मन्त्रोक्तं कर्म ॥ छन्दः—अनुष्टुप् ॥

अव्यसश्च व्यचसश्च बिलं वि रन्ध्रमि सायया ।

ताभ्यामृद्धय वेदमथ कर्माणि कृणुमहे

॥ १॥ [७।१४]

॥ ६९ ॥

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—आपः ॥ छन्दः—१ आसुर्थनुष्टुप्; २ सामन्य-

नुष्टुप्; ३ आसुरी गायत्री; ४ सामन्युष्णिक् ॥

जीवा स्थ जीव्यासं सर्वमायुर्जीव्यासम्

॥ १॥

सपजीवा स्थोप जीव्यासं सर्वमायुर्जीव्यासम्

॥ २॥

संजीवा स्थ सं जीव्यासं सर्वमायुर्जीव्यासम्

॥ ३॥

जिविजा स्थ जीव्यासं सर्वमायुर्जीव्यासम्

॥ ४॥ [७।१५]

॥ ७० ॥

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—इन्द्रादयो मन्त्रोक्ताः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

इन्द्र जीव सूर्य जाव देवा जीवा जीव्यासमहम् ।

सर्वमायुर्जीव्यासम्

॥ १॥ [७।१६]

॥ ७१ ॥

ऋषिः—ब्रह्मा ॥ देवता—गायत्री ॥ छन्दः—पञ्चपदाऽतिजगती ॥

स्तुता मया वरदा वेदमाता प्र चोदयन्तां

यावमानी द्विजानाम् ।

आयुः प्राणं प्रजां पशुं कीर्तिं द्रविण्यं ब्रह्मवचंसम् ।

अहं दत्त्वा ब्रजत ब्रह्मलोकम्

॥ १॥ [७।१७]

॥ ७२ ॥

ऋषिः—भृग्वज्जिरा ब्रह्मा ॥ देवता—परमात्मा देवाश्च ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

अस्मात् कोशादुदभराम वेदं तस्मिन्नन्तरं दधम एनम् ।

कुतमिदं ब्रह्मणो वीर्येण तेन मा देवास्तपसावतेह

॥ १॥ [७।१८]

॥ इत्येकोनविंशं काण्डं समाप्तम् ॥

अथ विंशं काराडम्

॥ १ ॥

अभिः—१ विश्वामित्रः, २ गोतमः, ३ विरूपः ॥ देवता—१ इन्द्रः, २ मरुतः,
३ अग्निः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

इन्द्र त्वा वृषभं वयं सुते सोमं हवामहे ।

स पाहि मन्त्रो अन्धसः

॥ १ ॥

मरुतो यस्य हि चर्ये प्राया दिवो विमहसः ।

स सुगोपातमो जनः

॥ २ ॥

उवाचाय वशाचाय सोमपृष्ठाय वेधसे ।

स्तोमैर्विधेमामय

॥ ३ ॥ [१११]

॥ २ ॥

अभिः—गृत्समदो मेधातिथिर्वा १ ॥ देवता— १ मरुतः, २ अग्निः, ३ इन्द्रः,

४ द्रविणोदाः ॥ छन्दः—१, २ विराड् गायत्री, ३ आर्च्युष्मिक्, ४

साम्नो त्रिष्टुप् ॥

मरुतः पोज्ञात् सुष्टुभः स्वर्कादितुना सोमं पिबतु

॥ १ ॥

अभिराग्नीध्रात् सुष्टुभः स्वर्कादितुना सोमं पिबतु

॥ २ ॥

इन्द्रो ब्रह्मा ब्राह्मणात् सुष्टुभः स्वर्कादितुना सोमं पिबतु

॥ ३ ॥

देवो द्रविणोदाः पोज्ञात् सुष्टुभः

स्वर्कादितुना सोमं पिबतु

॥ ४ ॥ [११२]

॥ ३ ॥

ऋषिः—हरिम्बिठिः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

आ याहि सुषुमा हि त इन्द्र सोमं पिबा हमम् ।

एदं बर्हिः सदो मम

॥ १ ॥

आ त्वा ब्रह्मयुजा हरी वहतामिन्द्र केशिना ।

उप ब्रह्माणि नः शृणु

॥ २ ॥

ब्रह्माणस्त्वा वयं युजा सोमपामिन्द्र सोमिनः ।

सुतावन्तो हवामहे

॥ ३ ॥ [१३]

॥ ४ ॥

ऋषिः—हरिम्बिठिः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

आ नो याहि सुतावन्तोऽस्माकं सुष्टुतिरूप ।

पिबा सु शिप्रिन्नन्धसः

॥ १ ॥

आ ते सिन्धामि कुक्षोरनु गात्रा वि धावतु ।

गृभाय जिह्वा मधु

॥ २ ॥

स्वादुष्टे अस्तु संसुहे मधुमान् तन्वे तव ।

सोमः शर्मस्तु ते हुवे

॥ ३ ॥ [१४]

॥ ५ ॥

ऋषिः—हरिम्बिठिः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

अयमु त्वा विचर्षणे जनीरिवामि संवृतः ।

अ सोम इन्द्र सर्पतु

॥ १ ॥

तुविम्रिवो वपोदरः सुबाहुरन्धसो मदं ।

इन्द्रो वृत्राणि जिघ्रते

॥ २ ॥

इन्द्र प्रेहि पुरस्त्वं विश्वस्येशान् ओजसा ।

वृत्राणि वृत्रहं जहि

॥ ३ ॥

दीर्घस्ते अस्वङ्कुशो येना वसु प्रयच्छेति ।

यजमानाय सुन्वते

॥ १॥

अयं त इन्द्र सोमो निपूतो अग्निं बर्हिषि ।

एहीमस्य द्रवा पिब

॥ २॥

शाचिगो शाचिपूजनायं रयाय ते सुतः ।

आखण्डल प्र ह्वये

॥ ३॥

यस्ते शृङ्गवृषो नपात् प्रयपात् कुण्डपाययः ।

न्यास्पिन् दध्ना आ मनः

॥ ७॥ [१५]

॥ ६ ॥

अग्निः—विश्वामित्रः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

इन्द्रं स्वा वृषभं वषं सुते सोमं हवामहे ।

स पाहि मध्वो अन्धसः

॥ १॥

इन्द्रं क्रतुविदं सुतं सोमं हर्यं पुरुष्टुत ।

पिबा वृषस्व तातृपिम्

॥ २॥

इन्द्र प्र यो धितावानं यज्ञं विश्वेभिर्देवेभिः ।

तिर स्तवान विशपते

॥ ३॥

इन्द्र सोमाः सुना इमे तव प्र यन्ति सपते ।

अर्धं चन्द्रास इन्दवः

॥ ४॥

दधिष्वा जठरं सुतं सोममिन्द्र वरेण्यम् ।

तव शुचास इन्दवः

॥ ५॥

गिर्वयः पाहि नः सुतं मध्वोर्भारामिरज्यसे ।

इन्द्र स्वादात्मिद् यशः

॥ ६॥

अभि शुक्लानि वनिन इन्द्रं सचन्ते अर्चिता ।

पोस्वी सोमस्य वानुजे

॥ ७॥

अवावतो न आ गहि परावतश्च वृत्रहन् ।

इमा जुषस्व नो गिरः

॥८॥

यदन्तरा परावतमवावतं च ह्यसौ ।

इन्द्रेह तत् आ गहि

॥९॥ [१।६]

॥ ७ ॥

अधिः—१-३ सुक्वः; ४ विश्वामित्रः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

उद् धेदभि श्रुतामघं वृषमं नयापसम् ।

अस्तरमेधि सूर्यं

॥१०॥

नव यो नवति पुरो बिभेद् बाहोजसा ।

अहिं च वृत्रहावधीत्

॥११॥

स न इन्द्रः शिवः सखाश्वावद् गोमद् यवमव् ।

उरुधारेव दोहते

॥१२॥

इन्द्रं क्रतुविद् सुतं सोमं हर्यं पुरुष्टुत ।

पिबा वृषस्व तातृपिम्

॥१३॥ [१।७]

॥ ८ ॥

अधिः—१ भरद्वाजः; २ कुत्सः; ३ विश्वामित्रः ॥ देवता—इन्द्रः ॥

छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

एवा पाहि प्रत्यथा मन्दतु त्वा अग्निं ब्रह्म वावृषस्वोत गीर्मिः ।

आविः सूर्यं कृणुहि पौपिहीषो जहि शत्रूरभि गा इन्द्रं तृन्धि

॥१४॥

अवांतेहि सोमकामं त्वाहुरयं सुतस्तस्य पिबा मदाय ।

उरुव्यचा जठरं आ वृषस्व पितेवं नः शृणुहि ह्यमानः

॥१५॥

आपूयो अस्य कलशः स्वाहा सेक्रैव कोशं सिसिचे पिबध्वै ।

समु पिबा आवृत्रन् मदाय प्रदक्षिण्यभि

सोमास इन्द्रम्

॥१६॥ [१।८]

॥ ९ ॥

अभिः—१, २ नोषाः; ३, ४ मेध्यातिथिः ॥ देवता—इन्द्रः ॥

छन्दः—१, २ त्रिष्टुप् (?); [१, २] ३, ४ वार्हतः प्रगाथः
(वृहती + सतोवृहती) ॥

तं वो दस्मृतीषहं वसोर्मन्दानमन्धसः ।

अभि वत्सं न स्वसरेषु धेनव इन्द्रं गीर्भेनैवामहे ॥ १ ॥

शुचं सुदानुं तविषीभरावृतं गिरिं न पुरुभोजसम् ।

क्षुमन्तं वार्जं शतिर्न सहस्त्रिणं मच्च गोमन्तमीमहे ॥ २ ॥

तत् त्वा यामि सुवीर्यं तद् ब्रह्म पूर्वचित्तये ।

येना यातिभ्यो भृगवे धने हिते येन प्ररक्णवमाविथ ॥ ३ ॥

येना समुद्रमखजो महोरपस्तादिन्द्र वृषिण ते शवः ।

सद्यः सो अस्य महिमा न संनशे यं क्षोणीरनुचक्रदे ॥ ४ ॥ [११३]

॥ १० ॥

अभिः—मेध्यातिथिः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—वार्हतः प्रगाथः (वृहती
+ सतोवृहती) ॥

उदु रथे मधुमत्तमा गिरिं स्तोमांस्त इरते ।

सन्नाजितो धनुसा अक्षितोतयो वाजयन्तो रथा इव ॥ १ ॥

कण्वा इव भृगवः सूषा इव विश्वमिदं धीतमानशुः ।

इन्द्रं स्तोमैर्भिर्महयन्त आयवः प्रियमैधासो अस्वरम् ॥ २ ॥ [११०]

॥ ११ ॥

अभिः—विश्वामित्रः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

इन्द्रः पुर्भिर्दातिरद् दासमकैर्विदद्वसुर्दयमानो वि शत्रून् ।

अह्यजुतस्तन्वा वावृधानो भूरिदात्र आपृणद् रोदसी उभे ॥ १ ॥

मुखस्य ते तविषस्य प्र जुतिमिर्यभि वाचममृताय भूषन् ।
 इन्द्रं क्षितिनामसि मालुषीणां विशां देवीनामुत पूर्वयावा ॥ २ ॥
 इन्द्रो वृत्रमवृणोच्छर्षनीतिः प्र मायिनाममिनाद् वर्षणीतिः ।
 अहन् व्यंसमुशधग् वनेष्वविर्धेना अकृणोद् राम्याणाम् ॥ ३ ॥
 इन्द्रः स्वर्षा जनयन्नहानि जिगायोशिरिभः पृतना अभिष्टिः ।
 प्रारोचयन्मनेवे केतुमहनामपिन्द्रज्ज्योतिर्वृहते रणाय ॥ ४ ॥
 इन्द्रस्तुजो बहणा आ विवेश नृवद् दधानो नयां पुरुणि ।
 अचेतयद् धियं इमा जरित्रे प्रेमं वर्णमतिरञ्जकमासाम् ॥ ५ ॥
 महो महानि पनयन्त्यस्येन्द्रस्य कर्म सुकृता पुरुणि ।
 वृजनेन वृजिनान्त्सं पिपेष मायाभिर्दस्यूरामिभूयोजाः ॥ ६ ॥
 युषेन्द्रो महना वारिश्चकार देवेभ्यः सत्पतिश्चर्षणिप्राः ।
 विवस्वतः सदेने अस्य तानि विप्रा ॥ ७ ॥
 इत्येभिः कवर्षो गृणन्ति ॥ ८ ॥
 सत्रासाहं वरेय्यं सहोदां ससवांसं स्वरपञ्च देवीः ।
 ससान यः पृथिवीं यामुतेमामिन्द्रं मदन्त्यनु धीरणासः ॥ ९ ॥
 ससानात्यौ वत सूर्षं ससानेन्द्रः ससान पुरुभोजसं गाम् ।
 हिरण्ययमुतभोगं ससान हत्वी दस्युन् प्रायं वर्णमावत् ॥ १० ॥
 इन्द्र ओषधीरसनोदहानि वनस्पतीरसनोदन्तरिचम् ।
 विभेदं वज्रं जुनुदे बिवाचोऽयामवद् दमिताभिकृतनाम् ॥ ११ ॥
 शुनं हुवेम मघवानमिन्द्रमस्मिन् भरे नृतमं वाजसातौ ।
 शृण्वन्तमुप्रमृतये समस्तु हन्तं वृत्राणि ॥ १२ ॥
 संजितं जनानाम् ॥ १३ ॥ [११११]

॥ १२ ॥

अभिः—१-६ वसिष्ठः, ७ अत्रिः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ इन्द्रः—त्रिष्टुप् ॥

उदु ब्रह्माण्यैरत भवस्वेन्द्रं समये महया वमिष्ट ।

आ यो विश्वानि शर्वसा ततानोपश्राना म इवतो वचांसि

॥ १ ॥

अयामि घोषं इन्द्र देवजामिरिज्यन्त यच्छुद्धो विवाचि ।

नहि स्वमायुश्चिकिते जनेषु तानीदंहास्पतिं पथ्यस्मान्

॥ २ ॥

युजे रथं गुवेषणं हरिभ्यामुप ब्रह्माणि जुजुषाणमस्थुः ।

वि वाचिष्ट स्य रोदसी महिस्वेन्द्रो वृत्राण्यप्रती जघन्वान्

॥ ३ ॥

आपश्चित् पिप्यु स्तयो न गावो न ब्रजतं जरितारिस्त इन्द्र ।

याहि वायुर्नान्युतो नो अच्छा खं हि

धीभिर्दयसे वि वाजान्

॥ ४ ॥

ते स्वा मदा इन्द्र मादयन्तु शुष्मिणं तुविराधसं जरित्रे ।

एको देवत्रा दयसे हि मत्तान्स्मिच्छूर् सवने मादयस्व

॥ ५ ॥

एवादिन्द्रं वृषणं वज्रबाहु वसिष्ठासो अभ्यचन्त्यकैः ।

स न स्तुतो वरिवद् धातु गोमदू धूर्यं पात

स्वस्तिभिः सदा नः

॥ ६ ॥

ऋजीषी वज्री वृषभस्तुराषाट्कुष्मी राजा वृत्रहा सोमपावा ।

युक्त्वा हरिभ्यामुप यासद्वान् माभ्यदिने

सवने मत्सादिन्द्रः

॥ ७ ॥ [१।१२]

॥ १३ ॥

ऋषिः—१ वामदेवः, २ गोतमः, ३ कुत्सः, ४ विश्वामित्रः ॥

देवता—१ इन्द्रावृहस्पती, २ मरुतः, ३, ४ आग्निः ॥ छन्दः—१-३

[१०००] ॥ जगती, ४ त्रिष्टुप् ॥

इन्द्रश्च सोमं पिबतं बृहस्पतेऽस्मिन् युजे मन्दसाना वृषण्वसू ।

आ वा विशन्तिस्वन्देवः स्वाभुवोऽस्मे रयि

सर्ववीरं नि यच्छन्म

॥ १ ॥

आ वो वहन्तु सस्यो रघुव्यदो रघुपत्नानः प्र जिगात वाहुभिः ।
 सीदता बहिरु वः सदस्कृतं मादयध्वं मरुतो मध्वो अन्धसः ॥ २ ॥
 इमं स्तोममर्हते जातवेदसे रथमिव सं महेमा मनीषया ।
 अद्रा हि नः प्रमेतिरस्य संसद्यमे सख्ये मा रिषामा वयं तव ॥ ३ ॥
 ऐमिरमे सरथं याह्यवाह् नानारथं वा विभवो ह्यश्वाः ।
 अस्नीवतामिशतं अश्वं देवाननुषधमा वह मादयस्व ॥ ४ ॥ [११३]

॥ १४ ॥

अभिः—सौभरिः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—काकुभः प्रगायः (विषमा-
 ककुप् + समा-सतोऽङ्गती) ॥

अयमु स्वामपूष्यं स्थूरं न कश्चिद् भरन्तोऽवस्यवः ।
 बाजे चिप्रं हवामहे ॥ १ ॥
 उप स्वा कर्मक्षुतये स नो युवोमश्चक्राम यो धृषत् ।
 स्वामिद्वयवितारं ववुमहे सखाय इन्द्र सानसिम् ॥ २ ॥
 यो न हृदिमिदं पुरा प्र बस्य आनिनाय तमु व स्तुषे ।
 सखाय इन्द्रमूतये ॥ ३ ॥
 हयैश्चं सरपतिं चर्षणीसहं स हि म्मा यो अमन्दत ।
 आ तु नः स वषति गव्यमद्वयं स्तोतृभ्यो मघवा शतम् ॥ ४ ॥ [२१३]

॥ १५ ॥

अभिः—गोतमः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

अ मंहिषाय बृहते बृहद्रथे सत्यशुभाय तवसे मतिं अरे ।
 अपामिव प्रवयो यस्य दुर्धरं राधो विश्वायु शवसे अपावृतम् ॥ १ ॥
 अथ ते विश्वमनु हासदिष्टय आपो निम्नेव सर्वना हविर्मतः ।
 यत् पबते न समशीत हर्यत इन्द्रस्य वज्रः अथिता हिरण्यथः ॥ २ ॥

अस्मै भीमाय नमस्ता समध्वर उषो न शुभ्र आ भरा पर्नीयसे ।
 यस्य धाम श्रवसे नामेन्द्रियं ज्योतिरकारि हरितो नायसे ॥ १॥
 इमे त इन्द्र ते वयं पुरुष्टुत ये स्वारभ्य चरामसि प्रभूवसो ।
 नहि स्वदन्धो गिर्वणो गिरः सर्वत्र क्षोणीरिव
 प्रति नो हर्यं तद् वचः ॥ २॥
 भूरि त इन्द्र वीर्यं तव स्मस्यस्य स्तोतुर्मवन् क ममा पृण ।
 अनु ते यौवृहती वीर्यं मम ह्यं च ते पृथिवी नेम ओजसे ॥ ५॥
 एवं तमिन्द्र पर्वतं महामुरुं वज्रेण वज्रिन् पर्वशश्रुतिथ ।
 अवासृजो निवृताः सतवा अपः सत्रा विश्वं
 दधिषे केवलं सहः ॥ ६॥ (२।२)

॥ १६ ॥

अधिः—अवायः ॥ देवता—बृहस्पतिः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

बृहस्पतो न वयो रक्षमाणा वावदतो अभियस्येव घोषाः ।
 गिरिभ्रजो नोर्मयो मदन्तो बृहस्पतिमभ्यर्का अनावन् ॥ १॥
 सं गोमिराङ्गिरसो नक्षमाणो अग हवेदयमयां निनाय ।
 जने मित्रो न दस्पती अनक्रि बृहस्पते वाजयाश्रिवाजौ ॥ २॥
 साध्वषां अतिथिनीरिषिरा स्पार्हाः सुवर्णा अनवद्युपाः ।
 बृहस्पतिः पर्वतेभ्यो वितुर्या निगां ऊपे यवमिव स्थिविभ्यः ॥ ३॥
 आप्रुषायन् मधुन श्रुतस्य योनिमवाक्षिपन्नकं वृकाभिव घोः ।
 बृहस्पतिरुद्धरश्मनो गा भूस्या उदनेव वि स्वचं बिभेद ॥ ४॥
 अप ज्योतिषा तमो अन्तरिक्षादुदूनः शीपालमिव वात आजत् ।
 बृहस्पतिरनुमृश्या वृक्षस्याभमिव वात आ चक्र आ गाः ॥ ५॥
 यदा वृक्षस्य पीयतो जप्तुं भेद बृहस्पतिरमितपौभिरकैः ।
 वज्रिर्न जिह्वा परिविष्टमाददाविनिर्धारकृणोदुक्षियाणाम् ॥ ६॥

बृहस्पतिरमत् हि त्वदासां नाम स्वरीणां सदेने गुहा यत् ।
 आण्डेवं भिक्षा शकुनस्य गर्भमुदुस्त्रियाः पर्वतस्य त्रिनाजत् ॥७॥
 अश्वापिनद्धं मधु प्रयपश्यन्मत्स्यं न हीन उदनि क्षियन्तम् ।
 निष्टज्जभार चमसं न वृक्षाद् बृहस्पतिर्विवेया विदुष्य ॥८॥
 सोषामविन्दत् स स्वः सो अमि सो अर्केण
 वि बबाधे तमोसि ।
 बृहस्पतिर्गोवंपुषो वलस्य निर्मुञ्जानं न पर्वणो जभार ॥९॥
 हिमेव पर्णा मुषिता वनानि बृहस्पतिनाकृषद् वलो गाः ।
 अनानुकृत्यमपुनश्चकार यात् सूर्यामासा मिथ उच्चरातः ॥१०॥
 अमि इयावं न कृशनेभिरश्वं न च्छ्रेभिः पितरो यामपिबन् ।
 दान्यां तमो अदधुज्योतिरहन् बृहस्पतिर्भिनदद्भि विदद् गाः ॥११॥
 इदमकर्म नमो अभियाय यः पूर्वैरन्वानो नवीति ।
 बृहस्पतिः स हि गोभिः सो अश्वैः स वीरेभिः
 स नृभिर्नो वयो धात् ॥१२॥ [२।६]

॥ १७ ॥

अभिः—कृष्णः (; १२ वसिष्ठः ?) ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—१-१०

जगती; ११, १२ त्रिष्टुप् ॥

अष्टा म इन्द्रं मतयः स्वर्विदः सधीचीर्विश्वा षशतीरनूषत ।
 परि स्वजन्ते जनयो यथा पति मयं न शुन्ध्यु मघवानमूतये ॥१॥
 न चा त्वद्विगप वेति मे मनस्वे इत् कामं पुरुहूत शिश्रय ।
 राजेव दस्म नि षडोऽधि बर्हिष्यस्मिन्सु सोमं वपानमस्तु ते ॥२॥
 विष्वद्विन्दो अमतेरुत क्षुधः स इन्द्रायो मघवा वस्व ईशते ।
 तस्येदिमे प्रवयो सस सिन्धवो वयो वधन्ति वृषमस्य शुभिण्याः ॥३॥
 जयो न वृचं सुपलाशमासदन्सोमास इन्द्रं मन्दिनश्चमूषदः ।
 यामनीकं शवसा दविद्युतद् विदत् स्वर्मेनवे ज्योतिरायम् ॥४॥

कृतं न श्रुणी वि चिनोति देवने संवर्गं यन्मधवा सूर्यं जयत् ।
 न तत् ते अन्यो अजु वीर्यं शकञ्च पुराणो मधवन् नोत नूनः ॥ ५॥
 विश्वं विशं मधवा पर्यशायत जनानां धेनां अवचाकेशद् वृषां ।
 यस्याहं शक्रः सर्वनेषु रण्यति स तीव्रैः सोमैः सहते पृतन्यतः ॥ ६॥
 आपो न सिन्धुमभि यत् समचरन्सोमासु
 इन्द्रं कुरया इव हृदम् ।
 वर्धन्ति विप्रा महो अस्य सादने यवं न वष्टिर्दिव्येन दानुना ॥ ७॥
 वृषा न क्रुद्धः पतयद् रजःस्वा यो अर्थपत्निरिक्तयोदिमा अपः ।
 स सुन्वते मधवा जीरदानवेऽविन्द्वज्योतिर्मनवे हविष्मते ॥ ८॥
 उज्जायतां परशुज्योतिषा सह भूया श्रुतस्य सुदुघा पुराणवत् ।
 वि रोचतामरुषो भानुना शुचिः स्वर्णं शक्रं शुशुचीत सप्ततिः ॥ ९॥
 गोभिष्टरेमामतिं दुरेवां यवेन धुवं पुरुहूत विश्वाम् ।
 वयं राजभिः प्रथमा धनान्यस्माकेन वृजनेना जयेम ॥ १०॥
 बृहस्पतिनः परि पातु पश्चाद्भुतोत्तरस्मादधरादघायोः ।
 इन्द्रः पुरस्ताद्भुत मध्यतो नः सखा सखिभ्यो वरिवः कृणोतु ॥ ११॥
 बृहस्पते युवमिन्द्रश्च वस्वो दिव्यस्यैशाथे उत्त पार्थिवस्य ।
 अत्तं रयिं स्तुवते कीरये चिद्युयं पात
 स्वस्तिभिः सदा नः ॥ १२॥ [२।४]

॥ १८ ॥

ऋषिः—१-३ मेधातिथिः प्रियमेधश्च; ४-६ वसिष्ठः ॥ देवता—इन्द्रः ॥

छन्दः—गायत्री ॥

युयमुं स्वा तदिदंथां इन्द्रं स्वायन्तुः सखायः ।
 कण्वा उवथेभिर्जरन्ते ॥ १॥
 न धेमन्यदा पपन् वज्रिन्नपसो नविष्टौ ।
 तवेद्भु स्तोमं चिकेत ॥ २॥

इच्छन्ति देवाः सुन्वन्तं न स्वप्नाय स्पृहयन्ति ।

यन्ति प्रमादमतन्द्राः

॥ ३॥

वयमिन्द्र त्वायवोऽसि प्र णोनुमो वृषन् ।

विद्धी त्वस्थ नो वसो

॥ ४॥

मा नो निदे च वक्त्रेऽर्थो रन्धीरराव्ये ।

स्वे अपि क्रतुर्मम

॥ ५॥

त्वं वमसि सुप्रथः पुरोयोषश्च वृत्रहन् ।

त्वया प्रति भुवे युजा

॥ ६॥ [३१]

॥ १९ ॥

ऋषिः—विश्वामित्रः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

वान्रहस्याव शर्वसे पृतनाषाढाय च ।

इन्द्र त्वा वर्तयामसि

॥ १॥

अवाचनिं सु ते मन उत चक्षुः शतक्रतो ।

इन्द्र कृण्वन्तु वाघतः

॥ २॥

नामानि ते शतक्रतो विश्वामिर्गोभिरीमहे ।

इन्द्राभिमातिषाढे

॥ ३॥

पुरुष्टुतस्य धामभिः शतेन महयामसि ।

इन्द्रस्य चर्षणीधृतः

॥ ४॥

इन्द्र वृत्राय हन्तवे पुरुष्टुतमुप भुवे ।

भैरंषु वाजसातये

॥ ५॥

वाजेषु सासुहिर्भव स्वामिमहे शतक्रतो ।

इन्द्र वृत्राय हन्तवे

॥ ६॥

शुस्नेधु पृतनाज्ये पृसुतृषु भवः सु च ।

इन्द्र साधवामिमातिषु

॥ ७॥ [३२]

॥ २० ॥

अधिः—१-४ विद्वामित्रः, ५-७ गृत्समदः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—

गायत्री; [४ अनुष्टुप्] ॥

शुष्मिन्तमं न कुतये शुम्भिनं पाहि जागृविम् ।

इन्द्र सोमं शतक्रतो ॥ १ ॥

इन्द्रियाणि शतक्रतो या ते जनेषु पञ्चसु ।

इन्द्र तानि ते आ वृणो ॥ २ ॥

अगन्निन्द्र भवो बृहद् द्युम्नं दधिष्व दुष्टम् ।

उत् ते शुष्मं तिरामसि ॥ ३ ॥

अर्वावितो न आ गृह्यथो शक्र परावतः ।

उ लोको यस्ते अद्रिष इन्द्रेह तत् आ गहि ॥ ४ ॥

इन्द्रो अङ्ग महद् भयमभी षदप सुव्यवत् ।

स हि स्थिरो विचर्षणिः ॥ ५ ॥

इन्द्रश्च मृडयाति नो न नः पश्चाद्वधं न शत् ।

अद्रं भवाति नः पुरः ॥ ६ ॥

इन्द्र आशाभ्यस्परि सर्वाभ्यो अभयं करत् ।

जेता शत्रून् विचर्षणि ॥ ७ ॥ [३।३]

॥ २१ ॥

अधिः—सव्यः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—१-६ जगती; १०, ११

त्रिष्टुप् ॥

न्युष्टुषु वाचं प्र महे भरामहे गिर इन्द्राय सदनं विवस्वतः ।

नू चिद्धि रत्नं ससतामिवाविद्धि दुष्टिर्द्रविणोर्देषु शस्यते ॥ १ ॥

दुरो अश्वस्य दुर इन्द्र गोरसि दुरो यवस्य वसुन इन्द्रस्पतिः ।

शिञ्जानुरः प्रदिवा अकामकशनः सखा सखिभ्यस्तमिदं गृणीमसि ॥ २ ॥

शचीव इन्द्र पुरुकुद युमत्तम् तवेदिदम्मितश्रैकिते वसु ।
 अतः संगृभ्याभिभूत आ भर मा त्वायतो जरितुः काममूनयीः ॥ ३॥
 एभिर्द्युभिः सुमना एभिरेन्दुभिर्निरन्धानो अमर्ति गोभिरश्विना ।
 इन्द्रेण दस्युं द्रवन्त इन्दुभिर्युतद्वेषसुः समिषा रभेमहि ॥ ४॥
 समिन्द्र राया समिषा रभेमहि सं बाजेभिः पुरुश्चन्द्रैरभिर्द्युभिः ।
 सं देव्या प्रमत्या वीरशर्मया गोभ्रम्याश्वावत्या रभेमहि ॥ ५॥
 ते रवा मदा अमदन् तानि वृष्ण्या ते
 सोमासो वृत्रहस्येषु सस्पते ।
 यत् कारवे दश वृत्राप्यप्रति बहिर्मते नि सहस्राणि बह्वयः ॥ ६॥
 युधा युधमुप घेर्देषि घृष्ण्या पुरा पुरं समिदं हंस्योजसा ।
 नभ्या यद्विन्द्र सख्या परावति निबर्हयो नमुचि नाम मायिनम् ॥ ७॥
 स्वं करञ्जमुत पृथयं वधीस्तोजिष्ठयातिथिगवस्य वर्तनी ।
 स्वं शता वङ्गुदस्याभिनत् पुरोऽनानुदः परिपूता ऋजिश्चना ॥ ८॥
 स्वमेतां जनराज्ञो द्विदंशबन्धुना सुश्रवसोपजग्मुषः ।
 पष्टि सहस्रा नवति नव श्रुतो नि चक्रेण रथा दुष्पदावृणक् ॥ ९॥
 स्वमाविथ सुश्रवसं तवोतिभिस्तव त्रामभिरिन्द्र तूर्वयाणम् ।
 स्वमस्मै कुरुसमतिथिगवमायुं महे राज्ञे यूने अरन्धनायः ॥ १०॥
 य उदचीन्द्र देवगोपाः सखायस्ते शिवतमा असांम ।
 स्वां स्तोषाम त्वया सुवीरा द्राघीय
 आयुः प्रतरं दधानाः ॥ ११॥ [३४]

॥ २२ ॥

अभिः—१-२ त्रिशोकः; ४-३ प्रियमेधः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—

गायत्री ॥

अभि त्वा वृषभा सुते सुतं सृजामि पीतये ।

सुप्ता वयश्नुही मयम्

मा त्वा मरा अविष्यवो मोपहस्वान जा दमन् ।	
मार्की ब्रह्मद्विषो वनः ।	॥ २१ ॥
इह त्वा गोपरीणसा महे मन्दन्तु राधसे ।	
सरो गौरो यथा पिब	॥ २२ ॥
अभि प्र गोपति गिरेन्द्रमर्चं यथा विदे ।	
सुनुं सत्यस्य सत्पतिम्	॥ २३ ॥
आ हरयः ससृजिरेऽरुपीराणि बर्हिषि । यत्राभि संनवामहे	॥ २४ ॥
इन्द्राय गाव आशिर दुदुहे वज्रिणे मधु ।	
यत् सीमुपहरे विदत्	॥ २५ ॥ [३।५]

॥ २३ ॥

अभिः—विश्वामित्रः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

आ तू न इन्द्र मद्रयग्धुवानः सोमपीतये । हरिष्पा याद्विषः	॥ १ ॥
सत्तो होता न अविष्यस्तिस्तिरे बर्हिरानुषक् ।	
अयुञ्जन् प्रातरर्द्रयः	॥ २ ॥
इमा ब्रह्म ब्रह्मवाहः क्रियन्त जा बर्हिः सीद ।	
वीहि शूर पुरोडाशम्	॥ ३ ॥
रारन्धि सवनेषु या एषु स्तोमेषु वृत्रहन् । शुक्थेष्टिन्द्र गिवंयः	॥ ४ ॥
मर्त्यः सोमपामुकं रिहन्ति शर्वसत्पतिम् ।	
इन्द्रं वसं न मातरः	॥ ५ ॥
स मन्दस्वा ह्यन्धसो राधसे तन्वा महे ।	
न स्तोतारं निदे करः	॥ ६ ॥
वयमिन्द्र त्वायवो हविष्मन्तो जरामहे । इत त्वमस्मयुर्वसो	॥ ७ ॥
मारे अस्मद् वि सुमुचो हरिप्रियावाङ् याहि ।	
इन्द्रं स्वधावो मस्वेह	॥ ८ ॥

अवाञ्चं स्वा सुखे रथे वहतामिन्द्र केशिना ।

सुतस्नू बहिर्वासवै

॥ १॥ [३।६]

॥ २४ ॥

अधिः—विश्वामित्रः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

अप नः सुतमा गहि सोममिन्द्र गवाशिरम् ।

हारिष्यां यस्तै अस्मयुः

॥ १ ॥

समिन्द्र मदमा गहि बहिष्ठां प्रावधिः सुतम् ।

कुविन्न्वस्व तृणवः

॥ २ ॥

इन्द्रमिस्था गिरो ममाच्छागुरिषिता इतः । आवृते सोमपीतये

॥ ३ ॥

इन्द्रं सोमस्य पीतये स्तोमैरिह हवामहे । वृषथेभिः कुविदागमत्

॥ ४ ॥

इन्द्र सोमाः सुता इमे तान् दक्षिष्व शतकतो ।

जठरं वाजिनीवसो

॥ ५ ॥

विष्ठा हि स्वा धनं जयं वाजेषु दधुषं कवे । अथा ते सृजमीमहे ।

॥ ६ ॥

इममिन्द्र गवाशिरं यवाशिरं च नः पिब ।

आगत्या वृषभिः सुतम्

॥ ७ ॥

तुभ्योदिन्द्र स्व ओक्तेः सोमं चोदामि पीतये ।

एष रारन्तु ते इदि

॥ ८ ॥

स्वां सुतस्य पीतये प्रसमिन्द्र हवामहे ।

कुशिकासो अब्रह्मवः

॥ ९ ॥ [३।७]

॥ २५ ॥

अधिः—१-६ गोतमः, ७ अष्टकः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—१-६

जगती, ७ त्रिष्टुप् ॥

अथावति प्रथमो गोपु गच्छति सुप्रावीरिन्द्र अस्थस्तवीतिभिः ।

तस्मिन् पृथग्वि वसुना अर्वायसा सिन्धुमापो यथामितो विचेतसः ॥ १५ ॥

आपो न देवीरुपं यान्ति होत्रियमवः पश्यन्ति वित्तं यथा रजः ।
 प्राचैर्देवासुः प्र ययन्ति देवयुं ब्रह्मप्रियं जोषयन्ते वरा इव ॥ २॥
 अधि द्वयोरदधा उक्थयं वचो यत्सुचा मिथुना वा संपर्यतः ।
 असंयतो व्रते ते चेति घुष्यति भद्रा शक्रियजमानाय सुन्वते ॥ ३॥
 आदङ्गिराः प्रथमं दाषिरे वयं इन्द्राग्रयः शम्या ये सुकृष्या ।
 सर्वं पण्येः समविन्दन्त भोजनमश्वान्तं गोमन्तमा वृशं नरः ॥ ४॥
 यजैरथर्वा प्रथमः पथस्तते ततः सूर्यो व्रतपा वेन आजनि ।
 जा गा आजदुशना काश्यः सचा यमस्य जातममृतं यजामहे ॥ ५॥
 बर्हिवां यत् स्वपत्याषं वृज्यतेऽर्को वा श्लोकमाघोषते दिवि ।
 प्रावा यत्र वदति कारुक्ष्यस्तस्येदिन्द्रो अभिपितृषु रण्यति ॥ ६॥
 प्रोग्रां पीति वृष्णं ह्यग्निं सत्यां प्रथे सुतस्य हयश्च तुभ्यम् ।
 इन्द्र जेनाभिरिह मादयस्व धीभिर्विष्वाभिः शक्या गृणानः ॥ ७॥ [१८]

॥ २६ ॥

अभिः—१-३ शुनःशेषः; ४-६ मधुच्छन्दाः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—

गान्धी ॥

योगेयोगे तवस्तरं वाजेवाजे हवामहे । सखाय इन्द्रमूतये ॥ १॥
 आ वा गमद् यदि भवत् सहस्रिणीभिरुतिभिः ।
 वाजेभिरुप नो हवम् ॥ २॥
 अनु प्रनस्यौकसो हुवे तुविप्रति नरम् । यं ते पूर्वं पिता हुवे ॥ ३॥
 युजन्ति ब्रध्नमरुवं चरन्तं परि तस्थुपः । रोचन्ते रोचना दिवि ॥ ४॥
 युजन्त्यस्य काश्या हरी विष्वसा रथे । शोया धृष्ण नृवाहसा ॥ ५॥
 केतुं कृण्वन्केतवे पेशो मया अपेशसे । समुषद्विरजायथाः ॥ ६॥ [१९]

॥ २७ ॥

अभिः—गोवृक्षद्वयशक्तिनौ ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

यदिन्द्राहं यथा त्वमीशीय वस्व एक इत् ।

स्तोता मे गोषखा स्यात्

॥ १ ॥

शिक्षेयमस्मै दिस्सेयं शचीपते मनीषिये । यदहं गोपतिः स्याम्

॥ २ ॥

धेनुष्ट इन्द्र सुनृता यजमानाय सुन्वते । गामश्च पिप्युषी दुहे

॥ ३ ॥

न ते वर्तास्ति राषस इन्द्र देवो न मर्त्यः ।

यद् दिस्सि स्तुतो मघम्

॥ ४ ॥

यज्ञ इन्द्रमवर्धयद् यद् भूमिं व्यवर्तयत् ।

चक्राय ओपशं दिवि

॥ ५ ॥

वावृधानस्य ते वयं विश्वा धनानि जिग्युषः ।

कृतिमिन्द्रा वृणीमहे

॥ ६ ॥ [३।१०]

॥ २८ ॥

अभिः—गोषवत्यश्वसक्तिनौ ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—१, २ गायत्री
३, ४ त्रिष्टुप् ॥

वयं न्तरिक्षमतिरन्महे सोमस्य रोचना । इन्द्रो यदभिनन्द वलम् ॥ १ ॥

उद्गा आजदङ्गिरोभ्य आविष्कृयवन् गुहा सतीः ।

अवान्चं नुनुदे वलम्

॥ २ ॥

इन्द्रेण रोचना दिवो दृढानि दंष्ट्रितानि च । स्थिराणि न पराण्यदे ॥ ३ ॥

अपामूर्मिर्मदंजिव स्तोम इन्द्राजिरायते ।

वि ते मदा अराजिषुः

॥ ४ ॥ [३।११]

॥ २९ ॥

अभिः—गोषवत्यश्वसक्तिनौ ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

त्वं हि स्तोमवर्धन इन्द्रास्युक्थवर्धनः । स्तोतृणामुत भद्रकृत् ॥ १ ॥

इन्द्रमित् केशिना हरी सोमपेयाय वक्षतः । उप यज्ञं सुराधंसम् ॥ २ ॥

अपो फेनेन नमुचेः शिर इन्द्रोदवर्तयः । विश्वा यदजय स्पृष्टः ॥ ३ ॥

मायाभिरुत्तिसृप्त इन्द्र णामारुक्षतः । अव दस्यूरधूनुथाः ॥ ४ ॥

असुन्वामिन्द्र संसदं विषूर्वा व्यनाशयः ।

सोमपा वृत्तरो भवन्

॥ ५॥ [३।१३]

॥ ३० ॥

अधिः—वरुः सर्वहरिर्वा ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—जगती ॥

अ तं महे विदथे शांसिषं हरी प्र ते वन्वे वनुषो हर्यतं मदम् ।

वृत्तं न यो हरिभिश्चाकृ सेचत आ स्वा विशन्तु हरिवपंसं गिरः ॥ १॥

हरिं हि योनिमभि ये समस्वरन् हिन्वन्तो

हरी दिव्यं यथा सदः ।

आ यं पुणन्ति हरिभिर्न धेनव इन्द्राय शुषं हरिवन्तमचत ॥ २॥

सो अस्य वज्रो हरितो य आयसो हरिर्निकामो हरिरा गभस्स्योः ।

धुम्नी सुशिप्रो हरिमन्युसायक इन्द्रे नि रूपा हरिता भिमिचिरे ॥ ३॥

दिवि न केतुराधि आयि हर्यतो विष्यच्छद् वज्रो हरितो न रंदा ।

सुवदहिं हरिशिप्रो य आयसः सहस्रशोका अभवद्धरिभरः ॥ ४॥

स्वस्वमहयथा उपस्तुतः पूर्वभिनिन्द्र हरिकेश यज्वभिः ।

स्वं हर्यसि तव विश्वमुक्थ्यमसामि

राधो हरिजात हर्यतम्

॥ ५॥ [३।१३]

॥ ३१ ॥

अधिः—वरुः सर्वहरिर्वा ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—जगती ॥

ता वज्रिणं मन्दिनं स्तोम्यं मद इन्द्रं रथे वहतो हर्यता हरी ।

पुरुययस्मै सर्वनानि हर्यत इन्द्राय सोमा हरयो दधन्विरे ॥ १॥

अरं कामाय हरयो दधन्विरे स्थिराय हिन्वन् हरयो हरी तरा ।

अर्वद्विष्यो हरिभिर्जोषमीर्यते सो अस्य कामं हरिवन्तमानशे ॥ २॥

हरिश्मशारुहरिकेश आयसस्तुरूपेये यो हरिपा अवर्धत ।

अर्वद्विष्यो हरिभिर्वाजिर्नावसुरति विश्वा दुरिता पारिषद्वरी ॥ ३॥

स्रुवेव यस्य हरिणी विपेततुः शिमे वाजाय हरिणी दविध्वतः ।
 प्र यत् कृते चमसे ममृजन्दरीं पोत्वा मर्दस्य हर्यतस्यान्धसः ॥४॥
 उत स्म सद्य हर्यतस्य पस्योऽरथ्यो न वाजं हरिवाँ अचिक्रदत् ।
 मदी चिद्धि धिषणाहर्षदोजसा बृहद्
 वयो दधिषे हर्यताश्चिदा ॥५॥ [३।१४]

॥ ३२ ॥

अभिः—वरः सर्वहरिवाँ ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—१ जगती, २,

३ त्रिष्टुप् ॥

आ रोदसी हर्यमाणो महिस्वा नय्यनय्यं
 हर्यसि मन्म तु प्रियम् ।
 प्र पस्यमसुर हर्यतं गोराविकृधि हरये सूर्याय ॥१॥
 आ स्वा हयन्तं युजो जनानां रथे वहन्तु हरिशिप्रमिन्द्र ।
 पिवा यथा प्रतिभृतस्य मध्वो हयन् यज्ञं सधमादे दशोणिम् ॥२॥
 अपाः पूर्वेण हरिवः सुतानामथो हृदं सवनं केवलं ते ।
 ममाद्धि सोमं मधुमन्तमिन्द्र सत्रा वृषं जठर आ वृषस्व ॥३॥ [३।१५]

॥ ३३ ॥

अभिः—अष्टकः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

असु धृतस्य हरिवः पिबेह नृभिः सुतस्य जठरं पृणस्व ।
 मिमिचुयमद्रय इन्द्र तुभ्यं तेभिर्वधस्व मर्दमुक्यवाहः ॥१॥
 प्रोमो पीति वृष्य इयमिं सखा प्रये सुतस्य हर्यश्च तुभ्यम् ।
 इन्द्र धेनाभिरिह मादयस्व धीभिर्विधाभिः शय्या गृणानः ॥२॥
 कृती अचीवस्तथ वरिण्या वयो दधाना वशिज ऋतज्ञाः ।
 प्रजावदिन्द्र मनुषो दुराणे तस्थुगुणन्तः सधमायासः ॥३॥ [३।१६]

॥ ३४ ॥

ऋषिः—गृत्समदः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

यो जा॒त ए॒व प्र॑थ॒मो मन॑स्वान् दे॒वो दे॒वान् क्र॑तु॒ना प॒र्यभू॑षत् ।

यस्य॒ शु॒भ्राद् रो॑द॒सी अ॒भ्यसे॑तां नृ॒ण्यस्य॑

म॒हना॒ स ज॑ना॒स इन्द्रः॑

॥ १ ॥

यः पृ॒थि॒र्वी व्यथ॑माना॒मद॑हद् यः प॒र्व॒तान् प्रकु॑पि॒तां अ॒र॑ग्णात् ।

यो अ॒न्तरि॑क्षं वि॒म॒मे वी॑यो यो धा॒मस्त॑भ्नात् स ज॑ना॒स इन्द्रः॑

॥ २ ॥

यो ह॒त्वाहि॑मरि॒णात् स॒स सि॑न्धून् यो वा उ॒दाज॑द॒प॒षा व॒लस्य॑ ।

यो अ॒श्मनो॑र॒न्तर॑क्षि ज॒जान॑ संवृ॒क् सम॑सु स ज॑ना॒स इन्द्रः॑

॥ ३ ॥

येने॒मा वि॒श्वा र॒यव॑ना कु॒तानि॑ यो दा॒सं वर्ण॑म॒भरं॑ गुहा॒कः ।

श्व॒धनी॒व यो जि॑गी॒वां ल॒क्ष्माद॑ह॒र्यः पु॒ष्टानि॑ स ज॑ना॒स इन्द्रः॑

॥ ४ ॥

यं स्मा॑ पु॒च्छन्ति॑ कु॒ह से॑ति धो॒रमु॑तेमाहु॒नैषो अ॒स्तीत्ये॑नम् ।

सो अ॒र्यः पु॒ष्टीर्वि॑ज ह॒वा मि॑नाति अ॒द॒स्मै ध॒त्त स ज॑ना॒स इन्द्रः॑

॥ ५ ॥

यो र॒ध्रस्य॑ चो॒दिता॑ यः कृ॒शस्य॑ यो ब्र॒ह्मणो॑ ना॒ध॒मानस्य॑ की॒रेः ।

यु॒क्रम॑ग्णो योऽवि॒ता सु॑शि॒प्रः सु॒तसो॑मस्य स ज॑ना॒स इन्द्रः॑

॥ ६ ॥

य॒स्थाश्वा॑सः प्र॒दिशि॑ यस्य गा॒वो यस्य॑

आ॒मा यस्य॑ वि॒श्वे रथा॑सः ।

यः सू॒र्यं य उ॒षसं॑ ज॒जान॑ यो अ॒पां ने॒ता स ज॑ना॒स इन्द्रः॑

॥ ७ ॥

यं क॒न्द॒सी संयु॑ती वि॒ह्वये॑ते प॒रेऽव॑र उ॒भया॑ अ॒मित्राः॑ ।

स॒मानं चि॒द्रथ॑मा॒तस्थि॑वा॒सा ना॒ना ह॒वते॑ स ज॑ना॒स इन्द्रः॑

॥ ८ ॥

य॒स्माक्ष॑ अ॒ते वि॒जय॑न्ते ज॒नासो॑ यं यु॒ध्यमा॑ना अ॒वसे॑ ह॒वन्ते॑ ।

यो वि॒श्वस्य॑ प्र॒तिमा॑नै ब॒भूव॑ यो अ॒भ्यु॒त्प॒द्युत् स ज॑ना॒स इन्द्रः॑

॥ ९ ॥

यः श॒श्वतो॑ म॒द्येनो॑ द॒धाना॑नम॒न्यमा॑ना॒च्छ्रु॒वां ज॒घान॑ ।

यः श॒श्वते॑ ना॒नुद॑दाति शृ॒ध्यां यो द॒स्यो॑ह॒न्ता

स ज॑ना॒स इन्द्रः॑

॥ १० ॥

यः शम्बरं पर्वतेषु क्षियन्तं चत्वारिंशयां शस्त्रान्वविन्दत् ।
 ओजायमानं यो अहिं जवान् दानुं शयानं स जनास हन्द्रः ॥ ११ ॥
 यः शम्बरं पर्यतरत् कर्त्ताभिषोऽचक्रकास्नापिबत् सुतस्य ।
 अन्तर्गिरौ यजमानं बहून् जनं यस्मिन्नामूर्खत् स जनास हन्द्रः ॥ १२ ॥
 यः सुसरदिमवृषभस्तुविष्मान्वासृजत् सतैवे सप्त सिन्धून् ।
 यो रौहिण्यमफुद् वज्रबाहुषामारोहन्तं स जनास हन्द्रः ॥ १३ ॥
 द्यावां चिदस्मै पृथिवी नमेते ह्युष्माचिदस्य पर्वता भयन्ते ।
 यः सोमपा निक्षितो वज्रबाहुयो वज्रहस्तः स जनास हन्द्रः ॥ १४ ॥
 यः सुन्वन्तमवाति यः पचन्तं यः शंसन्तं यः शशमानमृती ।
 यस्य ब्रह्म वर्धनं यस्य सोमो यस्येदं राघः स जनास हन्द्रः ॥ १५ ॥
 जातो ऽवख्यत् पित्रोरुपस्थे भुवो न वेद जनितुः परस्य ।
 स्तुविष्यमाणो नो यो अस्मद् व्रता देवानां स जनास हन्द्रः ॥ १६ ॥
 यः सोमकामो हयैश्च सुरिर्हस्माद् रेजन्ते भुवनानि विश्वा ।
 यो जवान् शम्बरं यश्च शुष्णं य एकवीरः स जनास हन्द्रः ॥ १७ ॥
 यः सुन्वते पचते दध्न आ चिद् वाजं दर्दधि
 स किलासि सत्यः ।
 वयं तं हन्द्र विश्वहं प्रियासः सुवीरासो विदथमा वदेम ॥ १८ ॥ [४११]

॥ ३५ ॥

अपिः—नोषाः ॥ देवता—हन्द्रः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

अस्मा इदं प्र तवसे तुराय प्रयो न हर्मिं स्तोमं माहिनय ।
 अर्चयस्वः प्राप्तिगव आहमिन्द्राय ब्रह्माणि राततमा ॥ ११ ॥
 अस्मा इदं प्रयहव प्र यैसि भराभ्याङ्गुषं बाधे सुवृत्ति ।
 हन्द्राय इदा मनसा मनुषा प्रनाय पर्ये क्षिप्रं मजयन्त ॥ १२ ॥
 अस्मा इदं त्यमुपमं स्वषां भराभ्याङ्गुषमास्थेन ।
 माहिषमङ्गोक्तिभिर्मतीनां सुवृत्तिभिः सुरिर्वावृषध्वे ॥ १३ ॥

- अस्मा इदु स्तोमं सं हि नोमि रथं न तष्टेव तस्मिन्नाय ।
 पिरश्च गिवाहसे सुवृक्तीन्द्राय विश्वमिन्वं भेधिराय ॥ ४॥
- अस्मा इदु ससिमिव श्रवस्येन्द्रायाकं जुह्वति सप्तजै ।
 वीरं दानैः कसं वन्दये पुरां गूतश्रवसं इमांण्यम् ॥ ५॥
- अस्मा इदु स्वष्टा तत्तद् वज्रं स्वपस्तमं स्वयं रणाय ।
 वृत्रस्य चिद् विद् येन मम तुजस्तीशानस्तुजता किमेधाः ॥ ६॥
- अस्येदु मातुः सवनेषु सद्यो महः पितुं पपिवाञ्छावन्ना ।
 मुषायद् विष्टुः पचतं सहयान् त्रिष्यद् वराहं तिरौ अद्रिमस्ता ॥ ७॥
- अस्मा इदु आश्विद् देवपत्नीरिन्द्रायाकमहिहस्य ऊवुः ।
 परि आवाश्विनी जीभ उर्वी नास्य ते महिमानं परि ह्यः ॥ ८॥
- अस्येदेव प्र रिरिचे महित्वं द्विस्पृथिव्याः पर्यन्तरिचात् ।
 स्वशालिन्द्रो दम आ विश्वगूतः स्वरिरमत्रो ववचे रणाय ॥ ९॥
- अस्येदेव शवसा शुषन्तं वि बृश्चद् वज्रेण वृत्रमिन्द्रः ।
 गा न ब्राह्मणा अत्रनीरमुच्चदभि श्रवो दावने सचेताः ॥ १०॥
- अस्येदु त्वेषसां रन्तु सिन्धवः परि यद् वज्रेण सीमयच्छत् ।
 ईशानकृद् दाशुषे दशस्यन् तूर्ध्वीतये गाधं तुवायिः कः ॥ ११॥
- अस्मा इदु प्र भंरा तूतुजानो वृत्राय वज्रमीशानः किमेधाः ।
 गोमं पर्व वि रदा तिरश्चेत्यज्यांस्ययां चरथै ॥ १२॥
- अस्येदु प्र ब्रूहि पुष्याणि तुरस्य कर्माणि नव्य उक्थैः ।
 युषे बहिष्ण्यान आयुषान्यृषायमाणो निरिण्याति शत्रून् ॥ १३॥
- अस्येदु अया गिरयश्च दृढा आवा च भूमा जुनुस्तुजेते ।
 उपो वेनस्य जोगुवान ओणि सद्यो भुवद् दीर्घाय नोजाः ॥ १४॥
- अस्मा इदु त्यदनु दाशेषामेको यद् ववने भूरेरीशानः ।
 प्रेतशं सूर्यं परुधानं सौवश्यं सुष्टिमावदिन्द्रः ॥ १५॥
- एवा ते हरिषोजना सुवृक्तीन्द्र ब्रह्माणि गोतेमासो अक्रन् ।
 येषु विश्वपेशसं धियं धाः प्रातर्मक्षू धियावसुर्जगन्मात ॥ १६॥ [१२]

॥ ३६ ॥

आपिः—भरद्वाजः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

अथ एक इन्द्रस्य अर्षणां नामिन्द्रं तं गीर्भिरभ्यर्च्य आभिः ।
 अथ पर्यते वृषभो वृषण्यावान्सुतस्यः सखा पुरुमावः सहस्वान् ॥ १ ॥
 तस्य नः पूर्वैः पितरो नवरवाः सस विप्रांसो अभि वाजयन्तः ।
 नृचहाभं ततुरि पर्वतेष्टामद्रोववाचं मतिभिः शविष्ठम् ॥ २ ॥
 तमीमह इन्द्रमस्य रायः पुरुवीरस्य नृवतः पुरुषोः ।
 यो अस्तेचोयुरजरः स्ववान् तमा भर हरिवो मादयथ्यै ॥ ३ ॥
 तन्नो वि वोचो यदि ते पुरा चिज्जरितारं आनयुः सुम्नामिन्द्र ।
 कस्ते भागः किं वयो दुध खिद्रः पुरुहूत पुरुवसोऽसुरभः ॥ ४ ॥
 तं पुच्छन्ती वज्रहस्तं रथेष्टामिन्द्रं वेपी वज्री यस्य नू गीः ।
 तुविश्राभं तुविकुर्मि रभोदा गातुमिषे नचते तुज्जमच्छ ॥ ५ ॥
 अथा ह त्वं मायया वावृधानं मनोजुवां स्वतवः पर्वतेन ।
 अयुता शिद्र वीडिता स्वोजो रुजो वि इहा घृष्टा विरथिन् ॥ ६ ॥
 तं वो धिया नव्यस्या शविष्ठं प्रसन्नं प्रसन्नवत् परितंसयथ्यै ।
 स नो वषट्पनिमानः सुवक्षोन्द्रो विश्वान्यति दुर्गहायि ॥ ७ ॥
 आ जनाय द्रुह्ये पार्थिवानि दिव्यानि दीपयोऽन्तरिक्षा ।
 तपो वृषन् विश्वतः शोचिषा तान् ब्रह्मद्विषे शोचय चामपथ ॥ ८ ॥
 भुवो जनस्य दिव्यस्य राजा पार्थिवस्य जगतस्त्वेषसंइह ।
 धिष्व वज्रं दक्षिण इन्द्र हस्ते विश्वा अजुषं दयसे वि मायाः ॥ ९ ॥
 आ संयतमिन्द्र याः स्वस्ति शत्रुतूर्याय बृहतीममृधाम् ।
 यया दासान्यायैणि वृत्रा करो वज्रिन्सुतुका नाहुषाणि ॥ १० ॥
 स नो नियुज्जिः पुरुहूत वेधो विश्ववाराभिरा गंहि प्रयज्यो ।
 न या अदेवो वरते न देव आभिर्याहि त्वयमा मधूद्रिक् ॥ ११ ॥ [३६]

॥ ३७ ॥

अधिः—वसिष्ठः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

अस्तिग्मशृङ्गा वृषभो न भिम एकः कृष्टीश्चयावयति प्र विश्वाः ।
 यः शशतो अदशुपो गधस्य प्रयन्तासि सुवितराय वेदः ॥ ३८ ॥
 खं ह रथादेन्द्र कुत्समावः शृङ्खलमावास्तन्वा समर्थे ।
 दासं यच्छुण्यं कुर्वन् न्यस्मा अरन्धय आशुनेषाय शिबन् ॥ ३९ ॥
 खं धृष्यो धृषता वीतहव्यं प्रावो विश्वामिरूतिभिः सुदासम् ।
 म पौरुकिरि त्रसदस्थुमावः चेत्रसाता वृत्रहर्षेषु पुरुम् ॥ ४० ॥
 खं नृभिर्नृमणो देववीतौ भूरीणि वृत्रा हर्यश्च हांसि ।
 खं नि दस्युं चुमुर्नि धुनि चास्वापयो दमीतये सुहन्तु ॥ ४१ ॥
 तव च्यौनानि वज्रहस्त तानि नव यत् पुरो नवति च सद्यः ।
 निवेशने शततुमाविवेशीरहं च वृत्रं नमुचिमुताह्व ॥ ४२ ॥
 सना ता त इन्द्र भोजनानि रातहस्याय दाशुषे सुदासे ।
 वृष्ये ते हरी वृष्या युनजिम व्यन्तु ब्रह्माणि पुरुशाक् वाजम् ॥ ४३ ॥
 मा ते अस्वा सहसावन् परिष्टावघाय भूम हरिवः परादै ।
 त्रायस्व नोऽवृकेभिर्वरूथैस्तव प्रियासः सृष्टिं स्याम ॥ ४४ ॥
 प्रियास इत् ते मघवज्जभिष्टौ नरो मदेम शरणे सखायः ।
 नि तुवंशं नि याद्वं शिशोद्वतिथिग्वाय गंस्यं करिष्यन् ॥ ४५ ॥
 सद्यश्चिन्तु ते मघवाज्जभिष्टौ नरः शंसन्त्युक्थशासं वृथा ।
 ये ते हवैभिर्वि पण्यीरदशक्नस्मान् वृणैस्व युज्याय तस्मै ॥ ४६ ॥
 एते स्तोमा नरा नृतम् तुभ्यमस्मद्रथच्चा ददतो मवानि ।
 तेषामिन्द्र वृत्रहर्षे शिवो भूः सखा च शूरोऽविता च नृणाम् ॥ ४७ ॥
 च इन्द्र शूर स्तवमान ऊती ब्रह्मजुतस्तन्वा वावृधस्व ।
 अर्प नो वाजान् मिमीह्यस्व स्तीन् युषं पात
 स्वास्तिभिः सदा नः ॥ ४८ ॥

॥ ३८ ॥

अधिः—१-३ शरिम्बिठिः, ४-६ मधुच्छन्दाः ॥ देवता—इन्द्रः ॥

छन्दः—गायत्री ॥

आ याहि सुषुमा हि त इन्द्र सोमं पिबा हभम् ।
 एदं बर्हिः सद्यो मम ॥ १ ॥
 आ स्वा ब्रह्मयुजा हरी वहतामिन्द्र केशिना ।
 सप ब्रह्मणि नः शृणु ॥ २ ॥
 अह्यायस्त्वा वयं युजा सोमपामिन्द्र सोमिनः ।
 सुतावन्तो हवामहे ॥ ३ ॥
 इन्द्रमिदं गाथिनो बृहदिन्द्रमकेभिरकिंयः । इन्द्रं वायारिभूषत ॥ ४ ॥
 इन्द्र इन्द्रयोः सत्वा संमिथ्रु आ वचोयुजा ।
 इन्द्रो वज्री धिरुपययः ॥ ५ ॥
 इन्द्रो दीर्घाय चक्षुष आ सूर्य रोहयद् द्विवि ।
 वि गोभिरद्विमैरयत् ॥ ६ ॥ [५।१]

॥ ३९ ॥

अधिः—१ मधुच्छन्दाः, २-५ गोषूक्त्यम्बसूक्तिनौ ॥ देवता—इन्द्रः ॥

छन्दः—गायत्री ॥

इन्द्रं वो विश्वतरि हवामहे जनैभ्यः । अस्माकमस्तु केवलः ॥ १ ॥
 वयं न्तरिक्षमातिरन्मदे सोमस्य रोचना । इन्द्रो यदभिनद वृक्षम् ॥ २ ॥
 वद् गा आजदङ्गिरोभ्य आविष्कृष्वन्न गुहा सतीः ।
 अवाञ्चं जुनुदे वृक्षम् ॥ ३ ॥
 इन्द्रेण रोचना द्विवो इदानीं दंष्ट्रितानि च । स्थिराणि न पराण्यदे ॥ ४ ॥
 अपामूर्मिमदञ्चिव स्तोमं इन्द्राजिरायते ।
 वि ते मदा अराजिषुः ॥ ५ ॥ [५।२]

॥ ४० ॥

ऋषिः—मधुच्छन्दाः ॥ देवता—१, इन्द्रः मरुतश्च, २३ मरुतः ॥ छन्दः—

गायत्री ॥

इन्द्रेण सं हि दृष्टे संजग्मानो अविभ्युषा । मन्दू संमानवचंसा ॥ १ ॥

अनवधैरभिष्टुभिर्मखः सहस्वदचंति । गयैरिन्द्रस्य कार्म्यैः ॥ २ ॥

आदहं स्वधामनु पुनर्गर्भत्वमेरिरे ।

दधाना नाम यज्ञियम्

॥ ३ ॥ [५।३]

॥ ४१ ॥

ऋषिः—गोतमः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

इन्द्रो दधीचो अस्थिर्वित्राण्यप्रतिष्कृतः । जघान नवतीर्नव ॥ १ ॥

दृष्ट्वक्षस्य यज्ञिह्वरः पर्वतेष्वर्पाश्रितम् । तद् विदुर्ह्यर्थावति ॥ २ ॥

अत्राह गोरमन्वत नाम त्वष्टुर्पाष्यम् ।

इथा चन्द्रमसो गुहे

॥ ३ ॥ [५।४]

॥ ४२ ॥

ऋषिः—कुरुस्तुतिः (१, कुरुस्तुतिः) ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—

गायत्री ॥

वाचमष्टापर्दामहं नवस्त्रिभृत्सृष्टम् । इन्द्रात् परि तन्वं ममे ॥ १ ॥

अनु त्वा रोदपी उमे कर्माण्यमकृपेताम् ।

इन्द्र यद् दस्यहामवः

॥ २ ॥

उत्तिष्ठोजंसा सह पीत्वी शिष्रे अवेपयः ।

सोममिन्द्र चमू सुतम्

॥ ३ ॥ [५।५]

॥ ४३ ॥

ऋषिः—अत्रोक्तः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

मिन्धि विश्वा अप द्विषः परि बाधो जही मृषः ।

वसुं स्पाहं तदा भर

यद् वीक्षाविन्दु यत् स्थिरे यत् पर्शानि पराभृतम् ।

वसुं स्पाहं तदा भर

यस्य ते विश्वमानुषो भूरेंद्रेतस्य वेदति ।

वसुं स्पाहं तदा भर

॥ ४४ ॥

अधिः—शरिम्बिठिः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

अ स्रज्जानं चर्षणीनामिन्द्रं स्तोता नम्यं गीर्भिः ।

नरं नृषाहं मंहिष्ठम्

यस्मिन्नुक्तयानि रययन्ति विश्वानि च भवत्स्या ।

अपामवो न समुद्रे

तं सुष्टुषा विवासे ज्येष्ठराजं भरं कृन्तुम् ।

महो घाजिनं सनिभ्यः

॥ ४५ ॥

अधिः—शुनःशेषो देवरातापरनामा ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

अथमु ते समतसि कपोतं इव गर्भं धिम् । वचस्तर्षिण मोहसे

स्तोत्रं राधानां पते गिव हो वीर यस्य ते । विभूतिरस्तु सूनृता

ऊर्ध्वस्तिष्ठा न ऊनयेऽस्मिन् वाजे शतक्रतो ।

समन्येषु ब्रवावहे

॥ ४६ ॥

अधिः—शरिम्बिठिः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

प्रयोनारं वम्यो अग्रे कर्त्तारं ज्योतिः समस्तु ।

सासहोसं युचामिन्नान्

स नः पमिः पारयाति स्वस्ति नावा पु० रुद्रतः । ॥ १२१ ॥
 इन्द्रो विश्वा अति द्विषः ॥ १२२ ॥
 स त्वं न इन्द्र वाजेभिर्दशस्या च गातृया च । ॥ १२३ ॥
 अच्छा च नः सुभ्रं नैषि ॥ १२४ ॥ [५।९]

॥ ४७ ॥

अभिः—१-३ सुकचः; ४-६, १०-१२ मधुच्छन्दाः; ७-९ इरिग्विठिः;
 १३-२१ प्रस्कण्वः ॥ देवता—१-१२ इन्द्रः; १३-२१ सूर्यः ॥

छन्दः—गायत्री ॥

तमिन्द्रं वाजयामसि महे वृत्राय हन्तवे । स वृषा वृषभो भुवत् ॥ १ ॥
 इन्द्रः स दामने कृत भोजिष्ठः स मर्दे हितः । ॥ २ ॥
 घृस्नी श्लोकी स सोम्यः ॥ ३ ॥
 गिरा वज्रो न संभृतः सबलो अनपच्युतः । ववच ऋषो अस्तृतः ॥ ४ ॥
 इन्द्रमिद् गाथिनो बृहदिन्द्रमर्केभिरर्केणः । इन्द्रं वायारिनुषत ॥ ५ ॥
 इन्द्र इन्द्रयोः सचा संमिश्र आ वचोयुजा । ॥ ६ ॥
 इन्द्रो वज्री हिरण्यधः ॥ ७ ॥
 इन्द्रो दीर्घाय चक्षुष आ सूर्य रोहयद् दिवि । ॥ ८ ॥
 वि गोभिराद्रिमैरयत् ॥ ९ ॥
 आ बाहि सुषुमा हि त इन्द्र सोमं पिबा इमम् । ॥ १० ॥
 एदं बर्हिः सवो मम ॥ ११ ॥
 आ त्वा ब्रह्मयुजा हरी वहतामिन्द्र केशिना । ॥ १२ ॥
 उप ब्रह्माय नः शृणु ॥ १३ ॥
 ब्रह्मायस्त्वा वयं युजा सोमपा मिन्द्र सोमिनः ॥ १४ ॥
 सुतावन्तो हवामहे ॥ १५ ॥
 युञ्जन्ति ब्रह्मरुधं चरन्तं परि तस्थुषः । रोचन्ते रोचना दिवि ॥ १६ ॥

युञ्जन्त्यस्य काम्या हरी विपचसा रथे ।
 शीर्षा धृणू नृवाहसा ॥ १११ ॥
 केतुं कृण्वन्नकतवे पेशो मर्या अपेशसे । समुषजिरजायथाः ॥ ११२ ॥
 छद्मं ज्ञातवेदसं देवं वहन्ति केतवः । इये विश्वाय सूर्य ॥ ११३ ॥
 अप स्ये तायवो यथा नक्षत्रा यन्त्यस्तुभिः । सूर्या विश्वचक्षसे ॥ ११४ ॥
 छद्मश्रजस्य केतवो विरश्मयो जना अनु ।
 आजन्तो अमर्यो यथा ॥ ११५ ॥
 तुरगिर्विश्वदर्शतो ज्योतिष्कृदसि सूर्य । विश्वमाभासि रोचन ॥ ११६ ॥
 प्रत्यङ् देवानां विशः प्रत्यङ्कुक्षेपि मानुषीः ।
 प्रत्यङ् विश्वं स्वर्दशे ॥ ११७ ॥
 येना पावक चक्षसा भुरण्यन्तं जना अनु । एवं वरुण पश्यसि ॥ ११८ ॥
 विद्यामेषि रजस्पृथ्वहर्मिमानो अस्तुभिः । पश्यज्जन्मानि सूर्य ॥ ११९ ॥
 सप्त त्वा हरितो रथे वहन्ति देव सूर्य । शोचिष्केशं विचक्षणम् ॥ १२० ॥
 अयुक्तं सप्त शुन्धुवः सूर्यो रथस्य नृपयः ।
 तामिद्याति स्वयुक्तिभिः ॥ १२१ ॥ [५।१०]

॥ ४८ ॥

श्रविः—१-३ खिलम् (?); ४-९ उपरिवज्रवः सर्पराष्ट्री वा ॥ देवता—

१-३ सूर्यः (?); ४-९ गौः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

अभि त्वा वचसा गिरः सिञ्चन्तीराचरणवः ।
 अभि वृत्तं न धेनवः ॥ ११० ॥
 ता अर्चन्ति शुभ्रियः पृञ्चन्तीर्वचसा प्रियः ।
 जातं जात्रीर्वथा हरा ॥ १२१ ॥
 वज्रापवसायः कीर्तिर्भियमाणमावहन् । मष्टमायुर्वृत्तं पयः ॥ १२२ ॥
 आशं गौः प्राञ्जैरक्रमीदसदन्मातरं पुरः । पितरं च प्रयन्त्यवः ॥ १२३ ॥

अन्तश्चरति रोचना यस्य प्राणादपानतः । व्यस्यन्महिषः स्वः ॥५॥

त्रिशदधामा वि राजति वाक् पतुङ्गो अशिश्नयत् ।

प्रति वस्तोरहशुभिः ॥६॥ [५।१।१]

॥ ४९ ॥

ऋषिः—१-३ खिलम् (?); ४, ५ नोधाः; ६, ७ मेघ्यातिथिः ॥ देवता—

इन्द्रः ॥ छन्दः—१-३ गायत्री; ४-७ बार्हतः प्रगाथः (समा-बृहती +

विषमा-सतोबृहती) ॥

यच्छक्रा वाचमारुहन्नन्तरिच सिषासथः ।

सं देवा अमदन् वृषा

॥१॥

शक्रो वाचमर्चष्टापो देवाचो अधृण्यहि । मंहिष्ठ आ मंदर्दिवि

॥२॥

शक्रो वाचमर्चष्टुष्टि धामधमन् वि राजति ।

विमदन् बर्हिः रासरन्

॥३॥

तं यो इस्ममृतीषहं वसोर्मन्दानमन्धसः ।

अभि वसं न स्वसरेषु धेनव इन्द्रं गीर्मिन्वामहे

॥४॥

शुचं सुदानं तविषीभिरावृतं गिरिं न पुंभोजसम् ।

युमन्तं वाजं शतिर्न सहाचिर्यं मधु गोमन्तमीमहे

॥५॥

तत् त्वां यामि सुवीर्यं तद् ब्रह्म पूर्वचित्तये ।

येना यतिभ्यो भृगवे धने हिते येन प्रस्कण्वमाविथ

॥६॥

येना समुद्रमसृजो मूहीरपस्तदिन्द्र वृष्णे ते शवः ।

सद्यः सो अस्य महिमा न संनशे यं द्योणीरनुचक्रदे ॥७॥ [५।१२]

॥ ५० ॥

ऋषिः—मेघ्यातिथिः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—बार्हतः प्रगाथः (बृहती +

सतोबृहती)

कन्नव्यो अतसीनां तुरो गृणीत मर्याः ।

नही न्वस्य महिमानमिन्द्रियं स्वगृणन्त आनशुः ॥ १॥

कदु स्तुवन्त ऋतयन्त देवत ऋषिः को विप्र ओहेत ।

कदा हवै मववन्निन्द्र सुन्वतः कदु स्तुवत आ गमः ॥ २॥ [५।१३]

॥ ५१ ॥

ऋषिः—१, -२ प्रस्कण्वः; ३, ४ पुष्टिगुः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—

वाहंतः प्रगाथः (विषमा बृहती + समा सताबृहती) ॥

अभि प्र वः सुराधंसमिन्द्रमर्चं यथा विदे ।

यो जरितृभ्यो मववा पुरुवसुः सहस्रेणैव शिचति ॥ १॥

शतानीकेव प्र जिगाति धृष्णुया हन्ति वृत्राणि दाशुषे ।

गिरोरिव प्र रसा अस्य पिन्विरे दत्राणि पुरुभोजसः ॥ २॥

प्र सु श्रुतं सुराधंसमर्चां शक्रमभिष्टये ।

वः सुन्वते स्तुवते काम्यं वसु सहस्रेणैव मंहते ॥ ३॥

शतानीका हेतयो अस्य दुष्टरा इन्द्रस्य समिषो महीः ।

गिरिनं भुवमा मघवत्सु पिन्वते यदी सुता अमन्दिषुः ॥ ४॥ [५।१४]

॥ ५२ ॥

ऋषिः—मेध्यातिथिः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—बृहती ॥

वयं घ त्वा सुतावन्ते आपो न वृक्रवर्हिषः ।

पवित्रस्य प्रस्रवणेषु वृत्रहन् परि स्तोतार आसते ॥ १॥

स्वरन्ति त्वा सुते नरो वसो निरेक उक्थिनः ।

कदा सुतं तृषाण ओक् आ गम इन्द्र स्ववदीव वंसगः ॥ २॥

कण्वेभिर्धृष्णवा धृषद् वाजं दधि सहस्रिणम् ।

पिशङ्गरुपं मघवन् विचक्षणे मच्चू गोमन्तमीमहे ॥ ३॥ [५।१५]

॥ ५३ ॥

ऋषिः—मेध्यातिथिः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—बृहती ॥

क इ॑ पे॒द सु॒ते स॒चा पि॒बन्तं॑ क॒द् वयो॑ द॒धे ।

अथ॑ यः पु॒रो वि॒भिन॑स्यो॒जसा॑ मन्त्रा॒नः शि॒प्रय॑न्ध॒सः ॥ १ ॥

दा॒ना सु॒गो न वा॑र॒ण्यः पु॒त्रा च॒रथ॑ द॒धे ।

न कि॑प्त्वा नि य॒मदा॑ सु॒ते ग॒मो रु॒द्रांश्च॑र॒स्यो॒जसा॑ ॥ २ ॥

य व॒ध्रः स॒ज्जनि॑ष्टृत् स्थि॒रा र॒णाय॑ संस्कृ॒तः ।

यदि॑ स्तो॒तुर्म॒घवा॑ शु॒ण्वद्ध॑वं नेन्द्रो॑ योष॒त्या ग॑मत् ॥ ३ ॥ [५।१६]

॥ ५४ ॥

ऋषिः—रेभः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—१ अतिजगती, २, ३

उपरिष्टाद् बृहती ॥

वि॒श्वाः पृ॒तना॑ अ॒भिभू॑तरं नरं स॒जुस्त॑त्त॒त्तुरिन्द्रं॑ ज॒जुश्च॑ रा॒जसे॑ ।

क॒त्वा वरि॑ष्ठं वरं आ॒मु रि॑मु॒ताम॑मो॒जिष्ठं॑ त॒वसं॑ तर॒स्विन॑म् ॥ १ ॥

स॒मो रे॒भासो॑ अ॒स्वर॑जिन्द्रं सोम॒स्य पी॑तये ।

स्व॒पति॑ यदी॒ वृधे॑ धु॒तव्र॑तो ह्यो॒जसा॑ समू॒तिभिः॑ ॥ २ ॥

ने॒मि न॑मन्ति च॒क्षसा॑ मे॒घं वि॒प्रा अ॒भिस्व॑रा ।

सु॒दी॒तयो॑ वो अ॒द्रुहोऽपि॑ कर्णे॒ तर॒स्विनः॑ समृ॒क्भिः॑ ॥ ३ ॥ [५।१७]

॥ ५५ ॥

ऋषिः—रेभः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—१ अति जगती, २, ३

बृहती ॥

तमिन्द्रं॑ जोह॒वीमि॑ म॒घवान॑मु॒ग्रं सु॒त्रा द॒धान॑म॒प्रति॑कु॒तं शवा॑सि ।

मं॒हिष्ठो॑ गी॒र्भिरा॑ च य॒ज्ञियो॑ व॒वर्त॑द् रा॒ये नो॑

वि॒श्वा सु॒पथा॑ कृ॒णोतु॑ व॒ज्री

॥ १ ॥

या इन्द्र भुज आभरः स्वर्वां असुरेभ्यः ।
स्तोतारमिन्मधवक्षस्य वर्धय ये च स्वे वृक्बर्हिषः ॥२॥
यमिन्द्र दधिषे स्वमधं गां आगमव्ययम् ।
यजमाने सुन्वति दक्षिणावति तस्मिन् तं धेहि मा पुणौ ॥३॥ [५।१८]

॥ ५६ ॥

ऋषिः—गोतमः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् (?) पङ्क्तिः) ॥

इन्द्रो मदाय वावृधे शर्वसे वृत्रहा नृभिः ।
तमिन्महस्वाजिषूतेममै हवामहे स वार्जेषु प्र नोऽविषत् ॥१॥
असि हि वीरं तेन्योऽसि भूरि परावृदिः ।
असि ह्यस्य चिद् वृधो यजमानाय शिचसि सुन्वते भूरि ते वसु ॥२॥
अदुदीरत आजयो धृष्यावै धीयते धना ।
युचवा मन्च्युता हरी कं हनः कं वसौ
दधोऽस्मां इन्द्र वसौ दधः ॥३॥
मदमदे हि नो ददिर्यथा गवामृजुकतुः ।
सं गृभाय पुरु शतोभयाहस्त्या वसुं शिशूहि राय आ भर ॥४॥
मादयस्व सुते सचा शर्वसे शूर राधसे ।
विष्वा हि स्वां पुरुवसुमुप कामान्ससृजमहेऽथा नोऽदितः भव ॥५॥
एते तं इन्द्र जन्तवो विश्वं पुष्यन्ति वार्यम् ।
अन्तर्हि रुधो जनानामुर्यो वेदो भदाशुषो
तैषां नो वेद आ भर ॥६॥ [५।१९]

॥ ५७ ॥

ऋषिः—१-३ मधुच्छन्दाः; ४-७ विश्वामित्रः; ८-१० गृत्तमहः; ११-१६
मेध्यातिथिः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—१-६, ८-१० गायत्री; ७
अनुष्टुप्; ११-१६ पद्या पङ्क्तिः ॥

सुरुपकृत्तुमृतये सुदुर्वाभिव गोदुर्हे । जुहुमसि अर्धियवि	॥ १ ॥
उप नः सवना गहि सोमस्य सोमपाः पिब ।	
गोदा हद् रेवतो भवः	॥ २ ॥
अथा ते अन्तमानां विधाम सुमतीनाम् ।	
मा नो अति ख्य आ गहि	॥ ३ ॥
शुभ्रिन्तमं न ऊतये सुञ्चिने पाहि जागृविम् ।	
इन्द्र सोमं शतक्रतो	॥ ४ ॥
इन्द्रियाणि शतक्रतो या ते जनेषु पञ्चसु ।	
इन्द्र तानि ते आ वृणे	॥ ५ ॥
अगन्निन्द्र श्रवो बृहद् ह्यस्र दाधिष्व दुष्टरम् ।	
उत् ते शुष्मं तिरामसि	॥ ६ ॥
अर्वावतो न आ गह्यथो शक्र परावतः ।	
उ लोको यस्तै अद्रिव इन्द्रेह तत् आ गहि	॥ ७ ॥
इन्द्रो अङ्ग महद् भयमभी षदप चुष्यवत् ।	
स हि स्थिरो विचर्षणिः	॥ ८ ॥
इन्द्रश्च मृडयाति नो न नः पश्चादधं नशत् ।	
अद्रं भवाति नः पुरः	॥ ९ ॥
इन्द्र आशाभ्यस्परि सर्वाभ्यो अभयं कर्त्त ।	
जेता शत्रून् विचर्षणिः	॥ १० ॥
क ई वेद सुते सचा पिबन्तु कद् वयो दधे ।	
अयं यः पुरो विभिनस्योजसा मन्वानः शिप्रयन्धसः	॥ ११ ॥
दाना मृगो न वारुणः पुंरुत्रा चरथं दधे ।	
नकिष्ट्वा नि यमदा सुते गर्भो महांश्चदस्योजसा	॥ १२ ॥
य उग्रः सज्जनिष्टुत स्थिरो रणाय संस्कृतः ।	
यदि स्तोतुमंघवा शुण्वद्धवं नेन्द्रो योप्रया गमत्	॥ १३ ॥

वयं वं स्वा सुतादन्त आपो न वृक्कवर्हिषः ।
 पवित्रस्य प्रसन्नवर्णेषु वृत्रहन् परि स्तोतारं आसते ॥ १४ ॥
 स्वरन्ति स्वा सुते नरो वसो निरेक उद्विधनः ।
 कदा सुतं तृपाण्य ओक्त्वा गम इन्द्रं स्ववदीव वंसगः ॥ १५ ॥
 कण्वेभिर्धृष्ट्वा धृषद्वाजं दार्षिं सहस्रिणम् ।
 पिशङ्गं रूपं भवन्न विचर्षणे मूचू गोमन्तमीमहे ॥ १६ ॥ [५।२०]

॥ ५८ ॥

अपिः—१, २ नृमेधः; ३, ४ जमदग्निः ॥ देवता—१, २ इन्द्रः;
 ३, ४ सूर्यः ॥ छन्दः—वार्हतः प्रगाथः (विषमा बृहती + समा
 सतोबृहती) ॥

आयन्त इव सूर्यं विश्वेदिन्द्रस्य अक्षत ।
 वसूनि जाते जनमान ओजसा प्रति भागं न दीधिम् ॥ १ ॥
 अनेशराति वसुदामुषं स्तुहि भद्रा इन्द्रस्य रातयः ।
 सो अस्य कामं विधुतो न रोषति मनो दानाय चोदयन् ॥ २ ॥
 वणमहौ असि सूर्यं बडादिश्य मूहौ असि ।
 महस्ते सुतो महिमा पनस्यतेऽद्धा देव मूहौ असि ॥ ३ ॥
 बट् सूर्यं श्रवसा मूहौ असि सूत्रा देव मूहौ असि ।
 महना देवानामसूर्यः पुरोहितो विभु ज्योतिरदाभ्यम् ॥ ४ ॥ [५।२१]

॥ ५९ ॥

अपिः—१, २ मेध्यातिथिः; ३, ४ वसिष्ठः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—
 वार्हतः प्रगाथः (विषमा बृहती + समा सतोबृहती) ॥

बहु रये मधुमत्तमा गिरं स्तोमांस ईरते ।
 सन्नजितो भनसा अक्षितोतयो वाजयन्तो रथा इव ॥ १ ॥

कण्वा इव भृगवः सूर्या इव विश्वामिद्धीतमानशुः ।
 इन्द्रं स्तोमोभिर्महयन्त आयवः प्रियमेषालो अश्वरन् ॥ २॥
 उदिन्वस्य रिच्यतेऽशौ धनं जिग्युषः ।
 य इन्द्रो हरिवाज दमन्ति तं रिपो दधति सोमिनि ॥ ३॥
 मन्त्रमखर्वं सुधितं सुपेशसं दधात यजिषेष्वा ।
 पूर्वाश्चन प्रसितयस्तरन्ति तं य इन्द्रे कर्मणा भुवत् ॥ ४॥ [५।२३]

॥ ६० ॥

अधिः—१-३ सुतकनः सुकतो वा; ४-६ मधुच्छन्दाः ॥ देवता—इन्द्रः ॥

छन्दः—गायत्री ॥

एवा ह्यसि वीर्युरेवा शूर उत स्थिरः । एवा ते राध्वं मनः ॥ १॥
 एवा रातिस्तुवीमघ विधेमभिर्धायि धावृभिः ।
 अर्धा चिदिन्द्र मे सचा ॥ २॥
 मो षु ब्रह्मेव तन्द्रयुर्भुवो वाजानां पते ।
 मस्त्वा सुतस्य गोमंतः ॥ ३॥
 एवा ह्यस्य सुनृता विरप्शी गोमंती मही ।
 पुक्वा शाखा न दाशुषे ॥ ४॥
 एवा हि ते विभूतय ऊतय इन्द्र मावते ।
 सद्यश्चित् सन्ति दाशुषे ॥ ५॥
 एवा ह्यस्य काश्या स्तोम उक्थं च शंभ्यः ।
 इन्द्रागु सोमपतिषे ॥ ६॥ [५।२३]

॥ ६१ ॥

अधिः—गोपूक्त्यश्वसक्तिनौ ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—उष्णिक् ॥

तं ते मदं गृणीमसि वृषणं पृसु सासहिम् ।
 उ लोककृन्नुमद्रिवो हरिश्रियम् ॥ १॥

येन ज्योतीष्यायवे मनवे च विवेदिय ।

॥ २ ॥

मन्दानो अस्य बर्हिषो वि राजसि
तदद्या चित्त उदितनोऽनुष्टुबन्ति पूर्वथा ।

॥ ३ ॥

वृषपत्नीरूपो जया द्विवेदिवे
तस्वभि प्र गायत पुरुहुतं पुरुष्टुतम् ।

॥ ४ ॥

इन्द्रं गीर्भिस्तविषमा विवासत
यस्य द्विवेदसो बृहव सहो दाधार रोदसी ।

॥ ५ ॥

गिरीरज्रो अपः स्ववृषवृणा
स राजसि पुरुष्टुत एको वृत्राणि जिघ्रसे ।

॥ ६ ॥ [५।२४]

इन्द्र जैत्रा श्रवस्या च यन्तवे

॥ ६२ ॥

अभिः—१-४ सोमरिः; ५-७ नृमेघः; ८-१० गोपूत्यश्वसक्तिनौ ।।

देवता—इन्द्रः ।। छन्दः—१-४ काकुमः प्रगाथः (विषमा ककुप् +

समा सतोबृहती); ५-१० उज्जिक् ।।

व्यस त्वामपूर्य स्थरं न कचिद् भरन्तोऽवस्यवः ।

॥ १ ॥

वाजे चित्रं हवामहे

इप त्वा कर्मज्ञतये स नो युवोमश्चक्राम यो धृषत् ।

॥ २ ॥

त्वामिद्वयवितारं ववुमहे सखाय इन्द्र सानसिम्

॥ ३ ॥

यो न हृदमिदं पुरा प्र वस्य अनिनाय तमु व स्तुषे ।

सखाय इन्द्रमुतये

हयंश्च सत्यति चर्षणीसहं स हि म्मा यो जमन्दत ।

॥ ४ ॥

आ तु नः स वयति गव्यमश्वं स्तोतृभ्यो मघवां शतम्

इन्द्राय सामं गायत विप्राय बृहते बृहव ।

॥ ५ ॥

धर्मकृते विपश्चिते पनस्यवे

त्वमिन्द्राभिभूरसि त्वं सूर्यमरोचयः ।
 विश्वकर्मा विश्वदेवो महो असि ॥ ६७ ॥
 विभ्राजं ज्योतिषा स्वर्गं लब्धो रोचनं दिवः ।
 देवास्त इन्द्र सखाय येमिरे ॥ ७० ॥
 तम्बुभि प्र गायत पुरुहूतं पुरुष्टुतम् ।
 इन्द्रं गीर्भिस्तविषमा विवासत ॥ ८१ ॥
 यस्य द्विर्हंसो बृहत् सहो दाधार रोदसी ।
 गिरिराजो अपः स्ववृषत्वना ॥ ९१ ॥
 स राजसि पुरुष्टुतं एको वज्राणि जिघ्रसे ।
 इन्द्र जैत्रा श्रवस्या च यन्तवे ॥ १०० ॥ [५।२५]

॥ ६३ ॥

श्रुतिः—१-२, ३ (पूर्वार्धस्य) भुवनः साधनो वा; ३ (उत्तरार्धस्य)
 भरद्वाजः; ४-६ गोतमः; ७-९ पर्वतः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—

१-३ त्रिष्टुप्; ४-६ उष्णिक् ॥

इमा नु कं भुवना सीषधामेन्द्रश्च विश्वे च देवाः ।
 यज्ञं च नस्तन्वं च प्रजां चादित्यैरिन्द्रः सह चीकलपाति ॥ १ ॥
 आदित्यैरिन्द्रः सगणो मरुद्भिर्स्माकं भूत्वाविता तनूनाम् ।
 हस्ताय देवा असुरान् यदायन् देवा देवत्वमभिरचमाणाः ॥ २ ॥
 प्रत्यन्चमकमनयं छर्त्वाभिरादित् स्वधामिषिरां पर्येषयन् ।
 अथा वाजं देवहितं सनेम मदेम शतहिमाः सुवीराः ॥ ३ ॥
 य एक इद् विदयते वसु मर्ताय दाशुषे ।
 ईशानो अप्रतिष्कृत इन्द्रो अङ्ग ॥ ४ ॥
 कदा मर्तमराधसं पदा छम्पामिव स्फुरत् ।
 कदा नः शुश्रवद् गिर इन्द्रो अङ्ग ॥ ५ ॥

यश्चिद्धि स्वा बहुभ्य आ सुतावाँ आविवांसति ।

उग्रं तत् पर्यते शव इन्द्रो अङ्ग

॥ ६॥

य इन्द्र सोमपातमो मदः शविष्ठ चेतति ।

येना हंसि न्यत्त्रिणं तर्मांमहे

॥ ७॥

येना दशरवमाग्निं वेपथन्तं स्वणंरस् ।

येना समुद्रमाविथा तर्मांमहे

॥ ८॥

येन सिन्धुं महीरपो रथा इव प्रचोदयः ।

यन्थामृतस्य यातवे तर्मांमहे

॥ ९॥ [५।२६]

॥ ६४ ॥

श्रुतिः—१-३ नृमेधः; ४-६ विश्वमनाः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—

उष्णिक् ॥

एन्द्र नो गञ्जि मिथः सत्राजिदगोडाः ।

गिरिर्न विश्वतस्पृथुः पतिर्दिवः

॥ १॥

अभि हि सत्य सोमपा उभे बभूथ रोदसी ।

इन्द्रासि सुन्वतो वृधः पतिर्दिवः

॥ २॥

स्वं हि ब्रह्मतीनामिन्द्र दतां पुरामसि ।

इन्ता दस्योर्मनोर्वृधः पतिर्दिवः

॥ ३॥

एदु मध्वो मदिन्तरं सिञ्च वाध्वयो अन्धसः ।

एवा हि वीर स्तवते सुदावृधः

॥ ४॥

इन्द्रं स्थातर्हरीणां नकिष्टे पूर्वस्तुतिम् ।

उदानंश शवसा न भन्दना

॥ ५॥

तं वो वाजानां पतिमहूमहि शत्रुर्यवः ।

अप्रायुभिर्यज्ञेभिर्वावृधेन्यम्

॥ ६॥ [५।२७]

॥ ६५ ॥

श्रुतिः—१-३ विश्वमनाः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—उष्णिक् ॥

एतो न्विन्द्रं स्तवाम् सखायु स्तोम्युं नरम् ।

कृष्टीर्यो विश्वा अभ्यस्येक इत्

॥ १॥

अगारुवाय गविषे छुत्वाय दस्म्यं वचः ।

घृतात् स्वादीयो मधुनश्च वोचत

॥ २॥

यस्यामितानि वीर्याऽ न राधः पर्येतवे ।

ज्योतिर्न विश्वमभ्यस्ति दक्षिणा ।

॥ ३॥ [५।२८]

॥ ६६ ॥

ऋषिः—१-३ विश्वमनाः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—उष्णिक् ॥

स्तुहीन्द्रं व्यश्ववदनूर्मिं वाजिनं यमम् ।

अर्यो गयं मंहमानं वि दाशुषे

॥ १॥

एवा नूनमुप स्तुहि वैर्यश्च दशमं नवम् ।

सुविद्वांसं चक्रेत्यं चरणीनाम्

॥ २॥

वेस्था हि निष्कृतीनां वज्रहस्त परिवृजम् ।

अहरहः शुन्ध्युः परिपदामिव

॥ ३॥ [५।२९]

॥ ६७ ॥

ऋषिः—१-२ परस्वदेवः; ४-७ गृत्तमदः ॥ देवता—१, ६ इन्द्रः;

२, ४ मरुतः; ३, ५ अग्निः; ७ द्रविणोदाः ॥ छन्दः—१-३ अस्यष्टिः;

४-७ जगती ॥

वनोति हि सुन्वन् चयं परीणसः सुन्वानो हि ष्मा

यजस्यव द्विषो देवानामव द्विषः ।

सुन्वान इत् सिषासति सहस्रा वाज्यवृतः ।

सुन्वानायेन्द्रो ददात्याभुवं रथि ददात्याभुवंम्

॥ १॥

मो घु वो अस्मदभि तानि पौत्या सना भूवन्

द्युम्नानि मोत जारिषुरस्मत् पुरोत जारिषुः ।

यद् वाश्चिन्नं युगेयुगे नव्यं घोषादमर्त्यम् ।
 अस्मासु तन्मरुतो यच्च दुष्टरं दिधृता यच्च दुष्टरम् ॥ २४ ॥
 अग्निं होतारं मन्ये दासवन्तं वसुं सुनुं सहसो
 जातवेदसं विप्रं न जातवेदसम् ।
 य ऊर्ध्वया स्वध्वरो देवो देवान्या कृपा ।
 घृतस्य विश्राष्टिमनुं वष्टि शोचिषा जुह्वानस्य सर्पिषः ॥ २५ ॥
 यज्ञैः संमिश्राः पृषतीभिर्ऋष्टिभिर्ग्रामं क्षुभ्रासो
 अन्जिषु म्रिया उत ।
 आसथा बर्हिभैरतस्य सूनवः पोत्रादा सोमं पिबता दिवो नरः ॥ २६ ॥
 आ वचि देवाँ हृह विप्रं यचिं चोशनं होतर्नि षडा योनिषु त्रिषु ।
 प्रति वीहि प्रस्थितं सोम्यं मधु पिबामीध्रात् तव भागस्य तृण्यहि ॥ २७ ॥
 एष स्य ते तन्वो नृण्यवधैः सह ओजः प्रदिविं बाह्वोर्हितः ।
 तुभ्यं सुतो मववन् तुभ्यमाभृतस्त्वमस्य बाह्वणादा तृपत् पिब ॥ २८ ॥
 यम् पूर्वमहुवे तमिदं हुवे सेदु हव्यो ददियो नाम पश्यते ।
 अध्वर्युभिः प्रस्थितं सोम्यं मधु पोत्रात्
 सोमं दविणोदः पिब ऋतुभिः ॥ २९ ॥ [६११]

॥ ६८ ॥

ऋषिः—मधुच्छन्दाः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

सुरूपकृत्नुमृतये सुदुवामिव गोदुहं । जुहूमसि द्यविद्यवि ॥ १ ॥
 उप नः सवना गहि सोमस्य सोमपाः पिब । ॥ २ ॥
 गोदा हृद् रेवतो मदः
 अथा ते अन्तमानां विद्यामं सुमतीनाम् । ॥ ३ ॥
 मा नो अति ह्य आ गहि
 परेहि विग्रमस्तुतमिन्द्रं पृच्छा विप्रश्चितम् । ॥ ४ ॥
 यस्ते सखिभ्य आ वरम् ॥ ५ ॥

उत भुवन्तु नो निरो निरन्यताश्चिदारत । दधाना इन्द्र इदं दुवः ॥ ५ ॥	
उत नः सुभगाँ अरिर्वोच्युर्दस्म कृष्टयः ।	
स्यामोदिन्द्रस्य शर्माणि	॥ ६ ॥
एमाशुमाशर्वे भर यज्ञश्रियं नृमादनम् । पतयन्मन्दयत् सखम् ॥ ७ ॥	
अस्य पीत्वा शतक्रतो घ्नो वृत्राणामभवः ।	
प्रावो वाजेषु वाजिनम्	॥ ८ ॥
तं स्वा वाजेषु वाजिनं वाजयामः शतक्रतो ।	
धनानामिन्द्र सातये	॥ ९ ॥
यो रायोऽवनिर्महान्सुपारः सुन्वतः सखा ।	
तस्मा इन्द्राय गायत	॥ १० ॥
आ स्वेता नि धीडतेन्द्रमभि प्र गायत । सखाय स्तोमवाहसः ॥ ११ ॥	
पुरुतमं पुरुषामिशानं वार्याणाम् ।	
इन्द्रं सोमे सचा सुते	॥ १२ ॥ [६।२]

॥ ६९ ॥

अभिः—मधुच्छन्दाः ॥ देवता—१-११ इन्द्रः, १२ मरुतः ॥ छन्दः—

गायत्री ॥

स घा नो योग आ भुवत् स राये स पुरंध्याम् ।	
गमद् वाजैभिरा स नः	॥ १ ॥
यस्य संस्थे न वृण्वते हरी समस्तु शत्रवः ।	
तस्मा इन्द्राय गायत	॥ २ ॥
सुतपात्रे सुता इमे शुचयो यन्ति वीतये ।	
सोमोऽदध्याशिरः	॥ ३ ॥
स्वं सुतस्य पीतये सद्यो वृद्धो अजायथाः ।	
इन्द्र उयैष्ठ्याय सुक्रतो	॥ ४ ॥

आ त्वा विशन्त्वाशवः सोमास इन्द्र गिर्वयः ।

शं ते सन्तु प्रचेतसे

॥ ५॥

त्वां स्तोमा अवीवृधन् त्वामुक्त्वा शतक्रतो । त्वां वर्धन्तु नो गिरः ॥ ६॥

अक्षितोतिः सनेदिमं वाजमिन्द्रः सहस्त्रियम् ।

यस्मिन् विश्वानि पौर्या

॥ ७॥

मा नो मर्ता अभि द्रुह्य तन्नमिन्द्र गिर्वयः ।

ईशानो यवया वधम्

॥ ८॥

युञ्जन्ति ब्रह्मरूपं चरन्तं परि तस्थुषः । रोचन्ते रोचना द्विवि

॥ ९॥

युञ्जन्त्यस्य कास्या हरीं विपत्तसा रथं ।

शोणा धृष्टा नृवाहसा

॥ १०॥

केतुं कृयवज्जकेतवे पेशो मया अपेशसे । समुषद्विरजायथाः

॥ ११॥

आदह स्वधामनु पुनर्गमं त्वमैरिरे ।

दधाना नाम यज्ञियम्

॥ १२॥ [६३]

॥ ७० ॥

अधिः—मधुच्छन्दाः ॥ देवता—१, २ इन्द्रमरुतः; ३-५ मरुतः; ६-२०-

इन्द्रमरुतः (?; इन्द्रः) ॥ छन्दः—गायत्री ॥

वीलु चिदारुजत्रुभिर्गुहा चिदिन्द्र वह्निभिः ।

अविन्द्र उज्जिया अनु

॥ १॥

देवयन्तो यथा मतिमच्छा विदद् वसुं गिरः । महामनूषत श्रुतम् ॥ २॥

इन्द्रेण सं हि दक्षसे संजमानो अविभ्युषा । मन्दू समानवर्चसा ॥ ३॥

अनवद्यैरभिष्टुभिर्मखः सहस्वदर्चति । शयैरिन्द्रस्य कास्यैः ॥ ४॥

अतः परिजम्ना गहि द्विवो वा रोचनादधि ।

समस्मिन्नृज्जते गिरः

॥ ५॥

इतो वा सातिमीमहे द्विवो वा पार्थिवादधि ।

इन्द्रं महो वा रजसः

॥ ६॥

इन्द्रमिदं गायिनीं बृहदिन्द्रमर्केभिरर्किणः । इन्द्रं वाणिरनूषत ॥ ७॥

इन्द्र इन्द्रयोः सचा संमिश्र आ वचोयुज ।

इन्द्रो वज्री हिरण्ययः ॥ ८॥

इन्द्रो दीर्घाय चक्षुष आ सूर्य रोहयद् द्विवि ।

वि गोभिरद्रिभिरयत् ॥ ९॥

इन्द्रं वाजेषु नांसव सहस्रप्रधनेषु च । उग्र उग्राभिरुतिभिः ॥ १०॥

इन्द्रं वयं महाधन इन्द्रमभै हवामहे । युजं वृत्रेषु वज्रिणम् ॥ ११॥

स नो वृवन्नमु चरं सत्रादावजपा वृषि । अस्मभ्यमप्रतिष्कृतः ॥ १२॥

तुजैतुजै य उत्तरे स्तोमा इन्द्रस्य वज्रिणः ।

न विन्दे अस्य सुष्टुतिम् ॥ १३॥

वृषा यूथेव वंसगः कृष्टीरियस्योजसा । ईशानो अप्रतिष्कृतः ॥ १४॥

य एकश्चरणीनां वसूनामिरज्यति । इन्द्रः पञ्च चित्तिनाम् ॥ १५॥

इन्द्रं वो विश्वतस्परि हवामहे जनैभ्यः । अस्माकमस्तु केवलः ॥ १६॥

इन्द्रं सानसि रयि सजित्वानं सदासहम् । वर्धिष्ठमतये भर ॥ १७॥

नि येन सुष्टिहस्थया नि वृत्रा रुण्वामहे । त्वोतासो न्यवता ॥ १८॥

इन्द्र त्वोतास आ वयं वज्रं वना ददीमहि ।

जयेम सं युधि स्पृधः ॥ १९॥

वयं शूरेभिरस्तृभिरिन्द्र त्वया युजा वयम् ।

सासुह्याम पृतन्यता ॥ २०॥ [६१४]

॥ ७१ ॥

श्रुतिः—मधुच्छन्दाः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

महो इन्द्रः परश्च तु महित्वमस्तु वज्रिणं । धौनं प्रथिना शवः ॥ १॥

समोहे वा य आशत नरस्तोकस्य सनितौ ।

विप्रासो वा जियायवः

॥ २॥

यः कुचिः सोमपातमः समुद्र इव पिन्वते । उर्वीरापो न काकुदः ॥ ३ ॥

एवा ह्यस्य सूनृता विरप्दी गोमती मही ।

पक्का शाखा न दाशुषे ॥ ४ ॥

एवा हि ते विश्रुतय ऊतय इन्द्र मावते ।

सद्यश्चित् सन्ति दाशुषे ॥ ५ ॥

एवा ह्यस्य काम्या स्तोम उदयं च शंखा ।

इन्द्राय सोमपीतये ॥ ६ ॥

इन्द्रेहि मत्स्यन्धसो विधेभिः सोमपर्वभिः । महां अभिष्टिरोजसा ॥ ७ ॥

एमेनं सृजता सुते मन्दिमिन्द्राय मन्दिने ।

चक्रि विश्वानि चक्रये ॥ ८ ॥

मत्स्वा सुशिप मन्दिभि स्तोमेभिर्विश्वचर्षणे । सचैषु सर्वनेष्वा ॥ ९ ॥

असृप्रमिन्द्र ते गिरः प्रतित्वासुदहासत ।

अजौषा वृषमं पतिम् ॥ १० ॥

सं चोदय चित्रमवाग् राध इन्द्र वरेण्यम् ।

असदित् ते विश्व प्रभु ॥ ११ ॥

अस्मान्सु तत्र चोदयेन्द्र राये रमस्वतः । तुविद्यन् यशस्वतः ॥ १२ ॥

स गोमदिन्द्र वाजवदस्मे पृथु श्रवो बृहत् । विश्वायुर्वेद्याहितम् ॥ १३ ॥

अस्मे भेहि श्रवो बृहद् धुमं सहस्रपातमम् ।

इन्द्र ता रयित्तिरिषः ॥ १४ ॥

वसोरिन्द्रं वसुपतिं गोभिर्गृणन्त ऋग्मियम् ।

होम गन्तारमुतये ॥ १५ ॥

सुतेसुते न्योकसे बृहद् बृहत् एदरिः ।

इन्द्राय शूषमंचति ॥ १६ ॥ [६।५]

॥ ७२ ॥

श्रुतिः—परच्छेपः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—अत्याष्टिः ॥

विश्वेषु हि त्वा सर्वनेषु तुज्जते समानमेकं वृषमययवः

पृथक् स्वः सन्निष्यवः पृथक् ।

तं त्वा नावं न पर्वाणि शूषस्य वृषि धीमहि ।

इन्द्रं न यज्ञैश्चितयन्त आयव स्तोमैर्भिरिन्द्रमायवः

॥ १०

वि त्वा ततस्ते मिथुना अवस्यवो वृजस्य साता

गव्यस्य निःसृजः सचन्त इन्द्र निःसृजः ।

यद् गव्यन्ता द्वा जना स्वयन्ता समूहसि ।

आविष्करिन्द्र वृषयं सचाभुवं वज्रमिन्द्र सचाभुवं

॥ २॥

उतो नो अस्या उषसो जुषेत ह्यर्कस्य बोधि

हविषो हवीमभिः स्वर्षाता हवीमभिः ।

यादिन्द्र हन्तवे मृधो वृषा वज्रिन्विकेतसि ।

आ मे अस्य वेधसो नवीयसो मन्म श्रुधि नवीयसः

॥ ३॥ ७।१॥

॥ ७३ ॥

ऋषिः—१-३ वसिष्ठः, ४-६ वसुकः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—

१-३ विराडनुष्टुप्, ४, ५ जगती, ६ अभितारिणी त्रिष्टुप् ॥

तुभ्येद्विमा सर्वना शूर विश्वा तुभ्यं ब्रह्माणि वर्धना कृणोमि ।

एवं नृभिर्हव्यो विश्वधासि

॥ १॥

नू चिन्नु ते मन्यमानस्य दस्मोदश्नुवन्ति महिमानमुग्र ।

न वीर्यमिन्द्र ते न राधः

॥ २॥

प्र वो महे महिवृधे भरध्वं प्रचेतसे प्र सुमतिं कृणुध्वम् ।

विशः पूर्वीः प्र चरा चर्षणिप्राः

॥ ३॥

यदा वज्रं हिरण्यमिदथा यथं हरी यमस्य वहतो वि सूरिमिः ।

आ तिष्ठति सघवा सनश्रुत इन्द्रो वाजस्य दीर्घश्रवसस्पतिः

॥ ४॥

सो चिन्नु वृष्टिर्युध्या उ स्वा सचा इन्द्रः इमश्रूणि हरितामि प्रुष्यते ।

अव वेति सुचयं सुते मधूदिदू नोति वातो यथा वनम्

॥ ५॥

यो वाचा विवाचो मृधवाचः पुरु सहस्राशिवा जवान ।

तत्तद्विदस्य पौंस्यं गृणीमसि पितेव

यस्तविर्षी वावुधे शवः

॥ ६॥ [७।२]

॥ ७४ ॥

ऋषिः—शुनःशेषः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—पङ्क्तिः ॥

यच्चिद्धि संस्य सोमपा अनाशस्त इव स्ममि ।

आ तू न इन्द्र शंसय गोवक्षेषु शुभिषु सहस्रेषु तुवीमघ

॥ १॥

शिप्रिन् वाजानां पते शर्चीवस्वव हंसना ।

आ तू न इन्द्र शंसय गोवक्षेषु शुभिषु सहस्रेषु तुवीमघ

॥ २॥

नि स्वापया मिथुदशा सुस्तामर्ष्यमाने ।

आ तू न इन्द्र शंसय गोवक्षेषु शुभिषु सहस्रेषु तुवीमघ

॥ ३॥

सुसन्तु रथा अशतयो बोधन्तु शूर रातयः ।

आ तू न इन्द्र शंसय गोवक्षेषु शुभिषु सहस्रेषु तुवीमघ

॥ ४॥

समिन्द्र गर्दभं मृण नुवन्तं पापवामुया ।

आ तू न इन्द्र शंसय गोवक्षेषु शुभिषु सहस्रेषु तुवीमघ

॥ ५॥

पताति कुण्डूणाव्या दूरं वातो वनादधि ।

आ तू न इन्द्र शंसय गोवक्षेषु शुभिषु सहस्रेषु तुवीमघ

॥ ६॥

सवं परिक्रोशं जहि जन्मभया कृकडाध्वम् ।

आ तू न इन्द्र शंसय गोवक्षेषु शुभिषु सहस्रेषु तुवीमघ

॥ ७॥ [७।३]

॥ ७५ ॥

ऋषिः—परुच्छेपः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—अत्याष्टिः ॥

वि त्वा ततस्त्रे मिथुना अंबस्यवो व्रजस्य साता

गव्यस्य निःसृजः सचन्त इन्द्र निःसृजः ।

यद् गन्धन्ता द्वा जना स्वर्धन्ता समूहसि ।

आविष्करिक्कद् वृषणं सचाभुवं वज्रमिन्द्र सचाभुवं ॥ १॥

विदुष्टे अस्य वीर्यस्य पुरवः पुरो यदिन्द्र

शारदीरवातिरः सासहानो अवातिरः ।

शासस्तमिन्द्र मर्त्यमघञ्चुं शवसस्पते ।

महीमसुष्णाः पृथिवीमिमा अपो मन्दसान इमा अपः ॥ २॥

आदित ते अस्य वीर्यस्य चर्किरन्मदेषु वृषज्ञशिजौ

बदाविथ सखीयतो यदाविथ ।

चकथं कारमेभ्यः वृत्तनासु भवन्तव ।

ते अन्यामन्यां नृधं सनिष्णत अवस्वन्तः सनिष्णत ॥ ३॥ [७।४]

॥ ७६ ॥

अभिः—वसुकः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ इन्द्रः—त्रिष्टुप् ॥

जने न वा यो न्यवायि चाकन्धुचिवां रतोमो भुरणावजीमः ।

वस्येदिन्द्रः पुरुदिनेषु होता नृणां नवो नृत्तमः क्षपावान् ॥ १॥

अ ते अन्या उषसः प्राररस्या नृतौ स्याम नृत्तमस्य नृणां ।

अलु त्रिशोकः शतमावदृञ्चन् कृत्सेन रथा यो असत् ससवान् ॥ २॥

कर्ते मदं इन्द्र रन्त्यो भूद् दुरो गिरौ अभ्युप्रो वि भाव ।

कद् बाहो अवागुप मा मनीषा आ स्वा

शक्यासुपमं राधो अजैः ॥ ३॥

कदु छुन्नमिन्द्र त्वावतो नृन् कथा धिया करसे कञ्च भागन् ।

मित्रो न स्वस्य उरगाय भृत्या अजो समस्य यदसन्मनीषाः ॥ ४॥

प्रेरय सूरौ अर्थं न पारं ये अस्य कामं जनिषा हव रमन् ।

गिरश्च ये ते तुविजात पूर्वनरं इन्द्र प्रतिशिञ्चन्त्यजैः ॥ ५॥

मात्रे नु ते सुमिते इन्द्र पूर्वी धौर्मज्जना पृथिवी कान्वेन ।

चराय ते घृतवन्तः सुतासः स्वाध्वन् भवन्तु पीतये मधूनि ॥ ६॥

आ मध्वो अस्मा असिचक्षमत्रामिन्द्राय पूर्य स हि सत्यराधाः ।
 स वावृधे वरिमन्त्रा पृथिव्या अभि कृत्वा नर्यः पौंस्यैश्च ॥ ७ ॥
 वयानलिन्द्रः पृतनाः स्वोजा आस्मै यतन्ते सुख्याय पूर्वीः ।
 आ स्मा रथं न पृतनासु तिष्ठ यं भद्रया सुमत्या चोदयासे ॥ ८ ॥ [७।५]

॥ ७७ ॥

ऋषिः—वामदेवः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

आ सृथो यातु मधवाँ ऋजीषी द्रवन्स्वस्य हरय उपं नः ।
 तस्मा इहन्धः सुजुमा सुदक्षमिहामिषित्वं करते गृणानः ॥ १ ॥
 अत्र स्य शूराध्वनो नान्तेऽस्मिन् नो अत्र सर्वने मन्दध्वै ।
 शंसत्युदयमृशनेव वेधाश्चिकितुषं असुर्याय मन्म ॥ २ ॥
 कविर्न निष्य विदथानि साधुन् वृषा यत्
 सेकं विविषानो अचात् ।
 दिव हृथा जीजनत् सप्त कारुणह्ना चिचक्रुर्वथुना गृणन्तः ॥ ३ ॥
 स्वयेद् वेदिं सुहर्षीकमैर्महि ज्योतीं रुचुर्यद् वस्तोः ।
 अन्धा तमांसि दुधिता विचक्षे नृभ्यश्चकार नृत्तमो अभिष्टौ ॥ ४ ॥
 ववच इन्द्रो अमितमृजीष्यु मे आ पप्रौ रोदसी महिषा ।
 अतश्चिदस्य महिमा वि रेच्यभि यो निश्चा भुर्वना वभूव ॥ ५ ॥
 विश्वानि शुक्रो नर्याणि विद्वानपो रिरैच साखिभिर्निकाभैः ।
 अश्मानं चिद् ये बिभिदुर्बचोभिर्वजं गोमन्तमृशिजो वि ववुः ॥ ६ ॥
 अपो वव्रं वविवांसं पराहन् प्रावत् ते वज्रं पृथिवी सचेताः ।
 प्राणांसि समुद्रियायधेनोः पतिर्भवच्छ्रवसा शूर धृण्या ॥ ७ ॥
 अपो यदग्निं पुरुहूत दर्वराविभुवत् सरमा पूर्य ते ।
 स नो नेता वाजमा दर्षि भूरि
 गोत्र । रुजञ्जिरोभिर्गृणानः ॥ ८ ॥ [७।६]

॥ ७८ ॥

ऋषिः—ऋग्युः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

तद् वो गाय सुते सचा पुरुहूताय सत्त्वेने ।

शं यद् गवे न शाकिने

॥ १ ॥

न वा वसुर्नि यमते दानं वाजस्य गोमंतः ।

यत् सीमुप श्रवद् गिरः

॥ २ ॥

कुविस्सस्य प्र हि व्रजं गोमन्तं दस्युहा गमत् ।

शर्चाभिरप नो वरत्

॥ ३ ॥ [७७]

॥ ७९ ॥

ऋषिः—१ (पूर्वार्धस्य) शक्तिः; १ (उरार्धस्य), २ वसिष्ठः (शाठ्या-
यनके); १-२ वसिष्ठः (ताण्डके) ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—

बार्हतः प्रगाथः (बृहती + सतोबृहती) ॥

इन्द्रं क्रतुं न आ भर पिता पुत्रेभ्यो यथा ।

शिवा यो अस्मिन् पुरुहूतं थामनि जीवा ज्योतिरशीमहि

॥ १ ॥

मा नो अजाता वजना दुराभ्योऽं प्राशिवासो अव क्रमुः ।

स्वया वयं प्रवतः शश्वतीरपोऽति शूर तरामसि

॥ २ ॥ [७८]

॥ ८० ॥

ऋषिः—ऋग्युः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—बार्हतः प्रगाथः (बृहती +
सतोबृहती) ॥

इन्द्र ज्येष्ठं न आ भर ओजिष्ठं पपुर्नि श्रवः ।

येनेमे चित्र वज्रहस्त रोहसी ओमे सुशिप्र प्राः

॥ १ ॥

स्वामुग्रमवसे चर्षणीसहं राजन् देवेषु ह्रमहे ।

विश्वा सु नो विश्वरा पिबुना वसोऽमित्रान् सुषहान् कृषि ॥ २ ॥ [७९]

॥ ८१ ॥

अधिः—पुरुहन्मा ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—वार्हतः प्रगाथः (बृहती +
सतोबृहती) ॥

यद् याव इन्द्र ते शतं शतं भूर्मीरुत स्युः ।

न त्वां वज्रिन्सहस्रं सूर्यां अनु न जातमष्ट रोदसी ॥ १ ॥

आ पमाथ महिना वृष्या वृषन् विश्वा शविष्ठ शर्वसा ।

अस्मौ अव मघवन् गोमति व्रजे वज्रिन्विश्वामिरुतिभिः ॥ २ ॥ [७।१०]

॥ ८२ ॥

अधिः—वातिष्ठः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—वार्हतः प्रगाथः (बृहती +
सतोबृहती) ॥

यदिन्द्र यावत्स्वमेतावद्बृहमीशयि ।

स्तोतारमिद् दिधिषेय रदावसो न पापस्वार्य रासीय ॥ १ ॥

शिष्येयमिन्महयते दिवेदिवे राय आ कुहचिद्विदे ।

नहि त्वदन्यन्मघवन् न आप्यं वस्यो

वास्ति पिता चन ॥ २ ॥ [७।११]

॥ ८३ ॥

अधिः—शंशुः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—वार्हतः प्रगाथः (बृहती +
सतोबृहती) ॥

इन्द्रं त्रिधातुं शर्यां त्रिवरुथं स्वस्तिमत् ।

छुर्दिवैबद्ध मघवज्जयश्च मह्यं च यावयां दिष्टुर्मेभ्यः ॥ १ ॥

ये गव्यता मनसा शत्रुमादभुरभिप्रमन्ति घृण्यया ।

अथ स्मा नो मघवजिन्द्र गिर्वयस्तनूपा अन्तमो भव ॥ २ ॥ [७।१२]

॥ ८४ ॥

ऋषिः—मधुच्छन्दाः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

इन्द्रा याहि चित्रभानो सुता इमे त्वाघवः ।

अण्वीभिस्तना पुतासः ।

॥ १ ॥

इन्द्रा याहि धियेषितो विप्रजूनः सुतानतः ।

उप ब्रह्माणि वाघतः ।

॥ २ ॥

इन्द्रा याहि तूतुजान उप ब्रह्माणि हरिवः ।

सुते दधिव नृश्चनः ।

॥ ३ ॥ [७।१३]

॥ ८५ ॥

ऋषिः—१, २ प्रगाथः, ३, ४ मेध्यातिथिः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—

बार्हतः प्रगाथः (बृहती + सतोवृहती) ॥

मा चिदुन्यद् वि शंसतु सखायो मा रिषण्वत ।

इन्द्रमित् स्तोता वृषणं सचा सुते मुहुर्कथा च शंसत ।

॥ १ ॥

अवक्रुचिणं वृषभं बथोजुरं गां न चर्षणीसहम् ।

विद्वेषणं सवननोऽभयकरं मंहिष्ठमुभयाविनम् ।

॥ २ ॥

यच्चिद्धि त्वा जना इमे नाना हवन्त ऊतये ।

अस्माकं ब्रह्मेदमिन्द्र भूतु तेऽहा विश्वा च वर्धनम् ।

॥ ३ ॥

वि तर्तयन्ते मघवन् विपश्चितोऽर्घ्यो विपो जनानाम् ।

उप क्रमस्व पुरुषपुमा भर वाजं नेदिष्ठमूतये ।

॥ ४ ॥ [७।१४]

॥ ८६ ॥

ऋषिः—विश्वामित्रः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

ब्रह्मणा ते ब्रह्मयुजा युनक्ति हरी सखाया सधमाद आशू ।

स्थिरं रथं सुखमिन्द्राधितिष्ठन् प्रजानन्

विद्रा उप याहि सोमम् ।

॥ १ ॥ [७।१५]

॥ ८७ ॥

अधिः—वासिष्ठः ॥ देवता—१-३ इन्द्रः, ७ इन्द्रावृहस्पति ॥ छन्दः—

त्रिष्टुप् ॥

अथर्ववोऽरुणं दुग्धमंजुं जुहोतन वृषभार्थं चित्तीनाम् ।
 यौराद् वेदीयां अत्रपातमिन्द्रो विचाहेयाति सुतसोममिन्द्रन् ॥ १ ॥
 यद् दधिषे प्रदिवि चावर्जं द्विवेद्विषे प्रीतिमिदस्य वाचि ।
 उत हृदीत मनसा जुषाण्य उशस्त्रिन्द्रं प्रस्थितान् पाहि सोमान् ॥ २ ॥
 जज्ञानः सोमं सहस्रे पपाथ प्र तं आता महिमानमुवाच ।
 पुनर्द्वं प्रमाथीव न्तरिक्षं युधा देवेभ्यो वारिवश्चकथं ॥ ३ ॥
 यद् योष्या महतो मन्त्र्यमानान् साचाम्
 तान् बाहुभिः शाशदानान् ।
 यद्वा नृभिर्वृत इन्द्राभियुध्वास्तं त्वयाजि सौश्रवसं जयेम ॥ ४ ॥
 मन्त्रस्य वीचं प्रथमा कृतानि प्र नूतना मघवा या चुकार ।
 यदेददेवीरसहिष्टाया अथाभवत् केवलः सोमो जस्य ॥ ५ ॥
 तवेदं विश्वमभितः पशव्यं यत् पश्यसि चक्षसा सूर्यस्य ।
 गवांससि गोपतिरेकं इन्द्रं भक्षीमहि ते प्रयतस्य वस्वः ॥ ६ ॥
 बृहस्पते युवमिन्द्रश्च वस्वो दिव्यस्वेषाथे उत पार्थिवस्य ।
 अतं रयिं स्तुवते कीरये चिदू यूयं पात ॥ ७ ॥ [७।१६]
 स्वस्तिभिः सदा नः

॥ ८८ ॥

अधिः—वामदेवः ॥ देवता—वृहस्पतिः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

यस्तस्तम्भ सहसा वि उमो अन्तान् बृहस्पतिस्त्रिषधस्यो रवेण ।
 तं प्रस्तात् ऋषयो दीध्यानाः पुरो विप्रां दधिरे मन्द्रजिह्वम् ॥ १ ॥

धनेतयः सुप्रकेतं मर्दन्तो बृहस्पते अभि ये नस्तत्स्ने ।
 पृषन्तं सुप्रमदब्धमुवं बृहस्पते रक्षतादस्य योनिम् ॥ २॥
 बृहस्पते या परमा परावदत् आ तं ऋतस्पृशो नि षेदुः ।
 तुभ्यं खाता अवता अद्रिदुग्धा मध्वं श्रोतन्युमितो विरप्ताम् ॥ ३॥
 बृहस्पतिः प्रथमं जायमानो महो ज्योतिषः परमे व्योमन् ।
 ससास्यस्तुविजातो रवेण वि सप्तर्शिमरधमत् तमांसि ॥ ४॥
 स सुष्टुभा स ऋकता गणेन वलं करोज फलिगं रवेण ।
 बृहस्पतिरुज्जिया हव्यसूदः कनिकदद् वावशतीरुदाजत् ॥ ५॥
 एवा पित्रे विश्वदेवाय वृष्ये युजैर्विधेम नमसा हविभिः ।
 बृहस्पते सुप्रजा वीरवन्तो वयं स्वाम पतयो रयीणाम् ॥ ६॥ [७।१७]

॥ ८९ ॥

ऋषिः—कृष्णः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

अस्तं व सु प्रतरं जायमस्यन् भूषञ्चिव प्र भरा स्तोममस्मै ।
 वाचा विप्रास्तरत् वार्चमर्थो नि रामय जरितः सोम इन्द्रश्च ॥ १॥
 दोहेन गामुप शिञ्चा सखायं प्र बोधय जरितज्जरमिन्द्रम् ।
 कोशं न पूर्णं वसुना न्यृष्टमा व्यावय मवदेयाय शूरम् ॥ २॥
 किमङ्ग त्वा मघवन् भोजमाहुः शिश्रीहि मां
 शिशयं त्वा शृणोमि ।
 अमस्वती मम धीरस्तु शक्र वसुविदं भगमिन्द्रा भरा नः ॥ ३॥
 त्वां जना ममसुखेर्विन्द्र संतस्थाना वि ह्वयन्ते समकि ।
 अत्रा युजै कृणुते यो हविष्माज्जासुन्वता सख्यं वष्टि शूरः ॥ ४॥
 धनं न स्पन्दं बहुलं यो अस्मै
 तीव्रान्त्सोमा आसुनोति प्रथस्वान् ।
 तस्मै शत्रून्स्सुतुकान् प्रातरहन्ता नि स्वष्टान् युवति हन्ति वृत्रम् ॥ ५॥

यस्मिन् वयं दधिमा शम्भिन्द्रे यः शिश्राव मघवा काममस्मे ।
 आराधित्व सन् भयतामस्य शत्रुन्यस्मै शुभ्रा जन्या नमन्ताम् ॥ ६ ॥
 आराचक्षुमप वाधस्व दृग्मुप्रा यः शस्त्रः पुरुहूत तेन ।
 अस्मे धौह यवमद् गोमदिन्द्र कृषी धियं जग्निरे वाजरत्नाम् ॥ ७ ॥
 प्र यमन्तवृषसुवासो अग्निं तीव्रः सोमा बहुलान्तसि इन्द्रम् ।
 नाह दामानं मघवा नि यंसन् नि सुन्वते वदति भूरि वामम् ॥ ८ ॥
 धृत प्रहामतिदीवा जयाति कृतमिव शुभ्री वि चिन्तोति कल ।
 यो देवकामो न धनं रुणद्धि समित तं रायः सृजति स्वधार्मिः ॥ ९ ॥
 गोभिष्टरेमामति दुरेवा यवेन वा दुधं पुरुहूत विश्वे ।
 वयं राजसु प्रथमा धनान्यरिष्टासो वृजनाभिर्जयेम ॥ १० ॥
 बृहस्पतिर्नः परि पातु पश्चादुतोत्तरस्मादधरादधायोः ।
 इन्द्रः पुरस्तादुत मध्यतो नः सखा सखिभ्यो
 वरीयः कृणोतु ॥ ११ ॥ [७११८]

॥ ९० ॥

ऋषिः—भरद्वाजः ॥ देवता—बृहस्पतिः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

यो अद्रिभित् प्रथमजा ऋतावा बृहस्पतिराङ्गिरसो हविष्मान् ।
 द्विबर्हजमा प्राधमं पितृ न आ रोदसी वृषभो रोरेवीति ॥ १ ॥
 जनाय चिद् य इवत उ लोकं बृहस्पतिर्देवहूतौ चकार ।
 मन् वृत्राणि वि पुरो ददर्शति जयन्त्यत्रैमित्रान् पृथु साहन् ॥ २ ॥
 बृहस्पतिः समजयद् वसूनि महो ब्रजान् गोमतो देव एषः ।
 अथः सिषासन्स्वरोरप्रतीतो बृहस्पतिर्हन्त्यमित्रमकैः ॥ ३ ॥ [७११९]

॥ ९१ ॥

ऋषिः—अथास्यः ॥ देवता—बृहस्पतिः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

हृमां धियं सप्तशशिणीं पिता न ऋतप्रजातां बृहतीमविन्दत् ।

तुरीयं स्वज्जनयद् विश्वजन्योऽयास्य उक्थमिन्द्राय शंसन् ॥ १ ॥

ऋतं शंसन्त ऋजु दीध्याना दिवस्पत्रासो असुरस्य वीराः ।

विप्रं पदमङ्गिरसो दधाना यज्ञस्य धामं प्रथमं मनन्त ॥ २ ॥

हंसैरिव सखिभिर्वावदङ्गिरश्मन्मया नि नहना व्यस्यन् ।

बृहस्पतिरभिकनिकृद् गा उत प्रास्तौ दुष्व विद्रो अगायत् ॥ ३ ॥

अवो द्वाभ्यां पुर एकया गा गुहा तिष्ठन्तीरनृतस्य सेतौ ।

बृहस्पतिस्तमसि ज्योतिरिच्छन्नदुक्ता आकर्षि हि तिस्र आवः ॥ ४ ॥

विभिद्या पुरं शयथेभर्षाचो निस्त्रिणि साकमुदधेरकन्तत् ।

बृहस्पतिरुषसं सूर्यं गामकं विवेद स्तनयजिब्र धौः ॥ ५ ॥

इन्द्रो वलं रक्षितारं दुघानां करेण्येव वि चकतां रवेण ।

स्वेदाब्जभिराशिरमिच्छमानोऽरोदयत् पृथिमा गा अमुस्यात् ॥ ६ ॥

स ह सत्येभिः सखिभिः शुचाङ्गिर्गोधासं वि धनसैरददः ।

ब्रह्मणस्पतिर्वृषभिर्वराहैर्धर्मस्वेदेभिर्द्रविण्यं व्यानट् ॥ ७ ॥

ते सस्येन मनसा गोपति गा इयानासं हृषण्यन्त धीभिः ।

बृहस्पतिर्मिथो अवशपोभिरुक्षिधा असृजत स्वयुग्भिः ॥ ८ ॥

सं वधयन्तो मृतिभिः शिवाभिः सिंहमिव नानदतं सधस्ये ।

बृहस्पतिं वृषणं शूरसातौ अरेभरे अजुं मदेम जिष्णुम् ॥ ९ ॥

यदा वाजमसन्तु विश्वरूपमा धामरुक्षदुत्तराण्य सधं ।

बृहस्पतिं वृषणं वधयन्तो नाना सन्तो बिभ्रतो ज्योतिरेसा ॥ १० ॥

स्रष्टामाशिर्बं कृणुता वयोधै कीरिं चिद्धयवथ स्वेभिरवैः ।

पृश्ना मृधो अप अवन्तु विश्वास्तद् रोदसी शृणुतं विश्वमिन्वे ॥ ११ ॥

इन्द्रो महना महतो अणवस्य वि मूर्धानमभिनर्बुदस्य ।

अहङ्गाहमरिणात् सप्त सिन्धून् देवैर्द्यावापृथिवी

आवतं नः

॥ १२ ॥

अधिः—१—१२ प्रियमेधः, १६—२१ पुरुहन्मा ॥ देवता—इन्द्रः ॥

बन्दः—१—३ गायत्री, [४—७, ९—१२ अनुष्टुप्, ८, १३ पङ्क्तिः,

१५, १५ बृहती]; १६—२१ बार्हतः प्रगाथः (समा—

बृहती + विषमा—सतोबृहती) ॥

अभि प्र गोपति गिरेन्द्रमचं यथा विदे ।

सुनुं सत्यस्य सप्ततिम्

॥ १ ॥

आ हरयः ससृजिरेऽरुपीरविं बर्हिषि ।

यन्नाभि सनवामहे

॥ २ ॥

इन्द्राय गावं आशिरं दुदुहे वज्रिणे मधु ।

यत् समुपहरे विदत्

॥ ३ ॥

उद् यद् ब्रह्मस्य विष्टपं गृहमिन्द्रश्च गन्वहि ।

अध्वः पीत्वा सचेवहि त्रिः सप्त सख्युः प्रदे

॥ ४ ॥

अर्चैत प्राचैत प्रियमेधासो अर्चैत ।

अर्चन्तु पुत्रका उत पुरं न धुष्णवर्चत

॥ ५ ॥

अवं स्वराति गगरी गोधा परि सविष्वणत् ।

पिङ्गा परि चनिष्कददिन्द्राय ब्रह्मोद्यतम्

॥ ६ ॥

आ यत् पतंभ्येन्वाः सुदुवा अनपस्फुरः ।

अपस्फुरं गृभायत् सोममिन्द्राय पातवे

॥ ७ ॥

अपादिन्द्रो अपादिमिर्विश्वे देवा अमसत ।

वरुण इदिह वयत् तमारो अभ्यनूषत वसं संशिशरीरिव

॥ ८ ॥

सुदेवो असि वरुण यस्य ते सप्त सिन्धवः ।

अनुचरन्ति काकुदं सम्यं सुषिरामिव

॥ ९ ॥

यो व्यतीरफाययत् सुयुक्तां उप दाशुषे ।

त्ववो नेता तदिदं वपुरुपमा यो अमुच्यत ॥ १० ॥
 अतीदु शक्र ओहत इन्द्रो विश्वा अति द्विषः ।
 भिनत् कनीनं ओतनं पच्यमानं पुरो गिरा ॥ ११ ॥
 अर्भको न कुमारकोऽपि तिष्ठन्नं रथम् ।
 स पचन्महिषं मृगं पित्रे मात्रे विभुक्तुम् ॥ १२ ॥
 आ तू सुशिम दंपते रथं तिष्ठा हिरण्यम् ।
 यद्यं धुचं सचेवहि सहस्रपादमरुषं स्वस्तिगामनेहसम् ॥ १३ ॥
 तं धेमिस्था नमस्विन् ऋषे स्वराजमासते ।
 अथै चिदस्य सुभितं यदेतव आवर्तयन्ति दावने ॥ १४ ॥
 अजु प्रत्यस्यौकसः प्रियमेषास एषाम् ।
 पूर्वामनु प्रयति वृत्रबर्हिषो हितप्रयस आशत ॥ १५ ॥
 यो राजा चर्षणीनां याता रथेभिरग्निगुः ।
 विश्वासां तक्रता पृतनानां ज्येष्ठो यो वृत्रहा गुणे ॥ १६ ॥
 इन्द्रं तं शुग्भ पुरहन्मज्जवसे यस्य द्विता विधृतरि ।
 इक्ष्वाय वज्रः प्रति आयि दशतो महो दिवे न सूर्यः ॥ १७ ॥
 नकिष्टं कर्मणा नशद् यश्चकार सदावृधम् ।
 इन्द्रं न यज्ञैर्दिश्वगूतं मृध्वसमघृष्टं धृष्णवोजसम् ॥ १८ ॥
 अषाढमुग्रं पृतनासु सासृहि यस्मिन् महीरुहज्रयः ।
 सं धेनवो जायमाने अनोनवुर्द्यावः क्षामो अनोनवुः ॥ १९ ॥
 यद् आव इन्द्र ते शतं शतं भूमीरुत युः ।
 न त्वा वज्रिन्सहस्रं सूर्या अनु न जातमष्ट रोदसी ॥ २० ॥
 आ पप्राथ महिना वृष्ण्या वृषन् विश्वा शविष्ट शर्वसा ।
 अस्मा अव मघवन् गोमति ब्रजे वज्रिन्चित्रामिरुतिभिः ॥ २१ ॥ [८।२]

॥ ९३ ॥

अग्निः—१-३ प्रगाथः, ४-८ देवजामयः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—

गायत्री ॥

वत् त्वा मन्दन्तु सेतामाः कृणुष्व राधो अद्रिवः ।

अव ब्रह्मद्विषो जहि ॥ १ ॥

पदा पुणोऽराधसो नि बाधस्व महौ असि ।

नहि त्वा कश्चन प्रति ॥ २ ॥

स्वमीशिषे सुतानामिन्द्र स्वमसुतानाम् ।

स्वं राजा जनानाम् ॥ ३ ॥

इन्द्रयन्तीरपस्युव इन्द्रं जातमुपासते ।

अज्ञानासः सुवीर्यम् ॥ ४ ॥

स्वमिन्द्र बलादधि सहसो जात ओजसः ।

स्वं वृषन् वृषेदसि ॥ ५ ॥

स्वमिन्द्रासि वृत्रहा व्यन्तरिक्षमतिरः ।

हृद् द्यामस्तम्ना ओजसा ॥ ६ ॥

स्वमिन्द्र सजोषसमकं बिभर्षि बाह्वोः ।

वज्रं शिरान् ओजसा ॥ ७ ॥

स्वमिन्द्राभिभूरासि विश्वा जातान्योजसा ।

स विश्वा भुव आभवः ॥ ८ ॥ [८।३]

॥ ९४ ॥

अपिः—कृणुः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—१-३, १०, ११ त्रिष्टुप्,

४—६ जगती ॥

आ यास्विन्द्रः स्वपतिर्मदाय यो धर्मणा तूतुजानस्तुविष्मान् ।

अस्वहायो अति विश्वा सहास्यपारेण महता वृष्येन ॥ १ ॥

सुष्ठामा रथः सुयमा हरी ते मिम्यच्च वज्रो नृपते गमस्तौ ।

आभिं राजन्सुपथा बाह्यवाह्वो वधाम ते पुष्टो वृष्ययानि ॥ २ ॥

पुन्द्रवाहो नृपतिं वज्रबाहुमुग्रमुग्राक्षस्तविषासं पुनम् ।
 प्रत्वक्षसं वृषभं सत्यशुष्ममेभस्मन्ना सधमादो वहन्तु ॥ ३ ॥
 एवा पतिं द्रोणसाचं सचेतसमूर्जं स्कम्भं धरुणं आ वृषायसे ।
 ओजः कृष्णं सं गृभाय त्वे अयसो यथा कनिषानामिनो वृषे ॥ ४ ॥
 गमन्नस्मे वसुन्या हि शंसिषं स्वाशिषं भरमा याहि सोमिनः ।
 स्वर्माशिषे सास्मिन्ना सस्ति बर्हिष्यनाधुष्या तव पात्राणि धर्मणा ॥ ५ ॥
 पृथक् प्रायन् प्रथमा देवहूतयोऽकृण्वत श्रवस्यानि दुष्टरा ।
 न ये शेकुर्गजियां नावमारुहमीमेव ते न्यविशन्तु केपयः ॥ ६ ॥
 एवैवापागपरे सन्तु दूढयोश्चा येषां दूयुजं आयुयुज्रे ।
 हृथा ये प्रागुपरे सन्ति दावनें पुरुणि यत्र वयुनानि भोजना ॥ ७ ॥
 गिरीरैजान् रेजमानां आधारयद् द्यौः कन्ददन्तरिक्षाणि कोपयत् ।
 समीचीने धिषणे वि ष्कभायति वृष्णः पीत्वा मदं उषथानि शंसति ॥ ८ ॥
 इमं बिभर्मि सुकृतं ते अङ्कुशं येनारुजासि मघवच्छफारुजः ।
 अस्मिन्सु ते सर्वने अस्त्वोक्यंसुत हृष्टौ मघवन् बोध्याभगः ॥ ९ ॥
 गोभिष्टरेमामतिं दुरेवां यवेन जुषं पुरुहूत विश्वाम् ।
 वषं राजभिः प्रथमा धनान्यस्माकेन वृजनेना जयेम ॥ १० ॥
 बृहस्पतिनः परि पातु पुश्चादुतोत्तरस्मादधरादघ्रायोः ।
 इन्द्रः पुरस्तादुत मध्यतो ने सखा सखिभ्यो
 वरिवः कृणोत ॥ ११ ॥ [८।४]

॥ ९५ ॥

ऋषिः—१ गृह्यसमदः, २-४ सुताः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—१ अष्टिः

२-४ शक्वरी

त्रिकद्रुकेषु माहिषो यवाक्षिरं तुविशुष्मस्तृपत्
 सोममपिबद् विष्णुना सुतं यथावशत् ।

स ह्ये ममाह महि कर्म कर्तव्ये महामुहं सैनं
सश्वद् देवो देवं सत्यमिन्द्रं सत्य इन्द्रः ॥ १ ॥

प्रो ष्वेस्मै पुरोरथमिन्द्राय शुभमर्चत ।
अभीके चिद्रु लाकृत्व संगे समस्तु वृत्रहास्माकं
बोधि चोदितानभन्तामन्यकेषां ज्याका अधि धन्वसु ॥ २ ॥

स्वं सिन्धूरवास्तृजोऽधराचो अहञ्जहिम् ।
अशत्रुरिन्द्र जज्ञिषे विश्वं पुष्यसि वायं
सं त्वा परि ष्वजामहे नभन्तामन्यकेषां ज्याका अधि धन्वसु ॥ ३ ॥

वि षु विश्वा अरातयाऽर्थो नशन्त नो धियः ।
अस्तासि शत्रवे वधं यो न इन्द्र जिघांसति
या ते रातिर्ददिवसु नभन्तामन्यकेषां
ज्याका अधि धन्वसु ॥ ४ ॥ [४।५]

॥ ९६ ॥

अधिः—१-१० पूरणः; ६-९ ब्रह्मा च, भृगुः क्षिराक्षः; १० ब्रह्मा च;
११-१६ रक्षोहाः; १७-२३ ब्रह्मा; २४ प्रचेताः ॥ देवता—१-५
इन्द्रः; ६-१०, १७-२३ यक्षमनाशनम्, ११-१६ गर्भदोषनाशनम्;
२४ दुःशप्तनाशनम् ॥ छन्दः—१-८ त्रिष्टुप्; ९ शक्वरीगर्भा
जगती; १०-१८ अनुष्टुप्; १९ ककुम्भत्यनुष्टुप्, २० चतुष्टुप्
भुरिगुणिक; २१ उपरिष्टाद् विराड् बृहती; २२ उणिगर्भा निचृदनुष्टुप्
२३ पथ्यापङ्क्तिः; [२४ अनुष्टुप्]

तुमिस्याभिवपसो अस्य पाहि सर्वंथा वि हरीं इह मुन्व ।
इन्द्र मा त्वा यजमानाभो अन्ये नि रीरमन् तुभ्यमिमे सुतासः ॥ १ ॥
तुभ्यं सुतास्तुभ्यम् सोत्वासुस्त्वां गिरः श्वाद्या भा ह्वयन्ति ।
इन्द्रेदमद्य सर्वान् जुष्टाणो विश्वस्य विद्रां इह पाहि सोमम् ॥ २ ॥

- य उशेता मनसा सोममस्मै सर्वदृदा देवकामः सुनोति ।
 न गा इन्द्रस्तस्य परा ददाति प्रशस्तमिच्छास्मै कृणोति ॥ ३ ॥
 अरुस्रष्टो भवत्येषो अस्य यो अस्मै रेवान् न सुनोति सोमम् ।
 निररुनौ मघवा तं दधाति ब्रह्म द्विषो हन्यन्तनुदिष्टः ॥ ४ ॥
 अश्रायन्तो गव्यन्तो वाजयन्तो हवामहे स्वोपगन्तवा उ ।
 आभूयन्तस्ते सुमतौ नवाषा व्यमिन्द्र स्वा शनं हुवम ॥ ५ ॥
 मुञ्चामि स्वा हविषा जीवनाय कर्मज्ञातयक्षमादुन राजयक्षमात् ।
 माहिजिमाह यद्येतदेनं तस्या इन्द्राग्नी प्र मुमुक्षमेनम् ॥ ६ ॥
 यदि क्षितायुर्यदि वा परंतो यदि स्यारन्तिकं नीत एव ।
 तमा हरामि निष्करोरुपस्थादस्पाशमेन शतशारदाय ॥ ७ ॥
 सहस्राक्षेण शतवीर्येण शतायुषा हविषाहार्षमेनम् ।
 इन्द्रो यथैनं शरदो नयात्यति विश्वस्य दुरितस्य पारम् ॥ ८ ॥
 शतं जीव शरदो वर्धमानः शनं हेमन्ताच्छतम् तमन्तान् ।
 शतं तं इन्द्रो अग्निः सविता बृहस्पतिः ॥ ९ ॥
 शतायुषा हविषाहार्षमेनम् ॥ १० ॥
 आहार्षमविद स्वा पुनरागाः पुनर्यावः ।
 सर्वाङ्गं सर्वं ते चक्षुः सर्वमायुश्च तेऽविदम् ॥ ११ ॥
 ब्रह्मणाग्निः सविदानो रक्षोहा बाधतामितः ।
 अमीवा यस्ते गर्भं दुर्गामा योनिमाशये ॥ १२ ॥
 यस्ते गर्भममीवा दुर्गामा योनिमाशये ।
 अग्निष्टं ब्रह्मणा सह निष्कव्यादमनीशत् ॥ १३ ॥
 यस्ते हन्ति पतयन्तं निष्स्त्रुं यः सरीसृपम् ।
 ज्ञातं यस्ते जिघांसति तमितो नाशयामसि ॥ १४ ॥
 यस्त ऊरु विहरत्यन्तरा दम्पती शयै ।
 योनिं यो अन्तरारेच्छिह तमितो नाशयामसि ॥ १५ ॥

यस्त्वा भ्राता पतिर्भूत्वा जारो भूत्वा निपद्यते ।
 अजां यस्ते जिघांसति तमितो नाशयामसि ॥ १५ ॥
 यस्त्वा स्वप्नेन तमसा मोहयित्वा निपद्यते ।
 अजां यस्ते जिघांसति तमितो नाशयामसि ॥ १६ ॥
 अचीभ्यां ते नासिकाभ्यां कर्णाभ्यां छुडुकादधि ।
 यच्चमं शीर्षयं मस्तिष्काज्जिह्वाया वि वृहामि ते ॥ १७ ॥
 अग्निवाभ्यस्त उष्णिहाभ्यः कीकसाभ्यो अनुक्यात् ।
 यच्चमं दोषण्यमंसंभ्यां बाहुभ्यां वि वृहामि ते ॥ १८ ॥
 हृदयात् ते परि क्लेशो हर्त्त्रिणात् पाश्चाभ्याम् ।
 यच्चमं मत्तस्नाभ्यां प्लीहनो यक्नस्ते वि वृहामसि ॥ १९ ॥
 आन्त्रेभ्यस्ते गुदाभ्यो वनिष्ठोरुदरादधि ।
 यच्चमं कुक्षिभ्यां प्लाशेनाभ्या वि वृहामि ते ॥ २० ॥
 कुरुभ्यां ते अष्टौवज्र्यां पार्थिव्यां प्रपदाभ्याम् ।
 यच्चमं अमृष्यं श्रोणिभ्यां भासदं मंससो वि वृहामि ते ॥ २१ ॥
 अक्षिभ्यस्ते मज्जभ्यः स्नावभ्यो धुमनिभ्यः ।
 यच्चमं पाणिभ्यामङ्गुलिभ्यो नखेभ्यो वि वृहामि ते ॥ २२ ॥
 अङ्ग्रेऽङ्ग्रे लोभिलोमिन् यस्ते पर्वणिपर्वणि ।
 यच्चमं त्वचस्यं ते जयं कश्यपस्य वीबर्हेण विष्वक्चं वि वृहामसि ॥ २३ ॥
 अपोहि मनसस्पतेऽपं काम परश्वर ।
 पुरो निर्ऋत्या आ चंचव बहुधा जीवतो मनः ॥ २४ ॥ [८।६]

॥ ९७ ॥

अविः—कलिः ॥ देवतः—इन्द्रः ॥ छन्दः—१, २ बार्हतः प्रगाथः (वृहती +
 सतोवृहती); ३ वृहती ॥

वयमेनमिदा ह्योपीपेमेह वज्रिणम् ।

तस्मा॑ उ अद्य॑ सम॒ना सु॒तं भ॒रा नूनं॑ भूष॒त श्रुते॑ ॥ १ ॥

वृ॒कश्चि॒दस्य॑ वा॒र॒ण उ॒रा॒मथि॒रा व॒युने॑षु भूष॒ति ।

सेमं॑ नः॒ स्तोमं॑ जुजु॒षाण॑ आ ग॒हीन्द्र॑ प्र चि॒त्रवा॑ धि॒या ॥ २ ॥

कदू॑ न्वव॒स्थाकृत॑मिन्द्र॒स्यास्ति॑ पौ॒त्यम् ।

केनो॑ जु॒ कं श्रो॑मते॒न न शु॑श्रु॒वे ज॒नुषः॑ परि॒ वृत्र॑हा ॥ ३ ॥ [९। १]

॥ ९८ ॥

ऋषिः—रांयुः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—वाहतः प्रगाथः वृ० + स० वृ०

स्वामि॑द्धि॒ हवाम॑हे सा॒ता वाज॑स्य का॒रवः॑ ।

स्वां॑ वृ॒त्रेष्विन्द्र॑ स॒र्पति॑ न॒र॒स्त्वां का॒ष्टास्व॑र्वतः ॥ १ ॥

स॒ त्वं न॑श्चि॒त्र वज्र॑हस्त॒ घृष्ण॑या म॒ह स्त॑वानो अ॒द्रिवाः॑ ।

गा॒मश्च॑ र॒थमिन्द्र॑ सं कि॒र स॒न्ना वाजं॑ न जि॒ग्युषे॑ ॥ २ ॥ [९। २]

॥ ९९ ॥

ऋषिः—मेघ्यातिथिः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—वाहतः प्रगाथः वृ० + स० वृ०

अ॒भि स्वा॑ पूर्॒वपी॑तय॒ इन्द्र॑ स्तो॒मेभि॑रायवः ।

स॒मीची॑नास॒ ऋभ॑वः स॒मस्त्वर॑न् रु॒द्रा गृ॑णन्त॒ पू॒र्यम् ॥ १ ॥

अ॒स्पेदि॑न्द्रो॒ वावृ॑ष्ठे वृ॒ष्ण्यं श॒वो म॑दे॒ सुत॑स्य वि॒ष्णवि॑ ।

अ॒था तम॑स्य म॒हिमान॑मायवोऽनु॑ ष्टु॒वन्ति॑ पूर्॒वथा॑ ॥ २ ॥ [९। ३]

॥ १०० ॥

ऋषिः—नृमेघः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—उष्णिक्

अ॒था ही॑न्द्र॒ गिर्व॑ण॒ उप॑ स्वा॒ कामा॑न् म॒हः सं॑सृज॒महे॑ ।

उ॒देव॑ यन्त॒ उ॒दमि॑ः

॥ १ ॥

वार्षं त्वा यस्याभिर्वर्धन्ति शूर ब्रह्माणि ।

वावुध्वोसं चिदद्विवो दिवेदिवे ॥ २ ॥

युञ्जन्ति हरौ हविरस्य गार्धयोरो रथ उरुयुगे ।

हन्द्रवाहा वचोयुज ॥ ३ ॥ [९।४]

॥ १०१ ॥

अभिः—मेध्यातिथिः ॥ देवता—अग्निः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

अग्निं द्रुतं वृणीमहे होतारं विश्ववेदसम् ।

अस्य यज्ञस्य सुक्रतुम् ॥ १ ॥

अग्निमग्निं हवीमभिः सदा हवन्त विश्वपतिम् ।

हव्यवाहं पुरुमियम् ॥ २ ॥

अग्ने देवा इहा वह जज्ञानो वृक्रवर्हिषे ।

असि होता न इद्वयः ॥ ३ ॥

॥ १०२ ॥

अभिः—विश्वामित्रः ॥ देवता—अग्निः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

इच्छेन्न्यो नमस्यस्तिरस्तमासि दर्शतः ।

समग्निरिध्यते वृषा ॥ १ ॥

वृषो अग्निः समिध्यतेऽश्वो न देववाहनः ।

तं हविष्मन्त इच्छते ॥ २ ॥

वृषणं त्वा वयं वृषन् वृषणः समिधमिहि ।

अग्ने दीष्टं बृहत् ॥ ३ ॥ [९।५]

॥ १०३ ॥

अभिः—१ सुदीतिपुरुमीढी; २, ३ भर्गः ॥ देवता—अग्निः ॥ छन्दः—१, २

बृहती ३ सतोबृहती ॥

अग्निर्मलिष्वावसे गाथाभिः शीरशोचिवम् ।

अग्निं राये पु०मीढ श्रुतं नरोऽग्निं सुदीतये छर्दिः ॥ १ ॥

अग्न आ याद्याग्निमिहोतारं स्वा वृष्मिमहे ।

आ स्वामनक्रु प्रयता हविष्मती यजिष्ठं वहिरासदे ॥ २ ॥

अच्छा हि स्वा सहसः सुनो अङ्गिरः सुचश्चरन्त्यध्वरे ।

ऊर्जो नपातं घृतकेशमीमहेऽग्निं यज्ञेषु पूष्यम् ॥ ३ ॥ [९।७]

॥ १०४ ॥

अभिः—१, २ मेघ्यातिथिः; ३, ४ नृमेघः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—

बाहंतः प्रगाथः (विषमा—बृहती + समा—सतोबृहती) ॥

इमा उ स्वा पु०स्वसो गिरो वधन्तु या सम ।

पावकवर्णाः शुचयो विप्रश्चतोऽग्निं रोमैरनूयत ॥ १ ॥

अयं सहस्रमृषिभिः सहस्कृतः समुद्र इव पप्रथे ।

सत्यः सो अश्य माहिमा गृणो शवो यज्ञेषु विप्रराज्ये ॥ २ ॥

आ नो विश्वासु हव्य इन्द्रः समस्तु भूषतु ।

उप ब्रह्माणि सर्वनानि वृत्रहा परमज्या ऋचोविमः ॥ ३ ॥

स्वं दाता प्रथमो राधसामस्यसि सत्य ईशानकृत् ।

तुविष्णुमस्य युज्या वृष्मिमहे पुत्रस्य शर्वसो महः ॥ ४ ॥ [९।८]

॥ १०५ ॥

अभिः—१-३ नृमेघः; ४, ५ पुरुहन्मा ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—१, २,

४, ५ बाहंतः प्रगाथः (१, ४ बृहती २, ५ सतोबृहती); ३ बृहती ॥

एवमिन्द्र प्रवृत्तिवभि विन्वा असि हृष्टयः ।

अशस्निहा जनिता विश्वतरसि स्वं त्वं तरुयुतः ॥ १ ॥

अनु ते शुष्मं तुरयन्तमीयतुः चोणी शिशुं न मातरा ।

विश्वास्ते स्पृधः श्रुथयन्त मन्थवे वृत्रं यदिन्द्र तूषसि

॥ २ ॥

हृत कृती वो अजरं प्रहेतारमप्रहितम् ।

आशुं जेतारं हेतारं रथीतममत्तुं तमयावृधम्

॥ ३ ॥

यो राजा चर्वणीनां याता रथेभिराघ्रिगुः ।

विश्वासां तरुता पृतनानां ज्येष्ठो यो वृत्रहा गुणे

॥ ४ ॥

इन्द्रं तं शुष्म पुरुहन्मन्त्रवले यस्य द्विता विधुतरि ।

हस्ताय वज्रः प्रति धायि दर्शतो महो दिवे न सूर्यः ॥ ५ ॥ [९।९]

॥ १०६ ॥

अभिः—गोषुत्यवसक्तिनौ ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—उष्णिक ॥

तव त्यदिन्द्रियं बृहत् तव शुष्ममुत क्रतुम् ।

वज्रं शिवाति धिषण्या वरेण्यम्

॥ १ ॥

तव यौरिन्द्र पौस्यं पृथिवी वर्धति श्रवः ।

स्वामापः पर्वतासश्च हिनिवरे

॥ २ ॥

त्वां विष्णुर्वृहन् चयो भिन्नो गृणाति वरुणः ।

त्वां शर्भो मदस्यनु मारुतम्

॥ ३ ॥ [९।१०]

॥ १०७ ॥

अभिः—१-३ वरुणः, ४-१२ बृहदितोऽथर्वा, १३, १४ मरुता, १५ कुत्सः ॥

देवता—१-१२ इन्द्रः, १३-१५ सूर्यः ॥ छन्दः—१-३ गायत्री, ४-१२

१४, १५ त्रिष्टुप्, १३ आशी पङ्क्तिः ॥

समस्य मन्थवे विशो विशा नमन्त कृष्टया ।

समुद्रायेव सिन्धवः

॥ १ ॥

ओजस्तदस्य तिविष उभे यत् समवर्तयत् ।

हन्द्रश्च भवे रोदसी

॥ २ ॥

वि चिद् वृत्रस्य दोषतो वज्रेण शतपर्वणा ।

शिरो बिभेद वृष्णिना

॥ ३ ॥

तदिदास भुवनेषु उपेष्टं यतो जज्ञ उग्रस्तेष्वनृगः ।

सद्यो जज्ञानो नि रिणाति शत्रूननु यदेन मदेन्ति विश्व ऊमाः

॥ ४ ॥

चावृधानः शवसा भूर्योजाः शत्रुर्द्धासाय भिषसं दधाति ।

अव्यनच्च व्यनच्च सस्ति सं ते नवन्त प्रभृता मर्देषु

॥ ५ ॥

स्वे क्रतुमपि पृच्छन्ति भूरि द्विर्यदेते त्रिभंवन्मूमाः ।

स्वादेः स्वादीयः स्वादुना सृजा समदः सु मधु

मधुनामि योधीः

॥ ६ ॥

यदि चिन्नु स्वा धना जयन्तं रणोरणे अनुमदन्ति विप्राः ।

ओजीयः शुष्मिन्स्थिरमा तनुव्व मा स्वां दभन्

दुरेवासः कशोकाः

॥ ७ ॥

एषया वयं शाश्वतहे रणेषु प्रपश्यन्तो युधेन्यानि भूरि ।

चोदयामि त आयुधा वचोभिः सं ते शिशामि ब्रह्मणा वयोसि

॥ ८ ॥

नि तद् दधिषेऽवरे परे च यस्मिन्नाविधावसा दुराणे ।

का स्थापयत मातरं जिगृक्षुमतं हन्वत कवीराणि भूरि

॥ ९ ॥

स्तुष्व वर्मन् पुरुवर्मानं

समृश्वाणमिनतममाप्स्यमाप्स्यानाम् ।

आ दर्शति शवसा भूर्योजाः

प्र संचति प्रतिमानं पृथिव्याः

॥ १० ॥

हूमा ब्रह्म बृहद्विः कृणवदिन्द्राय शूषमाग्निः स्वर्षाः ।

महो गोत्रस्य जयति स्वराजा तुरश्चिद् विश्वमणवत् तपस्वान्

॥ ११ ॥

एवा महान् बृहद्विः अथर्वावोचत् स्वां तन्वमिन्द्रमेव ।

स्वसारौ मातरिभ्वरी अरिमे हिन्वन्ति चैने शवसा वधयन्ति च

॥ १२ ॥

चित्रं देवानां केतुरनीकं ज्योतिष्मान् प्रदिशः सूर्यं उधन् ।

दिवाकरोऽति सृम्नैस्तमांसि विश्वातारीद् दुरितानि शुक्रः ॥ १३ ॥

चित्रं देवानामुदगादनीकं चक्षुर्मित्रस्य वरुणस्याग्नेः ।

आप्राद् धावापृथिवी अन्तरिक्षं सूर्यं आत्मा जगतस्तस्थुषश्च ॥ १४ ॥

सूर्यो देवीमुषसं रोचमानां मर्यां न योषामभ्येति पश्चात् ।

यत्रा नरो देवयन्तो युगानि वितन्वते प्रति

भद्राय भद्रम्

॥ १५ ॥ [९।११]

॥ १०८ ॥

ऋषिः—नृमधः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—१ गायत्री, २ ककुडण्णिक,

३ पुरवण्णिक ॥

एवं न इन्द्रा मर्यां ओजो नृम्यां शतक्रतो विचर्षणे ।

आ वीरं पृतनाषहम् ॥ १ ॥

एवं हि नः पिता वसो एवं माता शतक्रतो बभूविथ ।

अधा ते सुमनसीमहे ॥ २ ॥

एवां शुभिमन् पुहूत वाजयन्तमुषं द्रुवे शतक्रतो ।

स नो रास्व सुवीर्यम् ॥ ३ ॥ [९।१२]

॥ १०९ ॥

ऋषिः—गोतमः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—पङ्क्तिः ॥

स्वादोरिथा विपुवतो मध्वः पिबन्ति गौर्यः ।

या इन्द्रेण सयावरीवृष्णा मदन्ति शोमसे वस्वीरनु स्वराज्यम् ॥ १ ॥

ता अस्य पृथनायुवः सोमं श्रीयन्ति पृथनयः ।

प्रिया इन्द्रस्य धेनवो वज्रं हिन्वन्ति सायकं

वस्वीरनु स्वराज्यम्

॥ २ ॥

ता अस्य नमसा सहः सपर्यन्ति प्रचेतसः ।

मृतान्यस्य सश्विरे पुरुषि पूर्वचित्तये

वस्वीरनु स्वराज्यम् ।

॥ ३ ॥ [९। १३]

॥ ११० ॥

श्विः—श्रुतकवः सुकवो वा ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

इन्द्राय मघने सुतं परि द्योभन्तु नो गिरः ।

अकमचन्तु कारवः ।

॥ १ ॥

यस्मिन् विश्वा अग्नि श्रियो रणन्ति सस संसदः ।

इन्द्रं सुते हवामहे

॥ २ ॥

त्रिकटुकेषु चेतनं देवासो यजमन्तु ।

तमिदं वर्धन्तु नो गिरः ।

॥ ३ ॥ [९। १४]

॥ १११ ॥

श्विः—पवतः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—उष्णिक ॥

यत् सोममिन्द्र विष्णोर्वि यद्वा घ त्रित आपये ।

यद्वा मरुसु मन्दसे समिन्दुभिः ।

॥ १ ॥

यद्वा शक्र परावति समुद्रे अग्नि मन्दसे ।

अस्माकमित् सुते रणा समिन्दुभिः ।

॥ २ ॥

यद्वा सि सुन्वतो वृषो यजमानस्य सत्पते ।

उक्ष्ये वा यस्य रणसि समिन्दुभिः ।

॥ ३ ॥ [३। १५]

॥ ११२ ॥

श्विः—सुकवः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

यद्वय कच्च वृत्रहनुदगा अभि सूर्य ।

सर्वं तदिन्द्र ते वशे

॥ १ ॥

यद्वा प्रवृद्ध सत्पते न मरा इति मन्यसे ।

उतो तत् सूर्यमिव तव

॥ २ ॥

ये सोमांसः परावति ये भवावति सुन्विरे ।

सवांस्तौ इन्द्र गच्छसि

॥ ३ ॥ [९। १६]

॥ ११३ ॥

ऋषिः—भर्गः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—वार्हतः प्रगाथः (वृहती +
सतोवृहती) ॥

भूभयं शुणवच्च न इन्द्रो अवांगिदं वचः ।

सुत्राच्या मघवा सोमपीतये धिया शविष्ठ आ गमत्

॥ १ ॥

तं हि स्वराजं वृषभं तमोजसे धिषण्ये निष्टत्तुः ।

उतोपमानां प्रथमो नि षोडसि सोमकामं हि ते मनः ॥ २ ॥ [९। १७]

॥ ११४ ॥

ऋषिः—सौभरिः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

अभ्रातृव्यो अना त्वमनापिरिन्द्र जुषां सनादसि ।

युधेदापित्वमिच्छसे

॥ १ ॥

नकी रेवन्तं सुख्याय विन्दसे पीयन्ति ते सुराश्वः ।

यदा कृणोषि ननुं समूहस्यादित् पितेव ह्यसे ॥ २ ॥ [९। १८]

॥ ११५ ॥

ऋषिः वत्सः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

अहमिदि पितृपरि मेधामतस्य जग्रभ ।

अहं सूर्यद्वाजनि

॥ १ ॥

अहं प्रत्नेन मन्मना गिरः शुग्मामि कण्ववत् ।

येनेन्द्रः शुग्ममिद् दधे

॥ २ ॥

ये स्वामिन्द्र न तुष्टुर्बुधयो ये च तुष्टुः ।

ममेद्बर्धस्व सुष्टुतः

॥ ३ ॥ [९। १९]

॥ ११६ ॥

ऋषिः—मेध्यातिथिः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—बृहती ॥

मा भूम निष्टया इवेन्द्र त्वदरणा इव ।

वनाति न प्रजहितान्यद्रिवो दुरोषासो अमन्महि

॥ १ ॥

अमन्महीदनाशवोऽनुग्रासश्च वृत्रहन् ।

सुकृत्सु ते महता शूर राधसानु स्तोमं मुदीमहि ॥ २ ॥ [१। २०]

॥ ११७ ॥

ऋषिः—वसिष्ठः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—विराट् [त्रिपदा गायत्री]

पिवा सोममिन्द्र मन्दतु स्वा यं ते सुषाव हर्यश्वाद्रिः ।

सोतर्बाहुभ्यां सुयतो नावी

॥ १ ॥

यस्ते मद्रो युज्यश्चाकुरस्ति येन वृत्राणि हर्यश्च हंसि ।

॥ २ ॥

॥ स्वामिन्द्र प्रभूवसो ममत्तु

बोधा सु मे मघवन् वाचमेमां यां ते वसिष्ठो अर्चति प्रशस्तिम् ।

इमा ब्रह्म सधमादे जुषस्व

॥ ३ ॥ [९। २१]

॥ ११८ ॥

ऋषिः—१—२ भर्गः; ३, ४ मेध्यातिथिः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—

बार्हतः प्रगाथः (विषमा—बृहती + समा—सतोबृहती) ॥

शरध्यूषु शचीपत् इन्द्र विश्वाभिरूतिभिः ।
 अगं न हि स्वा यशसं वसुविदमनु शूर चरामसि ॥ १ ॥
 पौरौ अश्वस्य पुरुकृद् गवामस्युत्सौ देव हिरण्ययः ।
 नकिर्हि दानं परिमर्षित्व स्वे अद्ययामि तदा भर ॥ २ ॥
 इन्द्रमिद् देवतातय इन्द्र प्रयस्यध्वरे ।
 इन्द्रं समीके वनिनो हवामह इन्द्रं धनस्य सातये ॥ ३ ॥
 इन्द्रो महना रोदसी प्रप्रथच्छ्व इन्द्रः सूर्यमरोचयत् ।
 इन्द्रे ह विश्वा भुवनानि येमिरे इन्द्रे सुवानास इन्द्रवः ॥ ४ ॥ [१।२२]

॥ ११९ ॥

श्रुतिः—१ आयुः, २ श्रुतिगुः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—बार्हतः प्रगाथः
 (बृहती + सतोबृहती) ॥

अस्तावि मन्म पव्यं ब्रह्मेन्द्राय वोचत ।
 पूर्वाश्वत्तस्य बृहतीरनूषत स्तोतुर्मेवा असुक्षत ॥ १ ॥
 तुरण्यवो मधुमन्तं घृतश्रुतं विप्रसो अर्कमानुचुः ।
 अस्मे रयिः पप्रथे वृण्ययं शत्रोऽस्मे सुवानास इन्द्रवः ॥ २ ॥ [१।२३]

॥ १२० ॥

श्रुतिः—देवातिथिः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—बार्हतः प्रगाथः (बृहती +
 सतोबृहती) ॥

अदिन्द्र प्रागपागुदङ्गन्यग्वा हूयसे नृभिः ।
 सिमा पुरु नृपूतो अस्यानवेऽसि प्रशर्धं तुर्वशं ॥ १ ॥
 यद्वा रुमे रुशमे इयावके कृप इन्द्र मादयसे सचा ।
 कण्वासस्वा ब्रह्माभि स्तोमवाहस इन्द्रा यच्छन्त्या गहि ॥ २ ॥ [१।२४]

॥ १२१ ॥

ऋषिः—देवातिथिः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—वार्हतः प्रगाथः (बृहती +
सतो बृहती) ॥

अभि स्वा शूर नोनमोऽदुग्धा इव धेनवः ।
ईशानमस्य जगतः स्वर्दशमीशानमिन्द्र तस्थुषः ॥ १ ॥
न स्वावाँ अन्यो दिव्यो न पार्थिवो न जातो न जनिष्यते ।
अश्वायन्तो मघवाञ्जिन्द्र वाजिनो गव्यन्तस्त्वा हवामहे ॥ २ ॥ [१।२५]

॥ १२२ ॥

ऋषिः—शुनः शेषः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

रेवतीर्नः सधमाद इन्द्रं सन्तु तुविवाजाः ।
बुमन्तो वाभिर्मदैम ॥ १ ॥
आ वृ स्वावान् समनास स्तोतृभ्यो घृण्यवियानः ।
ऋणोरुं न चक्रयोः ॥ २ ॥
आ बद्धुवः शतक्रतुवा कामं जरितृणाम् ।
ऋणोरुं न शचीभिः ॥ ३ ॥ [१।२६]

॥ १२३ ॥

ऋषिः—कुत्सः ॥ देवता—सूर्यः ॥ छन्दः—त्रिष्टुप् ॥

तत् सूर्यस्य देवत्वं तन्माह्रित्वं मध्या कर्तोर्वित्तं सं जभार ।
यदेदयुक् हरितः सधस्थादाद्रात्रो वासस्तनुते सिमस्मै ॥ १ ॥
तन्मित्रस्य वरुणस्याभिचक्षे सूर्यो रूपं कृणुते द्यौरुपस्थे ।
अनन्तमन्यद् रुशदस्य पाजः कृण्वन्मन्यद्धरितः सं भरन्ति ॥ २ ॥ [१।२७]

॥ १२४ ॥

ऋषिः—१-३ वामदेवः; [४-६ सुवनः] ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—

१, २ गायत्री; ३ पादनिचृद् गायत्री; [४-६ त्रिष्टुप्]

कया नश्चिन्ना भा भुवद्वती सुदावृधः सखा ।

कया शचिष्ठया वृता

॥ १ ॥

कस्वा सस्यो मदानां महिष्ठो मसदन्धसः ।

इठा चिदाकृजे वसु

॥ २ ॥

अमी धु यः सखीनामविता जरितृणाम् ।

शतं भवास्त्युतिभिः

॥ ३ ॥

इमा तु कं भुवना सीषधामेन्द्रश्च विषे च देवाः ।

अज्ञं च नस्तन्वं च प्रजां चादित्यैरिन्द्रः सह चीकलपाति

॥ ४ ॥

आदित्यैरिन्द्रः सगणो मरुद्भिरस्माकं भूत्वविता तनूनाम् ।

इत्वाय देवा असुरान् यदायन् देवा देवत्वमभिरचमाणाः

॥ ५ ॥

प्रत्यन्चमर्कमन्यन्लुचीभिरादित् स्वधामिषिरां पथपश्यन् ।

अथा वाजं देवदितं सनेम मदेम शतहिमाः सुवीराः ॥ ६ ॥ [१।२८]

॥ १२५ ॥

ऋषिः—सुकीर्तिः ॥ देवता—१-३, ६, ७ इन्द्रः; ४, ५ अश्विनी ॥

छन्दः—१-३, ५-७ त्रिष्टुप्; ४ अनुष्टुप् ॥

अपेन्द्र प्राचो मघवज्जमित्रानपापाचो अभिभूते नुदस्व ।

अपोदीचो अप शूराधराच उरौ यथा तव शर्मन् मदेम

॥ १ ॥

कुविदङ्ग यवमन्तो यवं चिद् यथा दान्त्यनुपुवं वियूय ।

इहेहैषां कृणुहि भोजनानि ये बहिष्ठो नमौवृक्त्रि न जग्मुः

॥ २ ॥

नहि स्थूयंतुथा यातमस्ति नोत श्रवो विविदे संगमेषु ।
 गव्यन्त इन्द्रं सखाय विप्रः अश्वान्तो वृषणं वाजयन्तः ॥ ३ ॥
 युवं सुराममश्विना नमुचावासुरे सचा ।
 विपिपाना शुभस्पती इन्द्रं कर्मस्वावतम् ॥ ४ ॥
 पुत्रमिव पितरावश्विनोभेन्द्रावथुः काव्यैर्दंसनाभिः ।
 यत् सुरामं व्यपिबुः शचीभिः सरस्वती त्वा मघवन्नभिष्णक् ॥ ५ ॥
 इन्द्रः सुत्रामा स्ववाँ अवाँभिः सुमृडीको भवतु विश्ववेदाः ।
 बाधतां द्वेषो अभयं नः कृणोत सुवीर्यस्य पतयः स्याम ॥ ६ ॥
 स सुत्रामा स्ववाँ इन्द्रो अस्मदाराचिद् द्वेषः सनुतयुयोतु ।
 तस्य वयं सुमतौ यज्ञियस्यापि भद्रे सौमनसे स्थाम ॥ ७ ॥ [१।२९]

॥ १२६ ॥

अभिः—वृषाकपिरिन्द्राणी च ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—पङ्क्तिः ॥

वि हि सोतो रसृचत नेन्द्रं देवममंसत ।
 यत्रामदद् वृषाकपिर्यः पुष्टेषु मरसंखा विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ॥ १ ॥
 परा हीन्द्र आवसि वृषाकपेरति व्यथिः ।
 नो अह प्र विन्दस्यन्वन्न सोमपीतये विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ॥ २ ॥
 किमयं त्वा वृषाकपिश्चकार हरितो मुगः ।
 यस्मा हरस्यसीदु न्वार्यो वा पुष्टिमद् वसु विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ॥ ३ ॥
 यमिमं त्वं वृषाकपि प्रियमिन्द्राभिरचसि ।
 आ न्वस्य जग्मिषदपि कर्णे वराहयुर्विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ॥ ४ ॥
 प्रिया तष्टानि मे कपिर्व्यक्ता व्यदूदुषत् ।
 शिरो न्वस्य राविषं न सुगं दुष्कृते भुवं विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ॥ ५ ॥
 न मरस्त्री सुभसत्तरा न सुयाशुतरा भुवत् ।
 न मत् प्रतिच्यवीयसी न सक्थयुद्यमीयसी विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ॥ ६ ॥

उवे अश्व सुलाभिके यथैवाङ्ग भविष्यति ।

असन्मे अश्व सन्निधौ मे शिरो मे वीव हृष्यति

विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः

॥ ७ ॥

किं सुबाहो स्वङ्गुरे पृथुष्टो पृथुजावने ।

किं शूरपति नस्त्वमभ्य मीषि वृषाकपि

विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः

॥ ८ ॥

अवीरामि च मामयं शराहराभि मन्यते ।

उताहमस्मि वीरिणीन्द्रपत्नी मरुसखा विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः

॥ ९ ॥

संहोत्रं स्म पुरा नारी समनं वाक् गच्छति ।

वैष्वा नृतस्य वीरिणीन्द्रपत्नी महीयते विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ॥ १० ॥

इन्द्राणीमासु नारिषु सुभगामहमश्रवम् ।

नह्यस्या अपरं च न जरसा मरते पतिविश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ॥ ११ ॥

नाहमिन्द्राणि रारण मर्युर्वृषाकपेक्षते ।

यस्येदमप्यं हविः प्रियं देवेषु गच्छति विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ॥ १२ ॥

वृषाकपायि रेवति सुपुत्र आदु सुनुषे ।

वसत त इन्द्र उच्चणः प्रियं काचित्करं हविर्विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ॥ १३ ॥

उक्ष्णो हि मे पञ्चदश साकं पचन्ति विश्विम् ।

उताहमग्नि पीव इदुभा कक्षी पृणान्ति मे विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ॥ १४ ॥

वृषभो न तिमशङ्गोऽन्तर्धृथष रोक्षत् ।

मन्थस्त इन्द्र श हृदे यं ते सुनोति भावयुर्विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ॥ १५ ॥

न सेशे यस्य रम्बतेऽन्तरा सक्थ्या कपृत् ।

सेदशि यस्य रोमशं निषेदुषो विजृम्भते

विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः

॥ १६ ॥

विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः

न सेशे यस्य रोमशं निषेदुषो विजृम्भते

सेदशि यस्य रम्बतेऽन्तरा सक्थ्या कपृद् विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ॥ १७ ॥

अयमिन्द्र वृषाकपिः परस्वन्तं हतं विंदत् ।
 अतिं सुनां नवं चरुमादेधस्यान् आचितं विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ॥ १८ ॥
 अयमैमि विचाकशद् विचिन्वन् दासुमार्यम् ।
 पिबांमि पाकमुस्वनोऽमि धरिमच कशं विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ॥ १९ ॥
 धन्वं च यत् कृन्तत्रै च कति स्वित् ता वि योजना ।
 नेदीयसो वृषाकपेऽस्तमेहि गृह्णां षप् विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ॥ २० ॥
 पुनरोहिं वृषाकपे सुविता कल्पयावह ।
 य एष स्वप्नं शनोऽस्तमेभिं पथा पुनर्विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ॥ २१ ॥
 यदुहन्वो वृषाकपे गृहमिन्द्राजगन्त न ।
 बवर्त्य पुस्त्वधो मृगः कमगं जनयोपनो
 विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ॥ २२ ॥
 पथुहं नाम मानवी साकं संसूव विशतिस् ।
 भद्रं भल्यस्य अमुद् यस्या उदरमामयद्
 विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः ॥ २३ ॥ [९।३०]

॥ १२७ ॥

(खिलानि)

हृदं जना उप त नराशंस स्तावप्यत ।
 षष्टिं सहस्रा नवति च कौरम् आ रुशमेषु दग्धहे ॥ १ ॥
 षष्ट्या यस्थं प्रवाहयो वधूमन्तो द्विर्दश ।
 वर्ष्मा रथस्य नि जिहीडते द्विव हृषमाणा उपस्पृशः ॥ २ ॥
 एष हृषाय मामहे शतं निष्कान् दश स्रजः ।
 त्रीणि शतान्यवतां सहस्रा दश गोनाम् ॥ ३ ॥ { १ }
 वप्यस्व रेभं वप्यस्व वृक्षे न पक्षे शकुनः ।
 नष्टं जिह्वा चर्चरीति क्षुरो न भुरिजोरिव ॥ ४ ॥

प्र रेभासो मनीषा वृषा गाव इवेरते ।
 अमोत्पुत्रका एवाममोत गा इवासते ॥ ५ ॥
 प्र रेभ धी भरस्व गोविद वसुविदम् ।
 देवत्रेमां वाचं श्रीणीहीषुर्नावीस्तारम् ॥ ६ ॥ { २ }
 राज्ञो विश्वजनीनस्य यो देवोऽमर्त्या अति ।
 वैश्वानरस्य सुष्टुतिमा सुनोता पारोक्षितः ॥ ७ ॥
 परिच्छिन्नः चेममकरोत् तम् भासनमाचरेन् ।
 कुलायन् कृण्वन् कैरव्यः पतिर्वदति जायया ॥ ८ ॥
 कतरत् त आ हराण्य दधि मन्यां परि श्रुतम् ।
 जायाः पतिं वि पृच्छति राष्ट्रे राज्ञः परिहितः ॥ ९ ॥
 अभीवस्वः प्र जिहीते यवः पक्वः पथो बिलम् ।
 जनः स भद्रमेधते राष्ट्रे राज्ञः परिहितः ॥ १० ॥ { ३ }
 इन्द्रः कारुमवृषुधुत्तिष्ठ वि चरा जनम् ।
 ममेदुप्रस्य चक्रेधि सर्व इत ते पृणादरिः ॥ ११ ॥
 इह गावः प्रजायध्वमिहादवा इह पूरुषाः ।
 इहो सहस्रदक्षिणोऽपि पूषा नि धीदति ॥ १२ ॥
 जेमा इन्द्र गावो रिषन् मो आसां गोपती रिषत् ।
 मासाममित्रयुजन्त इन्द्र मा स्वेन ईशत ॥ १३ ॥
 उप नो न रमसि सूक्तेन वचसा वयं भद्रेण वचसा वयम् ।
 वनदधिध्वनो गिरि न रिष्येम कदा चन ॥ १४ ॥ { ४ } [९।३१]

॥ १२८ ॥

षः सभेयो विदथ्यः सुत्वा यज्वाथ पूरुषः ।
 सूर्यं चामू रिशादसस्तद् देवाः प्रागकल्पयन्

॥ १ ॥

यो जाम्या अप्रथयस्तद् यत् सखायं दुधूर्धति ।

ज्येष्ठो यदप्रचेतास्तदाहुरधरागिति

॥ २ ॥

यद् मद्रस्य पुरुषस्य पुत्रो भवति दाधृषिः ।

तद् विप्रो अब्रवीदु तद् गन्धर्वः काम्यं वचः

॥ ३ ॥

यश्च पाणि रघुजिष्ठयो यश्च देवा अदाशुरिः ।

भीराणां शश्वतामहं तदपागिति शुश्रम

॥ ४ ॥

ये च देवा अयजन्ताथो ये च परादृदिः ।

सूर्यो दिवमिव गत्वायं मधवा नो वि रण्यते

॥ ५ ॥ { ५ }

योऽनाक्राचो अनभ्यक्रो अमणिवो अहिरण्यवः ।

अब्रह्मा ब्रह्मणः पुत्रस्तोता कल्पेषु संमिता

॥ ६ ॥

य आक्राचः सुभ्यक्रः सुमणिः सुहिरण्यवः ।

सुब्रह्मा ब्रह्मणः पुत्रस्तोता कल्पेषु संमिता

॥ ७ ॥

अप्रपाणा च वेशन्ता रेवा अप्रतिदिश्ययः ।

अयभ्या कन्या कल्याणी तोता कल्पेषु संमिता

॥ ८ ॥

सुप्रपाणा च वेशन्ता रेवान्सुप्रतिदिश्ययः ।

सुयभ्या कन्या कल्याणी तोता कल्पेषु संमिता

॥ ९ ॥

परिवृक्ता च महिषी स्वस्त्या च युधिगमः ।

अनाशुरश्चायामी तोता कल्पेषु संमिता

॥ १० ॥

वावाता च महिषी स्वस्त्या च युधिगमः ।

आशुरश्चायामी तोता कल्पेषु संमिता

॥ ११ ॥ { ६ }

यदिन्द्रादो दाशराज्ञे मानुषं वि गाहथाः ।

विरूपः सर्वस्मा आसीत् सह यज्ञाय कल्पते

॥ १२ ॥

त्वं वृषाह्णं मधवन्नम्रं मर्याकरो रविः ।

त्वं रौहिण्यं व्यास्यो वि वृत्रस्याभिन्च्छिरः

॥ १३ ॥

यः पर्वतान् षड्धाद् यो प्रपो व्यगाहथाः ।

न्द्रो यो वृत्रहान्महं तस्मादिन्द्र नमोऽस्तु ते

॥ १४ ॥

पृष्ठं धावन्तं ह्योरौचैः श्रवसमन्ववन् ।

स्वस्त्यश्च जैत्रायेन्द्रमा वह सुस्वजम्

॥ १५ ॥

ये त्वा श्वेता अजैश्चसो हायौ युञ्जन्ति दक्षिणम् ।

पूर्वा नमस्य देवानां बिभ्रदिन्द्र महीयते ॥ १६ ॥ (७) [९ । ३२]

॥ १२९ ॥

एता अश्वा आ प्लवन्ते

॥ १ ॥

प्रतीपं प्राति सुस्वनम्

॥ २ ॥

तासामेका हरिकिका

॥ ३ ॥

हारिकिके किमिच्छसि

॥ ४ ॥

साधुं पुत्रं हिरण्ययम्

॥ ५ ॥

क्वाहंतं परास्यः

॥ ६ ॥

यत्रामृस्तिष्ठः शिशपाः

॥ ७ ॥

परि त्रयः

॥ ८ ॥

पृदाकवः

॥ ९ ॥

शृङ्गं धमन्त आसते

॥ १० ॥

अयन्महा ते अर्वाहः

॥ ११ ॥

स इच्छकं सघावते

॥ १२ ॥

सघावते गोमिद्या गोमतीरिति

॥ १३ ॥

पुमां कुस्ते निमिच्छसि

॥ १४ ॥

पल्पं बद्ध वयो इति

॥ १५ ॥

बद्ध वो अवा इति

॥ १६ ॥

अजागार केविका

॥ १७ ॥

अश्वस्य वारो गोशपद्यके ॥ १८ ॥

श्येनीपती सा

॥ १९ ॥

अनामथोपजिह्विका

॥ २० ॥ [९ । ३३]

॥ १३० ॥

को अर्बं बहुलिमा इषूनि

॥ १ ॥

को असिद्याः पयः

॥ २ ॥

को अर्जुन्याः पयः

॥ ३ ॥

कः काष्ण्याः पयः

॥ ४ ॥

एतं पृच्छ कुहं पृच्छ

॥ ५ ॥

कुहकं पक्ववं पृच्छ

॥ ६ ॥

यवानो यतिस्वभिः कुभिः

॥ ७ ॥

अकुप्यन्तः कुपायकुः

॥ ८ ॥

आमणको मणसकः

॥ ९ ॥

देवं स्वप्रतिसूर्य

॥ १० ॥

एनश्चिपङ्क्तिका हविः	॥ ११ ॥	प्रदुहुदो मघाप्रति	॥ १२ ॥
शृङ्ग षट्पन्न	॥ १३ ॥	मा स्वाभि सखा नो विदन्	॥ १४ ॥
वशायाः पुत्रमा यन्ति	॥ १५ ॥	हरावेदुमय दत्त	॥ १६ ॥
अथो ह्यज्ञियज्ञिति	॥ १७ ॥	अथो ह्यज्ञिति	॥ १८ ॥
अथो या अस्थिरो भवन्			॥ १९ ॥
ययं यकांशलोकका		॥ २० ॥ [९। ३४]	

॥ १३१ ॥

आर्मिनो निति मद्यते	॥ १ ॥	तस्य अनु निमज्जनम्	॥ २ ॥
वरुणो याति वस्वमिः	॥ ३ ॥	शतं वा भारती शवः	॥ ४ ॥
शतमाश्वा हिरण्ययाः । शतं रथ्या हिरण्ययाः ।			
शतं कुथा हिरण्ययाः । शतं निष्का हिरण्ययाः			॥ ५ ॥
अहंल कुश वर्त्तक	॥ ६ ॥	शफेन इव ओहते	॥ ७ ॥
आय वनेनती जनी	॥ ८ ॥	वनिष्ठा नाव गृह्णन्ति	॥ ९ ॥
इदं मद्यां मदुरिति	॥ १० ॥	ते वृक्षाः सह तिष्ठति	॥ ११ ॥
पाकं बलिः	॥ १२ ॥	शकं बलिः	॥ १३ ॥
अश्वरथ खदिरो ध्रुवः	॥ १४ ॥	अरदुपरम	॥ १५ ॥
शयो हत इव	॥ १६ ॥	व्याप पूरुषः	॥ १७ ॥
अदूहामिथां पूषकम्	॥ १८ ॥	अत्यध्वं परस्वतः	॥ १९ ॥
दौव हस्तिनो हती		॥ २० ॥ [९। ३५]	

॥ १३२ ॥

आदलाबुकमेककम्	॥ १ ॥	अलाबुकं निखातकम्	॥ २ ॥
कर्करिको निखातकः	॥ ३ ॥	तद् वात षन्मथायति	॥ ४ ॥
कुलायं कृणवादिति	॥ ५ ॥	ह्रमं विनिषदाततम्	॥ ६ ॥

न वनिषदनाततम्	॥ ७ ॥	क एषां कर्करी लिखत् ॥८॥
क एषां दुन्दुभि हनत्	॥ ९ ॥	यद्वियं हनत् कथं हनत् ॥१०॥
देवी हनत् कुहान्	॥११॥	पथीगारं पुनःपुनः ॥१२॥
त्रीण्यष्टस्य नामानि	॥१३॥	हिरण्यं इत्येके अभवीत् ॥१४॥
द्वौ वा ये शिशवः		॥ १५ ॥
नीलशिखयड्वाहनः	॥ १६ ॥	[१ । ३६]

॥ १३३ ॥

विततौ किरणौ द्वौ तावा पिनष्टि पुरुषः ।	
न वै कुमारि तत् तथा यथा कुमारि मन्यसे	॥ १ ॥
मातुष्टे किरणौ द्वौ निवृत्तः पुरुषानृते ।	
न वै कुमारि तत् तथा यथा कुमारि मन्यसे	॥ २ ॥
निगृह्य कणिकौ द्वौ निरायच्छसि मध्यमे ।	
न वै कुमारि तत् तथा यथा कुमारि मन्यसे	॥ ३ ॥
वृत्तनायै शयानायै तिष्ठन्ती वाव गूहसि ।	
न वै कुमारि तत् तथा यथा कुमारि मन्यसे	॥ ४ ॥
इलक्षणायां इलक्षिकायां इलक्षणेवाव गूहसि ।	
न वै कुमारि तत् तथा यथा कुमारि मन्यसे	॥ ५ ॥
अवश्लक्ष्णमिव अंशदन्तलोममति ह्रदे ।	
न वै कुमारि तत् तथा यथा कुमारि मन्यसे	॥ ६ ॥ [९ । ३७]

॥ १३४ ॥

इहेथ प्रागपागुदगधराग्-धराजागुदभस्सथ	॥ १ ॥
इहेथ प्रागपागुदगधराग्-वत्साः पुरुषन्त आसते	॥ २ ॥
इहेथ प्रागपागुदगधराग्-स्थालीपाको वि लीयते	॥ ३ ॥

इहेथ प्रागपागुदगधराग्-स वै पृथु लीयते ॥ ४ ॥

इहेथ प्रागपागुदगधराग्-आष्टे लाहणि लीशार्थी ॥ ५ ॥

इहेथ प्रागपागुदगधराग्-अक्षिली पुच्छिलीयते ॥ ६ ॥ [९।३८]

॥ १३५ ॥

भुगित्यभिगतः शलित्यपक्रान्तः फलित्यभिष्ठितः ।

दुन्दुभिमाहननाभ्यां जरितरोऽथामो देव ॥ १ ॥

कोशबिलं रजनिं ग्रन्थेर्धानमुपानहि पादम् ।

उत्तमां जनिमां जन्यानुत्तमां जनीन् वर्त्मन्यात् ॥ २ ॥

अलावूनि पृषातकान्यश्चत्थपलाशम् ।

पिपीलिकावटश्चर्षो विद्युस्स्वापर्णशफो ॥ ३ ॥

गोशफो जरितरोऽथामो देव

वामे देवा अक्रंसताध्वर्यो क्षिप्रं प्रचरं ।

सुसत्यमिद् गवामस्यसि प्रखुदसि ॥ ४ ॥

पत्नी यदृश्यते पत्नी यच्चमाणा जरितरोऽथामो देव ।

होता विष्टीमेन जरितरोऽथामो देव ॥ ५ ॥

आदिस्था ह जरितराङ्गिरोभ्यो दक्षिणामनयन् ।

तां ह जरितः प्रस्थाप्यस्तामु ह जरितः प्रस्थापन् ॥ ६ ॥

तां ह जरितनः प्रस्थाप्यस्तामु ह जरितनः प्रस्थाप्यः ।

अहानेतरसं न वि चेतनानि अज्ञानेतरसं न पुरोगवामः ॥ ७ ॥

उत श्वेत आशुपत्वा उतो पद्याभिर्वाविष्टः ।

उतेमाशु मानं पिपति ॥ ८ ॥

आदिस्था रुद्रा वसवस्त्वेनु त इदं राघः प्रति गृभ्णीद्यङ्गिरः ।

इदं राघो विभु प्रभु इदं राघो बृहत् पृथु ॥ ९ ॥

देवा दत्त्वासुरं तद् वो अस्तु सुचेतनम् ।
युष्मा अस्तु दिव्येदिवे प्रत्येव गृभायत ॥ १० ॥
स्वमिन्द्र शर्मरिणा हृष्यं पारावतेभ्यः ।
विप्राय स्तुवते वसुवर्निं दुरश्रवसे वह ॥ ११ ॥
स्वमिन्द्र कपोताय चिक्कन्नपचाय वन्चते ।
श्यामाकं पक्वं पीलुं च वारस्मा अकृणोर्बहुः ॥ १२ ॥
अरंगरो वावदीति त्रेषा बद्धो वरत्रया ।
इरामह प्रशंसत्यनिरामपं सेधति ॥ १३ ॥ [९।३९]

॥ १३६ ॥

यदस्या अहुभेद्याः कृधु स्थूलमुपातसत् ।
मुष्काविदस्या एजतो गौशफे शकलाविंव ॥ १ ॥
यदा स्थूलेन पससाणौ मुष्का उपावधीत् ।
विष्वन्चा वस्या वर्धतः सिकतास्त्रेव गदभौ ॥ २ ॥
यदल्पिकास्वल्लिका कर्कन्धूकेव पद्यते ।
वासन्तिकमिव तेजनं यन्त्यवाताय विस्पति ॥ ३ ॥
यद् देवासो ललाभगुं प्रविष्टीमिनमाविषुः ।
सकुला देदिश्यते नारी लत्यस्यान्निभुवो यथा ॥ ४ ॥
महानग्न्यतृप्नहि मोक्रदृदस्थानासुरन् ।
शक्तिकानना स्वचमशकं सक्तु पद्यम ॥ ५ ॥
महानग्न्युलूखलमतिक्रामन्त्यब्रवीत् ।
यथा तव वनस्पते निरग्नान्ति तथैवेति ॥ ६ ॥
महानग्न्युप द्रूते अष्टोऽथाप्यभूभुवः ।
यथैव ते वनस्पते पिप्पति तथैवेति ॥ ७ ॥
महानग्न्युप द्रूते अष्टोऽथाप्यभूभुवः ।
यथा वयो विदाह्य स्वर्गो नमवदह्यते ॥ ८ ॥

महानग्न्युप ब्रूते स्वसावेशितं पतः ।

इत्थं फलस्य वृक्षस्य शूर्पं शूर्पं भजेमहि

॥ ९ ॥

महानग्नी कृकवाकं शम्भया परि धावति ।

अयं न विद्म यो मृगः शीष्णां हरति धार्णिकाम्

॥ १० ॥

महानग्नी महानग्ने धावन्तमनु धावति ।

इमास्तदस्य गा रक्ष यभ मामद्धयौदनम्

॥ ११ ॥

सुदेवस्त्वा महानग्नीर्विबाधते महतः साधु खोदनम् ।

कुसं पीवरी नवत्

॥ १२ ॥

वशा दग्धामिमाङ्गुरि प्रसृजतोऽग्रतं परे ।

महान् वै भद्रो यभ मामद्धयौदनम्

॥ १३ ॥

विदेवस्त्वा महानग्नीर्विबाधते महतः साधु खोदनम् ।

कुमारिका पिङ्गलिका कर्द्व भस्मा कु धावति

॥ १४ ॥

महान् वै भद्रो विल्वो महान् भद्र बहुम्बरः ।

महान् अभिक्त बाधते महतः साधु खोदनम्

॥ १५ ॥

यः कुमारी पिङ्गलिका वसन्तं पीवरी लभेत् ।

तैलकुण्डमिमाङ्गुष्ठं रोदन्तं शुद्धमुद्धरेत्

॥ १६ ॥ [९ । ४०]

॥ इति कुन्ताप सूक्तानि ॥

॥ १३७ ॥

ऋषिः—१ शिरिम्बिठिः, २ बुधः, [३ वामदेवः,] ४-६ ययातिः, ७-११

तिरक्षी [राङ्गिरसो] द्युतानो वा, १२-१४ सुकक्षः ॥ देवता—१ अलक्ष्मी-

नाशनम्, २ विश्वेदेवा ऋत्विक्स्तुतिर्वा, [३ दधिक्षाः,] ४-६ सोमः पवमानः,

७, ८, १०-१४ इन्द्रः, ८ (चतुर्थः पादः) मरुतः, ६ इन्द्रो बृहस्पतिश्च ॥

छन्दः—१, ३, ४-६ अनुष्टुप्, २ जगती, ७-११ त्रिष्टुप्, १२-१४

गायत्री ॥

यद्ध प्राचीरजगन्तोरो मण्डूरधाणिकीः ।
 हता इन्द्रस्य शत्रवः सर्वे बुद्बुदयशिवः ॥ १ ॥
 कष्टजरः कपुथमुद् दधातन चोदयत खरत् वाजसातये ।
 निष्टिमयः पुत्रमा च्यावयोतय इन्द्रं सबाध हह सोमपीतये ॥ २ ॥
 दक्षिकावणो अकारिषं जिष्णोरश्वस्य वाजिनः ।
 सुराभि नो मुखा कर्त् प्र ण आयूषि तारिषत् ॥ ३ ॥
 सुतासो मधुमत्तमाः सोमा इन्द्राय मन्दिनः ।
 पवित्रवन्तो अचरन् देवान् गच्छन्तु वो मदाः ॥ ४ ॥
 इन्दुरिन्द्राय पवत इति देवासो अमुवन् ।
 वाचस्पतिर्मखस्यते विश्वस्थेशान् अजसा ॥ ५ ॥
 सहस्रधारः पवते समुद्रो वाचमीहूखयः ।
 सोमः पती रयीणां सखेन्द्रस्य दिवे दिवे ॥ ६ ॥
 अथ द्रष्टो अंशुमतीमतिष्ठदियानः कण्ठो दक्षमिः सहस्रैः ।
 आवत् तमिन्द्रः शच्या धमन्तमपस्नेहितीनुमणा अधत् ॥ ७ ॥
 द्रुपसमपश्यं विष्णुं चरन्तमुपहरे नद्यो अंशुमत्याः ।
 नभो न कृष्णमवतस्थिवांसमिषामि वो वृषणो युध्यताजौ ॥ ८ ॥
 अथ द्रुप्यो अंशुमत्या उपस्थेऽधारयत् तन्वं तित्विषाणः ।
 विशो अदेवीरभ्याऽचरन्तीवृहस्पतिना युजेन्द्रः ससाहे ॥ ९ ॥
 त्वं ह त्यत् सप्तभ्यो जार्यमानोऽश्वभ्यो अभवः शत्रुरेन्द्र ।
 गूढं यावापृथिवी अन्वविन्दो विभुमद्भ्यो भुवनेभ्यो रणं धाः ॥ १० ॥
 त्वं ह त्वदप्रतिमानमजो वज्रण वज्रिन् घृषितो जघन्थ ।
 त्वं शुष्णस्यावातिरो वधत्रैस्त्वं गा इन्द्र शक्येदविन्दः ॥ ११ ॥
 तमिन्द्रं वाजयामसि महे वृत्राय हन्तवे ।
 स वृषा वृषभो भुवत् ॥ १२ ॥

इन्द्रः स दामने कृत ओजिष्ठः स मदं हितः ।

धुम्नी श्लोकी स सोम्यः

॥ १३ ॥

गिरा वज्रो न संमृतः सर्वलो अनपश्युतः ।

ववच्च ऋषो अस्तृतः

॥ १४ ॥ [९।४१]

॥ १३८ ॥

ऋषिः—वत्सः ॥ देवता—इन्द्रः ॥ छन्दः—गायत्री ॥

महौ इन्द्रो य ओजसा पृजंयौ वृष्टिमाँ हव ।

स्तोमैर्वसस्य वावृधे

॥ १ ॥

प्रजामृतस्य पिप्रतः प्र यद् भरन्त वह्नयः ।

विप्रा ऋतस्य वाहसा

॥ २ ॥

कण्वा इन्द्रं यदक्रत स्तोमैर्यज्ञस्य साधनम् ।

जामि ब्रुवत आयुधम्

॥ ३ ॥ [९।४२]

॥ १३९ ॥

ऋषिः—शशकर्णः ॥ देवता—अश्विनौ ॥ छन्दः—१ अनुष्टुप् ; २, ३

गायत्री ; ४ बृहती ; ५ ककुप् ॥

आ ननमाश्विना युवं वसस्य गन्तमवसे ।

प्राश्मै यच्छतमवृकं पृथु च्छर्दियुतं या अरातयः

॥ १ ॥

यदन्तरिक्षे यद् दिवि यत् पृथु मानुषाँ अनु ।

नुम्यं तद् धत्तमश्विना

॥ २ ॥

ये वा दंसाँस्यश्विना विप्रासः परिमामृशुः ।

एवेत् काणवस्य बोधतम्

॥ ३ ॥

अयं वा धूमो अश्विना स्तोमेन परि विच्यते ।

अयं सोमो मधुमान् वाजिनीवसू येन वृत्रं चिकेतथः

॥ ४ ॥

यदसु यद् वनस्पतौ यदोषधीषु पुरुदंससा कृतम् ।

तेन माविष्टमश्विना

॥ ५ ॥ [९। ४३]

॥ १४० ॥

अभिः—शशकर्णः ॥ देवता—अश्विनौ ॥ छन्दः—१ बृहती; २-४ अनुष्टुप्;
५ त्रिष्टुप् ॥

यज्ञासत्या भुरण्यथो यद् वा देव भिषज्यथः ।

अयं वा वत्सो मतिभिर्न विन्धते हविर्मन्तं हि गच्छथः ॥ १ ॥

आ नूनमश्विनोऽर्चिस्तोमं चिकेत वामया ।

आ सोमं मधुमत्तमं घर्मं सिन्वाद्यथैषि ॥ २ ॥

आ नूनं रघुवर्तनि रथं तिष्ठथो अश्विना ।

आ वां स्तोमां हमे मम नभो न चुष्यविरत ॥ ३ ॥

यदस्य वा नासत्योक्थैराचुच्युवीमहि ।

यद् वा वाणीभिरश्विनेवेत् काण्वस्य बोधतम् ॥ ४ ॥

यद् वा कृत्वा वा उत यद् व्यश्न ऋषियद् वा दीर्घतमा जुहाव ।

पृथी यद् वा वैन्यः सादनेवेवेदतो अश्विना चेतयेथाम् ॥ ५ ॥ [१४४]

॥ १४१ ॥

अभिः—शशकर्णः ॥ देवता—अश्विनौ ॥ छन्दः—१ विराडनुष्टुप्; २ जगती;
३ अनुष्टुप्, ४, ५ बृहती ॥

यावं हृदिष्पा उत नः परस्पा भूतं जगत्पा उत नस्तनुपा ।

वर्तिस्तोकाय तनयाय यातम् ॥ १ ॥

यदिन्द्रेण सरथं याथो अश्विना यद् वा

वायुना भवथः समोकसा ।

यदादित्येभिर्हृमुनिः सजोवमा यद् वा
 विष्णोर्विक्रमयोषु तिष्ठथः ॥ २ ॥
 यदद्याश्विनोवहं हुवेय वाजसातये ।
 यत् पृथु तुर्वशे सहस्तच्छ्रेष्ठमश्विनोरवः ॥ ३ ॥
 आ नूनं यातमश्विनेमा हव्यानि वां हिता ।
 इमे सोमासो अग्निं तुर्वशे यदाविमे कण्वेषु वामथ ॥ ४ ॥
 यज्ञासत्या पराके अवांके अस्ति भेषजम् ।
 तेन नूनं विमदाय प्रचेतसा छर्दिर्वसाय यच्छतम् ॥ ५ ॥ [६ । ४५]

॥ १४२ ॥

ऋषिः—शराकर्णः ॥ देवता—अश्विनौ ॥ छन्दः—१-४ अनुष्टुप्; ५, ६
 गायत्री ॥

अमुस्त्यु प्र हव्या साकं वाचाहमश्विनोः ।
 व्यावदेव्या मतिं वि रातिं मर्त्येभ्यः ॥ १ ॥
 प्र बोधयोषो अश्विना प्र देवि सूनृते महि ।
 प्र यज्ञहोतरानुषक् प्र मदाय श्रवो बृहत् ॥ २ ॥
 यदुषो याति आनुना सं सूर्येण रोचसे ।
 आ हायमश्विनो रथो वर्तिषीति नृपायमम् ॥ ३ ॥
 यदापीतासो अशवो गावो न दुहू ऊधाभिः ।
 यद्वा वाणिरनुषत् प्र देवयन्तो अश्विना ॥ ४ ॥
 प्र युञ्जाय प्र शवसे प्र नृषाहाय शर्मणे ।
 प्र दक्षाय प्रचेतसा ॥ ५ ॥
 यज्ञने धीभिरश्विना पितुर्योना निषिदथः ।
 यद्वा सुश्रुभिर्वक्त्र्या ॥ ६ ॥ [१ । ४६]

॥ १४३ ॥

ऋषिः—१-७ पुरुमीडाजमीढौ; ८ वामदेवः; ९ मेध्यातिथिः ॥ देवता—

अश्विनौ ॥ छन्दः—त्रिःशुप् ॥

तं वां रथं वयमद्या हुवेम पृथुज्वरमश्विना संगतिं गोः ।

यः सूर्या वहति वन्धुरायुर्गिर्वाहसं पुरुतमं वसुयुम् ॥ १ ॥

युवं श्रियमश्विना देवता तां दिवो नपाता वनथः शचीभिः ।

युवोर्वपुरभि पृच्छेः सचन्ते वहन्ति यत् कुहासो रथे वाम् ॥ २ ॥

को वामद्या करते रातहव्य ऊतये वा सुतपेयाय वाकैः ।

ऋतस्य वा वनुषे पूष्याय नमो येमानो अश्विना वर्तत ॥ ३ ॥

हिरण्ययेन पुरुभू रथेनेमं यज्ञं नास्त्योप यातम् ।

पिबाथ इन्मधुनः सोम्यस्य दधथो रथेन विधत्ते जनाय ॥ ४ ॥

आ नो यातं दिवो अच्छा पृथिव्या हिरण्ययेन सुवृता रथेन ।

मा वामन्ये नि यमन् देवयन्तः सं यद् इहे नाभिः पूष्या वास् ॥ ५ ॥

नू नो रथि पुरुवीरं बृहन्तं दत्ता मिमाथाः मुमयेवस्मे ।

नरो यद् वामश्विना स्तोममावन्सुधस्तुतिमाजमिडासो अगमन् ॥ ६ ॥

इहेह यद् वां समना पपृच्छे सेयमस्मे सुमतिर्वाजरना ।

उरुष्यतं जरितारं युवं ह श्रितः कामो नास्त्या युवद्विक् ॥ ७ ॥

मधुमेतोरोषधीर्धाव आपो मधुमज्जो भवस्वन्तरिक्षम् ।

चेन्नस्य पतिर्मधुमाज्जो अस्वरेष्यन्तो अन्वेनं चरेम ॥ ८ ॥

पनाय्यं तदश्विना कृतं वां वृषभा दिवो रजसः पृथिव्याः ।

सहस्रं शसा उत ये गर्विष्टौ सर्वा इत्

तां उप याता पिबध्वे

॥ ९ ॥ [९। ४७]

॥ इति विशं काण्डं समाप्तम् ॥

समाप्ता अथर्ववेदसंहिता ॥

अथर्वसंहितायां

प्रपाठक-विभाग-प्रदर्शक-पत्रम्

अथर्ववेदे मुख्यतया द्वौ विभागौ स्तः । एकः काण्डात्मकोऽपरः प्रपाठकात्मकः । काण्डात्मकस्य पुनर्द्वौ विभागौ, एकः काण्डसूक्त-मन्त्रात्मकोऽन्यः काण्डानुवाकसूक्तमन्त्रात्मकः । तत्र काण्डात्मकस्य द्वावप्यवान्तरविभागौ संहितायां प्रदर्शितौ । प्रपाठकात्मकस्त्वत्र प्रदर्श्यते-

प्रपाठकः	काण्डसूक्ते	प्रपाठकः	काण्डसूक्ते
१	१। १-१६	१९	८। ६-१०(६)
२	१। १७-३५	२०	९। १-५
३	२। १-१७	२१	९। ६-१०
४	२। १ ३६	२२	१०। १-५
५	३। १-१५	२३	१०। ६-१०
६	३। १६-३१	२४	११। १-५
७	४। १-२०	२५	११। ६-१०
८	४। २१-३०	२६	१२। १-३, ३०
९	४। ३१-४०	२७	१२। ३, ३१-५(७)
१०	५। १-७	२८	१३। १-४(६)
११	५। ८-१५	२९	१४। १-२
१२	५। १६-३१	३०	१५। १-१८
१३	६। १-५१	३१	१६। १-९
१४	६। ५२-१०२	३२	१७। १
१५	६। १०३-१४२	३३	१८। १-२
१६	७। १-५९	३४	१८। ३-४
१७	७। ६०-११८	३५	१९। १-७२
१८	८। १-५	३६	२०। १-१४३

